

Ferhenga Destî

kurdî bi kurdî

Umîd Demîrhan

çapa
2
berfireh

sewad

1428

Ferhenga Destî

kurdî bi kurdî

Umîd Demîrhan

çapa duyemî a berfireh

sewad

1428

sewad

Rêza Ferhengan: 1

Ferhanga Destî © Umîd Demîrhan

Sererastkirin û amadekirina çapê:
Umîd Demîrhan

Çapxane:
Akademî 0212. 493 24 67

Bergsazî
Posta Basim 0212.289 88 80

Çapa Yekem:
Tîrmeh 2006

Çapa Duyem:
Rezber 2007

sewad

Îshakpaşa Mah. Cem Sk. No: 6
Doğubeyazıt-Ağrı

Tel: 0535 400 95 21

omitcelali@bazid.net

PÊŞGOTIN

Di wêjeya kurdî de amadekirina ferhengên kurdî bi kurdî qadeke nûjen e û dikarim bibêjim ku hîç berhemên bi vî awayî neketine destê min. Lêbelê di hinek kovar, pirtûk û xebatên din de carinan hin peyv kurdî bi kurdî hatine ravekirin. Di amadekirina vê ferhengê de her çiqas min ji van çavkaniyên berdest îstifade kiribe jî, piraniya raveyan ji aliyê min ve hatine çêkirin.

Naveroka vê ferhengê bi nêzîkî heşt hezar peyvî hatiye dagirtin û jê hezar û pêncsed peyv jî bi gotinên pêşyan ve wateyên wan hatine xurtkirin.

Di vê xebatê de weke rêbaz lêkerên hevedudanî giş ji hev cihê hatine nivîsandin. Lê di rewşa navdêrî, tebatî û dançêker de bi hev ve hatine nivîsandin.

Mînak:

berze bûn winda bûn
berze kirin winda kirin

Her wiha me ji bo mefhûmên rêzimanî jî nîşaneyên /*(r)*/yê bi kar aniyê û ev nîşane daniye ber raveyê.

Mînak:

kirde (*r*) fail, kirox, kirar, di hevokê de xwediyê çalakiyê

Bi hêviya ku ev xebat ji çanda kurdî re xizmetekê bike...

Umîd Demîrhan
umiddemirhan@yahoo.com

13.07.2006, Stenbol

JI BO ÇAPA DUYEM

Di demeke kurt de çapa yekem a vê xebatê qediya û vê yekê em kêfxweş kirin. Her wiha di vê navberê de ji heval û xwendevanan hin pend û pêşniyar jî gihane ber destê me. Jixwe me jî dil hebû ku di çapên dîtir de hin sererastkirinan pêk bînin.

Beriya ku qala taybetiyên vê çapê bikin, em dixwazin ku rastiyeke jî bi we re par ve bikim. Her çiqas amadekirina çapa yekem di heyameke dirêj de hatibû pêkanîn jî, xebateke heweskarî bû û di destê me de zêde çavkanî tunebûn. Lê vê carê heta ku em bixwazin di destê me de derfet çêbûn ku em jê îstifade bikin. Heke hûn bikaribin her du çapên ferhengê rû bi rûyî hev bikin, hûn dê bibînin ku:

1. Hejmara peyvên ferhengê gihîştîye 16 hezarî. Her wiha hejmara gotinên pêşiyên û biwêjan jî bi awayekî balkêş zêde bûye. Li aliyê din, endazeya ferhengê hatiye berfirehkirin û pêrista çavkaniyên ku me bi kar anîne jî dê sêdeke bêhevta bide têkildaran.

2. Rexne û riwayetên nû ên birêkûpêktir ber guhê me ketin û me ew jî dahûrandin. Ji ber ku me piraniya peyvên ji salixên jiyana rojane hildabû, carinan şaşiyên herêmîtiyê ketibûn navê. Lê vê carê me bi riya tora ragihandinê ya navneteweyî -înternetê- û çavkaniyên pêwîst xebata xwe gihande asteke pêşketîtir û têkûztir.

Ev xebat xala dawîn a ferhengسازیê temsîl nake û qusûrên wê dê her hebin. Lewre em wisa hêvîdar in ku hûn dê -ligel bexşandina xeletiyên me- pend û rexneyên xwe jî ji me re bi rê bikin.

Umîd Demîrhan

umiddemirhan@yahoo.com

A

a/A tîpa yekemîn a alfabeya kurdî ye; dengdêreke dirêj e, cîderka wê paşderkî ye, di belavbûna wê de dev vekirî ye û asta belavbûna wê nizm e

a ravekera nenas a mêzatiyê ye

-a din yeke dîtir

-a xerab di te de bê çî nexweşiya xerab hebe di laşê te de derkeve

abal 1. vejer **2.** vegeryayî

abal bûn vegerîn

aban biyan

abanî 1. biyanî **2.** rehek û sewalên çolê

abegîne şûşe, cam

abor 1. tiştê ku pê debar tê kirin **2.** êwran **3.** îqtisad **4.** serinc

aborandin/diaborîne/ biaborîne 1. debar kirin **2.** derfeta jiyane amade kirin **3.** îsraf nekirin **4.** pê re derbas kirin

aborî 1. her tiştê têkildarî debara jiyane **2.** îqtisadî **3.** bêîsrafî **4.** derbasî

***aborî** bi razanê û zik-

mizdanê nabe, bi xebat û xwêdanê dibe"

aborînas 1. pisporê îqtisadê **2.** debarzan

aborînasî 1. pisporiya îqtisadê **2.** debarzanî

abor kirin debara jiyana xwe kirin

abû kesê ku tûşî tecawuzê hatiye, hiltirandî, sihirandî

abûr 1. şerm û eyb **2.** ar û namûs

-abûra yekî birin 1. kesek hetikandin **2.** dest dirêjî namûsê kirin

abûtî rewşa kesê ku tûşî tecawuzê hatiye, hiltirandîtî, sihirandîtî

aciz 1. tengezar **2.** canbêzar **3.** cangiran *"mêvan ji mêvên **aciz** e, xwediyê malê ji her duyan aciz e"

aciz bûn 1. tengezar bûn **2.** jê bêzar bûn **3.** cangiran bûn

aciz kirin 1. tengezar kirin **2.** canbêzarî kirin

acizî 1. nexweşî **2.** tengezarî **3.** canbêzarî

acûr

acûr kevirê kaxetît

acûrfiroş bazirganê kevirên kaxetît

acûrfiroşî bazirganiya kevirên kaxetît

acûs kirêt

acûsî kirêtî

açixî 1. gotin û kirina acizker **2.** tinazeyên ku xîreta mirovî dişkînin

-açixî dan 1. bi awayekî acizker axaftin **2.** xîreta yekî şikandin

adan 1. xwarinên ji şîr **2.** xiza û xurek **3.** xêr û ber

adanî bi xêr û ber

adar meha sêyemîn a salnameya zayînî ye ***"adar** e, mirovî dike dar e"

adav 1. îltihab **2.** amas

ade [I] paqijkirina çandiniyê ji giyayên bêker; kax, aşêf

-ade kirin 1. kax kirin **2.** dapîtin **3.** çiqil kirin

-adekirî zevî, çem an jî baxê ku ji giyayê ziyandar hatiye paqijkirin

ade [II] mêrga levenan

Adem bav û kalê mirovan ê yekemîn

-Adem û Hewa dê û bavên mirovahiyê yê yekem

ademîzad mirov

ader 1. esîlza **2.** torin

aderî 1. esîlzatî **2.** torinî

adetskî 1. li gor rayîşa civakê **2.** bi rêbaz ***"def jî adetskî lê dikeve"**

adil dadwer

adil bûn dadwer bûn

adir nexweşiya tayê

adî 1. giyandarên biçûk ên jehirdar ên wekî dûpişk û kevjalan **2.** dirinde

adodik hesinekî devzirav û devtûj ê ku bi destikekê darî ve ye ji bo deranîna kengir û serikên giyayên xwarinê tê bikaranîn; kartûsk

adroyî kesê ku bi nexweşiya tayê ketiye

afandin/diafine/biafine 1. aşofandin **2.** vepelişandin

afêrîde 1. afirandî **2.** mexlûq **3.** çêbûyî

afêrîn! bijî!

afet 1. bobelat **2.** karesat

afir di tewleyan de cihê ku xwerina sewalan tê de tê danîn ***"afirê** gamêşan, bû warê qelsemêşan"

afirandin/biafirîne/biafirîne 1. xuliqandin **2.** çêkirin

afirîn/diafire/biafire 1. çêbûn **2.** pêk hatin

afirandî 1. mexlûq **2.** sazûyî

afirîner kesê ku çêdike

aj dan

û pêk tîne
afret jin, pîrek, kulfet
aftawe 1. tawe 2. boçe-
sêlîn 3. misîn
agah ageh
agahî agehî
ageh 1. hay 2. nûçe 3. pe-
yam
-pê ve ageh bûn pê ve
arxeyîn bûn
ageh bûn 1. hişyar bûn 2.
hest kirin
agehdar 1. xeberdar 2.
haydar 3. pêhesiyayî
"dil, **agehdarê dil e"
agehdarî 1. danezan, î-
lan 2. daxuyanî 3.
mehlûmat 4. salix
agehdar kirin 1. pê he-
sandin 2. xeberdar kirin
agehker kesê ku mirovî
haydar û hişyar dike
agehî 1. zanîna resen 2.
xeber 3. danezana ku ji
aliyê dezgehên agehdar-
kirinê ve tèn belavkirin
agir germiyeke bi reng,
hilm û dûkel e, pileya wî
bilind e û ji bo şewitan-
din, tîn û germê tê bika-
ranîn **"agir bi çiyar di-
keve, ter û hişk tevî hev
dişewitin"
-agir pê xistin 1. sotan-
din 2. şewitandin 3. agir
dadan
-agir dadan/hilkirin ar
pê xistin

agirber çeka ku diteqe
agirbest 1. agirkujî 2.
destvekişandina ji cengê
-agirbest ragihandin 1.
agirkujî daxuyandin 2.
çekberdan beyan kirin
-agir xistiye pêşa xwe li
fesadî û belayê digere
**-agir bi erdê keve gur-
zek pûşê wî ji naşewi-
te** her di ewlehiyê de ye
agirdiz 1. pîşo 2. barûd
aheng lihevanîn
ahengdar lihevhatî
ahengsazî karê lihevanî-
nê
aheste hêdî
ahên/ahînî êş û azar
ahû 1. xezal 2. ask
aj zîl, çêre û bişkuyên ku
nû vedidin
ajal sewal, heywan
ajaldar sexbêrê sewalan
ajalî heywanî
ajalnasî zanistên ku pis-
poriya wan sewal in
ajar 1. nifş 2. nesl
ajarnas 1. nifşzan 2. ne-
sebzan
ajarnasî zanistên ku
pisporiya wan şêwe-
yên çêbûna giyanewe-
ran e
ajawe 1. hêwirze 2. ted-
hîş
ajawegêr 1. hêwirzekar
2. tedhîşkar
aj dan zîl vedan

ajero

ajero zîlên çereyê ên nû
ajinîn/diajine/biajine

1. êşîn 2. tajan lê ketin

ajneber avjen

ajne kirin avjenî kirin

ajo 1. sedemkarê tevgerê
2. paldêr

**ajotin/diajo(dajo)/bi-
ajo(bajo)** 1. meşandin

2. bi rê ve birin *"hemû
keran, bi darekî **majo**"

ajokar 1. kesê ku diajo
2. pîşekarê ajotinê

ajût gazî, bang

ajûtin/diajû/biajû 1. ga-
zî kirin 2. hawarî xwestin

aîd tiştê ku di bin sexbêri-
ya kesekî de ye

akam 1. encam 2. netîce

akincî 1. niştecihê sabit
2. êwirî 3. hewiyayî

*"akinciyê bêrez, şivanê
bêpez, peyayê dibê-
je: ez, ji tişteki re nabin"

akincî bûn 1. bi cih bûn
2. êwirîn 3. hewîn 4.

sitirîn

al sorgez

ala 1. nîşaneyê serxwe-
bûna gelekî; perçem 2.
bilind

alagir perçemgir

alagoşk girêkên goştî
yên ku ji ber zekemiyê
di qirikê de çêdibin

alakêş kese ku perçemê li
pêş dikêşe, perçemkêş

alale cureyekî gulên sor e
alandin/dialîne/bialîne

1. pêçandin 2. paçik ki-
rin 3. dorpêç kirin

alandî 1. dorpêçkirî 2.
pêçandî

alastin/dialêse/bialêse
ziman tê gerandin

alaş 1. çiqil 2. kêran

alaş kirin serê banekî bi
kêranan ava kirin

alav 1. holepît 2. amûr
3. alif

alay xwepêşandana di
dêlindêzekê de

alayîş xwepêşandan

alaz 1. armanc 2. degme

alem cihan

alemîdar cîhangir

alemî cîhangîştî

alênc çêrandina sewalan a
piştî esrê

alêsek 1. tasdalêstî 2.
silek

alif 1. xwarina sewalan
2. bertîl

alif kirin 1. xwarina se-
walan dayîn 2. bertîl
dayîn

alim 1. zana 2. pisporê
zanistên şerîetê

**aliqandin/dialiqîne/bi-
aliqîne** 1. hilawestin 2.

daliqandin

aliqîn/dialiqe/bialiqe
1. banîn 2. bilîn 3. da-
liqîn

alizandin/dializîne/bia-

- lizîne** 1. li hev alandin
2. tevlihev û dijwar kirin
- alîzîn/dialize/bialize** 1. li hev alîn 2. tevlihev û dijwar bûn
- alî** 1. teref 2. tax 3. şax
*"li aliyekî şîn e, li aliyê din dawet e"
- alîgir** 1. terefgir 2. tagir
3. palpişt
- alîkar** kesê ku destyariyê ji kesekî din re dike
- alîkarî** destyarî
- alîkarî kirin** 1. li pişt yekî sekinîn 2. jê re destyarî kirin
- alîkêş** 1. takêş 2. bêhev-seng 3. nehinkuf
- alîn/diale/biale** 1. lê pêçîn 2. tê gerîn 3. bijinîn
4. li dora tişteki gerîn
- alînok** zeviya nokan
- alîsor** hirmî
- almast** cureyekî kevirên cewahir e
- almastî** cureyekî rengê gulê yî vekirî ye
- aloş** melaq
- aloşî** melaqî
- aloz** 1. tevlihev 2. teqoze
- alozî** 1. tevlihevî 3. teqozetî
- alû** 1. xidîna diranan 2. sekihîn
- alû bûn** 1. (*diran*) sekihîn 2. (*diran*) xidîn
- alûçe** fêkiyeke ku dişibihe gêlasê lê jê mezintir e
- alûle [I]** kolana berteng
- alûle [II]** bêar
- alûs** kaw û kibar
- alûsî** kawî û kibarî
- amade** 1. berhevkirî 2. berdest 3. hazir, eywez
- amade bûn** 1. berhev bûn 2. hazir bûn, eywez bûn
- amadekar** kesê ku berhev û hazir dike
- amadekarî** 1. berhevkarî
2. hazirî, eywezî
- amade kirin** 1. berhev kirin 2. hazir kirin, eywez kirin
- amaje** elamet
- amaje kirin** 1. qise kirin 2. behs kirin 3. qal kirin
- aman** 1. derdan 2. feraq
- amandank** cihê feraqdanînê
- amane [I]** armanca jiyane
- amane [II]** xwediyê armanceke diyar
- amanşo** feraqşo
- amanşoyî** karê feraqşuştinê
- amar** 1. pisporiya zanistî ya hejmartina daneyan
2. serjimar 3. hesabdarî
- amas** îltihab û kêma
- amîn** Xwedayo Tu qebûl bikî! *"axêna **amînan**, namîne li ser zaliman"

amoj

amoj 1. perwerde **2.** şîret
3. şêwr

amojgeh saziya ku perwerde, şîret û şêwr lê tê dayîn

amojin jinap

amojkar pisorê perwerde, şîret û şêwrê

amojkarî pisporiya perwerde, şîret û şêwrê

amraz 1. amûr **2.** alav

-amraza tawanê amûra gunehkirinê

-amrazên ragihandinê alavên salixdanê

amûr 1. halet **2.** melzeme

amûrsaz lûlesaz

amyar wasite

-amyara servekirî erebeya dorvekirî

-amyarên raguhastinê wasiteyên neqliyatê

an ev jî dibe û a din jî dibe

-an azadî, an pakrewanî! heke huriyet tunebe, mirin çêtir e!

-an na heke wisa nebe

angaşt merc û şert

angaşt kirin merc kirin

ango 1. bi gotineke din
2. yanê

anix cureyekî pûngê ye

-anixa kûsiyan cureyekî cehterê ye

anîn/diîne(tîne)/bîne ji dûriyê ber bi nêzîkiyê ve kêşan

-anîn ziman der birin

anîşk enîşk

anor 1. xîret **2.** şeref

-anora yekî şikandin 1.

xîreta yekî şikandin **2.**

şerefa yekî herişandin

ap 1. mam, birayê bavê

mirovî **2.** peyveke rêz-

dariyê ya ji bo mêrên

mezin

apar bêjînga ku hûr lê dike

apincî potikê çermînî ye bipûrt

apore 1. matmayî **2.** behitî **3.** qutifî

aqar 1. qad **2.** pîvan

aqil di mirovan de she-

ka têgihiştinê; hiş *"he-

ta ku **aqilê** paşiyê hat,

ê pêşiyê çû"

aqilmend hişmend

aqilmendî hişmendî *"a-

qilmendî, tim mezinî

ye"

aqit 1. dims **2.** doşav

ar [I] encama şewatê; agir

*"ar, di qurmên kevn de

ye"

ar [II] 1. şerm û eyb **2.**

heya û ifet

araq eraq, mey, şerab

arag teral, lexis

aram 1. bihuzûr **2.** tebitî

3. bisebir

arambexş aramdêr

aramdêr tiştê ku rehetiyê

pêk tîne

aramgeh 1. warê ku lê huzûr tê dîtin 2. cihê tenahî û aramîyê yê ku bêhtir ji bo gor û goristanan tê bikaranîn

aramî 1. îstiqrar 2. asayîş
aramxane saziya ku kal û pîrên bêxwedî diêwirîne û wan xwedî dike

aran deşta germ

arandin/dairîne/biarîne 1. êşandin 2. azar lê kirin 3. niçandin 4. geş kirin

ararot xwarina zarokên viringî; epik

araste kirin 1. hildan pêşberê 2. lê rast kirin

arastek 1. xeml 2. parçeyê ku bedewiyê dide tiştan

arastin/diarêse/biarêse 1. xemilandin 3. çîç kirin

arastî 1. xemilandî 2. çîç

arav ava qirêj a piştî şûştinê

aravtin/diarêvîne/biarêvîne 1. guvaştin 2. ziwa kirin

arayîşt xeml, zînet

arçen cihê ku her du hesitiyên erzenê digihîne hev

ard zadê hêrandî *"**ardê** xwe bêjing kir, bêjinga xwe bi dar de kir"

ardelîn di aşan de kulfi-

ka ku ard tê re dirije

ardik 1. ardê ku ber bêjingê maye 2. binemaya darên qutkirî 3. kakilê ku ji giyayê hişk dawesiyaye

ardû şewate *"**dijminê ar-dûyê** xwe, dostê nanê xwe ye"

ardxavik xarineke ku ji run û ardî tê çêkirin û şekir lê tê reşandin

arek 1. binema, bermayî, jêmayî 2. kakilê ku ji giyayê hişk dawesiyaye 3. binemaya darên qutkirî

arengî soring

arezû daxwaza ji dil

arêx sing

argind cihê ku agir lê dişixule, kûrika êgir

argîştî şah, key

argo 1. gotina şermê 2. gotina bêaran

argûn rengê êgir *"**ar** dizane, **argûn** dizane"

argûşk girêkên goştî yên ku ji ber çilmasê di qirikê de hêşîn dibin

arihandin/diarihîne/biarihîne êşandin

arizî kirin milkiyeteke cemawerî li kesên taybet raspartin

arî xweliya piştî şewatê

arîk 1. tiştê ku bingehekê ava dike 2. ji hun-

arîle

dir ve banê xênî
-arîkê dêv esmanê devî
arîle mêrê jinanî
arînk [I] cureyekî girînê
ye
arînk [II] ardê nokan
arînok nokên hûrkirî, şik-
kestî an jî hêrandî
arîşe 1. pîrsgirêk **2.** me-
sele
arîşen rewşa derûnî
arjîng bêjîng
arkolk amûra ku pê agir
tê hildan
armanc 1. hedef **2.** meq-
sed, niyêt
arode 1. teral **2.** jina ge-
rok
arode bûn teral bûn
arodetî 1. teralî **2.** şûmî
arqilîn/diarqile/biar-
qile 1. tehisîn, pê şî-
mitîn **2.** weşweşîn
arsim çilmas, bahor
artêş 1. hêza parastina re-
wa ya gelekî **2.** girseya
keyskirî
artîşok sewzeyek e
arû xiyar
arûng mişmiş
arvan ard, zadê hêrandî
*"arvanê salê, di salê
de diçe"
arzêba bayê demsalê
arxwe bûjena ku tê de
hêza pêketinê heye
arxweyîn 1. bûjena ku
xwediyê hêza pêketinê

ye **2.** kesê bêminet û
bêtirs
asan 1. hêsa **2.** nezexm
û xeşîm **3.** besît *"ke-
sibî **asan** e, di şilî û şo-
yîyan de dest û piyên
wan ziwa ne"
asanî 1. hêsatî **2.** nezex-
mî, nexexîmî **3.** besîtî
asaw 1. amas **2.** kê m û
îltîhab
asayîş 1. aramî **2.** ewlehî
3. sukûnet
asê 1. zexm **2.** hevraz
3. cihê destpênêketî
asê bûn 1. xitimîn **2.** lê
banîn **3.** pêrgî hatin
-asê kirin 1. sekinandin,
rawestandî **2.** vêsihan-
dî **3.** mecbûr kirin **4.**
dadan *"deriyê xwe **asê**
bike, cîranê xwe meke
diz"
-asê man arqilîn, egle bûn
*"hindikî bide ber dasê,
da ku tu **nemînî asê"**
asik 1. mîde **2.** hûr
asîman valahiya ku li fê-
za erdê ye
asîtan 1. hewş, derîzan
2. gom **3.** pêşgir
ask xezal, ahû
asmîn cureyekî gulan e
aso cihê ku wekî nîgaşî
erd û esman digihêjine
hev; ufuq, şefeq
asogeh şefeqa dawîn,
fecra sadîq

- asraq** arîk
ast 1. merhele 2. rade
Astan [I] gerestêrkek e
astan [II] herêm, dever
astar 1. betan 2. binmitêl
-astar ji rû bihatir bûn
 mesref ji nirx zêdetir
 bûn
asteng berbend *"**asteng**
 bê derence nabin"
asûde 1. aramdar 2. tebitî
asûq alava danûstanê
aş [I] xwarin, xurek
aş [II] amûreka hêranê
 ya ku bi hêza av, ba, a-
 girî û bi zivirîna du
 berên girover ên li ser
 hev dixebite *"**aş** bi xe-
 yalekî, aşvan bi xeya-
 lekî"
aş [III] 1. tebitî 2. sitirî 3.
 êwirî 4. teliyayî
-aş bûn 1. tebitîn 2. sitirîn
 3. êwirîn 4. telîn
aşêf verûtina çêreya bê-
 kêr; kax
aşêf kirin kax kirin *"**aqil**
 tune kêf dike, pembo tu-
 ne **aşêf dike**"
aşik 1. mîde, asik 2. hûr
aşiq 1. evîndar 2. dengbêj
 *"**dew li aşiqan na-yê**"
aşiyar cihê lîsvedana çivî-
 kan; hêlîn
aşîna nas
aşît şepe, renî
aşkart 1. îsbat 2. birhan
aşkartin/diaşkêre/bi-
- aşkêre** 1. îsbat kirin 2.
 delîl nîşan dan
aş kirin 1. tebitandin 2.
 sitirandin 3. hewandin
 4. êwirandin
aşofandin/diaşofîne/bi-
aşofîne 1. westandin
 2. bizdandin
aşop 1. xeyal 2. nîgaş
-aşopa zanistî xeyala il-
 mî, nîgaşa zanistî
aşopî 1. nîgaşî 2. xeyalî
aşpêj xwarinpêj
aştî sulh, lihevhatin
-aştîya civakî aramiya
 di nava gel
aştîperwer aştîxwaz
aştîxwaz kesê ku li sulhê
 digere û bi aliyê din re li
 hev tê
aşûjin ta, bend
aşvan 1. xwediyê êş 2.
 kesê ber êş *"**aşvanê**
 aşê mîran, bi xulam e"
aşxane xwaringeh
atûn 1. kils 2. kilsxane
av şileyeke bêtahm, bê-
 reng, û bêbêhn e, li gorî
 amanê teşe digire û kur-
 teya wê ya kîmyayî H2O
 *"**av**, bi bêjingê nayê ci-
 vandin"
-av di gunikên wî de
wergeriyaye avik li şe-
 kokên wî geriyaye û ba-
 lix bûye
-ava mend avegenî
-ava reş nexweşiyeye ça-

ava

van e

-ava reş bi çavan de hatin kor bûn, nedîtin

-ava spî nexweşiyek e

-ava tezi ava sar

-av palavtin bi pîneyekî tenik av paqij kirin

ava 1. saz bûyî **2.** lidar **3.** lipiyan *"dergehê ku jinan xera nekiriye, hîna jî **ava** ye"

ava bûn 1. saz bûn **2.** çêbûn *"**avabûna** malan, di destê jinên çê de ye"

avadan 1. saz bûyî **2.** lidar, lipiyan **3.** çêbûyî

avahî 1. cihê saz bûyî **2.** însaet **3.** bîna *"**ava** û **avahî** nav û nandayî"

ava kirin 1. saz kirin **2.** jenîn **3.** çêkirin

avan 1. eware **2.** bêkêr

avanî [I] 1. ewaretî **2.** bêkêrî

avanî [II] (r) aliyê saz bûnê yê lêkerê

avasaz endazyarê avahiyên; mîmar

avasazi endazyariya avahiyên; mîmarî

avbijînk alava ku ava xurt dibijîne der û dorê

avda pirç, mû, pûrt

av dan 1. av lê dan vexvarin **2.** bi avê têhnî şikandin

avdel kesê ku avê li ser zevî û bîstanan belav

dike

avderge cihoka avê

avdest destnimêj

-avdest girtin destnimêj girtin

avdestxane destşok

avdonk ava goştê kelandî

avder avîvan

avdew çelqemast

avêtin/diavêje/biavêje 1. hilfirandin **2.** li

ba kirin **3.** tê werkirin

*"bênamûsî **avêtine**

ber kûçikan, kûçikan jî qebûl nekir"

-avêtina ber hev 1. devjenî **2.** belapêşkarî

-avêtina ser êrîşa ji nişkê ve

avgîz 1. cûniyê avê **2.** çala avê

avik tovê nêrtiya mirov û ajalan; menî

avilk peqpeqikên biavên ku ji ber karkirinê an jî rêveçûnê di dest û piyên mirovî de peyde dibin

avis sewala ku gon xwariye û têjik di zik de çêbûye *"**bila** rê be, **bila** dûr be; **bila** bihur be, **bila** kûr be; **bila** keç be, **bila** pîr be; **bila** **avis be**, **bila** bi derengî be"

avis bûn (ajal) heml girtin/ber girtin **2.** (*mirov*) canbêzarî bûn

avis kirin 1. (ajal) hami-

axund

- le kirin **2.** (*mirov*) can-
bêzarî kirin
- avî** avdar, biav *"**baran**, li
cihê **avî** dibare"
- avîje** paqij, pakîze
- avîvan** **1.** kesê avê li ber
mêvanan digerîne, av-
der **2.** navekî keçan e
- avjen** melevan
- avjenî** melevanî
- avjenî kirin** soberî kirin,
melevanî kirin
- avkozki** rîzîna rehekan ji
ber avdana pir
- avkozki bûn** (*rehek*) ji ber
pir-avdanê rizîn
- avpalêv** alava palavtina
avê
- avpîv** alava pîvandina as-
ta avê
- avrêj** destşok
- avşile** dimis, doşav
- avzêm** kaniya demdêmî
- avzêr** ava ku bi zêr ve tê
rengdarkirin
- avzêr kirin** ji ava zêr re
derbas kirin
- avzûng** xeleqa serê kem-
berê ya ku pê tê gi-
rêdan
- awa** celeb, cure *"**ji dê û**
bavan, dikevin hezar
awa"
- awan** fitnebaz, dekbaz
- awar** helew, şîrînahî
- awarte** **1.** mustesna **2.**
neasayî
- awartin/diawêre/bia-**
- wêre** **1.** bi dûr xistin **2.**
tuneyî hesibandin
- awat** **1.** umîd, hêvî **2.**
xwestek
- awaz** deng, sewt
- awêne** **1.** neynik **2.** eşkere
3. kifş
- awilandin/diawilîne/bi-**
awilîne xapandin
- awilîn/diawile/biawile**
xapîn
- awir** nêrîn *"**ne nanê ma-**
zûvanan, **awirên** wan tê
xwarin"
- awir tê vedan** di bin ça-
van ve lê nihêrtin
- ax [I]** baneşana keserê
- ax [II]** **1.** xwelî **2.** xak
*"**ax** û avahî, nav û
nandayî"
- axa** **1.** serekê êlekê **2.** to-
rin
- axaftin/diaxive/biaxive**
1. xeber dan **2.** peyivîn
3. qise kirin **4.** qal kirin
- axatî** **1.** serokatiya êlekê
2. torinî
- axirî** **1.** dawî **2.** encama
karekî *"**axirî**, heta derê
gorê ye"
- axivîn/diaxive/biaxive**
1. (*birîn*) ji nû ve vejîn
2. terqîn **3.** bijiqîn
- axîn** **1.** keserkişandin **2.**
nalîn
- axîn kişandin** **1.** nalîn **2.**
zûrîn **3.** kesirîn
- axund** mela

axze

axze alava bihîstok
aya gelo
ayende pêşeroj, dahatû
ayet gotinên Xwedê
ayn ayîk *"**ayinê** bizina kol, ji ya bi qloç re namîne"
ayisandin/diayisîne/bi-ayisîne **1.** pê ve kirin, zeliqandin **2.** pê xistin
ayisîn/diayise/biayise **1.** pê ketin **2.** pê ve bûn, zeliqîn
ayîk **1.** heyf **2.** mezlûmtî **3.** belezûrî
ayîn dêlindêza olî
aza [I] **1.** hur **2.** serxwe û xwebûyî **3.** mêrxas û e-gîd **4.** çeleng û dilawêr
aza [II] **1.** her endamekî cendêk **2.** endam, namzed *"**azayê** bitirs, bila qet tunebe"
azad **1.** ne kole **2.** serbixwe **3.** hur **4.** bêqeyd û bêbend **5.** serdanpê bêpeywend
azadî **1.** serbixwetî **2.** huriyet
azadîxwaz **1.** kesê ku serxwebûne dişopîne **2.** ke-

sê ku mafên xwezayî di-xwaze

azan ezan
-azan xwendin bangî ni-mêjê kirin
azar **1.** renc û dilmayîn **2.** şermezarî *"**mirovê** derdomerdo, bi **azara** derdan dizane"
azeb kesê ku nezewiciye *"**azebê** malê xwe be, paşê yê xelqê be"
azgîn azwer
azî **1.** nexweşî **2.** bêhalî
azî kirin **1.** nexweş bûn **2.** bêhal bûn **3.** aciz bûn
azîne **1.** rêbaz **2.** rêpîvan
-azîneya axaftinê rêbaza xeberdanê
azmûn îmtihan
-azmûna jiyani îmtihana man û nemanê
azmûn bûn **1.** îmtihan bûn **2.** ceribîn **3.** di karê de pijîn
azmûn kirin **1.** îmtihan kirin **2.** ceribandin **3.** sergihayî kirin
azwer çavçil
azwerî çavçilî

B

b/B tîpa duyemîn a alfabe-ya kurdî ye; dengdareke lêvkî ye, awayê belavkirina wê girtî û nerm e

ba [I] nexweşiya qolinckî

ba [II] tevgera hewayê
*"agir berda kayê, xwe da ber **bayê wê**"

-bayê weş cureyekî tevgera hewayê ye

-ba li ber guhan ketin pê hesîn lêbelê baş tê negihiştin

-ba hatin hewa tev gerîn

-ba lê anîn 1. firsend jê standin **2.** desteser kirin

ba [III] hind, cem, nik
*"ba comerdekî, hespek û qespek yek in"

ba [IV] tir û fis

-ba li ber ketin tir an jî fis kirin

babelîç tiliya gustîlê

babelîsk bayê dijwar û hêzdar ê ku dizivire û ziyane digihîne dorhêlê

babet 1. mijar **2.** mesele **3.** cure

babfile 1. kesê ku bi dare zorê misilman bûye **2.** misilmanê ji dê û ba-

vekî kafir

babidest kesê ku îflas kiriye; malketî

babidestî rewşa îflaskirinê; malketîtî

babir berbendên ku tundiya bayî dişkînin

babîsok bayê ku lûlekî qulozî esmên dibe

bac 1. kamçûr **2.** diravê ku ji welatiyan tê wergirtin û ji bo pêşniyarên neteweyî tê mezaxtin; xerac **3.** xûgî

-baca neyekser xeraca veşartî

-baca yekser xeraca eşkere

bacana reş sewzeyek e û pijandî tê xwarin

bacana sor sewzeyek e û hem pijandî hem jî nepijî tê xwarin

bacgeh rêvebiriya bacê

bacgir karmendê bacgehê

baçermok sewaleke kor a şevê ye; çilçilî

baçik cixare

bad ba

badan/badide/bade 1.

badayî

tewandin **2.** qurifandin
3. qurçimandin
badayî tewandî
bade 1. cureyekî vexwarina kiholî ya ku ji tiryayan tê çêkirin û reng wê sor an jî spî ye; mey, şerab **3.** piyale
badefiroş meyfiroş
badek [I] çêreyek e
badek [II] alava şidandin û sistkirina mixên badayî *"**badeka** hesinî, xwe bi xwe pesinî"
badek [III] paçikeke kaxezên ku di nav bergekî de tên parastin
badîn 1. qedeh **2.** îskan
badok di tirimpêlê de destikê ku pê ajotin rasterê dibe
bafe baq, deste
-bafekirin 1. baq kirin **2.** deste bi deste girêdan
bafik behane
bafirok pêlîstoka zarokan a ku bi ser bendekî ve dike û berî hewa didin
bafûn bafûr
bafûr madenekê ku jê amanên malê û hwd tên çêkirin
bager bayê zexm û boş
bagêje bayê ku lûlekî quloz dibe, babelîsk
bagird bagêje
bagurdan bangurdan "bafek û **bagurdanek**"

bah şehwet
bahî bişehwet
bahol derdana ku rêwî kel û melên xwe dikinê
bahor zekem, çilmas
bahorî zekemî, çilmasî
bahoz [I] firtonek
bahoz [II] kesê bêqerar
bajar şarê ku ji gundan û navçeyan mezintir e *"
tu çuyî **bajarê** yekçavan, divê tu jî çavekî xwe bigirî"
bajaravahî bernamekirina binyadên bajaran
bajarî kesê ku li bajêr dijî *"**bajarî,** li erdê narî"
bajarî bûn di şarekî de li gor pîvanên wê jiyîn
bajarok bajarê biçûk
bajarsazî avasaziya binyadên bajêr
bajen baskê ku bi hejîna wî bayekî hênîk pêk tê
bajêle 1. newan **2.** axozî
-bajêle bûn 1. newan **2.** axozî bûn
bakir cureyekî civîkan e
bakur aliyê jorîn ê her tiştî
bakure gopal
bal [I] 1. zêhn **2.** dîqet **3.** têkilî
-bala xwe dayîn lê hûr bûn, baş lê nihêrtin
-bal kişandin 1. li serê rawestîn **2.** lê miqate bûn

bandev

bal [II] 1. çeng, per 2. rex, alî

bal [III] bejn

bala bilind, berz

balaban [I] 1. nehs 2. şûm

balaban [II] amûreke mû-sîqayî ya ku bi pifkirinê tê lêxistin

balaberz bejnbilind

balafir navgîna hewayî a ku difire; teyare

balafirgeh qada firîn û niştina teyareyan

balafirşikên çeka ku dijî teyareyên cengê tê bikaranîn

balandin/dibalîne/bi-balîne lê alandin

balanî gizgizîka tayî

balax têjika gamêşê

balbas zêrevanên zome an jî xîvetgehan

baldar 1. bidîqet 2. bi-semt 3. bitevdîr

baldirêj bêhnfireh

baldiz 1. cazibedar 2. xemrevîn

baldizî 1. cazibedarî 2. xemrevînî

bale 1. kêmaqil 2. bodele

balexane xanûmanên pirqatî yên pir bilind

balgeh 1. piştêk 2. ber-serî, balîf

balinde teyrên dirinde

-balindeyên goştur firindeyên girs ên ku

xwarina wan goşt e

balix [I] cihê ku kewarên mêşhingivan lê tên danîn

balix [II] 1. ghiştî 2. ber-pirsiyarê ber qanûnê

balî barê girêdayî

balîf balgeh *"serê du meriyên çê, naçe ser **balîfekî"**

balkêş 1. sosret 2. cazibedar

balkêşname nameya ku pêhesandin û hişyarkirinê; îxtarname

balkon 1. eywanka ser banî 2. şanişîn

balor merdane, loq

balsivik 1. kesê hay ji xwe heye 2. kesî ku bîra wî xurt e 3. hişyar

balûle 1. bi awayê lûlekî pêçayî 2. hop

balûr herş û qelşên ku li ser lêş pêk tên

balyoz nûnêrê dûgelekî li nik yeke dîtir; sefîr

balyozxane nûnergeha dûgelekî ya li nik yeke dîtir; sefaret

ban serê xênî *"**banê** xênî, bi keviran tenê bilind nabe"

banandin/dibanîne/bi-banîne 1. hîn kirin 2. nav tê dan

bandev 1. firtoneka berfê 2. kuleka bi ser ba-

bandêr

nê avahiyan ve

bandêr makîneyeke ku wekî bangurdanan e pê xişirê rê û kolanen tê tepisandin

bandor tesîr, eser
-bandor lê kirin lê tesîr kirin, lê eser kirin

bandorker tesîrker

bane [I] sewala malê ya ku li têtjika xwedî derdikeve û ne newan e

bane [II] **1.** çêregeh **2.** zozan

banedar xwediyê çeregeh an jî zozanê

baneşan (*r*) peyvên ku perošî, şaşwazî û xwezîyan nîşan didin

bang **1.** gazî **2.** ezan

-banga meleyê biharê zirîna keran

-bang dan ezan xwendin

-bang lê kirin gazî kirin

bangawazî **1.** vexwendina bi deng **2.** hawarî

bangêşe kar û barê nasandina raman û hilberînekê

bangêr koma mezin *"barana nîsanê, çêtir e ji **bangêrek** zêrê zerê li meydanê"

bangîn **1.** sewtsewtok, qîrîqîrok **2.** awazbilind

bangurdan kevîrekî dûvdirêjkî û girover ê ku li ser axebanan digêrînin

da ku baş bitepise hev û ew ban dilop neke *"ji

bangurdên girantir bi ser çûkê de tu tişt nayê"

banî **1.** jor **2.** serê xênî **3.** rastahiya li serê kêrtekî *"av ji kaniyê û nan ji **baniyê**"

banîje qatê ser banê xênî
banîn/dibane/bibane

1. hîn bûn **2.** lê hatin **3.** lê mukur hatin

bankutik [I] mizgînî

bankutik [II] bangurdan

banû **1.** xanim **2.** stî

banz dan baz dan

banzdok berava berteng a ku mirov dikare bi ser re baz de aliyê din

baperik perperok

bapêç bayê bi berf

bapêş zekem, bahor

bapîr kalik

bapîv amûra ku tevgera hewayê dipêve

baq **1.** defşe **2.** deste **3.** çûm **4.** gurz *"bi xwezîyan, dest nagihê-je **baqê** kezîyan"

baqîlk **1.** cureyekî çêreya ku tovên wê kelandî tèn xwarin **2.** berên vê çêreyê

bar **1.** piştgirani **2.** peywir **3.** berpîrsî

-barê lokan mesûliyeta giran

-barê xwe jê dagirtin

xwesteka xwe jê hildan
-bar ji ser xwe avêtin
 berpirsiyariya ku wer-
 girtiye kuta kirin

-bar kirin 1. bi pişt kirin
2. neqil kirin

baran 1. şilî **2.** bariş
 *"gur ji **baranê** bitirsiya,
 dê ji xwe re kurk çêkira"

-barana kûsiyan barana
 ronîvro ya di sayiyê de

-barana roviyan barana
 xapînok a ku hey dibare
 û hey disekine

barandin/dibarîne/bi-
barîne 1. şilî rijandin
2. tiştêk bi ser de rijan-
 din

baranî kinca ku di şiliyê
 de tê lixwekirin

baravî şiloziwa

-baravî bûn bi nîvî ziwa
 bûn

barbir wasite, amyar

barbû xêr û alîkarî

-barbû dan hev destyarî
 berhev kirin

barçêrmk cureyekî fi-
 rindeyên şevê yên bê-
 çav û bêhestî ne; baçer-
 mok

bardan derdanê mezin,
 telîsê fireh *"**bardanê**
 biqul, pîneyî nagire"

bare 1. babet, mijar **2.**
 car, teql

baregeh 1. êwirgeh **2.**
 qerargeh **3.** wargeh

barek [I] cebirxane

barek [II] qatên valahiya
 seqayê

bareng karistana hilberî-
 na keştiyan

bareş bayê rojhilatê

barfisk teşkên lingan

barim barim lîstikeke za-
 rok û xortan e

barimte desteseriya ji ber
 berdêlekê ve

barimte kirin (*heta ku*
berdêla xwastî bê dayîn)
 desteser kirin

barist di cendêk de hêza
 helandina xwarinan

bariş şilahiya ku ji es-
 mên dibare

baridox 1. temtêl **2.**
 werz **3.** rewş

barîn/dibare/bibare [I]

1. şilî rijîn **2.** bariş hatin

3. bi ser de rijîn *"**adar**
 e, **bibare** nebare xedar
 e"

barîn/dibare/bibare
[II] (*sewal*) qajîn

barkêş 1. kesê ku gira-
 niyekê bi pişt dike, he-
 mal **2.** sewala ku baran
 pişt dike

barname kaxeza ku na-
 veroka wê di heqê bar
 û xwediyê wî de aga-
 hiyê dide; îrsaliye

barû avahiya tot û dirêj
 a ku ji bo payîne tê
 avakirin

barûd

-barûya naqosê di dêran de cihê ku zêngil tê de hildawêsîn

barûd bûjeneke ku jê teqemenî tên çêkirin; pîşo

barxane 1. erzaq û pêdiviyên rêwiyên 2. embar

-barxaneya leşkerî erzaq û pêdiviyên leşkerî yên ku endamên yekîneyê bi xwe re dibine derveyî leşkergehê

basark alava ku hewayaya sar diweşîne

basîret 1. feraset 2. aqil û sirafet

bask 1. endamê firindeyan ê ku pê perwaz digirin; per 2. çepil, mil *"her teyr bi **baskên** xwe difire"

-bask şikestin bêqudûman

-bask tune ku pê bifire pir kêfxweş bûye û perê wî tune ku hilperike esmanan

basko çivîka rûçikandî

-basko kirin 1. kurtisandin 2. rûçikandin

bastêq pestîlê ku ji tiryayan tê çêkirin

bastûr avahî

baş 1. çak 2. qenc 3. rind 4. delal *"xebera xweş bi cîranan re, faydeya **baş**

bi nasan re"

başebaş 1. bi rêk û pêk 2. riprast

başî 1. çakî 2. qencî 3. rindî 4. delalî

başok balindeyek e

başûr 1. aliyê jêrîn ê her tiştî 2. di erdnîgariyê de berê derziya qible-nameyê

batirsok potikên ku bi bi ser dîwarê bostên ve dikin da ku sewal jê bitirsin û nekevinê; reşe

batî hêlik, gun

bav 1. mêrê diya mirovî 2. giyanewerê ku ji avika wî giyanewerên din çêdibin *"mala bavê, mala **mêran** e"

-bavê bêkesan sexbêrê belengazan

-bavê xwe nas nekirin 1. şîrheramî kirin 2. ji bo mesleheta xwe tixûb nas nekirin

bavik ecdad

baviksalarî erka ku tê de bav bi bandor e; pederşahî

bavmarî zirbav

bavtî 1. nêrtiya ji bo diya giyaneweran 2. sexbêrî

-bavtî kirin 1. ji diyê re nêrtî kirin 2. lê xwedî derketin

bawerî 1. îman 2. ewlehî *"baweriya kurdan, her

baz dan

bi çiyê tê"
-baweriya te bi Xwedê hebe Yezdanê dilovan şahid be ku...
-bawerî pê anîn pê ve ewle bûn
bawer kirin 1. îman kirin 2. pê ewle bûn *"agir ke te mala derewînan, kesî jê **bawer nekir"**
bawermend kesê îman-kirî, misilman
bawesîr nexweşiyeke çêrmî ye û bi sedema wê laş her dixwire
bawesandin/dibawesîne/bibawesîne 1. ber bi ba kirin 2. bajen kirin
bawesînk bajen
bawî kesê ku qolinkeke daîmî di laşê wî de heye
bawîşk 1. berxewarî 2. nîşaneyên xewê, palûşk *"sal, mîna **bawîşkan** derbas dibin"
-bawîşkê xwe anîn rewşa xewê lê xuya bûn
bax qada dorgirtî ya ji darên fêkiyan pêkhatî *"çi diçe ji **bêx** diçe, ji baxvên çi diçe?"
baxçe 1. baxê biçûk 2. hewşa cihekî
baxçevan kesê ku di hewşên malan an jî baxên biçûk de dixebite
baxçevanî karê hildan û danîna baxçeyan

baxvan kesê ku bi baxê fêkiyan re mijûl dibe
baxvanî karê hildan û danîna baxan
baxweşk di xaniyan de pergala ku hewayaya hundir bi ya derve re diguherîne
baz [I] cureyekî balindeyan e *"qaz, bi refa xwe re **baz e"**
baz [II] masûlkeyên di navbera enîşk û sermilên mirovan de
bazar 1. danûstan, kirîn û firotan 2. sûq *"bi meriyê merivan re **bazar nabe"**
-bazara xwe birîn têkiliyên xwe ji hev qut kirin
-(ketin) bazara macîrok û gumgumokê mebesta alîkarî an jî dijberiya xwe nîşan dayîn
bazargeh sûqa kirîn û firotinê; erase
bazar kirin 1. xêr kirin 2. li ser nirxekî li hev kirin *"hesp tune, alifê **bazar dike"**
bazbend 1. toqeya milê berpirsiyaran a ku peywira wan nîşan dide 2. nivişta mil
baz dan 1. revîn 2. qewz kirin 3. gav kirin 4. bezîn

bazgeh

bazgeh 1. bihura derbasbûn an jî têketinê ya mirov û giyandaran
2. di bajaran de xalên ewlehiyê yên ku ketin û derketinê dipê

bazin 1. mildank **2.** xeleşa milan **3.** qeydik
-bazinê stûyî tara stûyî; katar

bazirgan kesê ku hem fi-roşkariyê hem jî kiriya-riyê dike; tacir *"**didu** karwan in, sisê **bazirgan** in"

bazirganî karê kirîn û fi-rotanê; ticaret

-bazirganiya azad ticareta bêbac a ku hinarde û hawirde bi awayekî tê de serbest digerin

-bazirganiya beste ticareta ku mercên giran li ser hinarde û hawirdeyê hene

bed 1. xerab **2.** nebaş

bedbext bêhuzûr

bedbîn kesê ku nîgaşa wî her tim neyînî û nebaş e

beden [I] laş

beden [II] sûr

-Bedenên Amedê sûra dîrokî ya li dora Amedê

bedenparêzî perwerdekirina laşan li gor rayîşeke werzîşî û xwarineke diyar

bedestan sûqa ku ser û

dora wê girtî ye

bedew 1. rind, delal **2.** zerî *"**bedewê** çav kil kir, dilê xortan kul kir"

bedewî rindî, delalî *"**bedewiya** mirovî, ilm û mehrifeta mirovî ye"

bedgeh kêrtik

bedil kincên xizmetkirî

bedreng 1. rengê gewrotankî **2.** rengê xerab

bedrengî 1. gewrotankîti **2.** rengxerabî *"**her reng** rengê e, **bedrengî** jî rengê e"

bedxwarin xwarina dûrî rêbazên tenduristiyê

bedxwaz 1. xêrnexwaz **2.** niyêtxerab

beg axayê binemalê an jî hozê

begtî serokatiya binemal an jî hozê

beh (*di zimanê zarokan de*) xelasbûyî, qediyayî

-beh bûn (*di zimanê zarokan de*) xelas bûn, qedîn

-beh kirin (*di zimanê zarokan de*) xelas kirin, qedandin

behane hincet, mehne *"**behane**ya tirekan, ardê cehîn e"

behicandin/dibehicîne/bibehicîne 1. qehirandin **2.** ji qehiran teqandin

behicîn/dibehice/bibe-

hice 1. qehirîn **2.** ji kerban teqîn *"**çi wext giriya û çi wext behicî?"**

behî (*da ku xelq bèn ser xweşiyê li malbatê bikin û nizaya bihiştê ji miriyê wan re bikin*) danîna civatan ji aliyê xizmên kesê mirî ve; şînî

behîn/dibehe/bibehe

1. (*ceh û genim*) stewîn

2. (*giyayê werza payîzê*) zer bûn *"**giya li ser binê xwe hêşîn dibe û li ser binê xwe jî dibehe"**

behîv cureyekî daran e û ji dendikên wê sûd tê wergirtin

behr [I] zerya, derya *"**behr**, bi devê san pîs nabe"

behr [II] par, beş *"**dînya bi tiran bûya, dê hemû behra keran bûya"**

Behram gerestêrk e

behre 1. kelk û sûd **2.** berjewendî **3.** par

behreme alava qulkirinê; metqeb

behremend 1. xwedî-qabiliyet **2.** jîr **3.** sûdwer

behremendî 1. jîritî **2.** sûdwerî

behs kirin 1. jê xeberdan **2.** qal kirin

bej reşahiya erdê, cihê

ku ne avî ye

-hêzên bejahiyê koma desteyên ku qada çalakiya wan reşahiya erdê ye

bejavî 1. ajalê ku hem di avê de hem jî li ser zevînê dijî **2.** navgîna ku hem di avê de hem jî li ser rûyê erdê tê ajotin

bejî tiştên ku têkildarî reşahiye ne

bejn 1. qam **2.** bal **3.** hindam *"**aqil ne li bejnê ye, li serî ye"**

-bejn tî e, mal mescîd e hem li ser û sîçeyê xwe dinihêre hem jî li rewşa mala xwe

bejnaferî bejna ku bi nazdarî dimeşe

bejnbihust qamkinik

bekere alava ku newayên mûsîqayî tomar û qeyd dike

bel 1. kifş **2.** lipêş **3.** diyar

bela 1. qeza **2.** qiraskê sêrî **3.** karesat *"**di her tiştî belayek heye, lê di paşxistinê de gelek bela hene"**

-bela xwe kiriye ber dêrî ketiye keleha qatilbatilê

belalûk fêkiyek e û dişi-bihe gêlasê lê jê hûrik-tir e

belam

belam 1. lêbelê **2.** lê
belapêşkar kesê ku bela
jê tê

belapêşkarî 1. belagerî
2. rewşa belagerînê

-belapêşkarî yekî bûn
1. belaya xwe bi yekî
gerandin **2.** xwîna xwe
kirin stûyê yekî

belaş [I] 1. fireh **2.** poşe
-belaş bûn 1. fireh bûn
2. poşe bûn

-belaş kirin 1. fireh ki-
rin **2.** poşe kirin

belaş [II] 1. herwe **2.**
bêdirav

-belaş bûn 1. herwe bûn
2. bêdirav bûn

-belaş kirin 1. herwe
kirin **2.** bêdirav kirin

belav ji hev dûr

belav bûn li der û dorê
weşîn, ji hev dûr ketin
*"av rabû sikir û bend

belav bû"

belavker 1. kesê ku ka-
rê tişteki parvekirî tîne
cih **2.** bazirganê ku
peywira wî belavkirina
bûjenan e

belav kirin 1. par ve ki-
rin **2.** teqşim kirin "bi
kevçiyar da ber hev, bi
hesikan ve **belav kir"**

belavok daxuyaniya ni-
vîskî ya ku bi destan tê
radestkirin

belawela tartarî, tarovaro

*"hêştir **belawela** diçê-
rin, lê guhê wan li ser
hev e"

belawela bûn 1. tarova-
ro bûn **2.** kambax bûn
3. wêran bûn

belawela kirin 1. taro-
varo kirin **2.** kambax
kirin **3.** wêran kirin

belbele hêwirze û sûresa-
ta dengan

belç pelên daran *"ba ne-
yê, **belç** nalivin"

belçim belç

belçik belçimên hûrik
belbelitank perperok,
kerkene

bel bûn 1. bi awayekî di-
yar tijî bûn **2.** vît bûn
*"bila zikê melayî **bel**
be, bila giya û pel be"

beleban 1. zinar **2.** şûm
beled 1. zana **2.** pispor
*"beledê malê ne bi-
yan e, kesê ji gund e"

beledî [I] berq û birûsk
beledî [II] 1. zanatî **2.**
pisporî

belek 1. deqdeqî, xalxalî
2. rengrengî

belekî rengrengîti *"bele-
kiya sewalan li derve ye,
ya mirovan di hundir de
ye"

-belekiya biharê destpê-
ka zîlvedana hêşinahiyê

belekön şaneşin

belem navgîneke avî ye

bendewar

û dişibihe kelekan
belemvan xwedî an jî a-
jovanê belemê
belengaz 1. feqîr, xizan
2. bêkes *"**wexta** ku ji
malxweyê malê re gotin
"kalê", dibe **belengazê**
salê"
belenî soz û qerar
belenîdar sozdayî
belezûrî bûn dua û lavayî
kirin
belê bersiva pejirandi-
nê; erê
belg 1. perên kesik ên ku
bi dar û giyan ve şîn tên;
belç **2.** pel *"**belgê** darê,
darê dixemilîne"
-belg dan (*dar û giya*) pe-
rên kesik pê ve şîn bûn
belgefîlm 1. fîlmên meh-
lûmatî **2.** rêzefîlmên a-
gehdarîkirinê
belgenome destûrname
**belifandin/dibelifîne/
bibelifîne** xapandin
belik (*di zimanê zarokan
de*) mûzî, kîr
**belikandin/dibelikîne/
bibelikîne 1.** benc kirin
2. ji ser hişk birin
beloq 1. bel **2.** zoq **3.** bi-
jiqî
belor derdanka ji camê
**belqitandin/dibelqitîne
/bibelqitîne 1.** dehiran-
din **2.** cehimandin **3.** qe-
wirandin

belqitiyê! nemayê!
belqitiyo! nemayo!
**belqitîn/dibelqite/bi-
belqite 1.** dehirîn **2.**
cehimîn **3.** qewirîn
belxem tifa hişk a ku di-
şibihe xilîtê
belweşîn nexweşiya cu-
zamê
ben ta
benav cureyekî daran e
benc 1. cureyekî daran e
2. bûjenê ku ji vê darê tê
bidestxistin û sermest-
ker e **3.** bûjena ku lêş
bêhest dike
benc kirin 1. belikandin
2. (*berî nişterkirinê*) laş
bi bencê tevizandin
bend 1. ta **2.** asteng **3.**
beş **4.** rêje
-benda hilbijartinê rê-
jeya ku divê di hilbijar-
tinê de bê bidest-xistin
-bendê dû şûjinê salix-
gerê xelqê
-benda heyderî xişrên
bi ser kofiyê ve
bendav ava ku peşî lê
hatiye girtin
bende kole, evd
bendegan pêgirtî
bendeganî pêgirtî
bende man li hêviyê se-
kinîn
bender di qeraxa deryayê
de rawestgaha keştiyan
bendewar 1. hevîdar **2.**

bendik

dildar

bendik (*r*) xêzeka li nava du peyvan an kîteyan; (-)

bendî 1. girtî 2. dîl 3. girêdayî

-(xwe) li bendî tişteki girtin li pey tişteki şop gerandin

bendîname fermana girtina kesekî; tewqîf

bendixane zindan, hebisxane

bendname girêdan

bengî 1. aşiq 2. muhtela 3. sewdaser

benî [I] goştê hişkirî yê ku kakilê gûzan jî dikine navê

benî [II] kole

benîşt şîreya ku ji nebatan hildidin û tê cûtinê *"karkeran kar kir, xeraban **benîşt** cût"

benîzava zavayê ku di nav xezûrgelanê xwe de dijî

benz reng

-benz avêtin reng lê çûn

beq cureyekî ajalên avî ye *"beqê çav da çelekê, zikê wê teqiya"

-beq xesandin satore satore gerîn

ber [I] 1. pêş 2. pêşî *"tirs, **ber**ê mirinê nagire"

-berî zayînê beriya mîlada Îsa eleyhiselam

-berê xwe dan 1. lê averê bûn 2. nihêrîn

-berê gotinê guhertin mijara axaftinê guhezti

ber [II] kevir *"**ber**, ji bestan xilas nabin"

ber [III] hingil, guhan

ber [IV] adan

ber [V] salên temenê sewalan

-duberî û sêberî dusale û sêsale

ber [VI] miqdara firehiyê

-duber û sêber bi qasî du car û sê caran zêdetir fireh

ber [VII] 1. berik, ferşik 2. lihêf *"lingê gerê, nayê bin **berê**"

ber [VIII] 1. gon 2. meya, havên 3. tov

-ber girtin 1. avis bûn 2. mêwe girtin 3. tov girtin

berafi nîqaşa der heqê gelemşeyekê de

berafi kirin (*ji bo çareserkirinê*) nîqaş kirin

beraftin/diberêfe/biberêfe şîrove kirin

beragi berên nûhildayî

berahî qeysa ji aliyê firehiyê ve *"avabûna gundan, ji **berahiya** riyan ve kifş e"

beramber 1. tev 2. dij 3. deng 4. di gel

-beramberî vê 1. tevî vê

berbiçav

2. diji vê 3. dengî vê
4. digel vê
- beran** hevserê mihê*"berxên xelqê, ji merivan re nabin **beran"**
- beranê bisko** 1. beranê tovê 2. malê delaliyê 3. torinê êlê *"beranê bisko bûya, dê li nav pezê bavê bûya"
- beranê şeran** xurtê cengê
- beran xwarin** (ji bo mihê) pel û fehl xwarin
- beranek** tiliya mezin
- beranberdan** dema serbestbûna têkiliya zayendî ji bo beranan
- berarî** bexş û alîkarî
- berarî dan** bexşîş û alîkariya diravan dan hînekan
- berate** 1. goştê genî 2. elamet 3. nîşane
- berav** 1. roja cilşûştinê 2. dema kelîşoyê
- ber avêtin** 1. berwext zayîn, hê di pêş de bi cenîneke nivîşkan an jî mirî ve zayîn 2. berwext tev gerîn
- beravêtî** 1. sewala ku têjika wê ji ber çûye 2. kesê ku berwext tev digere
- çalakiya beravêtî** karê ku di dema xwe de neqewimiye
- beraz** xinzîr
- beraze** perwaneyên berêş
- berbajar** nava bajêr
- berban** şanişîn
- berbang** aso, berbeyan
- berbanga sibehê** ronahiya berî şefeqê
- berbaz** di artêşê de payeya di bin serbaziye re
- berbejn** 1. nivîšta stûyan 2. hemayîl
- berbend** karê ku kirina wî qedexe ye
- berbend bûn** derî li ber hatin girtin
- berbendî** 1. qedexe 2. asteng *"diz xwemal e, **berbend** betal e"
- berbend kirin** qedexe kirin
- berber [I]** 1. dij 2. reqîb
- berber [II]** kesê ku por û rihan dikurtisîne û tiraş dike
- berberî [I]** 1. neyartî 2. dijminatî
- berberî [II]** pîşeyê kurtisandin û kurkirina por û rihan
- berbes** wizeya ku di xwarinan de heye
- berbiba** 1. cihê ku ba jê digire 2. cihê ku xewle ye û teşqele jê tên *"guhêra dawiyê, **berbiba** ye"
- berbiçav** 1. dîtî û bînayî 2. eşkere û diyar

berbisk

berbisk toqeya porê jinan

berbî berbûk *"bêder bi bê, bûk bi **berbiyê"**

berbûk jina ku bi bûkê re mijûl dibe, hevalbûk *"dawet ferikî, **berbûk** hetikî"

Bercîs gerestêkek e

berçavk alava şûşeyî ya ku datînin ber çavan

berçavkfiroş kesê ku berçavkan difiroşe

berçek kesên ku amadeyî perwerdeya leşkerî û çekhildanê ne; destbidar

berçêlk 1. mêjî, hewsele 2. bersînga çivîkan

berçile meha duwazdehan, berfanbar

berdan [I] 1. terikandin 2. jê vegerîn 3. dagerîn 4. dest jê vekêşan

berdan [II] 1. rih û por dirêj kirin 2. kinc bi ser de werkirin *"ji derdan, rih **berdan"**

berdar 1. bibereket 2. têgihiştî 3. biadan

berdayî 1. azadkirî 2. jina ji mêrî veqetiyayî

berdelan erdê bikevir

berdeq lîstikeke zarokan a ku li ser piyekî radiwestin û milên xwe li hev dixin hetanî yek ji wan bikeve

berdeqanî alavake kevir-hilfirandinê ya ku ji du

bendikên dirêj û navendekê pêk tê, bi ba dikin û keviran pê diavêjin; kefkanî

berdest 1. hazir, amade 2. berhevkirî

berdestî kesê ku di xizmeta xelqê de kar dike

berdevk [I] kesê ku li ser navê welatekî, aliyekî an jî sazîyekê diaxive û ramana wan der dibe

berdevk [II] pêşmala ku didine ber devê zarokan da ku cilên xwe nelewitînin

berdewam li ser kar

berdewam kirin 1. domandin 2. şopandin

berdêl 1. biha, qîmet 2. şûndiyarî

-berdêl kirin 1. ber ve dayîn 2. bi hev re guherîn

berdil 1. ezîz 2. evîndar 3. gerdenî

berdilk 1. pêşmal 2. berdevk

berdiwar 1. bêkes 2. sêwî 3. belengaz

berdû cîl û cegenê ku pê xesîlan çêdikin

bere 1. cebhe 2. rû 3. enî

bere bere hêdî hêdî ber bi asteke dîtir ve

berecot pîvaneke qada erdê ye (920 m²)

beredayî 1. bêxwedî 2.

bergîr

- serbest **3.** bêkêr **4.** beytu
- berendam 1.** kesê ku namzedê endamtiyê ye
2. hêjayî hilbijartinê
- berendamî** hêjatiya hilbijartinê
- berespî** kevirê kilsê
- berevajî 1.** çewtbûyî **2.** serobinobûyî **3.** hember **4.** zid, dij
- berevajî vê yekê** li hemberî vê yekê
- berevajî kirin 1.** serobino kirin **2.** têvel kirin
- berevan 1.** parastvan **2.** parêzer
- berevanî 1.** parastvanî **2.** parêzerî
- berevanî kirin 1.** parastin **2.** lê xwedî derketin
- bereyîşk** mencenîq
- berê 1.** di pêş de **2.** hê di zû de **3.** ji mêj ve **4.** çû Şamê û hat jî, dîsa kerê **berê ye"**
- berêvar 1.** piştî esrê **2.** nêzîkî tarîbanê **3.** berfa **berêvarê,** qirê tîne li debarê"
- berf** bariya ku kulî kulî dibare **4.** berfa çiyayê bilind, pir dibe"
- berfanbar** meha 12'em a salnameya zayînî
- berfedîn** belekiyên berfê ên ku ber bi vehelînê ve diçin
- berfemot** helewa ku ji doşav û berfê tê çêkirin
- berfende** aşî, şepe, renî
- berfiravîn** xwarina sivik a beriya navrojê
- berfireh 1.** çarmedor **2.** bi dorfirehî
- berfîn 1.** cihê biberf **2.** kulîlka ku piştî vehelîna berfê hêşîn dibe
- berfşo** barana ku berf pê re dibare; şilope
- berg 1.** cil, kiras **2.** rûpela sereke ya kovar û pirtûkê
- berg kirin 1.** kiras kirin **2.** (*pirtûk*) cild kirin
- bergeh 1.** dîmen **2.** êwirgeh **3.** depê şanoyê, dik **4.** qad, meydan
- bergerîn 1.** şîreta bi lavayî **2.** tembîha bi rica û tikayê
- bergew kirin** xitimandin
- bergind** berdêl
- bergindî êlekê ye** bi qasî eşîrekê hêja ye
- bergirî 1.** tevdîr **2.** ber-bend
- bergîdan 1.** hilberîn **2.** bereket **3.** adan **4.** berdêl **5.** bîmekarî **6.** E-legaz birinc be û Erez jî rûn be, heke **bergîdan** tune be, dîsan dê pûç be"
- bergîn** pirtûka bicild
- bergîr** mehîna ku nû ji canîtiyê derketiye dê

bergîz

were fehlan û avis bibe
bergîz kincên kurdî yên
zilaman ên ku ji me-
rezî tên ristin; şal û şa-
pik

bergsazî karê amadeki-
rina şeklê cildê pirtûk
û kovaran

berguhk alava ku ji se-
rikekî an jî diduyan
pêk tê û axaftinan ra-
digîne

berhem 1. eser 2. adan
3. xebat

berhemdar 1. biadan 2.
xebatkarê ji bo kedekê

berhevkar 1. civandî 2.
amadekarê komkirinê

berhev kirin 1. civan-
din 2. kom kirin 3. to-
mar kirin *"ava rijiya-
yî, nayê **berhev kirin**"

**-berhev kir ji deriyan û
da xêra miriyan** ji par-
sê civande hev û ji bo
quretiyê li xelqê belav
kir

berhevok 1. tomar, bela-
vok 2. berhema ku hati-
ye komkirin

berhewa 1. bêwate 2. bê-
kêr

berhingar dij

berhingar bûn pêrgî ha-
tin

berik [I] kevirên biçûk;
xîç, xîşir

berik [II] fîşeng

-berika nediya fîşenga
ku kes nizane ji kuderê
hatiye û lê ketiye

**berizîn/diberize/bibe-
rize** 1. har bûn 2. (seg)
pelişîn hev

berî [I] 1. besta bixîz 2.
rastahî *"dinya ji hine-
kan re **berî** ye, ji hine-
kan re jî av û herî ye"

berî [II] sade û hêsa

berî [III] bêguneh û bêta-
wan

berîk berîk

berjeng 1. delîl û îsbat
2. berateya nexweşiyê

berjengî nîşaneya mirinê

berjewendî meslehet

-berjewendiya giştî mes-
lehet a cemawerî

berjewendîperest kesê
ku li meslehet a xwe tenê
digere

berjêr 1. berbijêr 2. ser-
nişîv

berjor berbijor, hevraz

berk [I] hewza avê

berk [II] 1. sext, zexm
2. şidiyayî 3. qewîn

berkanî kefkaniyê kevi-
ravêtinê

berkaz 1. pace, pencere
2. perwaz

berkeftî 1. biqîmet 2.
muhterem 3. berdil

berkel xwarina ku nêzî-
kê kelînê ye

berkele golikê ku teme-

bersojk

nê wî nêzikî sê salan e
berkeş sinî
berkeşok siniya biçûk
berkêr sewalê ku dê bê serjêkirin
berkêr kirin ji bo serjêkirinê dermal kirin
berkêşan 1. çêkirin 2. rokirin
berkurk [I] 1. qirik, gewrî 2. berçêlk
berkurk [II] mirîşka ku dema kurika wê hatiye
berlêv qerax
-berlêvên avê qeraxên avê
-(baçik) berlêv kirin (*bê-yî ku ji devê xwe derxe*) cixare kêşan
bermal jina ber malê *"**bermal**, xwedana malê ye"
bermalk bêra berfê; berfîk
bermax rûpelên baçikan
bermayî 1. jêmayî 2. dawî
bermîzk mîza ku nîşaneyê qelewbûna sewalan e
bernac kone, xasûk
bername mijara sazûbûyî
bernamesaz kesê ku di sazî û dezgehan de mijaran amade dike
bernav 1. navê pêşîn ê mirovan (*navê sêqolî wekî: Azadê Lezgîne Celalî be, bernav: Azad*

e û paşnav jî Celalî ye)
2. navê din ê ku pê hatiye nasîn (*her wekî: ji kesekî qebrax re Karêl bê gotin û wisa bê nasîn*)

beroj berpala ku tavê dibîne

beroste pîşekarê nûgîhiştî yê ku hîna nebûye hoste

beroš amana ku ji qûşxaneyê mezintir û ji sîtilê biçûktir e *"**dîz** ji **berošê** re dibêje: 'wê de here rû-teniyê!' "

berpal 1. dibûr 2. beroj *"**ba** ji tehtê **berpalê** çi dibe?"

berpêş kirin araste kirin, pêşandin

berpirs kesê ku bi peywirekê radibe; peywirdar, wezîfedar

berpirsiyar peywirdar/ wezîfedar

berpirsiyarî peywirdarî, wezîfedarî

berpisyar kirin kar û guneh xistin stûyê yekî an jî hinekan

berpişt şala navê

bersiv vegerandina pirsiyara kesekî; cewab

-bersiv dan pirsiyara kesekî lê vegerandin; cewab dan

bersojk nexweşiyêke a-

bersojkî bûn

şikê ye
bersojkî bûn ji mîdeyê azî kirin
berstûk aliyê kincê yê ku dora stûyî dipêçe; paştû, pastîn
bersûc kesê ku ji ber tawanekê tê rapirsîn
berşiv xwarina sivik a beriya şîva êvarê
bertav cihê ku tîrêjên rojê lê digire
bertav kirin li ber tîrêjên rojê raxistin
bertek bi awayekî neyînî tevgerîna li dijî bûyrekê
berteng 1. kembera li ser kulêmekan 2. kêmbere
bertil 1. rişwet 2. kirt/qirt 3. kamçûr *"çav ji çavan şerm dike, bertil keviran nerm dike"
bertûrk berçêlk
berû [I] masiyek e
berû [II] darek e
bervang 1. pêşmal 2. berstûk
bervihêr 1. biferaset 2. têgihiştî
berwar 1. tiştê meylidar, xwar û vîç 2. dibûr, beroj 3. mêjû
-berwar bûn 1. takêş bûn, di aliyekî de xwar bûn 2. weşweşîn
-berwar kirin 1. takêş kirin, di aliyekî de xwar ki-

rin 2. weşweşandin
berx têtjika mihê *"**berxên** pir, ji mihên pir in"
berxistin 1. eşkerekirin 2. hînkirin
berxistî pêşniyar
berxvan kesê ku berxan diçêrîne
ber xwe dan [I] 1. cîhad kirin 2. têkoşîn
berxwedan [II] 1. cîhad 2. têkoşîn
berxwedar jîdirêj
berxwedar bûn jîdirêj bûn
berxwedêr 1. mucahid 2. têkoşer
berz bilind
berzax heyama ji mirinê hetanî roja qiyametê
berz bûn bilind bûn
berze winda
berze bûn winda bûn
berzek navbir
berze kirin winda kirin
berzeq cinsî, zayendî
berzex berzek
berzile berzik
berzik binzik
berzî bilindahî
berzîn [I] caniyê ku amadeyî perwerdekirina siwarbûnê ye
berzîn [II] kulavê ku di bin zîn û kurtên de davêjin ser piştê hesp û keran
berzîne kevirê rengren-

gî
berz kirin bilind kirin
bes 1. bi qasî têra xwe 2. lêbêlê *"dinya bûye kes, tu kesî negotiye: **bes**"
beser çav
besimîn/dibesime/bibesime 1. bişirîn 2. ken ber lêvan ketin
besît 1. hêsa 2. di arûzê de qalibek
best îlham
-best lê rabûn îlham lê peyde bûn
bestandin/dibestîne/bibestîne girtin, dadan
bestenî şirîniya ku bi şîr, şekir û fêkiyan tê çêkirin û bi sarî tê xwarin
bestin/dibeste/bibeste 1. cebirîn 2. zeliqîn
bestir 1. raxistina nava malê, ferş 2. mitêl
beş [I] 1. çal 2. kesê ku di eniya wî de belekiyek heye *"çileyê reş, debarê diqedîne li gayê **beş**"
-beş kirin di eniyê de nîşaneyek çêkirin
beş [II] 1. par 2. behre 3. qisim 4. dabaş *"**beş** kete stûyê maldaran, avêtin serê hejaran"
-beş kirin par kirin
beşavend ahengdariya di dawiya ristên helbestekê de
beşdar kesê ku tevî kar

an jî çalakiyekê dibe
beşdarî tevlêbûna kar an çalakiyekê
beşdar bûn/beşdarî tê de kirin tev lê bûn
beşer 1. feraset 2. fehm û zanîn
-(jê) beşer kirin (di heqê tiştêkê de) pispor bûn û jê zanîn
beşerkor 1. bêferaset 2. aqilsivik
beşervekirî 1. rûken 2. rûbirqonek 3. biferaset
beşîşin/dibeşîşe/bibeşîşe 1. bişirîn 2. bişirîn 3. ken ber lêvan ketin
beşt 1. textikê stûr û dirêj 2. kêranê avahiyan
beşûş devbiken
bet [I] ecemî, nûgihiştî
bet [II] cureyekî perindeyan ê ku dişibihe werdekan *"ar ê kewan e, risq ê **betan** e"
betal 1. destvala 2. bêkêr 3. bêkar
betal bûn 1. îbtal bûn 2. ji kar veqetîn 3. rawestîn
betalî 1. bêkarî 2. destvalatî 3. bêkêrî *"**betalî**, xerabmalî"
betal kirin 1. netêw hesibandin 2. kar rawestandin
betan [I] di her tiştî de aliyê ji hundir ve
betan [II] goştê nerme

betilandin

betilandin/dibetilîne/
bibetilîne 1. westandin 2. rawestandin

betilî 1. westiyayî 2. rawestiyayî *"heta ku bûk xemilî, dawet **betilî"**

betilîn/dibetile/bibetile
1. westîn 2. vêsîn

betir bêhtir, wêdetir

betirpêr sê roj beriya niha

betirpêrar sê sal berî niha

betlane 1. tehtîl 2. raweste 3. destûr

betran kesê ku nefsa xwe pir diecibîne

betûm bêqudûş

betûmî bêqudûşî

bevil 1. mirovê mînak 2. hevrik

bevşik diranên qutkirinê

bexişandin/dibexşîne/
bibexşîne 1. efû kirin
2. dayîn 3. xelat kirin

-dan bexişandin dan efûkirin

bexîl çiriz, timakar

bexşan 1. efû 2. bexşîş, şabaş

bext 1. talih 2. siûd *"çavê kor tuneye, lê **bextê** kor heye"

-bext û miraz di çavan de man 1. ji hevalan man 2. negihîştin tu armancê

bextewar 1. bihuzûr 2.

aram

bextewarî 1. bihuzûrî
2. aramdarî

bextiyar bextewar

bextreş 1. bêtalih 2. bêsiûd

bextvekirî xwedî-siûd

bey pêşnîhada neqdî

beyaban cihê xewle; çol

beyan eşkeretî

-beyan kirin eşkere kirin

beyanî [I] eşkere *"bira biranî, bazar **beyanî"**

beyanî [II] 1. spêde 2. sibeha zû

-beyanîbaş! sibehxweş!, rojbaş!

beyan-name nivîsa girîng a ku agehiyekê eşkere dike

beyar erdê ku ji çandinê re dest nade; pesar, çol *"bela xelqê ji çol û **beyaran** tê, a min belengazê Xwedê jî ji ber piyên min tê"

-beyar kirin zevîn neçandin

beybûn kulîlkek e

beytar bijîşkê sewalan

beytarî karê bijîşkiya sewalan

beytik cureyekî çivîkên biçûk e

beytu 1. bêxwedî 2. beredayî

bez [I] 1. rev 2. bazdan 3. çengkirin *"**beza** hes-pê,

bêgar

namûsa siwêr e"
bez [I] donê ku bi goşt ve ye *"sibat hat û bihurt, nav û dilê gîskê **bez girt**"
-bez bi stûyê pisikê ve kirin 1. xurek spartin xurekxuran 2. emanet teslîmî xayînan kirin
-bez girêdan 1. qelew bûn 2. komir bûn
beza 1. revok 2. pêsvik, laşsvik
bezek beza *"bizina kulek û şivanê **bezek**, tev digihêjin ber dêrî"
bezandin/dibezîne/bibezîne 1. dan revê 2. dan bazdan 3. xar kirin
bezîn/dibeze/bibeze 1. revîn 2. baz dan *"hespê her kesî, li gorî bextê wî **dibeze**"
-lê bezîn 1. lome lê kirin 2. lê xistin
-bezîn hev 1. bi hev re ketin devjeniyê 2. li hev xistin, pevçûn
bezmik bihukek e
bê [I] tiştê ku piştî dema niha tê
-dema bê (*r*) dema ku ayendeyê dinimîne
bê- [II] pêşgireke neyîniyê ye *"gul **bê** strî nabin"
bêayîk 1. bêheyf 2. kesê ku heyfa wî tê hilanîn 3. derwêşê xwedîkeramet

bêbav 1. kesê ku mêrê diya wî nîn e 2. qeleş 3. bêeman
bêbext 1. qeleş 2. xayîn *"mêrê **bêbext** pire be jî, bi ser re derbas nebe"
bêbextî 1. qeleşî 2. xayîntî
bêbextî kirin 1. qeleşî kirin 2. xayîntî kirin
bêbine 1. bêqedr 2. kêmbiha 3. bêkêr
bêbingeh 1. bêtar 2. bêesl 3. bêbinî
bêbinî 1. pir kûr 2. bêwate
bêçiv 1. bêziqzaq 2. bêfetl
bêderman 1. bêilac 2. bêçareserî *"Xwedê, tu derdekî **bêderman** nedaye"
bêdev 1. bêdeng 2. devmirî
-bê dev û bê ziman 1. nezane axaftinê 2. feqîr û belengaz
bêdê 1. dêmirî 2. sêwî *"keça **bêdê**, weke çiyayê bêrê"
bêdil 1. nexwestî 2. bêriza 3. bêştah
bêg kesê ku xulamokê berjewendiyên xelqê ye
bêgane 1. nenas 2. xerîb 3. biyanî *"dilê **bêganeyan**, her bixem e"
bêgar kesê ku bêpere û

bêgav

- bêhember dixebite
bêgav 1. neçar **2.** bêderfet
3. mecbûr
bêgavî 1. bêçaretî **2.**
bêderfetî **3.** mecbûrtî
bêguman 1. bêşik **2.** bê-
gav **3.** neçar *"bela, ji
derê **bêguman** tê"
bêgerd bêguneh
bêgêwil bêkêf
bêgêwil bûn dil çirmisîn
bêgêwil kirin kêf lê re-
vandin
bêgêwili bêkêfî
bêgiyan mirî, bêcan
bêhawe kesê ku beletewş
û keteber tev digere
bêhemal bêxwedî û bê-
sexbêr
-bêhemal hiştin bêxwedî
hiştin, bêsexbêr hiştin
bêhemdî bêyî ku wisa
bixwaze; bêqesd
bêhempa 1. bêemsal **2.**
bêhogir **3.** bêhevta
bêhiş 1. bêaqil **2.** kerosê
-bêhiş ketin 1. ji xwe ve
çûn **2.** sefêk bûn
bêhn 1. hilm, neks, ne-
fes **2.** heyberên ku bê-
fil pê dihese
-bêhna xwe berdan nav-
ber dayîn
-bêhn jê hatin bi bêfilê
hate derxistin ku tiştêkî
bûdar heye *"kesê ku sîr
nexwe, **bêhn jê nayê"**
-bêhn jê teng bûn jê ke-

rixîn

- bêhn kirin 1.** henase ki-
şandin hundir **2.** (*tiştê
bûdar*) bi kepûyî tê der-
xistin *"dinya gulek e,
bêhn bike û bide hevalê
xwe"
-bêhn lê çikandin 1. xe-
neq lê şidandin **2.** bê-
qudûm hiştin
-bêhn lê çikin 1. nefes lê
teng bûn **2.** aciz bûn
-bêhn pê ketin 1. jê
hilm wergirtin **2.** fis ki-
rin **3.** genijîn
-bêhn vedan westa xwe
danîn
bêhndar tiştê ku bêfil jê
dêrdixe ka hilma wê ça-
wa ye; bûdar
bêhnefişk 1. hilkehilk,
nefesên li ser hev **2.**
gumek ji kêşa baçikê
bêhnfireh 1. bisebr **2.**
dilfireh **3.** rûnerm
bêhnok (*r*) nîşaneyê vê-
sihê
bêhnteng 1. bêsebr **2.**
bêtebat
bêhntengî 1. bêsebrî **2.**
bêtebatî
bêhtir 1. zêdetir **2.** wêde-
tir
bêjandin/dibêjîne/bibê
-jîne ji bêjîngê re derbas
kirin, seridandin
bêje peyv, kelîme
bêjer gotî, axafger

bêrîvan

bêjing alava qulqulî ya ku zadê çê û qeselê wî ji hev vediqetîne

-bêjing kirin bi bêjingê zadê çê û qesel ji hev jibartîn

bêjî bîj

bêkar 1. bêîş 2. betal

bêkes 1. xizan 2. bêgav *"dilê **bêkesan**, li ser hemû kesan dişewite"

bêkêr 1. bêxêr 2. ji tu tiştî re destnedayî

bêlête govend

bêmêjî 1. bêhiş, bêaqil 2. ehmeq

bênamûs 1. bêar 2. xîret 3. qehbik *"eyarê **bênamûsan** fireh e"

bênamûsî 1. bêarî 2. bêxîretî 3. qehbiktî

-bênamûsî qebûl kirin 1. tola xwe li erdê hiştin 2. tolaziya jina xwe pejirandin

bênavber bi berdewamî

bênder 1. cihê ku zad lê tê kutan *"bazar xweş e li **bênderê**, ne li zeviyê"

bênefsî çilektî, silektî *"kalê ji **bênefsîyê** û pîrê ji **bêkesiyê** hev û du pirsîne"

bênimêj 1. kesê ku nimêj nake 2. herimî, gemar

bênimêjî dema ku jin heyvane avê dibînin

bênimêj bûn 1. (*jin*) ke-

tin kirasan, heyz bûn 2. herimîn

bêpar 1. mehrûm 2. bênesîb

-bêpar mayîn 1. mehrûman 2. bênesîb man

bêpayan 1. bêhevta 2. bibiha

bêqudûm 1. bêmecal 2. westiyayî

bêr alava kolandinê *"jin û mêr, weke tevr û **bêr**"

bêrawestan 1. di qîjekê de 2. bê navber

bêrê 1. nelirê 2. bêusûl

bêrêtî 1. nelirêtî 2. bêusûlî

bêrik [I] 1. cêb 2. cêba paşilê *"destê kefilan, di **bêrika** wan de ye"

bêrik [II] alava biçûk a ku xwelî pê tê hildan

bêrî [I] 1. bêguneh 2. rûpak

bêrî [II] cihê ku pez lê tê dotin *"ha şewra jinan, ha **bêriya** bizinan"

-dan bêriyê pez di şîstira dotinê de ber bi **bêriyanê** ve ajotin

bêrî [III] xwesteka dîtinê

-bêrî kirin ji bo dîtinê bi xwestek bûn

bêrîk di kincan de cihê ku kîsîkekî tê hiştin; cêb *"hevalê **bêrika** vala, tuneye"

bêrîvan jina ku pêz û

bêrvî

dewêr didoş

bêrvî alava ku di lûleyê de herka avê têkûz dike

bêsem bêihtiyat

bêserî 1. pir fireh 2. bêxwedî

-bê serî û bê berate çûn bê xwedî û bêyî ku tu şopekê li pey xwe bihêle çûn

bêserûber keteber û pir fireh

bêsiûd bêbext, bêtalih

bêş 1. kamçûr 2. xûgî 3. bac

bêşik 1. bêguman 2. tegez

bêtar felaket, karesat, afet, bobelat

bêtehr 1. bêhawe 2. bêpîvan

bêteşe 1. danerotî 2. serobero

bêtewş 1. bêhevseng 2. beletewş

bêv tora masîgiriye ya ku ji çeperên darî hatiyê çêkirin

bêvan kes an jî tiştê nediyar

bêvil endamê bênhilkinê; poz, kepû

-bi bêvilê girtin hişyar kirin

-bêvila xwe daliqandin mirûzê xwe tîrş kirin

bêvîr 1. nexweşê li ber mirinê 2. jîhêzketî

bêwelat 1. bêcih û bêwar

2. bêêl 3. biyanî *"mirovê **bêwelat**, mîna çûka bêper û bêbask e"

bêxêr 1. bêkêr 2. serxur *"dostê bixêr, ji birayê **bêxêr** çêtir e"

bêxwedî 1. bêsexbêr 2. bêhemal 3. bêkes *"bêndera **bêxwedî**, ji mirovî re nabe bender"

bêyî (tiştêkî) (*ew tişt*) ne tê de

bêyom bêqudûş

bêzar 1. betilî 2. tengazar

-bêzar bûn 1. betilîn 2. tengazar bûn

-bêzar kirin 1. betilandin 2. tengazar kirin

bêzirav 1. newêrek 2. ziravqetî

bêzû cureyekî nexweşiyên hişaloziyê ye

bi 1. daçekek e 2. pêşgireke ku tevahiye dide wateyê

-bi bandor bi tesîr

-bi boneya bi munesabeta ..., bi sedema ...

-bi dizî 1. dizîka 2. bêhay, bêxeber

-bi dor di şîştirê de

-bi dorvegerî di rêzê de, di şîştirê de

-bi giştî bi gelemperî

-bi hev re 1. tevayî 2. ba hev *"berx û gurên tirkan, **bi hev re** diçêrin"

biçûk

-**bi hêsani** ne bi zorê
-**bi jimare** bi ededeke diyar
-**bi kinayî** bi kurtasî û ne dûvedirêjî
-**bi kotekî** bi darê zorê
-**bi min** li gorî min
-**bi nav û deng** navdar, meşhûr
-**bi piranî** 1. zêdetir 2. bi gelemperî 3. bêhtir
-**bi rastî** ne bi derew, di heqîqetê de
-**bi rêk û pek** 1. bi pergal 2. têkûz
-**bi roj** wexta ku tav heye
-**bi ser de** pê re *"kera xwe bi kerekê da, cilika wê jî **bi ser de** da"
-**bi şev** êvarê
-**bi şev û roj** sibeh û êvarê
-**bi şet û pêt** bi şivê û hêzê
-**bi şeweyeke berevajî** bi awayekî çewt
-**bi taybetî** xusûsî, ne bi gelemperî
-**bi tenê** 1. bi serê xwe 2. hişk û hola
-**bi tevayî** bi giştî, hemû
-**bi tundî** bi zextî, bi pêkutî
-**bi vî awayî** bi vî cureyî, bi vî tehrî
-**bi vî rengî** bi vî şiklî, bi vî celebî
-**bi vî şeweyî** bi vî awayî, bî vî rengî

-**bi zanayî** bi awayekî têgihîştî û li ser hişê xwe
-**bi zorî** bi kotekî *"hesinê sar, **bi zorî tê kurtan**"
biaqil 1. xwedîferaset 2. jîr û jêhatî *"barê **biaqilan**, piştî kêmaqilan"
bi ber bayê yekî ketin pê xapîn
bi bîr anîn di zêhna xwe de gerandin *"ger mirov xeraban nebîne, başan **bi bîr nayine**"
bi bîr birin 1. îdrak kirin 2. tê derxistin 3. pê hesîn
bi bîr xistin hizra yekî ji bûyereke qewimî re amade kirin
bi cih anîn 1. pêk anîn 2. kirin
bi cih bûn 1. tê de rûniştin 2. tê de êwirîn
bi cih kirin 1. şûn kirin 2. dewisandin 3. rûniştandin 4. êwirandin, sitirandin, hewandin
biçrik nanê di rûn de qijirandî
biçûk 1. nemezî 2. hûrik 3. zarok *"**biçûk** li cihê xwe, mezin li cihê xwe"
-**biçûk xistin** 1. rûmeta yekî şikandin 2. bênirx kirin
-**biçûk dîtin** 1. biçûk

biçûkahî

xistin **2.** bi pozbilindî lê nêrîn
biçûkahî 1. nizmî **2.** hûriktî **3.** zarokatî
bi dawî bûn 1. encam dan **2.** kuta bûn, qedîn, xilas bûn, red bûn
bi dawî kirin 1. jê encamê wergirtin **2.** kuta kirin, qedandin, xilas kirin, red kirin
bi derengiyê xistin 1. taloq kirin **2.** paş de avêtin **3.** paşê bi cih anîn **4.** egle kirin
bidil 1. jidil **2.** bi xwestinî **3.** bi rizaya xwedyî
bi dûr ketin jê veqetîn
bi dûr xistin 1. jê veqetandin **2.** şandin tarawgehê
bi encam bûn 1. pêk hatin **2.** bi dawî bûn
bi girî vekirin 1. giriyandin **2.** qehirandin
bigor alava ku pê tîna gêrebayê tê taselekirin
biha 1. qîmet, qedr **2.** nirx *"arê kewan re, risqê **biha** re"
biha bûn 1. biqîmet bûn, biqedr bûn **2.** binirx bûn
bihaname kaxeza ku bihayên kel û pelan li ser hatiye nivîsandin
bihar demsala vehelîna berfê û destpêka hêşînahiyê *"heta peyv neyê

karê, yek naçe **biharê"**
biharat ardê giyayê tamxweş û bêhinxweş ê ku di kin nav xwarinan
bihare cureyekî genimê ku biharê tovê wî tê reşandin
bi hev şa bûn 1. hev xwestin **2.** hev kirin
bihêl kaxeza ku destûrê dide kar an jî çalakiyekî wek şano, tirad û hwd
bihêz 1. xurt, biquwet **2.** desthilatdar
bihîstin/dibihîze/bibihîze 1. bi guh seh kirin **2.** guhdarî kirin **3.** haydar bûn **4.** pê hesîn *"gava mitrib **nebihîzin,** êdî defê diqetînin"
bihîstok alava ku pê tê bihîstin û guhdarîkirin
bihîstyar 1. guhdar **2.** peywirdarê çî bê guhê wî **3.** hasas
bihost bihust *"**bihoste** ke tevna çêkirî, ji barekî rîs çêtir e"
bihuk hemû cureyên kêz û mêşan; heşere *"**dayê bihuk** e, jinê ruhik e"
bihujandin/dibihujîne/bibihujîne helandin
bihujîn/dibihuje/bibihuje helîn
bihur 1. di cihên teng de şûna ku berteng e **2.** av-

tenga ku derfeta derbasbûnê dide *"çem bê **bihur** nabin"

bihurtin/dibihure/bibihure derbas bûn

bihust maweya di navbera kefedesteke vekirî; bost, bihost *"dema ku bextewarî nebe dost, fayde nake gera **bihust** bi bihost"

-bihust bi bihust pîvan baş endaze girtin

bihuşt cenet *"**bihuşt**, li rûyê erdê ye"

bihuştîn cenetmekan

bij 1. hêza xwarinê; bîz, îştah, mehde 2. qilde, qirçal

bijandin/dibijine/bibijine 1. dil avêtin, mehdêyê xwe kişandin tiştetekî 2. tê gerandin 3. çilkandin, lê reşandin

bijang perikên çavan

bijarte hilbijartî, sahibrewac

bijartin/dibijêre/bibijêre 1. hilbijartin 2. terçih kirin *"jinan **mebijêre**, esl xêr e"

bijinandin/dibijinîne/bibijinîne 1. tê gerandin 2. îştah kişandin *"bi eşqa mêwijan, dil **dibijinîne** gûwijan"

bijiqandin/dibijiqîne/bibijiqîne 1. beloq kirin

2. perçifandin

bijiqîn/dibijiqe/bibijiqe 1. beloq bûn 2. perçifîn

bijî! aferîn!

-bijî azadî! bila azadî her hebe!

bijîn/dibije/bibije 1. qildêyê wî hildan, mehdêyê wî kişandin 2. tê gerîn, lê alîn 3. çilkîn

bijîreş simbil

bijîşk tebîb, hekîm

bi kar anîn 1. xebitandin, şixulandin 2. kelk jê wergirtin

bi kar hatin bi kêrî tiştetekî hatin

bikarhêner 1. kesê ku dixebitîne 2. kesê ku sûdê jê werdigire

bi kêr hatin 1. sûdwer bûn 2. layîq bûn

bikêrhatî [I] 1. sûdwer 2. layîq

bikêrhatî [II] 1. pêwist 2. destdayî

bikir [I] kesê ku dan û standinekê dike

bikir [II] kesê ku kar an jî çalakiyekê dike

bikirk binê bîr, kanî, çal, aman û hwd

bikuj kujer, qatil, mêrkuj

bila peyveke ku carinan xwestekê û carinan jî karekî bilanî rave dike

-bila be xem nake, tiştêk

bilan

nake

-bila bibêjin xençera Xaço heye ji bo quretiyê tiştê bi xwe re gerandin

-bila were heke dikare hatina wî çêtir e

-bila çavê min te nebîne cardin dernekeve pêşberî min

bilan îhtimal

bilandin/dibilîne/bibilîne **1.** miremir kirin **2.** taloq kirin **3.** egle kirin

bilanî îhtimalî

bilbil cureyekî çivîkên awaxweş e **"bilbil** bi dengê xwe, mêrxas bi cengên xwe"

bilcim kesê ku tevî her karî dibe

bildbildo **1.** gingino **2.** lalo, tato

bildebild kirin **1.** ginegin kirin, di bêfila xwe de axaftin **2.** wekî lal û tatan axaftin

bi lêv kirin **1.** ji dêv avêtin **2.** der birin **3.** şehitandin

bilik (*di zimanê zarokan de*) mûzî, kîr

bilind **1.** berz, ber bi jor ve dirêj **2.** quloz

bilindahî **1.** berzî, dirêjahiya ber bi jor ve **2.** quloz

bilind bûn **1.** berz bûn **2.** hevraz bûn **3.** quloz bûn

bilind kirin **1.** quloz kirin **2.** berz kirin **3.** hevraz kirin **4.** bi ser xistin **"kurê çê, navê bavê xirab bilind dike"**

bilî xeyrî

bilîn/dibile/bibile **1.** pê re mijûl bûn **2.** pê ve egle bûn

bilqîn/dibilqe/bibilqe (*av*) fişkîn û fûrîn

bilqînî dengê fişkîniya tiştên avî

bilûl qalibê rokirinê **"dêla sê, sê salan têxin bilûlê, sala ku derxin her xwar e"**

bilûr alava dengjeniyê ya ku bi pifkirinê tê lêxistin **"bilûra** li ber gê ye, çiraya li ber kûreyê ye"

bin **1.** tar **2.** qûntar **3.** cihê jerîn ê her tiştî

binate **1.** şop **2.** binyad, xîm **3.** bineçe

binaxe binate

bi navê listin **1.** pišta re-qîbekî li erdê xistin **2.** zoran kirin

bi nav kirin [I] **1.** pênasêk lê danîn **2.** wate lê bar kirin

binav kirin [II] noqî kûrahiya avê kirin

binbar peywirdar

bincan dîwarê ku li ber ava herikbar tê jenîn

bincî nivîna stûr a ku li

biramak

- serê tê razan
binçavî 1. tewqîf 2. rawestan
binçav kirin 1. tewqîf kirin 2. rawestandin
binçeng qefa binê her du milan
-pûrta binçengê pirça ku di bin çepilan de hêşîn dibe
bindeq 1. cureyekî darên biber e 2. berên vê darê
bindest kesê ku azadî û aramiya wî bi mercan ve girêdayî ye; ketî
bindestî rewşa kêmazadiyê ya ji ber mercen derveyî; ketî
binecih xwecih, rûniştî
-bi binecihî kirîn û firotan bi hemû milkiyetê ve kirîn û firotan
bineçe binate
binefş cureyekî gulên e
binefşî rengê di navîna sor û hêşîn de
binesazî tardanîn, xîmavêtin
binetar 1. esasê her tiştî 2. di nivîsekê de bendên xwendinê
binfisî kirin 1. hêkên xwe genî kirin 2. nebaşiyên xwe veşartin
-bingeh tar, xîm/hîm
-bingeha aborî hîmê îqtisadî
-bingeh danîn tar danîn, xîm avêtin
bingehîn esasî
binik 1. binê îskanê 2. bincixare
binî bin
-binî dan tavê karê xwegiş qedandin
binije di avahiyan de taqê li herî biniyî
binkask kasika ku digel piyanê tê danîn
binkirask kinca tenik a ku di bin cilên derveyî de tê lixwekirin
binpê kirin 1. pêpest kirin 2. îxlal kirin
binîn 1. mal û milk 2. sexbêrî
(bi) bin xistin 1. berjêr kirin 2. mexlûb kirin, sernuxûn kirin
binyad tar, bingeh *"jina malê, binyadan dizane"
biok [I] kirêt
biok [II] heşerat, bihuk
bi pêş ve çûn perisîn û meşîn
bir 1. beş 2. qisim 3. par 4. kerî 5. tîke
bir kesê ji dê an jî bavê mirovî *"tenê bir, di hawara birê de tê"
-birayên hûrekî 1. ji he-man dê û bavî 2. dizên tûrekî
birale şitil
biramak kesên ji eynî da-

birandin

yikê lê ne ji heman bavî
**birandin/dibirîne/bi-
birîne 1.** binevat kirin
2. îmhâ kirin **3.** tune ki-
rin

birasîr kesê ku di dema
zarotiya wî de wî jî şîrê
diya wî mêtîye; şîrbirak

biraste alava ku li serê
goşt tê pijandin

**birastin/dibirêje/bibi-
rêje** goşt pijandin *"ê-
gir girte mala yekî, yê
din got: 'tu bi Xwedê ve-
nemirîne, da ku (ez) ke-
wên xwe li serê **bibirê-
jim'** "

biratî 1. hevpişkiya di dê
an jî bavî de **2.** rewşa
kesên ji heman olê *"**bi-
ratî** bi baran, hesab bi
misqalan"

biraza lawê birayê mirovî
birazava kesê ku di dawê-
ta zavê de xwedîtîya wî
dike

birazî keça birayê mirovî
*"ap bi **biraziyan** re di-
ke, xal bi xwarziyan re
dike"

birç 1. avahiyê bilind û
asê yê ku ji bo zêreva-
nîyê tê bikaranîn **2.** kê-
lû

birçêk lîstika cirîdê

birçî 1. kesê ku pêdiviya
wî bi xwarinê heye; nêz-
deçûyî **2.** netêr **3.** zikva-

la *"çavên **birçî,** tu carî
têr nabin"

-ji birçinan zik miz dan
tişteke nedîtin ku bê xwa-
rin

birçî bûn 1. zikvala bûn
2. ji nêz de çûn, birsî
bûn *"kûçik **birçî dibe,**
gûyê xwediyê xwe dix-
we"

birçîtî 1. nêzdeçûn **2.**
netêrî, zikvalatî

birek alaveke hesinîn a
ku pê dirankên wê yên
tûj dar, lek û hwd tèn
qutkirin

bireser (*r*) karê ku kirde
dike

bireş 1. xizan, feqîr **2.**
belengaz

bi rê ketin 1. sefer kirin
2. meşîn *"heke biçûk li
gor mezinan **bi rê neke-
vin,** dê lingên wan timî
li keviran bikevin"

bi rê kirin 1. bi rê xistin
2. şandin

bi rê ve birin 1. îdare
kirin **2.** kar gerandin

bi rê ve çûn 1. meşîn
2. bizîn

bi rê xistin 1. meşandin
2. şandin

birêxistin bûn bipergal
bûn

birêxistin kirin biper-
gal kirin

birêxistî bipergal

birêz 1. giranqedr 2. birûmet

birgeh 1. cihê birînê 2. cihê vebirînê 3. di peyvê de cihê rawestanê *wek: ba-jar, cen-ga-wer ...* 4. cihê hev girtina gehan

birhan delîl û îsbat

birin/dibe/bibe neqil kirin

birik bayekî bêhnkirêt ê ku piştî zadxwarinê ji devê mirovî derdikeve, qirpik

birinc cureyekî zadê ku li cihên avî hêşîn dibe *"erd **birinc** be jî, av rûn be jî, heke xwedî tunebe zû diqede"

biriskandin/dibiriskîne/bibiriskîne teyîsandin, çirûsandin

biriskîn/dibiriske/bibiriske teyîsîn, çirûsîn

birîn/dibire/bibire [I] 1. qut kirin 2. jê kirin *"hezar carî bipîve, carekê **bibire**"

birîn/dibire/bibire [II] 1. binevat bûn 2. qiriyar 3. kuta bûn

birîn [III] 1. di lêş de cihê zedegirtî 2. cihê ku kêm û îltihab girtiye *"**birîna** dijûnê, ji birîna şûrê neyêr kambaxtir e"

-birîna xwe bi destê

xwe kewandin derdê xwe bi dermanê xwe çareser kirin

-birîna kûr derd û keserên xemgîniyê

-birîn azirandin kul û keder tev rakirin

birîndar 1. derbexur, zedegirtî 2. kesê ku rûmeta wî herîşîye *"**birîndar**, bi birîna xwe dizane"

birîndar bûn 1. derbe xwarin 2. zede girtin 3. herîşîn

biriqandin/dibiriqîne/bibiriqîne 1. teyîsandin 2. çirûsandin 3. mesqel kirin

biriqîn/dibiriqe/bibiriqe 1. teyîsîn 2. çirûsîn 3. mesqel bûn *"**bejn biriqî**, dil xeriqî"

birk hewza avê

birmût bêhdank

bi ro de berdan 1. tevî avê bi rê kirin 2. bêsexber hiştin *"qenci-yê bike û **bi ro de berde**"

bi ro de çûn 1. bêhemal bûn 2. bi kêr nehatin 3. ber herka avê xwe rane girtin *"**bi destê nemandan meçe, bila av te bi ro de bibe**"

birû mûyên wekî kevane-yekê li fêz çavan şîn di-

birûsk

bin, bijang *"li ser çavan, **birû** hene"

-birû şeh kirin û çav der kirin 1. hembêz kirin û ji piştê zêl vexistin **2.** wekî alîkarî xuya bûn û xedarî kirin

birûsk berqvedana esmên a ku carinan xisarê jî bi xwe re tîne

-birûsk vedan berqa bi xisar vedan

biryar qerar

-biryar wergirtin/standin qerar dan

biryardar biqerar

biryardarî 1. qerardarî **2.** cidîtî

biryarname qerarname

biserûber 1. bipergal **2.** birêxistinkirî

bisk porê ku di hinda gûhan de dadiliqe ser rûyî

bist 1. sêla qeliyê **2.** şîş **3.** qevd

bistik 1. qevdik **2.** çembil

bistî tayên ter û nazik ên ku dikevîne navbera belg û çiqê darê an jî serik û rehçikê rehekê

bişirîn/dibişire/bibişire 1. ken ber lêvan ketin **2.** besimîn

bişkafîtin/dibişkêve /bişkêve bişkivandin

bişkivandin/dibişkivîne/bibişkivîne 1. dirûn vereşandin **2.** bûn

sedema vebûna kulîlkan **bişkivîn/dibişkive/bibişkive 1.** dirûn vereşîn **2.** kulîk vebûn

bişkoj/biškok di kincan de tiştê ku pêsîr, bêrîk û hwd tên girêdan; polik

bişkuv 1. qalikê kulîlkan ê ku beriya vebûnê li ser e **2.** qalikdana çêrmî ya ji ber kêmxwarinê

bişkuv dan (*dar û giya*) kulîlkên di qalikan de jê re çêbûn

bitim fistiqa biyanî

bitir 1. qert **2.** qamir

bitir bûn har bûn

bitov bikakil, bidendik

biv 1. (*di zimanê zarokan de*) çiz **2.** xetere

bivê nevê çawa hebe

bivir alaveke hesinîn a devtûj û bidestik e, ji bo birîna daran jê fayde tê wergirtin

-bivir li kêvir xistin çewt tev gerîn

biwar 1. tûş **2.** îstiqamet

biwartin/dibiwêre/bibiwêre bihartin

biwefa kesê ku li ser sozê xwe disekine *"kî **biwefa** ye, ew bira ye"

biwêj gotina navdar

bixêrî kuleka ku dû tê re derdikeve; rojing

biyanî 1. bêgane **2.** xe-

- rîb ***“biyanî**, bidê goş-tê ranî; dê bi ser te de bê poşmanî”
- biyom 1.** biqudûş **2.** bixêr
- bizav** hereket, çalakî
- bizava diravî** di sûqê de hereketê danûstandinên pereyan
- bizava rizgarîxwaziyê** tevgera kesên ku bi mebesta serbixwetiye çalakiyan dikin
- bizdandin/dibizdîne/bibizdîne 1.** tirsandin **2.** hetikandin **3.** dabarandin **4.** sist kirin
- bizdîn/dibizide/bibizide 1.** tirsîn **2.** hetikîn **3.** sist bûn
- bizdonek 1.** newêrek **2.** bêbiryar **3.** revoke ***“bizdonek** her roj dimire, mêrxas carekê ”
- bizin** sewaleke malê ya ku ji bo şîr, goşt û mûyê wê tê xwedîkirin ***“heke bizinê** têr xwar, qiloçên xwe li kendalan dide”
- bizir [I]** tov ***“bizirî** ba-vêje bi çengan, bêndêrê hilîne bi dengan”
- bizir [II]** rûnê ku ji çêreya çeçeqê tê bidestxistin
- bizivîn/dibizive/bibizive 1.** livîn **2.** pirpitîn **3.** qirqilîn
- bizîn/dibize/bibize** hereket kirin
- bizmar** mix ***“du** textik û **bizmarek”**
- bizmar kirin** mix kirin
- bizmik** devgema biçûk a ku davêjin devê sexeleyan da ku nemêjin
- bizot** agirê pir bi şewat
- bizûz** cureyekî heşeratan e û heke têkevin tiştêkî bi domana demê re dirizînin ***“kul** dibine **bizûz** û li canê meriyan ba dikevin”
- bî 1.** jina bêmêr **2.** mêrê bêjin ***“sibat** jina **bî** ye, sibehê dikene û êvarê digirin”
- bibik** reşika çêv
- biber** îsot
- bîdar 1.** hişyar **2.** haydar
- bîhok** mêweyek e
- bij** zarokê zinayê; bêjî
- bîjek** di mêrgên levenan de cihokên avê
- bîjî 1.** dasî **2.** mûyê dêlaker û hespan
- bîme** temînat
- bîme kirin** bi berdêleke diyar ji bujenekê re ewlehî peyde kirin
- bîmexane 1.** saziya ku ji temînatên berpirsiyar **2.** avahiya vê saziyê
- bîn** bêhn
- bîna şîr ji dêv hatin** hîna viringî bûn
- bîna 1.** kesê ku dibîne **2.**

bînahî

avahî

bînahî 1. ronahiya çêv

2. şiyana dîtinê *"kurê mirovî, **bînahiya** çavê mirovî ye"

bînahînasî zanistên ku pisporiya wan têkildarî çavan û dîtinê ye

bîner 1. temaşevan **2.** bîna

bîq cureyekî çêreya ku a-jalan pir kok dike

-ma bîq dane vî pezî? vî pezî kîjan çêre xwariye ku evqas qelew bûne?

bîr [I] saringên avê yên di binê erdê de *"ava **bîrê**, bi bîrê xwe tehl e"

bîr [II] 1. hafize **2.** hiş **3.** zêhn *"emele pîrê, nayê **bîrê**"

bîrale şitilên daran

bîranîn di zêhna xwê de jîndargirtina bûyerên qewimî

bîrbir 1. bîaqil û balix **2.** gihiştî **3.** reşîd

bîrdarî yadîgar

bîrdoz feraseta ramyarî

bîrdozî tekildarî feraseta ramyarî

bîrewer 1. rewşenbîr **2.** hişmend

bîrewerî 1. rewşenbîrî **2.** hişmendî

bîrkarî hemû zanistên ku bi kêrî jimartinê tî

bîrkarînasî zanistên ku

pisporiya wan têkildarî hesabkirina endaze, kêş û pîvana tiştan e

bîrkor kesê ku bala wî vala ye; bîroke

bîrmendî 1. hişyarî **2.** zanatî

bîroke bîrkor

bîrov nexweşiyeye çermî ye

bîrovî kesê ku bi nexweşiya bîrovê ketiye

bîrxistok nameya hişyarkirinê

bîs 1. raz **2.** sir

bîsk 1. lehze **2.** demeke kurt

-bîska din xulekek berê

bîst jimareya 20'î

-bîstek 1. lehzeyek **2.** çirkek

bîstan kerdiya ku sewze lê tî çandin

bîstem(în) di rêza bîstan de

bîso 1. qumaşê şewitî

2. ariya pîneyên şewitî

*"agir pê keve, bêhna

bîso jê nayê"

bîsokî xwarina ku bêhna dûyî di çêja wê de pêk hatiye

bîsokî bûn (*xwarina kelandî*) bêhna dûyî ji çêja wê hatin

bîşe daristana darên leflefok

bîşeng cureyekî daran e

boşahî

bîşî [I] daristan

bîşî [II] biçrikên şîrîn ên
bi qasî libên sêvan

bîyanî 1. xerîb, bêgane **2.**
giyayê çolê **3.** ajala dirinde,
hov *"avê vexwe ji kaniyan,
jinê bîne ji **bi-yaniyan"**

bîz [I] 1. di giyaneweran de
seheka ku tiştên sirûştî
dipejirîne; qilqal, qilde **2.**
xweparêzî

-bîzê xwe jê kirin 1. jê
hez nekirin û qildeyê xwe
lê xera kirin **2.** xwe jê girtin

bîz [II] şîşikên hûnanê

bîzoke 1. kesê ku her xwarinê
naecibîne **2.** kesê ku kirinên
xelqê naşêkirîne **3.** qure

bîzoketî quretî

BK kurteya /berî koçê/, beriya
hicreta Cn. Pêxember ji Mekeyê
ber bi Medîneyê

bobelat keresat, felaket

-Xwedê bobelatê neyîne serê tu kesî
ez tûşî karesatekê hatim û tika
dikim neyê serê tu kesî

boç boçik *"ji dînan re ne
boç heye ne qorç heye"

boçesêlîn taweya bi boçik;
miqilk

boçik 1. dêl, terî, dûv **2.**
binik *"**boçika** kûçikan, rast nabe"

boçûn raman, fikr, hizr

boke cesaret, wêrekî

bokeberan beranê şerkar

bone 1. munasebet **2.** sedem

boqije cureyekî çivîkan e

boqil geh, teşk

bor [I] bihur *"kerê ku di
borekê de bikeve, careke din di
wir re naçe"

bor [II] rengê sor

boraq 1. qurban **2.** nezr

boran cureyekî ba û barana ku
lêkendên giran ber radibin

borandin/diborîne/biborîne 1.
derbas kirin **2.** rabihurtin

borebor oreor

borebor kirin oreor kirin

borî [I] 1. derbasbûyî **2.** çûyî
3. rabihurtî

borî [II] lûle

borîn/dibore/bibore 1. derbas
bûn **2.** çûn *"kûçik diewtin,
karwan **diborin"**

bosî 1. buxur **2.** xwarina şewitî

bosîdank buxurdank

bosîn/dibose/bibose [I] maç kirin

bosîn/dibose/bibose [II] bîsokî bûn

bosle qiblename

bost bihust

boş 1. zêde **2.** gur **3.** pir

boşahî 1. zêdeyî **2.** gum-

boşelan

- rahî **3.** pirî
boşelan 1. ava lap boş
2. rêl
bot 1. kun, qul **2.** derz, qeş, cerx
boyax tiştê ku pê tê rengandin; gûn
boyax kirin rengandin
boyaxker pîşekarê rengandinê
boz rengê spî
buhist maweya bi qasî kefedesteke vekirî *"avê ku da ser serî, çi buhistek çi du buhist"
buruntî belgeya ku xwedîtiya kesekî ya li ser milkekî nîşan dide
buruntî kirin milkek li ser navê xwe dan qeyd kirin
bux hilm
buxar hilm û gilma ku li ser tiştên keliyayî dikeve
buxçik destmala ku kel û melî dikine navê
buxur çêreyên bûdar ên ku tèn şewitandin da ku bêhneke xweş bidin doralîyê
buxurdank derdanka ku buxurê dikinê
bû [I] dawet, şahî
bû [II] bêhn
bûcî têjîkên dêlikê; tûle
bûcû govenda dawetê
bûdar tiştê ku bêhn jê tê
bûjen daring, kereste

- bûk [I]** qûçê ku wekî tixûbê navbera du zevîyan de bi kevîran tê jênîn
bûk [II] keça ku mêr dike, hevsera zavê *"**bûk** bi dilê zavê ye, çi pilepila melê ye"
-bûka baranê keskesor, heftreng
-bûka berfê heykelê ku ji berfê tê çêkirin
-bûka ter û can keça ku hîna mêr kiriye
bûkanî kinca ku bûk di roja dîlanê de li xwe dike
bûkik goştîkê ku bi ser lêş ve hêşîn dibe
bûkil bûka nazenîn *"**bûkilê**, ez şûkilê te me"
bûm kund
bûn/dibe/bibe 1. hatin holê **2.** qewimîn **3.** rûdan *"**bibe** malavakirî, mebe malxerakirî"
-bûn def 1. werimîn **2.** têr xwarin
-bûn marê nivkuştî miraz di çavan de man
-bûn stêrka bin ewran ber çavan ketin û winda bûn
-bûn ta û derzî pir lawaz ketin
-bûn tajiye kuçeyan riswa bûn û cihê paldanê nedîtin
bûncî kûçîkê biçûçik

bûnewer 1. afirandî 2. jîndar

bûnewerî giyanewerî

bûra/bûrî birayê jina zavê

bûrîn/dibûre/bibûre (*dewar*) orîn

bûse [I] şilekiya sermayê ya ku bi şev dikeve erdê; qiravî

bûse [II] kemîn, tele

BZ

bûse [III] ramûsan, paç

bûyer 1. rûdan 2. tiştê qewimî *"her **bûyere**k, ji mirovan re şîretek e"

bûyîn/dibe/bibe bûn *"**bûyî** mîr, Xwedê meke ji bîr"

BZ kurteya /berî zayînê/, berî mîlada Îsa eleyhîselamî

C

c/C tîpa sêyemîn a alfabe-ya kurdî ye; dengdareke pêşezmandevî ye û di belavbûna wê de ziman li ser diranan dişide

cabil xercê ku pê dîwaran lê dikin

cacik benîşt

cacim/carcim **1.** xaliçeya neqîşandî **2.** çarşeva nivînan

cacir xwarina ku bi hingiv û gûzê tê çêkirin

cade di nava bajaran de rîya erebeyan a fireh

cadû karekî destsivikiyê yî ku tiştinan di lîsfê tiştên din de xuya dike; sîhir

cadûbaz kesê ku bi destsivikiyeke taybet tiştinan di dilqê tişteki din de xuya dike; sîhirbaz

cadûbazî sîhirbazî

cadû kirin sîhir kirin

cahil **1.** nezan, nebeled **2.** nûghiştî

cahiltî **1.** nezantî, nebeledî **2.** nûghiştîtî

cahiliye rewşa nezaniyê ya beriya misilmanbûnê

cahnî kuriya mehînê; canî
cahş **1.** têjika kerê **2.** xayîn

cam şûşe

-cama nesaya şûşeya girtikgirtikî û stûr a ku mirov çî di pişt de hebe nabîne

-cama zelal şûşeya tenik

camax zerekiya ku dikeve diranan

-camax girtin diran zer bûn

came kinc, cil

camêr **1.** mirovê kaw **2.** destbelaş

camêrtî **1.** kawtî **2.** destbelaşî

camêrkî **1.** wekî kawan **2.** wekî destbelaşan

camî perestgeha misilmanan

camûs gamêş

can [I] **1.** ruh, giyan **2.** jiyana *"mal vedigere, lê can venagere"

-can avêtin **1.** bi dil û can xwe avêtin karekî an jî tişteki **2.** pir hez kirin

can [II] ciwan

canan xweştivî, yarik

canazar teral

canazarî teralî

canbaz 1. lîstikvanê karên bixeter **2.** bazirganê ajalan

canbazî 1. lîstikvaniya karên bixeter **2.** bazirganiya ajalan

canberî ajaleke zeryayî ye

canbexş 1. Xwedayê e-fûkar **2.** cangorî

canbêzar 1. bêhteng **2.** kesê ku dinya li ber çavan reş bûye

canbêzar bûn 1. bêhteng bûn **2.** dinya li ber çavan reş bûn

can dan 1. mirin **2.** pir dil bijandin

candar ruhber

candarî jîndarî, ruhberî

canega ciwanega

canecan 1. jidil, samîmî **2.** kelecane

canemerg kesê ku di xortaniya xwe de miriye

canfeda cangorî

canfes qumaşê ku ji he-wirmişê xwerû hatiye çêkirin

cangiran canazar, teral

cangoçk kesê ku zengilê dêrê dixê û filehan gazî dêrê dike

cangorî 1. şehîd, pakrewan **2.** kesê gu jiyana xwe ji bo rîyeke pîroz dike gorî; fedayî

canhêştir sewaleke çolê ya stûdirêj e; stûdirêj

canik yar *"kî li hêviya **canikê** maye, bê jin maye"

canî 1. têjika mehînê; cahnî **2.** tor û negihîştî

canpola kesê ku mîna polayê qayîm e

canzerî kesê ku ji ber nexweşî, tirs an jî lawaziyê rengê wî zer xuya dike

car sefer, qol, teql

car caran/carinan ne her timî, ne her wisa

-cara xwe caranî kirin dora xwe bi ser tu kesî ve bernedan

-car hate ser carê bi qay-dekî din gotin heke he-man tişt biqewime berte-keke tundtir nîşan dan

cardin sefereke din, qole-ke din *"emrê çûyî, **cardin** nayê"

caris çêr, sixêf

cariye 1. xizmetkara jin

2. jina ku di cengê de dîl ketiye û wekî bendeyekê hatiye firotin

carok gêzî, siqayîl

carû bûjena ku pê dîwar tên seyandin; seya

carûd bêrik

catir çêreyek bêhndar a ku di xwarin û vexwarinan de tê bikaranîn

caw

caw 1. pîne **2.** qumaş, pirtî *"**caw** dibe kitan, dew dibe derman"

-caw cawê we ye û cawbir cawbirê we ye kar û eleqeya me bi we tune ye û her tişt li ba we digede

cawbir meqes

cawker raçandiyê qumêş

cawî diş

cawidan ebedî, bêpayan

cax [I] şîşikên hûnanê

cax [II] 1. hewza di hundir de **2.** cerxa ku wekî refan di dîwêr de tê hiştin

cax [III] şîşên li dora pêlekên û paceyan

cax [IV] xwarineke ku ji çexşûr û hêkan tê çêkirin

cazû jina dekbaz a kone

ceban [I] 1. goristan **2.** gor

ceban [II] 1. abal **2.** newêrek

cebar cerahê keştek û endamên ku ji cih derketine

cebilxane cihê ku muhimata leşkerî lê tê veşartin û parastin

cebirandin/dicebirî-ne/bicebirîne 1. (*keştek*) tedawî kirin an jî (*endamê ku ji cih derketiye*) li şûna wî ya berê vegerandin **2.** (*têkiliyên xera-*

bûyî) bi rêk û pêk kirin **3.** (*kar*) têkûz kirin

cebirîn/dicebire/bicebire 1. (*keştek*) pak bûn an jî (*endamê ku ji cih derketiye*) di dewsa xwe de rûniştin **2.** (*têkiliyên xerabûyî*) bi rêk û pêk bûn **3.** (*kar*) têkûz bûn

cedel 1. nîqaş **2.** devjenî

cedew birîna serpilên a-jalan

cefa 1. derd **2.** westan **3.** zehmetî **4.** renc

cegen cureyekî giyayê nermik ê ku pê raxistinên malê, selik û hwd çêdibin; cîl

ceh zadê ku piranî ji bo xwedîkirina ajalan tê çandin *"**ceh**, qet nebûye genim"

cehdasî zadê ku hebên wî dişibihin cêh lê ji wan biçûktir in

cehimandin/dicehimîne/bicehimîne 1. qewirandin **2.** kuştin **3.** mirar kirin

cehimîn/dicehime/bicehime 1. qewirîn **2.** mirin **3.** mirar bûn *"**se bicehime**, mêvan bêşiv tên malê"

cehişandin/dicehişîne/bicehişîne 1. ji ser hiş birin, nehişî kirin **2.** bi

cenet

xwarin, vexwarin an jî bêhneke jehrînî kuştin

cehişîn/dicehişe/bicehişe **1.** ji ser hişê xwe çûn, nehişî bûn **2.** xwarinê jê girtin **3.** ji ber bêhneke jehrînî ji xwe ve çûn **4.** bi sedema jehrê mirin

cehinî xwarinên ku ji ardê cêh hatine çêkirin *"behaneya tirekan, nanê **cehinî** ye"

cehter catir

cehzeran **1.** dema zerbûna cehê zeviyar **2.** meha pûşperê

cejn **1.** eyd **2.** rojên şahiyê yên gelêrî *"**cejna** salê, bi salê re dibihure"
-cejna we pîroz be! eyda we bimbarek biba

cejnane eydanî

celad **1.** stûbir **2.** mêrkuj

celaqî doşava pir tîr

celeb **1.** cure **2.** keriyê pêz ê ku diçe ber kêrê **3.** hevsarê dewaran

celebdar bazirganê pêz

celew gema serê sewalên siwarbûnê

cem **1.** ba, hind **2.** tayê barekî **3.** selika mezin

ceme caw

cemawer ehalî

cemawerî milkiyeta gel

cemed her tiştê ku ji ber sermayê hişk dibe; qeşa

*"xanî, li ser **cemedê** ava nabe"

cemedanî pûşî, egal, şaşîk

cemexew kincên dema razanê; pîceme

cemidî **1.** ji ber sermayê qerisî **2.** sar *"ava **cemidî**, ji kaniyan qut nabe"

cemidandin/dicemidîne/bicemidîne **1.** bi sermayê qerisandin **2.** sar kirin

cemidîn/dicemide/bicemide **1.** ji ber sermayê qerisîn **2.** sar bûn *"berf ketiye ku ling **bicemidîn"**

cemser **1.** gopika sêrî **2.** bakur û başûrê teweraya ku di navenda dinyayê re derbas dibe; pol, qutb

cenab **1.** hêja **2.** berkeftî **3.** delal

cenan rezvan

cenbelî titûna ku kêşa wê sext e

cendek **1.** cesed **2.** laş

cendere [I] amûra ku pê karên hûrandî tèn biriqandin

cendere [II] amûra guvaştinê

cenet rawestgaha dawîn a bawermendan; bihuşt *"bi peyvekê mirov diçe **cenetê**, bi yekê mirov

ceng

diçe cehenemê"
ceng 1. şer, herb 2. cîhad
cengawer 1. şerkar, şer-
van 2. herbî 3. muca-
hid
cengebazî 1. şer û oxil-
me 2. şerê bi deng û
feng
cengecol 1. cergebez 2.
dîlana têvel
**cengîn/dicenge/bicen-
ge** 1. şer kirin 2. tûşî
hev bûn 3. cîhad kirin
cengname çîrokên li ser
pêkhatin û bidawîbûna
cengan
cengwestan 1. agirbest
2. heta demeke diyarkirî
rawestandina şer
ceqin (*bi meşê*) riya rojekê
cer mixê badayî
cerbader amûra ku pê
mixên badayî tên şî-
dandin û sistkirin
cercer 1. gêre 2. kam
cerde 1. êrîş 2. talan û
desteserî
cerdevan 1. êrîşkar 2.
talankar
cerg kezeb
cerge xeleşa endazeya wê
360 derece ye
cergebez [I] kezeba ku
tevî don dibirêjin
cergebez [III] 1. dîlana
têvel 2. govenda ji jin û
mêran pêkhatî
ceribandin/diceribîne

/biceribîne 1. îmti-
han kirin 2. ezmûn ki-
rin *"**ceribandin** ji ne-
ceribandinê çêtir e"
**ceribîn/diceribe/biceri-
be** 1. îmtihan bûn 2.
ezmûn bûn *"**dewê ce-
ribî**, di firekê de jî tê
vexwarin"
cer kirin mixên badayî
tê de çikandin
ces seyaya ji kilsê
cesed laş, term
cew [I] hebrîng
cew [II] rê û rêça avê; co
cewahir kevirên binirx û
giranbiha *"**axa mala mi-
rovî**, ji **cewahirê** xelqê
çêtir e"
cewdik meşkeke piçûk a
ji bo avê ye
cewêlek xortê nûgihayî
yê ku simbêlên wî derne-
ketine
cewî benîştê dara çamê
cewr/cewrik têjikên se û
guran; tûle *"**ji dêlên ti-
rol**, **cewrên** gurxenêq
nakevin"
ceza ji ber tawanekî ve da-
rizandin; seza
-cezayê giran sezaya
qedexeyeke bixeter
-cezayê sermedî sezaya
bendîkirina heta mirinê
-cezayê sivik sezaya ta-
waneke ne bixeter
ceza kirin ji ber tawanê

ve berpirsiyariyek lê bar-
 kiran
cezwe derdana ku qehwe
 tê de tê kelandin; çoçik
cêmik cêwî
cênik 1. bisk 2. valahiya
 ku li fêza hestiyê di bin
 biskan de ye
cêr 1. kûzê avê 2. her cu-
 re kûzê ji kaxetîtê
 *"**cêrê** nû, ava wî sar e"
cêrg cureyekî govendan e
cêrge gerdeniyeke ku zêr
 û mûriyan pê de dikin û
 piranî jin davêjin stû û
 qeydikên destên xwe
cêrifk gêziya bi destik
cêwî 1. du zarokên ku bi
 hevalcihî tèn dinyayê 2.
 du tiştên bi hev re
cêwtik kîsê çermîn
ciger kezab
cigerxwîn pir xemgîn
cigur rojeke geşt û sey-
 ranê ye
cih 1. dewş, şûn, war 2.
 mekan
-di cih de guncan *"
 qen-
 ciya ku ne **di cih de** be,
 vala ye"
-cihê daxê ye pir mixabin
-cihê şanaziyê sedema
 kêfxweşiyê
cihê 1. cuda 2. veqetî 3.
 ciyawaz
cihê bûn veqetîn
cihê kirin veqetandin
cihêreng 1. bi serê xwe

2. ciyawaz
cihêrengî 1. cudatî 2.
 rengînî 3. ciyawazî
cihêti 1. cudatî 2. ciya-
 wazî
cihêz kel û melê ku mal-
 bavan û xezûrgelanê
 bûkê didinê û paşê si-
 war dikin *"**bextê** dê,
cihêzê qîzê ye"
cihok cew *"**heta ci-**
hok rast nebe, av nayê
 berdan"
cihû zaroken Îshaq eley-
 hiselam ên ku Tewrata
 Mûsa eleyhiselam ji wan
 re hatiye hinartin *"**ji**
 malê **cihûyan** bixwin, li
 mala filehan razên"
cil [I] 1. kinc 2. libas 3.
 lixwekirin
cil [II] berzîna ku di bin
 zîn an jî baran de da-
 vêjin ser piştê sewalên
 barkêş *"**ga**, bi **cilan** na-
 yê naskirin"
cil [III] 1. berik 2. xa-
 lîçe *"**filan kes cila** şil
 e (*pêgirana û teral e*)"
cildank cihê ku kinc lê
 tèn danîn, istêre
cildirû alava dirûtinê
cilik 1. raxistinên nava
 malê 2. berzînen bin zîn
 û baran 3. kincên peritî
 û qirêj *"**sar e cilik** sitar
 e, germ e **cilik** şerm e"
-cilika wî xwar bûye 1.

cilq

karê wî ne baş e, rewşa wî ne baş e **2.** ketiye tengasiyê

cilq 1. xerabûyî **2.** vîr-çoqî

cilşok cihê ku kinc lê tèn şuştin

cin mêçêtir, hin giyanewerên ku mirov nabînin

cinaq hestiyê sersînga firindeyan

cinawir 1. dêw, ûc **2.** hov, kovî

cincilî ava safî

cindê 1. rindê **2.** ezîze

cindî 1. rind **2.** kaw

cinêh şiva serçomax, çoyê sergulpik

cinê kirin pembû berhev kirin

cinên baxçeyê biçûk

cinîqandin/diciniqîne
/biciniqîne tirsandin

cinîqîn/diciniqe/biciniqe tirsîn

cinûs lanet

cinûsî lanetî

cir 1. sohbet **2.** xwî û xislet

cird mişkê girs

cire pevçûn

cirik kurmê ku hewirmişî çêdike

cirî xwarin, kel û melê kesê ku bi şevederî li cihekî dimîne; erzaq

cirîd lîstikeke bi hespan e

cirk merhem

cirm ji tawanbariyê para ku dikeve stûyê mirovî

cirnexweş xeysetpîs

cis kils

cisane kilxwane

cism heyberên şênber

-cismên esmanî heyberên wekî roj, stêrk, heyv û hwd

civak koma mirovan

-civaka çîndar civaka xwedî-tebeqe

civakî têkildarî koma mirovan

civaknas pisporê ku komekên mîrovahiyê tehîlîl dike

civaknasî beşa pisporiyê ya ku komekên mîrovahiyê tehîlîl dike

civan dem û cihê beşkirî yê hevdîtinekê

civandin/dicivîne/bicivîne 1. berhev kirin **2.** tomar kirin **3.** kom kirin **4.** anîn ser hev *"**kewê çê, kewan li xwe dicivine**"

-civandina hêzên leşkerî ji bo armancên ewlehiyê neqlkirina beşeke artêşê li cihê ku pirs-girêk lê hene

civat 1. cemiyet **2.** komele *"**civat** li mala pîrê ye û pîrê li mala xelqê ye"

civatgeh 1. jûra rûniş-

cînavk

- tinê **2.** di malperê de pergala ku destûra hevpeyvîna zindî û nivîskî dide
- civatname** name an jî berhevoka ku şîret û boçûnên civînê tê de hatine tomarkirin
- civîn/dicive/bicive** **1.** bi ser hev de hatin **2.** tomar bûn **3.** kom bûn **4.** berhev bûn
- civîn** kombûna ji bo mijarekî
- civîna awarte** kombûna ji bo karekî neasayî
- civîna çapemeniyê** kombûna ku ji nûçegihanên raya giştî re vekirî ye
- ciwan** **1.** xort **2.** nû **3.** bedew **4.** ter û taze
- ciwanik** banû, xanim,
- ciwanega** gayê ciwan ê nughayî; canega
- ciwanî** **1.** xortanî **2.** bedewî **3.** terîti *"nezan î, mël bistîne bi **ciwanî"**
- ciwên** **1.** dijûn **2.** xeber **3.** sixêf **4.** buxtan **5.** devavêtin **6.** gotinên kirêt
- cixare** baçik
- cixare kişandin** baçik kêşan
- cixirandin/dicixirîne/bicixirîne** **1.** nav tê dan **2.** tehrîk kirin **3.** niçandin
- cixirîn/dicixire/bicixire** **1.** bi ber bayê tişteki ketin **2.** xapîn
- ciyawaz** **1.** cihê, cuda **2.** veqetî
- ciyawazî** **1.** cihêti, cudati **2.** rengînî
- ciyawaziya regezî** qurbûna neteweyekî li ser yeke dîtir
- cizdank** peldank
- cî** cih *"dînan mal dî, cî nedî"
- cîderk** (*r*) **1.** şûna ku deng jê derdikevin **2.** çavkanî
- cîgir** **1.** wekîl **2.** cînişîn
- cîhad** şerê di rîya Xwedê de
- cîhad kirin** di rîya Xwedê de şer kirin
- cîhan** **1.** dinya **2.** alem *"azadî bi qasî firehiya **cîhanê** ye"
- cîhangîştî** alemî, gerdûnî
- cîhanî** **1.** dinyayî **2.** ji vê alema kordûnde
- cîhaz** amûrên ku bi gêrbayê dixebitin
- cîher** navnişana ku tiştê şandî dê herê
- cîl** cureyekî çêreya nermik û dirêj e; jê xesîl, selik û çît tèn çêkirin
- cînavk** (*r*) peyvên ku li dewsa navdêran tèn bikaranîn

cîran

cîran 1. kesê ku mala wî nêzîkî mala yekî din e

2. kesê ku karê wî nêzîkî karê yekî din e

***cîranê xerab bihêle, diranê êşyayî bikşîne"

cîrantî 1. temtêla kesên ku malên wan li kêleka hev in

2. temtêla kesên ku kargehên wan li kêleka hev in

cîwar 1. herêm **2.** dever **3.** mekan **4.** mintiqe

CNK kurteya Civata Niştimanî ya Kurdistanê ya ku niha navenda wê li Hewlêrê ye

co/cok cew

cobar [I] **1.** çem **2.** neval, xendeq

cobar [II] şiva ku pê hoyî gayê cot dikin

col [I] **1.** keriyê pez, dewar û hwd **2.** koma keriyên ku kesek tenê diçe ber **3.** tevlihev û rengrengî

-col û cobal naxira dewêr

col [II] zincîr

-col kirin zincîr kirin

col [III] kombûn, lêbanîn

-colî serê yekî bûn komî hinda yekî bûn, li yekî banîn

colane rûnişteka ku bi bendan bi jorê ve girêdîdin û xwe tê de dihejînin

colandin/dicolîne/bicolîne (*xwe di colaneyê de*) hejandin

coleke cihû

comerd 1. destbelaş **2.** dayende **3.** destfireh
***deriyê cinetê, comerd vedikin"

comerdî 1. destbelaşî **2.** dayendetî **3.** destfirehî
***comerdî bi dayînê dibe"

conega ciwanega

coq [I] **1.** nîr, nîrik **2.** xelegên bi ser hev ve; zincîr

coq [II] kînor/kunêr

coqcoq elok

coş 1. heyecan **2.** peroşî **3.** kelecane

çoşandin/dicoşîne/bicoşîne 1. demên bi heyecan jiyandin **2.** anîn kelecane

çoşin/dicoşe/bicoşe demên bi heyecan jiyîn

çoşî 1. heyecan **2.** peroşî **3.** kelecane

cot [I] **1.** zo **2.** du lib
***coteke birayan, meçine nêçîra guran"

cot [II] **1.** amûra ku erdê ji çandiniyê re eywez dike **2.** karê çandiniyê
***cot, bi gayê pîr nabe"

cot bûn 1. zo bi zo bûn **2.** (*erd*) ji çandiniyê re amade bûn **3.** zewicîn

cotkar çandiyar *****gotin:**

'cotkaro tu çi diçîni?';
got: 'heke hêşîn be tu dê
bibîni' "

cot kirin 1. zozoyî kirin
2. erd tev rakirin, çandin
3. zewicandin

cotyar cotkar *"berf li
zozana tê rim rim, li
deştê şîn tê genim, **cot-
yar** dibe hakim"

coxîn bêder

cuda cihê, ciyawaz *"bi-
ra bira ye, bazar **cuda**
ye"

cudahî cihêtî, ciyawazî

cudaxwaz kesê ku doza
cihêbûnê dike

cuher xurcika ka û cêh a
ku bi serê sewalê de tê
daliqandin

culux elok

cunûtin erdê şil

cur bi cur rengrengî,
celeblecebî

cure 1. tehr, awa 2.
reng, celeb 3. şêwe

curnik/curnî çalik û
kortikên li ser keviran

cûbrîk bihoka çirçirok

cûcîk têjika çivîkan

cuzam nexweşiyeye çêr-
mî ye

cûm [I] 1. bi qasî cûtina
carekî benîşt 2. benîşt

cûm [II] cihê ku lê tevn

tê raçandin

cûmik [I] bi qasî cûti-
nekî benîşt

cûmik [II] dezgehê tevna
ku tejên dirêj tê de tèn
raçandin

cûmî cela bûn binevat
bûn

cûmker kesê ku tevnan
radiçîne *"goşkar
pêxwas in, **cûmker**
bêkiras in"

cûmkerî karê raçandina
tevnan

cûn [I] 1. cûniyê ser ke-
viran, kortika kêvir 2.
kortala dankutanê

cûn [II] 1. tov 2. avik

cûn [III] parçe, tîke

cûn [IV] 1. gewr, rengê
hêşînkew 2. kever *"rêç
rêça kera **cûn** e, sûc
sûcê bûkên nû ne"

cûn [V] gûn, reng

cûn [VI] cûyîn, cûtin

cûnî curnik

cûrnîk çalên li ser kevi-
ran ên av tê de dicive

cûtin/dicû/bicû cûyîn

cûyîn/dicû/bicû 1. di
nava diranan de hêran
2. di dêv de gerandin
3. pêpest kirin û ked
xwarin 4. sox kirin

Ç

ç/Ç tîpa çaremîn a alfabe-ya kurdî ye; dengdareke pêşezmandevî ye û di belavbûna wê de ziman li ser diranan dişide

çaçûl mirovê bêkêr î nebaş

çadir xîvet

çadirgeh komek çadirên ku li warekî hatine vedan

çak 1. xweşik 2. baş 3. çê

çakbîn 1. xweşbîn 2. bêhnfireh

çakrewîştî xwîpaqijî

çakil 1. çengel 2. du çengelên ku bi ser darekî ve dikin da ku pê du satilên avê mil bikin

çaksaz kesê ku rêbazên kevn nûjen û bipergal dike

çaksazî hişmendiya tezekirin û têtûzkirina rêbaz û ramanên dembihurî

-çaksaziya çandiniyê têtûzkirina kar û barên ziraetê bi rêbazeke nûjen

çal [I] 1. kortal 2. dewx, cerx 3. kort *"biçûk kêvir bavêje **çalê**, mezin

nikare derxîne"

-çal kirin 1. binax kirin 2. gor kirin 3. bi axê nixamtin 4. veşartin *"mar dibêje: min bikuje bi dijminatî, **çal ke** bi dostî"

çal [II] enîbeş, nehtikbeş

çalak [I] 1. pêsvik 2. destsvik 3. bi awayekî giyanewer hîna jî dijî

çalak [II] 1. di wê heyamê de ew malper dişixule 2. di wê heyamê de ew hesabê wî têt bikaranîn

çalakger peywirdarê xebatekê

çalakî bizava bibandor

çalepîka çarlepî

çam bûyerên dilsoj

çand hemû heyiyên gelekî; ferheng

çandî têtildarî heyiyên gelekî; ferhengî

çandin/diçîne/biçîne tov li erdê raçandin û çikandin

çandinî ziraet

çandiyar ziraetkar, cotkar

çap [I] karê weşanê

çargoşe

çap [II] hêza şîyanê
çap [III] bi qasî ku çavek
dibîne

-di çapa dêv de lêxistin
di ser û çavan de kul-
meke muhkem danîn

çap [IV] gav

çap bûn ji weşanê re a-
made bûn

çapemenî cîhana her cu-
reyên weşanê

çaper alava ku nivîsan li
hev zêde dike

çapez çaydank, qorî

çapger kesê ku weşanekê
di çapxaneyê de li hev
zêde dike

çap kirin 1. nivîs weşan-
din **2.** pirtûk li hev zêde
kirin

çaplûs melaq, laloş

çaplûsî melaqî, laloşî

çapûk selika kincan

çapxane kargeha ku we-
şanan li hev zêde dike

çaq geh, teşk, çîp *"şûrê
kê tûj be, bila li **çaqa**
min bikeve"

çaqrût 1. çîprût **2.** şeqrût

çar [I] **1.** hejmara beriya
pêncan piştî sisiyan **2.**
jimareya 4'an

çar [II] serwerên Êrisata
berê

çar [III] 1. hel **2.** rêbaza
dermankirina arîşe û
pirsgirêkan

-çar bûn 1. peyde bûn,

pêk hatin **2.** bi dest ke-
tin

-çar kirin 1. bi dest xistin
2. pêk anîn

çarbazî çargavî

çarçef pîneyekê çarkujî
yê ku bi ser text û nivî-
nan tê raxistin

çarçek 1. çekgirêdayî **2.**
silehşor

çarçive şeklê çargoşekî

çarçive kirin di şeklekî
çargoşekî de dewisandin

çarçîk cihê av û heriyê

çardar tabûta miriyan

çardeh 1. hejmara beri-
ya pazdehan û piştî
sêzdehan **2.** jimareya
14'an

çardehem(in) di rêza
çardehan de

çarder çarçiveya dêrî

çarem(-în) di rêza çaran
de

çarenûs 1. qeder **2.** a-
qibet

-mafê çarenûsê heqê
rêbijartinê

çareserî 1. hel **2.** der-
man

çareser bûn 1. hel bûn
2. derman bûn

çareser kirin 1. hel kirin
2. derman kirin

çarêk çaryek

çargavî xara sewalên
çarpê ya hera lezgîn

çargoşe şeklê ku li ser

çarix

çar çiman ava bûye;
çarkujî

çarix cureyekî solên berê
ye *"**çarixan** ji san re
çêkin, dê çarixên xwe
bixwin"

çarîn helbesta ku ji çar
ristan pêk hatiye

çarkujî çargoşe

çarlepki birêveçûna za-
rokan a li ser dest û
çongan

çarmedor her çar teref

çarmêrkî rûniştina li
ser ling û qûnê

çarmix şeklê wekî zêde-
kê/(+)'ê

çar neçar bivê nevê

çarnikar çarmedor, her
çar teref

çarpare tiştê ku ji çar
parçeyan pêk hatiye

çarpê çarsim

çarpêkî bi her çar piyan

çarpîne derewker

çarsim sewalên ku çar
lingên wan hene

çarsim axa kerê nêr

çarsî 1. asîtan 2. bazar
3. cihê ku girêdanên ci-
vakî lê tên pê

çarşem roja piştî sêşem
û beriya pêncşemê

çarşev çarçef

çartaq hêwana bilind

çartek bi tamamî, bi
giştî

çartil alava ku pê giha

tê civandin

çarwe amûreke mûsîqî ya
ku bi serê tiliyan ve tê ki-
rin û wisa tê lêxistin

çaryek ji çar paran jê pa-
rek

çasir 1. parsek 2. xwes-
tok 3. gerok

çat pîne

çatan (*da ku zêdetir kayê
lê bar bikin*) pîneyê
zexm ê ku davêjin ser
selika erebeyê

çaterê 1. averê 2. fetlo-
nek

çatkêş parçeyeke hesînê
ku pê lûleya tivingan tê
paqijkirin

çatole 1. xîvetok 2. konik

çav endamê dîtînê yê gi-
yaneweran e *"**bila**
bextê mirovî hebe, bila
çavekî wî jî tunebe"

-çav berdan 1. dil bijan-
din 2. daxwaz kirin

-çav ji sêrî pengizîn ji
ber şaşwaziyê çav lê
zoq bûn

-çav lê bûn 1. raçav ki-
rin 2. payîn 3. li bêndê
man

-çav lê bûn bizota êgir
1. bêhn lê teng bûn 2.
pir nexweş bûn

-çav lê gerandin teselî
kirin

-çav lê rijîn kor bûn

-çav pê ketin dîtîn

-**çav qurçandin** jê re çav kirin
 -**çav şêlî kirin** (*çav*) gewr û nebîna bûn
 -**çavê xwe jê re çirovîro kirin** gef û gur lê xwarin
çavbeloq çavzoq
çavbirçî **1.** têrnexur **2.** laylac
çavdêrî **1.** raçavî **2.** payîn
çavdêrxane cihê ku ji bo raçavîyê hatiye saz kirin
çavêş êşa çavan
çavêşî kesê ku çavên wî diêşin
çavfireh **1.** destbelaş **2.** camêr
çavgirêdan **1.** çavgirto- nek **2.** xapandin, çav lê tarî kirin
çavgirêdayî kesê ku nezan nezan noqî nav karan dibe
çavgirtonek cureyekî lîstikên zarokan e
çavik **1.** sorikên ji ber nexweşiyekê **2.** bûjenên ku dewsa berçavkan datînin ser reşîka çavan
çavî [I] **1.** qul **2.** qisim **3.** di maseyan de cihê ku tiştêk lê tê danîn *"kanî, di çavîyê de şêlû ye"
çavî [II] di raçandinê fetlên hûnanê
çavînî bûn nezer lê gir-

tin
çavînî kirin nezer lê xistin
çavkanî jêderk, makder, menşe
çavkorevişkî kesê ku çavê wî biçûk û girover in
çavlider **1.** kesê ku berê xwe dide jinên xelqê an jî dikeve bin mineta xelqê **2.** kesê ku li benda alîkariya biyaniyan e
çavmiç çavgirtî
çavnebar dexes
çavnebarî dexesî
çavnêr zêrevan
çavnêrî çavdêrî, zêrevanî
çavniq kesê ku qenciyan zû ji bîr bike
çavreşî dexesî, çavnebarî *"nan, pîvaz û nexweşî, çavreşî ne"
çavsax kesê bîna yê ku ji koran re rênîşandêriyê dike
çavsivik **1.** biçûkdîtî **2.** qure
çavsor **1.** kesê ku tasa çavên wî tijî xwîn bûye **2.** sitemkar, zordest
çavşirtik **1.** kesê ku bi çavêşê ketiye **2.** kesê ku pê nabe ser û çavên xwe bişo
çavşortav çavşirtik
çavşûjin çavên asyayî

çavşin

çavşin çavsût, çavkesber *"keçel dimire por-sor dibe, kor dimire

çavşin dibe"

çavteng bexîl, timakar

çavtirsanditî newêrek-tiya bêhemd

çavtirsıyayî 1. newêrek

2. teral 3. xwerane-girtî

çavxezal çavbedew

çaw 1. dara ter 2. şiv 3.

çirpî 4. bendekiya ku gurzê giyayê çinandî pê tê girêdan

çawa çi tehrî, çito

çawanî awayê pêkhati-na heyberan

çax 1. dem, zaman 2. he-

yam 3. gav *"gur û hirç bûn destbirak, dinya bû çaxê mehdıyê zemên"

-çaxê seholîn sedsalên

ku li her derê serma û seqem serdest bûye

-dî çax û benda hev de

bûn di heman temen û bejnê de bûn

çay giyayekî belgên wî

tê hişk-kirin, heta ku rengê wî werdigere so-rahıyê di ava kelandî de tê rawestandın û paşê di piyanan de tevî şêkir tê vexwarın

-çaya berçovî çaya kêfê

çayger kesê ku çayê be-lav dike, çaybelavkirî

çayxane cihê ku lê çaya pijandî tê firotın

çazan kesê ku rewşan bi hikmetê dadihûrîne; hekîm

çazani hekîmtî

çek [I] kinc, cil

çek [II] sileh *"çek ne ya hemû kesî ye, lê nefis ya hemû kesî ye"

-çeka lûledirêj sileha ku menzîla wê dûr dikşîne; çapdirêj

çekên komkujiya gir-

seyî silehên giran ên

ku qirkirina giştî pêk tînin û binçirka giyaneweran diqelînin

-çek danîn şer rawes-tandin

çekbend kinca bêmil; qutik

çekçekûle barçêrmk

çekdar silehdar

çekebazarî bazarkirina bi cedel û gengeşî

çelak çakil

çelake darikê dirêj û dev-çeqlê ku pê gûz û hwd tê çinîn

çelandin/diçeline/biçe-line jê spîldax derbas kirin

çelçelok 1. pîrbêj 2. zimandırêj

çele 1. çil rojên her wer-zê 2. çil rojên zivis-tanê yên pêşîn û paşın

çempal

çeleçel kirin 1. galegal kirin 2. zimandırêjî kirin

çelek xwarbûna wekî serê çoganê

çeleme cînaq

-çeleme girtin lîstina bi cînaqan

çeleng 1. bi îhtişam 2. bedew 3. wêrek

çelexane 1. çil rojên jina welidî 2. rewşa selexanetiyê

çelitandin/diçelîtine /biçelîtine 1. ji qêlik derxistin 2. herişandin

çelitîn/diçelite/biçelite 1. ji qalikê xwe bişkuvîn 2. herişîn

çelixt werm

çel kirin 1. axaftin 2. vegotin

çelp dengê awayê vexwarinê yî kûçikan

çelpandin/diçelpîne/biçelpîne 1. bi serê zimên wekî kûçikan vexwarin 2. herimandin

çelpeçelp dengê domdar ê ku ji awayê vexwarinê yî segan tê

çelpeçelp kirin 1. çelpandin 2. bi gotinên beletewş axivîn

çelqandin/diçelqîne/biçelqîne 1. hejandin 2. av tê werdan 3. kiyan

çelqîn/diçelqe/biçelqe

(*tiştê avî*) li hev ketin û hejîn

çelte 1. galegal, gotegot 2. gotinên bêbingeh; îftira 3. galteyên soxkirinê

çelûz pirsok

çelziman 1. devbelaş 2. devçepel

çem [I] 1. rûbar 2. newala ku av tê re dikişê
*"çem, ji kaniyan çêdibe"

çem [II] 1. mij û moran 2. ewrawî û bidûman
*"gur di çemê de har dibin"

çemandin/diçemîne/biçemîne 1. tewandin 2. qurifandin

çember xeleş

çembil 1. qulp 2. bistik
*"ê ku dîzikê çêke, dê çembil jî pê bixe"

çemçûr kêça belçikan

çemçûs çikûs, bexîl

çemedank derdana ku mirov kel û melê xwe dixê û davêje milê xwe

çemîhanî baxçeyê darên tûyê

çemîn/diçeme/biçeme 1. tewîn 2. qurifin

çemk 1. feraset 2. zihniyet

çemole 1. şûm 2. nehe-wayî 3. belakirî

çempal barê biçûk ê ku datînin ser barî; serbar

çenberî

çenberî erebeya si-warbûnê

çençûz çiriz

çend çiqas *"**çend** çiya hene, ên kurdan e"

çendanî tekildarî hejmar û miqdarê

çendemîn 1. çendem 2. a çendan 3. kîjan

çenebaz 1. çelziman 2. devçepel 3. devbelaş

çeneçen 1. zimandirêjî 2. çeleşel

çeng 1. kulm, kefa dêst 2. qulac *"**çeng**an difire, mêr bi mêran dixwire"

-çeng dan hev 1. bi hev re meşîn 2. destyariya hev kirin

çenge 1. erzên 2. goşe, çim

çep 1. dijbera aliyê rastê 2. çep

çepel 1. qirêj, gemar 2. reş û tarî 3. kirêt, mujikî *"**çepel** tim golik e, merivê çepel tim lawik e"

çeper kozik, mewzî

çeperast 1. rû bi rûyî hev, hevrû 2. hemberî hev

çepik lêdana destekî li destê din

-çepik lê dan 1. kefên her du destan li hev xistin 2. pesna karekî dan

çepil endamê ji enîşkê heta sermilê

-di çepilê yekî de girtin û avêtin derve qewirandin

çepîn kesê ku destê xwe yî çepê baş bi kar tîne

çepken 1. nefeq 2. qula ji her du aliyên ve vekirî

çeqçeq çêreyek e

çeqçeqok darê berêş *"**çeqçeqokê** ketiye"

çeq ling, qiç

çeqel dudevî

çeqene cureyekî daran e

çeqrût lingrût, qiçrût

çeqûber alavên ku ne bi serê xwe lêbelê bi hêza mirovan dixebitin

çerçî firoşkarê gerok *"**çerçî** bi çerçî re be, wî difiroşe"

çerixandin/diçerixîne/biçerixîne 1. zivirandin 2. jê averê kirin

çerixîn/diçerixe/biçerixex 1. zivirîn 2. jê averê bûn

çerm çêrm

çermik çêrmik

çermesor çêrmesor

çerx 1. kevirê alavtûjkirinê 2. alava ku devê pênuşa darînê tûj dike *"**çerxa** felekê, geh li jêr e geh li jor"

çerxe 1. taye 2. toterîk

çêkirin

çerxeme 1. zembîl, selik

2. çapûk

çerzetûn tawe, miqilk

çerxê/çerxo mirovên ku mal bi mal digerin, navmalangerî *"**çerxê** berê bêsol bû û îdareya me di dêst de tunebû, îcar di piyan de sol jî hene"

çesp bûjena zeliqandinê

çespan 1. çeleng, zîrek 2. kêrhatî

çespanandin/diçespîne/ biçespîne [I] bi çespê du tişt bi hev ve zeliqandin

çespanandin/diçespîne/ biçespîne [II] 1. îsbat kirin 2. eşkere kirin

çespîn/diçespe/biçespe [I] du tişt bi çespê bi hev ve zeliqîn

çespîn/diçespe/biçespe [II] 1. dan îsbatkirin 2. dan pejirandin

çet 1. zor, dij 2. astengî

çete zordest

çetel amana pêxwarinê a ku bi devê wê ve çend tilî hene

çetewil 1. cerde 2. rêgir

çetin 1. zor 2. dijwar

çetin bûn 1. zor bûn 2. dijwar bûn

çetini 1. zorî 2. dijwarî

çetir [I] 1. sîwan, sîtavk 3. paraşût

çetir [II] 1. dîkê mirîşkê

2. elokê nêr

çetirbaz paraşûtvan

çevandin/diçevîne/biçevîne (*wekî çenberê*) tewandin

çewal telîsê mezin

çewir bez, don

çewlik mezre

çews pêkutî

çewsandin/diçewsîne/ biçewsîne 1. daqultandin 2. pêpest kirin

çewsîner zordest, zalim

çewt xelet

çewtî xeletî

çewênder silqa ku jê şekir tê bidestxistin

çexer 1. pê 2. şûnpê

çê 1. qenc 2. baş *"**gayê çê** bi baran, mêrê çê bi xeberan"

çêbuwar tiştê ku ne eslî ye, qulebî

çêbûn/çêdibe/çêbibe 1. afirîn 2. pak bûn 3. gewimîn, rûdan

çêj tahm, lezet

-çêj jê wergirtin bi kêfa xwe jê xwarin, vexwarin û kelk wergirtin

çêjdar bitahm, bilezet

çêjandin/diçêjîne/biçêjîne 1. tahm kirin 2. jê xwarin û vexwarin

çêker 1. tehmirkar 2. paker 3. afirîner

çêkirin/çêdike/çêke 1. afirandin 2. pak kirin 3.

çêl

temhîr kirin **4.** anîn holê
*"ka tunebû, kadîn **çêdî-
kir"**

çêl kevir, zinar, sel
çêlaxî 1. dibûr **2.** hevrazê
ku naverasta wê kort e

çêlek dewara mê ya ku
di-zê û tê dotin; mange
*"bêndera ku **çêlek** li
ser bigere, ew çî bender
e"

çêlik têjik *"kund **çêlika**
xwe dixwe û paşê bi ser
de digirî"

-çêlik anîn têjik anîn

çêlî nifş, nesl

çêlkew têjikên kewan

çêl kirin 1. behs kirin **2.**
qal kirin **3.** jê xeber dan

çêlûs pirsok, kesê der-
manê her kulê dipirse

çêni 1. xwarina çivîkan
2. qûtê mirîşkan

çêr dijûn, sixêf

-çêr lê kirin jê re xeberên
nebaş û dijûn gotin

**çêrandin/diçêrine/biçê-
rine 1.** sewal birin çêre-
yê, likijandin **2.** dekbaz
û fêlbaz bûn

çêrbaz sixêfkar, dijûnkar
çêre 1. giyayê ter **2.** hêşî-
nahî *"çêre çiqasî nerm
bibe jî, di bin kêvir de
nasekine"

çêrek çêrbaz

çêregeh cihê ku lê giya
heye; mera

çêrîn/diçêre/biçêre 1.
çêre xwarin, likijîn **2.**
binê feraqên xelqê alas-
tin *"berxê ku têr şîr
nexwar, bi kavirtî jî têr
naçêre"

çêrm 1. postê li ser termî
2. derveyê cendêk *"ji
mêran nav dimîne, ji ga-
yan **çerm** dimîne"

çêrmik postê ziravik û te-
nik

çêrmesor emrîkiyê xwerû

çêrt zîrç, rîç

çêtir 1. qenctir **2.** baştir
*"jin heye, ji sed mêrî
çêtir e"

çêtî kirin 1. parçeparçeyî
kirin **2.** qutqutî kirin

çêyî qencî, başî

çi peyveke ku der heqê
tiştan de pirsyariyê dike

-çi got mijara gotina wî
çawa bû?

çiç (*di zimanê zarokan*
de) memik

çiçik 1. berê mirovan **2.**
endamê şîrî yê giyane-
weran; hingil, girêş

çift refes û lotika sewalan

-çift avêtin (*sewal*) bi
lingê paşîn pehîn avêtin
çiftexas qumaşekî spî ye;
patisqe

çik 1. şipê **2.** li ser xwe

-çik çik! kîteyêke ku ji za-
rokan re tê gotin da ku
jipiyan bisekinin

çilmisîn

-çik rabûn ser piyan rasterast rabûn ser xwe

çikeçik bi dirêjahî

-çikeçik di erdê de kutan bêyî ku xwar bibe bi awayekî rasterast di xweliyê de çikilandin

çikandin/diçikîne/biçikîne 1. dar û stûn bi dirêjayî bi cih kirin 2. hilm û nefes birîn

çikilandin/diçikilîne/biçikilîne tê de bi dirêjayî dewisandin

çikilîn/diçikile/biçikile tê de bi dirêjayî bi cih bûn

çikindir silq

çikîn/diçike/biçike 1. dar û stûn bi dirêjayî bi cih bûn 2. hilm û nefes teng bûn 3. miçiqîn *"kaniya ku av jê kişiya, naçike"

çikot çikûs

çiksayî esmanê hêşîn î bêewr

çikûs 1. destgirtî 2. timakar, çiriz

çikûsî 1. destgirtî 2. timakarî, çirizî *"çikûsî, bi merivan gû jî di de xwarin"

çil 1. hejmara piştî 39'an 2. jimareya 40'î

çilag pirtî

çilagî pirtîfiroşî

çile 1. çil roj 2. çe

çilem(-în) di rêza çilî de
çilek 1. silek 2. çavbirçî 3. kesê ku baha wî zêde ye *"bizina kulek, timî çilek e"

çilfis dizek

çilfisandin/diçilfisîne/biçilfisîne dizîn

çilik çe

çilizin/diçilize/biçilize pars kirin, gedandin, li rewciyê gerîn

çiliçilî 1. baçermok 2. korê şevê, şevkorî

çilk dilop *"barana nîsanê, çilk bi kîsan e, dew li ber derê her kesan e"

çilkandin/diçilkîne/biçilkîne 1. dilopandin 2. bijinandin

çilkîn/diçilke/biçilke 1. dilopîn 2. bijinîn

çilm xilît

çilmas zekem, bahor

çilmasî zekemî, bahorî

-bi çilmasê ketin zekemî bûn, bahorî bûn

çilmêre zirze

çilmêre kirin zirze kirin

çilmisandin/diçilmisîne/biçilmisîne 1. peritandin 2. zibilandin 3.

reng jê birin 4. bi avnedanê (*giya*) hişk kirin

çilmisî 1. benzavêtî 2. zibilî, rengjêçûyî

çilmisîn/diçilmise/bi-

çilmo

çilmise 1. zibilîn 2. reng jê çûyîn

çilmo pozxilît

çilo [I] pelê daran ê hişk û zerbûyî

çilo [II] 1. çawa 2. çito
*"kor **çilo** li Xwedê dinêre, Xwedê jî wilo lê dinêre"

çim 1. qorzî, goşe 2. kêlek 3. guç

çima çi re, çawa, çito

çimandin/diçimîne/biçimîne 1. tewandin 2. zêl jê vexistin, parçayek jê qut kirin

çingîn/diçinge/biçinge (*çingo û şûşe*) şingîn

çingo madenê ku jimaraya wî ya atomî 30, giraniya wî ya atomî 65.37 e û kurteya wî ya latînî Zn ye; tûtya

çingoyî madenê ku bi çingoyê hatiye tahmdan

çingul kaçlok

çinîn/diçîne/biçîne [I] (*fêkî, sewze û zad*) qut kirin, dirûn

çinîn/diçîne/biçîne [II] 1. raçandin 2. moçik lê neqş kirin

çipîsk fitik

-çipîsk lê xistin bi qasî berdana tiliyên mezin û navincî li yekî/tiştêkî xistin

çiq guliyên darê, çiqil

çiq kirin dapîtin

çiqas pirsra ku bersiva wê bi miqdarekê tê dayîn
*"cehşik **çiqasî** mezin be, dîsa jî ker e"

çiqil guliyê darê

çiqil kirin çiq kirin

çiqinî qebizbûyî

-çiqinî bûn qebiz bûn

çir 1. hişk û ne ter 2. xav

çira 1. şemal 2. fener, panos
*"çira ji koran re, def ji keran re bêfayde ye"

çirandin/diçirîn/biçirîne 1. dirandin 2. derewên berhewa kirin

çirav dilop, çilk

çirge giyayê zexm ê golegenî û erdên hezge

çirik fişenga neteqiyayî

çirikandin/diçirikîne/biçirikîne 1. pembû çandin 2. diran li hev guvaştin û jê deng derxistin

çirikîn/diçirike/biçirike dengê çirkeçirkê jê hatin

çirikvan pembûjen

çirîn/diçire/biçire 1. dirîn 2. bişkuvîn

çirk 1. meneke demjimartinê ya ji deqîqeyê hindiktir e; saniye 2. careke zivirandinê; fetl

çirkeçirk dengê ku ji

çiçekdank

parçeyên hesinî û rakişandî dertê
çirkejimêr di katjimêrê de nîşaneyê saniyeyê
çirpî şiva ziravk
çirtequlî lîstika cirîdê
-di nav de çirtequlî kirin bi kêfa xwe û bêminet di nav de lîstin
çirt zîrç
çirtemiz kelmîzok
çirtik 1. lotik **2.** refes
çirtik avêtin/dan 1. lotik avêtin **2.** refes kirin **3.** hiltîzîn *"hespê ku tu li rex guhdirêjî girêdî, an dê **bide çirtikan**, an dê bibe gozoke"
çirtoke 1. sewala lotikavêj **2.** hiltîzok
çirtovirto tiştê bêqîmet; sixtopixto
çirûsîn/dirûse/biçirûse 1. biriqîn **2.** şemal dan *"gîsinê xebatkaran, **diçirûse**"
çirûsk 1. berq **2.** şewq û şemal **3.** pêt **4.** alaf
çirxat kirin aş betilandin
çist/çust çeleng û zîrek
çiş unsurên ku bûjenan pêk tînin
çito çawa, çilo, çima, çi re
çiv 1. ziqzaq **2.** fetl **3.** xêzxêzî
çivanek çivange
çivange goşeya ku kevan dibe

çiv dan 1. baz dan **2.** bezîn **3.** jê revîn
çivêl kesê ku her dem yarî û henekan dike, carinan ji tixûban jî derdikeve
çivik 1. firindeyên biçûk **2.** cureyekî firindeyên biçûk e *"**çivîkeke** girtî, ji qazek çolê çêtir e"
çivîni 1. biziqzaq **2.** fetl fetlî **3.** xilimxwarî
çiya kêrtê bilind *"**çiya** çiqas bilind be jî, dê rê pê keve"
çiyakêş kesê ku hildikişe kêrtên bilind
çiyanişîn kesê ku li herêmên çiyayî dijî
çiyayî tiştê/kesê ku li çiyayan heye/li çiyayan dijî
çizîn/diçize/biçize (*di dema pijandinê de*) jê dengê şewatê hatin *"**çizîna** nanê genimî, ji kezebê tê"
çizirîn/diçizire/biçizire 1. ji ber çuyîn **2.** qul bûn **3.** gizirîn
çiç 1. arastî û xemilandî **2.** (*di zimanê zarokan de*) rind û bedew
çiç bûn 1. xemilîn **2.** (*di zimanê zarokan de*) rind û bedew bûn
çiçek xemla dar û çêreyê; kulîlk
çiçekdank kulîlkdank

çîçelan

çîçelan 1. tiştê ku temtêla wî xweşik dixuye **2.** cihê dîmenxweş

çîçeve kirin/çîç kirin 1. xemilandin **2.** (di zimanê zarokan de) rind û bedew kirin

çîçik (di zimanê zarokan de) pêlîstok

-çîçik û vîçik 1. pêlîstokên zarokan **2.** xemlên bêbine û hûrde

çîçî 1. ifet **2.** namûs

çîk [I] 1. çirûsk **2.** pêt **3.** alafa pêşîn

çîk [II] ango, wate

çîl rengê vekirî

çîlan devhuçika fireh û dirêj

çîlspî rengê spî yê lap vekirî

çîleçep 1. berevajî **2.** xaromaro

çîm [I] erdê ku çêreya wê gurbiz e

çîm [II] ling

çîman erdê ku çêreya wê gurbiz e

çîmanzar erdê ku her dera wî bi çêreyeke gurbiz rapêçandî ye

çîn [I] 1. moçik **2.** neqş

çîn [II] hêza şiyane; tewax, tewan

çîn [III] sinif, tebeqe

çîn [IV] 1. xeleq **2.** badok, kurîşk

çînandin/diçînine/biçî-

nîne 1. hûr kirin (tev tiştêkî) **2.** (bi ser de) pişirandin

çînandî 1. hûrkirî **2.** pişirandî **3.** amade

-nanê çînandî 1. nanê ku hûrî tevî xwarinekê kirine **2.** xwarina hazir

çînayetî tebeqî

çînik tûncika jinan

çînin/diçînine/biçînin 1. neqîşandin **2.** moçik lê kirin

çîp ji çongê berjêrtir aliyê pêşiyê yî ling

-çîp lê duta vebûn geh lê sist bûn û pelişîn erdê

çîplot 1. çîprût **2.** şeqrût

çîprût lingtazî

çîqal 1. qels, lawaz, jar, zeif **2.** eware, yax

çîrçîrî parçeparçeyî, zîvalzîvalî

çîrçîrî kirin parçeparçeyî kirin, zîvalzîvalî kirin

çîrevîr vir û derew

-çîrevîr kirin vir û derew kirin

çîrik qaxê fêkiyan

çîrok hikayeyên dirêj ên bi efsûn û xeyalî

-çîrokên jinebiyan gazincên bêrûmet û vala

çîrokbêj kesê ku hikayeyên dirêj ên bi efsûn û xeyalî vedibêje

çîroknivîs 1. karê nivîsîna hikayeyên dirêj ên bi

çûç kirin

- efsûn û xeyalî **2.** berhevkarê çîrokan
- çît [I]** **1.** cureyekî qumêş e **2.** destmalên ku bi qaliban hatine rengandin
- çît [II]** dîkê ku saleke temenê xwe tamam nekiriye
- çîtîk** **1.** qurhekêşî, peşkavêjî **2.** şilimziwa
- çîtîk kişandin** **1.** qurhekişandin, peşk avêtin **2.** şilimziwa avêtin
- çîv** **1.** destikê destarî **2.** di erebeya gan de darîkê ku di ber tayeyê de diçikînin da ku ji surnî nefilite *"**çîvê** stûr e, tixûb dûr e; çîvê zirav e tixûb av e"
- çîveçîv** dengê domdarê çîvîkan; vîçevîç
- çîz** mêşa hespan; moz
- çîzeçîz** **1.** dengê zîz, çîzînî **2.** mizemiz
- çîzînî** vizînî, vingînî
- çîzok** mizmizok
- çö** şiv *"**mebe çoyê** di destê dînan"
- çoçik** derdana ku qehwe tê de kelandin, cezwe
- çogan** **1.** şiv **2.** çîrpî **3.** gopal
- çokar** xizmetkar
- çol** **1.** beyar **2.** berî *"**mêr çol** e, jin gol e"
- çolbir** riya kurt
- çolîk** destço
- çolistan** **1.** sehra **2.** berî, ne deşt
- çomax** **1.** tiştê serpopil **2.** şiva sertompiz
- çong** herewera di navenda ling de; jinû *"**heke** te da nava avê, ha li **çongê** ha li navê"
- çong lê şikestin** **1.** (*pir*) betilîn **2.** (*ji tirsan*) tev negerîn **3.** bêtaqet man
- çong lê sist bûn** **1.** (*wekî berê*) jêhatî nebûn **2.** (*ji tirsan hêz lê*) şikestin û daxwarin
- çopçepîsk** margîse
- çopî** **1.** xesb **2.** talan
- çopandin/diçopîne/biçopîne** **1.** bi zorê jê standin **2.** talan kirin
- çopîk** **1.** ehmeq **2.** gêj
- çoqil** ling
- çoqildirêj** lingdirêj
- çors** **1.** şevkorî **2.** serobero, keteber
- çortan** toraqa hişk-kirî
- çoş kirin** ker ajotin *"**ke**ra ku barê te ne lê be, ne **çoş kê** ne doş kê"
- çov** **1.** şiv **2.** gopal
- çu** tu
- çune** **1.** tune **2.** sifr, (0)
- çurtanok** hestiyê serçongê
- çûçanêk** (*di zimanê zarokan de*) biçûçik
- çûç kirin/çûçî kirin** (*di zimanê zarokan de*)

çûk

rûniştin
çûk çivîkên biçûk *"her
çûk, bi zimanê xwe
dixwîne"

çûle xelqkenandî

çûm 1. baqek giyayê hişk
ê girêdayî 2. defşe, baq

çûn çûyîn

-çûn ava (*roj, heyv, stêrk*)
qulibîn

-çûn ber tira cahşikan

1. bêpar û bêpeşk mayîn

2. bi kêrî tu karî nehatin

û ji neçariyê gavanî kirin

-çûn ser dilovaniya xwe
çûn ber rehma Xwedê

çûr [I] zerînî

çûr [II] terş û talan, çop

çûr bûn 1. tûşî talan-
bûnê hatin 2. dêrz bûn

çûr kirin 1. talan kirin
2. dêrz kirin

çûv bizava revînê

-çûva roviyan bazdana
bi lezgînî

çûv dan/çûv kirin ga-
vek li vir û yek li dera
han xistin

çûyîn/diçe/biçe(her)

1. nehatin 2. ji vir ber

bi cihekî din ve meşîn

*"bi lavelavê, mirov ji
ber jina xwe **naçe** der"

D

d/D tîpa pêncemîn a alfabeya kurdî ye; deng-dareke ku li gorî cîderka wê diranî ye, li gorî belavbûna wê girtî û nerm e

da- [I] pêşgireke ku bi lêkerê ve diziliqe û wateya berbijêriyê didê

da [II] dayik

dab tele, dafik

dabarandin/dadibarîne
/dabarîne 1. bi ser de rijandin 2. dan guleyan

dabarîn/dadibare/dabare hetikîn

dabaş 1. mijar 2. behs, babet

daberizîn/dadiberize/daberize 1. êrîş kirin 2. belapêşkarî yekî bûn

dabestîn/dadibeste/dabeste 1. girêdan 2. kuta kirin 3. bi encam kirin

dabeş 1. parçe, par 2. qîsim 3. kerî

-dabeş kirin 1. parçe kirin 2. parve kirin 3. kerî kirin

dabêlandin/dadibêline

/dabêline 1. daqurtandin 2. vegemirandin
*"kesê çavbirçî, kerê bîbar **dadibêline**"

dabir (*r*) nîşaneya bêhnokê ya ku li jora peyva resen tê danîn

dabiristin/dadibirisine/dabirisine 1. rêz bi rêz bûn 2. sef girêdan 3. ketin şîştirekê

dabîn kirin 1. bîme kirin 2. ewle kirin

daçek (*r*) peyvên bêwate ên mînanî /li, bi, ji.../ ên ku di hevokê de bi peywirekê radibin

daçikandin/dadiçikîne/daçikîne 1. di erdê de bi dirêjahî bi cih kirin 2. çikilandin 3. hincikandin

dad 1. dayik 2. edalet
dadan/dadide/dade [I] 1. girtin 2. zirze kirin
*"deriyê xêran, nayê **dadan**"

dadan/dadide/dade [II] (*agir*) pê xistin

dadgeh mehkeme

-dadgeha lihevanîne

dadger

mehkemeya sulhê
-dadgeha sezayî mehke-
meya cezayî

dadger hakim

dadik jinika ku ber diya
wan ve çavdêrî an jî
sexbêriya zarokan dike

dadî huqûqî

dadmend dadwer

dadparêz huqûqparêz

dadwer adil

dadwerî adilbûnî

dadyane adilane

dafik xefik, tele *"roviyê
zexel, bi her du lingan
dikeve **dafikê"**

dager 1. dahatina ber bi
jêrê 2. veger

dagerandin/dadigerîne
/dagerîne 1. berjêr ki-
rin 2. anîn xwarê 3. lê
vegerandin

dagerîn/dadigere/dage-
re 1. peya bûn 2. hatin
xwarê 3. lê vegerîn

dagirker îşxalker, vegirtî
dagir kirin îşxal kirin,
vegirtin

dagirtin/dadigire/dagi-
re [I] 1. tijî kirin 2. îsti-
la kirin

dagirtin/dadigire/dagi-
re [II] ji malperekî pel-
dankek daxistin

dahan dayîn *"dermanê
xwestinê, **dahan e"**

dahatin/datê/dayê 1.
peya bûn 2. hatin

xwarê 3. dagerîn

dahatû 1. pêşeroj, mus-
teqbel 2. pere û berê ku
ji ked an jî dezgehê mi-
rovî tê

dahelandin/dadihêle/
dahêle pê ve aliqandin
dahelîn/dadihele/dahe-
le pê ve aliqîn

dahênan/dadihêne/da-
hêne 1. kişf kirin 2.
îcad kirin 3. afirandin

dahêner 1. kaşif 2.
mûcîd 3. aferîner

dahiştin/dadihêje/da-
hêje 1. li serê rawestîn
2. li serê pir kûr ramîn

dahol def

daholjen deflêxistî

dahûrandin/dadihûrîne
/dahûrîne 1. tehlîl ki-
rin 2. çareser kirin 3. jê
re rayeyek dîtin

daketin/dadikeve/da-
keve 1. peya bûn 2.
hatin xwarê 3. berjêr
bûn 4. (*sewalê nêr*)
nayîn, gayîn

dakirin/dadike/dake
1. avêtin 2. pekandin
3. nixumandin 4. ber-
jêr kirin *"jin, mêran
dadikin û radikin"

da ku ji bo ku, seba ku
*"bilind menêre, **da ku**
tu nizm nekeví"

dalak kesê ku zarokan
sunset dike

dalan kulek, lingor
dalehî rexne an jî gazindên nazik

dalehî kirin bi nazikî gazind an jî rexne kirin

daliqandin/dadiliqîn/daliqîne hilawestin

dalît qurmê darê yî qutkirî

daman ji navikê berjêrtir pêşên dêreyekî; tûman

damezrandin/dadimezrîne/damezrîne 1. însa kirin, ava kirin 2. saz kirin 3. çêkirin

damezrîner 1. sazker 2. çêker 3. daner 4. dahêner

damilandin/dadimilîne/damilîne (*çav*) girtin

damilîn/dadimile/damile (*çav*) hatin girtin

damûsk porê katara stûyê hespan

dan/dide/bide [I] 1. vegerandin 2. radest kirin

-dan ber hev 1. qiyas kirin 2. rû bi rûyî hev kirin 3. hevrû kirin *"bi-aqilan **dan ber hev** û ser hev, dînan lawên xwe zewicandin"

-dan û standin 1. têkilî, eleqedarî 2. kirîn û firotan 3. hildan û danîn 4. bexişandin û jê birîn *"**dan û sitandin** di

destê Xwedê de ye"

-dan zanîn/dide zanîn/bide zanîn 1. danasîn

2. pê hesandin 3. haydar kirin, agahdar kirin

dan [II] 1. genime kutayî 2. hebên gênim *"kaya kevn, **dan** jê nakevin"

-danê kutayî genimê di cûnî de bi mîrkutan kutayî

dan [III] 1. demên rojê 2. beşên zemên *"adarê, berfê xwe da guliyê darê, nema **danê** êvarê"

danasîn danezan, îlan
dane agahiya zanistî ya çespendî

danezan teblîx, danasî
-danezana mafên mirovan danasiya mafên însanan a gerdûnî

danêr sazkirî, damezrîner

dang ji şeş paran parek
dange cihê ku sewal lê têtên giyakirin; dirûngeh

danişqe mirovê awarte

danişîn [I] li dadgehê amadebûna pêşberî dozger

danişîn/dadinişe/danişe [II] rûniştin

daniştin/dadinişe/danişe rûniştin

danîn/datîne/dayne 1. peyde kirin 2. saz kirin 3. bi cih kirin

danû genimê kutayî û

danxav

kelandî

danxav kutilkên xav
dapalandin/dadipalîne

/dapalîne 1. raparzandin 2. dawerivandin

dapalîn/dadipele/dapele 1. raparzîn 2. dawerivîn

daperîn/dadipere/dapere bi tundî lê vegerandin

dapêjtin/dadipêje/dapêje 1. çiq kirin 2. spî kirin 3. darotin 4. rûçikandin

dapîr diya dê û bavên mirovan; pîrik

dapîtin/dadipêje/dapêje dapêjtin

daqoq 1. mîrkut 2. mîrkutê dêrî

daqurtandin/dadiqurtîne/daqurtîne di gewriyê de berjêr kirin; qurt kirin

daqûl xwar

-daqûlî tişteki bûn xwarî ser tişteki bûn

dar 1. cureyekî hêşînahiya li ser rûyê erdê ye û mêweyan dide 2. darik "heta ku se hêstî nekojê, **dar** li sêrî nakeve"

dara hesabdariya heyyên dûgelê; maliye

daraş balindeyek e

darayî têkildarî heyyên dûgelê; malî

daraz qerar, biryar

darbest 1. tabûta miriyan 2. çardara ku pê nexweş tèn neqilkirin

darbir cureyekî sewalên darkoj e

darçîn cureyekî darên ku hem berên wê ên hişk-kişî hem jî ew bi xwe tê kelandin û ava wê tê vexwarin

dar de kirin /bi dar ve kirin 1. îdam kirin 2. hilawestin, daliqandin

darêj(-e) qalibkişî, rokişî

darêjk teşe

darêjtin/dadirêje/darêje 1. jê zêde kirin, ji ber girtin 2. li hev zêde kirin

darêjxane karistana ku tê de bûjen di qaliban de tèn ro dikin

daring madeyê xav, bûjen

darik parçeyeke darê biçûk

-darikê miradan mirovê ku ji tu kesî re nabe alîkar

-darikê heft argûnan kesê ku li her derê fesa-diyê digere

daristan komeka daran
darizandin/dadirizîne/darizîne mehkeme kirin
darîn bûjena ji darê çêbûyî
darkutik cureyekî çivî-

kên ku bi nikilê xwe daran qul dike
darpişt 1. sêpiya tevnê
 2. piştme
daroxa karmendê bacberhevkirinê
dartiraş kesê ku ji daran pace, derî û pêdiviyên malan ên din çêdike; necar, xerat
dartiraşi pîşeyê necariyê; xeratî
das amureke çandiniyê ye û pê zad tê çinîn
 *"**dasek**, nikare bi dehleke"
dasî 1. hestiyên masiyan
 2. striyên di simbilan de
daskêş kesê ku bi dasê diçine
dastan çîrokên lehengiyê
daş/daşik caş/caşik
daşir destşok
davek qawûş
daw 1. pêş 2. boç, dêl
 *"**danû** xistin **dawa** wî, kîrê wî rabû; xistin rêza meriyan, qûna wî rabû"
-dawa xwe xistin devê xwe pêşamadehiya revê kirin
-daw û delingên xwe hilçinîn bi cidîtî xwe amadeyî karekî kirin
dawerivandin/dadiwerivîne/dawerivîne 1. raparzandin 2. baravî kirin 3. guvaştin heta

ku ziwa kirin
dawerivîn/dadiwerive/dawerive 1. raparzîn 2. baravî bûn 3. (ji ber *guvaştinê*) ziwa bûn
dawestîn/dadiweste/daweste li ser piyan sekinîn
daweşandin/dadiweşîne/daweşîne 1. dawerandin 2. li ba kirin, ber bi ba kirin
daweşîn/dadiweşe/daweşe 1. dawerivîn 2. ber bi ba bûn
dawet dîlan *"**daweta** mîran, agirê feqîran"
-ma daweta diya te ye? em di xemgîniyê de ne lê ev çi kêf e ku li te girtiye?
dawî 1. axirî 2. paşî 3. encam *"**berfa** hûr e, **dawî** dûr e"
-dawî lê anîn 1. bi encam kirin 2. kuta kirin, qedandin
-dawî bi gû hatin di axiriya temenê xwe de karekî nerewa kirin
dawîn tiştê li herî paşiyê
dawk diravê ku li serê merc digirin
dawpaqij jina binamûs
dax [I] pêvedana bi hesinekî sincirî
dax [II] keder, keser
-dax kirin 1. bi êgir an jî

daxbar

hêsînê sincirî çêrm şewitandin **2.** xemgîn kirin *"li dû bêhna kebabê çû, rastî **daxkirina** lingê kerê hat"

-daxê daye stuyan çiqas zilm heye li sêrî qewimiyê û lewre serî hildaye

daxbar bikeder, biazar
daxistin/dadixîne/daxîne [I] **1.** peya kirin **2.** berjêr kirin **3.** anîn xwarê **4.** jê xistin

daxistin/dadixîne/daxîne [II] (*ji malperekî aqahiyek*) vekirin û anîn xwarê

daxuyandin/dadixuyîne/daxuyîne **1.** dan zanîn **2.** eşkere kirin

daxuyanî danezan, teblîx
-daxuyaniya zelal danezana servekirî û eşkere

daxwarin/dadixwe/daxwe **1.** xwe jê dan aliyekî **2.** ser tewandin **3.** avêtin dil û hinavan û eşkere nekirin *"kîso, awira masiyî **danaxwe**"

daxwaz **1.** xwestek **2.** teleb **3.** arzû

daxwazname rûpela ku xwestekeke lê tê nivîsandin û ji saziyeke fermî re tê pêşkêşkirin, erzêhal

dayende **1.** kesê dayî **2.** camêr

dayik **1.** jina ku zarokê

tîne dinyayê **2.** mak, lel *"**dayikê** heft kur xwedî kirine, lê heft kuran dayikek ji birçînan kuştine"

dayiksalarî erka ku tê de dayik namzedê biryardanê ye; maderşahî

dayî cureyekî gulane
dayîn/dide/bide [I] **1.** lê sipartin **2.** radest kirin, teslîm kirin

dayîn [II] îkram û beşş
-dayîna Xwedê îkram û beşşa Yezdanê Dilovan
dayox dayende *"**para dayoxan** kanî ye, **para xwaroxan** genî ye"

daz cureyekî aletên ku pê têt têt qutkirin

de peyveke teşwîqkirinê ye

-de were neteqe îcar were nemire û nehele

debabe çeka giran a topavêj

deban di şûr de cihê hesin

debar pêdiviyên ku jiyan pê tê berdawamkirin

-debara xwe kirin pêdiviyên jiyanê bi dest xistin/amade kirin

debax postkirin

debaxane cihê postkirina sewalan; selexane

debe koda ji tenekeyî

debeng **1.** ehmeq **2.** gêj

delav

debîş tiştên zeliqokî
debûş zemq, zernîx
def alava mûsîqî ya ku her du aliyên çermîn in û çembera wê jî darîn e û bi dendikan tê lêxistin; dahol *"**defa** ber keran û çiraya ber koran, nabe qenci"
-defa hewarê lê dan gaziyêke bi dengî kirin
defik dahola biçûk
defter lênûsk
-deftera xêr û gunehan
vebûn di roja qiyametê de hesabên başî û nebaşiyê jê hatin pirsîn
defterdar karmendê ku qeyd û sicilan digire
-defterdarê kerxaneyê serekê pêzevengan
defşe 1. baq, deste 2. çûm
degel [I] cesaret, wêrekî
degel [II] qerfî, mîzahî
degme 1. car caran 2. kêman caran
degmen 1. bi zehmetî 2. pir kêman
deh 1. hejmara beriya yazdehan û piştî nehan 2. jimareya 10'an "çêlekeke bişîr, ji **deh** mihên bêşîr çêtir e"
dehandin/didehîne/bidehîne (*xwarin*) li xwe helandin
dehbe jakaw, hov, kovî

dehfandin/didehfîne/bidehfîne 1. wêde kirin 2. leqandin, livandin
dehf dan dehfandin
dehî 1. qurban, boraq
dehl 1. devistan 2. baxçeyê fêkiyan *"**filan kes hirçê dehlê ye**"
-dehl û dêş daristana ku bivir neketiyê
dehlîz dalan, kulek
dehta dehqat
dehtayî hejmartina dehedehî (*wekî 10-20-30-40...*)
dehş/dehşik ceşq/cehşik *"**dehşikeke mirovî jî hebe, koça mirovî li aranê namîne**"
dejniq cureyekî çêreyê ye û nepijandî tê xwarin
dek fend û fêl
-dek û dolab hîle û xurde
dekbaz fêlbaz, hîlebaz
delal 1. ezîz 2. hezkirî 3. bedew *"**jina nedelal, çavê mirovî diêşîne, jina delal dilê mirov diêşîne**"
delalî 1. şûm, nehs 2. berkeftî, hêja *"**kes delaliya kesî, bi delalî xwedî nake**"
delandin/dideline/bideline 1. li bendê hiştin 2. kamsojkî kirin
delav [I] cihê guhêztina avê *"**gol dibin delav,**

delav

- delav** dibin gol"
delav [II] 1. kurn 2. hewz
delik parçeyek pîneyê tenik û dermankirî yê ku didine ser birînê û pê dipêçin
delikandin/didelikîne/ bidelikîne bi delikê birîn pêçan
deling devê lingê şal û derpiyan ê ku digihêje gûzekan
delîl 1. îsbat, birhan 2. wêran, dêran *"**delîla** baranê ba ye, delîla mirînê ta ye"
delîn/didele/bidele 1. çav li rê bûn 2. kamsojkî bûn
-çav lê delîn çav li rê bûn
delîve 1. firsend 2. îmkan, derfet 3. cihê derbasbûnê
dem 1. zeman 2. wext 3. çax 4. heyam *"**dema** ku seg bezî gur, gur mir"
-dem û destgeh 1. sazî 2. kargeh
-dem û destgehê bazirganiyê kargeha ticaretê
deman [I] zeman
deman [II] kirê
demançe şeşar, cureyekî çekên lûlekin e
demandar kirêkirî
deman kirin kirê kirin
dembihêrk sohbet

- demdemî** 1. çaxçaxî 2. carinan û ne bi berde-wamî 3. ne di cih de
demildest hema niha; derhal
demîn carinan, degme
demjimêr katjimêr, saet
demle felc
-demleya zarokan felca ku di temenê biçûk de digihêje zarokan
demsal mewsim, werz
dendik [I] kakil
dendik [II] her du darikên serpopil ên ku pê def tê lêxistin
dendûreşk dirik
deng [I] 1. bayê ku ji pişika mirovî derdikeve û di devî de teşe digire 2. awaza ku di tevgerên xwezayê de tê bihîstin *"**dengê** ewran, mizgîna baranê ye"
-deng û behs 1. xeber 2. nûçe
-deng dan 1. navdar bûn 2. lê vegerandin 3. axivîn 4. pejirandin
-dengî hev kirin bangî hev kirin
-deng kirin 1. axivîn, peyvîn 2. bang kirin
-deng lê kirin 1. bang lê kirin 2. gazî kirin
-deng vedan 1. olan dan 2. deng vegeirîn *"**av** dikeve cihê teng û **deng**

deranîn

vedide"
deng [II] ramana kesê ku hildibijêre; ray
-deng dan (*dî hilbijartinê de*) raya xwe dan
deng [III] hevaheng, yeksan
-dengî hev bûn yeksanî hev bûn
-dengî hev kirin yeksanî hev kirin
dengaz bêdeng, kêmaxêv
dengbêj kesê ku stran nan dibêje; stranbêj
dengdar (*r*) tîpa ku pêdiviya wê bi dengekî vekirî î domdar heye
dengdêr (*r*) tîpa serbixwe ya ku vekirî û domdar e
dengik gewrî, qirik
dengî îlan
dengî kirin îlan kirin
dengîr navdar
dengnasî zanistên ku pisporiya wan bizavên dengen e
dengnuxêm alava dengbir a ku bi ser çekan ve dikin da ku dengê guleberdanê neyê bihîstin
dengweş alava ku dengê axivgeran li derve diweşîne û bilindtir dike
denk **1.** gurzê girêdayî **2.** barê girêdayî
dep darê rast î meht
depreş textikê reş î ku

nivîs li serê tînan nîşandan
deq [I] xal, şane
deq [II] **1.** metnê nivîsê **2.** derince, pîle **3.** kapên lîngan, qeydik
-deq kirin **1.** lê xal çêkirin **2.** ji bo balkişandinê xêz kirin **3.** sox kirin
deqaq alava hesînî ya ku bi gêrebayî tê germkirin û pê qerçûmekên kincan tîne sererastkirin; wutû
deqel xweliya hişk
deqlûs qulopanî, teqle
der [I] **1.** derve **2.** bere *"jin çav li **der** e, mêrxwelî li ser e"
-derê ku biwêjeke peyitandinê ye *"**derê ku** filan kes jî bûye gurê devbixwîn"
der [II] **1.** cih û war **3.** mekan **4.** şûn û dewş
-der û dor hawîrdor, dorralî
derabe pergala girtinê ya deriyên firoşgehan
deramet **1.** dexl, derhat **2.** debara darayî **3.** sewze, hêşinayî
-derameta neteweyî dirav û dexla ku ji dûgelê re tê
derandin/diderîne/biderîne derxistin derve
deranîn/dertîne/derîne ji hundir birin derve

derav

derav [I] kelîşo

derav [II] 1. newal û ci-hokên avê 2. dertenga avê ya ku zirav e û bihur tê re asan e

derav [III] veser, pêvek
-derav kirin bi hev ve kirin

deraxlêve rojên pêşîn ên biharê

derazînk bilindeka li ber deriyan; pêderî

derb 1. lêxistina xedar 2. zede **"derban** ji derblêketiyan bipirse"

-derb lê ketin zede girtin

der bar der heq

derbas bûn bihurîn

derbas kirin bihurandin

derben cihê ku kinc tê de têne daliqandin; hilço

derbend [I] bender, rawestgaha keştiyan

derbend [II] tengav, xelîc, girav

derbest [I] tiştê ku der-rê wî hatiye girtin û bestin; dergirtî, nixamtî

-derbest kirin devê amanê girtin

derbest [II] 1. cidî 2. yekser 3. xeleq

derbider kesê ku ji welat, mal û warê xwe dûr ketiye; aware, mişext

derbider bûn ji mal û

warê xwe dûr kevtin

derbiderî awaretî

derbider kirin bi darê zorê kesek ji mal û warê wî bi dûr xistin

der birin 1. bi lêv kirin 2. îfade kirin 3. şehitandin

-mafê derbirinê heqê axaftinê

der bûn (*birîn*) bijiqîn û axivîn

dercaw destmala destan

derçik 1. pêderî 2. hevş, hevşî

derçûn 1. ji hundir hatin 2. eşkere bûn

derd 1. êş û azar 2. keder û xem **"dil** li ser dil e, jê re nîn e tu **derd** û kul e"

derdanik parzûn

derdehinav êşa hinavî

derdekopan nexweşiya ku ji ber birîneke bi hesinê zengarî de çêbûye; êşekovan

derdese harî

derdeseyî bûn har bûn

derdeser êşa serî

-derdeserî bûn 1. (*serî*) di êş û belayan de bûn

2. bi kul û derdan nalîn

-derdeserî kirin 1. (*serî*) bi êş û belayan aciz kirin 2. (*rewşa yekî*) se-robino kirin

derdest kirin tewqîf kirin

derince

derdestname fermana
girtina yekî

derdmend xemgîn, ke-
serkûr

derdomerdo kesê ku ji
ber xemgîniyê keribiyê

derdor hawîrdor, doralî

derdoyî derdomerdo *"

derdoyî pîrbêj dibin,
evîndar dengbêj dibin"

derebeg kesê ku li der-
veyî zagonan dibe
xwedî-milk û zordariyê
li hejaran dike

dereberjêr sereberjêr
*"dereberjêr û hevraz,
ji zimên re tunene"

deredemî 1. bêwext,
berwext 2. çaxbihurî
3. paşverû

dereke 1. biyanî 2. nepen

deremal 1. şeveder 2.
havî 3. axozî

dereng 1. ne zû 2. paş-
demayî, şundemayî *"a-
girê kuçikan timî germ
e, **dereng** sar dibe"

dereve bûn (*di axaftinê*
de) bêhemdî xwe bi ser
ve bûn

dereve kirin (*bi rîya axaf-
tinê*) mebesta yekî aşke-
ra kirin

derew 1. vir 2. îftira
*"derew, sêwî ye"

-derew kirin 1. vir kirin
2. kuşekuş kirin

derewandin/dideriwî-

ne/bideriwîne 1. gotin
betal kirin 2. rastiya go-
tinekê pûç derxistin

derewîn/derewker vi-
rek, kuşo *"**derewîn**,
carekê dixwe firavîn"

derf eyarê sewala gurandî

derfet 1. îmkan 2. firsend
3. delîve

dergeh 1. deriyê ketinê
2. deriyê mezin *"**diz** li
mal e, girtina **dergehî**
betal e"

-dergeh û dîwan meclisa
mîrî

dergevan 1. kesê ku dêrî
dipê 2. berdestiyê li pêş
dêrî

dergîstî destgirtî

dergîl deriyê darîn

dergûş hêlekan, landik
*"bi dayikên xwedî-**der-
gûş** re herin, zû vege-
rin"

derhatin/dertê/derbê
(*derê*) berketin derve
*"kî li du rîyan dinêre,
şaş **dertê**"

derhêner birêvebir

derhûd berpirsiyarê ji
dêla yekî ve; kefil

derhûde berpirsiyariya
ji dêla yekî ve; kefalet

derhûdname giroveya ku
kefaletê nîşan dide; ke-
faletname

derince 1. pêlik, pîle 2.
pêlekan

derindêz

derindêz 1. dêlindêz 2. merasima filehan a 14'ê sibatê

derizandin/diderizîne/biderizîne 1. şikandin 2. qelaştin 3. cerx kirin

derizî qelişî

derizîn/diderize/biderize 1. şikîn 2. qelişîn

derî 1. cihê ketina li avahiyekî 2. dewsa ketina her tiştî *"golikê beş, ma li devê **deriyê reş"**

-derî dadan dergeh girtin/zirze kirin

-derî kutan (*da ku bê vekirin*) li dêrî xistin *"heta ku tu **deriyan** nekutî, derî li ber te venabin"

derîçe 1. dergehên biçûk 2. kunên biçûk

-derîçeyên dil dergehên biçûk ên dil

derîn dergehê derketinê

derizan pêşiya dêrî; pêderî

derkenar 1. nîşeya li kêlekê; haşiyê 2. têbiniya ku di pêvekê de ye

derketin [I] cihê çûyîna ji hundir ber bi derve

derketin/derdikeve/derkeve [II] ji hundir ber bi derveyî çûyîn

-derketin holê aşkera bûn

der kirin [I] 1. derxistin 2. qewirandin, cehiman-

din

der kirin [II] 1. (*da ku kêma birînê bikişê*) qul kirin 2. (*da ku mebest diyar bibin*) serê karêkî/axaftinekê vekirin

dermale sewala ku ji bo serjêkirin û firotanê tê kok-kirin

dermale kirin (*sewal*) ji bo qelewbûnê xwedî kirin

derman 1. îlac, dewa 2. çare 3. raye *"bam dibe kitan, dew dibe **derman"**

-derman vexwarin îlac vexwarin

dermanfiroş îlacfiroş

dermanxane cihê ku îlac lê têne firotin

dernixûn serobinokirina aman û paçikan

derpê 1. kinca şevê 2. kinca hundirîn û tenik a ku di bin şalan de û dema razanê tê lixwekirin *"bê **derpê** bigere, lê stûyê xwe li ber zaliman xwar meke"

-(di) derpiyê xwe de kirin ji tirsan di bin xwe de rîtin

derpêş kirin 1. anîn ber çavan 2. angaştin

dersal salên berê

derşo feraşo

derûn nepeniyên di nava

destav

- mirovî de, hêz û hizra navxweyî; ruhiyat, manewiyat
- derûnî** ruhnasî, têkildarî ruhiyat û manewiyatê
- derûn-nas** pisporê zanistên derûnî
- derûn-nasî** pisporiya zanistên derûnî
- derve** 1. ne li hundir 2. xaric *"ji derve ve me le ye, ji dil ve file ye"
- derve kirin** 1. şêlandin 2. jê dizin
- derveyî** 1. têkildarî tiştê ne li hundir 2. xaricî
- derwêş** 1. dîwane 2. sofi *"derwêş dizane, çi di hebana derwêş de heye"
- derwêşxane** dêş
- derxûn** devnuxêma qûşxaneyê
- derya** zerya, behr *"derya, bi dilopan naqede"
- deryavan** zeryavan, keştîvan
- Deryaya Sor** Zeryaya Sor a di navbera Erebiistan û Misirê de
- derz** 1. qelîşteş, qelş 2. cerx
- derzî [I]** alava dirûtinê *"bi derziyê, bîr nayê kolan"
- derzî [II]** dermanê avkî yê ku bi şiringeyê tê zerk-kirin; fetrûm
- derzî lê xistin** bi şirin-
- geyê dermanê avkî berdan bin çermî
- derzîdank** 1. cihê ku derziya dirûtinê tê de tê çikandin 2. paçika derziyê
- derzîreq** mixên ku wekî derziyan e û pê kaxezan bi hev ve dikin
- desirman** 1. berdestî 2. qerwaş
- desirmanî kirin** 1. berdestîti kirin 2. ketin olam û bintînên xelqê
- dest** 1. endamê ku bi sermil ve ye û pênc tilî pê ve ne 2. lep, penc *"bi dêst bike, bi dêv bixwe"
- dest bi stûyê hev re birin** hev hembêz kirin û bi hev şa bûn
- dest dan** 1. temas kirin 2. bi kêrî tiştêkî hatin
- dest jê berdan** jê vegerîn
- dest pê kirin** teşebus kirin
- dest tê kirin** mudaxele kirin, tev lê bûn
- dest werdan** dest tê kirin
- destar** du beraşên biçûk ên ku bi dest tene gerandin û pê zad tê hêran; aşê destî
- destav** 1. mîza xalî 2. gû
- çûn ser destavê** çûn destşokê

destavêtin

destavêtin 1. serveçûn

2. zêdegavî

destavxane destşok

destbelaş/destbelav
comerd

destbelaşi/destbelavî
comerdî

destbend kelemçe

destbirak 1. razdar 2.
kirîv

destbûrî bêqedr, bêkêr,
qedrsivik

destdirêji mudaxele,
tecawuz

deste 1. baq 2. lijne 3.
yekîne

destek destyarî, alîkarî

destenerm hevîrê ku bi
rûn hatiye strandin û di-
dine ser cihê werimî an
jî eşiyayî

desteng xizan

destexwişk 1. xwişka axi-
retê, razdara jin 2. jina
ku ji kirîvgelan e

destgeh cihê ku bûje-
nên danûstanê lê tèn
hilberîn an jî ji bo firo-
tanê lê tèn raxistin

destgirtî dergistî, nişanî

destgoc destqop, dest-
kop

desthilatî 1. îqtidar 2.
hukumdarî 3. serwerî
4. hêzdarî

desthilatdar 1. hukum-
dar 2. serwer 3. hêzdar

destik 1. qevd, bist 2.

çembil, qulp *"**destikê**
bivirî ne ji darê be, dar
qut nabe"

destî destik *"**destiyê**
kêrekê û gûyê li ser
bêrekê wekî hev in"

destkarî karê ku bi des-
tan digere; destpelingî

destkeftî tiştê qezencbû-
yî û bidestketî

destkêş kirin (*hespê hef-
sarkirî û gemkirî*) li pey
xwe kaş kirin

destkin xizan, feqîr

destmal 1. mendîl 2.
pêşgir *"**serê ku neêşe,**

destmalê lê girêmede"

destmaje sermaye

destmêz heqdest

destmiç bexîl û çiriz

destnimêj paqijiya ji bo
nimêjê *"**pîr bidest-
nimêj be, sal dirêj e"**

-destnimêj girtin ji bo
nimêjê paqijî kirin

-destnimêj şikandin ji
rewşa paqijiya ji bo
nimêje derketin

destnivîs nivîsa ku bi
destan hatiye amadeki-
rin, destxet

destnîgar kesê ku res-
man xêz dike; resam

destpeling karê ku bi
keda destan hatiye hil-
berîn

-bi destpelingî bi keda
destê tazî

devgilêz

destnîşan kirin 1. îspat kirin, aşkartin 2. çes-pandin

destpêk serê pêşîn ê her kar û çalakîyê

destşok daşir, kîzên, qedemgeh, avrêjk

destêker mudaxeleker

destûr 1. îzin 2. musa-ede

-destûr dan 1. îzin dan 2. musaede kirin

destûrname îcazetname, bawername

destvala di dêst de tiş-tek tune yî

destverû kirin (*giya û çandiniya nivîşkan*) bi dest çinîn

destxet destnivîs

destxweşî lê kirin jê re: "quwet be" gotin

destxwişk 1. razdara jin 2. hevala samîmî

destxwîn kujer

destyarî 1. destekarî 2. alîkarî

destyaw deyn, qerz

-destyawa alîkariyê qer-za yarmetiyê

deşenî kesê ku tûşî zilm û pêkutiyê hatiye

deşt 1. rastahî, best 2. aran *"banê me yek ban e, aliyek **deşt** e, ê din zo-zan e"

deştî 1. kesê ku li rastahi-yan dijî 2. kesê ku li ba-

jaran dijî û dernakeve zozanan

dev endamê xwarin, vex-warin û peyivînê

-dev avêtin 1. tê gerîn 2. lê alîn 3. lê banîn

-dev jê berdan têkil ne-bûn, dest jê vekişandin

-dev şepilandin ji devê xwe avêtin, ji devê xwe şehitandin

devarav kesê devgilêz û devkef

devbelaş pîrbêj, devçe-pel, piraxêv

dever 1. herêm 2. min-tiqe 3. cîwar *"gotin: 'li wê **deverê** çi hebû?"; got: 'li wir jî hêştir û gur tev nediçêriyan"

deverî 1. herêmî 2. di qadeke teng de

deverû xwarbûna li ser dev û çavan; sernişiv

-deverûyî erdê bûn bi ser dev û rûyê xwe pe-lişîn erdê

devgak devgem û bizmi-ka ku di gêreyê de dikine devê dewaran da ku ji zêd nexwin

devgem di hevsarê gemê de hesinê ku dikeve devê hespê

devgenî kesê ku bêhna genî ji devê wî tê

devgilêz kesê ku kef û gilêz bi devê wî dikeve;

devistan

deav, devşil

devistan cihê ku darên diriyê lê hene; devî

devik tiştê ku pê devê firaqan tê girtin

devî devistan

devjenî 1. bezînhev **2.** belapêşkarî

devî cihê ku darên diriyê lê hene, devistan **"devî** hebe dê bibe dar, xwelî li serê kesê bêwar"

devîdevî pir li nêzikê, hema bigire li hindê ye **-devîdevî lê kirin** hema hema li hindê bûn

devkî bi zimên û ne bi nivîskî; şefewî

devjûjî devlopik

devlalûte 1. kesê ku lal û tat e **2.** zimanfisek

devliken kesê ku daîmî ken li rûyê wî xuya dibe; rûgeş

devling devê lingê şêl **"dil,** hay ji **devlingê** nabe"

devlopik kesê ku devê wî biçûk û ber bi pêş e

devmirî 1. bêdeng û kêmaxêv **2.** acizê axaftinê û xweparastinê

devnerm zimanşirîn, zarsivik

devok axaftinên herêman; zarava

devsist kesê ku nikare raz û bîsan veşêre

dew 1. mastê kiyandî **2.** çelqemast **"adar e,** **dew** lidar e"

-dewê xwe di parzûnê yekî de berdan hewl dan ku ew kes jî bibe hevparê karê wî

dewa derman

dewar sewalên malê yên wekî ga û gamêşan; tarîş

dewdew cureyekî çivîkên kedîkirî ye û axaftina însên dubare dike; tûtfî

dewik torteya/dûrda rûnê qijirandî

dewisandin/didewisîne /bidewisîne 1. mişe kirin, tepisandin **2.** bi cih kirin, tê de danîn

dewisîn/didewise/bidewise 1. tepisîn **2.** bi cih bûn

dewixandin/didewixîne /bidewixîne ji ser hiş birin, ji xwe ve birin

dewkil/kiledew 1. meşka dêw **2.** sirsûm

dewlemend 1. sermiyandar, xwedî-rastmal **2.** bi şêt û pêt **"dibêjin: 'dewlemendo** pîroz be, feqîro te ji ku anî?"

dewlemendî sermiyandarî, rastmaldarî **"heçî nîzane quweta xwe, ew dûr e ji dewlemendiya xwe"**

dewlet 1. dûgel **2.** sermi-

dêhn

yanî *"**dewlet**, di bin gurzên giyayî de ne"
-dewleta nehênî 1. dewleta ku pergala wê ne tenik e **2.** dewlemendiya ji xelexurdeyê
dewr 1. çax, heyam **2.** careke kirina tiştêkî; ger **3.** raguhastin **4.** wane *"**heke dewr** bi te re neyê, tu bi dewrê re here"
-dewra xwe rewan kirin waneya xwe dubare kirin û baş tê gihiştin
-dewrî yekî kirin karek raspartin yekî
dewr kirin 1. raguhastin, neql kirin **2.** xitim kirin
dewran çerxa zemên *"**dewran** bi dor e, geh li jêr e geh li jor e"
dewraze hespê girs
dewre 1. xelet **2.** çewt
dews 1. şop **2.** cih **3.** war **4.** şûn *"**dews**a şûran rehet dibe, dewsa gotinan rehet nabe"
-dews û doz war û mebest
-bi ser dews û doza yekî ve nebûn ji şop û armanca yekî bêxeber bûn
dewx sergêjî
dexel sexte
dexelî sextekarî
dexes çavnebar, çavreş

dexesî çavnebarî
dexisîn/didexise/bide-xise çavreşî lê kirin, çavnebarî kirin
dexl zad, hubûbat
deydik kilekursî, texterewan, qirneqos
deyn tiştê ku heta maweyeke diyar hatiye dayîn qerz *"**nanê mêran**, li ser mêran **deyn** e"
-deyn dan qerz dan
-deyn standin/kirin ji kesekî destyawek wergirtin *"**axa deyn dike**, xulam xerc dike"
-deynê xwe fit kirin heqê kesî li ser xwe nehiştin
deyndar ji yekî re qerzdar *"**jinê gotiye**: 'bila mêrê min siwar be, bila ne **deyndar** be"
deyndêr qerzdayî
deyz debara zivistanê ya sewalan
dezgeh sazî, destgeh
-dezgehê agirkujiyê di dûgelê de saziya ku peywira wê damirandinna agirên ziyandar e
dezî bendê ziravik
dê [I] qertafa dema bê
dê [II] 1. dayik **2.** mak **3.** lel/lelik **4.** dad/dadik *"**hezar bavê çê**, esil şîrê diyê (**dê**)"
dêhn 1. bal **2.** serinc

dêl

-dêhna xwe dan 1. bala xwe dan 2. lê hûr bûn

dêl [I] 1. berdêl 2. qîmet

dêl [II] 1. boçik 2. dûv

-dêl hejandin 1. (*dêlik*) hatin telew 2. (*jinê*) gazî mêran kirin

dêl [III] sega mê, dêlese
*"dêl bi ba ye, kûçik li pey heta Bexda ye"

dêleba heyama têkiliya zayendî ya dêl û segan

dêlegur gura mê; makegur

dêlemar margîse

dêlese dêlik

dêlik sega mê; dêlese *"axayî ji xulêm re got, xulêm ji segî re got, segî jî ji **dêlika** xwe re got"

dêliktî qûnektî û bêrûmetî

dêlindêz pêşandana fermî; alayîş

dêlî [I] gûşiyê tiriye

dêlî [II] cureyekî daran e

dêm [I] erdê bêav an jî erdê ku riya avê pê nakeve

dêm [II] sûretê rû

dêman niştecih, xweci-hî, rûniştvan

dêmarî jinbav

dêr kenîşt, kenîse

dêran 1. wêran 2. belengaz û reben

dêre fîstan

dêris kirin dêrz kirin

dêrîn 1. kaw 2. mîrza 3. esîlza 4. torin

dêrz kirin 1. îsraf kirin 2. wêran kirin

dêş 1. êwirgeha belengazan 2. her tiştê fireh 3. mûsîqaya newayên olî

dêw ûc, teba

dêwendam di bejna ûcan de, wekî tewayan

dêze esmer

dêzê jina esmer

dêzo mêrê esmer

di daçek e û wateya têdebûnê pêk tîne

-di gavê de di cih de, tafilê

-di gel 1. tev de 2. tê de 3. pê re

-di afirê keran de razan û xewnê pêxemberan dîtin kambaxiya halê

xwe ji bîr kirin û doza rûmetên herî berz kirin

dibe ku îhtimalek heye ku wisa be

dibetî îhtimal, bilanî

dibistan 1. mekteb, xwendegêh 2. amojgeh *"dê, **dibistana** zarokan e"

-dibistana seratayî dibistana asta yekemîn a 6-12 saliyên

-dibistana navincî dibistana asta duyemîn a 12-15 saliyên

-dibistana amadehî di-

dilketi

- bistana asta sêyemîn a
15-18/19 saliyan
- didu** du *"daweta **didu-**
yan, cengecola hemû-
yan"
- difin** 1. poz, bêfil, kepû
2. nik, nikil
- difr/difre** 1. xîret 2. qu-
retî, pozbilindî
- dihin dan** qedr dan, gira-
mî dan, rêz girtin
- dij** 1. hember 2. zid 3.
hevrik
- li diji sersariyê** li hem-
berî bêberpirsiyariyê
- dijber** muxalif, zid
- dijmin** 1. neyar 2. reqîb
3. hevrik *"dijminê
bavê, nabe dostê lawê"
- dijminahî** 1. neyartî 2.
reqabet 3. hevrikî
- dijraber** zid, bereks
- dijûn** gotina nebaş, çêr,
sixêf
- dijwar** 1. xeşîm 2. çet-
tin 3. zor *"dijminê
dijwar, ji doste xayîn
çêtir e"
- dijwarî** 1. xeşîmî 2. çeti-
nahî 3. zorî
- dik** 1. cihê bûyerê, seh-
ne 2. meydan
- dil** qelb *"dil, miqabilê
dil e"
- ji dil û can** 1. ji hina-
van 2. samîmî
- çargopal-avêtina dilî**
lûtkeya bicoşbûnê
- dil dan** jê hez kirin
- dil hebûn** 1. bi niyêt bûn
2. talibê tişteki bûn
*"dil heye, lê taqet tu-
neye"
- dil hênik bûn** 1. dilgeş
bûn 2. dilfireh bûn
- dil kirin** 1. xwestin 2.
niyêt kirin
- dil mayîn** 1. hêvî jê şî-
kestin 2. jê êşîn
- dilawêr** cesûr, wêrek
- dilbaz** cazibedar
- dilber** 1. canan, yar 2.
bedew 3. jina ku layiqî
hezkirinê ye
- dilbikul** 1. xemgîn 2.
dilbirîn
- dildar** 1. aşiq 2. sewdaser
- dilêr** 1. cesûr, wêrek 2.
jêhatî, jîr
- dilfireh** 1. bisebr 2. aram
- dilgerm** jidil, samîmî
- dilgeş** 1. rûken 2. bicoş
- dilgirani** 1. dilşikestin 2.
hêvîşikestin
- dilhişk** dilkevîr
- dilikî** 1. evîndar, hezkirî,
hebandî 2. aşiq 3. sew-
daser
- dilîn** hîs, hest
- diljan** dilêş
- diljar** 1. dilmayî 2. ji
aliyê derûnî ve kesê la-
waz
- diljarî** rewşa lawaziya
derûnî
- dilketî** 1. aşiq 2. evîndar

dilkutan

dilkutan bi ser hev tepî-
na dilî

dilmê 1. xav, nazik 2.
hêka ku baş nehatiye pi-
jandin

dilnerm ziravbihîstyar

dilniya dilrehet

dilniya bûn dilrehet
bûn

dilniya kirin dilrehet
kirin

dilnizm nepozbilind û
nequre

dilodîn 1. têtijî 2. bêbir-
yar

dilokî stranên evînda-
riyê

dilop 1. niquteke aviyê 2.
çilk *"av, **dilop** dilop di-
be gol"

-dilop kirin 1. niqutîn 2.
rijîn

dilovan bişefqet û mer-
hemet

dilpak qenc û birûmet

dilq 1. ser û sîçe 2. xu-
yabûna di şeklekî ci-hê
de; lisif

-ketina dilqê yekî din
xuyabûna di lisfê yekî
din de

dilrast 1. sadiq 2. muxlis

dilrehet kesê kubêxem
û bêkeser e

dilrehetî dilaramî

dilsar 1. bizdonek 2.
betilî 3. nexwestî

dilsaz qelbavakirî

dilsoz kesê ku li ser sozê
xwe dimîne; sadiq

dilşa rûgeş, dilgeş

dilşikên qelbşikên

dilteng 1. bêsebr, nete-
bitî 2. bêtehemul

diltenik 1. ziravbihîst-
yar 2. qîjgiriyoq

diltepîn qelbjenî, dilku-
tan

diltezîn 1. derdnak 2.
biazar, biêş

dilwestîn mirina ji ber se-
kinîna qelbî

dilxwaz 1. xwestî, hewes-
kar 2. mereqdar

dilxelîn cirnexweşî

dilxerab gumanbar, şik-
bar

dilxerabî şikbariya dilî

dilxereng şewata dilî

dilxweş razî, pejirandî

-dilxweş bûn pê re kêfa
xwe anîn/kêfxweş bûn

dilxweşî bi xwestinî

dimatî 1. rûniştî 2. nişte-
cih, dêman

dimis doşav

dimşînk şewba çivîkan,
qira mirîşkan

din ne ev ne jî ew, dîtir

-roja din roja dîtir

dindil nazik, nazdar

dindilandin/didindilîne
/bidindilîne nazdar ki-
rin

dindilandî 1. baş sex-
bêkirî 2. pir nazenîn

dirinc

ding 1. dîwarê mezin û qayîm 2. dengê ku dema lêxistinê ji tiştê hundirvala tê

dengeding dengê domdar ê ku dema lêxistinê ji tiştê hundirvala tê

dinya 1. cîhan 2. alem *"gotine: 'te **dinya** çawa dît?' gotiye: 'li gorî dilê xwe' "

dinyanedîtî 1. nedîtek 2. serobero 3. laylac

dir 1. segê gurêx; gurenêq 2. gir *"cewrikên seyê **dir**, timî dir in"

diran hestiyên cûtinê yên di devan de *"cîranê nebaş bihêle, **diranê** êşiyayî bikêşe"

-diranên kursî diranên paşiyê yên cûtinê

-diran qırqıçandin lê gef xwarin, tehdîd kirin

-diran di enîşkê de bûn pir qeleş û xedar bûn

dirandin/didirîne/bidirîne 1. çirandin 2. qelaştin

diranqîç diranbeş

diransaz bijîşkê ku pisporiya wî dev û diran in

dirav pereyê kaxez û maddenî *"aqil, bi **diravan** nayê piştê"

diravname 1. derameta dûgelê 2. berhevoka rojane, heftane an jî

mehane ya ku diravên mezaxtî û hatî tê de tên tomarkirin

diric qalikên deryayî

direrfş 1. nîşane 2. nîşaneyê yekîneyeke leşkerî

dirêj 1. zêde 2. bilind, berz 3. vît, çik

dirêjahî 1. zêdehî 2. bilindahî, berzî *"aqil ne li seriyane, ne jî li **dirêjahiya** çongan e"

-dirêjahiya salê seranserî salê giştî

dirêj bûn 1. berz bûn, bilind bûn 2. bejn avêtin

dirêjî pê dan domandin, berdewam kirin

dirêj kirin 1. bilind kirin, berz kirin 2. bi ser ve zêde kirin

dirêş alaveke devtûj a solbendan e û destiyê wê darîn e *"bi kulmê meçe ser **dirêşê**"

dirh nîşane, mohr

dirik [I] 1. dareke pîjîpîjî ye û berên wê tên xwarin 2. pîj, strî *"mirov di bin siya **dirikê** de ranakeve, di bin siya spingdarê de radikeve"

dirik [II] û virik galegala vala û bêkêr

dirikandin/didirikîne/bidirikîne rast dêrandin, piştrast kirin

dirinc tewayê efsûnî; şey-

dirinde

tanqûnî
dirinde hov, kovî, jakaw
dirixandin/didirixîne/
bidirixîne bexişandin
dirî [I] strî
dirî [II] cureyekî darên
bistrî ye
dirîn/didire/bidire 1.
çirîn 2. qelişîn *"**beq**
nequre, dê **bidire**"
dirîreşk mêweyek e
dirm bijok, berbelav
-nexweşiya dirmdar ne-
xweşiya ku belav dibe
diroz dua
dirozge dua
diroz kirin dua kirin
dirûd 1. silavên pîroz 2.
silavên pêxember û çä-
kan 3. silav
dirûş binê piyî
dirûşm peyv û hevokên
ku di xwepêşandanekê
de tên berzkirin
dirûn(dirûtin)/didirû/
bidirû 1. (*kinc*) kêl kirin
2. (*giya û zad*) çinîn
dirûnge qada ku pez lê tê
giyakirin
dirûv [I] 1. rû û sîma 2.
bere 3. dîmen 4. rûçik,
sikûm 5. teşe
dirûv [II] 1. nîşane 2.
nîşaneyê ku li sewalan
didin da ku pê bèn nas-
kirin
-dirûv pê ketin şibihîn
dist qûşxane

diş xwişkên bûk û zavê
divêlê bendikên çermîn
diwaroj pêseroj, ayende
di xwe re dîtin 1. cana-
zarî nekirin 2. xwe ra-
girtin 3. pê karîn
diyanet kar û barên tê-
kildarî ola mirovî
diyar 1. kifş û eşkere 2.
eyan û beyan li holê
-diyarî çavan bûn 1. bi
ber çavan ketin 2. eşke-
re bûn 3. xuya bûn
diyarde 1. kifşbûyî 2. eş-
kerebûyî 3. li xuyanê
diyarî 1. xelat 2. bexşîş
-diyarî kirin 1. bexişan-
din 2. xelat kirin
diyarker eşkerekirî
diyar kirin 1. xuya kirin
2. dan zanîn
diz heramî, çilfis *"**dizê**
malê ji malê be, ga di ku-
lekê re derdikeve"
-bûn dizê Xwedê bi rew-
şa xwe qayîl nebûn û
pozbilindî kirin
dizek heramxur, çilfis
*"**dizekî** ji **dizekan** dizî,
erd û ezman lêrizî"
dizgîn 1. gem 2. serê
gemê yî ku bi destan tê
girtin
-dizgîna xwe qetandin
1. ji hefsêr filitîn 2.
serfiraz bûn
-dizgîn kirin 1. serî gem
kirin 2. zeft kirin

-dizgîn kişandin peyatî çûn û hespê gemkirî li pey xwe kaş kirin
dizî heramîtî, çilfisî *"**tu** carî destê **diziyê** nasitire"
dizîn/didize/bidize bê-yî haya xwediyani malê wan hildan; çilfisandin *"**ber** kerê re derbas dibê û ceşike jê **didize**"
dizîka bêhay, bêxeber
divê/divêt pêwîst
divetî pêwîstî, hewcetî
dîbace pêşgotin
dîber kirin 1. rave kirin 2. şîrove kirin
dîdar 1. hevdiştin 2. sohbet
dîdarî dîstbarî
dîdem dîmen
dîdevan çavdêr
dîdevanî çavdêrî
dîdexane çavdêrxane
dîk nêrê mirîşkê; keleşêr *"**dîk** jî namûsa xwe dizane"
dîkilok stêrka tîfîngê
dîl 1. hêsîr 2. bengî
-dîl girtin 1. hêsîr kirin 2. bengî kirin
dîlan 1. dawet 2. şahî *"**derdê** feqîrî nan e, **derdê** axayî kêf û **dîlan** e"
dîlbazî kirin bi zarê xweş xwe dan hezkirin
dîlok kilama govendê
dîmen 1. dirûv 2. men-

zere
dîmendêr amûra ku wêne û dîmenan bi riya pêlên gêrebayî û peykê radihîne temaşevanan
dîmenguhêz amûra ku dîmenan bi zindî radihîne
dîmenkirêt kesê ku tu meymenet di rûyê wî de tune ye
dîn [I] 1. ol 2. ola îslamê *"**ji** bo xatirê xatiran, mirov diçe ser **dînê** kafiran"
dîn [II] 1. cinî 2. bêhiş *"**aşê dînan**, bê av digere"
-dîn û har bêaqil û hişaloz *"**siwar** siwar e, li siya xwe guhdar e, li nava sêrî mexe **dîn û har** e"
-dîn bûn 1. cin pê ketin 2. hişaloz bûn
-dîn kirin 1. bêhiş kirin 2. behicandin
dînar 1. diravê zêrînî yê dewra dewlata îslamî 2. diravê hin dewletên erban ên nûjen *"**li** malê tune **dînarek**, navê keçikê Hezare"
dînik 1. aqilsivik 2. kêmaqil *"**bihur**, bi **dînikan** sax nabe"
dînok dînik *"**dînok** di şîn û şahiyên de kifş dibin"

dînsist

dînsist kesê ku di erkên dînî de sistiyê dike

dînxane nexweşxaneya dînan; şêtxane

dîq kirin 1. nihêrtin 2. ser dan

dîqet baldarî

dîqet kirin bi baldarî li serê rawestîn

dîrok dûrok, tarîx

-dîroka hevbeş tarîxa muştêrek a çend aliyên têkildar

dîroknas tarîxzan

dîsa cardin *"hîv çiqasî bedew be, **dîsa** jî qu-sûreke wê heye"

dîsk du darikên bi destikê bangurdanî ve ne û dikevin her du çalikên seriyên

dîtbar tiştê ku bi çavan tê dîtin

dîtbarî tiştê ku bi çavan tê temaşekirin

-hunerên dîtbarî hunerên ku xîtabî temaşekirinê dikin

dîtî [I] fikr û raman

-bi dîtîna min bi nêrîna min

dîtî/dibîne/bibîne [II] 1. nihêrîn 2. temaşekirin 3. pêrgî hatin *"**dît** ez im, nedît diz im"

dîtînî ramana sêwirandî

dîtir 1. a din 2. wêdetir

dîwan 1. meclisa mêvandan 2. berhema helbestvên 3. birek mirov 4. cureyekî rûniştêkên ku çend kes li serê dikarin rûnin *"**bê** şêx û pîr, meçe **dîwana** mîr, da ku nekevî temtêla feqîr"

dîwane 1. derwêşê aşiq 2. gêj

dîwanxane koçika mêvandan

dîwar sûr *"**ba**, li **dîwarê** derve dixe"

-dîwarê parastinê di malperê de pergala ewlehiyê

-dîwarê ewlehiyê di herêmên aloz de berbendên ewlekariyê

-dîwar lê kirin sûr jenîn

dîz/duz [I] keleh

dîz/dîzik [II] amana ji gil *"**gûzek** gûzek, dibe **dîzek**"

-dîzika devgirtî 1. kesê ku bi razên xwe ve dijî 2. kesê ku ramana xwe ya rasteqîn vedîşêre

dobe [I] 1. hingivê zelal ê ku ji şaneyan cuda dibe 2. dilopeke şirîniya zer a ku ji hêjîran tê xwarê

dobe [II] kelek

dobelan kariyek e

doç boç

doçka cureyekî guleyên ku ji topan biçûktir e

dojeder 1. pizrik 2.

- birîn
dojeh cehenem *"heta ku tu **dojehê** nebînî, bihişt bi te xweş nabe"
dol 1. deşt 2. best, rastahî 3. newal
dolan 1. dehlîz 2. hewşa bihurtinê
dolav toterîka ku satila bîra avê dadixe û hevraz dike
doliv 1. îdare, rêvebirî 2. karîgerî
dolivger rêvebir
dolivgerî rêvebirtî
dolmend zengîn
dolmendî zengîntî
doman pêvajoyê, demajo
domandin/didomîne/ bidomîne 1. berdewam kirin 2. jiyandin *"dinya siya darê ye, ji kesî re **nadomîne**"
domdar daîmî
domîn/didome/bidome 1. berdewam bûn 2. kêşan
don 1. bez û zon 2. zêt 3. bizir *"**don** nekî çirayê, çira ronahiyê nade"
-donê yekî cardin di serê wî dan hewl dan ku pîşeya yekî cardin hînî wî bikin
doq/doqîk şiv, ço
dor 1. hawîr 2. şîştir 3. rêz *"**Xanika Xido**, yek nebû, **dora dido**"
-dor hatin çax hatin
-dor lê girtin 1. rapêçan 2. derdest kirin
doraleyn hawîrdor
dorav 1. (ji ber bandora kêşeya roj û heyvê) rabûn û daketina seviyeya ava deryayan 2. med û cezr
dorgirtî tiştê ku dora wî hatiye rapêçan
dorhêl 1. hawîr 2. çarçive
dormandor bi berfirehî
dornas 1. hawîrnas 2. pispor *"**dorê bide dornasan**"
dorpêç kirin 1. rapêçan 2. pişt jê standin 3. xeneq lê şidandin
dost 1. hogir 2. razdar *"**dijminê dijminê mirovî, dostê mirovî ye**"
dostanî 1. hogirtî 2. razdarî *"**dostaniya** dostê xwe berde, lê dostaniya dostê bavê xwe bermede"
doş kirin ker û hesp dan sekinandin
doşanî sewalên dotinê
doşav dimis
doşavmij tiliya şehadetê
dot keç, qîz
dotmam keça apê mirovî,
dotmîr 1. keça mîr 2. keybanû *"**bi qîzanî dot**

dotin

mîr bû, bi jinanî pîr bû"
dotin/didoşe/bidoşe ji guhanan şîr hildan *"şîr **dote** seradê, bêjing da binî"

dotir 1. a din 2. a piştî wê

-dotira rojê 1. roja din 2. roja piştî wê

dox [I] bela û musîbet

dox [II] rewşa xayîziyê

dox [III] destiyê alavan

dox çûn xayîz bûn

doxîn pêgirêdana şal û derpêyî

-doxîn ketin stûyan tola-ziya wî ya veşartî eşkere bûn û pey re riswa bûn

doxînsist 1. tolazê bişehwet 2. mubtelayê şehwetê

doz 1. daxwaz 2. têkoşîn 3. armanc

dozdar kesê ku daxwazekê an jî gazindekê pêşkêşî aliyên têkildar dike

dozger di dadgehê de kesê ku li tawanê dikole

dozîn paldêr, ajo

du 1. hejmara piştî yekan û beriya sisiyan 2. jimarera 2'yan *"**du** hesp, li ser afirekî nabin"

dua niyaza xêr û qencyê

dua kirin niyaza xêr û qencyê kirin *"neyar, ji neyaran re **dua nakin**"

dubare kirin ducar kirin

dubendî 1. îxtilaf, te-
zad 2. nakokî

ducan hamile, duhalî

-ducani bûn hamile bûn, duhalî bûn

duçerxe alavake raguhas-
tinê ya dutayeyî ye

dudev devçeçel *"kulfet
şûrê **dudev** e li pišta
mêr"

dudil bêbiryar, bêqerar

dugisin kirin gotin du-
bare kirin

duh roja borî, beriya îro

duhêl 1. bendê çermîn

2. dualî

dujang elameta nexweşî-
yê, qitîtk

dukak zad, dext

dukar riwayet, salix

dulger hesingêr

dulgerî hesingêrî

dumbe 1. qelew 2. kok
3. ziktêrdek

dunde 1. nifş 2. zuriyet

dunex tayê ku ji du ben-
dan hatiye rêstin

dunikilî cureyekî çivîkên
serpopil e

dupat ducar

dupate tiştê ku du caran
hatiye kirin; tekrar

dupat kirin dubare kirin

durist 1. di rasteriyê de 2.
neçewt 3. biserinc *"**dûr**
here, lê **durist** here"

-durist kirin 1. çêkirin
2. pêk anîn

durû 1. munafiq 2. riyakar

durûtî 1. munafiqtî 2. riyakarî

duryan cihê averêbûnê

dusaxe girtîxane

dusibe piştî du rojan

duşaxe cureyekî nexweşiyane

duşem roja sêyemîn a hefteyê

duşize 1. bakire, xama 2. destpêneketî

duta duqat

duta kirin duqat kirin

dutayî kirin dunexî rîs rêstin

duxaskan jina ku zarokaniye û di kincan de ye

duxaskanî rewşa jina ku welidiye

duyem(-în) di rêza diduyan de

dû [I] 1. pişt 2. piştî wî/wê 3. pey

-li dû heyfê ketin doza tolhildanê şopandin

-li dû xwe kaş kirin bi kotekî li pey xwe birin

-dû re dû re pir şunde, paşê dereng

dû [II] 1. mij û moran 2. dûxan *"kulek xwar e, **dû** rast e"

dûajo 1. şivanê ku alikariya serşivên dike 2. di karekî de kesê alîkar

dûbrang teyrê nêçîrê

dûdik fîq

dûdo 1. kevirê giroverê ku her lîstikvan hoçikê xwe davêjê 2. hedef

dûkel 1. bixar 2. hilm û gilm

dûkelkêş bixêrî, rojing

dûm [I] berdewamî û dûmahî *"**dûma** her tiştî heye, lê ya zilmê tune ye"

-dûma dirêj kar û barên temendirêj

dûm [II] boç û terî

dûmahî dewam

dûman dûxana ku bi serêgir dikeve *"**gur** li **dûmanê** digere"

dûmir 1. ko 2. kordûnde

dûng dûvê pezê ku ne dêlse ye *"**kitikên** zemên, **dûngên** qelew dixwin"

dûpişk cureyekî sewalên jehrdar e *"**destê** xwe mexe her kunê, di hinan de mar hene û di hinan de **dûpişk**"

dûr 1. ne li nêzîkê 2. veqetî *"**dûro**, bi nûro"

-dûrî aqilan bûn derî mantiqan bûn

-dûrî canê we Xwedê neke ku li we biqewime

-dûrî huzûra haziran haşa ji huzûra cenabê we

dûrahî 1. nenezîkahî 2. veqetîn

dûrd

dûrd arava ku dadirive binê tiştê avî; torte

dûrebîn 1. xwedîferaset

2. alava ku dûriyê nezîk nîşan dide "avên qûnan, niha jî xwe dane ber

dûrebînan"

dûredest 1. neberbelav

2. ne li ber destan

dûrendîşî feraset

dûrî durahî

dûş 1. sewiye, ast 2. rêz,

şiştir 3. îstiqamet

dûv boçik, dêl

dûvedirêj 1. sewala ku

boçika wê dirêj e 2. tiştê

ku di demeke dereng û

nenêzîk de diqede

dûvelang 1. alava ku ji

heyvê weşanê dişîne

dinyayê, peyk 2. olam-

darê berjewendiyên xel-

qê

dûvelangtî olamdariya

berjewendiyên xelqê

dûvhej 1. dêlhej 2.

qûnek

dûvhejî 1. dêlhejî 2.

qûnektî

dûvhejî kirin 1. dêlhe-

jî kirin 2. qûnektî kirin

dûvmesas bilbil

dûvre 1. piştire 2. paşê

dûvstêrk stêrka biboçik

dûxan mija ku ji êgir qu-

loz dibe

E

e/E tîpa şeşemîn a alfabeya kurdî ye; deng-dêreke dirêj e, cîderka wê pêşderkî ye, di belavbûna wê de dev vekirî ye û asta belavbûna wê nizm e

e erê

ebeboz 1. mêrxasok 2. şeşerût 3. pêxas, çeqrût

ebebozî 1. mêrxasokî 2. şeşerûtî 3. pêxasî, çeqrûtî

ebedî 1. bêpayan 2. he-ta hetayê 3. sermedî "ebed û **ebedî**, her tişt vedigere li xwedî"

ebesor 1. bijarte 2. ader

ebesorî 1. bijartetî 2. aderî

ebrû 1. birû 2. birûyên kevankî

ebter 1. kê m û netemam 2. bêtov û bêker 3. sergêj û dîn

ebterxane nexweşxaneya kêmaçilan

ecacok firtokek, bahoz "para xeydokan, çû ber **ecacokan**"

ecel 1. dema mirinê 2.

mirin "ecel ku bê, nade mecal"

ecem tirkê azerî

ecemî 1. zimanê tirkên azerî 2. tor, cahil

ecemîti torî, cahilî

ecêb 1. xerib, seyr 2. nedîtî û nebînayî

-ecêb man 1. mat man 2. şaşwaz bûn

ecêblosik kesê ku wisa guheriye ku nayê nasîn

ecibandin/diecibîne/ biyecibîne 1. pê re kêfxweş bûn 2. jê razî bûn

"ê ku dotmama xwe

neecibîne, dê kordûnde bimîne"

ecîn kutilkên xav

eç (di zimanê zarokan de) lêxistin

eç kirin (di zimanê zarokan de) lê xistin

edeb ar, şerm

edebiyat navê giştî yê hemî tiştên devkî û nivîskî ên hunermendî, zanistî û pîşeyî ye; wêje, tore

-edebiyata bedew navê giştî yê hemî hunerên

edene

devkî û nivîskî yên ku helbest, roman, şano, çîrok û hwd dikevîne ber; wêjeya bedew

-edebiyata pişeyî navê giştî yê nivîsarên zanistî (*bijîşkî, endazyarî...*) û yên mesleki/pîşeyî ye; wêjeya pişeyî

edene eware û yax

edilandin/dicedilîne/bidilîne 1. bi cih kirin 2. dewisandin 3. civandin *"berê **biedilîne**, paşê **bixemilîne**"

edilîn/diedile/biedile 1. bi cih bûn 2. dewisîn 3. civîn û çêbûn

eded hejmar

edese alava ku tiştên biçûk mezin dide xuyan

eê (*di zimanê zarokan de*) gû

eê kirin (*di zimanê zarokan de*) rîtin

efare bermaya mêwe û zadan

efsene serhevde û beredayî

efsûn sîhir, cadû

efsûnbaz cadûbaz

efûng afnik

efûngî afnikî

efûngî bûn afnikî bûn

egal şaşik

eger 1. sedem 2. heke

egîd wêrek, cesûr

egîdî wêrekî, cesûrtî

egle 1. derengî 2. biliyan

egle bûn 1. bi derengiyê ketin 2. pê bilîn

egle kirin 1. bi derengiyê xistin 2. pê bilandin

ehlibeyt malbata cenabê Pêxember eleyhiselam

ehlikitab 1. endamên olên îlahî 2. file û cihû

ehmeq 1. bodele 2. gêjik 3. xêvik

ehmeqî 1. bodeletî 2. sergêjî 3. xêviktî *"mêrxasiya zêde, **ehmeqî ye**"

ejdeha 1. ziya 2. marê çîrokî yê ku ji dev û çavên wî holepîtên êgir davêjin

ejnû çong

ek eê

elaf bazirganê ku zadî dikire û difiroşe

elamet 1. berate 2. nîşane 3. şop

-elameta xêrê nîşaneyê başiyê

elb 1. satil 2. kod *"bi **elba** mezin, mede xelqê"

elbik elba biçûk

elende elind

elenî eşkere û bêminet

eleqe têkilî

eleqedar têkildar

eletewş 1. beletewş 2. gotin, kirin û biryara bêawa û bêarmanc

elimandin/dielimîne/bielimîne 1. hîn kirin,

fêr kirin **2.** amojandin
3. perwerde kirin
elimîn/dielime/bielime
1. hîn bûn, fêr bûn **2.**
 amojîn **3.** perwerde bûn
 *"devê ku **elimiye** vi-
 ran, vala nasekine"
elind spêde
elil nesax, nexweş
elmas keviyekî giranbiha
 ye
elok/elelok sewaleke bi-
 bask a malê ye
em (*r*) cinavkeke pirjima-
 riyê ye
emad **1.** daxwaz **2.** vîn
emadî li gorî daxwaz û
 viyanê
embar **1.** binanî **2.** mex-
 zena kel û melan
embaz mînak, nimûne
emîlok lawazbûna ji ber
 îshala demdirêj
emîlokî kesê ku ji ber
 nexweşiya hundirêşê pir
 lawaz bûye
emr [I] temen, jî *"**em-**
rê ku çû, mede dû"
emr [II] **1.** ferman **2.**
 rêzik
enber bêhneke xweşik e
enbar **1.** binaniya malan
2. mexzen *"**enbara**
 cotkaran, di serê gîsinê
 wan de ye"
encam **1.** netîce, akam **2.**
 dawî, aqîbet
-encam dan **1.** netîce jê

e-peyam

wergirtin **2.** bi dawî bûn
encamname daxuyaniya
 dawiyê
end qeys
endam namzed
-endamê saziyê namze-
 dê mueseseyê
endaze **1.** zanistên qeys û
 pîvanê; hendese **2.** qeys
 û pîvan **3.** usûl
endazyar pisporê zanis-
 tînan pîvan û qeysê; mu-
 hendîs
endelmendelketî hiz-
 hizî, hophopo
**engizandin/diengizîne/
 biengizîne** **1.** tehrîk ki-
 rin **2.** teşwîq kirin
**engizîn/diengize/bien-
 gize** **1.** danexwarin **2.**
 niçîn
**enirandin/dienirîne/bi-
 enirîne** bi hêrs kirin
enirîn/dienire/bienire
 bihêrs bûn
enî rû, bere
enîroj kesê ku eniya wî
 rewneqdar e
enişk herewera ku di na-
 venda mil de ye
entere roja ku sermaye
 zivistanê dest pê dike
 *"**entere**, dikuje ga û
 ker e, xudan hê jî bêxe-
 ber e"
e-peyam peyam û na-
 meyên bi riya tora ragi-
 handinê ya navneteweyî

ep/epik

ep/epik xwarina zarokan

ep kirin (*di zimanê zarokan de*) xwarin û vexwarin

eqd [I] dîwarê ku ji xweliyê hatiye lêkirin

eqd [II] peyman û lihevkirin

-eqda zewacê lihevkirin û îlankirina mehra rewa

eqîm stewr

eraf/erah 1. pispor 2. arxeyîn û bêminet 3. bi xwe ve ewle

eraq şerab, mey

erbane defik

erd 1. rûyê zêvînê 2. dews 3. şûn 4. aqar *"baran dibare, **erd** xwe dipesînê"

erdhej hejek, zelzele

erdnas pisporê ku li erdê dikole û lêkolînên xwe bi awayekî zanistî dike

erdnasî pisporiya zanistî ya ku mijara wê tevgera erdê ye

erebe seyare, çarçerxe

erbane nasirge

erê belê *"**erê** erê ye, na jî naye, lê erê-na bela ye"

erik na lo/na lê!

erjeng tirsnak, sehmdar

erk 1. vatînî, peywir 2. wezîfe

-erkên dirokî peywirên tarîxî

erkbeşî 1. karbeşî 2.

peywirbeşî

erşanî pîkol

erşan kirin (*sewal*) erd pîkol kirin

erşêt heşteka parê

erwend 1. jîr, zana, aqil

2. ciwan, xweşik

erxewan rengê keskê tarî

erzan 1. kêmbiha 2. kêmqedr *"**erzan** kirî, heban dirî"

erzan bûn 1. kêmbiha bûn 2. kêmqedr bûn

erzanî kêmbihatî

erzan kirin 1. (*biha*) daxistin 2. (*qedr*) xistin

erzaq pediviyên xwarinê

erzêl malika ku ji çiqilên daran tê çêkirin û li ser çar singan ava dibe

erzên hestiye binê dêv

esas bingeh *"**avahî** nabe bê **esas**, mirov bi rojî û nimêjê nabe xilas"

esil ader, esîlza *"**ji esilî** bipirse, ji bêeslî bitirse"

eskênc jan, şkênc

esl 1. bingeh 2. jêderk 3. nifş *"**esl**, winda nabe"

esman barekê li ser erdê yê bê ser û ber

-esmanê devî arîkê dêv

esmanger pisporê ku ji bo karên zanistî bi firokeyan li esmanan digere

esmangerî karê ku es-

manger pê radibe
esmer qemer
esrar poranga xaşxaşkan a sermestker
esrarkêş bengiyê poranga xaşxaşkan a sermestker
eşîr qebîle, hoz
eşîrtî pergala hozdariyê
eşkere 1. xuya, diyar **2.** kîş, berbiçav *"agirê bidû, **eşkere** ye"
eşkere bûn 1. xuya bûn, diyar bûn **2.** kîş bûn, berbiçav bûn
eşkere kirin 1. xuya kirin, diyar kirin **2.** kîş kirin, berbiçav kirin
eşkeretî 1. serbestî **2.** berbiçavî
eşkêl 1. tehr, awa **2.** çepera ku çav dibîne
-eşkêla erdê dirêjahiya ku ji navenda kadê heta cihekî li rûyê erdê
eşq 1. evîn **2.** sewdaserî *"**eşqa** dizan, bi şeverêşê geş dibe"
eşûra di salnameya hicrî de dehê meha muheremê
et xwişka mezin
etar hûrdefiroş
etehiyat di nimêjê de duaya ku di rûniştinan de tê xwendin *"**etehiyato**, çawa lê hato"
etirîn/dietire/bietire 1.

evrar bûn

bêrî kirin, bende man **2.** meraq kirin *"**sêwî** sitirî, melek **etirî**"
etê awayê bangkirinê yî xwişka mezin
etore hop
etûne kilxane
ev (r) cînavka şanîdanê ya ji bo kesê nêzîk
-ev çend bi vê hejmarê
-ev qas bi vê mêjerê
evandin/dievîne/bievîne hez kirin
evd 1. bende **2.** xulam *"**bila** li Xwedê xweş here, bila li **evdan** xweş neçe"
evdal derwêş, gerok
evdoşekalo hespê pîrê yî girs
evistin/dieve/bieve 1. evîndar bûn **2.** jê hez kirin
evîn 1. eşq **2.** hezkirin **3.** sewdaserî
evîndar 1. aşiq **2.** hezkirî, dilikî **3.** sewdaser
evîndarî 1. aşiqî **2.** hezkirî, dilikîbûn **3.** sewdaserî
evor heywanê nêçîrê
evra pîroz
evrandin/dievîne/bievîne 1. pîrozmend bûn **2.** şêkirandin
evrandî pîrozmend
evrar pîrozmendî
evrar bûn pîroz bûn

evrar kirin

evrar kirin pîroz kirin
evrayî pîrozî

evsing dafika ku bi keviran tê jenîn da ku kevok têkevinê

extebot heştpê

ew (*r*) cînavka şanîdanê ya ji bo kesê li dûrê *"**ew** riya ku te berê xwe dayê, ez jê hatime"

eware bêkêr û yax

eware bûn bêkêr û yax bûn

ewidîn/diewide/biewide **1.** hîn bûn **2.** meşq kirin **3.** perwerde bûn *"**filan kes gur e û ewidiye (elimiye)"**

ewiqandin/diewiqîne/biewiqîne **1.** bilandin **2.** banandin **3.** xapandin

ewiqîn/diewiqe/biewiqe **1.** bilîn **2.** banîn **3.** xapîn

ewk filan û bêvan

ewlad zarok *"**ewladê** ku şora bavê xwe neke, di sîwanekê de werdibe"

ewle **1.** bêxetere **2.** asa
-(pê) ewle bûn pê ve emîn bûn

ewlehî **1.** ewlekarî, emniyet **2.** îtimad **3.** asayîş

ewlekarî **1.** emniyet **2.** temînatdarî **3.** asayîş

ewlemend xwediyê emanet û siyanetê

ewr mija ku li esmên berî baranan komî ser hev dibe û jê baran dibare

ewrawî esmanê bi mij û moran

ewret di îslamê de endamên ku dîtina wan ji aliyê biyaniyan ve heram e

ewtandin/diewtîne/biewtîne **1.** (*kûçik*) bang dan reyandin **2.** zimanê yekî dirêj kirin

ewtîn/diewte/biewte **1.** (*kûçik*) bang dan, reyîn **2.** (*mirov*) bi di-jûnkarî pizepiz kirin *"**çiqaşî keviran bavêjî sê (segî), dê ewqaşî biewte"**

exik belxem

ex kirin belxem ji devî avêtin derve

exlaq **1.** sinc **2.** xwî û xislet **3.** serinc **4.** taybetmendî *"**çiya diguhere, lê exlaq naguhere"**

exlewik tawe

exte hespê xesandî

extirme xenîmet

ey! baneşaneke gazîkirinê ye

eyalet koma parêzgehan

eyan **1.** kifş **2.** eşkere *"**dar bi berê xwe ve eyan** e, mêr bi navê xwe"

-(lê) eyan bûn **1.** jê re xu-

ezwaz

ya bûn **2.** hatin xewnê
eyar 1. postê gurandî **2.**
 derdanka çêrmîn a ku
 tiştan dîkinê *"ji hirçekî,
 du **eyar** dernayên"
eyarşîr postê ku şilahiye
 dîkinê
eyd 1. demên şahiya dînî
 û civakî **2.** şahî *"**eyd**
 tê, xêr û ber pê re"
eydanî 1. kincên eydê
 yên xizmetkirî **2.** şîrîna-
 hiya ku di eydan de tê
 belavkirin
eylo balindeyek e
eynî mîna heman tiştî;
 wekî *"**kalo** çû seferê,
 hat **eynî** ew kerê berê"
eywan di malan de jûra
 navendî; hêwan
ez (*r*) cînavka kesê yeke-
 mîn a yekjimar *"**mêrê**
 ehmeq dibêje: '**ez**'"
ezan bangawaziya ji bo
 nimêjê *"**ezan** e, rîya
 malê nizane"
ezan dan (*bi gaziya*

nimêjê) bang kirin
 *"**dîkê** çê, hê di hêkê de
ezan dide"
ezbenî ezxulam
ezezî ezperestî
**ezimandin/diezimîne/
 biezimîne 1.** mêvan ki-
 rin **2.** jê re mazûvanî ki-
 rin
eziyet 1. azar **2.** şkenc
3. seza
eziz 1. berdil **2.** berkeftî
3. delalîk *"**bûka** xalê,
ezîza malê"
ezîze 1. delalîka malê **2.**
 rahibeya dêrê
ezman esman *"**erdekî**
 hişk, **ezmanekî** bilind"
ezmûn 1. îmtihan **2.**
 tecrube
ezmûngeh cihê ku tec-
 rube lê tèn pêk anîn;
 taqîgeh
ezperest kesê ku tim di
 heyra xwe de ye; xwe-
 perest
ezwaz kibrît, niftik

Ê

ê/Ê tîpa heftemîn a alfabeya kurdî ye; dengdêreke dirêj e, cîderka wê pêşderkî ye, di belavbûna wê de dev nîvgirtî ye û asta belavbûna wê navincî ye

ê [I] erê

-ê [II] tewanga nêrtiyê ye
*"rizqê gur be, xema şivên bêhûde ye"

-ê [III] nîşaneya cînavka ku di dawiya lêkerê de tê bikaranîn *wekî: ez diçimê, min dayê*

-ê [IV] ravekerê nenas ê nêrzatîyê
*"ez hê he me, ê te me"

ê din ne ev/ew

êdî ji vir şun de, ji vê qasê wêdetir

êgin 1. jêhatî **2.** xwedanferaset

êgin bûn 1. jêhatî bûn **2.** xwedanferaset bûn

êk 1. hev **2.** yek

ê ku 1. kesê ku **2.** tiştê ku
*"gur e **ê ku** lê dixe, qijik e a ku dixwe"

êk û du hev û du

êl eşîr, hoz, qebîle
*"êla bê serwerî, wekî bedena bê serî"

êlbat cureyekî çivîkan e

êldar kesê ku xwediyê qebîleyekê ye, hozdar

êlinc hestiyên milî

êlincî rewşa tevilheviya asikê ya berî vereşanê

-êlincî hat yekî dike ku vereşe, qilqalê wî tev rabû

êm alif

-ên vetetandeka binavkirî ya ji bo pirjimariyê

êngar şeverşa hera tîr

êrçal şûm, nehs

êrçalîtî şûmî, nehsî

êreqan nexweşiya zerikê

êreqe cotê ku sewalan davêjinê û wisa cot dikin

êriş 1. bi riya ragihandinê daberizîn yekî an jî aliyekî; destdirêjî **2.** ji bo dagirkirin an jî rizgarkirinê bi ser yekî/aliyekî de girtin
*"êrişa gur, pêz ditirsîne"

-êrişên hovane hucûm an jî berhucûmên wehşî

êrişkar kes ê ku destdirê-

jiyê dike
êrîş kirin destdirêjî kirin
êrîş meşandin hucûm li dar xistin
êsta a niha, îcar
êstir hêstir
êş 1. azar û şkênc **2.** keder û renc **3.** zecr û ezab *"**êşa** tiliyê, ya hemû laşî ye"
-êşa giran ta
-êşa reş şêrpence
-êş û ûş derd û kul
-êşa zirav cureyekî êşên kuxikê ye; jana zirav
êşandin/diêşîne/biêşîne 1. azar lê kirin **2.** rencîde kirin *"**bar** min naêşîne, binbar min **di-êşîne**"
êşbir dermanê êşkuj
êşiyayî 1. azardîtî **2.** qehirî **3.** rencîdebûyî *"**diranê êşiyayî**, dê rojekê were kişandin"
êşîn/diêşe/biêşe 1. jê azar dîtin **2.** zecirîn **3.** qehirîn *"**xwelî** li wî seriyî ku heft serî jê **ne-êşîn**"
êşnasî teşxîs, diyarkirina cureyê nexweşiyê
êstper kulîlkek e
êtir [I] **1.** ji bilî vê **2.** êdî **3.** di dawiyê de
êtir [II] **1.** sebr **2.** aramî **3.** tebatî
êtir kirin 1. sebr kirin

2. tebitîn
êtixî eyba mezin, belaya bêpere *"**êtixiyên** kirî, tên pêşiyê"
êtûn cihê ku hesin tê de tê bihujandin; kûreya hesingeran, hêtûn
êvar danê şevê *"**adarê**, berf giha guliyê darê, nema danê **êvarê**"
-êvarbaş şevbaş
êve xem nake
-êve ku hat xem nake ku bê
êvelî olintî, taytore
êvişandin/diêvişîne/bi-êvişîne 1. bexişandin **2.** canazarî kirin *"**xelq** dewê xwe ê tirş ji meriyan **naêvişîne**"
êvişandî bexişandî *"**derba êvişandî**, ne ya xwe-diyan e"
êvitîn/diêvite/biêvite (ji *ber lêdan*, *kulbûn* û *birîndarbûnekê*) perçifîn
êvnî 1. laşê bihêz û bijûn **2.** mirovê lêkdayî
êvník pihêt
êvnûte êvnî
êwiran avakirina baregehê li cihekî bikêrhatî
êwirandin/diêwirîne/biêwirîne 1. sitirandin **2.** hewandin
êwirîn/diêwire/biêwire 1. sitirîn **2.** hewîn
êwran debara malê; abor

êxre

êxre dirûna devê telîs û
têran

êz 1. zîl, bişku **2.** ajero-
ya daran

êzimk falinca zarokan

êzing 1. darê şewateyê
yên hişk **2.** kesê serhişk

*"êzing, nabe text"

êzingdank cihê ku darên
şewateyê datîninê

êzingvan kesê ku darên
şewateyê dibire an jî di-
firoşe

F

f/F tîpa heştemîn a alfabeya kurdî ye; dengdareke ku li gorî cîderka wê diranlêvkî ye, li gorî belavbûna wê fizek û hişk e

facir kesê ku bêminet û bêtirs gunehan dike

fafik tat, lal

fafon daringekî mînanî hêsin e û jê aman tèn çêkirin û kurteya wî ya latînî *Al* e; bafûn

faîz riba

faîzxur ribaxur

fal remil

falavêj remilbêj

falname remildank

fanorî kirasê şevê

fanos panos

fantên lîstika bi kaxizên qimarê

farqûsk kefkani/berkani

farzik çavbirçî

fasiq **1.** gunehkar **2.** facir

fasiqtî **1.** gunehkarî **2.** facirtî

faş **1.** fahiş **2.** bêar

faşûn darekê meht û giran ê ku piştî cot li ser

rûyê zewiyê digêrînin

faşûn kirin li ser rûyê zewiyê faşûn gerandin

faterişk gurçik

fatfatik kevoka kûvî

fatihe sûreya yekemîn a Qurana Pîroz

-fatihe xwendin **1.** dua kirin **2.** di nimêjê de sûreya yekemîn a Qurana Pîroz xwendin

fatik cureyekî margîseyan e

fatûj çakûçê kevirbiran

fatûj kirin kevir şeh kirin û birîn

fayde sûd û kelk

faydedar sûdwer û behredar

fayke kinca hûnandî ya ku dewsa qutik tê lixwekirin

fecr berbang

-fecra sadiq berbanga rasteqîn a ku piştî wê nimêja sibehê tê kirin

feçer kesê ku serê bêvilawî bilind e

feçer kirin zor lê kirin

fedâ qurban, gorî

fedakar cangorî

fedâ kirin

fedâ kirin gorî kirin

fediyok fedîkar

fedî şerm

fedîkar şermoke

fedî kirin 1. şerm kirin

2. mehcûb bûn *"**çav ji çavan fedî dikin**"

fehêtkar fedîkar

fehl [I] sewalê nêr ê ji bo

toivî *"**kurî** li **fehlan**,
xwarzî li xalan"

-hatin fehlan (*sewala mê*)

wextê gonxwarina wê
hatin

fehl [II] fal

fehm têgihîştin

fehm kirin tê gihiştin

*"**heke mirov ji yekî**

fehm neke, ji sedî jî

fehm nake"

felat serfirazî

felaqe lêdana binê piyan

-felaqe kirin li binê piyan
xistin

felek çerxa cîhanê

-feleka xayîn gera çerxa

cîhanê ya dijî xwestina
yekî

feleqe sezaya bi lêdanê

feliqandin/difeliqîne/

bifeliqîne tîke kirin,
parçe kirin

felişandin/difelişîne/

bifelişîne 1. li erdê xistin
2. pêxem lê xistin 3.
belav kirin

felişîn/difelişe/bifelişe

1. li erdê ketin 2.

pêxem lê ketin 3. belav
bûn

felit 1. zîrek 2. ciwan

felite jina qûnek

felitetî qûnektî

felq tîke, parçe

felqedest bi qasî kefa
destekî

felsefe retkok

-felsefeya heyatê retko-
ka jiyane

felş bûn mehcûb bûn

fena mîna, eynî wê, weke,
notla

fend 1. huner 2. konetî

3. fesal *"**kevîrê êş** çiqasî

giran be jî, aşvan bi

fenda xwe wî radike"

fendbaz 1. dekbaz 2.

xasûk

fener çiraya destan

feq dafik, tele

-feq danîn tele/dafik
danîn

feqizandin/difeqizîne/

bifeqizîne fizirandin

feqîh kesê ku di dîn de
pîsporiyê digere

feqîr 1. xizan 2. bêtawan

3. bêkes *"**feqîr** bi feqî-
ran re bizewicin, dê par-
sek ji wan çê bibin"

fer [I] 1. hejmarên yek,
sê, pênc û hwd

fer [II] kit

-ferek sol kiteke solê

fer [III] teyisok, çirûsk,

fera aman

ferzan

feramûş bûn 1. xera bûn 2. betal bûn 3. bêhemal bûn

feramûş kirin 1. xera kirin 2. îflas kirin 3. îhmal kirin

feraq aman *"**feraq** tune pê here avê, deyn dike dide xêra dê û bavê"

feraqşo amansho

feraset 1. çemk 2. fêhm û hizr 3. zihniyet

feraşo 1. kesê ku feraqan dişo 2. alava amansûştinê

ferd 1. kes 2. takekes

ferde telîs

ferdî takekesî

ferec 1. felat 2. nîşaneya berbangê *"**desthilanîn**, **fereca** xêrê ye"

ferenc kulav

ferfûr amanên ji acûrê; kaxetîtîk, porselen

ferheng 1. çand 2. dab û nêrît 3. berhevoka peyvên zimanekî; peyvname

ferhengok peyvnameya biçûk

fercîn/diferice/biferice temaşe kirin

ferikîn/diferike/biferike 1. ji hev belav bûn 2. tarovaro bûn

ferisandin/diferisîne/biferisîne tehlîl kirin, dahûrîn

ferişte milyaket, melek

ferman 1. emr 2. tehlîmat 3. rêzek *"**fermana** hêştirê hat, rovî bazda"

-fermana mîrî emrê resmî

fermanber 1. karmend 2. peywirdar

fermandar 1. emîr 2. mîrê ku xwediyê hêzeke leşkerî ye 3. di artêşê de rayedarê ku berpîrsê desteyeke leşkerî ye

fermî resmî

fermo kerem bikin!

ferman rakirin emrê qetlyamê dan

fersend/firsend derfet, îmkân

fers/ferşik raxisteka nava malê *"**bila** li erşan be, ne li bin **ferşan** be"

ferûc varik

ferwerdar 1. hukumdar 2. mîr

ferx dîkê varikê

ferxe jina geveze

ferxes 1. tîrxes 2. nîvxesandî

ferxik têjik

feryad dengê ku hawariyê dixwaze

feryad kirin (ji bo hawariyê) qîjîn

ferz 1. fermana Xwedê 2. karê îcbarî

ferzan zana

ferzani

ferzani zanatî

ferz bûn 1. ji aliyê Xwedê de ferman hatin 2. karêkî îcbarî diyar bûn

ferzende 1. alim 2. zana
ferzîn di lîstika setrencê de kevîrê ku wezîriyê dinimîne

ferz kirin 1. (Xwedê) ferman kirin 2. îcbar kirin

fesad kesê ku navbera xelqê xera dike; ewan

fesadî karê xerakirina aştiya xelqê; ewanî

fesal 1. pîvan 2. qeys 3. rêbaz

feşk 1. pêxem 2. feramûşî

feşkilandin/difeşkilîne /**bifeşkilîne** 1. belav kirin 2. tarovaro kirin 3. pûç derxistin

feşkilîn/difeşkile/bifeşkile 1. belav bûn 2. tarovaro bûn 3. pûç derketin

fetilandin/difetilîne/bifetilîne 1. zivirandin 2. vegerandin

fetilîn/difetile/bifetile 1. zivirîn 2. vegerîn *"av nafetile, ba di cihekî da nasekine"

fetisandin/difetisîne/bifetisîne 1. xeniqandin 2. şeniqandin

fetisîn/difetise/bifetise 1. xeniqîn 2. şeniqîn *"malê xesîsan, difeti-

se"

fetrûm derziya ku berî nexweşiyên ji bo berevaniyê tê lêxistin

fetrûm kirin dermanê avkî bi şiringeyê berdan binê çermî

fetwa ramana fiqhî

-fetwa derxistin di heqê babetekê de ramanekê şerîetê diyar kirin

fewitandin/difewitîne/bifewitîne 1. ji dest derxistin 2. pê negihîştin tu tiştî

fewitîn/difewite/bifewite 1. bertelef bûn 2. ji dest çûyîn

feylezof retkokzan

feza seqa

fezayî seqayî

fê cureyekî nexweşiyê ye
fêd erdê bixîz ê ku piştî vekişîna avê dertê holê

fêdar kesê ku bi nexweşiya fêyê ketiye

fêkî mêwe

fêl dek û hîle

-fêl û tele dek û dolab

-fêlên firewn û şîretên Mûsa tevî hev kirin helalî û heramî berdan ser hev

fêlbaz dekbaz û hîlebaz

fêm 1. feraset 2. zêhn 3. hizr û raman

fêm kirin 1. tê gihiştin 2. pê hesîn *"dîwaro ji

firavîn

te re dibêjim, bûkê tu
fêm bike"

fêmkor 1. bêferaset 2. serkevir

fêr zanîn

fêr bûn hîn bûn

fêre îbret

-fêre girtin jê îbret wer-girtin

fêr kirin hîn kirin

fêrgeh 1. pol 2. dibistan

fêris hêja, egîd

fêrist pêrist

fêtokî 1. fediyok 2. şer-moke *"**fêtokî** li mêran, kenokî li jinan nayê"

fêz aliyê jorîn *"**agir** ber-da kome, xwe da **fêza** zomê"

fihêl paqijî

fihêl kirin paqij kirin

fikar 1. derd û keder 2. tirs û xof 3. tatêl û mitale

fikirîn/difikire/bifikire 1. ramîn 2. hizir kirin

filan kes an jî tiştê nediyar

-filan û bêvan 1. ew kes û yê dîtir 2. ev tişt û yê dîtir *"**filan** kes mangeya biga ye (*qûnek e*)"

filç pozpelişî

file/fileh 1. peyrewê cenabê Îsa eleyhiselam 2. kesê ku di angaştê peyre wiya cenebê Îsa eleyhiselam de ye *"**filehekî**

bi rûyekî, ji bawermen-dokê bi du rûyan çêtir e"

filitandin/difilitîne/bifilitîne 1. rizgar kirin

2. serfiraz kirin 3. jê pe-kandin

filitîn/difilite/bifilite 1.

rizgar bûn 2. serfiraz bûn 3. jê pekîn *"**bûka** malê xweş xebitî, ker girêda û ceşş **filitî**"

filq xêvik

filûs zayendî

filûz maden

fincik 1. qefz 2. lotik, hindirik 3. bizav

fincik avêtin lotik avêtin

find mûm, şem

findank mûmdank, şem-dank

finfinok derewa bêbinî

finik hêstira viringî

fiqih 1. fehm 2. şerîet

fir [I] qurteke vexwarinê

-fir kirin vexwarin

fir [II] kêşeke baçikê

-fir lê xistin (*baçik*) kêşan

fir [III] hîlbaskîn *"**fira** mirîşkê, hetanî ber kadî-nê ye"

fira tiştê ku zû difire

firandin/difirîne/bifirî-

ne 1. tê werkirin 2. bi bilindî avêtin 3. pekandin, pengizandin

firaq aman

firaqşo amanşo

firavîn navroj *"**firavîn**

firawan

bi fayde ye, lê dawî bi lome ye"

firawan 1. fireh 2. dor-fireh

fırçe porçe

firdik xwarina ku ji nanê diçînine nav dêw tê çêkirin

firdikandin/difirdikîne /bifirdikîne 1. nan çandin nav dêw 2. hûr kirin, çînin

firefir dengê domdar ê ku ji awayê vexwarinê yî dengê tê

firefir kirin bi awayekî dengê vexwarin

fireh 1. biber, ne kêmbere 2. boş, pir, zehf *"mirî melûn nebe, di gorê de cî **fireh** e"

fireh bûn 1. belaş bûn 2. peraş bûn 3. zêde bûn 4. kêmbere nebûn *"heke dil **fireh** be, rê jê re gelek in"

firehî 1. nekêmbere 2. boşî 3. pirî 4. zêdehî

fireh kirin (*ji aliyê berahiyê ve*) lê zêde kirin

firenek nemûş, gulor

-firenek li sêrî gerandin nemûş lê alandin, gulor li sêrî kirin

firêqet serfiraz û bêminet

firêqet bûn serfiraz û bêminet bûn

firêqetî serfirazî û bêmi-

netî

firêqet kirin serfiraz û bêminet kirin

firêz çêreya ku ji nava zevî û bîstanan tê kaxkirin

firfat 1. gincirgincirî, zîvalzîvalî 3. kevn û kol, kevnegotik

firfaz lotik, hindirik

firfire perwane

firfirok firildax

firgeh di balafirgehê de erdê ku balafir lê datîne

firj fişkîniya sewalan

firjîn/difirije/bifirije (*sewal*) fişkîn

firildax teqemeniya ku difire û li hewa diteqe

firinde sewala bibask; perinde

-firindeyê efsûnî teyrê çîrokan

firisandin/difirisîne/bifirisîne 1. xitimandin 2. tepisandin

firik [I] simbila ber stewînê *"agir bi rihê yekî ketibû, yekî jî digot: 'ez dê **firikên** xwe li ber bi-qelînim"

-firikî firîn 1. wekî firîka stewî pekîn 2. çûn hatenehatê

firik [II] giyanewerê jînşê

firîn/difire/bifire 1. perwazî esmên bûn 2.

hilfirîn **3.** pekîn, pengi-
zîn *"her teyr, bi baskên
xwe **difire"**

firingeh firgeh

firîsk cureyekî kulîlkên
biharê ye

firiw xap

**firiwandin/difiriwîne/
bifiriwîne** xapandin

firk [I] binavber

-firk kirin **1.** bi navber
danîn **2.** livlivî kirin

firk [II] livlivî, kitkitî

firk [III] zayîna mehîne

firk [IV] **1.** qolinc **2.** ti-
vanc

-firk ketin qeydika dêst
bayê tivancê ketin ba-
zinê dêst

-firk lê ketin qolincî bûn

firk [V] qirç

-firk şikandin qirç şikan-
din

**firkandin/difirkîne/bi-
firkîne** **1.** mist dan **2.**
pişirandin

firkefirk dengê pîneyê
ku li ba dibe

-firkefirka alayê hejîna
perçemê ya li ber bayî

firloq heştirme

firmêsk rondik, hêstir

firmêskrêj teqemeniyên
rondikrêj

firingî bacana sor; pa-
mîdor

firne alava ku tê de nan
û xwarin tên pijandin

fis

firnik **1.** firneya biçûk

2. kulfikên bêvilê

firo şîrê mihan ê payîzê

firofehş **1.** beletewş **2.**
çîleçepî **3.** xelexwar

firoke navgîneke ragu-
hastinê ya hewayî ye

firoşgeh dukana danûs-
tanê

firoşkar kesê ku danûs-
tanê dike

firotin/difiroşe/bifiroşe

1. bi bêrdelekî dayîn **2.**

xayintî kirin *"êqil der-
xin **firotinê**, her kes dê
aqilê xwe bikire"

firqask **1.** lotik **2.** qefz

firqas kirin **1.** lotik
avêtin **2.** qefz dan

firsend derfet *"heke **fir-
send** têveve destê kê-
firsendan, dê însanan jî
nal bikin"

-firsend payîn li keysa
xwe nihêrîn

firş sebr

firşik ziravê sewalan ê ku
jê havênê penîrî jî tê çê-
kirin

firşteng bêsebr

firyar kesê ku balafiran
diajo

fis **1.** baberçûna bêdeng
û bêhnkirêt **2.** têkiliya
zayendî ya di navbey-
na firindeyan de *"bi
fisan çarşev boyax na-
be"

fisegur

fisegur [I] cureyekî kari-yên çolê/beriyê ye

fisegur [II] zîvalzîvalî, kirtimkirtimî

fisek baberketî

fisgenî 1. bêhnkirêt 2. bêrûmet

fisgenîtî kirin karên xwe yên kirêt veşartin

fisikîn/difisike/bifisike 1. (*dara ku tê tewandin*) şikestin 2. (*pê*) şiqitîn

fisirîn/difisire/bifisire fizirîn

fis kirin 1. ba ber ketin 2. (*firinde*) gayîn

fismirî xesîs, xasûk

fisqe pîvazên biçûk

fistiqîn/difistiqe/bifistiqe 1. bi xeletî gerîn 2. tehisîn, pê şiqitîn

fistoqî 1. axozî 2. çolêketî 3. li malê newanbûyî 4. segê navmalagerî

fisû ajaleke bêhnkirêt e

fîşar 1. zext, pêkutî 2. zordestî 3. gotina belletewş

fîşarde pertaf

fîşkefişk 1. bêhnefişkên li ser hev 2. girî û xilîtkişandina tevlihev

fîş kirin (*bêfil*) paqij kirin

fîtar di meha mezezanê de dema xwarinê

-fîtara xwe vekirin 1. şîva rojiyê xwarin 2.

rojî betal kirin

fite 1. fetwa 2. firsend

-fite dîtin firsend bi dest xistin

-fite jê standin firsend jê standin

fitil 1. pilte 2. dermanê ku ji qûnê ve tê hildan

fitilî di hûnanê de devhuçik û sernavika ku bi awayekî rakişandî tê daxistin

-fitiliya faykeyekî daxistin tara devhuçik û sernavika fakeyî bi awayekî rakişandî hûnan

fitir sedeqeya meha rezezanê

-fitirê yekî xweş kirin kesek baş kutan

fitnekar 1. navtêdayî, niçandî 3. ewan, fesad

fizar dengê kesê ku hawariyekê dixwaze

fizirîn/difizire/bifizire 1. jê revîn 2. baz dan 3. peywir hiştin

fîkandin/difîkîne/bifîkîne 1. li fiqê xistin 2. fitefît kirin 3. vît kirin

fil li ser rûyê erdê sewala hera mezin a şîrdar a ku difinê wê xortimkî ye

fîncan piyaleya qehweyê; pingan

fîndê jina ku bi xemla xwe ve fortên xwe davêje

fort

fînik tûle, cewr
fînok jin an jî mêrê pûç
fîntoz fîndê
fîq 1. bilûr 2. şîmşal 3. pîpik
-li fîqê xistin li tûtikê xistin
fîqefîq dengê fîq û pîpikê
fîqefîq kirin tûtetût kirin
fîqerojk karî, kuvark
fire virik
-fire dan virikî bûn
fîrefîr 1. kirmekirma hespan 2. fîqefîq
fîrefîr kirin 1. (*hesp*) bi kirmekirm xwarin 2. fîqefîq kirin
fîskanî 1. biçûçik 2. hûrde
fîş [I] avika ku dibe sedema nîfşên nû
-fîşa pêxemberan nesla paqij û bêguman a qasidên Xwedê
fîş [II] şilahiya ku bi pest ji hundir derdikeve derve
fîşek fîşeng
fîşeng berika çekê
-fîşeng dan ber dêv berik avêtin ber lûleya çekê û amadeyî teqandinê kirin
fîşengbend rextê fîşengan
fît 1. guhê bel 2. çik
fît bûn [I] 1. (*guh*) bel bûn 2. çik rabûn ser xwe

fît bûn [II] 1. bi qasî hev bûn 2. kuta bûn
fît kirin [I] 1. (*guh*) bel kirin 2. çik rakirin li ser piyan
fît kirin [II] 1. deynê xwe dan 2. (*di qimarê de*) ji hevrikê xwe birin û tiştêk di tûrê wî de nehiştin
fîtê jina bêrûmet a qunek
fîtik 1. fîqîk, tûtîk 2. lêdana bi du tiliyan; çipîsk
fîtik lê xistin 1. li fîqê xistin 2. (*bi du tiliyan*) çipîsk lê xistin
-fîtik lêketin û şikîn pir tenik û nazik bûn
fîz 1. fors 2. quretî
-fîz avêtin xwe kiz kirin
fîza qure
fîzatî quretî
fîzar kûzenûz
-fîzar kirin kûzenûz kirin
forq qûnek
forqtî qûnektî
fors quretî û pozbilindî
-forsa şêran quretî û kêfa serokan
fors kirin 1. bêminet tev gerîn 2. kêf kirin
fort 1. fors, quretî 2. pozbilindî
-fortê xwe avêtin 1. fors kirin, xwe qure kirin 2. pozbilindî kirin

fote

fote çarşev

fuhûş 1. qûnektî 2. zina

fûrandin/difûrîne/bi-

fûrîne 1. (*zêde kelan-*
din heta ku) bi ser re dan

avêtin 2. (*zêde pêkutî bi*
ser de birin heta ku) eni-

randin û bihêrs kirin

fûrîn/difûre/bifûre 1.

(*zêde kelîn heta ku*) bi

ser re avêtin 2. (*zêde*

pêkutî bi ser de birin he-

ta ku) enirîn û bihêrs

bûn

G

g/G tîpa nehemîn a alfabeya kurdî ye; dengdareke ku cîderka wê ezmandevî û qirikî ye, awayê belavbûna wê girtî û nerm e

ga **1.** dewarê nêr **2.** mirovê gakî *"**ga** li mêrgan kok dibe, mela li malên miriyan"

gabinêzk êşeke stûyan a ku nahêle serî bileqe

-gabinêzk girtin tûşî êşa gabinêzkê hatin

gaçêrin çivîkek e

ga dan **1.** ga berdan ser, ji bo ku çêlek avis bimîne berga kirin **2.** qûnektî kirin an jî bi yeke din dan kirin

gadar çêregeha dewêr

gadare kêra kalanî

gadêr kesê ku gayên cotî diçêrîne

gadoş amana acûrî

gagolekî çûn li ser çar lepan meşîn

gaj giloka tayî

gakêl **1.** cotyar, cotkar **2.** gayê cotî

gakovî nêrê askê; gayê

çolê

gal deng, awaz

galegal **1.** sohbet **2.** hevpeyvîn

galegal kirin **1.** sohbet kirin **2.** ji yekî re behs kirin **3.** bi hev re peyivîn

galgalisk gewrî

galim **1.** meşa ber bi yekî ve **2.** devjenî

galiske erebeya ku hesp dikêşin

galte henek, tirane

galtefis selexane, teral

galtevan henekbaz

galûk çoyê ku ji bendê çêrmîn î şidiyayî dihûnin û pê sewalan diajon

galûk kirin bi galûkê ajotin

galûm gurzê cengên berê; tombiz

gam kam

gamêş dewareke kedîkirî ye "**mêş û gamêş**, xwedî tînin li pêş"

gamil sermil

gamisk gayê kovî yê ku di qirguliya wî de misk heyê

gamirok

gamirok cureyekî nexweşyan e û zarokên nûbû-yî pê dikevin

gan [I] 1. giyan/can 2. jîn

gan [II] guhan, çiçik

gan [III] gayîn

gandêr qûnek

gandêrî qûnektî

gandil berên girs ên ajalên dotinê; guhandîl

ganek 1. sewala mê a ku heweskara nêrê xwe ye
2. jina mêrxwaz (*xirxwaz*)

gangil cureyekî çêreya ku nepijî tê xwarin

gangilok porgustik

gani 1. giyanewer, candar, ruhber 2. jîndar

garan 1. keriyê dewêr 2. mexela naxira dewêr
*"ne gayê min li **garanê** ye, ne jî galegala nanê gavên dikim"

garing fêraqa ku di dema kamkirinê de didine bin gayên gêleyê da ku rêx û mîza wan di ser zêd de nerije

garis cureyekî zêd e û wekî gêmîn tê bikaranîn
*"çûçik, li ser **garisên** feqîran datîne"

garîte darekî dirêj û stûr ê ku didine ser avahîyan û darên zirav jî didine ser wî; kêran

garnigan çêreya şîrdar

e û dibe sedama îshalê û hundirçûnê; ûzelik

garta navgîneke barkêşiyê ye û dişimite

garye çenberî, erebe

gasin qada nava gundekî

gasingeh qada fireh

gav [I] navbera du lingên vekirî

-gav avêtin 1. navbera du lingan vekirin û meşin
2. dest pê kirin

-bi ser re gav kirin bi ser re baz dan aliyê din

gav [II] 1. dem 2. heyam
*"gava ku xêr dibare, gûyê sêwîyan tê"

-gava din 1. xulekek berê
2. kêliyeke berî niha

gavan kesê ku dewêr diçêrine
*"gavan ber bi mal e, jina gavên şixulkar e"

gavber 1. hevrik 2. reqîb

gawir 1. kafir 2. bêînsaf
gawirî 1. kafirtî 2. bêînsafî

gawuk bihukek e

gaxend sersala filehan
gayîn/digaye (digê)/bi-gaye (bigê) 1. (*sewal*)

pê re têkiliya zayendî danîn 2. (*mirov*) nayîn, tecawuz kirin
*"ne **gaye**, ne jî zaye"

gayz gaz

gaz [I] lûtke

gaz [II] dibûr

gaz [III] alava mixkêşanê

gaz [IV] endazeya ku ma-
weya wê ji sersîngê heta
serê tiliyan e (68 cm)
*"her kes bi **gaza** xwe
cawê dipîve"

**-gaz û caw di destê yekî
de bûn** biryar û ferman
di dêst de bûn

gaz [V] daringekî curecu-
reyî yê ku di nav bayî de
heye

gazbir meqesdar, cawbir

gazel belgedar ên zer
ên ku payizê diweşin

gazgaz vijevej, vizeviz,
guregur

gazinc/gazind 1. dilman
2. lome **3.** gilî û şikayet
*"dera ku te hêvî jê he-
ye, te **gazind** jî jê heye"

-gazincên xwe kirin 1.
giliyên xwe kirin **2.** aci-
ziya xwe nîşan dan
*"gazincên xwe ji jina
xwe re **bike**, giliyên xwe
li cem diya xwe veke"

gazindok şikayetkar

gazî 1. bang **2.** dengî
*"gaziya dû siwaran, na-
gihêje xwediyê xwe"

gazî kirin 1. vexwendin
2. bang lê kirin *"gazi-
kirin adet e, nehatin
dewlet e"

gaziname bangname

gazivan 1. bangdayî **2.**
vexwendî

gazîz kurmê hêjîrê

gazûz bizûz

gebirge dahola mezin

gebol xwarineke ku ji ard
û savarî tê çêkirin *"de-
vê wan, li **gebola** wan"

geda 1. parsek **2.** xizan
**gedandin/digedîne/bi-
gedîne** destê xwe li ber
xelqê vekirin; pars kirin

gede kurik, lawik

gef tehdîd

-gef û gur tehdîd û di-
ransîqandin

-gefa kuştinê tehdîda
bi qetlkirinê

-gef lê xwarin tehdîd ki-
rin

**-gefa me ji hev dibihu-
re** em hev dinasin û ev
tişt di navbera me de
nabin pirsgirêk

**gefandin/digefîne/bi-
gefîne** gef lê xwarin

gefok 1. tehdîdkar **2.**
gurêx

geh [I] ji aliyê piştê ve
goşt û masûlkeyên ku ji
çongê hetanî gêzikan e;
teşk

geh ... geh [II] carinan û
ne di her demê de *"dem
bi dor e, **geh** li jêr e,
geh li jor e"

**gejmirandin/digejmiri-
ne/bigejmirîne** hêran

gel birek mirovên ku
xwediyên ziman, we-

gela

lat, rewîşt û tîtaleke
hevpar in; netewe
-gelê kurd neteweya
kurd
gela belg
gelac 1. belapêskar **2.** fit-
nebaz
gelacî 1. devjenî **2.** fit-
nebazî
gelale [I] goştê zêde ê ku
di gewriyê hêşîn dibe;
aloq
gelale [II] **1.** moçik **2.** nu-
mûne **3.** karê sêwirandî,
reşnivîs **4.** mijar
Gelarêzan Birca Dûpişkî
gelawêj 1. meha 8'emîn a
salnameya zayînî **2.** ge-
restêrka Zuhelê
gele 1. kome **2.** zumre
gelek 1. pir **2.** zêde **3.**
zehf *"**gelekan**, mede
bi hindikan"
gelempêr civak, komel
gelempêrî giştî, komelî
-kar û barên gelempêrî
xizmetên giştî
geleşe 1. pirsgirêk **2.**
îxtilaf **3.** mesele **4.** arîşe
gelendar 1. stûna mezin
2. kêran
gelêrî 1. stran, huner, cil
û bergên ku di kelepura
gelekî de hene **2.** têkil-
darî civakê **3.** malê her
kesî
gelêş cureyekî xweliyê ye
gelhe hejmara kesan;

nufûs
gelhanasî beşa pisporiyê
a hejmarnasiya seriyar
-gelheya çandinî hejma-
ra rêjeya kar û barên zi-
raetê
-gelheya destbidaran
hejmara çekdaran
**gelifandin/digelifîne/
bigelifîne 1.** hûr kirin
û wekî ardî hêran **2.** pi-
şirandin
gelî [I] 1. deşt **2.** bihur-
geh **3.** navbera du çî-
yan
gelî! [II] (*r*) baneşana ji
bo komekê
-gelî bawermendan! ey
ew kesên ku bawerî
anîne!
gelnas dilsoj û xebatkarê
ji bo berjewendiyên gel
û welatê xwe
gelo aya, pirsê ecêbmanê
gelş 1. arîşe, kêşe **2.** îxti-
laf **3.** cudatiya ramanan
*"afirê gameşan, bû
warê **gelşa mêşan"**
gelû navenda çemberê
gelwaz bendê ku dendi-
kên gêzan, hêjîr û hwd li
ser têne raxistin; gewlaz
gem hevsarê bi dizgîn û
devgem *"**ker bi gem** û
hefsaran, mêr bi soz û
biryaran"
-gem li dêv xistin ji axaf-
tinê re destûr nedan

genî kirin

gemar qirêj
gemarî bi qilêr
gemarî bûn 1. qirêj bûn
2. herimîn
gemarî kirin 1. qirêj kirin
2. herimandin *"kaniya ku te av jê vexwar, **gemarî meke"**
gemaro dorpêç, rapêçan
gembol segê nêr
gemirandin/digemirîne/bigemirîne 1. rû û rûçikên tiştêkî guherandin
2. dirûv guherandin
3. daqurtandin
gemirîn/digemire/bigemire 1. li gemariyekê gerîn
2. pişivîn
gemî keştî
gemor tiştê ku dirûve tehlbûnê lê dikeve; tehlovançkî
gemş [I] kulm, gulmist, kefedest
gemş [II] werzişa zoranîkirinê
gemşandin/digemşîne/bigemşîne zoranî dan kirin, bi navê dan lîstin
gemşîn/digemşe/bigemşe zoranî kirin/bi navê lîstin
gemşo werzişkarê zoranîkirinê
gen cureyekî heşeratên ku ji qijniyan mezintir in
genav ava mend û genî; avegenî

gencîne xezîne, defîne
gend [I] aj, zîl, ajero
gend [II] bêhna kirêt *"xwarin **gend** û gû, şûştin reng û rû"
gend [III] pûç
gend [IV] sûd û kelk
-gend kirin sûd û kelk wergirtin
gendel [I] mirovê bêkêr
gendel [II] kesê ku pere û dahatiya dezgeh an jî kargeha welêt ji bo xwe didize
gendelî di karesatên giştî de diziya malê cemawerî
genefis 1. ferasetkor
2. bêkêr
3. dek û dolab
genek [I] gûnî *"henek, dibin **genek"**
genek [II] gen
gengaz pêkan, mumkin
gengeşî 1. nîqaş, gelacî
2. devjenî
genijîn/digenije/bigenije efûngî bûn
genim zadê ku jê nan û xwarinên sereke tên pehtin *"**genim** digere û digere, paşê tê di qulika êş de tê xwarê"
genimî esmer, qemer
genî 1. xerabûyî
2. efûngî, afnikî
genî bûn 1. xera bûn
2. efûngî bûn *"**av**, di golan de **genî dibe"**
genî kirin 1. xera kirin

genûs

2. afnikî kirin *"**ne xwar ne jî da hevalan, genî kir avêt newalan**"

genûs çikûs, timakar

gep 1. dêma rû, alûşk **2.** parî, qot

geprûg gewrî

ger [I] 1. geşt, seyran **2.** dor

-gera rastmalê dolivgeriya sermayeyê

-gera yekî dan bera wî dan; qewirandin

ger [II] erdê rast

ger [III] heke

geran mîrkutê hesinî

gerandin/digerîne/bi-

gerîne 1. bi rê ve birin

2. zivirandin **3.** îdare kirin

4. birin seyranê

*"**gerandin** derman e, rizq li ser piyan e"

gerav gerînek

gerd 1. xwelî **2.** toz û xubar

gerden der û dora gewrî û stûqulkê heta sersîngê

gerdengaz bejndirêj

gerdenî xemla stûyan a ku heta sersîngan dadikeve; şirdan

gerdelûle babelîsk

gerdenxwar stûxwar

gerdiş [I] 1. ger û seyran

2. çerx, zivir, fetl

gerdiş [II] amûr

gerdûm erebeya gayan

gerdûn 1. alem **2.** cîhan

gerdûnî 1. alemî **2.** cîhanî
gerelavij strangotina bi dorvegerî

geremol 1. sûresat **2.** hêwirze **3.** tevilhevî

gerestêrk stêrka ku di hevsenga tavê de gera xwe didomîne; rojgeran

gerew rehîn, barimte
*"**gerew**, li garanê ye"

-di gerewa yekî de çûn ji dêla yekî ve xwe dan kuştin

gerew dan ji ber yekî ve kefaletê dan

gerew kirin rehîn girtin, barimte kirin

gerger erdê bikevir

gergere gêre

gerguhêz (*r*) lêkerê ku birereserê werdigire; têper

gerhan gerîn *"**gerhan** derman e û rizq li ser piyan e"

gerik 1. tovê gul û giyayî yê hûrik ê mînanî tozê

2. toza ku havînan li ser belgên daran dinîşe

3. gera avê ya biçûk

gerisandan/digerisîne /bigerisîne 1. pêpeşt kirin

2. destverû kirin

3. pelçiqandin **4.** çewsandin

geriyayî gerok *"**kalê zemanan, dipirse ji xortê**

geriyayî"

gerîde gerok, geştiyar

gerih behîva negihiştî;
behîvterk

gerîn/digere/bigere 1.
seyahet kirin, geşt kirin,
çûn seyranê **2.** (*kar*) bi
rê ve çûn *"**aş digere** bi
avê, law dike karê bavê"

gerînek kuna di bin avê
a ku av bi zivirînê tê re
derbasî cihekî din dibe

gerînende 1. mudîr **2.**
berpirsyar

gerînge 1. rojgeran **2.**
pergala ku gera tiştan
têkûz dike

germ 1. nesar **2.** tîndêr
3. keliyayî **4.** sincirî
*"her kes xwe li agirê
germ digire"

-germ û sermaya felekê
dîtin pêrgî bûyerên tehl
û şirîn hatin û tê de pis-
por bûn

germahî tînahî

germav 1. kaniya ku ava
kel jê diherike **2.** ser-
şok

germavî kesê ku çûye
germavê

germ bûn 1. tîndar bûn,
sincirîn **2.** kelîn *"**hesi-**
nê sar, bi hilmê **germ na-**
be"

germesûk qumaşê erzan;
gincir

germiçang gerînge

germijandin/digermi-
jîne/bigermijîne ger-

mixandin

germijank alava gêrebayî
ya ku tiştê avî dikelîne

germijîn/digermije/
bigermije germixîn

germijok germixî

germik pîneyekî gerim-
kirî yê ku datînin ser
laşê kesê westiyayî da
ku giyanê wî nerm bibe

germixandin/digermi-
xîne/bigermixîne di
germê de sekinandin û
çêja wê xera kirin

germixîn/digermixe/bi-
germixe di germê de

man û çêj lê xera bûn

germiyan warê ku zivis-
tanan lê tê êwirîn û si-
tirîn

germî xwarineke ku ji
savari tê çêkirin

germjimêr alava ku tîna
heyî dipîve; tînjimer

germ kirin 1. sincirandin
2. kelandin

gername rojnivîska heya-
mên gera geştiyarekî;
geşname

gernas 1. egîd, qehre-
man **2.** wêrek

gerok pîşekarê geşt û
seyranê

gers cureyekî çêreyê ye

gerûşe karesat/bobelat

gerewêrk gerestêrk

geş 1. boş **2.** jîndar **3.**
herikbar

geş bûn

geş bûn 1. jîndar bûn 2. herikbar bûn

geşbîn kesê ku xwediyê ramaneke erênî ye

geş kirin 1. agir gur kirin 2. dilxweş kirin

geşedan pêşveçûn, pêşketin

-geşedanên aborî pêşveçûnên di warê îqtisadê de

geşe pê dan pêş ve birin

geşt [I] ger, seyran

-çûna geştê derketin seyrangehekê

geşt [II] pars, rewçigerî

-derketina geştê gerîna li pars û pûrsê

geştîyar gerok, seyah, seyranî

geştname gername, seyran-name

gevaztin/digevêze/bigevêze gevizandin

gevel porê tevlihevbûyî

gevel bûn gijik bûn

gevez rengê gulê; sor

geveze 1. alava ku pergala xebata wê teqoze bûye 2. devê ku hînî axaftina çepel bûye

geveze bûn 1. (alav) pergala xebatê teqoze bûn 2. (dev) hînî axaftina çepel bûn

geveze kirin 1. pergala xebata alavekê teqoze kirin 2. ji devçepeliya

kesekî re destûr dan **gevizandin/digevizîne/bigevizîne** li erdê birin û anîn; vegevizandin

gevizîn/digevize/bigevize xwe li erdê birin û anîn; vegevizîn

gevizk cihê bi toz û xîz ê ku ker û hesp xwe lê digevizînin; tozgevizk

gevol gevel

gewc gêj

gewende 1. tulî 2. mitrib

gewher 1. cewher, kevîrên giranbiha 2. puxte

gewixandin/digewixîne/bigewixîne 1. ser jê kirin 2. fetisandin

gewixîn/digewixe/bigewixe 1. ser jê bûn 2. fetisîn

gewr rengê spî yî tarî

gewre [I] 1. mezin 2. gir, girs 3. birêz

gewre [II] di hûnanê de çaviyeke rast û yeke çep

-gewre çêkirin çeperast hûnan

gewrecûnkî gewrotankî

gewrik nexweşiyeke çermî ye

gewrî qirik, xeneq *"**gewrîya** ku biqul e, bê rizq namîne"

-gewrî lê miçiqandin 1. tirs lê firandin 2. ajal lê dan firotan û bê spîtayî hiştin

gerotankî rengê gewr ê çilmisî

gewşîn taybetî

gewzîn di heyberan de bedewiya gewherî û dîtbarî

-gewzîna hunerî di karêkî hunerî de pîvana bedewiya gewherî û dîtbarî

gez [I] cureyekî daran e

gez [II] gest, şidandina diran a bi ser tiştêkî de

gezandin/digezîne/bigezîne (*xwarîna tehl û tûj*) ziman û gewrî sotin

gezek çêreya gezende ya pîjpijî

gezende tiştê ku aliyê xwe ê tûj bi tiştêkî din vedide

gezgezok çêreya kefgekê

gez kirin 1. diran lê şidandin 2. xwarin

gezme tîra kevanê

gezo cureyekî şirîniya ku dinîşe ser belgên daran; selwa

gezoke 1. zimandirêj 2. devçepel *"bi ber re diçî"

gezoke ne, di pişt re diçî pîzoke ne"

geztin/digeze/bigeze gez kirin

gêç [I] di hin alavên pîvandinê de derziya ku rêjeyê nîşan dide

gêç [II] heriya kilsê

-gêç kirin bi heriya kilsê seyandin

gêj 1. hişaloz 2. bêhişê ku wekî sermestan tevdi gere *"filan kes mirîşka **gêj** e (*bêkêr e*)"

gêj bûn 1. hişaloz bûn 2. hiş ji serî çûn

gêjde hişaloz

gêjelok lîstikeke zarokan a ku di dora xwe de dizivirin hetanî gêj dibin

gêjelokî zarokê ku gêjelok lîstiyê û lewre gêj bûye

gêjgerînek 1. gerînek 2. tiştê ku pir têvel û têkilhev e

gêjgerînk 1. ziviroka bayî; bablîsok 2. tiştê ku pir têvel û têkilhev e

gêj kirin 1. hişaloz kirin 2. hiş ji serî firandin

gêjo gêjde

gêjnok anix

gêl [I] gil

gêl [II] ehmeq, bodele

gêl [III] sewdaserê bêkêr

gêlaz mêwyeke e

gêle 1. cihêkirina dan û kayê bi gerandina sewalên ku bi hev ve girêdayî ne li ser zadê çinandî; kam 2. pestîl

gêlegêl bûyer, qewimîn
-tûşî gêlegêlên giran ha-

gêle kirin

tin ji karesatan bi awayekî serkeftî bihurîn

gêle kirin 1. bi kamê genim ji qeselî jibartin 2. çê ji neçêyî veqetandin 3. pêpest kirin 4. li dorê hev zivirandin

gêlme têkelkirina gelek cureyên xwarinan

-gêlmeya gavanî 1. xwarina ku gavan ji xwediyên naxirê belav dike 2. tiştên curecureyî

gêran balix, kamil

gêran bûn kamil bûn

gêranî balixtî, kamilî

gêrav çêkirina tiştêkî li gorî nimûneyeke heyî

gêrav kirin tiştêk li gorî mînakeke berdest çêkirin

gêr bûn 1. gindirîn, total bûn 2. wergerîn

gêre gêle *"**gêre**, bi golikan nabe"

gêreba bayê vegerokê ku ji herka avê çêdibe; cêryan

gêrik mûstang, morî *"**di**jinê te **gêrik** be jî, hesabê wî bike"

gêr bûn 1. feşk lê ketin, pêxem lê ketin 2. çewt wergerîn

gêr kirin 1. wergerandin 2. gindirandin, total kirin

gêro bûn 1. egle bûn 2. bilîn

gêro kirin 1. egle kirin 2. bilandin *"**bi**haran xwe şil mekin, payîzan xwe **gêro mekin**"

gêrûse destar

gêsû guliyê porî

gêşref komik

gêwil hizir û viyana mirovî ji bo kirin an jî nekirina karekî

gêwildar kesê ku dilê wî bi kirina karekî heye; bigêwil

gêwilsar dilsar

gêwilsar bûn ji karekî dilsar bûn

gêwilsarî dilsarî

gêwilsar kirin ji karekî dilsar kirin

gêwil şikandin dilsar kirin

gêwilşikên kesê/tiştê ku mirovî dilsar dike

gêwlê jina ku karî li gorî dilê dike

gêwlo mirovê ku her gav û du gav ne li ser temtêlekê ye

gêz 1. cureyekî daran e 2. fêkiyên vê darê

gêzek her du hestiyên ku di kêlekên kapên insanan de ne û yên ajalan jî di paşiyê de ne

gêzer gizêr

gêzgêrik gêzî

gêzirandin/digêzirîne

/bigêzirîne 1. bilandin

2. xapandin

gêzî alava maliştinê; siqayîl

gêzivan 1. siqayîlfiroş

2. paqijker

gibîse meha ku 29 rojan dikêşe; kebîse

gid kîteyeke ji bo gazikirina karikan û bizinan (*gidê: mê/gidî: nêr*)

gidaran berazê nêr

gidik (*di zimanê zarokan de*) karik

gidî tew lo lo!

gidiş parta giyayê/zadê dirûtî

gift soz û gotin

-giftî yekî tev gerîn li gorî sozê ku yekî daye hereket kirin

gihan(*gihîn*)/digihe/bi-

gihe 1. lê asê bûn 2.

devîdevî lê kirin 3. stewîn, kemilîn

gihandin/digihîne/bi-

gihîne 1. lê asê kirin 2.

stewardin, kemilandin

*"hespê çê, zengûyan

nagihîne xwe"

gihanek (*r*) girêka peyv û hevokan

gihar tenîsk

gihar bûn tenîsk bûn

gihayî stewî, berkemal

gihîştin/digihêje/bigi-

hêje [I] 1. kemilîn 2.

gijo

bi dest xistin 3. stewîn

gihîştin/digihêje/bi-

gihêje [II] 1. lê asê bûn

2. devîdevî lê kirin 3.

hatin asteke diyar 4. ke-

milîn *"ez hêdî diçim be-

la **digihêje** min, zû di-

çim ez digihêjim belayê"

gij şidet, tundî

-di gijekê de çûn û hatin

di nefesekê de çûn û ha-

tin

gijevij dengê ku ji çûn

û hatina tiştan tê

gij bûn ji êrîşê re ama-

de bûn

gijgijîn/digijgije/bigij-

gije 1. xwe kiz kirin 2.

xwe ji êrîşê re amade ki-

rin 3. xwe veperimand-

in

gijik 1. porê vîzvîzî 2.

porê gevel

-gijika hev kişandin pev

çûn û porên hev verûtin

gijîn/digije/bigije 1.

gijgijîn 2. (*sewalê nêr*)

baz dan ser (*a mê*) 3. pe-

lişin hev û li hev xistin

gij kirin xwe ji êrîşê re

amade kirin

gijlok zîpikên hûr

gijnîj cureyekî çereya

pîjîpîjî ye

-gijnîj girtin qirş û qal pê

ve aliqîn

gijo 1. kesê ji erîşê re

amade 2. baneşana ku

gijogijo kirin

pê sewalan didin gadan
gijogijo kirin 1. bangî
gadanê kirin 2. pêşkêş
kirin 3. berdan hev

gil herî

-gil û gemar herî û qirêjî

gilahe xenîmet, extirme

gilar goştê ku di bin er-
zenê de dadiliqe

gilare bistikê darê; qurm

gilav ava gemar

gilç singê sertûj ê ku di
ji ber hin sedeman er-
dê de tê çikandin; xilç

gilde gilok, gaj

gildegild kirin bildebild
kirin

gildêma cureyekî çêreya
ku dendikên wê hişkîrî
tên xwarin û jê rûn tê bi-
destxistin

gildî pîne û potikên wekî
balûleyê li hev pêçayî

gildî kirin werpêçan

gildîn gemara li der û do-
rê; zibil, gilêş

gildgildo bildbildo

gildo 1. kesê ku ji axafti-
na wî nayê ghiştin; bil-
do, tato 2. zimanfisek

gilê 1. girêdana bend û
têlan a bi hev ve; girêk
2. werma ji ber lêketina
tiştêkî sext

gilê bûn 1. bi hev ve bûn
2. tê de kêrtikek çêbûn,
werimîn

gilê kirin bi hev ve bestin

-xwe gilê kirin xwe givaş-
tin hev

gilêne spîtka çêv

gilêş 1. bermayiyên qirêj
û kêrnehatî 2. zibil

gilêşdank derdanka zi-
bilê

gilêz ava zeliqok a ku li
dêv dirije; şorik

-gilêz bi dêv ketin 1.
dev jev bûn û jê ava ze-
liqok rijîn 2. pir azwer
bûn

gilgil [I] heriya hasilkirî
ya ku acûrpêj pê ka-
xetîtan çêdikin

gilgil [II] 1. garis 2. danê
spî *"mirîşk di xewna
xwe de **gilgilî** dibîne"

gilik di endamê zayendî
yê mêzayan de riya avi-
kê ya ku digihêje malza-
rokê û li bin lûleya mîz-
kêş e; nîçik, çilik, *"qû-
nekê gotiye: 'aqile min
dibire, lê aqilê **gilika**
min nabire' "

gili 1. gotin 2. şikayet,
gazind *"**gili** hate zaran,
dê têkeve nav malan"

gilidar gazindok

gili kirin 1. gazindê xwe
jê kirin 2. jê şikayet ki-
rin

gilm guliyên darê

gilmik guliyên darê yên
biçûk

gilok tayê ziyî/hilçinandî;

gaj, gilde
gilol girover
gilolî giroverî
gilor [I] berê dara qajê
gilor [II] 1. nemûş 2. fêlbazî
-gilor kirin 1. nemûş kirin 2. fêlbazî kirin
gilor [III] girover
-gilor kirin gindirandin
giloxe cûcika ku teze ji hêkê derketiye
giloxe bûn (*cûcîk*) ji hêkê derketin û girs bûn
gilp gulp
gilûmût girover
gilûmûtî giroverkî
gilviçandin/digilviçîne /**bigilviçîne** 1. pirçiqandin 2. pan kirin
gilviçîn/digilviçe/bigilviçe [I] dil jê mayîn
gilviçîn/digilviçe/bigilviçe [II] 1. di bin lingan de virçiqîn 2. pelixîn
gilyaz gêlaz
gincir pîne û potikên peritî; zîval
gincirgincirî (*pîne*) qelş-qelşî û zîvalzîvalî
gincirgincirî bûn (*pîne*) qelşqelşî û zîvalzîvalî bûn
gincirgincirî kirin (*pîne*) qelşqelşî û zîvalzîvalî kirin
gindirandin/digindirîne/bigindirîne 1. total

giranbiha

kirin 2. wergerandin
gindirîn/digindire/bigindire 1. total bûn 2. wergerîn
gindor 1. cureyekî sewzeyan e; qire 2. girover 3. bankutik
ginegin dengê kesê ku ji bêfilê diaxive
ginegin kirin ji bêfilê axaftin
ginginok kesê ku ji bêfilê diaxive
gir [I] 1. kêrt 2. bilindahî
gir [II] 1. bermaya ber bêjingê 2. arek
gir [III] 1. girs 2. mezin 3. geltegan
gir [IV] 1. rik, hêrs 2. bela 3. awat û azwerî 4. întiqam
-gir [V] paşgireke navdêrsaz û rengdêrsaz e
gir [VI] 1. xwirê gurîbûnê 2. rikhatin *"divê mirov girê xwe bi destên xwe dixwirîne"
giramî 1. îhtiram, qedrdanî, rûdanî 2. rêzdarî
giramî girtin 1. rêz girtin 2. îhtiram kirin
giran 1. nesivik 2. hêdî 3. zexm 4. bibiha 5. cidî *"aqilê giran, mûyî kêr dike"
giranbiha 1. qedrmezî 2. biqîmet *"ji azadiyê bêhtir tiştêkî giranbiha

giran bûn

nîn e"

giran bûn 1. ji rewşa sivikiyê derketin 2. hêdî hêdî xebitîn

giranî 1. nesiviktî 2. hêdîkahî 3. zexmî 4. bibihatî 5. cidîtî *"**giranî** pîvana zêran e, sivikî bobelata ber deran e"

giran kirin 1. ji rewşa sivikiyê derxistin 2. kar ewiqandin

girar xwarineke ku ji birinc û savarî tê çekirin *"**girar** bi xwê, xwê bi tahm"

girav parçeyek bejahiya ku doraliya wê bi avê ve hatiye rapêçandin

giravî giramî

gîrbêj bêjînga ku kunên wê fireh in; serad

gîrde girav

gîrdek tîpên mezin ên *wekî A,B,C...*

gîrdik masûlke

gîrdirûn taye, çerxe

gîregir 1. payedar 2. rayerdar 3. çîna bijarte

gîrêba 1. nexweşîyeke bakî û jandar a ku dikeve masûlke û gehên mirovî 2. kînora ku di rehçikên xwîne de derdikevin

gîrêbend 1. cihê girê ya ku bendik lê hatiye şidandin 2. peyman

-gîrêbenda zewacê peyman nîkahê

gîrêbest şala navê; şûtik

gîrêcan bêaramiya giyanî

gîrêçik movik

gîrêdan 1. bi hev ve kirin, bestin 2. gilê kirin *"**hesp** li ser afirê keran nayê **gîrêdan**"

gîrêdayî 1. biservekirî 2. gilêkirî, beste

gîrêhişk hişkegilê

gîrêk cihê ku bi hev ve hatiye bestin; gilê *"**gîrêka** ku bi destan vebe, hewceyî diranan nake"

-gîrêk ketin qîrikê 1. kelogirî bûn 2. nan di gewriyê de nedehîn

gîrêpêç babelîsk

gîrêz gilêz

gîrfan berîk, cêb

gîrfik 1. felqdestek hevîrê ku jê nanek tê çekirin 2. her du nerme-guştên hêtan

gîrgirik 1. ereboka zarokan 2. ereboka destan a ku giraniyên hetanî 100 kîloyî lê bar dikin 3. alaveke malîştinê ya bi qasî destekî ye û pê gildîna hûrik tê paqijkirin

gîrgîn 1. gurêx 2. hêrs-hatî 3. bêhteng

gîrhan xwe bi xwe xitimîna qul û qelîştekan

gîrij kesê mirûztirş û

girove

rûpirçî
girişîn/digirişe/bigirişe 1. (*seg*) bezîn hev
2. (*mirov*) gef lê xwarin
girik 1. şêlî, nezetal 2.
kêrtê ku pir ne bilind e
girisîn/digirise/bigirise
mezin bûn
giriyaşîn/digirişe/bi-
girişe 1. bi girî ve kirin
2. behicandin *"dostê
ku te **bigirişe** baş e, ne
yê ku te bikenîne"
girî 1. rijandina hêstiran
2. nûzenûz *"bi **girî**, ji
gorê ranabin mirî"
-girî pere nekirin xemgî-
niyê têra veşandina
tiştê çuyî nekirin
girîşeng 1. lorîn 2.
dengê girişê 3. zêmar
girîn/digirî/bigirî 1.
hêstir rijandin 2. bi ser
de keser kişandin û lew-
re rondik barandin
*"çûn dewsa miriyan,
her kes li miriyê xwe **gi-**
riya"
girîng tiştê ku hebûna wî
pêwist û watedar e
girîngî pêwistî û wedarî
girîngî dan 1. bi her du
destan girtin 2. pêwist
hesibandin 3. qedr dan
girkan çiyayê ku lûtkeya
wî heriyêke agirîn di-
reşîne derve
-girkanê hilçûyî çiyayê

ku lûtkeya wî ya agirîn
zindî ye û her gav xeter-
nak e
-girkanê mirî çiyayê ku
lûtkeya wî ya agirîn teqî-
yaye û êdî ne xeternak e
girj tivancî
girj bûn tivancî bûn
-girjbûna masûlkeyan
tivancîbûna pazûyan
girmişîn/digirmişe/bi-
girmişe (*ewr û esman*)
deng vedan *"ewrê reş
digirmişe"
girmik 1. kulm, lep 2.
zêdehiya serê dûvê pêz
a ku bi qasî kulmekî ye
girnawkî bûn 1. dema
gonxwarina pisîkê hatin
2. çav li qûndetiyê kirin
girnîşandin/digirnîşîne/
bigirnîşîne 1. kenandin
2. duqat kirin
girnîşîn/digirnîşe/bigir-
nîşe 1. kenîn 2. duqat
bûn
girnoz girtikgirtikî, kêr-
tik-kêrkitî
girole navgîna barkêşiyê
giroşk dervank, tepedor
girov 1. berate, nîşane,
elamet 2. belgeya ku ras-
tiya rewşekê an jî tawa-
na bersûcekî derdixe
holê
girove belge
-giroveya ajovaniyê bel-
geya erebe-ajotinê

girover

-giroveya bazirganiyê destûrnameya ticaretê

girover gilomûtkî, çenberkî, xeleşkî

girs 1. gir 2. mezin

girse civateke pirjimar; kom

girseyî têkildarî civateke pirjimar; komasî

girsik hirmiya çolê

girş stûn

girte zabitname

girtek 1. parçeyek kaxeza ku firoşkar wekî giroveyekê dide kiriyarî, tê de biha, nav û cureyê bûjenan tê nivîsandin 2. giroveya ku dezgeh an jî saziya têkildar di dema wergirtina diyariyan de dide xêrxwazan; meqbûz

girtênivîs kesê ku zabitnameyê digire

girtin/digire/bigire 1. hildan 2. wergirtin 3. bi dest xistin 4. zeft kirin *"her kes, xwe li ronahiyê digire"

-girtina berê rojê rewşa ku heyv an cismekî asûmanî yê din têkeve navbera dinya û rojê, roj ji dinyayê xuya nebe û dinya tarî bibe

-girtina berê heyvê rewşa ku dinya têkeve navbera heyv û rojê, heyv

rojê nebîne û di tariyê de bimîne

-girtin ser xwe pejirandin

girtî 1. mehkûm 2. bengî

3. dîl 4. venekirî *"destê dayî, ser ê girtî re ye"

girtîgeh 1. hepisxane 2. bendîxane

girtole kesê bi dest û pê

girûz girnoz

girûz kirin 1. meht kirin 2. darotin 3. şimşat kirin

gişk/gişt 1. hemû, her kes/her tişt 2. bi temamî *"dîn pir in, gişt ne li cem hev in"

giştgiyan beden, laş

giştî gelemper, tevahî

-serokê giştî rêvebirê gelemper

giştiname namedor, belavok

gitî cîhan

givande 1. cihê bilind; kendal 2. hêl

givandin/digivîne/bigivîne havên kirin, meyandin

givar kesê ku xwîna mirovî lê dikele

givêrandin/digivêrine/bigivêrine dehandin

givêrîn/digivêre/bigivêre dehîn, (tiştê xwarî) helîn

givir pisîka kovî

givî şîrê havênkirî

givîşk [I] tivanc
-givîşkî bûn tivanc û qo-
 linc di lêş de peyde bûn
givîşk [II] bizava ku mi-
 rov ji egera xewê an jî
 westanê xwe radikêşe
-givîşk dan palûşkên
 xewê pê ketin
givrik mirovê hêzdar û
 xurt
givrik bûn gihiştin û me-
 zin bûn
giya 1. çêre, hêşinahî **2.**
 çêreya çinandî ya ku
 wekî alif tê bikaranîn
 *"nokê, **giya** rabû li ser
 kokê"
giyan 1. can **2.** ruh, gan
-Giyanê Pîroz cenabê Cib-
 raîl eleyhiselam
-giyanê xwe dan 1. bi ser
 heqiya xwe de çûn; mi-
 rin **2.** cangorî bûn
giyanewer 1. zindî, jîn-
 dar **2.** candar
giyanewernas pisporê
 ruhberan
giyanewernasî zanistên
 têkildarî jiyana giyan-
 daran
giyanî zindîtî, ruhanî
giyaxur 1. sewalên ku di-
 çêrin **2.** kesên ku -weke
 rêman- goştî naxwin
giz 1. hizir **2.** viyan
gizdar balkêş
gizêr cureyekî hêşînahiyê
 ye û hem bi terî hem jî

pijandî tê xwarin
gizgizik giloka biçûk
**gizgizîn/digizgize/bi-
 gizgize 1.** tevizîn **2.** ri-
 cifîn, lerizîn
gizilgo giloka ku ta û
 bendê wê li hev aliyaye
gizing elind
gizîr xizmetkar, berdestî
gizre ardê ku gir hatiye
 hêran
gizvanok gustik
gizû rûne xerabûyî
gihev îkramiye
-giheva cejnê bexşîşa
 eydê
gîr [I] 1. tund **2.** asê **3.**
 girtî **4.** rawestayî
gîr [II] qebiz
gîrav ava ku bi bûjene-
 ke din ve têkel bûye
(wek: av û xwê)
gîr bûn 1. qebiz bûn **2.**
 rawestan **3.** asê bûn
gîre qebizbûyî
gîrhe peqpeqokên ku ser
 ava kelyayî dikevin; kef
gîro vemayî, paşdemayî
gîro bûn 1. taloq bûn **2.**
 egle bûn
gîro kîrin 1. taloq kîrin
2. egle kîrin
gîsik karikê dusalî *"**gî-
 sika** gurî diçe serê kani-
 yê û ji eslê avê vedixwe"
gîsin di cot de nikilê tûj ê
 ku erdê vediqelêşe *"**co-
 tê bê gîsin,** nikil zû lê

gît

dişkê"
gît 1. rojên zivistanê yên
pir sar **2.** karesat
gîtik hestiyê çîpê
gîx xêza ku di şeklê bazi-
nekî de hatiye kêşan
gîzan hesinê tûj ê ku pê
tiraş dibin
gîzre dar a ku ne hişk e
ne jî ter e
go gog
gobaz gogbaz
goc 1. kesê di dest û piyên
xwe de seqet e **2.** kesê
ku dest û piyên xwe bi
awayekî kêrhatî bi kar
nayîne û kêmlibat e
gocî 1. seqetiya dest û pi-
yan **2.** kêmlibatiya dest
û piyan
goçavik berçavk
goçel gopal
goçe tîş û qertîş
gog hola lîstinê **"gog** çî-
qas gilover be jî, dê li ci-
hekî rast bisekine"
-gog hatin ber çoyî ketin
ber firsendê
gogbaz kesê ku bi holê
dilîze
gogelisk lîstîna hola pê
gogerin kêzikeke ku ji gil
û gemarê gogên biçûk
çêdike
gojimestî kirin (*têjika*
nûzayî) hînî mêtinê ki-
rin, seredan kirin
gol 1. liç **2.** her ava ku

nakişe **"av di golê de**
bimîne, dê genî bibe"
gole sewalê ku li pêş ke-
riyî diçe
golik têjika çêlekê **"golik**
tuneye ku bimije, xwesû
tuneye ku bikuje"
-golika bipirç kirin zikê
yekî kuleke bêderman
kirin dil û hinavê wî
golikvan kesê ku golikan
diçêrine **"dema ku he-**
ye, mêvan î; wexta tune,
golikvan î"
golim kulêmek
gom êwirgeha sergirtî ya
ku bi şevê pez tê de me-
xel tê **"goma mirovî, ji**
qesra xelqê çêtir e"
gon berhildan û pelxwa-
rin **"bizin dizîka gon**
dixwe, lê eşkere dizê"
gonce qurmê dar û giya-
yê hişkbûyî
goncal kortal, çal
gongil [I] cureyekî goni-
yan e **"gongil** çiqas hol
be, dê li cihekî rast bise-
kine"
gongil [II] **1.** qat bi qat **2.**
gustikên porî
gonî gûnî **"gonî, tu carî**
di bin berfê de namîne"
gopal 1. ço **2.** şiva ku
destika wê heye **3.** şiva
serkevan **"darê bi strî,**
nabe **gopal"**
gopîtik lûtke, zîrwe

gotin

gor 1. qebr, mezel, meq-
bere 2. kortal *"kes, na-
keve **gora** kesî"

goran mêrg û çîman

gorangeh mêrga ku bi
kêrî bêhnvedan û sey-
ranan tê

seyrangeh

goranî 1. kilam, stran

2. zaravayeke kurdî ye

gore lixwekirina piyan

gorevan 1. kesê ku go-
reyan çêdike 2. kesê
ku qebrên miriyan di-
kole

goristan cihê ku qebr lê
tên kolan û mîrî lê tên
çalkirin *"mirov diçe
serdana **goristanê**, da
ku gora wî jî tê de hebe"

gorî 1. qurban 2. fedakar

-ez gorî ez qurban, ez
xulam

gorîçe kêlika gorê

gorn 1. mala ku havînê tê
bikaranîn; sermiyan 2.
hevşiyê sewalan

gornebaş pîşekarê diziya
goristanan

gosan cureyekî mêşan e
û dişibihe mêşhingivan

gosartme 1. rezîl 2. ele-
wat 3. rêşkenî

goşe 1. guçê ku qiraça wî
45 derince ye 2. çim 3.
fetl, zivir

goşebend qiraca ku en-
dazeya wê 45 derece ye

goşepîv alava ku pê qey-
sa guçan tê pîvan

goşkar solbend

goşt tebeqeya ku li ser
hestiyan hêşîn dibe
*"ber **goştê** çûyî nakeve,
ber ser û piyan dikeve"

-goştê nerme goştê bê-
hestî

-goştê hêrayî goştê hûr
hûrkirî

-goştê heram 1. qelew-
bûna bêteşe 2. goştê
ser mûziya mêran a
beriya sinetkirinê

goştfiroş pîşekarê firoti-
na goştî; qesab

goştî goştê hişkîrî

goştperê cenîn

goştخور sewalên ku de-
bara jiyana wan tenê
goşt e û nikarin biçêrin

gotar 1. meqaleya wêjeyî
2. nutuq

gotebêj 1. hevpeyvîn 2.
nîqaş

gotegot 1. qîl û qal 2.
deng û behs 3. qirtevirt
*"bi **gotegot**, mirov na-
çe cot"

gotin [I] 1. soz 2. biryar
3. peyman *"mêr ew e
ku bibe xwediyê **gotina**
xwe"

gotin/dibêje/bibêje [II]
1. axaftin, peyvîn, xeber
dan 2. salix dan 3. şehi-
tandin *"**gotin**: 'bavê

gotindar

te siwaran kuşt an peyaran'; got: 'wekî kuştin, ha siwaran, ha peyaran' "

gotindar 1. axivger **2.** xeberdayî **3.** salixdayî

gov 1. gol **2.** gom

govan kesê ku bûyer bi çavê xwe dîtiye; şahid, guwah, gove

-govanê dîtî û binayî şahidê ku bi çavê serê xwe buyerek şopandiye

govanî şahidî, guwahî

govan-name girove û nivîsarên li ser bûyeran

gove govan

govetî govanî

govend dîlan, zemawend
*"govend, bê deng nabe"

-govend gerandin dîlan girtin

govendger sergovendî, kesê ku dîlanê digerîne

goyende 1. kesê ku vedibêje **2.** salixdayî
*"goyende têr xwar, dê dest bi salixan bike"

goyger pişekarê goglistinê; gogbaz

goyinger nobedar, pandî

goyîn [I] rêza nobetê, dora payînê

goyîn [II] balindeyeke ji malbata pepûkan e

guçl 1. komeke fêkiyên bi çiçilekî ve **2.** gûşî
*"bav rezek da lawî, lawî guç-

lek tirî neda bavê"

guh endamê bihîstinê
*"hêştir çiqasî ji hev dûr herin jî, **guhê** wan tim li ser hev e"

-guh birin 1. hetikandin **2.** veçirçirandin

-guh dan 1. jê bihîstin **2.** bala xwe dayîn

-li ber guh ketin 1. pê hesîn **2.** haj pê hebûn

-guh lê dêrandin 1. (*guh*) bel kirin **2.** payîn

guhar xemla ku jin bi guhên xwe ve dadiliqînin
*"Xwedê, **guharan** dide yên biguh"

guhan endamê şîrî yê sewalan

-guhanê xwe kirin nêzîkî zayînê şîr ketin guhanan

guhbel 1. guhrep **2.** sîxur, casûs

-guh bel kirin ji xerabiyê re bihîstin

guhçik nermegoştê guhî yê ku guharê davêjinê

guhdar kesê ku dibihîze

guhdarî têgihîştina salixan
*"guhdariya derewan xweş e, lê bawerkirina wan ne xweş e"

-lê guhdarî kirin 1. jê bihîstin **2.** gotin jê seh kirin **3.** bal xwe danê
*"berê **guhdarî bike**, paşê xeber de"

guhder 1. hişyar **2.** bal-

dar **3.** bisemt
guhdirêj ker, çarsim axa
 *"ji bo ziyandayîna xwe-
 diyê xwe, **guhdirêj**, mi-
 rinê jî dide ber çavên
 xwe"

**guhertin/diguherîne/
 biguherîne 1.** guhêztin
2. şûna yekî yeke din
 danîn

guher 1. warê ku pez lê
 mexel tê **2.** meydana
 komkirina sewalan *"bi-
 zina belek, şivanê kulek,
 êvarê bi hev re tèn **gu-
 hera** teng"

-li guherê man 1. li qadê
 bêxwedî man **2.** bi kêrî
 tiştêkî nehatin

guherbar tiştê ku dirûvê
 xwe diguhêzîne nifşeke
 din

guherîn [I] 1. guhêzîn
2. qelibîn

**guherîn(guhertin)/digu-
 here/biguhere [II] 1.**
 teşeyeke nû girtin **2.**
 dirûvekî din girtin

guherînkâr sedemkarê
 qelibînê

guherto awayekî cihê ê
 heman dirûvî, dirûvekî
 çyawaz ê heman tiştî

guhêrgeh dezgeh an jî
 firoşgeha guherîna di-
 ravan; seraf

guhêzbar tiştê ku neql
 û sewqiyata wê zû û

hêsan tê kirin

**guhêztin/diguheze/bi-
 guheze 1.** guhertin **2.**
 wergerandin **3.** neql ki-
 rin **4.** ferehte kirin *"ga-
 yê reş, çermê xwe **na-
 guheze"**

guhgiran kesê ku baş na-
 bihîze

guhmental guhmezin
guhnedar 1. serhişkê
 bêxem **2.** bêxemê sersar
guhnelî di giyandaran
 de daxwaza təkiliya za-
 yendî

guhrep guhbel

gul 1. cureyekî kulîlkan e
2. navê kulîlkekê ye
 *"biçûkê salê, **gula** ma-
 lê"

gulan meha pêncemîn a
 salnameya zayînî ye
 *"**gulan** e, dew li cem
 hemûyan e"

gulav ava gulê ya ku ji bo
 bêhdana wê tê bika-
 ranîn

gulçîsk gurçik

guldank derdanka ku
 gulan tê de datînin

guldeste berhevoka kar û
 xebatên wêjeyî

gule fişeng

gulebaran kirin 1. fişeng
 lê reşandin **2.** agir ser
 piştê pê xistin

gulebûk cureyekî kulîl-
 kan e

gulebûk

gulegenim simbil
gulendam bejnzirav
gulik 1. şirik 2. porik
3. kulîlk
gulimîn/digulime/bigulime 1. elametên jîndariyê nîşan dayîn 2. hîlimîn
gulî 1. çiqilê darê 2. porê hûnandî *"**gulî** dirêj e, hiş qirêj e"
gulîfk bisk
gulivandik telaşê tayî
gulizerînî jina ku porê wê yî çûr gûlikî hatiye vegirtin *"**gurî** dimire, dibe **gulizerînî**"
gulkelem cureyekî sewzeyan e û pijandî tê xwarin
guld 1. bilq 2. ji nişkê ve 3. qurteke vexwarinê
guldik 1. guldik 2. hemû seriyên ku dişibihin serê derzîreqê
gulşen gulzar
gulte 1. stûn 2. bêra kelekvanan 3. darê ku serê wî wekî tîpa T'yê ye, topal didine bin milên xwe û pê bi rê ve diçin
-gulte kirin (*da ku xwe ber giraniyê ragire*) stûn danîn bin garîteyî
gulzar baxçeyê gulan
guman [I] 1. ewlehî 2. hêvî *"**gumana** xwe, ji

Xwedê me bire"
guman [II] şik, şubhe
gum qurteke vexwarinê
gumanbar bûn di bin şikê de bûn
guman kirin tê de ketin şikê
gumgumok cureyekî sewalên bejî ye û dişibihe margîseyê
gumlat 1. cîsim 2. tiştê hişk
gumrik 1. bihura peretî 2. saziya ku hawirde û hinardeyên welêt dişopîne û mîhengê didê
gumş 1. parî 2. hop
gun hêlik *"**heke gunên** meta min hebûna, min dê jê re bigota: apo"
gunc lûleya avê a binerdî
guncan 1. munasib 2. pêkan 3. lêhatî
gund cih û warê ku ji çend malan pêk tê (*ji taxê mezintir û bajarokî biçûktir e*) *"**melayê nexwendî, digere li nav gundî**"
gundî şênî û dêmanên ku di wargehên kêmjimar de dijîn *"**gundî** li hev nexin, romî tîr naxwin"
gundwar derebajar, cihê ku ne bajar e
gundwarî derebajarî
guneh sûc, tawan
-guneh daweşandin 1.

gurz

tewbe bazar kirin **2.** gu-
nehê xwe kirin
-guneh pê hatin 1. dil pê
şewitîn **2.** dil ber derne-
ketin, heyf pê hatin
gunehkar tawanbar
gunekî kesê ku bi hêlik-
reşê ketiye
guneng belengaz
gungilî 1. gustikgustikî
2. badayî **3.** gurbiz
gupik 1. panî **2.** lûtke
gur [I] cureyekî hey-
wanên dirinde ye û diş-
bihe kûçikan *"**çêlikên**
guran, ji mirovî re nabin
bira"
-gurê manco gurê efsûnî
yê çirokan
gur [II] 1. zindî, jîndar
2. herikbar
-gur bûn 1. holepît jê
rabûn **2.** zêde bûn
-gur kirin 1. alafa êgir
pirtir kirin **2.** zêde kirin
**gurandin/digure/bigu-
re 1.** post kirin, çerm jê
vexistin **2.** qutqutî ki-
rin, pir lê xistin
gurc şidiyayî
gurc bûn şidîn
gurc kirin şidandin
gurçik du endamên ku
di pişt mirovan de ne
*"**mirov dilî nede, gur-
çikê naxwe**"
guregur 1. dengê bayê
xurt **2.** dengê erebeyan

*"**bayê gurgurî**, weke ji-
na virvirî"
gurêx 1. dir, gurxenêq **2.**
segê ji gurên kedîkirî
gurg navenda tevnê ya ku
raçandinê digêrîne
gurî [I] keçel, serût *"**gu-
rî** dimirin, porsor dibin"
gurî [II] 1. cureyekî nex-
weşiya çerm a ku enda-
mê gurî her dixwire û qa-
lik dide **2.** kesê ku bi vê
nexweşiya ketiye *"**kesî**
qala **guriyî** nedikir, rabû
di devê kaniyê de gû kir"
-gurî bûn bi nexweşiya
xwiranê ketin
gurikî 1. weke guriyan
2. bi çepelî
gur kirin 1. alaf pê dan
2. agir geş kirin
gurkî 1. weke guran **2.** bi
êrîşeke hovane *"**bixwe**
gurkî, rabe mêrkî"
gurmij hucûm, êrîş
**gurmijîn/digurmije/bi-
gurmije** hucûm kirin,
êrîş birin ser
gurmist kulm, mist
gurz 1. baqeke mezin a
giyayê dirûtî û xurom-
kirî **2.** çekeke cengî ya
ku dişibihe şiveke serço-
max a mezin lêbelê he-
sinî û pîjîpîjî ye
-gurz kirin 1. (*giya*) weke
baqeke mezin bi keys ki-
rin **2.** (*bar*) par bi par bi-

gustik

lind kirin
gustik di por de rewşa qatqatîbûnê
gustil xemla ku dikine tiliyan
guşpan guzvan
gut bûn 1. (*di av û heriyê de*) çikilîn 2. (*bi kûrî û hûrî di ramanê de*) hênîjîn
guv (*di zimanê zarokan de*) 1. erebe 2. makîne
guva guva hêdî hêdî
guvaşte alava ku mêweyan diguvişîne û jê awan derdixe
guvaştin/diguvişîne/biguvişîne 1. pihêt girêdan 2. vepincirandin 3. şidandin
guveguv dengê erebe û makîneyan
guwah dîtiyê buyerê yan jî bihîstiyê gotarê; govan
guwahî karê ku dîtiyê buyerê yan jî bihîstiyê gotarê dike; govanî
guzar geşt û seyran
guzargeh bihur
guzik gûşiyê berên dara qajê
guzim 1. pihêt 2. muhkem û şidiyayî
guzvan alaveke kincdirûyan e; guşpan

gû gemara însên *"**gû** jî, ji gênim e"
gûdele 1. kesê elewat û bêkêr 2. kesê qîlêr
gûgerîn cureyekî kêzikên ku ji gemarê gogan çêdike û digêrinê
gû kirin gemar kirin, rîtin
gûlik cureyekî çêreyê ye û pijandî tê xwarin
gûmez serbanê giroverê ku nivçemberkî ye; qube
gûmik ji aliyê hundir ve serê tiliyan
gûn 1. reng 2. boyax
gûnî çêreyeke bistrî ya û dikine ardefa êgir; gonî
gûse dasî
gûsî 1. xurnûk 2. cureyekî giyayê bistrî ye
gûstêr kevîrê esmanî
gûstêrk cureyekî bihukan e û şevê pê dikevin
gûşî çiqilekî tijî yê tiriyan; enqûd
gûz gêz *"**gûz** bextê mêran
gûza pûç e û pireya şikestî ye"
gûzan hesinê tûj e ku pê pirça çêrmî tê kurkirin
gûzek cot hestiyên ku di her kêlekên piyên mirovan de ne; gêzik

H

h/H tîpa dehemîn a alfa-
beya kurdî ye; dengda-
reke ku cîderka wê ez-
mandevî û qirikî ye,
awayê belavbûna wê
nîvdengdêr e

ha! [I] çi ye

ha [II] kîteyeye ku di wa-
teya /wergire/yê de tê
bikaranîn (*ha ji te re*)

ha ... ha ... [III] ew jî dibe
û a din jî dibe **"ha** di
hûr de, **ha** di tûr de"

hacet 1. alav, halet 2.
pêdivî **"barê hacetan,**
kes nikare rast bike"

haf 1. huzûr, pêşber 2.
qad, meydan

-di hafa Xwedê de di hu-
zûre Xwedê de

hal rewş, temtêl **"heke**
bêyî mala me, tu dê
bibînî **halê** me"

-halê kûçikan rewşa dij-
war

-ji halê xwe razî bûn
qîma xwe bi rewşa heyî
anîn

-hal û wext xweş bûn
maldar bûn

halan 1. awaz 2. newaya

bilind **"halana** dilan, ji
halana bayî xurtir e"

-halan dan 1. awaz berz
kirin 2. bi newayeke bi-
lind qîjîn

halet amûr, alav

-haletên avasaziyê ala-
vên însaetan

halxweş 1. dewlemend
2. têrxwarî

han [I] 1. teşwîq 2. niç,
navtêdan

-han dan 1. teşwîq kirin
2. nav tê dan, niçandin

han [II] kîteyeye ku wa-
teya cînavkên şanîdanê
xurt dike *wek: ew/ev*
wê/vê mala han

handêr 1. teşwîqkar 2.
navtedayî, niçandî

hanê ha, han

hangaj kotanê ku sewa-
lan davêjinê û pê erdê
cot dikin

hanzûka pir bi lezgînî

har [I] zordest

har [II] kesê ku bi nexwe-
şiya hişalozî û hoviyê
ketiye, derdeseyî

-har bûn 1. hov bûn,
wehşî bûn 2. dîn bûn 3.

hasilat

- ji rê derketin *"jina bêkes **har dibe**, mêrê bêkes jar dibe"
- har kirin** 1. hov kirin 2. axozî kirin 3. newan kirin 4. dîn kirin û ji rê derxistin
- hasilat** 1. derhat 2. hilberîna ku tê berhevkirin
- haş** 1. sakin, aşt 2. tebitî
- haş bûn** 1. aşt bûn, sakin bûn 2. tebitîn
- haş kirin** 1. aşt kirin 2. tebitandin 3. asayî kirin
- haşa** derî hafê
- haşa ji huzûrê** derî hafa camêran
- haşiye/haşî** nivîsên li kêleka rûpelê
- hatin/tê/bê [I]** 1. bûn 2. rûdan 3. qewimîn *"**hat** ji newalê, bû xwediyê malê"
- hatin holê** 1. qewimîn 2. rûdan 3. çêbûn
- hatin [II]** dextl û debar
- hator** mîr kutê ku kils pê tê kutan
- havên** meya, firşik, hevîrtirş *"**bê havên**, şîr to nagire"
- havên bûn** meyîn
- havên kirin** meyandin
- havil [I]** 1. sûd, kelk 2. meslehet, berjewendî
- havil [II]** bandor, tesîr
- havil [III]** 1. biryar 2. pêwendî

- havildar** pêwendîdar
- havî** 1. sersar û axozî, derbider û aware 2. dînik 3. peza ku ji keriyê xwe vediqete û di-gihêje keriyekî din
- havî bûn** derbider bûn
- havî kirin** derbider kirin
- havîn** werza germê, tavistan *"**her çi jar e, li havî-nê jî sar e**"
- haviñgeh** malên ku havînan tèn bikaranîn; sermiyan
- havlêk** gêzî, siqayîl
- havrî** bermaya xwarin û vexwerinê
- hawar** 1. îmdad 2. bangawaziya ku pê destyarî ji cihekî tê xwestin
- hawar hatin** ji bo kesê di tengavîyê de destyarî hatin
- hawar gihandin** rewşa aliyê di tengavîyê de ragihandin aliyê destyar
- hawar kirin** 1. (*bi dengî, nivîskî an ji bi riya ragihandinê*) destyariya lezgîn daxwaz kirin 2. qîjîn û gazî kirin
- hawir** dorali
- hawirde** bûjenên ku ji derve hatine standin; îdxalat
- hawirdor** dorhêl
- hawirparêz** dorhêlparêz

hawîd palanê ku davêjin ser pišta hêştiran

hawran puşiya bêmil a ku di ser kincan de tê werkirin

haxam keşeyê cihûyan

hay 1. xeber 2. salix 3. melûmat 4. agehî *"zikê têr, **hay** ji yê birçî tuneye"

-hay jê hebûn 1. haj pê hebûn 2. pê hesîn 3. pê nasîn 4. tê gihîştin *"ber bi mino, **hay jê tuno"**

haydar 1. pêhesiyayî 2. xeberdar 3. têgihîştî

haydan bergirî

haydar bûn 1. pê hesîn 2. jê xeberdar bûn 3. tê gihîştin

haydar kirin 1. pê hesandin 2. jê xebardar kirin 3. sergihayî kirin

haylime teqereq

hazir 1. amade 2. eywez *"behsa gur dikin, gur jî **hazir e"**

heb 1. lib 2. kit

-heb ji hebê neqetandin bênavber yeko yeko li pey hev rêz kirin

heba 1. beytu 2. dêrzbûyî

heba bûn dêrzbûn

heba kirin dêrzbûn kirin

heban derdanka ku xwarina şivên tê de tê danîn; eyarê şivaniyê

heciz kirin

-hebana xwe vajî kirin/daweşandin 1. bi qasî zanîna xwe axaftin 2. bi qasî hêza xwe tev gerîn

hebirman hinarê hişkirî
hebişandin/dihebişîne/bihebişîne 1. vegemirandin 2. bi çavçilî daqurtandin

hebosan cureyekî çêreya ku jê eraqê jî çêdikin

hebreş mendika toraqê

hebûn/heye/hebe 1. xwedî bûn 2. berdest bûn 3. giyanewer bûn *"çiya, bi ser hev re **he-ne"**

hebûn-nasî retkoka ku sedema hebûnê wekî armanç dibîne

hec di rojên wê yên diyar de serdana Mala Xwedê *"**hec**, bi silavan qebûl nabe"

hecel derhata aborî

hehecik/hecîreşk cuyekekî çivîkên ku dişibihe leqleqan; dûmeqesk

heciqandin/diheciqîne/biheciqîne pelixandin

heciqîn/diheciqe/biheciqe pelixîn

hecivandin/dihecivîne/bihecivîne tevizandin

hecivîn/dihecive/bihecive tevizîn

heciz gerew, barimte

heciz kirin gerew girtin,

heci

barimte kirin

hecî kesê ku di rojên tafawfê de çûye serdana Mala Xwedê

-hecî poşman **1.** kesê ku hanzûka ji sozê xwe vedigere **2.** kesê ku hanzûka ji tewbeya xwe vedigere

heç **1.** şop **2.** tûş

-dan ser heça xêrê di riyaya qenciye de meşîn

-di heça nebaşan de têk çûn tûşî nepakan hatin û ziyaneke xedar dîtin

heçî darekî devçeşel ê ku wekî Y'yekê ye û bi serê werisan ve dikin **"heçiyê feqîran, qelişî ye"**

-heçî lê qelişîn tûşî bêyomiyekê hatin û feşk li karê sewirandî ketin

heçî ku (her çi ku) **1.** her kî hebe **2.** her çi hebe **"heçî ku** li hespê hevalan siwar e, herî peya ye"

heçik heçî

heçko ma qey

hed tixûb, sînor

-hedê xwe zanîn hay ji sînore tevgera xwe hebûn

hedar **1.** biryar **2.** tebat **3.** aştî

hedirin/dihedire/bihedire **1.** biryar wergirtin **2.** tebitîn **3.** aşt bûn

hedis hemû gotin, kirin û

çespendinên ku bê derew ji Cn. Pêxember eleyhiselam hatine ragihandin

-hedis riwayet kirin (ji Cn. Pêxember eleyhiselam) salixên rasteqîn ragihandin

hedise bûyer, rûdan

hedûr bilîn, haşî

-hedûra xwe anîn pê bilîn û haş bûn

hedûrî aramî û aştî

-hedûrî pê anîn bêhna xwe pê fireh kirin

hefidandin/dihefidîne/bihefidîne nixamtin û veşartin

hefidîn/dihefide/bihefide nixumîn û heyibîn

hefik qurtik, gewrî

hefsar **1.** bendê serê heywanan ê bê devgem **2.** rêvebiriya kar û baran **"bûk** li ser hespê ye, **hefsar** li destê wê ye, hê jî kes nizane qismetê kê ye"

hefsûdan cureyekî çêreya ku dikine nava toraqê; mendik

heft **1.** hejmara piştî şeşan û beriya heştan **2.** jimareya 7'an **"heft** çîrokên hirçê hene, her heft jî ser hermîyê ne"

-heft bavan jê dûr bûn qet têkiliyeke eqrebatîyê

pê re nebûn
heftane destheqa keda
 heft rojan
Heftbira komstêra ku bi
 heft stêrên xwe ve wek
 çoiçikê ye; Termê Merxê
hefte/heftî her heft rojên
 demê
heftêk ji heft paran parek
heftem(-în) di rêza hef-
 tan de
hefteyî her heft rojan ca-
 rekê
heftê 1. deh heb heft 2.
 jimareya 70'î
heftok lîstikeka ku bi be-
 ran tê lîstin
heftreng keskesor
heftûzk kînor
heftyar keftar *"**heft-**
yar, bi axiftina xweş ji
 kunê derdikeve"
heger heke, ger
hej [I] 1. çiqilekî darê 2.
 giyayekî stûr û peraş î
 wekî çiqilekî darê
-hejek di stûyî de dan
 çiqilekî serperaş di stûyî
 de werkirin
-bi hejan agir vemiran-
din bi çiqilekî serperaş
 agir damirandin
hej [II] 1. leq 2. liv 3.
 lerz û ricaf *"**rovî** ne-
 diçû qulê, **hej** dida teri-
 ya xwe"
hejale 1. eware 2. lawaz
 3. pejmûrde 4. yax

hejandin/dihejîne/bi-
hejîne 1. bi ba kirin 2.
 lerizandin 3. leqandin
 4. ji cih livandin
hejar 1. feqîr, xizan 2.
 bêkes, belengaz
hejarî 1. feqîrtî 2. bêkesî
hejde 1. hejmara beriya
 nozdehan û piştî hefde-
 han 2. jimareya 18'î
 *"**hejdehê** adarê, milya-
 ket hatin xwarê, gazî ki-
 rin biharê"
hejesor sincîd
hejhejok 1. sist, xav 2.
 livlivok, leqleqok
hejik çiqilên ziravik ên
 badayî
hejîjîn/dihejiye/biheji-
je 1. weşweşîn, milmi-
 lîn 2. qirçilîn
hejîn/diheje/biheje 1.
 bi ba bûn 2. leqîn 3. le-
 rizîn 4. livîn *"**çiya**, bi
hejînê hilnaweşe"
hejîr cureyekî fêkiyan e
hejmar reqem, jimare
hejmartin/dihejmêre/
bihejmêre 1. jimartin
 2. bireqem kirin
hekandin/dihekîne/bi-
hekîne 1. kolan 2. lê
 gerîn
heke eger, ger, ku *"**he-**
ke deşt e, heke zozan e,
 rêberê pêz şivan e"
helal tiştê ku Xwedê kiri-
 na wî azad kiriye *"**kes-**

helal bûn

ba **helal**, ji karkeran re
ava zelal e"

helal bûn ji aliyê Xwedê
de azad bûn *"**heram**, ji
çu kesî re **helal nabe**"

helaltî rewşa helalbûnê
*"**bingeha** hevaltîyê, ba-
werî û **helaltî** ye"

helal kirin ji aliyê Xwedê
de azad kirin

helale guleke sor e

helan cureyekî kevirên
ku zû tê darotin

**helandin/dihelîne/bi-
helîne** 1. bi tîna germê
herikbar kirin 2. rehn
kirin 3. binevat kirin

helar pîta êgir

helaw 1. xwarineke ku ji
ard, rûn û şêkir tê çêki-
rin 2. şîrînayî *"**helaw**,
ji şîrêzê çênabe"

helbest xebata wêjeyî ya
ku ristên wê kin in û li
bin hev tèn rêzkirin;
şîer

helbestvan nivîskarê hel-
bestan; şair

helboqe xelboqe

hele [I] 1. xeletî 2. çewtî

hele [II] nêçîra bi komekî

helebez 1. bi lezgînî, bi
leza bê 2. karê ku li ser
piyan û bê tidarek hatiye
amadekirin

helecan tepîna dilî

helekok cureyekî çêreya
çolê ye *"**diyariya** şivên,

helekok e"

heleşe kesê xemsar ê ku
her çi bikeve destan xi-
rab dike

**helisandin/dihelisîne/
bihelisîne** 1. virçiqan-
din û tepisandin hev 2.
(*dirûvê resen*) guheran-
din û wergerandin tişte-
kî din

**helisîn/dihelise/biheli-
se** 1. virçiqîn û tepisîn
hev 2. (*dirûvê resen*) xe-
ra bûn

helî 1. nivî 2. nivîşkan
3. ne gewherî

helîn/dihele/bihele 1.
bi tîna germê herikbar
bûn 2. rehn bûn 3. (*re-
senî*) winda bûn *"**berf**
dihêle, erd dimîne"

helîse tiştê ku hatiye gu-
herandin û wergeriyaye
hêvîrê wî tiştî

-helîseya kartolan kar-
tolên ku piştî kelandinê
kirine pestîl

helkehelk/hilkehilk 1.
bi zorî hildan û dayîna
henaseyê 2. bi rev û bez

helmet 1. hucûm, êrîş 2.
çalakî

helperest 1. ezperest 2.
berjewendîperest

helwest 1. temtêl 2.
rewş 3. rayîş 4. bertek

-helwesta hevpar di tev-
gerê de yekitî

-helwest girtin bertek nîsan dan

hem [I] pêşgireke ku wateya tevahiyê dide peyvê, *mînak: hemvelatî*

hem [II] dualiyê dide hevokê, *mînak: hem şaş e hem jî faş e*

hema 1. di wê heyamê de, tafilê **2.** ewqas jî têrê dike **3.** xem nake *"bipêje, **hema** hê jî birêje"

hemam serşoka gelemper *"**hemam**, bi tir û fisan germ nabe"

heman 1. eynî **2.** wekî ya din

-di heman katê de di eynî saetê de

hemandin/dihemîne/bihemîne 1. çît kirin **2.** ji bo ku qedexetîya tiştêkî diyar bibe li dorê qûç û diyarde danîn

hemayîl nivişta ku davêjin stûyî

hember [I] 1. dij **2.** aliyê din, muqabil

-li hemberî min muqabilî min, pêşpalî min

hember [II] hevraz

hember [III] bergind, bergîdan

hembêz paşil, paxil

hembêz kirin paşil kirin

hemd pa û pesna ji bo Xwedê

hemdem 1. hevdem, hev-

çax **2.** heval

hemdemîtî 1. hevdemtî, hevçaxîtî **2.** hevtementî

hemete 1. muhafeze **2.** berevanî

-ji bo hemeteyê ji bo her ihtimal û bilaniyê

hemete kirin 1. muhafeze kirin **2.** berevanî kirin *" xwe ji moriya kulek **hemete bike"**

hemî hemû *"**hemî** çêlek tên dotin, **hemî** gotin nayên gotin"

hemû 1. gişt **2.** bêkêmasî *"**hemû** mêr, nabin şêr"

hemwate di heman mehneyê de; hevmehe

hemwelatî di heman welatî de kesayetên civakê; hevwelatî, memleketî

hemzik 1. ji heman zikî (*xwişk û bira*) **2.** cureyekî xwarina kurdî ye

hemzir kerê biçûk ê xurt **henarin/dihenêre/bihenêre** hinartin

henase 1. nefes, neks, **2.** bêhn

henc (*r*) nîşaneyê bendikê ya ku di navbera du peyvyan an hevokan de tê danîn, (-)

hence 1. cihê qetînê yî zirav **2.** cihê tenik ê ku şikestina wî nêzîk e

-li ser henceyekê ye 1.

hendef

ber mirinê ye **2.** ber hilweşîn û rûxînê ye **3.** he ma dike ku bikeve **4.** di xetereyê de ye

hendef 1. cihê ku pêşveçûn tê de xetere ye û pir kûr e; hence **2.** kendalê kûr ê bi xetere

henderan 1. qurbetî **2.** bêganetî **3.** penaberî

hendese zanista endazyariyê; mîmarî

hene ecîneke ku tiliyên bûkê pê tên rengkirin

henek 1. tirane **2.** tinaze **3.** laqirdî *"**henekê wî henekê hirçan e**"

henekbaz 1. laqirdok, **2.** tiranekar

henek kirin 1. galte pê kirin **2.** laqirdî pê kirin

-henek pê kirin pê tirane kirin, laqirdî pê kirin

heng [I] mêşa hingiv, mêşhingiv

heng [II] di artêşê de desteyeke pir giran e

hengame 1. sûresat **2.** heys û beys

hengkuj cureyekî gulan e

hengur şeverş

hepik alaveke tevn-raçandinê ye; kergît

heq 1. maf **2.** biha **3.** deman *"**cêr nû ye, kes nabêje heqê wî çi ye**"

-Heq Teala Xwedê Teala

heqaret neheqî

-heqaret lê kirin neheqî lê kirin û biçûk xistin

heqdest 1. mehane **2.** destmiz

heqibe 1. xurcîk **2.** kîs **3.** heban

her 1. gişt **2.** bi berde-wamî

-her car tim, hemasa

-her çawa bi çi awayî he-be

-her çend her çiqas

-he çiqas çi miqdar hebe

-her dem 1. her çax **2.** her wisa

-her gav û du gav tim û hemasa, bi minasebet û bê minasebet

-her ji çi be sedem çi be

-her kes mirov giş *"**her kes, gurê roja xwe ye**"

-her tim her dem, her çax *"**kêm kêm bixwe, her tim bixwe**"

-her tişt bêkêmasî heyber gişt

-her û her heta hetayê

-her wekî din/hwd hemû tiştên ku dişibihin vê rewşê wekî wê tên hesabandin

hera 1. pirtir **2.** dîtir **3.** bêtir

-hera bedew (*mêza*) bedewtirîn

heram 1. qedexeyên Xwedê Teala **2.** qirej û mirdar *"**jina bi mêt, mêt di**

ser re **heram e"**
heram bûn 1. (*ji aliyê Xwedê de*) qedexê bûn
2. qirêj û mirdar bûn
 *"Behra Wanê, bi devê tajiyekî **heram nabe"**
heramî 1. qedexebûyî **2.** diz, çilfis *"çil **heramî**, nikarin rûtekî bişêlînin"
heran çol û berî
heraret 1. tîn **2.** sênc **3.** germahî
heraş keça xama
herbilandin/diherbilîne /biherbilîne (*bend*) li hev alandin
herbilîn/diherbile/biherbile (*bend*) li hev alîn
herc û merc keft û left
hereşe tehdîd, gef û gur
hereşe lê kirin 1. tehdîd kirin **2.** gef û gur lê xwarin **3.** diran jê re sîqandin
hereşo 1. teqereq **2.** qîjevîj
herewer movika ku du hestiyar digihîne hev
herewez 1. paletiya nazonziko **2.** karê hevpar
herewezî hevparî
herewezî kirin bi hevparî tev gerîn
herewezkar kesê ku bi awayekî hevpar hin karan digerîne
herez aşî, şepe

herişandin

herêm dever, mintiqe
herêmkî li gor mintiqeyekê; deverî
herf tîp *"heger ders be, **herfek** bes e"
hergavî bi awayekî domdar; daîmî
herheyî heta hetayê; sermedî
heridandin/diheridîne /biheridîne dil şikandin
herifandin/diherifîne /biherifîne heriftin
heriftin/diherêfe/biherêfe 1. rûxandin **2.** hilweşandin
herifîn/diherife/biherife 1. peritîn **2.** pişîrîn **3.** xera bûn
herikbar rewan, carî
-çirokeke herikbar çirokeke lihevhatî a bênavbir
herikîn/diherihe/biherike 1. (*av*) kişîn û çûyîn **2.** bêastengî teşe girtin *"av, ber bi avaniyê ve **diherike"**
herimandin/diherimîne /biherimine 1. berhewa kirin, berba kirin **2.** felîşandin **3.** qedexê kirin **4.** dêrz kirin **5.** berevajî kirin
herişandin/diherişîne /biherişîne 1. çêrmê ser spîldax kirin **2.** qalîkê

herişîn

ser jê birin **3.** (*rûmet*) şikandin û birîndar kirin
herişîn/diherişe/biherişe 1. çermê ser selixîn
2. qalîkê ser zede girtin
3. (*rûmet*) şikîn û bêqedr bûn

herî [I] xweliya ku bi avê nerm bûye *"jina neqenc, **heriyeke sar e"**

-herî di dêst de bûn zêr her çi kirin jê qezenceke pir zêde bi dest xistin

herî [II] 1. pirtir **2.** dîtir
3. bêtir

-herî mezin (*nêrza*) mezinzirîn

herîkêl (*piştî avdanê*) kêlana zeviyên birincî di nav heriyê de

herîkêl kirin (*birinc*) di nav heriyê de çandin

herîrêtik 1. hezge **2.** heriya herikbar

herk 1. kişîna avê **2.** gerîna gêrebayî

hero 1. her roj **2.** her dem *"bûka metê, **hero** li dawetê"

hersim tiriha negihiştî; besîre, şilûr *"bav **hersimê** dixwe, diranê lawî di seqînin"

herûm sewala ku asê di-be û diengire

herwe 1. belaş **2.** bêdirav

hes 1. hîs, hest **2.** sehek

hesab 1. hejmarnasî **2.**

di kar û baran de bikar-nîna reqeman **3.** tedbîr *"heçî neke **hesaban**, di-bîne ecêban"

hesab kirin 1. tedbîra xwe kirin **2.** jimartin *"hespê xwe nal bike, paşê riya xwe **hesab bike"**

hesan kevirê tûjkirina alavên qutkirinê; xar

hesan kirin 1. xar kirin
2. tûj kirin

hesibandin/dihesibîne/bihesibîne 1. hejmartin **2.** nav lê kirin **3.** texmîn kirin *"êvarê, hîv xwe roj **dihesibîne"**

hesin madenê ku jimara wî ya atomî 26, giraniya atoma wî 55.847, siftiya wî 7.8, kurteya wî ya latînî *Fe* ye û di 1510 dereceyî de jî dihele *"**hesinê** kêrê ji hev û du be, ji hev û du naxwe"

hesincaw alavên ji hêsînî
hesinkar kesê ku hesinan li gorî endazeyekê ro dike

hesinkêş lajwerdê ku hesin û polayê kaşî xwe dike

hesk/hesik kefçiyê mezin ê ku xwarin pê tê tev-dan û valakirin; kefçe *"dîzikê got: 'ez rind im'; **heskê** got: 'di te de dige-

rim' "

-heska nav malan kesê gerok û navmalagerî

hesp lêsiwariya ku ji kerê mezintir e û nêrê mehî-nê ye *"dostê kevn, **hespê** zînkirî ye"

-hespê sêwak hespê revo

-hesp pê re bezandin pê re ketin pêşbirkê û hev-rikiyê

hesret 1. keser **2.** xwe-ziya dûr; bêrî

-hesret kişandin ji zû de li benda tiştêkî man û lewma axîn kişandin

2. pir bêriyê kirin

hest 1. hêza pêderxistin-a tiştên nedîtî yên ku bi sehekan tên zanîn wekî serma, çêj; hîs **2.** hêza pêderxistina tiştên razber ên *wekî e-vîn, kîn û hwd*

-hestên yekî birîndar kirin dil şikandin, gêwil şikandin, êşandin

-hest pê kirin 1. hîs kirin

2. tê derxistin

hestan stranên koçik û dîwanan

heste alava ku pê agir tê pêxistin; fendek

hestem kevirheste

hestiyar 1. hîstenik, bi-hîstyar **2.** dilşewitî

hestî parçeyên sext ên ku di lêş de ne û giyanewe-

heşt

ran li piyan digirin *"ji ber segan, namîne **hes-tiyên** kewan"

-hestiyê hinarike hesti-yên ku di her du aliyên rû de ne

-hestiyên qorikê hatin jimartin bûn kelaxê rût

hestihêr 1. hestîkoj **2.** bi hêrs û rik

hestin/dihesta/bihesta 1. tê derxistin **2.** hîs kirin

hestivk bêrika ku nanê firinê pê tê derxistin

hesû heşû

hesûd 1. dexes **2.** çavne-bar **3.** kumreş

heş dermanekî alazkî hêşîn ê ku êşên dêv û diranan dibire

heşandin/diheşîne/biheşîne 1. dagirtin **2.** tijî kirin

heşaş 1. beşûş, devbiken **2.** rûgeş

heşifandin/diheşifin/biheşifine (*dema nivî-sandinê*) midad belav kirin

heşr 1. roja mehşerê **2.** sûresata giran

-heşr û neşr 1. roja he-sabdana qiyametê **2.** pir zêde, mişt tijî

heşt 1. hejmara piştî heftan û beriya nehan

heşte

- 2.** jimareya 8'an
heşte ji heşt paran parek
heştêm(-în) di rêza heştan de
heştê **1.** deh heb heşt **2.** jimareya 80'yî
heştirme sewaleke ling-dirêj, bibask û girs a ku di erdnîgariyên germ de dijî, baskên wê bi kêrî firînê nayên lê pir beza ye
heştpe ajaleke zeryayî ye; extebot
heşû pembûyê ku di navîna rû û betên de tê bicihkirin
heta bi qasî maweyeke dîyarkirî û carinan jî nediyarkirî *"**heta** ku co rast nebe, av tê re nakişe"
-heta îro ji mêj ve ta niha
-heta hetayê **1.** her û her **2.** bêdawî
hetar pîşekarê kevirbiryê
hetav zerekiya tavê
heter îsrar û pêkutî
heter kirin îsrar kirin
hetik rezalet
-hetika yekî birin bêzar kirin
hetikandin/dihetikîne/bihitikîne **1.** rezîl kirin **2.** bizdandin **3.** tengazar kirin

- hetikîn/dihetike/bihetike** **1.** rezîl bûn **2.** bizdîn **3.** tengazar bûn
hetik îftira
hetiketî **1.** rezîltî **2.** perîşanî
hetrek **1.** derba zexm **2.** lêdana bi tundî
hev **1.** wateya tevahiyê dide peyvê **2.** wekî pêşgir, navgir û paşgir tê bikaranîn û wateya tevahiyê dide peyva nû *mînak: hevraz, serhevde, rastênhev*
heval **1.** razdar **2.** hogir, dost *"**mêr ew e ku di rojên teng de li hevalê xwe dipirse"**
hevalbend **1.** mutefîq **2.** tagir **3.** alîgir *"**li bajêr peldankê te hebe, li gundan mirovê te hebe û li riyan hevalbendê te hebe xemgîn mebe"**
hevalbendî **1.** îtifaq **2.** tagirî **3.** alîgirî *"**hevalbendî, nameşe bi bêbextî"**
hevalcih zarok an jî têjîkê ku bi hevalekî ve hatiye dinyayê; cêwî
hevaltî **1.** hevpişkî **2.** hogirtî
hevani ewanî
hevbajar hemşehrî
hevbend li kêleka hev
hevbend kirin dan rû

hev
hevbeş şîrîkê di heman qadê de
hevbiha bi heman biha û nirxî
hevcar kotanê cotkirinê
hevcure bi heman rengî
hevçerx hemzeman û hevtemen; hevdem
hevde **1.** hejmara piştî şazdehan berî hejdehan **2.** jimareya 18'an
hevdehem(-în) di rêza hevdehan de
hevdeng bi heman awaz û newayê
hevdil **1.** razdar **2.** di heman ramanê de
hev dîtin **1.** hev nasîn **2.** pergî hev hatin
hevedudanî (*r*) peyva ji du hêmanan pêkhatî
hevenav (*r*) navdêra gelemper
hevêrke çember, daîre
-hevêrkeya cemsera bakurî çembera ku ji bo veqetandina kîşweran wekî tixûb tê pejirandin
hevêş **1.** kefa dêst **2.** binê pê
hevîr **1.** ardê bi avê strandî; ecîn **2.** pestîl **3.** helîsaya her tiştê vîrçoqî "kesî, **hevîrê** xwe bi kalî nexwariye"
hevîrdiran merhema diranşûstinê

hevpîşe

hevîrtirş havênê hevîrî "berf, **hevîrtirşê** erdê ye"
hevkar **[I]** **1.** şîrîk **2.** hevpîşe
hevkar **[II]** **1.** noker **2.** sîxur **3.** alîkarê neyêr
hevkarî **1.** karbeşî **2.** şîrîkatî
hev kêşe **1.** hevseng **2.** terazû
-hev kêşeyên navnetewe yî hevsengên gerdûnî yên di navbera gelan de
hevling zîlamên ku jinên wan xwişkên hev in
hevnasîn nasîna du aliyên a bi hev û du
hevnay **1.** bi heman navî **2.** tişt an kesekî din
-hevnavê min kesê ku navê wî wekî navê min e
hevok (*r*) komeka peyvên watedar; cumle
hevoksazî (*r*) bi awayekî rast rêzkirina peyvên watedar û peywirdar
hevor nêriyê karxezalê
hevpar **1.** şîrîk **2.** hevkar
hevparî **1.** karbeşî **2.** teqşîm
hevpeyman **1.** mutefîq **2.** sozdayî
hevpeyvîn **1.** sohbet **2.** guftûgoya ku nûçegehaneke bi kesekî têkildar re dike
hevpîşe di heman sînaet

hevran

û meslekî de hevalên hev

hevran dan, genim û ce-hê ji bo xwarinê

-mişkan hevranê yekî qul kirin keda yekî tû-şî karesatekê hatin

hevraz 1. sereberjêr 2. dibûr

-hevraz bûn quloz bûn û bilind bûn

-hevraz kirin quloz û bilind kirin

hevrê 1. hevalê heman rê û dirbê 2. hevalê heman raman û bîrdoziyê

hevrik reqîb

hevring meqesa ku pê pez û berx tên birîn

hevrist dareke bêber a ku belgên wê mînanî pîjan e û her dem kesk e; qaj *"**hevrist** ne dar e, nêrgiz ne bihar e, keç ne şûnwar e"

hevsar hefsar, doxrişme

hevser 1. jina mirovî 2. kita zoyekê

hevsî cîran

hevşî 1. sûra dora malê 2. sûra ku li dora guhera pêz tê jenîn

hevşire keça ku di zarok-tiya yekî de ji heman çî-çikî şîr mêtîye

hevta 1. takêş 2. yekta, hinkuf

hevûrî karê dusalî

hew [I] 1. qet nabe 2. ji vir şundetir tu carî na

-ez hew dixwim ez ji vir şundetir tu carî naxwim

hew [II] derd, kul

-hew dan (*birîn*) der bûn

hewa 1. bûjena kîmyayî a ku giyanewer pê dijîn 2. tevgera kar û barên se-qayî 3. hilm û gilm; ne-fes

hewadar 1. cihê ku ba jê digire û lê bêhn naçike

2. servekirî, pêşvekirî

hewal 1. nûçe 2. bûyer, rûdan *"**kesê** ne li male-kê, nizane hewalekê"

hewandin/dihewîne/bi-hewîne 1. êwirandin 2. sitirandin 3. xwedî kirin *"**dil**, dilan dihewîne"

hewar hawar *"**ne** dixwim savarê, ne diçim **he-warê**"

hewarî 1. hawarî 2. he-valbendên Cn. Îsa eleyhi-selam

-çûn hewariya yekî be-zîn destyariya yekî

hewce 1. pewist 2. lazim 3. pêdivî 4. muhtac *"**çi**-ya jî **hewceyî** çîyan in"

-ne hewce ye lazim nake

hewcedar muhtac

hewdel şorbeya êrd

hewes [I] 1. laqirdî, he-nek 2. tinaze

hewes [II] 1. azwerî 2.

awat *"dolab hebs e, te-
 şî reqs e, neqş **hewes e"**
heweskar dilxwaz
hewêrde çivîkek e
hewisandin/dihewisîne
/bihesîne **1.** lê temrîn
 dan kirin **2.** amojandin
hewî (*ji yekê heta çaran*)
 jinên ku bi heman mêrî
 re zewicîne
hewîn [I] xwezî
-hewîn hatin **1.** pê re
 kêfxweş bûn **2.** jê bêzar
 nebûn
hewîn/dihewe/bihewe
[II] **1.** sitirîn, êwirîn **2.**
 aşt bûn **3.** sebr kirin, te-
 bitîn
hewisîn/dihewise/bihe-
wise **1.** kêfa xwe pê re
 anîn **2.** dil bijandin tiş-
 tekî *"mezin reqisî, bi-
 çûk **hewisî"**
hewl **1.** xebat **2.** teşebus
hewl dan **1.** xebitîn **2.**
 mercên heyî bi kar anîn
hewn aqil, hiş
hewngir **1.** hişyar **2.** aqil-
 mend
hewnas serkêlindîkêş
hewq [I] pileya pêlekane
hewq [II] baxçeyê ku tê
 de sewze tèn çandin
hewran kinca bêmil a ku
 di ser de tê werkirin
hewreban di avahiyên de
 pêlekana hundirîn
hewş **1.** sûra li pêş an jî

hey

dora malan **2.** hêwana
 malê *"heta ku dîk mîr
 be û tajî kizîr be, tu
 mêvanan li derê **hewşê**
 nabînî"
-hewş di hev de bûn bûn
 cîranên nêzîk
hewşan [I] cureyekî çêre-
 yê ye û jê gêzî tèn çêki-
 rin
hewşan [II] havînan de-
 ma razanê ya li pêşiya
 malên ku li dorê sûreke
 jenandî heyê
hewşeng **1.** qad **2.** qada
 tiratê
hewtik baxçe
hewtim sedeqe, xêr
hewtî **1.** tebat **2.** tewan
-hewtiya yekî birin **1.** bi
 ser re dan avêtin **2.** hêza
 tewana yekî qedandin
hewz çala jenandî ya ku
 avê berdidinê û pîranî
 li ber kaniyan çêdikin
hey [I] daîmî
-hey û hey **1.** timî û
 daîmî **2.** hê jî
hey [II] geh, carinan
-hey li jorê ye û hey li
jêrê carinan li fêzê ye
 û carinan jî li xwarê ye
hey [III] di wê navberê
 de
-hey min dît ku winda
bûye paşê pê hesiyam
 ku berze bûye
hey [IV] baneşaneke

heya

- gazîkirinê ye, î
-hey lawo tu biqurçimî
î kuro tu bimirî
heya [I] heta
-heya niha heta vê qasê
heya [II] hesta şermkirinê;
ifet
heyam 1. dem 2. çax,
wext *"**heyam** heye li
deverinan, heval çêtir e
ji biran"
heyas serê tiliyên piyan
heyase kembera navê a
xemilandî
heyat 1. jiyar 2. sûra li
dora malê *"**sibatê**, gu-
ran xwe avête **heyatê**"
heyber tiştê ku hebûna
wî teqez e lê dibe ku bê
zanîn an jî neyê zanîn
heyberî berbiçavî
heye ku dibe ku
heyet 1. lijne 2. deste
heyf 1. mixabinî 2. tol û
întiqam 3. evez *"**hey-**
fa serê ku çû"
-heyfa min bi te tê li te
têm rehmê û gunehê
min bi te tê *"**heyva** ro-
nî! **heyfa min bi te tê**
ku şeva reş li pey te ye"
-heyf e cihê mixabinê ye
/daxê ye
-heyf hilanîn 1. tol hil-
dan 2. evez jê standin
**heyibandin/diheyibîne/
/biheyibîne** 1. tunevî
kirin 2. binevat kirin 3.

- dizîka şandin cihekî ne-
diyar
heyibîn/diheyibe/bihe-
yibe 1. tunevî bûn 2.
binevat bûn 3. dizîka
çûn cihekî nediyar
**heyirandin/diheyirîne/
biheyirîne** şaşwaz ki-
rin, mehtel hiştin
heyirîn/diheyire/bihe-
yire şaşwaz bûn
heylê (*mêza*) heywax!
heylo (*nêrza*) heywax!
heyran delal
-na heyran na delalê min
/na qurban
**heytandin/diheytîne/
biheytîne** 1. (*da ku bi-*
ke an neke) lê qîrîn 2.
lome lê kirin
heytehol 1. hêwirze 2.
sûresat 3. şulixî
heytehol kirin şulixî ki-
rin, heylime kirin
heyv cismê esmanî yê ku
bi şev ronahiyê dide
erdê; hîv *"**wexta** ku
feqîr diçine diziyê, **heyv**
ji êvar de derdikeve"
heyveron 1. ronahiya
heyvê 2. heyva çarde-
şevî *"**heyfa** ciwanîyê
ye ku pîrî li pey e, heyfa
heyveronê ye ku şeve-
reş li pey e"
heywan ji bilî mirovan
ruhberên şênber ên ku
di xwezayê de dijîn; se-

wal, ajal *"**heke** ku tu dixwazî kurê xwe bikî mêr, bike şivan; lê zû bîne mal, hê ku nebûye **heywan**"

heywax! baneşaneke keserê ye

heyz gîraniya jinan ya ku elameta wê dîtina xwîna malzarokê a mehane ye

-heyz bûn (*jin*) ketin kirasan, ketin kincan

hez 1. evîn **2.** hebîn

-hez kirin 1. hebîn **2.** evîndar bûn *"**hezkirin** çiqasî kin be, jibîrkirin ewqas dirêj dibe"

-jê hez kirin 1. hebîn **2.** ji tişteki/kesekî re dilinî bûn *"**diz**, ji tariyê **hez dikin**"

hezandin/dihezîne/bihezîne 1. hejandin **2.** leqandin **3.** çelqandin **4.** ber bi ba kirin *"**hezandin** xweş e, lê bi du seriyân"

hezar 1. deh heb sed **2.** jimara 1000î *"**hezar** dost kêm in, dijminek pir e"

-hezar sond û selewat xwarin pir caran bi peyvên pîroz gotina xwe pesend kirin

-ji hezarî yek kêman caran û ne her tim/degme caran

hezaz ji binî ve herikîna axê; hezek

hezek cihê bi herî û gil

hezge hezek *"**ker ker e**, di **hezgeyekê** de dikeve heriyê, heft salan di wir re naçe"

hezrîng hesinê daxkirinê

hê 1. hîn, hîna **2.** heta niha jî *"**berxê çê**, **hê** li ber kozê kifş e"

hêç [I] qe, hîç

hêç [II] har û dîn

hêçan 1. ceribandin, ezmûnkirin **2.** meqaleyayê wêjeyî

hêçandin/dihêçîne/bihêçîne 1. ceribandin **2.** ezmûn kirin

hêdî 1. ne zû **2.** sivik sivik *"**ava hêdî hêdî**, me ecêb jê dî"

hêdîka 1. ne zûka û bi pêgirani **2.** dizîka

hêja 1. birûmet, birêz **2.** layîq *"**mirî ne hêjayî** şînê ye ku mirov jê re şînê bike"

hêjatir 1. birêztir **2.** layîqtir *"**gilî heye**, ji hezar giliyî **hêjatir e**"

hêji hêja

hêjîr hejîr *"**adetên bav** û bapîran, kerik xweştir in ji **hêjîran**"

hêk 1. adana firindeyan a ku di nav qalikekî req de ji spîtkekî û zerdikekî

hêker

pêk tê **2.** tovê hin ajalan e û jê têjik çêdibin *"roj tê, **hêk** ji hêka mirovî xurtir dertên"

-hêkên hesinî kirin ji sermayê qerisîn

-(bûn) hêka kûsiyan bê-sexbêr mezin bûn *"hêka genî di pûngalê de dimîne û **hêka kûsiyan** li meydanê"

hêker pişekarê hûnanê

hêkerûn qeyxane

hêkî hêker

hêl 1. alî, ta **2.** tax **3.** tûş

hêlan/dihêle/bihêle hiştin

hêlanek rûnişteka hila-westî ya ku tê kilandin; kilekursî

hêle 1. neçîra kew û çivîkan a bê çek **2.** neçîra bi komekî

hêlekan kilekursî

hêlik [I] hêlekan, hêleçan

hêlik [II] gun *"dema ku hirç pîr dibe, kudikên wî bi **hêlikên** wî dilîzin"

hêlincin/dihêlince/bihêlince qilpikê lê girtin, hîqîkê pê girtin

hêli neynik, eynik, awêne

hêlilar xêzikên nîgaşî yên ku çembera cîhanê bi dirêjahî dibirin

hêlipan 1. rastênhev **2.** xêzikên nîgaşî yên ku çembera cîhanê bi bera-

hî dibirin

hêlîn 1. malika çivîk, teyr û tilûran a ji pûş û pelaşî

2. lan *"**hêlîna** teyrê kor jî, Xwedê çêdike"

hêma 1. elamet **2.** nîşane

hêman 1. binke, bingeh **2.** unsur

-hêmanên bingehîn unsurên esasî

hêmayî 1. elametekî **2.** nîşankî

hêmin 1. asûde **2.** mûlayim **3.** awirşikestî

hêmi [I] kelik û potikên kevnare

hêmi [II] bi rutûbet û têhn; şil,

hêncirandin/dihêncirîne/bihêncirîne 1. hingaftin û çîrçîrî kirin **2.** vecûtin û vehêrandin

hênijîn/dihêniye/bihêniye 1. telexewî bûn **2.** ber bi xewê ve çûn **3.** pokinîn **4.** ponijîn

hênik 1. ne sar ne jî germ **2.** şîrogermî **3.** mûtedîl

hênikahî 1. şîrogermî **2.** îtidala hewayê

hênik bûn 1. sarogermî bûn **2.** (*hewa*) mûtedîl bûn

hênik kirin 1. bi bajen an jî basarkê tîna hewayê heyî şikandin **2.** (*bi pîneyekî şil*) tîna laşê germ daxistin **3.** bi êgir qer-

hêştir

ma sermayê şikandin
hêran/dihêre/bihêre 1. kotin 2. pişirandin 3. cûtin 4. hûr kirin *"kûçik kûçik e, dema ku hestiyar **dihêre**, hesabê qûna xwe jî dike"

hêratî destmala ku jin di ser mêzerê de didine ser eniyên xwe

hêre jûra ku aîdî jinan e û mêrên biyanî nakevinê

hêrik [I] erdê bi kevir

hêrik [II] sewala ku hirî yan jî muyê wê rast û zivir e

hêris zana û keşeyê cihûyan; haxam

hêrs 1. rik 2. en(*g*)ir 3. gir *"hêrs tê çav lê reş dibe, hêrs diçe rû lê reş dibe"

-**bi hêrs** 1. bi rik 2. bi engir 3. bi gir

-**bi hêrs bûn** 1. rik hatin 2. en(*g*)irîn 3. gir hatin

hêrsok 1. rikhatî 2. en(*g*)irî 3. girik

hêsa 1. vehisî, rawestyayî 2. ne zor, asan

hêsa bûn 1. rawestîn 2. asan bûn

hêsan 1. asan, ne zor 2. tiştê ku zûka bi dest dikeve

hêsanî asanî, ne bi zorê

-**bi hêsanî** bi awayekî zû û asan

hêsi [I] belekiyên berfê yên ku ji ber bayî civiyane hev

hêsi [II] erdê ku mêrg û zeviyên wî dem in

hêstir [I] ava ku di dema girînê û çavşewitînê de ji çêv datê xwarê; rondik *"ji çavên kor, **hêstirên** sor nayên"

hêstir [II] sewala ku ji têkiliya navbera hesp û keran de çêdibin û mêhîniyên wan nazên *"hêstir radibin hev, **hêstir** û ker di bin lingên wan de têk diçin"

hêşî [I] berfa ku ji ber bayî di çalan de kom bûye

hêşî [II] sîwana ku di kêlekên konan de tê hiştin

hêşin rengê ava zeryayê û hewayê çiksayî

hêşinahî 1. çêre 2. sewze *"rewşa biharê, **hêşinahî** ye"

hêşin bûn (*çêre û dar*) ajdan û bejn avêtin *"çi ku havînî **hêşin dibe**, ew zivistanî jî lazim dibe"

hêşin kirin (*çêre û dar*) çandin

hêşinkew rengê têvelê ji spî, kesk û şîn

hêştir cureyekî ajalên

hêt

- sehrawî ya barkêş e;
wekî pêz goştê wê tê
xwarin, tê dotin û birîn
- hêt** beşa lingî ya ku ji
moka çongê heta kulî-
mekê ye
- hêtûn** kilsxane
- hêvişandin/dihêvişîne**
/bihêvişîne **1.** parastin
2. hemete kirin **3.** cangi-
ranî kirin *"her kes der-
piyê xwe **bihêvişîne**, dê
birîna li piştta xwe bibî-
ne"
- hêvişandî** **1.** parastî **2.**
hemetebûyî *"malê **hê-
vişandî**, ne xurê xwedi-
yî ye"
- hêvî** umîd, bendeman
*"tiştê bi nîvî, jê meke
hêvî"
- hêvî jê hatin birîn** dest
jê hatin şûştin *"**hêvî**, ji
Xwedê **nayê birîn"**
- li hêviyê man/sekinîn**
1. li bendê man **2.** di ra-
çavi-
yê de man **3.** çav lê çûn
- hêvidar** umîdwar, bende-
war
- hêvis kirin** (*gore, lepik,*
xalîçe û hwd ên qulbûyî)
tehmîr kirin
- hêvojkari** **1.** perwerdehî
2. amojkari
- hêvotin/dihêvoje/bihê-
voje** **1.** perwerde kirin
2. tembîh kirin **3.** şîret

- kirin
- hêwl** sehme
- hêwer** tiyê bûkê
- hêwlnak** tiştê ku mirovî
ditirsîne û vediciniqîne
- hêwirandin/dihêwirîne**
/bihêwirîne êwirandin
- hêwirîn/dihêwire/bi-
hêwire** êwirîn
- hêwî [I]** hewî *"**hêwî** ma-
lê dikin, jintî malê dibin"
- hêwî hate ser** mêrê wê
jineke din jî li xwe mehr
kir
- hêwî [II]** hêmî û rutûbet
- hêz** **1.** quwet, taqet **2.**
qudûm **3.** desthilatdarî
- bihêz** **1.** xurt **2.** jîr **3.**
desthilat
- bi hêz bûn** **1.** di xwe de
qudûm dîtin **2.** xurt bûn
3. desthilat bûn
- bi hêz kirin** **1.** xurt kirin
2. hatin hawarê **3.** dest-
yarî jê re kirin
- hêzên ewlekeriyê** beşa
asayîşê a artêşê
- hêzên avî** beşa asayîşa
zeryayî
- hêzên bejayî** beşa asa-
yîşa erdê
- hêzên hewayî** beşa asa-
yîşa hewayî
- hêzên seqayî** beşa asa-
yîşa fezayî
- hêzar** **1.** qumaşê ku jinên
misilmanan li ser kincan
de li xwe werdikin **2.**

hilfirîn

çarşev
hibr aviya rengîn a ku pê tê nivîsîn; murekeb, midad
hiçhar îsota sor a tozkî
hikmet bîs û razên pêkhatina kar û tevgeran
-hikmeta îlahî razên ku Xwedê di tiştên pêkhatî de bi cih kiriye
hil- (*r*) pêşgireke lêkerçêker e û wateya berbijoriyê didê
hilanîn/hiltîne/hilîne
1. bi dest xistin **2.** bilind kirin **3.** veşartin
*"Silto bû kebanî, golika werisî **hilanî**"
hilav ader û espak
hilavêtin/hildiavêje/hilavêje
1. lotik avêtin **2.** bi ser re baz dan
hilawestin/hildiawêse/hilawêse daliqandin
hilberandin/hildiberîne/hilberîne
1. îmal kirin **2.** çêkirin
hilberîner
1. îmalker **2.** çêker
hilberîn îmal
-navgînên hilberînê amûrên îmal kirinê
hilbestin/hildibeste/hilbeste girêdan, bestin
hilbijartin/hildibijêre/hilbijêre
1. bijartin **2.** (*ji nav re yek an hinek*)

ecibandin **3.** (*deng*) bi kar anîn
hilbijêr
1. bijartî **2.** dengdayî **3.** ecibandî
hibûn/hildibe/hilbe
1. ji şûnê rabûn **2.** qetîn **3.** (*agir*) pê ketin **4.** berz bûn
hilciniqandin/hildiciniqîne/hilciniqîne
1. veciniqandin **2.** zil kirin **3.** silikandin
hilciniqîn/hildiciniqe/hilciniqe
1. veciniqîn **2.** zil bûn **3.** silikîn
hilçinandin/hildičinîne/hilçinîne (*tiştê ziwa*) av kişandin xwe
hilçinîn/hildičine/hilçine
1. mêtin û vexwarin **2.** (*çaviya filitî*) kaşî rêzê kirin **3.** bijartin
hilçûn/hildiče/hilçe
1. ber bi jorê çûn **2.** di kêrtê de qelibîn xwarê
-hilçûna derûnî aloziya nefsî ya ku ji ber bertekê pêk tê
hildan/hildide/hilde
1. bi dest xistin **2.** (*ji erdê û jêrê*) bilind kirin
hilêvirî amana bê der-vank
hilêvirîn/hildîêvire/hilêvire devê tiştê devgirtî vekirin
hilfirîn/hildifire/hilfire
1. hilperîn **2.** silikîn **3.**

hilgerîn

ji xewê veceniqîn **4.** ji cihê xwe pekîn

hilgerîn/hildigere/hilgere **1.** (*ber bi jor*) bilind bûn **2.** berê xwe dan jorê **3.** çûn zozanê

hilgirtin/hildigire/hilgire **1.** wergirtin, hildan **2.** bilind kirin **3.** mil kirin, pişt kirin **4.** (*birîn*) werimîn û kêmgirtin *"mirov barê xwe

hilnegire, kes barê mirovî hilnagire"

hilhatin/hiltê/hilê(hilbê) **1.** (*cismên esmanî*) hatin xuyanê **2.** heytan

din *"bihar hat, zivistan **hilat**"

hilhilî hizhizî, hophopo

hilhilok cureyekî fêkiyên çolê ye û dişibihe gêlasan

hilikî sewala ku pêşwext hatiye dinyayê *"**hilikî** çand û viringî ket"

-hilikî zayîn (*sewal*) zû gon xwarin û zû zayîn

hilisîn/dihilise/bihilise **1.** (*bêyî hemdê xwe*) di aliyekî de tehisîn **2.** (*pê*) şemitîn

hilketin/hildikeve/hilkeve **1.** rabûn **2.** raperîn **3.** (*ber bi jor*) bilind bûn **4.** pê re mijûl bûn

hilkêşan/hildikêşe/hil-

kêşe **1.** (*ber bi jor*) bilind kirin **2.** quloz kirin

hilkêş û dakêş rabûn û daketina lemperên zeryayê; med û cezr

hilkirin/hildike/hilke **1.** qurifandin **2.** jê kirin

3. pê xistin *"êgir bi darên hûr **hilke**"

hilkîşandin/ hildikîşîne /hilkîşîne hilkêşan

hilkîşin/hildikîşe/hilkîşe **1.** (*ber bi jor*) bilind bûn **2.** quloz bûn

hilkutan/hildikute/hilkute **1.** vegevizîn **2.** bi zextî mêtin

hilimîn/dihilime/bihilime **1.** henase hilkîşandin û dakişandin **2.** gulimîn

hilm **1.** bixar **2.** dûkel **3.** nefes **4.** gilm *"hesinê germ, bi **hilmê** germ nebûye"

hilmuştin/hildimaşe/

hilmaşe **1.** vemaliştin **2.** bi keys kirin *"serê xwe şuştîye û eniya xwe

hilmuştîye, diçe nav dijmin tu dibêjî qey aşti ye"

hilmê **1.** hucûm, êrîş **2.** devjeniya tund

-hilmeyî yekî kirin **1.** hiltaskî yekî bûn, êrîş birin ser **2.** pê re ketin devjeniyeye tund

hilmeşîn/hildimeşe/hilmeşe hilkişîn

hilmijîn/hildimije/hilmije 1. nefes hildan û dan 2. mêtin 3. hilçinîn

hilo 1. de rabê! 2. de bazdê û xwe bigihînê!

hilpekandin/hildipekîne/hilpekîne 1. pengizandin 2. hilfirandin

hilpekîn/hildipeke/hilpeke 1. hilfirîn 2. pengizîn

hilperişîn/hildiperişe/hilperişe bêhnişîn

hilpesirîn/hildipesire/hilpesire 1. li hember yekî sekinîn 2. (*hevîr*) dema pehtina wî hatin 3. (*xurek*) dema xwarina wî hatin

hilqehilq îskeîska di dema girîn an jî vereşanê de

-hilqehilq kirin (*di girîn an jî vereşanê de*) îskeîsk kirin

hilqefşandin/hildiqefşî/hilqefşîne 1. (*da ku rind bitepise hev*) hejandin 2. (*da ku giranî bê fehmkirin*) hejandin

hilqûm qirik

-hilqûma mirinê dema sekeratê

hilsengandin/hildisengîne/hilsengîne 1. nixandîn 2. tehlîl kirin, fe-

risandin

hilteqilandin/hilditeqilîne/hilteqilîne 1. leqandin, hejandin 2. hilqefşandin

hilteqilîn/hilditeqile/hilteqile 1. leqîn, hejîn 2. hilqefşîn

hiltirandin/hilditirîne/hiltirîne 1. tûş bûn, gayîn, sihirandin 2. tecawuz kirin

hiltirîn/hilditire/hiltire 1. hatin sihirandin 2. aşofîn

hilû [I] alûçe

-hilûreşk alûçeyên reş

-hilûzerk alûçeyên zer

hilû [II] 1. meht û bêgîrnoz 2. şimşat

-hilû kirin 1. girnoz jê darotin 2. şimşat kirin

hilweşandin/hildiweşîne/hilweşîne 1. xera kirin 2. kavil kirin 3. bêhavlî hiştin 5. rûxandin

hilweşîn/hildiweşe/hilweşe 1. rûxîn 2. rijîn 3. kavil bûn 4. bêkêr bûn "dîwarê rast, **hilmaweşe**"

himbiz li ba hev û pir, ji hev ne firk

-daristana himbiz daristana ku darên wê li kêlekên hev û pir in

himbizî rexhevî û pîrî

hin

hin 1. piçek û ne gişt 2. parçeyek 3. jê beşek *"ji-nê bîne ji mala mezin, li pey bide hezar û **hin**"

hinar cureyekî fêkiyan e
hinarde bûjenên bazirganî yên ku dişînin welatekî din; îxracat

hinare 1. peyama nivîskî yan jî devkî 2. şandek

hinarik her du hestiyên ku li kêlekên rûyî ne

hinartin/dihinêre/bihinêre 1. şandin 2. bi rê kirin

hinartî şandî, qasid

hinav 1. endamên di hundirên giyaneweran de 2. hundirê cendêk *"ê ku ne ji **hinavan**, nayê pêş çavan"

-**bijîşkiya hinavê** bijîşkiya endamên hundirîn

-**hinav kutan** bi ser hev henase dan û hildan

hinavkutî tengenefesî

hincet 1. behane, mehne 2. mazeret

hincirandin/dihincirîne/bihincirîne 1. gincirgincirî kirin 2. hetikandin 3. aşofandin

hincirîn/dihincire/bihincire 1. gincirgincirî bûn 2. hetikîn 3. aşofîn

hind 1. kêlek, rex, tenişt 2. cem, li ba

hindam qam, bejn û bal

hindav 1. îstiqamet 2. dûş

hindik 1. nezêde 2. kêma *"ji piran pir diçe, ji hindikan **hindik**"

hindikahî 1. kêmayî 2. kêmar

hinek 1. çendek 2. peşkek 3. pirtikek *"**hinek** dikin, hinek dixwin"

-**hinekan pifî guhan kirin** ji bilî niçandin û navtêdana xelqê serwest nebûn

hing dem, heyam *"kengî bibare, wê **hingê** zi-vistan e"

hingaftin/dihingêve/bihingêve [I] 1. zecirandin 2. lê dan *"dema **hingavtina** kerê tê, nanê cotyarî dixwe"

hingaftin/dihingêve/bihingêve [II] 1. di cihê nîşankirî de lê xistin 2. gihandin îstiqameta rast

hingijtin/dihingêje/bihingêje bi awayekî çavtarî xwe avêtin nava tişteki

hingil çîçik

hingiv adana şîrîn a ku mêşa hingivî ji puxtayên kulîlkan hildiberîne û di kewareyan de dimeyîne *"peyva nebaş, bi sê pat **hingivî** nayê xwarin"

hingî 1. ewçend 2. ji wê

demê virdetir
hingorî maweya zemanî
ya ji tarîbanê hetanî de-
ma razanê

hingûlisk gustîl

hingûr mexreb

hinkuf 1. hevser 2. hev-
tayê yeksanî tayê din

hiqûq mafên zagônî

-hiqûqa navneteweyî za-
gonên ku tékiliyên di
navbera gelan de tékûz
dikin

-hiqûqa giştî zagonên
kar û barên cemawerî

hiqûqnas pisporê zanis-
tên zagonî

hirç cureyekî ajalên çolê
yî çarpê ye û dirinde ye
*"guran xwariye, lê **hirç**
mane"

hirî pûrta pêz û hêstiran

hirmî cureyekî fêkiyan e

hiş! [I] baneşaneke hişyar-
kirinê ye

-hiş bûn 1. deng nekirin
2. dengê xwe birîn

-hiş be! dengê xwe meke

hiş [II] 1. aqil, serafet 2.
hafize, bîr *"kesê **hiş** li
sêrî, namîne li pişt dêrî"

-hiş çûn 1. aqil tev li hev
kirin 2. ketin sergêjiyê

hişk 1. zexm 2. ziwa 3.
sext 4. qayîm 5. çilmisî
*"agirê xweş, agirê darê
hişk e"

-hişk û hola 1. çilmisî û

hişsivik

ziwabûyî 2. tiptenê

hişkahi 1. zexmtî 2. zi-
wahî 3. sextî, tundî 4.
qayîmtî 5. çilmisîbûn

hişkav cihê ji bej û avê
pêk tê

hişkavî bejavî

hişkawiz çinîna pêşwext

hişk bûn 1. ziwa bûn 2.
zexm bûn 3. sext bûn,
tund bûn 4. qayîm bûn
5. çilmisîn 6. mirin

hişkebawerî 1. baweriya
ku tewandina wê ne
hêsan e 2. baweriya ku
guherîna wê ne pêkan e

hişkegilê girêka ku bi
hêsanî venabe; girê-
hişk

hişkekuxik kuxika sext a
ku wekî xeneqûtkê dike-
ve gewriyê

hişkesalî sala ku zivista-
na wê pir sar e û bihara
wê jî bêbaran derbas di-
be

hişkî 1. hişkahi 2. reş-
sermaya bê ba û barij

hişk kirin 1. ziwa kirin
2. zexm û berk kirin 3.
karê xwendinê terikan-
din 4. qayîm kirin û şî-
dandin 5. çilmisandin
6. kuştin

hişmendî 1. biaqilî 2.
xwedîferasetî

hişsivik 1. saf, sefêk 2.
dînik

hiştin

hiştin/dihêle/bihêle 1. terikandin 2. destûr dan

hişyar 1. jîr 2. jêhatî 3. kesê ku ne xewar e

hişyarî 1. îxtar, îqaz 2. danezan 3. jîrî û jêhatîfî 4. xewarnebûn *"heye teqdîra Barî, feyde nake hişyarî"

-hişyariya dawî agehदार- kirina ji bo cara paşîn

hişyar kirin 1. îxtar kirin, îqaz kirin 2. ji xewê rakirin 3. pê hesandin 4. pê dan zanîn

hizr 1. fikr û raman 2. qinaet

-hizr kirin 1. ramîn 2. texmîn kirin

hîcab awayê lixwekirina jina misilman a li hundir û derve

hîç qet/qe

hîçparêz kesê ku têkoşîna hemberî dijawariya jiyane bêwate dibîne

hîçparêzî retkoka ku mirovî û kesayeta wî dispêre lawaziya li hemberî têkoşinê

hîle [I] bîz, mehde

-hîleyê xwe jê kirin qir-qalê wî hilnedan

hîle [II] fend û fût

-hîle û xurde li dorê nebûn dûrî dek û dolavan bûn

hîlebaz dekbaz

hîlor dara ziqûmê

hîm 1. xîm 2. esas 3. bingeh 4. tar

-hîm danîn 1. xîm avêtin 2. tar jênîn

hîmat tiştê ava û pêkhatî

-hatin hîmatê hatin pê, pêk hatin

hîn hê, hîna *"hîn ga tune, êfir çêdike"

hîn bûn 1. elimîn 2. fêr bûn

hînbûyî 1. elimî 2. fêrbûyî *"hînbûyî, ji harbûyîyan zortir in"

hîndarî perwerdeya bi riya ezmûnan; temrîn

hîndekar 1. mamosteyê ku di zanîngehê de perwerdekariyê dike 2. amojkar 3. rawêjer, hêvojkar *"hînbûyîyan hîn meke, hîndekeran ji bîr meke"

hîndekarî 1. pîşeyê perwerdekariya di zanîngehan de 2. amojkarî 3. hêvojkarî

hîn kirin 1. perwerde kirin 2. elimandin 3. hêvotin 4. fêr kirin 5. amojandin *"min xelq

hîn kire govendê, êdî kesî bi destê min negirt"

hîqîk îskeîska kesê ku parî di ber de maye

hîqînî 1. dengê îskeîskê 2. hîrînî

-hîqînî pê ketin 1. hîsk hatinê 2. xwe zeft nekirin û bi dengî kenîn

hîrîn/dihîre/bihîre (*hesp*) şîhîn

hîro cureyekî kulîkan e

hîs [I] pêşzanîna heyberên razber; hest

-hîs kirin hê di pêş de tê derxistin

hîs [II] tenî

-hîsê lê xistin bêhna dû û şewatê li xwarina pijandî xistin; bîsokî bûn

hîsk îsk, hîqîk

hiş erdê ku xweliya wî rengê sorahiyê lê dixe

hît [I] semax

hît [II] kevirê ku bi destekî avêtina wî pêkan e

hît [III] cureyekî bizinan e

hîv cisma esmanî a ku bi şevê xuya dibe û ronahiyê dide cîhanê; heyv *"**hîv** bibe duşevî, her kes dê wê bibîne"

hîvik hîva nû ya ku li esmên wekî tîpa C'yê tê xuyan; hîlal, lêvedas/hişkedar, nûma

hîvî hêvî

hîz 1. eyarê rûn 2. bêar û bêexlaq

ho ho! baneşana ku pê ga têt ajotin û sekinandin

ho ho kirin ga ajotin an jî dan sekinandin *"**ho**

ho bike ku bila ga bisekine"

hoçik kevirê meht ê ku bi qasî destekî ye, tehtik

-hoçik listin bi keviran li dûdo xistin

hodar 1. aj, şax, zîl 2. ajeroya çêre û daran

hogeç beranê çarsalî

hogir 1. dost 2. heval 3. razdar

hok [I] girêka ku zû û hêsan tê vekirin *"**mar** çiqasî **hokan** bide xwe, divê rast here qulê"

hok [II] 1. gemara sewalan 2. zîrça kewan 3. xozana peynkirî

hoker (*r*) peyvên ku rewş û mercên pêkhatina lêkeran nîşan didin; amil

hol [I] 1. meydan, qad 2. hêwan

-hol hola te ye firsend firsenda te ye

hol [II] topa ji kulav an jî ji potikan çêkirî, gog

holedest cureyekî listina gogê ye û her tofek ji şeş kesan pêk tê

holepitk pêtên agirê gur

holetel cureyekî listina gogê ye û îro wekî goga amerîkayê tê naskirin

holik malika textîn *"**heke** gur ji bagerê bitirsiya, dê ji xwe re **holikek** çêkira"

holî

holî şiva holetelê

honî darên ku li gorî pîvaneke tîn birîn

horehor dengê girînê yî berz

horehor kirin bi dengekî berz girîn

horg dîwan, meclis

horî ferîşteyên bihuştê

hoste pisporê pîşeyekî *"her tişt di destê **hosteyê** xwe de baş e"

hov 1. kovî 2. mirov an jî desteya dûrî sincê mirovatîyê; wehşî

hovberî hovîtî

hovîtî 1. kovîtî 2. wehşîtî

hovane 1. koviyane 2. wehşetnak

hoj sedem

hojix kincên ku tijî pûş û pelaş dikin û ji bo tirsandina çivîkan di dîwarê bîstên de diçikînin

hojkar sedemkar

hojkarî sedemkarî

hoz 1. qebîle, eşîr 2. lijne, deste

hozan [I] 1. helbest, riste 2. stranbêj

hozan [II] 1. xwezan, arif 2. nesebzana, nifşzan

hozanvan helbestvan

hucûm 1. êrîş 2. serdegirtin, helmet

hucûm kirin 1. êrîş birin ser 2. hilmeyî kirin

huçik devmilên kincan

hudhudk cureyekî çivîkan e

hukim biryar, qerar

hukimdar 1. serwer 2. desthilat

hukumet 1. dewlet, dûgel 2. rêvebiriya kar û barên cemawerî

hundir 1. ne li derve, derûn 2. hinav *"jin dîwarê **hundir** e, mêr dîwarê derve ye"

-hundir çûn virikî bûn

hundirandin/dihundirîne/bihundirîne 1. hewandin 2. di xwe de girtin û avêtin hinavan

hundirîn 1. tiştê ku ne aîdî derve ye, derûnî 2. daxilî

huner 1. miharet 2. qabiliyet 3. pîşe *"**huner**, xwedîyan ezîz dike"

-hunerên şewekarî miharetên bedewiyê

hunerdest dilxwazê kar û xebatên hunerî

hunerî 1. miharetî 2. pîşeyî

hur 1. azad 2. kesê ku çavên wî şaş in

hur bûn 1. azad bûn 2. çav lê şaş bûn

hur kirin azad kirin

hureme 1. kirêt û bêbine 2. bêqedr û nezan 3. kesê ku li gor rayîşa civakê tev nagere 4. şaşo

hurim tixes
hurmet 1. giramî, rêzgir-
 tin 2. jina binamûs
hûfik kuna ku di nava xil-
 xileyên keviran de ye û li
 zozanan weke cemedan-
 kan tê bikaranîn
-hûf kirin 1. pif kirin 2.
 bi carekî de daqurtandin
hûn (r) cînavka kesane a
 ji bo kesên duyemîn ên
 pirjimar
**hûnandin/dihûnîne/bi-
 hûnîne** 1. dan raçandin
 2. dan dirûvandin 3.
 dan rokirin
hûnîn/dihûne/bihûne
 1. bend li hev anîn û ra-
 çandin 2. nivîs û bûyer
 dirûvandin 3. ro kirin
hûr [I] mîde, asik *"**hûr**,
 ne têra kayê ye"
**-mal di tûr de û serî di
 hûr de** bêwarê ku xem
 û tatêla wî têrbûna zikê
 wî ye
-hûr berdan zik mezin
 kirin
hûr [II] 1. biçûk 2. lixwe-
 nehafî 3. kêmnirx *"**hûr**
 bifikire, dûr bifikire, kûr
 bifikire, şûr bifikire"
-hûr û mûr kel û mel
-diravê hûr 1. diravên
 ku nirxê wan kêmtir e
 2. diravên madenî
-lê hûr bûn 1. bal dan 2.
 lê kolîn 3. mutale kirin

-hûr nêrîn bi awayekî baş
 lê kolan
hûrbijêr 1. ziravbihîst-
 yar 2. bisemt
hûrde tiştên hûrik
hûrdek tîpa ku hûr tê
 nivîsandin *wek: a, b,*
c...
hûrfilitî ziktêrdek, zik-
 berçûyî
hûrgilî 1. dorfireh 2. a-
 gehiya berfireh
hûrik 1. biçûçik 2. xir-
 dik, qamkinik 3. yax,
 eware *"**hûrik** hûrik,
 dagire tûrik"
hûring pênuşa ji pûrta
 firindeyan
hûr kirin [I] 1. qutqutî
 kirin 2. parçe kirin 3.
 pişirandin *"**heke dilê**
şivên kete bişkulê, wê
hûr dike û bi şîr dix-
 we"
hûr kirin [II] 1. diravên
 gir bi yê hûr re guhe-
 randin 2. diravek bi di-
 ravê dûgeleke din re gu-
 herandin
hûrtirş silek û xurek-
 xurê ku çî li ber keve
 dixwe
hût 1. cinawirê efsûnî
 2. masiyekî pir mezin
 e *"**ji xelqê re hût** e, ji
 xwe re kût e, hevalê ti-
 carê rût e"
hwd *her wekî din*

I

i/I tîpa yazdehemîn a alfabeya kurdî ye; dengdêreke kurt e, cîderka wê navderkî ye, di belavbûna wê de dev nîvgirtî ye û asta belavbûna wê bilind e

iban (*di zimanê zarokan de*) qurban

Iblîs şeytan *"ker Iblîs be, dermanê wî weris e"

iblisî şeytanî

îcar vê carê, vê teqlê

ilet 1. sedem 2. nexweşî 3. înk

-ji îletî yekî re tiştê kirin ji bo silkirina yekî tev gerîn

-ketin îletê 1. ketin hev-rikiyê 2. engirîn

ilm 1. zanist 2. agahî *"nezanî, dijî ilmê ye"

ilmî 1. zanistî 2. xebe-ta lêkolînî

ilqênîn/diilqêne/biilqîne hîqîk pê girtin

Incil pirtûka pîroz a ku ji Cn. Îsa eleyhiselam re hatiye hinartin

ingir înk

ingirandin/diingirîne/

biingirîne 1. bihêrs kirin 2. xeyidandin

ingirîn/diingire/biingire 1. asê bûn û înat kirin 2. bihêrs bûn 3. su hatin

int nalîn

intdar nalenalkirî

inteint nalenal

inteint kirin 1. nalenal kirin 2. kerixîn 3. zor pê ketin

intîn/diinte/biinte 1. ji yekî pekandin 2. nalenal kirin 3. zor pê ketin

ireir inteint

ireir kirin inteint kirin

îrq reh û bingeha neteweyekî; regez, nifş

îrs reha ku ji nifşên pêşiyê hatiye hildan

îrsî tiştên ku ji nifşên berê hatine wergirtin

îsad rêbir, eşqiya

îsadî rêbirî, eşqiyatî

îsandin/diîsîne/biîsîne 1. sêwirandin 2. ji ber girtin

îsin/diîse/biîse 1. sêwirîn 2. şibihîn

îsqinc behîvok, argûşk

iwaraş

isqinci kesê ku argûşk di
gweriya wî de hatiye
-istan paşgirek e ku wate-
ya cih û bergehê dide

peyvê
istêre cihê ku nivînên ra-
zanê lê tên jenîn
iwaraş babîsok

Î

î/Î tîpa duwazdehemîn a alfabeya kurdî ye; dengdêreke dirêj e, cîderka wê pêşderkî ye, di belavbûna wê de dev nîvgirtî ye û asta belavbûna wê bilind e

î- [I] pêşgireke pêkanîna peyvên ku têkildarî deman e; *mînak: îro, îsal...*

-î [II] paşgireke pêkanîna navdêran e; *mînak: serî, kerî...*

î! [III] baneşeneke gazîkirinê ye; hey, ê

-î hevalo Xwedê te ji bîr neke! hey hevalo ev qenciya te ji aliyê Xwedê ve bê xelatkirin!

îbadet perestîş

-îbadet kirin perestîn

îbret pend

îbûdî rişwet, bertîl, qirt

îca/icar vê carê, vê teqlê

îcad 1. hilberîna tiştêkî nedîtî **2.** pêkanîna karekî nû

-îcad kirin (*tiştêkî nedîtî*) hilberandin û pêk anîn

îcaze 1. destûr **2.** bawername **3.** buruntî

îcazetname di medreseyan de bawernameya ku alimek dide feqîhê xwe

îç înkarkirina tiştê kirî

-îç kirin (*tiştê kirî*) înkarkirin

îd eyd, cejn ***-ji** tunedîtîyan re- danhêrk, **îd e"**

îdam sezakirina tawanbarekî bi darvekirin û xeniqandinê

-îdam kirin bi darvekirinê seza kirin

îdare dolivgeriya kar û barên jiyane

îdare kirin 1. li gorî pêdiviyên jiyane hereket kirin **2.** zêde mesref nekirin **3.** deng ji îhmal û kêmasiyan re dernexistin

îdî êdî

îdxalat hawirde

îfade 1. derbirin **2.** bersivdana rapirsînekê

-îfade kirin 1. daxwazek anîn zimên **2.** (*ji saziya têkildar re*) bersiva rapirsîneke fermî dan

-îfadeya yekî girtin 1. (*wekî saziya fermî*) ji

kesê têkildar bersiva rapirsînê wergirtin **2.** li yekî xistin
îfet 1. namûs **2.** heysiyet
3. anor
îflas têkçûna di karekî de
-îflas kirin di karê xwe de bi ser neketin
îftar fitar
îhmal (*bi qasî pêdiviyê*) mijûlnebûna bi tiştêkî re, beradan
-îhmal kirin 1. bera tiştêkî dan **2.** beytu berdan **3.** bêhemal hiştin
îhtiram rêz û giramiya ku ji kes an jî tiştêkî birûmet re tê girtin
îhtiyac hewcetî
îkram 1. comerdiya ku ji yekî re tê kirin **2.** bexşîş û diyarî
-(tiştêk) îkramî yekî kirin (*tiştêk*) lê dan xwarin
îlac bûjena ku ji bo bergirîya nexweşiyekê hatiye amadekirin; derman
îlan 1. dengî **2.** daxuyanî
îlan kirin 1. bi dengî ragihandin **2.** ji raya giştî re dan xuyandin
îlawe zêdehiya pêwîst an jî nepêwîst; pêvek
îlave kirin 1. pê ve kirin **2.** lê zêde kirin **3.** boçik pê ve girêdan
îlon meha nehem a zayînî

île girava biçûçik
îltihab di lêş de cihê ku kê m û aviyeke zer tê de kom bûye
-îltihab girtin kê m û aviyeke zerotankî di lêş de peyde bûn
îm 1. ev **2.** pêşgireke ku tê pêşiya peyvên têkildarî demê û /m/ya wê dikeve *mînak: îcar, îro, îsal, îtir...*
îmal di karistanan de rêzehlberîna bujenan
-îmal kirin 1. hilberandin **2.** çêkirin
îmam 1. serwerê ji Ehlibeytê **2.** zanayê zanistên şerîetê
îmamet 1. di nav endamên Ehlibeytê de serwerîya kar û barên rêvebirîyê **2.** zanatiya zanistên şerîetê dinimîne
îman bawerîya bi dînekî ku ji aliyê Xwedê de hatiye hinartin *"sikûta zimên, silametiya **îmanê** ye"
-îmana xwe avêtin li dadgehê bi derewî sond xwarin
-îman kirin bawer kirin
îmdad ji daxwazkirî re şandina hewariyê
îmha tunekirina giştî
îmkan 1. derfet **2.** mefer
îmsak 1. ji kesê rojîgir re

îmtihan

dema destpêka rojiyê **2.**
berbang

îmtihan di qadeke zanîne
de ceribandina têgihiştina
kesekî

îmze şanenava ku ji ber
navekî ve tê çilovîlokirin

-îmze kirin şanenav kirin

în roja cumeyê

înad înk

-ketin înadê înk girtin,
engirîn

înan/tîne/bîne anîn

încane/încare kûzika ku
gul û kulîlk tê de tîn çikandin

încas hilûreş

înç şik

-înç kirin **1.** şik birin **2.** tê
derxistin, sergihayî bûn
3. pê hesîn

înçkirî **1.** şikbirî **2.** serwext
3. beled

înk **1.** kîn **2.** en(*g*)r

-ketin înkê **1.** kîndar bûn
2. engirîn

-înk û bilah kirin bi tu awayî
ji gotina xwe averê nebûn
û ji bo vê yekê sond xwarin

înkâr nepejirandin

-înkâr û tune kirin nepejirandin
û binevat kirin
*"kenê kûçikan jî bi **înkâr**
û **tunekirinê** tê"

înqîlab sewre, şoreş

însan mirov, merî ***"în-**

san dinyayê danaqurtîne,
lê دنیا însên dadîqurtîne"

înşaet avahiya ku nû tê
çêkirin

-xîmê înşaetê avêtin
dest bi avasaziyê kirin

întiqam tol, heyf, evez

înziwa destvekişandina
ji kar û barên jiyanê

îqaz hişyarkirina ji xetereyê

îqbal bext, siûd ***"heke**
îqbal hate sêrî, her kes
dibêje: 'aferî!'"

îqlîm **1.** av û hewa, kîşwer
2. herêma erdnîgarî

îqtibas agehiya ku ji derreke
din hatiye wergirtin

îqtisad kar û barên têkildarî
rêvebirina jiyanê

îro **1.** roja ku em tê de ne
2. a niha ***"îro** li ber derê
me ye, sibehê li ber derê
we ye"

-îro ro di vê demê de

-jî îro pê ve ji niha şunde

îsal sala niha, vê salê

-îsal misal salawext

îsbat **1.** birhan **2.** peyt,
delîl

îsbat kirin **1.** peyitandin
2. birhan nîşan dan

îsewî fileh

îsil **1.** çaviya di bin stêreyê
nivînan de **2.** di dîwaran de
çaviya ku kel û melên hûrde
dikinê

îshal virikîbûn

îsk hîqîk

îskan lîwana vexwarinê

îskeîsk 1. dengê girîna bi hilkehilk **2.** dengdana mirovê ku noqî ava sar bûye

îskeîsk kirin 1. (ji ber girînê) hilkehilk kirin **2.** (mirovê ku noqî ava sar bûye) pifepif kirin

îslam dînê dawîn ê ku ji Cn. Muhemed eleyhislamî re hatiye hinartin

îsot cureyekî sewzeyên tûj e

îsraf dêrz

îstgeh 1. rawestgeh **2.** sazî û destgeha weşanên dengî

îstikan îskan

îstiqamet 1. tûş/dûş **2.** di erdnîgariyê de aliyên resen (*bakur, başûr...*) û pêkhatî (*bakurê rojhilat, rojhilata navîn...*)

îstiqrar 1. aramî û huzûr **2.** ewlehî û asayî

îstixbarat 1. salixgeriya sixurî **2.** agehiya nepen

îş kar û xebat *"**îşê** meran xuyan nabe, car heye tûyan dixwin, car heye gûyan dixwin"

-îşê nemayî anîn sêrî 1. pir eziyet lê dan kişandin **2.** êtixiyek anîn ber

dêrî

îşaret nîşaneyê tiştê nîmandî; hêma, diyarde

îşev ev şev/vê şevê

îşk şid

îşkar 1. xebatkar **2.** jêhatî

îşkav sindoq

îşk dan bar şidandin

îşkence rêbaza azarkirina bi lêdanê

-îşkence kirin bi lêdanê azirandin

îşpêbûyî jîr û xebatkar

îşxal vegirtina welatekî bi awayekî ku derî zagonên navneteweyî ye

îtifaq (*li ser kirin an jî nekirina karekî*) di navbera çend aliyên de biryarên ku tîn wergirtin

-îtifaqa sêalî peymanê ku di navbera du aliyên tîkildar û aliyekî çavdêr de tê şanavkirin

-îtifaq kirin li hev kirin

îtir 1. êdî **2.** ji bilî

îxracat hinarde

îw! baneşeneke ecêbman û şermkirinê ye; wî!/pî!

îzgeh îstgeh

îzin destûra ku ji bo kirin an jî nekirina karekî tê dayîn

-îzin dan destûr dan

-îzin xwestin destûr û musaede xwestin

J

j/J tîpa sêzdehemîn a alfabe ya kurdî ye; dengdareke pêşezmandevî ye, di belavbûna wê de ziman li ser diranan dîşide, fîzek û nerm e

jahr jehr

jaj cureyekî çêreya ku di çêjdana penîrî de tê bikaranîn

jajerûn cureyekî xwarina ku ji jajî û rûn tê çêkirin

jajî toraq û penîrê ku jajî kirine tev

jakaw 1. weşî 2. hov 3. kovî

jale 1. kulîlka zîqûmê 2. xunav

jan 1. êş 2. tajan *"**jana** hemû tiliyan yek e"

-jana zirav cureyekî nexweşiyê ye û hêdî hêdî bi kuxika xwînî dîkuje

-jan dan 1. êşîn 2. tajan dan

-jan girtin 1. êşê lê girtin 2. tajan pê ketin

janbir dermanê êşbir

jandar 1. biêş 2. tajan-dayî

janîn/dijane/bijane ajinîn

jano 1. nexweş 2. seqet

jar 1. sefîl 2. bêkes 3. lawaz

jarav bijûn

jarav bûn 1. bijûn bûn 2. paqij bûn

jarav kirin 1. bijûn kirin 2. aman ji aravê derxistin û aveke paqij bi ser de kirin

jar bûn 1. sefîl bûn 2. bêkes bûn 3. lawaz bûn

jarîn/dijare/bijare 1. nalîn 2. zûrîn 3. girîn

jar kirin hejar kirin

jarxane jûra pêşalîkariya tenduristî

jehr 1. bûjena ku sedemkarê nexweşiyê ye 2. bûjena ku sedemkarê mirinê ye *"**jehra** maran, ji maran naçe"

jehrav av û jehra ku têkilî hev bûye

jehrdar jehrîn

jehremar jehra maran

jehrîn 1. bûjena ku jehr tê geriyaye 2. bûjena ku

tê de jehr heye
jehr kirin 1. jehr lê dan xwarin 2. jehr tevî xwarina û vexwarina yekî kirin 3. lê herimandin 4. di ber de kirin ziqûm
jek xilindor
jem 1. danê xwarinê 2. dem, zeman
jenan pişekarê ku bi lehîmê hesinên şikestî dicebirîne
jenandin/dijenîne/bijenîne 1. (*dîwar*) dan lê kirin 2. dan şeh kirin 3. (*hilm*) dan hildan û berdan 4. çirûsandin 5. dan zingezing kirin 6. dan lehîmkirin 7. (*alavên mûsîqayî*) dan lêxistin
jeng bûjeneke qehweyî ya ku ji ber şilbûnê li ser rûyê hesinan peyda dibe; zeng
jengar zengar, zengirtî
jeng girtin li ser hêsîna tebeqeyeke zengê çêbûn
jenîn/dijene/bijene 1. (*dîwar*) lê kirin 2. şeh kirin 3. (*hilm*) hildan û berdan 4. çirûsîn 5. zingezing kirin 6. lehîm kirin 7. (*alavên mûsîqayî*) lêxistin 8. (*hestî*) ajinîn
jê ji wî/ji wê
-jê pê ve ji niha şundetir
jêbir alava ku nivîsê win-

da dike
jê birin 1. xêzên nivîsandinî winda kirin 2. di qimarê de qurût kirin
jê birîn 1. ji heqdesta wî birîn 2. tûşî karesatekê hatin
-Xwedê jê biriye Xwedê bobelatek aniye serê wî
jêder 1. cihê ku mijar jê hatiye hilçinandin; makder, çavkanî 2. avzê
jêderk 1. çavkaniya avê 2. makdera agahiyan
jê gerîn 1. dest jê vekişandin 2. serbest berdan
jêgir îqtibas
jê girtin 1. ji destê wî hildan 2. îqtibas kirin
jê hatin 1. pêk anîn 2. bi dest xistin "bila **jê bihata**, bila pêşî serê min bişkanda"
jêhatinî qabiliyet
jêhatî 1. jîr 2. egîd "kebanîya **jêhatî**, bila nivê qeliyê jî bixwe"
jê kirin 1. qut kirin 2. birîn 3. hilkirin "li kerê mirî digere ku nalan **jê bike**"
jêla ji aliyê jêrîn ve
jêma 1. berma 2. mîrate
jêmayî 1. bermayî 2. serata
jêr 1. bin, bintar 2. qûntar 3. (*di erdnîgariyê de*) aliyê başûr

jêrîn

-li jêr 1. li bin, li bintarê

2. li qûntarê 3. li başûrî

jêrîn cihê li bin, aliyê li bintarê

jêrîla jêla

jêrnivîs nivîsa ku li bin tê xuyakirin; têbinî

jêrxanî 1. binanî 2. bine-sazî

jêza 1. maka nifşê 2. makder

ji daçeke e û wateya mayeyeke diyar dide peyvê

-ji ber di ber xwe de

-ji ber ku bi sedema ku

-ji berê de hê zû de

-ji ber xwe xwe bi xwe

-ji ber xwe de gotin derrewa bêpere kirin

-ji ber yekî ve li şûna yekî *"ciranê çê **ji ber** Xwedê **ve** digihêje hawariyê"

-ji bilî ji xeyrî *"barê ketiyan kes ranake, **ji bilî** Xwedê"

-ji dest hev revandin ji aliyê her kesî ve hatin xwestin

-ji dêl ve 1. dewsa ku 2. beramberî

-ji mêj ve 1. di berê de 2. hê di zû de

-ji nişkê ve bêyî sedemake diyar û di wê gavê de

-ji nû ve bi careke din

-ji rikanî yekî ji bo hêrsa yekî bîne

-ji rêzê asayî

-ji sedî 1. ji hejmara sedî pareke diyar 2. rêjeya sedekê; (%)

-ji xeynî/xeyrî tiştê navborî ne tê de

ji ber çûn 1. (*bi zarokeke mirî*) berwext welidîn 2. (*bi têtjikeke mirî*) berwext zayîn

ji ber kirin di ber xwe de xwendin û gotin

ji bestan gotin di ber xwe de gotegot kirin

ji bîr kirin 1. ji balê avêtin 2. dest jê vekişandin *"her çiqas bibî mîr, xwe **meke ji bîr**"

jih [I] têla saza musîqayî

jih [II] 1. rûdiyê zirav 2. bendê ku ji rûdiya zirav tê bidestxistin

jiha ziya, ejdeha

ji hev zayîn li hev zêde bûn

jij (*di zimanê zarokan de*) goşt

jikarketî karnişîn

jimar 1. hejmarên ji yekî heta nehan 2. reqem

jimare 1. reqem 2. hejmar

-jimareya cot reqemên *wek: 2, 4, 6, 8, 10...*

-jimareya sereke reqemên ji *1'ê hetanî 9'an*

-jimareya şkestî reqema ku tê de piştî reqema

jîngehnasî

tam yeke şkestî jî heye
wek: 1.3, 3.05, 54. 33...

-jimareya tam hemû reqemên ku li pey reqema sereke reqemeke şikestî nayê

-jimareya tek reqemên
wek 1, 3, 5, 7, 9...

jimarnasî zanistên pisporiya wan têkildarî hesaban û jimartinê ye

jin 1. mirova mê **2.** hevsera mirovî *"axa **jin** û mêrî ne ji hev be, tev nagerê"

jinane 1. wekî mirova mê **2.** her tiştê têkildarî jinê

jinap jina mamê mirovî; amojin

jinbav hewiya diya yekî

jinbira jina birayê mirovî

jinêbî 1. jina ku mêrê wê miriye **2.** jina berdayî *"**jinebî** dibêjin: 'ez dizanim' ; qîz dibêjin: 'tu dizanî' "

jinik jin

jinkok jina bêkêr a ku tenê navê wê jin e *"**hin jin** in û **hin jinkok** in"

jintî [I] pîrektî

jintî [I] jina birayê mêrê bûkê *"**jintî** bi hev re baş bin, bira dê neşaş bin"

jinxal jina xalê mirovî; xalojin

jixwe hema wisa

jixweber [I] sirûştî, xwezayî

jixweber [III] (*ji bo karekî bihurî*) nepêwîst

-tu jixweberê hatî pêdivî bi hatina te tunebû

jiyan rewşa ruhberiyê a ku bi mirinê diqede; heyat

-jiyana rojane jîna/heyata her rojê

jiyar 1. heyata rojane **2.** awayê domandina heyatê **3.** şaristanî

jiyarî şareza

jiyîn/dijî/bijî 1. nemirin û heyata xwe berdewam kirin **2.** ber xwe dan

jî [I] daçekek e û wateyê xurt dike *mînak: ez jî hatim*

jî [II] umir, temen

jî [III] qews, kevan

jîjo jûjî

jîkele 1. nipnû **2.** ter û taze

jîn jiyan, heyat *"**jin** kaniya **jînê** ye"

jîndar 1. candar, giyanewer **2.** nemirî

jînenigarî serpêhatiya kesekî ya di jiyanê de

jîngeh cihê ku jiyanê giyaneweran lê didome *"**viran**, ji tu kesî re **jîngeh** ava nekiriye"

jîngehnasî zanistên ku pisporiya wan tendu-

jînşê

ristiya der û dorê ye
jînşê 1. kesê ku dikare
bijî 2. kesê ku dikare
xwe ragire û nemire 3.
berxwedêr

jîr 1. bîaqil 2. hişmend
3. jêhatî 4. zîrek

jîrane wekî/sezayî jîran

jîrî 1. bîaqilî 2. hişmendî
3. jêhatîtî 4. zîrektî

jîrek jîr

jîrektî jîrî

jîvan heyz

jîy di lêş de rehên stûr

jor 1. fêz 2. bilind *"çû-
çik çûçik e, gava avê ve-

dixwe, **jorî** xwe li Xwedê
dinêre"

-li jorê li fêzê

jorîn li fêzê

jovan poşman

jovan bûn poşman bûn

jovanî poşmanî

jûjî cureyekî sewalên pîj-
pîjî ye *"jûjî lepê xwe li
çêlikên xwe dide û dibê-
je: 'periyên wan çi ner-
mik in' "

jûn tenduristî

jûnî 1. çong 2. hestiyê
serçongê

jûr ode

K

k/K tîpa çardehemîn a alfabe ya kurdî ye; dengdareke ku cîderka wê ezmandevî û qirikî ye, awayê belavbûna wê girtî û hişk e

ka [I] **1.** cînavka pirsîyariyê ya ku tê wateya: *li ku ye?* **2.** de nîşanî min bide *"**dibêjin:** 'hêştirê çima stûyê te xwar e? dibêje: '**ka** çiyê min li kar e!' "

ka [II] alifa sewalan a ku ji giya û qeselên bi cerceyê pişirandî çêdibe *"**ava** di bin **kayê**, deng jê nayê"

-ka teslîmî bê kirin emagnet radestî xayînekî kirin

kab kap, gûzek

kabok hestiyê serçongê

kabox erdê biadan ê ku avê baş hildiçîne xwe

kabra mêr

kaç her hebeke şêkir

kaçanî amanên ku xwarinan vala dikinê

kaçik kefçik/kevçî

kaçlok qûşxaneyê biçûk

a bi çembil û devik

kaço teralê bêkêr

kad [I] merc, reqabet

kad [II] **1.** gilûmût, girover **2.** çembera ku ser û binê wê hinekî tepisiye hundir; kûre

-kada esmên valahiya ezmenê û hemû tiştên tê de

kade cureyekî nanê ku bi rûn û şêkir tê pehtin

kadiz [I] kesê ku dizîya kayê dike

Kadiz [II] stêra ku di şevên sayî û şeverêş de li esmên weke rîyeke spî xuya dike; Kakêşan

kadîn cihê ku ka lê tê berhevkirin

kafir **1.** kesê ku ne misilman e **2.** li gorî her olê kesê ku ne ji ola yekî be

kafiristan welatê kafiran **-ma kafiristanî ye?** ma ewqas bêwijdanî jî dibe?

kafirtî olederî

kahîn remilavêj ê ku qestîka pêşagehiyan dide

kaho cureyekî çêreya ku nepijî tê xwarin û belçên wê peraş in; xes

kahûr

kahûr kêra kalanî
kaj [I] gilok
kaj [II] kirasê maran; têvil
kaj [III] sergo, mezbele
kajger 1. likij **2.** hestîkoj
kajûle cureyekî çêreyê ye
kak kek, birayê mezin
Kakêşan Kadiz
kakil 1. dendik **2.** gewher
(*gûz, bindeq û hwd*)
*"temûzê, **kakil** ket gûzê"
kakût skêlet, kelax
kakvîrik kuvark, karî
kal [I] (*sewze*) xav
kal [II] kesê temendirêj
*"kalo memire bihar tê,
pîrê memire pincar tê"
kal [III] sorê tarî, al
kalan cihê ku alavên qutkirinê tê de tèn parastin
kal bûn pîr bûn
kalek kundir/gindor
kalekal dengê domdar ê ku pez derdixe
kalekal kirin (*pez*) bang dan, zimezim kirin
kalemêr mêrê ku temenê wî ji pênciyî derbastir bûye
kalepîr kalemêr
kaler bûjena bazirganiyê
kalik 1. bavê bavî an jî bavê dayikê **2.** ecdad
*"ewê ku **kalikê** xwe nas neke, Xwedayê xwe jî nas nake"

kalîn/dikale/bikale 1. (*pez*) bang dan **2.** nalîn
kalîtî temenborîtî, pîrtî
kam [I] **1.** daxwaz **2.** fehlxwestina sewalan
-kama... birîn 1. destekê çûnê **2.** pelek avêtin ...
kam [II] gêre
-kam gerandin gêre kirin
kam [III] rutûbet û kufika afnikiyê
-kam girtin afnikî bûn
kam [IV] esmanê dêv
-kama dêv arîkê dêv
kam [V] aramî û bextewarî
kambax 1. xopan **2.** kavilbûyî
kambaxî 1. xopanî **2.** wêranî
kambaxtir 1. xopantir **2.** xeratir
kamil 1. gêran **2.** gihayî
kamil bûn 1. gêran bûn **2.** gihan
kamili 1. gêranî **2.** gihayî
kamir leven
kamirî mêrga levenî
kamox kesê ku bi xwe tirihê diguvişe û jê meyê çêdike
kamran 1. bextewar û dilaram **2.** dilşa
kamrani 1. bextewarî û dilaramî **2.** dilşatî
kamsojkî dilbijandî
kamsojkî bûn dil bijan-

din, dil kirkirîn
kamsojkî kirin dil kirki-
 randin, çilekî kirin
kamûk kamox
kamûşkî bûn kamsojkî
 bûn
kamûşkî kirin kamsoj-
 kî kirin
kan 1. gencîne 2. cihê ku
 maden û xwê jê tê der-
 xistin
kanc bêar
kancî bêarî
kandew çeleka zayî ya ku
 cardin avis nebûye û hê
 tê dotin
kanê ka li kuderê ye?
kanik postê ku li ser çêv
 e û pê dadimile
kanî jêderka avê *merî,
 li ber **kaniyê** tî namîne"
kanîn/dikane/bikane
 karîn
kanûn 1. meha berfan-
 barê 2. kûreya êgir
kanza maden
kanzasî zanistên ku
 pisporiya wan maden in
kap 1. hestiyê çîpê 2.
 bendê stûyê sewalan
 *dewar bi **kapan**, mirov
 bi sozan tèn girêdan"
-kap avêtin 1. **bi hev re**
 bi hestiyê çîpê lîstin 2.
 ketin hevrikiyê
-kap kirin (*sewal*) bi ben-
 dekê an jî bi zincîrekî
 girêdan

kapan tengerê, şiverê
kapik bendê kurt
kapok tasa sêrî
kapol [I] tasa sêrî; kapok
kapol [II] kaya pir hûrik
kapox paleyê ku gurzên
 gihê çaw dike
kar [I] 1. xebat, îş, şixul 2.
 gezenc 3. mijûlî *berxê
 nêr ji bo **kêr** (*karî*)"
-kar û bar 1. xebat û şî-
 xul 2. xizmet û mijûlî
 *siwarbûna kerê, ne tu
kar û bar e"
-karê li ser lingan xeba-
 ta sivik
kar [II] têtjika bizinê, ka-
 rik *kar, sermedî di bin
 selikê de namîne"
kara 1. fail, kirar, kirde
 2. endamê dilsoz ê ar-
 têşa bêpergal
-karayên azadiyê enda-
 mên dilsoz ên artêşa
 bêpergal a rizgariyê
karatî artêşa bêpergal a
 ku ji endamên dilsoz
 pêk tê
karak madenê hêsin
karbeşî parvekirina xe-
 batekî
karbidest 1. peywirdar
 2. karsaz
karbûran ardû
karciv şirket
karçîn hirmê
kardank malzarok
karekar dengê segê ku

karekew

hatiye lêdan; kûstekûst
karekew nêçîra kewan a
bi komekî

karesat bobelat, felaket
karêc şeneyeke ku tiliyên
wê pir in; melêb

karêj movika ku erzênê
digihîne kapolê/kapokê

karêl qebrax

karêltî qebraxî

karêz [I] 1. kanî 2. ci-
hoka binerdî

karêz [III] cihê hênîk; zo-
zan

kargeh cihê xebatê

karger rêvebir

kargerî 1. rêvebirî 2. îda-
re

kar gerandin 1. bi rê
ve birin 2. îdare kirin

karguzar kargerê pispor
û jêhatî

karguzarî şarezatiya ge-
randina karan

karik têjika bizinê; kidik

karistan kargeha rêze-
hilberindana bûjenan

karîger 1. bibandor, bite-
sîr 2. rêvebir

karîgerî 1. bandor, tesîr
2. rêvebirî

karîn/dikare/bikare 1.
şiyar 2. pêk anîn 3. bi
dest ve anîn *"**nikare**,
bê par e"

-(pê) karîn 1. sernixûn
kirin 2. hêz jê birin

karîte garîte *"**karîte**, li

ser dîwaran radiwestin"

karker 1. xebatkar 2. pa-
le

karkenar karnişîn

karkerî 1. îşkarî 2. pa-
letî

karkêş 1. jîr 2. jêhatî 3.
zîrek

kar kirin 1. xebitîn 2. qe-
zenc kirin

karmax bêjînga ku gir lê
dike; serad

karmend 1. memûr 2.
wezîfedar

karnişîn kesê ku piştî
çendîn salên xizmetê ji
karî tê veqetandin û
mehmizek lê tê girêdan

karnişîn bûn salên xiz-
metê qedandin û meh-
miza karnişîniyê wergir-
tin

karniyar di dezgeh û kar-
civan de pispore wizeya
mirovîn ê ku karkeran
hildigire karî

karniyarî pisporiya wize-
ya mirovîn

karpêk berhem

karsaz 1. kesê ku karke-
ran dide xebatê 2. kesê
ku jêhatî ye û karan pêk
tîne

kart 25 quriş

-kartek nedan yekî qet
tu dirav nedan kesî

kartî xwarina kevn

kartî bûn (*xwarin*) kevn

bûn
kartî kirin (*xwarin*) kevn kirin
kartîk xarê ku xerat bi kar tînin
kartol cureyekî sewzeyên bînerdî ye û pijandî tê xwarin
kartû kartî
karwan 1. koma bazirganên gerok 2. komeke rêwîyan *bi ewtîniya çend kûçikan, ji rê namîne **karwan"**
Karwankuj stêra ku di destpêka meha gelawêjê de tê dîtin û 5-6 mehan xuya dibe
karxane karistan
karzan kesê ku dizane dê çi îşî bike; şareza
kas 1. piyan 2. kasik
kase 1. sandîqa darînî ya ku sewzeya dîkinê 2. çavî 3. selika erebeyan
kasik 1. kaseya biçûk 2. fêraqa ji gil û heriyê; kaxetîtik
-kasika çêv şûna çêv
kasox dasa biçûk
kastekast 1. dengê nale-nala kûçik û guran 2. çeleşel
kastekast kirin 1. (*seg û gur*) nalenal kirin, zûrîn 2. çeleşel kirin
kaş [I] giyayê ku bi xwe hişk bûye

kat

kaş [II] 1. alava ku dişimite, kaşe 2. piyên vê alavê
kaş [III] hevrazê ku mêş tê de dijwar e, berpâl
kaş [IV] kişandin
-kaşî ber piyê xwe kirin gazî hinda xwe kirin
-kaş û berkaş kirin hev birin û anîn
kaşane avahiyên dewlemendan ên fireh û xweşik; koçik
kaşe navgîna ku bi şimitandina li ser berf û qeşayê tê ajotin
kaşîk qada ku mirov li ser berf û qeşaya wê werzîşa şimitandinê dike; tîl
kaşîng şala navê
kaşî cureyekî kevirê acûrî ye û di avasaziyê de tê bikaranîn
kaşxane koçk
kaş kirin 1. bi erdê re kişandin 2. leqandin 3. ji cihekî ber bi cihekî din ve livandin *Xwedê mirovî şaş meke, lê şaş kir bila fehş meke û heke fehş kir jî bila bi erdê re **kaş meke"**
kaşo darê gogê
kat [I] erdê ku xêr û bera wî hindik e
kat [II] zeman, dem, çax
kat [III] zîlên simbilan ên

katar

- pêşîn
-kat dan zîl dan
katar bazinê stûyî, tara stûyî
kate cureyekî nanê ku bi rûn û şêkir tê pehtin; ka-de
katjimêr alava demjimêr; saet
kav dema berhevkirina bindeqan
kavari 1. xişirge 2. cihê bikevir 3. serkevîr *"gava dê bibe dêmarî, bav dibe filehê **kavari**"
kavil 1. xerabe, kelefê 2. xopan, wêran
kavir peza dusalî
kaw 1. kubar 2. qure
kaw bûn 1. kubar bûn 2. qure bûn
kawdan 1. şert û merc 2. qalîk
kawêj kayîna hin sewalên ku goştê wan tê xwarin
-sewalên kawêjker ajalên ku pariyên xwe piştî çêrîne û di demên rawestanê de dicûn
kawik kesê ku lap ne dînik e û demên wî ên biqiliyê jî hene
kawî 1. kubarî 2. quretî
kax [I] vejibartina giyyayên nenas ên ku di nav bîstanan de şîn dibin; aşêf
-kax kirin aşêf kirin, ade kirin

kax [II] amanên ku ji heriya pijandî tên çêkirin, acûr

kaxetît tîtik û amanên ji acûrê

kaxez bûjena ku ji dar û pemboyî tê çêkirin û li serê tê nivîsandin

kaxik guldanka ji kaxetîtê

kaxiz kaxez

kaxil cureyekî çêreyê ye
kayîn/dikaye/bikaye (*sewala çarpê a ku goştê wê tê xwarin*) parî cûtin, vekayîn

kebanî 1. jina malê 2. jina aşpêj *"heke Xwedê li hev anî, Eyşê dikim **kebanî**"

kebar 1. berbang 2. tek-bîr

keç [I] zaroka qîzînî *"**keç**, bi hefsar nabin"

keç [II] xwar, nerast

keçanî 1. rewşa mêtiya zarokê 2. mînanî zaroka qîzînî

keçap qîzap

keçel serût, bêpor, qaf-rût, zelût *"her **keçel**, bi pereyê xwe helawê dixwe"

-keçelê qaçê kesê ku serê wî wekî hêkê bê por e

keçelî bêporî, serûtî, qaf-rûtî *"**keçelî** xweş e, lê gava ku di bin kum de be"

kef kirin

keçelok qafgurî, zelût
keçêç cihê ku mirîşk lê dimelisin

keçêlî 1. keça jina mirovî ya ji mêrekî din **2.** keça mêrê jinê ya ji jineke din

keçîk 1. keç **2.** zaroka delalîk *"**keçîk**, teşîya dê radîke, lawîk jî tîra bavê"

keçînî bekaret, duşîzetî

keçî xwarî, nerastî

keç kirin (*çeka agirber*) armanç negirtin, xwar çûn

keçxapînok kesê ku li pey jinan digere û wan dixapîne, mêbaz

ked 1. berhemê renca mirovî **2.** maf *"**li kuderê komek, wê derê kedek**"

kedanî sewalên bibask ên malê

keder kul û xem

kedew ketew

kedewî ajalê ku bi çilmasa ajalan ketiye

kedîk eyarê berx û karan

kedî sewala malê

kedî bûn hînî malê bûn *"**gur kedî nabe**, kedî bibe jî xwedî nabe, bêar bifedî nabe"

kedî kirin hînî malê kirin

kedkar 1. xwediyê mafê xwe **2.** xwediyê karê xwe

kedxur kesê ku mafê xebata yekî bi neheqî dixwe

kedûn kûzê avê yî biçûk; quto

kef [I] hundirê dêst

kef [II] zîpîk û peqpeqokên ku li ser tiştên avî dikevin *"**kela hêrsê, kefa sabûnê ye**"

-kef dan zîpîkên nepoxkî û peqpeqok li serê xuya bûn

kefandin/dikefîne/bikefîne 1. kêl kirin **2.** dirûtin

kefare berdêla ku ber nekirina karekî ve tê dayîn

-kefareta gunehan be bila bibe sedeqeya ber gunehan ve

kefen qumaşê bêdirûnê ku li miriyan tê pêçan û paşê tèn çalkirin

-kefen kirin devê xwe bê minet û bi wêrekî ajotin ser mirinê

kefgir amana ku kefa ser tiştê avî hildide

kefî 1. pûşîyeke ku di zivistanan de li stûyî tê alandin **2.** egal

kefil derhûd

-bûn kefilê yekî berpirsiyariya karê kesekî hildan ser xwe

kefiltî derhûdî

kef kirin zîpîk û peqpe-

keftar

- qok li serê xistin
keftar 1. cureyekî sewalên çolê ye û dişibihe guran 2. kal
keft û left 1. bizaveke mezin a ji bo peydekirina pariyê jiyane; têkoşin 2. devjenî
kexoy keyayê gund û taxên filehan
kehreb 1. gêreba, cêreyan 2. miqnatis
kehrebar 1. gêrebayî, cêreyanî 2. miqnatisî
kej çûr, zerînî
kejal keça çûr a zerînî
kejave çardara ku pê birindar û nexweşan neqlî nexweşxaneyan dikin
kejê keça çûr a delalik
kejok nexweşiya hêtêşe
kek birayê mezin
kel [I] dewara dusalî
kel [II] 1. germ, tîn 2. rik, hêrs *"**kela** hêrsê, kefa sabûnê ye"
kel [III] sewala biqiloç
kelabçe destvank, kelemçe
kelabe darik an jî diran-kên hilawestina kincan; hilço
Kelamê Qedîm 1. Quran 2. wehy
kelandin/dikelîne/dikelîne [I] 1. germ kirin 2. pijandin, pehtin
kelandin/dikelîne/di-

- kelîne [II]** 1. xwirandin 2. gurî bûn
kelaş [I] cureyekî solên berê ye; çarix
kelaş [II] term, laş
kelat cihê asê
-kelat û felat ji hev nas nekirin cihê zorî serfiraziyê ji hev veneqetandin
kelbetan alava ku agir pê tê hildan
keleba keleşer
keledoş cureyekî xwarinê ye û li her herêmê bi awayekî tê çêkirin
kelef telaşê rîs
kelefe bermaya tiştê kavilbûyî; enqaz
kelegirî ber girînê, hema hema dike ku bigirî
kelegirî bûn ber asta girînê bûn
kelegirî kirin anîn ber asta girînê
keleh parêzgehên leşkerî yên berê; duz *"**jin keleh** e, mêr jî tê de girtî ye"
kelejin jina ku mêranî tev digere
kelek navgîna ku di çem û rûbaran de lê siwar dibin *"**divê mirov keleka** xwe di avê re derbas bike"
kelekel germa havînê ya tîr

kelmêş

kelekor 1. kêmlebat 2. nefehma û xêvik

kelem [I] cureyekî sewzeyan e, pijandî û nepijî tê xwarin

kelem [II] 1. pîj 2. ber-bend *"cîranê nebaş, kelemê ber çavan e"

-kelemê ber çavê neyaran lehengê ku dijmin jê dibehicin

kelemêr egîd

kelenimêj kesê ku carinan nimêj dike û pîrî caran jî nake

kelepîçe kirin (*sewalê serjêkirî*) gurandin û parçeparçeyî kirin

kelepor 1. mîrate 2. heyyiya gelekî

-kelepora neteweyî mîrateya gelekî ya ku ji nifşên berê derbasî nifşên nû dibe

kelerim cureyekî sewzeyên ku pijandî tê xwarin

kelestûn keskesor

keleş 1. delal, cazibedar 2. mêrxas

-keleşê deryayî kesê ku derî zagonên heyî di der-
yayan de talana keştiyan dike

keleşêr keleba, dîk

kelexwarî xelexwarî

kelexwarî bûn xelexwarî bûn

kelezûrî 1. xurekê ku baş

nepijiyaye 2. karê ku ne bi rêk û pêk e *"girara piran, kelezûrî ye"

kelê xwarina bêxwê an jî kêmxwê

kelh 1. rind 2. bi îhtîşameke nedîtî û nebînayî

kel hatin germ bûn

kelhoşk bihura çiyayî

kelijandin/dikelijîne/bikelijîne bi hev ve lehim kirin

kelijîn/dikelije/bikelije bi hev ve zeliqîn

kelistin/dikelize/bikelize 1. dizîka payîn 2. tetelê temaşe kirin 3. li hember tiştekî ecibandî mit man

kelixîn/dikelixe/bikelixe pîr û diranketî bûn

kelî kelê

kelîn/dikele/bikele 1. germ bûn 2. pijîn *"serên du beranan, di berosekê de nakelin"

kelîşo 1. cilşo 2. karê cilşuştinê

kelk 1. fayde 2. meslehet

-kelk jê wergirtin sûd jê wergirtin

kelkot 1. kelik û palaz 2. xelexwarî

kelkût bûn kutan xwarin

kelkût kirin ser û guh di rû de anîn, gelekî lê dan

kelmêş pêşû

kelogîrî

kelogîrî kelegîrî
**kelojtin/dikeloje/bike-
loje** dendik şikandin û
kakil jê derxistin

kelojk 1. kakila ku ji den-
dika şikandî hatiye der-
xistin 2. rişwet

-li kelojkan gerîn li qe-
zencên herwe û bêzeh-
met gerîn

kelpezi 1. cureyekî mar-
gîseyên ku li gorî her de-
verê rengê xwe digu-
herîne; kerpeze 2. durû

keltox kalemêrê hizhizî û
hopohopo

kelû [I] çivange

kelû [II] her meheke fal-
nameyê; birc

kelwaz sermaya xurt

kelxaçî kelezûrî

kelx keltox

kelxot diranketî

kem guhên biçûk an jî tu-
neyî; kur

kember qûşa navê

kemç careke lêxistina
şêr û hirçan

kemç bûn tûşî tundi-
yekê hatin û nivî jê qut
bûn

kemçe amraza ku erdê
dikole

kemç kirin bi tundî lê
xistin û jê beşek qut ki-
rin

kemend bendê ku hil-
boçek bi serê wî ve ye

**kemişîn/dikemişe/bi-
kemişe** 1. vepelîn ber
2. xwe quraftin ser û da-
qurtand

**kemitandin/dikemitîne
/bikemitîne** 1. (*da ku
pirç zû jê dawêşe*) di ava
keliyayî de rawestandin
2. qefilandin

**kemitîn/dikemite/bike-
mite** 1. (*da ku pirç zû jê
dawêşe*) di ava keliyayî
de rawestîn 2. qefilîn

kemîn tele, dafik

-kemîn danîn tele danîn,
dafik danîn

kemlan û giran weqûr û
awirşikestî

kemole satila devgirtî ya
pir mezin

kemxe qumaşê hevrîşimî

ken 1. besimîn, bişîrîn
2. geşî *"**kenê** bêaran,
tê ji qulên dîwaran"

**kenandin/dikenîne/bi-
kenîne** 1. besimandin
2. rûgeş kirin 3. dilxweş
kirin

kenar kêlek

kenarî cureyekî çivîkan e

kend çal, xendeq, kortal

-kend û kosp çal û as-
tengî

kendal newala kûr; hen-
def

kendav xelîc, avteng

kendik 1. golika hilikî 2.
golika ku nebûye moz

kenefe avahiyê kewiştir
kengî/kengê çi wextî,
 çi çaxî *"**kengî** bibare,
 hingî zivistan e"

kenhar kesê kenandî

kenişt dêra filehan

keniz berdestiya jin

kenîn/dikene/bikene

1. besimîn, bişirîn 2. rûgeş bûn 3. hîrehîr kirin
 *"**bi** hevalê xwe **meke-**
ne, dê bê serê te jî"

kenište perestgeha cihûyan

kenkene zengîn û hêzdar

kenloşkî kirin bi dizîka qûnektî kirin

kenok rûgeş

kenokî 1. rûgeşî 2. kenok *"**ne** jina **kenokî**,
 ne mêrê fêtokî"

kenze fayke

kepaze rezîl û riswa

kepaze bûn rezîl û riswa bûn

kepaze kirin rezîl û riswa kirin

kepen kulavê şivanan

kepenek [I] cureyekî çêreyê ye

kepenek [II] cureyekî nexweşiya pişikreşê ye

kepenekî kesê ku bi nexweşiya pişikreşê ketiye

kepez 1. dibûr, berpâl 2. kêrtê bilind

kepir çartaq, holik

kepîr [I] tiştê windabûyî

kepîr [II] çêreyek e

kepîr [III] ji ber camaxê zerbûna diranan

-kepîr girtin (*diran*) camaxî bûn

kepû bevil, poz

kepûr xweliya giran

ker [I] 1. cureyekî ajalên barkêş ê ku ji hespê biçûktir e 2. ehmeq *"**bar** naçe ber kerê, **ker** diçe ber bêr"

ker [II] kesê ku nabihîze

-ker û lal bûn bêdeng guhdarî kirin, dengê xwe nekirin

ker [III] parçe, hinek

kerafî/keratî 1. tirtûl, ziqûm 2. merez

keramet îkrama ku Xwedê li hin bendeyên xwe kiriye

kerane [I] wekî keran

kerane [I] mîrkatê hesinî

kerate alava ku sol pê asantir dikevîne piyan

keravî cureyekî sewalên ku li cemseran dijîn

kerax paleyê sewzeyan

keraxe garana keran

keraxî paletiya sewzeyan

kerb 1. kul û xem 2. bêrî *"**ez** namirim bi vê derbê, ez dê bimirim bi vê **kerbê**"

-kerba xwe ji yekî derxistin hêrsa xwe bi tiştektê din ve aşt kirin

ker bûn

ker bûn [I] nebihîstin

ker bûn [II] parçe bûn

kerbeş cureyekî striyan e, pîjên keran *"**qedrê gulê** çi dizane, **kerbeş** dibêje: 'kerê reş' "

kerçove 1. aqilsivik, kêmaqil **2.** peledîn, tiredîn **3.** kerose

kerdenek hestîvk

kerdî 1. çala ku li der û dora daran vedidin da ku av tê de bisekine **2.** li gorî cureyan beşên bîstanan

-kerdiyeke bîstani avê-tin di çalekê de cureyekî sewzeyan çandin

kerehû cureyekî bê ye

kereker [I] mînanî keran bêteşe

kereker [II] bi dizîka û bêdeng

kerem 1. destbelaşî **2.** comerdî

-ji kerema xwe heke zehmet nebe

kerem kirin 1. bexşek li yekî kirin **2.** îkrama yekî qebûl kirin

-kerem ke fermo

kereng cureyekî çêreyê ye û nepijî tê xwarin *"**gotin:** '**kerengo** warê te li ku ye? got: 'ba dizane' "

kereste [I] onî, dep

kereste [II] 1. malze-

me, naverok **2.** bûjen

-keresteyê xav bûjenên ku nehatine bikaranîn û jê hilberînên curecureyî tên çekirin

kerexne kelbetanê ku pê kûziyên êgir tên hildan

kerge destgeh

kergez cureyekî teyrên berateyan e

kergit alaveke tevn-raçandinê ye; hepik

kerguh kîvroşk, kêvrîşk

keribîn/dikeribe/bikeribe 1. behicîn **2.** kesirîn

keriftin/dikerife/bikerife ziqûm xwarin, kureder xwarin, kul xwarin

kerik [I] mêweyên negihîştî, behîvk

kerik [II] di guh de kuna ku di navbera guh û perdeya wî de ye

-di kerika guh de qîrîn (*di dema bangkirinê de*) devê xwe dirêjî qulika guhî kirin û wisa peyivîn

kerik [III] kerê biçûk

kerixandin/dikerixîne/bikerixîne 1. jê vegerandin **2.** jê dan nefretkirin **3.** jê bêzar kirin

kerixîn/dikerixe/bikerixe 1. jê vegerîn **2.** jê nefret kirin **3.** tengazar bûn

kerî [I] simbilên bipûrt ên

keser

bi serê cîl û cegên ve
kerî [II] xilek pez ê ji 100
hebî heta 200'î *"heft

kerî pez, li bin siya da-
rekê mexel tên"

kerî [III] 1. parçe 2. bir
3. tîke *"nanê ku bibe
kerî, hev nagire"

-kerî kirin 1. parçe kirin
2. tîketîkeyî kirin 3. bir-
birî kirin

kerî [IV] rewşa nebihîsti-
na guhan

-xwe li keriyê danîn xwe
nebelediyê û nebihîstinê
danîn

ker kirin [I] tîke kirin

ker kirin [II] dengê xwe
nekirin

kerkedan sewaleke kovî
ya girs e û bi serê difnê
wî ve qîloçek heye

kerkere 1. nezan 2. tê-
negihiştî 3. kerosê

kerkovî cureyekî sewalên
kovî yên ku dişibihine
keran û rengê wan ji xê-
zên reş û spî pêk tê

kerme rêxa hişkirî ya ji bo
şewatê

kermeş cureyekî mêşên
girs e û pêvedana wê bi
şewat e; moza keran

kerose ehmeq, kerkere

kerpeze kelpezî

kerpîç/kerpûç heriya
ku di qalibên çargoşe de
tê rokirin û di lêkirina

dîwaran de li şûna kevi-
ran tê bikaranîn

kerseng 1. komikên
xweliyê ên wekî kevi-
ran dixuyin lê zû belav
dibin 2. xwîn û tiştên
avî yên din ên ku bûne
pixtî

kersil silepor

kertek pir, zehf

kertik kewre

kerx 1. westiyayî 2. bê-
hêz 3. jîhêzketî

kerxane 1. goma keran
2. xaneyê zinayê; qeh-
bixxane

kerxerê şiverê

kerxur 1. cureyekî teyrên
berateyan e 2. mirovê
pir xurekxur

kes 1. mirovê nediyar,
şexs 2. ferd *"filan kes,
kerê barkêşiyê ye"

kesadî 1. kêmasî 2. xela
**kesandin/dikesîne/bi-
kesîne** (*r*) kesayetî li
cînavkê bar kirin

kesane ferdî

**kesaxtin/dikesixîne/bi-
kesixîne** 1. rûçikandin
2. çiqil kirin 3. verûtin

kesayetî şexsiyet

kesb 1. ked 2. qezenca ji
xebatekê

kesber keskê sût

kesberî sûtî

kesbik moriya nezerê

keser 1. keder, xem 2. êş,

kesirandin

- derd **3.** bêrî
-keser kişandin **1.** êşîn
2. hezinîn, derdomerdo
bûn **3.** bêrî kirin
**kesirandin/dikesirîne/
bikesirîne** **1.** êşandin
2. derd lê rakirin **3.**
westandin û pir tî kirin
**kesirîn/dikesire/bike-
sire** **1.** xemgîn bûn **2.**
derdoyî bûn **3.** tî bûn
**kesixîn/dikesixe/bike-
sixe** **1.** qeşirîn, herişîn
2. rûçikîn
kesîb xizan
kesk rengê çêreya ter a
neçilmisî
keskahî **1.** sewzî, hêşî-
nahî **2.** nesl
-Keskahiya Pêxember
Ehlubeyta Cn. Pêxember
eleyhiselam
keskesor (*piştî taviyên
baranê*) nîvçembera ren-
gîn a ku li esmên xuya
dibe; heftreng, kevana
Dawid
**-bi ser keskesorê re
qefz kirin** derî aqilan
tev gerîn
keslan teral, lexic
kestek kerpîç
keş fişenga ku di valahiyê
de tê teqandin û na-
gihêje nîşanê
keşîş popê filehan *"**ke-
şîş**, hero kadeyan nax-
we"

- keşîşxane** dibistana ku
keşîşan perwerde dike
keşk cureyekî şorbeyê ye
keşklok **1.** kade **2.** nanê
hişk-kirî
keşkul şelege kermeyî
keştî navgîneke zeryayî
ya rêwîti û barkêşiyê ye
-keştîya asimanî cure-
yekî navgînên firoke yên
ku ji cîhanê rêwîyan di-
bin ser hîvê an jî ge-
restêrkên din
-keştîya perdedar cure-
yekî navgînên raguhas-
tinê yên ku bi alîkariya
perdeyên berbiba di avê
de diçin
keştîvan ajovan û xebat-
karên keştîyê; deryavan
ketew çilmasa ajalan
ketin/dikeve/bikeve [I]
1. wergerîn **2.** hilweşîn
3. bihurîn **4.** daketin
*"**ker ker e, nakeve** nav
ava kûr"
ketin/dikeve/bikeve [II]
(*sewalên wekî seg û gu-
ran*) velezîn, veketin
-lê ketin **1.** îsabet kirin
2. tê gerîn
-ketin keleha qatil-batilê
1. xwîna xwe kirin stûyê
xelqê **2.** ji gotina xwe
danegerîn
-ketin kirasan (*jin*) heyz
bûn, ketin kincan
-ketin zikê diya xwe

kevi

pêrgî aramiyeke bêpayan hatin

ketî 1. keftî, bêkes 2. bêxwedî *"**ketî**, bi xebatê radibin"

ketxweda kesê ku di qesrên maldaran de hesabê xerc û mesrefê digire

keval wenyê bi dest çêkirî û çarçivekirî

kevalber kevirên ku berê li şûna kaxezê li serê di-hate nivîsandin

kevan 1. alava tîravêtinê, qews 2. xwar 3. tewiyayî

kevan bûn 1. xwar bûn 2. tewîn

kewane çivange

kevanek (*r*) di xalbandiyê de nîşaneya ku dişibihe heyvikê, ()

kevanjene 1. tîravêj 2. kesê ku dibe bela û dikeve pêsîra xelqê

kevan kirin 1. xwar kirin 2. tewandin

kevçik 1. amana ku xurek pê tê xwarin 2. hesiyê sersîngê yî navendî *"**dawet tune, li kevçikan digere**"

-di kevçika dil de lêxistin 1. (*da ku neks lê biçike*) di sersîngê de lêxistin 2. bi derbeke xedar lêxistin

kevçî kevçik

kevel 1. postê pêz û hwd; eyar 2. lewhe

kevel kirin post kirin, gurrandin

kever [I] çiyayê ji kevir û zinaran pêkhatî

kever [II] bizina belek-belekî/deqdeqî

kevil postê mihan

kevir 1. ber 2. zinar 3. lat *"**kevir**, bi kêvir dibe diwar"

-kevirê kehrebar cureyekî kevirên miqnatisî ye û jê mûriyên gerdenî û tiz-biyan tên çêkirin

-kevir bi ser yekî de gêrkirin lome û gazinc lêkirin

-kevir kirin 1. rê bi keviran çêkirin 2. bi keviran bera yekî dan, ricim kirin

-kevir li ser kêvir neman tu tişt di dêst de neman

-kevir li ser kêvir nehiştin 1. her tişt rûxandin û tepeser kirin 2. qir û qir kirin

kevirheste cureyekî kevirên ku di ber beraşê hesteyan de tê bicihkirin û bi zivirandinê çik vedide

keví 1. kêlekên çem û zerrayê 2. tixûb, sînor, sîtar

kevişen

kevişen qeraxa zeryayê
ya tenîsk a ku melevanî
tê de ne dijwar e

kevkanî berdeqanî

kevjâl cureyekî heşera-
tên jehrîn e

-kevjâlê zeryayî cureye-
kî sewalên behrê ye û tê
xwarin

kevlan tûrik û derdana ku
tîran dikinê; tîrdank

kevloşk qerçûmek

kevkîkî tê werkirin tiş-
tek ber bi tişteki din ve
avêtin; virvirki avêtin

kevn 1. neteze 2. qedîm
3. jibîrbûyî 4. peritî 5.
rizyayî *"axa, tep davê-
jin serê û defterên kevn
vedikin"

kevnare 1. heyber û bû-
jenên dîrokî 2. têkildarî
berê

kevnemizot agirê ku ji zû
de hatiye pêxistin *"agir
di kevnemizotan de di-
mîne"

kevnedost hogirê ji mêj
ve û razdarê berê

kevnegotik 1. têkberên
kevn û peritî 2. cil û pa-
lazên riziyyayî

kevnemayî 1. heyberên
dîrokî yên ku hîna li pi-
yan e an jî tîn naskirin
2. agehiyên dîrokî yên
ku hîna jî di nava çanda
jîndar de ne

kevnepereşt 1. paşverû
2. muhafezekar

kevnêşop dab û nerît,
adet û urf

kevnêşopî gelêrî

kevok cureyekî çivîkan e
û berê ji bo şandina na-
meyan dihatine bikara-
nîn

kevote [I] cureyekî çivîkan
e û dişibihe kevokan

kevote [II] dareke bêber e
û jê amanên curecureyî
tên çêkirin

kevez çêreyeke ku li qera-
xên çem û zeryayan hê-
şîn dibe

kevzî sewz, kesk

kew kevok

-kewa pehtî nêçira ku
bêzehmet bi dest dikeve
kewal sewal, terş (*pez û
bizin*)

**kewandin/dikewîne/bi-
kewîne** 1. dax kirin 2.
biraştin 3. (*di kirîn û fi-
rotanê de*) xapandin 4.
(*derman*) birîn pak kirin

kewanî jina malê, kebanî
*"kewanî bûn sisê, ko-
dik çûn ber sê"

kewar [I] 1. embar 2.
çala zêd a di hundir de
*"çi bixî kewarê, ew tê
xwarê"

kewar [II] cihê ku mêşa
hingiv lê hingiv datîne

kewaşê [I] rûxiyyayî

kewaşe [II] pûş û pelaş
-kewaşe kirin (*serê bane-kî*) bi pûş û pelaşi serê banî ava kirin

kewçêr meha dehemîn a salnameya zayînî

kewden 1. ehmeq 2. gêj
kewderî dikê çolê

kewgir nêçîrvanê kewan

kewişin/dikewişe/bikewişe (*avahî*) rûxîn û hilweşîn

kewîn/dikewe/bikewe
 1. dax bûn 2. birijîn 3. (*birîn*) pak bûn

kewre hesinê girtikgirtikî yê ku alavên qutkirinê pê tîn tûjkirin; kertik

kewre kirin tûj kirin

kewşen [I] hevrazê ku tav lê naxe

kewşen [II] çêreyek e

kewtekewt dengê domdar ê reyîna segan

kewtîn/dikewte/bikewte 1. (*seg*) reyîn, ewtîn
 2. (*mirov*) pizepiz kirin, beletewş axaftin

kewtkewto çelçelok

key mîr, şah *"axa, bi deh gundên xwe ve wisa bawer dike ku Xosrewê **Key** e"

keya rêvebire gundekî/taxekî; muxtar *"li dû zivistanekê du bihar, di gundekî de du **keya** nabin"

keyanî muxtartî

keyitî mîrîtî, şahitî

keybanû mîrxê, mîrxanim

keyperest pêgirtî û hevalbendê pergala keyitîyê; şahperest

keys 1. firsend 2. derfet 3. pergal

-keys xweş qefaltin riya revê jê standin

keys kirin 1. tertîb kirin 2. têtûz kirin

keyskirî 1. bitertîb 2. têtûz û bipergal

keyso/keysperest 1. firsendger 2. berjewendîperest

Keywan gerestêrkek e

kezaxtin/dikezêxe/bikezêxe kesaxtin

kezeb 1. ciger 2. zarokên mirovî *"arê **kezebê**, ji arê tenûrê germtir e"

kezixandin/dikezixîne/bikezixîne kesaxtin

kezî [I] guliyên por

kezî [II] edaleyên cendêk

kezî [III] 1. xama 2. keça bermêr *"filan keso tu dibêjî qey qîza **kezî** ye"

kezîn çavî

kezikur jina ku porê xwe qaçî kiriye û porê wê êdî nayê hûnan

kezîzer jina gulîzer

kezwan cureyekî daran e û jê benîşt tê bidestxistin *"çêlik û dotin, **kez-**

kê

wan û kelandin li hev nayên"

kê 1. çi kes, **kî 2.** pirsra ku bersîva wê kirde ye *"gava Xwedê ji yekî re li hev tîne, nabêje: 'tu kurê **kê yî?'** "

kêç cureyekî bihokên biçûk e, di qirejîyê de û bi xwînê dijî

kêf zewq û sefa

-kêf jê re hatin 1. zewq jê wergirtin **2.** tahmijîn **3.** hez kirin

kêşing kevjal

kêfxweş 1. kesê ku temtêla wî baş e **2.** kesê ku ji tişteki razî ye **3.** şa û şanaz

kêfxweş bûn 1. jê razî bûn **2.** şa bûn **3.** halxweş bûn

kêfxweş kirin 1. jê razî kirin **2.** şa kirin **3.** halxweş kirin

kêfxweşi 1. razîti **2.** şadî **3.** halxweşi

kêl [I] dirûnên girs, şêl

-kêl kirin bi dirûnên girs dirûtin, şêl kirin

-kêlkêlî kirin şêlşêlî kirin, bi dirûneke demdemî dirûtin

kêl [II] kevirên ku mezelên miriyan pê tèn nasîn

kêl [III] gav, kat

kêlan/dikêle/bikêle [I] erd kolan

kêlan/dikêle/bikêle [II] zevî cot kirin

kêlangêh erdê ku ji cotkirinê re hatiye veqetandin

kêlek 1. hind, tehêl, **2.** hêl, alî *"**kêleka** xwe ya birêx, li rêhevalan mede"

-kêleka xwe dan kêleka bokeberanan tevî mêrxasan rabûn û rûniştin

kêlik [I] demeke pir hindik; xulek

kêlik [II] kevirê serê mezelê miriyan; kêl

kêlindî alava çandiniyê ya ku pê giya û zad tê çinîn

kêlî 1. bîsk, xulek **2.** karê ku ewqas ne pêwîst e û di asta duyemîn de tê **3.** bone **4.** dirûna girs, şêl

kêlûk jina nemisilman an jî ji neteweyeke din

kêlûn kilîla mezin a darînî an jî hesinî ya ku ku pê dergehên mezin tèn dadan

kêm [I] ava birîn û pizrikê; cerahat

-kêm û amas cerahat û îltihab

kêm [II] **1.** hindik **2.** biçêx **3.** nekemilî *"**aqilê kêm,** riya xwar ber bi hevalê xwe dixe"

-kêm û zêde 1. hindik û pir 2. virde û wêde 3. di vê navberê de

kêmani 1. kêmasî 2. xelêtî 3. qusûr *"**kêmani** ya kesekî, ji kesekî din re nabe bar"

kêmar 1. hejmara hindik 2. neteweya ku di nav neteweye ke din de hejmara wan ne zêde ye

kêmasî 1. karê ku li gorî pêdiviyê nehatiye qedandin 2. qusûr û nivîşkanî *"**her xweşikêk, kêmasiyeke wê heye**"

kêmber endazeya ku ne fireh e; berteng

kêm bûn 1. nekemilîn 2. hindik bûn 3. daketin *"**gotin: 'kero, dehşikêk ji te re çêbû'**; got : 'alifê min **kêm bû** û barê min jî zêde bû' "

kêmek di hesabdariyê de nîşaneyê ji hejmarekê daxistina yeke dîtir, (-)

kêmendamb kesê ku endamêkî wî nivîşkan e

kêmendazî tevgerîna ne li gorî pêwistiya

kêmendazî kirin (*peywir li gorî pêwistiya*) bi cih neanîn

kêmi 1. hindikayî 2. biçêxî 3. kêmasî

kêm kirin 1. hindik kirin 2. daxistin 3. jê birîn

kêmlebat kesê nivîşkan
kêmlebatî rewşa nivîşkaniyê; seqetî

kêmneta gelê kêmar
kêmxwîni cureyekî nexweşiyên ku têkildarî xwîne ye

kêr [I] fêde, sûd

kêr [II] alava qutkirinê *"**kêr**, kalanê xwe nabire"

kêrakî roja yekşemê

kêran darê stûr ê ku davêjin ser banekî fireh û ên biçûk jî li ser wî datînin; garîte

kêrik 1. kêra berikê 2. kêra kalanî *"**hesinê bê esas, ne dibe kêrik** ne jî das"

kêr kirin 1. bi alava qutkirinê birîn 2. hesta yekî herişandin 3. bi kêrê lê xistin

kêrnehatî 1. bêkêr 2. bêfayde 3. jinkok/mêrkok *"**jina kêrnehatî**, avê dirijîne û dibêje: 'xêr e' "

kêrtik [I] kewre

-kêrtik kirin bi kewreyê tûj kirin

kêrtik [II] girtik, girnoz

-kêrtik-kêrtikî kirin 1. girtikgirtikî kirin 2. qelîşteken biçûk tê de çêkirin

kêş [I] kêşan *"**diran biêşe, derman kêş e**"

kêş û mêş

-kêş û vekêş 1. birin û anîn, kaş û berkaş 2. bilindbûn û daketina ava deryayan; med û cezr

kêş [II] û mêş 1. heşerat 2. bihok 3. kêzik

kêş [III] 1. pîvan 2. di pîvanê de wekhevî

kêş [IV] 1. keyskirî 2. tiştê baş jenandî

kêş [V] erdê ku bi ava lîçan tê avdan

kêş [VI] kesê ku bûjenên sermestiyê dikêşe

kêş [VII] doz

kêşan/dikêşe/bikêşe 1. neqil kirin 2. pîvandin 3. dûyê baçikê hilkişandin gewriya xwe

kêşbar mal û milkê ku raguhastina wan pêkan e

kêşe 1. arîşe, gelemşe, mesele 2. hevseng

-kêşeya neteweyî meseleya miletekî

-kêşeyên navneteweyî hevsengên di navbera koma gelan de

kêşim bejn û bal

kêşwer cazibedar, baldiz

kêvjal kevjal

kêvrîşk/kêvroşk sewaleke giyaxur a ku lingên wê yên pêşîn kin in û bi beza xwe ve navdar e, kerguh *"adarê **kêvrîşk** sibehan xwîn dimîze, nîvro xwe davêje ber si-

ya darê"

kêz cureyekî bihukan e

kêzgilolk kêzika gûgerîn

kêzik kêza biçûk

kêzim kêzim

kêzîn [I] kîzên

kêzîn [II] 1. borî, lûle 2. cihoka binaxeya gemarê 3. gizirîna tiştê avî

kêzîn kirin 1. (*tiştê avî*) ji ber çûn 2. gizirandin

kêzm 1. darê ku wekî pişteke tê bicihkirin 2. sing, şet

kiç (*di zimanê zarokan de*) şikestî

kiç bûn (*di zimanê zarokan de*) şikestin

kiç kirin (*di zimanê zarokan de*) şikandin

kifş 1. diyar 2. vekirî 3. berbiçav 4. xuya *"destên helawxuran, timî **kifş** in"

kifş bûn 1. diyar bûn 2. xuya bûn

kifş kirin 1. diyar kirin 2. xuya kirin

kihêl hespê çê *"**kihêl**, di bin mêrxasan de dibezin"

kil [I] dermanekî reş î ku li çavan didin da ku bedewiyê bide û êşan bibire

-kil kirin çav bi kilî reş kirin *"kesê ku ket dawetê, dê xwe **kil bike**"

-kil ji çavan dizîn di ki-

kinare

rêtiyê de pispor bûn
kil [II] her careke çelqan-
dina meşkê

-li kilê xistin 1. meşka
dêw kiyan **2.** di hêlekanê
de hejandin

kilam stran, goranî *"**heft**
kilamên hirçê hene, he-
mî jî li ser hirmiyane"

-kilamên serhewa stra-
nên rûniştî yên dirêj

-kilam avêtin ser yekî di
stranê de qala yekî kirin

kilambêj stranbêj *"**he-**
ke kilambêj destê xwe
danî ber guhê xwe, diza-
ne dê çi bibêje"

kilandin/dikilîne/bi-
kilîne 1. (*bi meşk an jî*
sirsûmê) dew kiyan **2.**
wekî kiyane hejandin

kilaw pûşiya serê jinan;
mêzer

kilb mixê dirêj û stûr;
mûrç

kilçan çiraya destan

kilçêv pênuşa kilkirinê

kildan derdana ku kil tê
de tê parastin

kilekil dengê domdar ê
ku ji kiyana meşk an jî
sursûmê tê

kilêb alava kaxkiriinê

kilisandin/dikilisîne/bi-
kilisîne bi hev ve zeli-
qandin

kilimkotî 1. kesê ku ser û
sîçeyê wî baş naxuye **2.**

tiştê ku xuyana wî li mi-
rovî xweş nayê

kilil 1. mifteh **2.** zirze
*"**kilila** malê, bi deriyê
gomê nayê"

kilil kirin 1. dadan **2.** zir-
ze kirin *"**derê** xwe rind
kilil ke, cîranê xwe diz
dermexe"

kilikilî darkutik

kilîn/dikile/bikile 1.
(*mast*) hatin kiyan **2.**
wekî kiyane hejîn

kilor kade

kilox qafê sêrî, tepa sêrî
kils xweliyeke ji kevirê spî
yê nerm tê çekirin û xanî
pê tèn boyaxkirin/ se-
yandin *"**derba** evdan,
esasê **kilsê** ye û xera na-
be"

kij seqa

kijûr arîk

kimê parçeyê ku pê devê
derdankên şûşeyî tê gir-
tin

kimil 1. kaw û kibar **2.** qu-
re

-kimil kimil meşin qu-
re qure bi rê ve çûn

kin 1. kurt, nedirêj **2.** qol
*"**kirasê** hesûdan, hema-
sa **kin e**"

kinahî 1. kurtî, nedirêjahî
2. qolî

-bi kinahî bi kurtasî

kinare alaveke mûsîqayî
ye, ûd

kin bûn

kin bûn 1. kurt bûn 2. vekişîn 3. qol bûn

kinca çek, libas, cil *"**kinca** ku ket ber pîneyan û serê ku ket ber şîretan, bi kêrî tişteki nayên"

-kinca li xwe kirin çek/cil li xwe kirin

kind 1. zilet, ketîti 2. bêrûmetî

-kinda tirs û bîrsê bêrûmetiya newêrektî û zikbirçîtiyê

kindik rindik û çîçik

kindir bendê stûr ê pemboyî yê ku piranî pê devê telîsan tê dirûtin

kinêr birîna ku tê de kêman civiyaye hev; kînor

kinêzet 1. şirdan 2. silsile, xelet

king hêt

kinik 1. bejnîkurt, xirdik 2. qolîk

kin kirin 1. kurt kirin 2. vekişandin 3. qol kirin

kinoş bexîl, çikûs

kinoşe gêzî, siqayîl

kinûş rengê benefîşî yê lap vekirî

kir [I] guhê kin, kur

kir [II] îş û çalakî

-kira xwe kiranî kirin 1. tenê bi gotina xwe kirin 2. dora xwe nedan tu kesî 3. mafê xwe bi ser kesî ve bernedan *"**bi dinê bişewire, kira xwe**

jî kiranî bike"

kir [III] îşkar *"**kiran kir** û nekiran ji xwe re bir"

kiranî kirarî

-kiranî kirin hesab kirin

kirar (*r*) di hevokê de xwediyê çalakiyê; fail, kirox, kirde

kirarî 1. hesab 2. xwedîti 3. kirdetî

kiras kinca tenik a ku di bin de tê lixwekirin *"**bej na heyranê, her kiras lê tê"**

-tim di kirasekî de man

1. her xizan û bi awayekî bêhêz man 2. nan dîtin û bêav man

-kirasê bêpêsîr li yekî kirin tiştê nemayî anîn serî û kepaze kirin

kirdan [I] darikê ku gilfika hêvîr pê tê mehtkirin û vekirin; kerdenek, hestîvk

kirdan [II] egîd û jêhatî

kirdar karguzarê fermanên xwediyar

kirdarî karguzariya fermanan

kirde kirar

kirdetî sexbêriya karekê pêkhatî

kirekir dengê domdar ê ji hêrana tiştê hişk tê

kirekir kirin ji ber hêrana tişteki mînanî şêkir û hwd deng derxistin

kişîn

kirê heqê ku berdêla tiştekî kirêkirî ye; deman

-kirê kirin tişteke heta mayewe kifşkirî bi berdêlekê dan kesekî din; deman kirin

kirêt 1. qirêj 2. gemar 3. sik, lewitî

kirin/dike/bike 1. pêkanîn 2. bi cih anîn 3. danîn *"tiştê ku destan **kir**, kesan nekir"

kiriyar bikirê daîmî

kiriyarî kirîna daîmî

kirîger bikir, muşterî

kirîn/dikire/bikîre 1. standin 2. bi berdêlekê tişteke wergirtin

-kirîn û firotan standin û dayîn

kirîv kesê ku zarok di pêşa wî de tê sinetkirin

kirîvî kesên ku bi sinetkirina zarokan a di pêşên hev de bûne dostên hev *"mirîşk û rovî, danaynin **kirîvî**"

kirkirk xaşxaşk

kirkirik xurtxurtûk

kirkirîn/dikirkire/bikirkire (*dil*) bijîn û daxwaz kirin

kirkirok boriya ku xwarin tê re derbasî aşikê dibe

kirman duz, keleh

kirnoş secde

kirp [I] levenê ter ê ku jê ka tê bidestxistin

kirp [II] (*r*) giraniya dengê ku ji devan belav dibe

kirpandin/dikirpine/bikirpine (*r*) 1. li serê rawestîn 2. giranî dan ser 3. kirekir kirin

kirtemûk cureyekî çêreyê ye û nepijî tê xwarin

kirt 1. dengê kotinê 2. bertîl, qirt 3. parçe

-kirt û pehn serobero, ke-teber

kirtekirt dengê domdar ê kotina tişteki hişk an jî nîvhişk

kirtekirt kirin ji ber kotina tişteki hişk an jî nîvhişk deng derxistin

kirtik parçe

kirtik-kirtikî parçeparçeyî, parparî, zîvalzîvalî

kirtopk kartol

kirû rûdan, bûyer

kirûr hejmara nîvmîlyonê

kiryar [I] xwediyê çalakiyê; fail, kirox

kiryar [II] pêkanîn

kisp kusp

kispik kuspik

kiş 1. beradana sewalên bibask 2. banga navtêdana kûçikan

kişandin/dikşîne/bikşîne 1. kaş kirin 2. pîvandin

kişik lîstika mîran/lîstika sedrencê

kişîn/dikişe/bikişe 1.

kiş kîrin

herikîn **2.** vekîşîn **3.** (*sewalên marîjok*) meşîn
*"av **dikişe**, lê aş li cihê xwe dimîne"

kiş kîrin 1. nav tê dan
2. teşwîq kîrin

kişkişandin/dikişkîne/bikişkîşîne xwe wekî maran bi erdê erd re kişandin

kişkişî hev kîrin 1. kesek/segek berdan kesekî/segekî din **2.** nav tê dan

kişt û kal çandinî, ziraet

kit 1. lib, heb **2.** fer

-deh kitî salan 1. deh salan li ser hev **2.** tam deh salan

kitan 1. cureyekî qumêş e
2. kincên ji vî qumaşî

kitêb pirtûk

kitik pisîk

kit kîrin gez kîrin

kitkitî tartarî

kitkitî bûn yek li vir û yek li dera han bûn; tartarî bûn

kitkitî kîrin yek danîn li vir û yek li dera han; tartarî kîrin

kiwê ko

kix (*di zimanê zarokan de*) qirêj û gemarî

kix bûn (*di zimanê zarokan de*) qirêj û gemarî bûn

kix kîrin (*di zimanê zaro-*

kan de) qirêj û gemarî kîrin

kiyan/dikê/bikê 1. mast di meşkê de kilandin **2.** çelqandin
*"ê ku dêw **dikê**, qunê jî ba dîke"

kiz [I] bêhna kizirînê
*"bîna **kiz**, tê ji mala diz"

kiz [II] mirovê ku baş li ser û sîçeyê xwe dinere

kiz [III] zû û hêsa

-kiz girîn 1. bi hêsanî girîn **2.** zûzûka girîn

kizgiriyok 1. kesê ku bi hêsanî digirî **2.** kesê ku zûzûka digirî

kizik kezî, kirtkirtîk

kizin [I] xortê ku hîna simbêlên wî dernehatine

kizin [II] erdê ku ne berdare
*"mêrê serjinik, berxê mîjo, şûva bi **kizin** tu tişt jê dernayê"

kizirandin/dikizirîne/bikizirîne pûrta ser çêrmî bi êgir şewitandin
*"agir girtibû mala yekî, yekî jî ser û pê ber **dikizirandin**"

kizirin/dikizire/bikizirîne 1. pûrta ser çêrmî bi êgir şewitîn **2.** ji dil û hînavan şewitîn

kizîr 1. wezîr **2.** şewirmendê mîr **3.** navberkar
*"ez mîr tu mîr, kî dê bi **kizîr**"

kizwet 1. qiyafet **2.** ser û

koçer

sîçe
kî çi kes *"mêr tev mêr be, jin tev jin be, **kî** dê muhtacê kê be?"
kîjan ji wan çi kes/tişt *"divê mirov zanibe ku serê mirovî li ser **kîjan** kevirî ye"
kîn hest û daxwaza tolhildanê
-kîn girtin hest û daxwaza tolhildanê hewandin
kîndar xwestiyê tolhildanê
kîp 1. qayîm 2. şidiyayî
-kîp kirin 1. şidiyayî girêdan 2. guvaştin 3. têkûz kirin
kîper dorana zirav
kîr endamê mêraniyê û nêrtiyê; mûzî, qemo, xir *"betal ma û **kîrê** bavê xwe da ber dasan"
kîs 1. derdanê biçûk; tûrik 2. derdana diravan; peldank *"ew mirov nezan e, ê ku aqilê wî ji **kîsê** xelqê be"
kîsik tûrikê biçûk
kîso kûsî *"**kîso** jî hêkên xwe dixe bin axê û dibêje: 'heke Xwedê viyabe dê derxe' "
kîşwer 1. werza hewayî ya deverekê; îqlîm 2. welat, herêm
kîte (*r*) dengê ku bi carekî de ji devan belav dibe

-kîte bi kîte bi hûrgilî, bi berfirehî
kîtandin/dikîtine/bikîtine (*r*) parçe bi parçe peyv bi lêv kirin
Kîwan gerestêrkek e
kîzên 1. destşok 2. hema ma serşûştinê
Ko [I] gerestêrkek e
ko [II] alavên qutkirinê yên ku devê wan nabire û divê bèn tûj kirin
-ko bûn (*alava qutkirinê*) tujîya xwe winda kirin
-ko kirin (*alava qutkirinê*) tujî jê birin
ko [III] di germê de şîstirgirtin û sefgirêdana pezê spî, kiwê
-ketin koyê (*pez*) ji ber germê serê xwe kirin bin zikên hev û rawestîn
koc kilîla ku bi ser ve davêjin ser deriyan
koç 1. hicret, barkirin 2. penaberî *"zozanvanî rabûn **koçê**, arnavaniyan da bin boçê"
koçber 1. muhacir, barkirî 2. penaber
koçberî 1. hicret, barkirin 2. rewşa penaberiyê
koçek 1. semajen, reqase 2. zanayê êzidiyan
koçer 1. muhacir 2. kesê ku ne şênîyê tu cihî ye *"ava çeman xwişexwiş e, **koçer** nabêjin: 'dewê

koçeri

min tirş e"

koçerî 1. rewşa neakin-cîbûnê; muhacirtî 2. lîstikeke govendê ye *"**koçerî**, jê dûr e rencberî"

koçêre koderî

koçik hêwana pêşwazîkirina mêvanan

koçk qesr û sera

koç kirin (*ji cihekî ber bi cihekî din ve*) bar kirin

kod 1. derdana ku pê zad tê pîvan 2. elb *"**koda** tijî, bi a vala mede"

koderî 1. demana çêreya erdekî 2. cureyekî pirtiyê ku jin jê kirasan didirûn; çit

kodik elbik *"**kebanî** bûn sisê, **kodik** çûn ber sê"

kodqelên sedemê bêyomî û teşqeleyan; serxur

kofi cureyekî pûşiya serê jinan a gelêrî ye *"**jinê** got: mêrik min ji te re zarokek anî, **kofi** û kitan danî"

koga firoşgeha mezin

koh 1. çiya, gir 2. kir

kok [I] 1. reh û rîçal 2. tar û hîm *"**her** giya li ser **koka** xwe şîn tê"

-koka zer zehferana Hindistanê

kok [II] qelew

-kok bûn qelew bûn, bi goşt bûn *"**bet** çiqasî

kok dibe, ewqas cih lê

teng dibe"

-kok kirin qelew kirin, dermal kirin

kokim kal û pîra hizhizî

kokiresî bah, şehwet

kokos cureyekî alava tînkêşiyê ya ku qelûna wê xortimkî ye; nargîle

kol [I] 1. kêrt 2. girê biçûk ê ku ji erdê zêde ne bilind e

kol [II] bêqiloç *"**bizina** **kol** hînî danûyan bibe, îflah jê nabe"

kol [III] deyûs

kolan 1. cade, paxan 2. kuçe, ziqaq *"**kolan**, tu carî nakevin bi ser banan"

kole 1. bende, evd 2. xulamokê berjewendiyên xelqê

koledar 1. erka ku bendetiyê li ser gelan ferz dike 2. xwediyê bendeyan

koletî 1. bendetî 2. olamkarî

kolê deyûs

kolik 1. malika biçûk 2. xaniyê kavlîbûyî

-kolik listin malikanî -ya ku listikeke zarokan elistin

kolîn/dikole/bikole 1. erd qelaştin 2. kûr kirin *"**mezbût** **bikole** esas, ji bo ku dil neke wasewas"

-lê kolîn 1. lê gerîn 2. bi

kûrbînî lê nêrîn
kolitik qelaxa kermeyan
koloz kumê ji hiriyê
kom civat *"agir berda
komê, xwe da fêza
zomê"
komar pergala ku ramana
gelemper tê de serdest
e, cumhûriyet

komers alava ku agehi-
yan bi awayekî dîtbar,
bihîstwer û nivîskî kom
dike û radigihîne; xêv-
jimêr

kom bûn 1. civîn 2. col
bûn

kome 1. girse 2. zumre
komel 1. civat 2. cimaet
komelayetî civakî

komele tevgera komeke
mirovan a ji bo arman-
ceke zagonî an jî derza-
gonî

komik civata piçûk
komir 1. segê ku baş ha-
tiye xwedîkirin 2. zordar
û sitemkarê têrxwarî

komir bûn 1. seg (*ji ber
xwedîkirineke baş*) qelew
xuya bûn 2. bi hil û he-
ramiyê têr bûn

komir kirin 1. seg baş
xwedî kirin û qelew kirin
2. bi hil û heramiyê têr
kirin

komkarî karê ku ji aliyê
piraniyekê ve tê pêkanîn

komkeştî di hêzên derya-

kordûnde

yî yên artêşê de komasi-
ya keştîyên leşkerî

kom kirin 1. civandin 2.
berhev kirin

komkuji qetliyam, qir
kompere diravên ku ji bo
mebestekê hatine civan-
din

komstêr stêrên ku nêzîkî
hev in û bi şiklekî xwe-
ser komekê çêdikin

kon malika ku ji mû û qu-
maşê sext tê çêkirin, bi
stûn, sing û werisan li pi-
yan tê girtin; reşmal,
xêvet *"gundê bê rez,
konê bê pez, mirovê
bibêje ez û ez hemî ne
tu tişt in"

-kon vegirtin reşmal ava
kirin

kone 1. hişyar 2. dekbaz
konik tevniqa pîrhevokê
kop goc, qop

kopal gurzê giyayî
kopare palanê hêştiran
kopel lûtke

kopî gocî, qopî
kop bûn goc bûn
kop kirin goc kirin

kor kesê ku çavên wî
nabînin; nebîna *"ji çavê
kor, ronahî nayê xwes-
tin"

kor bûn nebîna bûn
korderzî derzîreq
kordûnde 1. wareş, bêza-
rok 2. kesê ku zarokên

korebîn

wî yên kurînî tunene
korebîn kesê ku dîtina wî
ne erênî ye; bedbîn

koreçemk 1. kesê ku fe-
raseta wî aloz û genî ye;
ferasetkor 2. genefis

koremar marê kor *"filan
kes **koremar** e"

koremişk mişkê kor

korerê kuçeya ku pêşiya
wê girtî ye

korik [I] ronahiya boş

korik [II] di simbilê de li-
ba xerabî ya ku bûye rijî

koritî rewşa nedîtina çav-
van

korîgan cureyekî ketan e
û kulîlksor e

kor kirin 1. nebîna kirin
2. çav derxistin 3. ko ki-
rin

kort çal

-kort bûn kûr bûn

-kort kirin kûr kirin

kortal 1. kendal 2. çala
kûr 3. hendef *"kor bi
destê kor bigire, dê tev
têkevin **kortalê**"

kortik çalika biçûk

-kortika qûnê qelîştoka
qûnê

kosp asteng

koşîn/dikoşe/bikoşe
ketin hevrikiyê

kotek lêdan

kotekî bi darê zorê

kotel avahiyê ku ji bo bî-
ranîna bûyerekî li cihê

bûyerê tê avakirin

koter xemla stûyan

kotewarî tenezul, daqûlî

kotin/dikoje/bikoje bi
diranan gest kirin û xwa-
rin *"dar bi **kotinê**,
însan bi gotinê"

kotir kevok

kotkoto kesê ku gotegota
wî êdî her kesî aciz dike

kov 1. xwarbûna ber bi
hundir ve 2. hotik

koval helezonî, levaliyayî

kovan 1. xem û keder 2.
derd û keser 3. bêrî

kovar weşana li gorî de-
meke diyarkirî

kovik alava rêtinê ya ku
pê tiştê avî li derdaneke
devbiçûk tê neqilkirin
*"aql, bi **kovikê** nekiri-
ne seriyan"

-kovika qûne qelîştoka
ku li nava her du hêtan e

kovî 1. hov 2. wehşî

kox 1. xaniyê xerabûyî 2.
kenefe 3. punga mirîş-
kan; koxik

koxik cihê ku mirîşk, wer-
dek û hwd lê tèn êwiran-
din

koy çiya

koyistan erdê çiyayî

koz êwirgeha berx û ka-
ran *"berxê xelqê, di **ko**-
za mirovî de mezin na-
be"

kozere kaya girs; qesel

kulfik

kozik çeper, sîber, qelaçe
-kozik danîn kemîn û tele
danîn

ku [I] gihanekek e

ku [II] 1. heke 2. eger

ku [III] kîder *"ker bi **ku**
de here jî cardin ker e"

kubar kaw û nazik

kubarî kawî û naziktî

kuç 1. kuncik 2. kevir

kuçe riyên di nav bera
avahiyên de; zîqaq *"dawiya
derewan, **kuçe** ye"

kuçik sê kevirên ku datî-
nin bin sîtilên ser êgir,
xaçirgan *"agirê **kuçi-**
kan, timî germ e"

kuçe rîya ku dawîya wê
girtî ye *"dawiya dere-
wan, **kuçe** ye"

kudandin/dikudîne/bi-
kudîne 1. vekişîn 2. do-
mandin *"dijminatî bi
kuştinê, rê bi **kudandi-**
nê"

kudik 1. têjika hirçê 2.
têjika hêştirê *"dema ku
hirç pîr bû, **kudik** bi gu-
nikên wî dilîzin"

kufik afnik

kufikî afnikî

kuj goşe, guç, çim

kujer kuşttox, qatil

kujme miqdar

kukurd kurkût/kerkût

kul 1. birîn 2. keser 3.
derd *"çavê **bikul**, ji yê
kor çêtir e"

-kulê bixwe! zîqûm û
jehrê bixwe!

kulab 1. çakil 2. pençe

kulang sermil

kulav 1. raxistina ku ji li-
vayê hatiye çêkirin 2.
baraniya şivanan a ku ji
hiriyê ye

kulb têrnexur

kulbe kilêb

kule perdeyeke tenik a ji
bo xweparastina ji pêş û
mêşan; tulbend

kulek [I] pêseqet, lingor,
pêgoc *"baz bi bazan,
qaz bi qazan, mirîşka
kor bi dîkê **kulek re**"

kulek [II] 1. paceyên bi
ser banê avahiyê ve 2.
kunên bi ser banan ve
*"diz û malxwe bibin
yek, ga ji **kulekê** re jî
dertê"

kuleke kulek, lingor

kuleng derdanka darînî
ya ku tiştên avî dîkinê

kulêmek her du hestiyên
ku lîngan bi gewdeyî ve
girêdidin

kulfet zar û zêçên mirovî
*"kulfet, şûrê dudev in
li piştavan"

kulfik 1. di tenûran de
kuna dûkêşk 2. kunên
bêfilan 3. kunên di go-
man de wekî kulekan
dihêlin *"beza pisîkê he-
ta ber **kulfikê** ye"

kulibîn

kulibîn/dikulibe/bikuli-be **1.** ji ser hiş çûn **2.** har bûn **3.** zû birçî bûn *"mitrib **kulibî**, def qetiya"

kulik nexweşiya ajalan a ku dibijine mirovan û a-jalên din jî

kulindir kundirê ku hundirê wî tijî goştê hêrandî dikin û wisa dipijînin

kulî [I] hespê pîrê

kulî [II] libên berfê *"ha **kulî** xwar, ha qulî xwar"

kuliçe **1.** kadeyên hûrik **2.** bîşî

kulilk bişkuya serê çêre û çiqilê darê ya ku reng-rengî vedide *"demek a **kulikan** e, yek a sosinan e"

kulîn/dikule/bikule [I] **1.** gocegoc meşîn **2.** lingîrî bi rê ve çûn

kulîn [II] **1.** jûra erzaq û nivînên malê **2.** di reş-malê de beşa ku ji bo erzaqê malê hatiye veqetandin *"barana havînê, şil nekir binê **kulînê**"

kulkulîn/dikulkule/bikulkule bi zor û zehmetî xwe bi erdê re kişandin û wisa meşîn

kulm **1.** kefedest, felqedest **2.** çeng, gulumist *"bi **kulman** meçin dirêşê"

kulovank gopika sêrî **kum** pûşiya serê mêran *"derziya xwe, di ber **kumê** serê xwe re kir"

-kum avêtin pev çûn

-kum dirandin rik hatin, bihêrs bûn

-kum ketin çavan **1.** di rewşeke nebaş de bûn **2.** fors lê şikestin

-kumê yekî li serê yekî din bûn di kar û tevgerê de şibihîn hev

kumik serê kuvarkan

kumişandin/dikumişîne/bikumişîne **1.** hilweşandin **2.** daqurtandin

kumişîn/dikumişe/bikumişe **1.** hilweşîn **2.** helîn

kumzîrx puşiya seran a ku ji tundiya derbeyên derveyî diparêze

kun **1.** qulik **2.** qûn

kuncik quncik *"jina xelqê ramûsanek e li **kuncikekî**, hespê xelqê meydanaek e li pêşbirkekî"

kuncî cureyekî zadê ku jê rûn tê bidestxistin û bi ser kadeyan de tê reşandin

kund cureyekî teyrên şevê ye; bûm *"gotine: '**kundo** mirî pir in an zindî?' gotiye: 'zindiyek tenê zêde ye, ew jî di bin

kurmanc

emrê jinê de ye' "

kundêle têjika berazî

kundir [I] cureyekî sewezyan e û pijandî tê xwarin *"**kundirê** mîranî, çêtir e ji şekirê şîranî"

kundir [II] mirovê bêkêr

kunêr kînor

kunker alava ku pê tiştan qul dikin

kur [I] law, zarokê nêrîn *"**mêl** ne ji **kurê** qenc re dayne, ne jî ji **ye xerab re**"

kur [II] sewala ku guhên wê biçûk in

kur [III] li zozanan erdê nermehur (*bê kevir*)

kurap lawê apî; kurmam

kurbeşk cureyekî sewalên çolê ye

kurd gelê ku ji Tofanê vir detir li Navçemkê û doraliyên wê dijî

kurdayetî kurdbûn

kurdewerî têkildarî neteweya kurd

kurdî zimanê gelê kurd

kurdînas pisporê ziman û wêjeya kurdî

kurdnas pisporê çand û dîroka gelê kurd

kureke kesê ku ji bilî xwarin û rîtinê bi kêrî tiştêkî nayê

kurik lawik

kurisandin/dikurisîne/bikurisîne 1. kotin û

hêrandin 2. peritandin û pizirandin 3. komir kirin

kurisî hêrandî û pizirî

kurisîn/dikurise/bikurise 1. dan kotin û hêrandin 2. peritîn û pizirîn 3. komir bûn

kurî 1. ceşîk 2. caniya viringî *"**aqilê kurî**, caniya dêlî"

kurk keçêça hêkşêlandin û cûcikderxistina ajalên bibask ên malê û firindeyên çolê

-ketin kurkê 1. (*ajalên bibask û firindeyên çolê*) li ser hêkan melisîn û cûcik derxistin 2. (*mîrov*) di cihekî de rûniştin û derneketin derve 3. pir egle bûn

kur kirin 1. kurtisandin, qusandin 2. tiraş kirin *"**kê** karê pir kiriye, keziya xwe **kur kiriye**"

kurm cureyekî bihukên biçûk e; dikeve birînan, fêkî û sewzeyan û wan xera dike

-(dil) kurmê tiştêkî kîşandin xwestin û dil kirin

-kurm tê de gerîn 1. netebitîn 2. bi tatêla tiştêkî de hilketin û daketin

kurmam kurap, pismam

kurmanc 1. milekî gelê kurd e 2. kesê ji vî milî

kurmanci

kurmancî **1.** zaravayê herî berbelav ê zimanê kurdî **2.** têkildarî dab û nêritên kurmancan

-kurmanciya reşbelek axaftina ku her kes tê digihêje

kurmet lawê meta mirovî

kurmî tiştê ku kurm ketinê

kurmî bûn ji ber ketina kurman xerab bûn

kurn **1.** hewzê avê **2.** afirê ku ji textikan çêdikin û bireke pêz dikare tê de ka û cehî bixwe

kursî rûniştekeka ku li ser çar pepikan disekine

kurt kin û nedirêj *"emrê xayinan **kurt** e, dilê wan pirtepert e"

-kurt û kurmancî bêyî ku axaftin dirêj bibe

kurtayî/kurtasî kutahî

-bi kurtasî/kurtayî bi kinahî

kurtan palanê ker û hêştirê *"ker, bê **kurtan** naçe êş"

kurtane heriya ku pê dîwar tên seyandin

kurtane kirin dîwar bi heriyê seyandin

kurt bûn kin bûn

kurte **1.** muxteser **2.** kinaber

kurtebirî gotina kin û kurt; bi kinayî

kurtepişt paşbêjî

kurtêl bermayiya xwarinê

kurxal lawê xalê mirovî

kurxaltî lawê xaltiya mirovî

kuskî derdanka darînî û mezin a ku şerab tê de tê meyandin

kuskusandin/dikusku-sine/bikusku-sine çavên xwe korevîçkî vekirin û girtin

kusp kesê kin û qelew

kuspe **1.** qalîkên silqan **2.** her cure xwarina xurt a ku pê sewalan dermal dikin

kuspik xirdikê kok

kuspo kusp

kuşim qerf û tinazeyên soxkirinê

-li kesekî kuşim kirin ji bo soxkirinê bi yekî tinaze kirin

kuşte kilsa zeliqok a ku pê dîwar tên seyandin

kuştin/dikuje/bikuje **1.** mirar kirin **2.** qetl kirin **3.** ji holê rakirin *"ji kuştiyê di ber xelqê re bibêjin ku wî ez **kuştî-me**"

kuştî **1.** kesê ku hatiye kuştin; meqtûl, mirar-bûyî **2.** kesê ku kuştîye; qatil, kujer

kuşttox qatil, kujer

kuta **1.** dawî **2.** encam

kutahî 1. dawiya dawiyê

2. aqibet

kuta bûn 1. qedîn 2. xelas bûn

kuta kirin 1. qedandin 2. xelas kirin

kutan/dikute/bikute [I]
1. lê xistin 2. çikilandin, çikandin 3. sihirandin, gayîn *"dilê tirsok, timî dikute"

kutan [II] lêdan

kutek 1. mîrkut 2. spar-tek, stûn

kutilk xwarineke û ji goş-tê hêrandî tê çêkirin

kuvarik cureyekî çêreya ku wekî sîwanan hêşîn dibe û pijandî tê xwarin; kumik, karî

kuwar 1. cihê ku mêşa hingivî tê de hingivî dihêle 2. enbara zêd, çala gênim *"qûtê kuwarê, heta biharê"

kuxik 1. zekema gewriyê 2. kuxtekuxta ji kezab û pişikê

kuxîn/dikuxe/bikuxe 1. bi zekema gewriyê ketin 2. kuxtekuxt kirin

kuxtekuxt kuxîna bi ser hev

kûç sewala kol (*a bê qiloch*)

kûçik seg *"kûçik, bi kurman namire"

kûp cêr

-kûpê aqilan şêwirmendê

zana

-kûpê şerabê kesê ku her-dem sermest e

kûpik şerbikê biçembil; cêrik

kûr [I] di lêş de valahiya bêhestî ya ku doran tê de ne; navzik

-erik kûra zikê wî çendel e! peh peh zikê wî wekî terikekî ye!

kûr [II] binê wê dûr û ne tenîsk *"çiyayên bilind bê rê nabin, newalên kûr bê av nabin"

kûrahî bindûrî, netenîskî

kûr bûn (*binî*) dûr bûn, netenîsk bûn

kûre semaxa hesinkaran; hêtûn

kûrevan kesê ku ber kûreyê dixebite

kûrebîn dûrebîn

kûrekûr kirin (*bi deng*) kiz girîn

kûrik [I] pûrta ku li ser rîs û kincên hûnandî di-keve

kûrik [II] kûreya êgir a biçûk

kûrîn/dikûre/bikûre 1. zûrîn 2. kiz girîn

kûr kirin 1. baş kolandin 2. kort kirin û li binî asê kirin

kûsik şûşe

kûsî heywaneke ku hem di bejiyê de hem jî di avê

kût

de dijî û bi qalik e
*"dibêjin: '**kûsî** tu çima
pîs î? dibêje: 'Xwedê li
eniya min nivîsî"

-kûsiyê dêm kûsiyê ku
dûrî avan dijî

-kûsiyê avî kûsiyê ku di
avan de dijî

kût nanê ku baş nepijiya-
ye û didine kûçikan

-kût xwarin bertîl xwarin

kûtî [I] kûçik, tûle

kûtî [II] kesê ku bi nexwe-
şiya cuzamê ketiye

kûtî bûn bi nexweşiya cu-

zamê ketin *"'hebûn
strûyê mêran e, tunebûn
kûtîbûn e"

kûto [I] zarokê kurînî yê
viringî

kûto [II] tûle

kûz 1. cêrê avê **2.** cêrê ku
berê gencîne tê de vedi-
şartin *"'ha kevir li kûzî
ket, ha **kûz** li kêvir ket"

kûze cureyekî heywanên
bêhnkirêt e

kwîrinc livajen

kwîrincî livajenî

kwîstan zozan

L

I/L tîpa pazdehemîn a
alfabeya kurdî ye;
dengdareke ku cîderka
wê diranî ye û awayê
belavbûna wê herikî û
reşkî ye

la 1. alî, hêl 2. kêlek

labikandin/dilabikîne
/bilabikîne 1. tev li

hev kirin 2. lewitandin

labikîn/dilabike/bila-
bike 1. lewitîn 2. tev
li hev bûn

lac law, kur

lacik lawik, kurik

laçik pûşiya serê jinan
*“li bejnê nêrî, bi zêran
kirî, **laçik** rakir kerika
gurî ye”

-laçika jinan dan serê
xwe ji mêraniyê ketin
û bênamûsî qebûl kirin

laçin cureyekî solan e

ladan/ladide/lade ji rê
derketin

laf gotin

lafazan kesê ku dizane
gotina wî digihê kîderê

laflafok çêreya badayî

lahorî cureyekî şûrên
Hindistanê ye

lajwerd bûjena ku bi
şêweyên curecureyî ji
madenan hatiye bidest-
xistin

lak 1. kûtê kûçikan 2.
hoçik 3. bekereya ku
davêjin ser kombersê

lakîn derdana ku ji bo
xwarin û vexwarina kû-
çikan tê veqetandin;
savêr

lal 1. bêzar û bêziman
2. tat *“azadî hat dinê,
zimanê **lal** hat vekir-
rinê”

lal bûn 1. tat bûn 2. a-
niqîn

lalengî cureyekî porteqa-
lan e û qalikê wan
zûtir jê dibe

lalişin/dilalişe/bilalişe
lalote bûn, ziman ne-
gerîn

lalik 1. tatik 2. sinî *“**la-**
lika şikestî, çêtir e ji a
xwestî”

laloşî aloşî, melaqî

laloşî kirin aloşî kirin,
melaqî kirin

lalote 1. aniqî 2. ziman-
giran

lam

lam erzên

lame valahiya di navbey-
na hestiyê hinarikê û
erzenê de; gep

lan hêlîna kovî û dirinde-
yan ***“hirc lana xwe ji bîr
nake, çivîk jî hêlîna xwe”**

landik hêlekan, hêleçan

lanet qewirandina bi ni-
firan

lanetî kesê ku bi nifiran
hatiye qewirandin

lanet kirin **1.** jê re bed-
dua kirin **2.** ji hafê a-
vêtin

lap **1.** tam **2.** pir

-lap kûr gelekî kûr

laper rûyekî kaxezê

lapûşk **1.** pençe **2.** kulab

laq goştê jar

lar [I] **1.** bê dê **2.** êwirge-
he ga û gamêşan; tewle

lar [I] xwar

lar bûn xwar bûn

lareş cureyekî nexweşi-
yan e

lar kirin xwar kirin

lasar **1.** baldar **2.** înadkar

lasayî qulebî, sexte

lasayî kirin teqlîd kirin,
sextekarî kirin

laser sêlav, lehî, lêkend

lask saq, bist

laş beden, term ***“laş
laşê mêşê, deng dengê
gamêşê”**

laşe **1.** kelax **2.** goştê
mirdar ***“laşe** li ku

derê, qijik li wê derê”

laşgiran **1.** canazar,
xwerenedîtî **2.** pêgiran

lat **1.** zinarên meht; teht

2. parçe **3.** coya mezin

-lat ajotin **1.** sohbet kirin,
galegal kirin **2.** bi axaf-
tinê dem bihurandin

latik **1.** kevirê biçûk **2.**
kerdî

lava **1.** dua **2.** tika, rica

lavakar **1.** duakar **2.** ke-
sê ku tika û ricayê dike

-lavakarê nefsa te me
ji nefsa te re dua dikim

lava kirin tika kirin, rica
kirin

lavayî lava

lavij **1.** newayên dînî;
beyt **2.** stran

law kur ***“bav çi seg be,
dê law jî ew seg be”**

lawan jiyana di nav têk-
berên bedew de

lawaz **1.** hejar **2.** zeîf

lawazî **1.** hejarî **2.** zeiftî

lawik kurik

lawir rawir

lawlaw laflaf

lay/layan **1.** tûş/dûş **2.**
alî **3.** teref, ta

layengir **1.** terefgir **2.**
tagir **3.** alîgir

layîq **1.** munasib **2.** bi-
kêrhatî

layîq bûn **1.** munasib
bûn **2.** bi kêr hatin

laylac **1.** çavçil û silek

2. tezepêkhatî
laylacî 1. silektî 2. teze-
dîtîtî
lazim 1. pêwist 2. bikêr-
hatî
lazim bûn 1. pêwist bûn
2. bi kêr hatin
lazimî hewcetî, pêdivî
lazût cureyekî zadê ku
jê rûn tê bidestxistin û
wekî gênim jî tê bika-
ranîn; garis
lebat 1. tevger 2. bizav,
hereket *"sibat **lebat**,
kewanî li nava malê ma
mat"
lebatî (*r*) hevoka ku kirarê
wê karî bi xwe dike
lebikandin/dilebikîne
/**bilebikîne** 1. kirin zo-
rê, li qaqa reş asê kirin
2. feşilandin
lebikîn/dilebike/bilebi-
ke 1. ketin zorê, li qaqa
reş asê bûn 2. feşilîn
lebitandin/dilebitîne/
bilebitîne 1. bezandin
2. leqandin, livandin
lebitîn/dilebite/bilebite
1. livîn 2. leqîn 3. bezîn
*"barê kerê çiqas giran
be, guhên wê **dilebitin**"
lebudî livajen
lec 1. devjenî 2. nîqaş
leflfok çêreya badayî
legan tasa tehtevêlkî ya
mezin
legleg cureyekî balin-

lem

deyên kovî û lingdirêj a
ku bi biharê tên erdên
germ, xwarina wan beq,
mişk û mar e
leheng 1. egîd 2. qehre-
man
lehek pêvek, îlawe
lehekandin/dilehikîne/
bilehikîne pê ve kirin,
lê îlawe kirin
lehekîn/dilehike/bilehi-
ke pê ve zeliqîn
lehî sêlav, laser, lêkend
*"ava **lehiyan**, da ser ge-
liyan"
lehîm bûjena ku hêsin bi
hev ve dizeliqîne
lehîm kirin hesin bi hev
ve kirin
lehn lan, hêlîna hirçê
lek bûjenên ku ji eslê nef-
tê çêbûyî
lekan sola berfê
lekaş sola bênalçe û paşî-
vekirî
lekitandin/dilekitîne/
bilekitîne likijandin
lekitîn/dilekite/bilekite
likijîn
lele qeyda ku davêjin stû-
yên tawanbarên bixeter
û hêsîran
lele kirin qeyd avêtin
stûyî
lem [I] bistikên petêxan
ên li ser rûyê erdê *"din-
ya dem e, gavinan petêx
e gavinan **lem e**"

lem

lem [II] lehiyên rûbêr

lem [III] lep

lemç milç

lemçelemç milçemilç

lemçelemç kirin milçe-
milç kirin

lemelem lemper bi lem-
per

lemelem kirin gotin di
devê xwe birin û anîn;
mizemiz kirin

**lemisîn/dilemise/bile-
mise** 1. bizdîn 2.
(çerm) vekişîn 3. qutifîn

lem kirin serê tiştêkî zot
kirin/tûj birîn

lemlate 1. lûs 2. girse

lemper [I] sinî, berkeşok

lemper [II] 1. lehiyên
zeryayê 2. çelq û herka
ava boş

lenc xwar û badayî

lencîn/dilence/bilence
bi lexe û giranî meşîn

leng pêgoc, kulek, lingor

lenger [I] hesinê keştiyan
ê ku pê erdê lengergehê
ve tê girêdan

-lenger berdan (keştî-
van) gihiştin qeraxê û
rawestan

lenger [II] siniya fireh

lenger [III] firokeya fe-
zayî

lengergeh li qeraxa der-
yayekê rawestgeha ku
keştî lê diêwirin

lep 1. penc 2. dest *her

şêrek, bi **lepê** xwe ye"

leplep dengê domdar ê
ku ji ketina bêemad tê

-lelepa dêv derketina
peyvan bi awayekî be-
letewş

-lepelepa mêweyan ke-
tina bêemad a mêwe-
yên terixî

lepelep kirin bê emad
ketin erdê û raweşîn

lepik lixwekirina destan

lep kirin penc kirin

leq 1. hej 2. ziq

**leqandin/dileqîne/bi-
leqîne** 1. livandin 2.

lebitandin 3. hejandin

4. ziqinandin *"mirov
nakeve govendê, heke
ketê jî divê xwe **bi-
leqîne**"

leqayî bûn rastî hatin,
pergî hatin

leqîn/dileqe/bileqe 1.
livîn 2. lebitîn

leqleqok tiştê ku di cihê
xwe de dileqe û natebi-
te

**lerizandin/dilerizîne/
bilerizîne** 1. hejandin,
leqandin 2. ricifandin

lerizîn/dilerize/bilerize
1. hejîn 2. ricifîn *"an
bike û melerize, an jî
meke û melerize"

lerz 1. hej, leq 2. ricaf
lerzek 1. hezek, cihe bi
herî û gil 2. ricaf

lezgîn

lerzeta cureyekî nexweşiyane

lerzok 1. hejok 2. leqleqok

leş cendek

-leş kelaştin rewşa cendekê teselî kirin

leşkelêşî di bijîşkiyê de pisporiya temtêla cendekan

leşker 1. esker 2. şervan 3. pêşmerge ****leşkerê** Romê ye, nan li ser çongê ye"

leşkergeh artêşgeh

leşkerî 1. eskerî 2. şervanî 3. pêşmergetî

let parçe

letandin/diletîne/biletîne 1. heytandin 2. jê re 'hiş be' gotin 3. deng lê birin û nizm kirin

let bûn parçe bûn

leteme 1. eyba mezin 2. teşqeleya herwe 3. belaya bêpere

-letemeya rûyê dê û bavan şerm û soxiya ku ji kirinên zarokan rastî dê û bavan tê

let kirin parçe kirin

letok aştbûyî û biaqil

leva qisim, par, beş

leva kirin par ve kirin

leven qamûş, qamir

lev piçikîn li hev alîn, wekî gocan bûn

lewaş 1. nazik 2. diltenik

lewçe 1. devçepel 2. bêrûmet

lewhe çarçive

lewitandin/dilewitîne/bilewitîne 1. labikandin 2. qirêj kirin

lewitî 1. berbad 2. qirêj ****lewitî** dora xwe jî dilewitîne, şehitî bîsa xwe jî dişehitîne"

lewitin/dilewite/bilewite 1. labikîn 2. qirêj bûn

lewleb toterîka ku pê bendê satilê dadiliqînin nava bîrê

lewma 1. lewre, loma 2. ji ber vê egerê

lexer teral, xêr(-r)

lexer teralî, xêr(-r)-jîtî

leylan serab, revrevk

leymûn cureyekî mêweyên tirs e

lez [I] hereket

lez [II] biecele ****digerî** li dewleta **lez**, xwedî ke rez û pez"

-bi lez û bez bi ecele û rev ****bûk anî bi lez û bezo**, li ser de rez û pezo, şivika malê hê jî ezo"

lezandin/dilezîne/bilezîne 1. ecele kirin 2. bezandin, revandin

lezet çêj, tahm

lez girtin 1. zû kirin 2. bi ecele tev gerîn

lezgîn kesê ku karê xwe

lezgîni

bi zûyî dike
lezgîni bizûyî, biecele
lê [I] berevajî hevoka navborî; lêbelê, belam
lê [II] baneşana ji bo mêzayan/jinan
lê anîn 1. peyde kirin, pêk anîn 2. wergerandin
lê banîn 1. pê de ketin 2. kumişîn ser 3. pê belêd bûn
lê belê feqet, lê, belam
lêbezîn lêdan
lêbok melaq, aloş
lêbokî melaqî, aloşî
lê borîn 1. jê bihurîn 2. efû kirin, bexiştandin
lêç 1. dererêti 2. xulpî
lêçan kesê ku ji rastiye veqetiyaye
lêçûn xerc û mesref
-lêçûnên malbatê xerc û mesrefên malê
-lêçûnên leşkerî xerc û mesrefên leşkeriyê
lê dan 1. lê bezîn 2. lê xistin 3. rencandin, zecirandin
lêder kesê ku li amûreke mûsîqayî dide
lê gemar dan 1. dorpêç kirin 2. gemaro kirin
lê gerîn 1. lê kolîn 2. pey ketin 3. mutale kirin
lê guncîn 1. bi kêr hatin 2. munasib bûn
lê hatin 1. bi kêr hatin 2. layîq bûn 3. jê sûd-

wer bûn ***“lê hat** bazirgan e, lê nehat xwediyê warê wêran e”

lê hûr bûn 1. ponijîn 2. li ser pokinîn

lêk anîn 1. li hev anîn 2. du xeydok li hev anîn

lêkdan [I] pevçûn

lêkdan [II] bihevdana du hejmaran

-xişteya lêkdanê alava ku rênîşandêra pevdana jimareyan e

lêkend sêlav, lehî

lêker (*r*) karê ku di hevokê de tê kirin

lê ketin 1. lê asê bûn 2. tê gerîn 3. îsabet kirin

lê kirin 1. kinc lê kirin 2. dîwar jênîn 3. nav lê danîn 4. hêrandin ***“a-şekî bihêle ku tu arvanê xwe lê bikî”**

lê kolîn 1. lê gerîn 2. mutale kirin 3. lê hûr bûn

lêk ve kirin senifandin

lêlav berfa bibaran; şilope

lêm xweliya narîn a ku piştî lêkendê li qeraxên çeman dimîne

lêmişt 1. lehî 2. qirş û qeselê ku bi lehiyê re tê

lê nihêrin 1. mêze kirin 2. dîtin

lê niştin siwar bûn

lênûsk defter

lêp hîle, dek, fend û fût

lê pêçan 1. lê alîn 2. lê

li bendê man

alandin
lê pîrsîn [I] 1. pîrsiyar kirin 2. jê pîrsîn
lê pîrsîn [II] 1. hal û wext pîrsîn, kêfxweşî dan 2. raya wî wergirtin, pê şewirîn
lêpok rezîl û riswa
lêqewimî kesê ku tûşî bûyerekê hatiye; mexdûr, mezlûm
lê rabûn bi êş an jî nexweşiyekê ketin
lê re hatin 1. hîn bûn û bernedan 2. elimîn û ji xwe re kirin serinc
lê siwar bûn 1. lê niştin 2. derketin ser, bazdan ser 3. gayîn
lê sor bûn 1. lê hûr bûn 2. îsrar kirin
lê sor kirin 1. teşwîq kirin 2. nav tê dan 3. niçandin 4. fitandin
lêv 1. goştê li dora dêv 2. kêlek **“gotina ku bikeve nava du lêvan, dikeve nava du gundan”*
-lêva xwe gez kirin pir ecêb man, heyirîn
-lêv daxistin mirûzê xwe tirş kirin
lêvelêv hetanî dêv tijî
lêvlêvî cureyekî nokan e û qelandî tê xwarin
lêvdûdik kesê lêvstûr
lêvşotirk kesê ku lêva wî a jêrîn zêde dirêj e

lê vegerandin 1. radest kirin 2. bersivandin 3. lê asê bûn
lê xebitîn 1. pê re mijûl bûn 2. *(da ku bê qedandin)* hewl dan
lê xêr ve anîn şikir kirin
lê xistin 1. lê dan 2. kurtan **“ker ji lêxistinê re, hesp ji bezê re”*
lêzim eqreba, xizim
li (*r*) daçek e cih û warêkî dinimîne
-li cem li ba, li hinda **“li cem bêaran, her bihar e”*
-li dar e a niha tê pêkanîn
-li gel di gel, ji bilî vê
-li gel vê yekê beramberî vê yekê
-li gor 1. li hember 2. li cem **“li gorî makê, golik pak e”*
-li paş li pişt **“bigire û here, li paş xwe menêre”*
-li pey bi dûv **“ba pê ket, kûçik li pey ket”*
-li pêş 1. li ber, ne li paş 2. li hember, li dij **“dost li pêş mirovî dipeyve, dijmin li paş mirovî”*
lib heb
-lib û lib yek bi yek, heb û heb
li bendê man/sekinîn li hêviyê û di raçaviyê de man/sekinîn **“her kes li*

li ba bûn

- benda dora xwe disekine**"
- li ba bûn** 1. berbiba bûn 2. hejîn 3. dawêşîn *"kaya kevn, **li ba nabe**"
- li ba kirin** 1. dan ber bayî 2. hejandin 3. dawêşandin
- li ber gerîn** lavayî lê kirin, tika jê kirin
- li ber xwe ketin** 1. meh-cûb bûn 2. şerm kirin
- li dar xistin** 1. saz kirin 2. çêkirin
- libê!** kerem ke!/fermo!
- li hev civîn** 1. kom bûn 2. hatin ser hev
- li hev hatin** 1. peyman danîn 2. sulh kirin
- li hev kirin** îtifaq kirin
- li hev rast hatin** pergî hev hatin/leqayî hev hatin
- li hev rûniştin** 1. danişîn 2. mutale kirin
- lihev xistin** 1. tevdan 2. bezînhev
- li hêviyê mayîn/sekinîn** 1. li bendê man/sekinîn 2. raçav kirin, çav li rê bûn
- lihêf** nivîna ji hirî û pemboyî ya ku dema razanê davêjin ser xwe
- lijne** 1. koma lêkolîneran 2. desteye rêvebiran
- likijandin/dilikijîne/bilikijîne** 1. çêrandin 2. elimandin 3. karên kirêt lê dan kirin
- likijîn/dilikije/bilikije** 1. çêrîn 2. (li ser sergo-yan) gerîn
- likij** hestîkoj
- limbîs** xortima filê ya ku bi kêrî berhevkirina çêreyê û vexwarina avê tê
- ling** endamê ku ji binê pê dest pê dike hetanî serê kulêmekan tê *"barê serê bêaqil, **ling** di-kişînin"
- lingçepel** lingbrevajî *"aqilê sivik **lingçepel** e"
- liq** 1. şax 2. malbend 3. di artêşê de koma ku ji çar heng û hin yekîneyên pêwist pêk tê
- lisf** 1. ser û sîçe 2. xuyabûna bi temtêla kesekî din de; dilq
- liva** hiriya berxan
- livajen** kesê ku ji hiriya berxan kulavan çêdike
- livandin/dilivîne/bilivîne** 1. leqandin 2. bezandin 3. hejandin
- livîn/dilive/bilive** 1. leqîn 2. hejîn 3. hereket kirin *"ba neyê, pel **nalivin**"
- livlivok** hejhejok
- lixab** gem
- lixab kirin** gem kirin
- lixêz** zernîq, zemaq
- liyan** werzişa tîlê

lop

lihaz hesinekî dirêj û sertûj ê ku ji bo rakirina keviran tê bikaranîn (*aliyekî dixin bin kevirê asê û hêza xwe didine ser aliyê din hetanî ku ew bê wergerandin*); lom, qerase

lîl 1. heriya ku ji xweliya nazik çêdibe **2.** pijik

lîlandin/dilîline/bilîline bi tilîliyan bang kirin

lîlik [I] reşika çêv

lîlik [II] cureyekî darên çolê ye

lîloz beybûn

lîme tîke

lîme kirin tîke kirin

lîmelîmeyî kirin parçeparçeyî kirin

lîmon leymûn

lînc pêkutî

lînc kirin avêtin bin lîngan û perçiqandin

lîrandin/dilîrîne/bilîrîne bi tilîliyan qîjîn

lîre gilêyên sor ên ku ji ber pêvedana bihukan di çermê mirovî de çêdibin

lîs 1. mels **2.** hêlin **3.** lan ***“lîs** karê mirîşkan, bîs karê mêran e”

lîsîn/dilîse/bilîse 1. melisîn **2.** nişîn

lîstik 1. bazî **2.** cergebez **3.** govend ***“kesê ku têkeve lîstikê, dê milan jî hilde”**

lîstin/dilîze/bilîze 1. bazî kirin **2.** reqisîn ***“bi zikê birçî nayê lîstin”**

lîstî 1. bazîker **2.** reqas ***“bi xwe lîstî, bi xwe de mîstî”**

lîstok 1. pêlîstok **2.** tîtik û vîtikên zarokan

lîtav 1. herîrêtik **2.** hezge

lîtik xilîtk

lîwa alaya leşkerî

lîwan 1. gem **2.** îskan

lo! baneşana ji bo nêzayan/mêran

lod 1. kom, tomar **2.** gutle, lûs

lod kirin 1. kom kirin **2.** bi ser hev de anîn **3.** keys kirin, dan ser hev

lok hêştira barkêşanê ya hêrik/mûkurt ***“barê bûkan, barê lokan”**

loke pembo

lom 1. mizreq, rim **2.** hesinekî rimkî yê ku pê kevirên giran ji erdê derdixin

lome 1. sitamî **2.** gazinc ***“lome,** an li dû ne an li rû ne”

-lomeya pîvazê li sîrê genî kirin gotin ji ehle wê re venekirin

lome kirin 1. gazind kirin **2.** şermezar kirin

lop 1. kincên stûr **2.** parî, qot

lopik

lopik kutilkên ku hin xwarinên din jî dikine navê

loq 1. şel, tîke **2.** merdane, gurdan

loqandin/diloqîne/biloqîne 1. bezandin **2.** (*hesp*) loqloqo kirin

loqîn/diloqe/biloqe 1. bezîn **2.** loqloqo bûn

loqloqo bezeke hespan a ku siwaran aciz dike

lorandin/dilorine/bilorîne 1. zêmar ristin **2.** bi şewat stran

lorik hêlekana zarokên viringî *"bûk di sorikê de, dergûş di **lorikê** de"

lorî newaya nivandina zarokan

lostik cihê bi av û herî

loş nanê lewaş

lotê jina qunek

lotik 1. hindirik, çirtikavêtin **2.** vîz

-lotik avêtin 1. hindirik dan **2.** xwe hilavêtin **3.** hîz dan **4.** vîz dan *"diya zavê **lotik davê**, diya bûkê kûkekûk e"

lotikxane cihê xwehila-vêtin û cergebezê; reqs-xane

lotke navgîneke raguhas-tinê a biçûk e û li ser avan diçe

lotkevan 1. ajokarê lotkeyê **2.** masîvanê bi lotkeyê

lotim îkramiye

lowî cureyekî sewzeyan e û pijandî tê xwarin

-lowiyên ter lowiyên ku nehatine hişk-kirin

lûç 1. herş **2.** spîkirî

lûç bûn 1. herişîn **2.** spî bûn

lûç kirin 1. herişandin **2.** qeşartin

lûdo newaya şivanan a ku pê keriyên xwe diajon

lûl fetrûm

-lûl kirin fetrûm kirin

lûlaq geh, teşk

lûle 1. quletîn **2.** xortim, borî **3.** di çekan de boriya fişengê

lûleper kulîlkek e

lûleyî di endazeya boriyan de

lûlekî wekî boriyan

lûlik boriya amanan a ku tê re tiştê avî dirijînin

lûr lîl, pijik

lûs [I] lîs

lûs [II] parta biçûk

lûs [III] şimşat

lûslûsî partpartî

lûslûsî kirin partên biçûk jenîn

lûsik 1. keçêç **2.** parta biçûk, qûçek giya

lûtke nikilê herî jorîn e bilindahiyekê; zîrwe

lûtî mêrê qûnek

lûtîtî qûnektiya mêran

M

m/M tîpa şazdehemîn a alfabeya kurdî ye; deng-dareke ku cîderka wê lêvkî ye û awayê belavbûna wê girtî û difinî ye
ma **1.** qey **2.** tu dibêjî he-ma wisan e “**ma** ji mirinê wêdetir tiştê he-ye?”

-ma bavê te ji bavê xelqê mezintir e? tu çima qîma xwe bi vî tiştê heyî nayînî û zêdebariyê daxwaz dikî?

-ma tu di guhê gê de bûyî? çima heta niha tu li ku bûyî?

macera serpêhatî

macûn **1.** helîse **2.** merhem **3.** dermanê merhemkî

maç [I] di cot de destika ku digirin û pê xeta cot eyer dikin

maç [II] gihandina lêvan bi lêv an dêmên yeka din; ramûsan

-maça jîné (*ji bo bi ser xwe de bê*) pifkirina devê kesê bêhnçikiyayî an jî fetisî

-maça mirinê qilçikandi-na xwînmijan di canê yekî de

maçî kirin ramûsan, paç kirin “**destê şêx maçî mekin**, ew şêx ne Qutbê Razî ye, tac û teylesana serê wî, gişk xebata destê sar û tazî ye”

mad mehde

made tiştê ku di gerdûnê de cihekî digire û baristeya wî heye; darin, bûjen

madek gamêşa mê

maden bûjenên kîmyayî

madenî heyberên ji bûjenên kîmyayî

mader dayik

maderşahî dayiksalarî

maf fermana mîrî ya derheqa kirin û nekirina karan de; heq

mafdar xwedî-heq

-mafên mirovan heqên însanan

-mafê çarenûse heqê hîlbijartina rêbazekê

-mafê rewa heqê meşrû

-mafên takekesî heqên şexsî/ferdî

mafñas

mafñas kesê ku heq û hu-
qûqê dizane

mafzur neheqê ku destdi-
rêjîya heqê xelqê dike

mafzurî rewşa destdirêjî-
ya heqê xelqê

mahir 1. jêhatî 2. pispor

mahî hestiyê spî

mahlû malû

maht di lîstikê de dor

-maht kirin lîstik jê birin

mahû 1. beraza mê 2. ji-
na bêxîret

mak dayik, dê ***“li gor ma-
kê golik pak e”**

-maka derewan kaniya vi-
ran

-makedibistan dibistana
heta 6 saliyên

-makezagon qanûna esasî
ya welatekî

makêş alava parzûnandi-
nê ya mezin

makîne alavên ku miro-
van ji bo hêsankirina ji-
yanê çêkirine û bi hêza
gêreba, gaz, agir, nift,
tav û destan dixebitin

makûk mekok

mal [I] 1. holik 2. xanî 3.
xanûman ***“dil meke ji-
na bi mêr, diçe malê û
dike ji bîr”**

-mal li mîratan geriyaye
xwedî miriyê û xelqê jî
mîrateya wî xwariye

-Mala Xwedê 1. Kebeya
Şerîf 2. mizgeft ***“Mala**

Xwedê ava be, qirik bi
kevokê qayîl nabe”

-malî ava! mala te xana
Xwedê! ***“kê gotiyê: ‘di-
zo: malî ava’ ”**

mal [II] 1. serwet 2. mil-
kiyet 3. sermiyanî 4.
rastmal ***“dibêje: ‘koro
bide malê min!’ ew jî
dibêje: ‘neyê mala min!’ ”**

mal [III] 1. di malperekî
de rûpela sereke 2. rûpe-
la aîdî bikarhênerekî

malbat ezbat, aîle

malbavan malbat ***“mal-
bavanê bûkê gavan e,
qelenê bûkê giran e”**

maldar zengîn, sermiyan-
dar ***“maldar, ji malê
xwe ditirsin”**

-maldar bûn dewlemend
bûn ***“mirov deyndar ne-
be, maldar nabe”**

male alava seyandina
dîwaran a bi gêç, herî û
hwd

malekêş seyakar

malêle lomê ku pê giranî
tên leqandin

malêz [I] lîstika çavgirto-
nekê

malêz [II] qirêja gilêzkî

-malêz girtin qirêja
gilêzkî pê ketin

malhazirî xwarina ku wê
gavê li malê hazir e

malik 1. holik 2. beyta
helbestê

malikiyet xwedîti
malinc male
maliq tiştê ku wekî gere-
 stêrkekê di hewa de bê
 destek sekinî ye
**malistin/dimalêze/bi-
 malêze** dalêstin
**maliştin/dimale(dima-
 lêje)/bimale (bimalê-
 je)** 1. paqij kirin 2. gêzî
 kirin *"bi kevîrê sivik,
 her kes xwe **dimalêje**"
malkambax malik bi devê
 kulê de çûyî
malker/malkir kesê ku ji
 bo başkirina rewşa xwe
 ya aborî dikoşe
malketî muflis, babidest
malko malkambax
malmezî xanedan
malmîrat 1. malko, mal-
 kambax 2. malketî
malname kaxeza ku cure
 û hejmara bûjenên ba-
 zirganiyê lê tên nivîsan-
 din
malnişîn karnişîn
malofî sewala ku hînî mi-
 rovan dibe û êdî bêtirs
 di nava malê de digere
malper cihê ku (ji bo *ragî-
 handina zanyarî, nûçe û
 danûstandinan*) di tora
 ragihandinê ya navnete-
 weyî (*înternetê*) de qeyd
 bûye
malû darê meht ê ku li ser
 erdê cotkirî digerin

mamiz

malhezûran xezûrgelan
malxwe 1. xwediyê malê
 2. rêvebirê kar û barên
 malê *"mala bê **malx-
 we** kes nizane ku mezin
 kî ye"
malxwetî sexbêrî û rêve-
 biriya malê *"**malxwetî**
 kete destê kurî, rizqê sa-
 lekê di carekê de birî"
malxur 1. malxwe 2. mî-
 ratxur *"heke hat **mal-
 xurê** malê ye, heke ne-
 hat qeda li salê ye"
malzarok di zikê nifşê
 mê de cihê ku zarok tê
 de çêdibe; pizdan
mam 1. birayê bavê mi-
 rovî; ap 2. ji bo miro-
 vên mezin peyveke gi-
 ramîdanê ye *"**mamo**
 ne li mal e, mala mamô
 bi galegal e"
maman pispora ku jina
 ducanî diwelidîne
mambiz karxezal
mamik [I] elameta ku di
 nav rez, zevî û bîstanan
 diçikilînin da ku giyan-
 dar jê bitirsin û ziyanan
 nekin
mamik [II] tiştonek, tê-
 derxistinok (*wekî: kofiya
 xezalê, totî newalê=-zî-
 pik*)
mamir mirîşka yek salî ya
 ku hêj hêk ne kirine
mamiz xezal

mamoste

mamoste 1. seyda, fêrker, muelim 2. di karekî de pispor; ustad **“diya baş, ji hezar mamosteyî çêtir e”*

mamosteti karê hînkirin û wanedanê

man/dimîne/bimîne 1. sekinîn 2. rawestîn

mand pêşeroj, dahatû

mandel derew, şaş, nerêk

mandel kirin 1. gotin an jî kiryareke nerêk pûç kirin 2. înkâr kirin

mandî westiyayî **“destê mandî li ser zikê têr e”*

mandî bûn westîn

-mandî nebin (*ji bo kesên ku li ser karekî ne*) ji we re quwet be!

mandî kirin westandin

manek hespê ader

manend 1. mîna, notla 2. hinkuf

mang 1. heyv 2. meh

-mang girtin rojîya meha remezanê girtin

manga çêlek **“mangaya me mir, dewê me biriya”*

mangêr alava ku bi ser zeviyên cotkirî dixin û pê kersengan rast dikin

mangêr kirin mangêr bi ser zeviyê gerandin

maqûl 1. tiştê ku dikeve aqilan 2. torinê êlekê **“maqûlê kûçikan, tajî ye”*

mar cureyekî sewalên xişok, bêpê û jehrdar e **“ecelê marî tê, di nava riyê de diçe”*

-marê pêzik 1. marê pir jehrdar 2. xedar û xayîn

-mar û mûr lawir û bihuk/heşerat

maravî marê avê

marez raxistek

margesti kesê ku marî pê vedaye **“margesti, ji werisî jî ditirse”*

margîse cureyekî sewalên ku li gor erdê ku lê ye reng diguhere û dişibihe gumgumokê

margîsk sewaleke ji malbata gumgumo-kan e, çêrmê wê meht û birqonek e

marîstan cihê ku mar lê pir in; lana maran

marîjok sewalên bêlingên ku xwe bi erdê re dikîşînin

marîs oleder

marlûlk kurmikên heriyê

marmark cureyekî kurmên doranan e

marmasî cureyekî masiyên ku dişibihine maran

marmêlk margîse

marmîj 1. kesê ku jehra marî dimije 2. bêwijdan 3. kedxur

mas alava ku pê hespan tîmar dikin

mase textikekî biling e û tiştên malê datînin serê

masî sewaleke avê ye û cureyên wê pir in ***“masî, di behrê de dibe hût”**

masîgir masîvan

masîvan kesê ku bi torê masiyan digire

mast şîrê kelandî yê havênkirî ***“dewê ceribandî, ji mastê neceribandî çêtir e”**

mastêrik kovik

masûr darikê ku tayekî lê dizîn û ji firêta tevnê re derbas dikin

masûl pilte

masûlke edaleyên lêş; bazû; kezî

maşel dafika masiyan

maşelan cureyekî bayên hênik e

maşik nîskên kesk

maşîn/dimaşe/bimaşe kevn bûn û peritîn

maşot kurmê belçikan

mat şaşwaz, mehtel

mat bûn şaşwaz bûn

matem şîn

mat kirin şaşwaz kirin

mawe dem, muhlet

max [I] merşên malê

max [II] navbera du darên ku avêtine ser banê xênî

max [III] gutle

maxane malxerab

maxda kirêt

maxda bûn kirêt bûn

maxolan kesê ku bi nexweşiya maxolaniyê ketiye

maxolanî 1. cureyekî nexweşiya derûnî ye **2.** xemgîniya kûr û dirêj

mawe 1. heyam **2.** mesafe

mayende tiştê ku mayina wê zêde ye; daîmî

mayepûç kesê îflaskirî

mayepûçî rewşa îflasê; malwêranî

mayî 1. baqiye, serata **2.**

ji besiyê zêdetir ***“pelên mayî, ji yên bihurtî çêtir in”**

mayîn/dimîne/bimîne 1. sekinîn, rawestîn **2.** li holê sekinîn ***“ga dimire çerm dimîne, mêr dimire nav dimîne”**

mayînde mayende, daîmî

may tê kirin 1. mudaxele kirin **2.** dest tê kirin

-maytêkirina navxweyî destdirêjiya dijî karê xelqê yî hundirîn

maytêker 1. tevlêbûyî **2.** destêkirî

maz beranê pêncsalî

mazî/mazû cureyekî daran e

mazîçin kesê ku darên mazî diçine

mazûvan 1. malxwe **2.** mêvandar **3.** mazîçin ***“mazûvani, ne karê axa ne”**

me

me [I] cînavka /em/ê ya tewandî

-me pûş kuta ked û emelê me vala çû

me- [II] pêşgira neyînîyê ya ku tê ber lêkerê

meaş mehmiz, mehanî

mebest 1. niyêt, qesd 2. armanç

mecal 1. qudûm 2. hêza şîyanê 3. derfet *"heke ecel hat, **mecalê nade**"

mecaz wateya ku raste-rast nehatiye nimandin

mecazî watedariya nerasterast

mecbûr bêgav

mecbûrtî bêgavî

mechûl nediyar

meclis dîwana rêvebiriyê

medeniyet şaristanî

medenî şareza

medenîtî şarezayî

medrese 1. dibistan 2. xwendegeha feqîhan

mefa [I] 1. belaş 2. bê dirav û bê heq *"li ku **mefa** ye, li wir bav û bira ye"

mefa [II] fayde, behre

-mefa jê girtin jê behreyek wergirtin

mefadar behregirtî

mefer hêvî, omit

meferdar hêvîdar, omitwar

mefsik 1. kevgir 2. hesik

meh 1. mang 2. her 30

rojên salê *"ji **mehan** û salan, mirov carekî tenê dibe mêvanê xalan"

-meha raborî her 30 rojên rabihurtî

mehandin/dimehîne/bimehîne 1. tune kirin, ji holê rakirin 2. binevat kirin

mehane 1. mehanî 2. weşana 30 rojî carekê

mehani destheqa 30 rojên xebatê

meharet pisporî û pîşekarî

mehder 1. meydan 2. şefaet 3. hêwan

mehes alava ku pê hespan tîmar dikin, mas

mehfûr cureyekî kaxetîta bedew e

mehfûrî amanên ji kaxetîta bedew

mehîn hespa mê

mehîr girara dêw

mehkeme saziya darizandin û sezadanê; dadgeh *"mehkemeyê, ji kesî re mal nekiriye"

mehmiz destheqa mehekî; mehane

mehne 1. wate 2. behane *"mehneya nedayînê: 'weris, li gêris e'"

mehnewî 1. razber 2. giyanî, derûnî

mehol mêkut

mehr nikah

melisîn

-mehr kirin 1. nikah kirin 2. li xwe helal kirin
mehrîfet 1. pîşe û pisporî 2. zanîn û feraset
*“**mehrîfeta** keran, zirîna wan e”
meht 1. rast 2. tehtevêlkî 3. pehn
-meht kirin 1. rast kirin 2. pehn kirin *“her kes dewsa lingê xwe **meht dîke**”
mejî mêjî
mekat xûgiya çêregehê
mekok di raçandinê de derbaskirina tayî ji firêta tevnê
mekteb dibistan, xwendegêh *“mal, **mekteb** e”
mektûb name
mela 1. mele, îmam 2. alimê diyanetê; seyda *“bi ilmê **melayî** bike, lê bi emelê meleyî meke”
-mela şito melayê sexte yê ku dixwaze bi kum û tizbiya xwe xelqê bi-xapîne; zirmela, sofiyê sextekar
melatî 1. îmamtî 2. alimtiya diyanetê; seydatî
melaje goştikê ku di gewriyê de hêşîn dibe
melaq 1. riyakar 2. kesê ku ji hinekan re laloşiyê dîke
melavî 1. biryardarî 2. xîret 3. hewl

melavî kirin 1. biryardar bûn 2. xîret kirin 3. hewl dan
melbend [I] menteşe, qulabe
melbend [II] herêm
melbend [III] 1. bingeh 2. komele
mele [I] kêzîkek e
mele [II] mela
melegan pir girs, şelegan
meleganî mezinahiya bêteşe, şeleganî
meleke şiyân, qabiliyet
meleme bêndera kutayî
melevan sober, avjen
melevanî soberî, avjenî
melevanî kirin soberî kirin, avjenî kirin
melik mîr *“xwediyê sebrê, **melikê** Misrê”
meliktî mîrîtî
meliqandin/dimeliqîne /bimeliqîne 1. (*bi awayekî destkarî*) mêwe stewandin 2. daliqandî hiştin
meliqîn/dimeliqe/bimeliqe 1. (*mêwe*) di çiqilan ve daliqî man û terixîn 2. daliqî man
melisandin/dimelisîne /bimelisîne 1. lîs kirin 2. keçêç dan girtin
melisîn/dimelise/bimelise 1. lîs kirin 2. keçêç girtin *“kêvroşk çiqasî **bimelise**, dê gavek zê-

melkeb

de lê bikeve”

melkeb selika mezin a girover

melkemot Ezraîl eleyhi-selam, melekê mirinê

melkes gêzî, siqayîl

melok gurz

melû gurzên çandiniyê

melûl 1. xemgîn 2. derdoyî

memik ber, guhan, hingil

memikdank kinca ku çikan dikinê; berdank

memleket 1. bajar 2. welat

men pîv

menberahî pîvaneya be-rahîyê

mend 1. kaşbûn, 2. bêqu-dûmî û bêhêzî

-mend paşgireke ku di da-wiya navdêrê ve dizeliqe û wateya xwedîtîyê didê

mendebûr 1. teral, lexe 2. qirêj

mendirêjahî pîvaneya dirêjahiyê

mengirani pîvaneya giraniyê

mengî mane, armanca jiyani

menî 1. avika mêran a ku jinê ducanî dike 2. avika ajalên nêr a ku ajalên mê avis dike

menkûrahî pîvaneya kûrahîyê

menzel jûr

menzîl 1. mawe 2. mesa-feya kêşa çekê

meqam 1. nivîsgeha se-rekan 2. ziyaretgeha aliman 3. rê û rêbazên vegotina stranan

meqes 1. cawbir 2. hebrîng

meqsed 1. mebest 2. niyêt, meram

mer 1. bêra rast 2. pêmer

meram mebest, armanç

meran kulîlka asmîne

meraç hesta hînbûnê

meraçdar heweskarê hînbûnê

merasim dêlindêz

merbend hesinê ku li lingekî hespê dixin û bi singekî ve girêdidin

merc 1. şert 2. werz 3. rayîş

-merc girtin reqabet kirin, ketin pêşbaziyê

-merc sepandin şertê xwe dan qebûlkirin

-merc û peyman şert û ehd

mercname 1. şertname 2. rayîşname

merd 1. comerd, destbelaş 2. mêrxas

merdan mêkut

merdane [I] 1. bi destbelaşî 2. bi mêrxasî

merdane [II] loq, bangurdan

mered pace

merek kadîn
merez kul û nexweşî
merfet derfet
merg giyan
mergonek bangurdan
merheba! bi xêr hatî!
merhebatî xêrhatinî
-merhebatî ji hev birîn
 têkilî ji hev qut kirin
merhele **1.** ast **2.** rade
merhem dermanê helî-
 sekî/macûnkî
merhemet hesta dilte-
 nikiyê **“merhemeta**
 ne li cih, merezê tîne”
-merhemet kirin lê şewi-
 tîn, guneh pê hatin
-merhemet ket ber dilan
 hate însafê
**merisandin/dimerisî-
 ne/bimerisîne** **1.** da-
 qurtandin **2.** lê xistin
3. bêhêz hiştin
**meritandin/dimeritîne
 /bimeritîne** **1.** heri-
 şandin **2.** birîndar ki-
 rin, spîldaxkî jê derbas
 kirin
**meritîn/dimerite/bime-
 rite** **1.** herişîn **2.** birîn-
 dar bûn **“destê bin kê-
 vir, bikêşî dê bimerite**
 nekêşî dê biherişe”
meriv mirov **“meriv,**
 bi çiravan diçe delavan”
merivatî mirovatî **“me-
 rivatî** bi baran, hesab bi
 misqalan”

**merixandin/dimerixîne
 /bimerixîne** mexel ki-
 rin
**merixîn/dimerixe/bi-
 merixe** mexel hatin
merî mirov **“merî,** bi
 zenga ber diranan têr
 nabe”
merik bişkoj, qumçe
merkane derdanka şûşe-
 yî ya bi devik
merkez navend
mer kirin **1.** pêmer kirin
2. bi bêran rêç kirin
mermer cureyekî kevîrên
 avasaziyê ye
mermî fişeng, gule
mersef sinî
merş/merşik **1.** raxistina
 nava malê **2.** bêrkun, fer-
 şik **“gava zarok ket me-
 ha şeşan, quna wî dayne**
 ser **merşan”**
mertal **1.** alava ku ji der-
 ba şûran pê berevanî tê
 kirin **2.** alava ku pê be-
 revanî tê kirin
merx [I] cureyekî darên
 ku zivistanan belçikên
 wan danawêşin
merx [II] newalên rûbaran
merz cihokên ku li dora
 zeviyên tînan kolandin (*da*
ku lêkend nekevê)
merzel gor **“hemû mer-
 zelên** kêlsipî ne ziyaret
 in, hemû kesên şaşıksipî
 ne serdar in”

mesele

mesele 1. arîşe, gelş 2. mijar, babet

meselok kurteçîrokên watedar û qerfî

mesîlk 1. newala bêav 2. rûbarok, newalok

mesqel bûjena biriqandinê

-mesqel kirin 1. biriqandin 2. çirûsandin

mesaxtin/dimesêxe/bimesêxe mezaxtin

mesh gerandina destê şil li ser endamê pêçayî

mesh kirin destê şil li ser endamê pêçayî gerandin

mesîl 1. çemê biçûk 2. newalên sêlavan 3. dibûr *‘‘avê vexwe ji kanî-esîlan, ne ji mesîlan’’

mest 1. serxweş 2. heyirî 3. cureyekî solên bênalçe ye

mest bûn 1. serxweş bûn 2. heyirîn

mest kirin 1. serxweş kirin 2. heyirandin

meş 1. bez 2. rêveçûn *‘‘guhên erdê, meşa mûriyê jî dibihîzin’’

meşale çira

meşfen kevirê mirîşotiyê

meşhûr navdar

meşk eyarê ku tê de mastî dikilînin û dikên

meşkale xurcika çermîn

meşkar kesê ku çalakiya meşê pêk tîne

meşq pêşamadehî

-meşqa cengê ji şerekî re amadehiyên pêşîn

-meşq dan hînî karekî kirin

meşrû di çarçiveya helaliyê û qanûnan de; rewa

met 1. xwişka bavê mirovî

2. ji bo pîrejinan peyveke rêzdariyê ye *‘‘em çûn mala metê, metê ji çû civatê’’

metbex jûra aşpêjiyê

methelok gotinên navdar ên kurt û watedar

metirsî fikar, tirs

meteris kozika cengê

metran popê filehan

mewîj tiriyeş hişk-kirî *‘‘mewîja hebanan, ne dixwe ne dide cîranan’’

mewqî meqam

mewranî daxwaza xwarinê ya li ba jinên ducanî

-mewranî ketin ber (*jina ducanî*) dil bijinandin xwarinekê

mewzî senger

mexel cihê ku sewal lê westa xwe datînin

-mexel hatin (*sewalên çarpê yê ku goştê wan tê xwarin*) veketin, velezîn *‘‘bizin bizin e, berê cihê xwe pêkol dike û paşê mexel tê’’

-mexel kirin sewal velezandin

mexlûq hemû heyberên ku ji aliyê Xwedê ve hatine afirandin

mexreb serê êvarê

-nimêja mexrebê nimêja tarîbanê

mey şerab, eraq

meya [I] hêstira mê

meya [II] havên, firşik

meyan puxte, gewher

meyandin/dimeyîne/bimeyîne 1. havên kirin

2. dawerivandin

meyav ava sekinî ya ku nahaerike

meydan 1. hol 2. hêwan 3. mezada sewalan *"ji tivingê re nîşan, ji hespê re **meydan**"

-meydan neditin firsenda xwestî bi dest nexistin

meyger kesê ku di meyxaneyê de meyê digerîne; saqî

meyîn/dimeye/bimeye 1. havên girtin 2. dawerivîn

meymûn qird *"**meymûn**, di çavê diya xwe de xezal e"

meyrok marlûlk

meyter kesê ku hespan hîn dike

meyxane 1. firoşgeha eraqê 2. cihê vexwerina eraqê

meyxur eyaş, sermest

meyzandin/dimeyizîne/bimeyizîne 1. nihêrîn

2. temaşe kirin 3. dîtin

mezad sûqa kirîn û firotanê; bazar

mezaxtin/dimezixîne/bimezixîne 1. bertelef kirin, îmhakirin 2. dêz kirin, xerc kirin

mezaxti mal û milkê serf-bûyî; înfraq

mezel merzel *"**mezelê keran, zikê gur e**"

-mezelê merivan jê dûr be! Xwedê merivan jê biparêze

mezin [I] 1. girs 2. bilind *"**astenga mezin**, li derê mala mirovî ye"

mezin [II] 1. rûspî 2. serok 3. pêşengên gelekî *"**bi ya mezinan bike, wan cejnek berî te xwarine**"

mezinahî 1. girsî 2. bilindahî *"**aqil ne ji mezinahiyê ye, ne jî ji biçûkahiyê ye**"

mezin bûn 1. girs bûn 2. bilind bûn 3. gihiştin, stewîn

mezintî mezinahî *"**biçûk biçûktî, mezin mezintî**"

mezlûm kesê ku zilmek li sêrî hatiye kirin

mezr 1. dûgel, dewlet 2. welat 3. sazî

mezran

-Mezra Botan Dûgela Botiyan **2.** welatê botiyan, Navçêmk

mezran afiran, sazkin
mezrandin/dimezrîne/ bimezrîne 1. afirandin
2. çêkirin

mezrandî 1. afirandî **2.** çêkirî

mezrîb 1. newala ava lêkendê **2.** şirotan

mê 1. sewala ku avis dibe, dizê an jî hêkan dike **2.** navdêra ku wekî mêza hatiye pejirandin **“bila mê be, şîr qismet e”*

mêbaz kesê ku bi namûsa jinan re dilîze

-mê bûn ji nêrtiyê ketin

mêhîn 1. mêza **2.** tiştê ku mêzatiya wê li pêş e

-mê kirin 1. ji mêraniyê xistin **2.** xesandin

mêj 1. kevin **2.** rabihurtî

mêjî 1. endamê ku di seriyana de ye û giyanewer bi wî karên xwe bi rê ve dibin **2.** hiş, aqil **“mêjiyê sivik, barê giran e”*

-mêjî şêli kirin 1. (*ji ber temenê dirêj*) hiş negerîn û bûyer bi bîr neaîn **2.** gêj bûn

mêjîkok 1. mêjiyê biçûk **2.** parçeyê navendî yê ku kombarsê dixebitîne

mêjû roj û dema ku bûyer qewimiye

mêjûnas kesê ku roj û demên rûdanan nas dike

mêkew kewa mê

mêkut mîrkut

mêl 1. hesta ber bi tiştêkî ve **2.** xwarbûna ber bi aliyekî ve

mêldar 1. berwar **2.** heweskar

mêlede 1. meşale, şemal **2.** çira

mêlak kezeb

mêr 1. mirovê nêr **2.** wêrek **“axa jin û mêran, ji hev e”*

-mêr ser re heram e lehengê herî qenc e

-mêrê kulê ruhistînê stûbir; celad

-bi mêr kirin (*jin*) bi mêrekî re zewicîn, şû kirin

mêrandin/dimêrîne/bimêrîne 1. nîşan dan **2.** pêşandin

mêranî 1. egîdî **2.** nêrtî **“mêranî, ne karê her kesî ye”*

mêrg erdê ku çêreya wê tê çinîn; çêregeh

-mêrg û çîman 1. gulzar **2.** seyrangeh

mêrgdirûn giyaçinîn

mêrik mirov

mêrkok 1. qelsemêr **2.** şindokê mêran

mêrkuj 1. qatil **2.** kujer **3.** kuşttox **“destê te, ne*

mêze

destê **mêrkujan** e”
mêrxas xasmêr, egîd, wê-
rek ***mêrxas**, mêrxasan
nas dikin”

mêrxasî egîdî, wêrekî
***mêrxasî** deh e, yek jê
zor e û yên din fen in”

mêrxwaz jina ku dilê wê
bi guhneliyê heye

mêş [I] **1.** cureyekî heşer-
ratên firinde ye **2.** mo-
za hingiv ***hespê pişt-**
kul, bîna **mêşan** ji dûr
ve hildike”

-**mêş lê diterişe** ewqas
şimşat e ku mirov nikare
xwe li serê bigire

-**mêşan çav derxistiye**
ewqas belengaz e ku ni-
kare berde **mêşan** jî

mêş [II] arasteka çekan

-**mêşa tivingê** **1.** nikilê
ku bi serê lûleya wê ve
ye **2.** çapa lêxistina ti-
vingê

mêşereşk mêşa reş a
nav malan

mêşin mih ***deriyê**
kozê vebe, berx ber bi
mêşinê û kar jî ber bi
bizinê direve”

mêşkuj alav an jî der-
manê ku qira **mêşan**
tîne

mêşlok **1.** bihuk **2.** mal-
bata bihukan

mêtin/dimêje/bimêje
1. hilçinandin, veçinan-

din **2.** dalêstin ***berxê**
jîr, du makan **dimije**”

mêtingeh cihê ku terş û
talanê wê tê kirin; zorxa-
ne

mêtinker kêse ku xêr û
bera welatekî bi nehe-
qiyê dixwe; zordar

mêtülke rişk

mêvan kesê ku li male-
ke biyanî bixwe, vexwe
û binive; misafir ***ga-**
va **mêvan** tên, rizqê
xwe jî bi xwe re tînin”

mêvanî mêvandarî, mi-
safirî ***here mêvaniya**
dijmin jî, lê çekên xwe
ji bîr meke”

mêvandarî kar, rêz,
berhevî û xizmeta ku ji
bo mêvanan tê nîşan-
dan; misafirperwerî

mêvanperwer kesê ku
mêvanan baş mazû-
vanî dike; misafirper-
wer

mêvanxane cihê hewan-
dina mêvanan; misafir-
xane

mêw dara tiriye

mêwe berên daran; fêkî
mêwij **1.** tiriye hişk-
kirî **2.** qax

mêxik qurnefil

mêze **1.** awir, nêrîn **2.**
çêj **3.** depekî rast ê ku
li ser pêpikan qayîm-
kirî ye, li serê xwarin,

mêze kirin

nivîsandin û hwd tê kirin; mase

mêze kirin meyzandin

mêzer pûşiya serê jinan

mêzîn alava giranîkêş

micêrk 1. murîdê şêxekî

2. miçewr

micik di pêkanîna karêkî de cidiyeta mirovî

micwer rengê hêşîn ê tarî

miçandin/dimiçîne/bi-

miçîne 1. (*çav*) damilandin

2. (*çav*) qurçandin

miçekçek çîçik, xeml, arastek

miçekçekî çîçkirî, xemilandinî, arastî

miçewr xizmetkarê saziyên dînî

miçêj mizêc, îştah

miçilge 1. mijar, babet

2. angaşt 3. merc

-ketin miçilgeyê ketin mercê

miçiqandin/dimiçiqîne

/bimiçiqîne 1. (*herka tiştê avî*) asteng kirin

2. (*tiştê avî*) ji binî ve ziwa kirin

miçiqîn/dimiçiqe/bimi-

çiqe 1. (*herka tiştê avî*) biriyar, asteng bûn

2. (*tiştê avî*) ji binî ve ziwa bûn

***kanî jî bêxwedî bimînê, **dê bimiçiqe**"

miçirandin/dimiçirîne/

bimiçirîne 1. ji merhe-

betiyê re dest dirêjî yekî

kirin 2. damilandin

miç kirin (*çav*) girtin, damilandin

miço zarokê biçûk

midas sol, pêlav

mifa sûd

mifadar kêrhatî

mifte [I] kilîl

mifte [II] herwe, bêdirav

miftexur herwexur

mih peza mê, hevsera berên

***"ne ji fesadan be, gur û **mih** dê bi hev re biçêrin"

mij 1. moran, çem 2. dûyê ku dadikeve der û dorê

***"sal **mij** e, kodik tij e"

mijandin/dimijîne/bi-

mijîne dan hilçinandin û vexwarin

mijane di makîneyan de baskê ku giraniyê dikêşe; baskêş

mijawî rewşa hewayê ya ku mijê her der rapêçaye

mijîn/dimije/bimije hilçinandin û vexwarin

mijar babet

mije tam û bêkêmasî

mijok cureyekî çêreya zeliqok e

mijûl kesê ku bi karêkî re dibile

mijûl bûn 1. pê bilîn 2. pê re eleqedar bûn

mijûlî eleqedarî

miraz

mikemik dengdana bizi-
nan

mikemik kirin (*bizin*)
deng dan

mikur 1. nas 2. aşkera

mikur hatin kirina xwe
eşkera kirin

mil 1. endamê ji destan
hetanî pîlan 2. alî

-mil dan ber 1. qebûl ki-
rin 2. bi cih anîn

-mil kirin rakirin û dan
ser navmîla xwe

milç dengê devşepilandin
û maçkirinê

-milç çûn destan rahiş-
tin destan û ramûsandin

milçemilç 1. ji ber xwa-
rinê û vexwarinê şelpe-
şelpa dêv 2. ji ber ra-
mûsanê şelpeşelpa lê-
van û cihê ramûsandî

milçemilç kirin (*dev*) şe-
pilandin

milet gel, xelq **“here nav
miletan, bigire jê ade-
tan”*

milk 1. rastmala ji erd û
avahiyên pêkhatî 2. hu-
kimdarî **“ji milkan aş,
ji hacetan simtiraş, ji
mêran mêrê ku dike he-
sabê pêş û paş”*

milkiyet 1. hemû heyiyên
kesekî 2. malê ku bi bi-
necihî aîdî kesekî ye

milpêç kinca gerdenpa-
rêz; kefi

min awayê tewandî ê cî-
navka /ez/ê

**-min sîr nexwariye ku
bêhn ji min bê** min
kirêtiyek nekiriye ku bê
pêşiya min

mindal zarok

minet 1. sehm 2. tirs û
xof **“hestiyê bê minet,
çêtir e ji goştê bi minet”*

-mineta te li kaşê han!
fermo çî di dilê te de der-
bas dibe bîne zimên!

minho 1. riwayet 2. salix

minminik perperok, ker-
kene

minminok kesê ku di kir-
yar û bizavên xwe de
hêdî ye

miqate 1. serwext 2. bal-
dar

miqate bûn 1. lê xwedî
derketin 2. parastin

miqawe cureyekî kaxeza
stûr e

miqilk 1. tawe 2. boçe-
sêlîn

mir qureyê mirûztirş

-xwe mir kirin bi mirûz-
tirşî xwe qure kirin

mirar 1. sewala ku negi-
hiştiye ber kêrê 2. mi-
riyên ji sewalên ku goş-
tên wan nayê xwarin

miraz xwezî **“dilê bi xe-
zeb, nagihêje tu mira-
zan”*

-miraz di çavan de man

mirc

xweziya dilî bi ser tu ar-
mancê ve nebûn

mirc kerane

mirç milç

mirçemirç milçemilç

mirçemirç kirin milçe-
milç kirin

mirdar 1. heram 2. qirêj
û kirêt

mirdal 1. mirdar 2. kesê
bêqedr û çepel **“gotin ji
mirdalan, sipî ji qerpa-
lan”*

miremir dengê ku gotin
jê nayê fehmkirin

miremir kirin 1. *(bi awa-
yekî ku tê nayê gihîştin)*
axaftin 2. ginegin kirin
3. *(seg)* girê xwe anîn

mirêk awêne

mirês îhtişam

mirin [I] 1. candan 2.
fewt 3. riya çûnehatê
**“rê riya mirinê be jî, tu
her li pêş be”*

mirin/dimire/bimire
[II] 1. çûn ser dilovaniya
xwe 2. ji giyaneweriyê
veqetîn

mirisandin/dimirisîne
/bimirisine 1. perç lê
daxistin 2. fors lê şikan-
din 3. çivî lê sist kirin

-guh lê mirisandin pir
kutan

**mirisîn/dimirise/bimi-
rise** 1. bêmirês bûn 2.
qirik lê miçiqîn û zibilîn

mirî 1. candayî 2. bêgiyan
**“miriyê di gorê de, jê
nayê şermkirin”*

-mirî kenandin pir qerf
û qeşmerî kirin

mirîçok kesê sist, xav û
lawaz

mirîd/murîd tobedarê li
ber destê şêx, xwedênas
û çakan ê ku li ser riya
wan herdem di xilwe û
nizayan de ne

mirîşk heywaneke bibask
a kedîkirî ye **“beza mi-
rîşkê, heta ber kadînê
ye”*

**-mirîşka kesî ji xewê ra-
nekirin** tu kes ji xwe
nexeyidandin

-keçêça mirîşkê kurika
mirîşkê

mirok her tiştê ku dawiya
wî mirin e

mirov însan **“çiyayê bê-
gul, wek mirovê bêdil e”*

mirovahî însanetî

mirovatî mirovahî **“mi-
rovatî germegerm, dij-
minatî nermenerm”*

mirovdost bihîstyarê er-
kên însanî

mirovperwer însanper-
wer

mirovxur kes û sewalê ku
xwarina goştê mirovan
rewa dibîne

mirûç moçik

mirûz 1. sikûm, sîma 2.

gêwil
mirûztirş 1. rûpirçî **2.** bêgêwil ***“hevalê xwarinê, her tim mirûztirş e”**
mis mîs
misab alava ku solpêkiri-nê hêsan dike
misas rim
miselet qiraskê sêrî
-miseletî serê yekî bûn bûn qîra reş û pê ve zeliqîn
misêwa 1. daîmî **2.** bi ber-dewamî; hemasa
mishef navekî din î Qura-na Pîroz e
misîn derdana avê ya bilûlik
misk bêhneke xweş e û ji qirguliya askê tê derxistin ***“kûsî, miskê naxwe”**
-misk û enber du bêhnên xweşik in
miskan kaniya ava maddenî ya tahmsarkî
misoger 1. bîmekirî **2.** pêwîst **3.** îcbarî **4.** kar an jî kiryara ku guman tê de tunebe; teqez
misogerî pêwîstî
misoger bûn (*gotin an jî kiryar*) guman tê de neman û sed der sed hatin cihê baweriyê
misoger kirin piştrast kirin, dabîn kirin
mist 1. kulma mirovî ya

miçandî **2.** kefedest, fel-qedest
-mist dan miz dan
mistek gezo
mişag [I] xortê çeleng î bikêrhatî
mişag [I] kesê ku bi dest-heqekê dixebite
mişar alava birînê; birek
mişe [I] heqdest
-mişeya kêmtirîn heq-desta hera hindik
mişe [II] zêde, gelek
-mişe bûn zêde bûn
mişefil hendef
mişepere riba
mişexur kedxur
mişext 1. firar **2.** penaber **3.** revok
mişexte tarawgeh
mişextî penaberî
mişext kirin 1. koçber kirin **2.** şandin tarawgehê
mişeyî hebûn û lawanî
mişk cureyekî ajalên ziyandar e ***“mişk çiqasî axê bikole, bi serê xwe de dike”**
-derê ku mişkan jî mala wî terikandine êdî tût û rût maye û kes pê nasitire
mişkane barimte, gerew
mişmiş arûng, zerdelî
mişmişî rengê arûngê
mişt tijî ***“ji yê kor re gotine: tu çi dixwazî?; goti-**

miştax

ye dinyayeke **mişt** ronî"
-mişt û dagirtî tijî û qûç
-mişt kirin heta dêv da-
girtin, heta dêv tijî û qûç
kirin

miştax tiştê di heman rê-
zê de

miştaxe bêndera hişkiri-
na tiriyan

-bûn miştaxe li her derê
pir zêde bûn

miştaxan werza hişk-kiri-
na tirihan

miştin/dimişe/bimişe
maliştin

mişûr **1.** zehmet **2.** zûrî

-mişûr xwarin **1.** zehmet
kêşan **2.** zûrî dîtin

mit [I] çiqilên biçûk

mit [II] **1.** bêpêjn **2.**
bêdeng **3.** kesê ku na-
bihîze

-mit man mehtel man, bê-
pêjn man

mitale kirin (*li ser babe-
tekê*) ponijîn

mit bûn bêtevger di cih
de sekinîn

-mitbûna zivistanê tev-
za ku dikeve cendekê
hin ajalan û zivistanê di
xewê de dimînin

mitêl lihêf

mitî bêdengî

mit kirin xwe ker kirin
(*dengê xwe nekirin*)

mitmayî mehtel, bêpêjn

mitrib **1.** stranbêjê dawê-

tan **2.** qereçî *"**mitriban**
gotiye: 'ji ufara bênde-
ran nebûya, me dê jî cot-
karî bikira'"

mitribî **1.** stranbêjiya da-
wetan **2.** qereçîtî *"**he-**
be erebî ye, tunebe **mit-**
ribî ye"

mix bizmar

-mix kirin bizmar kirin

mixabin cihê daxê ye ku

mixmaz qemçik

mixrik hevrik, reqîb

miyaw dengê pisîkan

miz [I] mişe

miz [II] tahmxweş (*tahma
tirş û şirîn têkilhev*)

miz dan dest ser geran-
din û tev li hev dan

mize xwarinên sivik ên
meyxuran ên ku digel
meyê dixwin

mizemiz devgerî

mizemiz kirin **1.** gotin di
devê xwe de birin û anîn
2. rastî veşartin

mizgetf **1.** camî **2.**
mescîd *"**heke xêr li
malê here, ne hewceyî
mizgeftê ye**"

mizgîn xeber û bûyera
kêfxweşî û dilgeşiyê

mizgindan agahdarkirina
bi xeber û rûdaneke kêf-
xweşiyê

mizûr karmendê gumrikê

mî mih *"**miya** xerîb, li
rexê keriyî mexel tê"

mîsger

mîheng eyer
-mîheng dan eyer kirin
mîhrîcan 1. cejna havînê
2. bernameya pêşangeh
û civînên komelî 3. (*di
kurdiya kevn de*) roja ku
mirî ji nû ve candar di-
bin, roja qiyametê
mîhrigan payîz
mîhrivan bexşende
mîl mendirêjahiya cîhanî
ya ku pê maweya di nav-
bera du xalên erdnîgarî
de tê pîvan
mîjo têjika ku çî guhan
têkeve ber dimije
mîmar endazyar
mîmarî endazyarî
mîna [I] wekî, notla, fena
*“bixwe **mîna** mêran, ra-
be mîna şêran”
mîna [II] xuya
-mîna bûn xuya bûn
mînak 1. nimûne 2. we-
kok
-wekî mînak ji bo nimû-
netiyê
**mînandin/dimînîne/bi-
minîne** çend tişt anîn
astekê û hemû wekî hev
kirin
mîntan 1. kiras 2. qutik
mîr 1. kesê rêveberiya de-
verekê dike û li paye-
textî rûdine; emîr 2. se-
rokê êlekê 3. key *“**mîr**
jî dimire, evdal jî dimi-
re”

mîrala 1. serheng 2. fer-
mandarê herêmekê
Mîran Bircê Mêzînê
mîrate kelepore, mîras
mîrav berdestî û pêgirti-
yên mîrekî
mîrek serek
mîrekî pergala rêveberiyê
ya ku di destê mîrekî de
ye
mîrgeh dever an jî welatê
ku rêveberiya wê mîrni-
şînî ye
mîrî dezgeh, kar, mal, erd
û hwd yên ku girêdayî
mîrgehê ne
mîrkut mêkut, çakutê me-
zin î darînî *“li deriyê
kesî mexe bi tiliyan, bila
kes li deriyê te nexe bi
mîrkutan”
mîrlîwa mîrala
mîrnişîn mîrek
mîrnişînî 1. emîrtî 2. se-
rokatiya êlekê 3. keyanî
mîro mûrî, gêrik *“ecelê
mîroyî tê, çeng pê ve
hêşîn dibin”
mîrza 1. kurê mîr 2. esîl-
za, torin
mîs madenê ku jimareya
wî ya atomî 29, giraniya
atoma wî 8.95, kurteya
wî ya latînî *Cu* ye û di
1084 dereceyan de jî di-
hele
mîsger pîşekarê alavên
mîsîn

mîsgerî

mîsgerî pîşekariya alavên mîsîn

mîsîn alav û amanên ku ji mîsê hatine çêkirin

mîstanîk cureyekî nexweşiya çermî e

mîstanîkî endamê şeliqî

mîstin/dimîze/bimîze mîz kirin "adarê kêrguh sibehan xwîn **dimîze**, nîvro xwe davêje ber siya darê"

Mîweganan Kelûya Şêrî (21'ê Tîrmehê-20'ê Gelawêjê)

mîz aviya ku ji mîzildankê derdikeve "mîza mişkî, ji êş re kar e"

-mîza wan ne zelal e hin xiniziyên wan ên veşartî hene û lewre teletel/tirsetirs digerin

mîzdank mîzildank

mîzildank di lêş de endamê ku aviyên bêkêr dicivîne hev û bi riya endamê zayendî valayî derve dike

mîzkêş lûleya ku mîzê veder dike

mîz kirin aviya mîzildankê berdan derve

mîzok kesê ku nikare mîza xwe bigire û di bin xwe de berdide; kelimîzokî

mîztin/dimîze/bimîze mîz kirin

moçe hêstira mê; meya

modine çapa lûleya tîfingê

mohr alavake biçûk a ku nav û navnîşana mirovî an jî cihê karê mirovî tê de kolayî ye û li şûna şanavan li kaxezan tê xistin û wekî nîşaneya fermîtiyê tê pejirandin "zor dizane û zêr dizane, devê tivinga bi **mohr** dizane"

mohr kirin 1. nîşaneya fermîtiyê lê dan 2. çespandin 3. karê qedexê betilandin

mole bûjena ku pê tê seyandin

mon mirûztirş, pirçî

mor mohr

moran ewrê tîrê ku dadikeve rûyê erdê û bînayî tê de kêmbibe; mij

morî xemla hebhebî ya ku ji şûşeyê hatiye çêkirin, jin di stû, zend û laçikên xwe ve dikin "moriya biqul, di xurçikê etaran de namîne"

-morî winda kirin li tişteki pir biçûk gerîn

mostik derdanka ku tê de av, şîr û hwd didine zarakên viringî

moşek cureyekî teqemeniyên giran e

movik herewera ku hesti-

yan bi hev ve dizeliqîne;
mefsel, mok

moz mêjî

mozil cureyekî bêjingên
ku hûr lê dike

moz [I] cureyekî mêşan e

moz [II] golika dusalî

mozbeş kermêş, zerqîtik

mozik 1. moza biçûk **2.**
golika dusalî *"heke ga
bike û bi tenê bixwe, lê
mozikê tolik dê çi bix-
we?"

moz kirin/dan mozan

1. ji ber mêşan lotik dan

2. engirîn û silikîn

mozqirtik mozbeş

mozrîk çikên ku ji êgir di-
firin

mucahid kesê ku di rîya
Xwedê de derketiye cen-
gê

muflan pezkovî

muflis malketî, îflaskirî

muhacir koçber

muhacirî koçberî *"pêncî
salî **mihacirî**, ne bi sa-
lekê neyarî"

mujikî 1. teral **2.** qirêj

mukur hatin 1. rik hatin

2. nepejirandin *"dizên
bîstanan, **mukur tèn** zi-
vîstanan"

munasib 1. guncan **2.** la-
yîq **3.** hevaheng **4.** li-
hevhatî *"Xwedê sêrî di-
bîne, kumê **munasib** lê
datîne"

mûmdank

murîd pêgirtiyê şexekî
*"murîdê ku bi sirekê
were û tirekê here, ew tu
ne murîd e"

musteqbel ayende, pêşer-
roj, dahatû

mustesna tiştê derî mija-
rekê; awarte

mux zanayê zerduştiyan

muxalif dijber

muxbêd mux

muxtar keya

mû pirç *"keda helal dibe

mû lê naqete, keda he-
ram bibe weris jî diqete"

-mû jê şaş nekiriye her
du jî di lîsfê hev de ne

-mûyê xwe bi ciwanan re

qusandin li salên teme-
nê xwe nenihêrîn û bi
ber bayê xortan ketin

mûç guhvîtkirina sewalan

-mûç kirin (*sewal*) guhê
xwe vîtkirin

mûçe meaş, mehanî

mûçilk alava ku pirça bê-
kêr pê tê rûçikandin

mûçing mûçilk

mûd kîn

mûdî 1. ezaker **2.** kîndar

mûle herî

mûm keresteyeke ronîki-
rinê ya ku ji şîma û bezî
tê çêkirin û pilteyek di
navê de ye; find

mûmdank derdana ku
mûmê tê de datînin; fin-
dank

mûmar

mûmar kurmê doranan
**mûnandin/dimûnîne/
bimûnîne** hûnandin
mûnîn/dimûne/bimûne
hûnîn
mûr bêdengê rûtirş
mûrî mûstang, gêrik
mûrîstan hêlîna gêrikan
mûsîqa newanasî
mûsîqanas newanas
mûsîqajen pisporê newa-
yan
mûşek mêvanê ku bêyî
vexwendina xwedîyan tê

mûtaw bend û werisê
mûyîn
mûyîn [I] 1. bipirç, bipûrt
2. ji pirç û pûrtê ***“bila
dil bi dil be, bila kirasê
mûyîn li mil be”**
**mûyîn/dimûne/bimûne
[II]** mûnîn
mûz fêkiyeke qalikzer û
dûvedirêjkî ya ku li
erdên germ şîn dibe
mûzî endamê zayendî yê
nêrzayan; kîr

N

n/N tîpa hevdehemîn a alfabeya kurdî ye; dengdareke ku cîderka wê diranî ye û awayê belavbûna wê girtî û difinî ye

na **1.** bersiva neyiniyê, dijbera erênîyê **2.** carinan wekî pêşgirekê tê û wateya neyiniyê dide **“giliyê mêran yek e, ya erê ya ‘na’ ”*

nabe ku (*di zagonsaziya leşkerî de*) qedexe (*wek: nabe ku çekên agirber bêsedem bîn teqandin!*)

nabînk cureyekî kerdenekan e

naçar neçar

naçarî neçarî

nadan nemerd

nadir tiştê ku kêman caran tê dîtin; degme

nag hêştira mê

Nahid gerestêrkek e

nakok **1.** zid **2.** muxalif, dij

nakokî **1.** tezad **2.** muxalefet, dijayetî

nal hesinê ku li binê simêker û hespan dixin

-nal kirin **1.** nal bi simên sewalan ve mix kirin **2.** nal ji binê simê vexistin **“hêştir nal dikirin, ro-vî çû û got: ‘pe pe’ ”*

nalán zarîn

nalandin/dinalîne/binalîne **1.** zarezar pê xistin **2.** êşandin û wêlewêl pê xistin

nalbend pîşekarê nalkirinê; simtiraş **“nalbendê baş, mîroyan jî nal dike”*

nalbir firoşkarê alavên avasaziyê

nalbirxane firoşgeha alavên avasaziyê

nalebar **1.** dij **2.** berhember

nalenal **1.** zarezar, zûrezûr **2.** wêlewêl, kûzekûz, nûzenûz

nalenal kirin **1.** zarezar kirin **2.** nûzenûz kirin

nalik şimikên ku binê wan darîn e

nalik nîvîna stûr a ku li serê tê razan; bincî, binrex

nalîn/dinale/binale **1.** zarîn, zûrîn **2.** axîn, kû-

name

zîn, kûrîn, nûzîn
name [I] peyama nivîskî
ya ku ji yekî re tê şandin;
reşbelek

-name [II] paşgireke ku di
navdêre ve dizeliqe û
wateya kaxeza nivîskî
didê

namedor biryara ku piştî
civînekê hatiye wergir-
tin; giştîname

namerd nemerd

namilke 1. daxuyanî 2.
danezan

namûs 1. ifet 2. tiştê herî
pîroz ê li cem mirovî
wek welat, ax, jin, zarok
û hwd; rûmet ***“namûs**
avêtine ber kû çikî, wî jî
nexwariye”

-namûs peymal kirin bi
zorê ifet û rûmeta yekî
şikandin

namzed navzed

nan 1. xwarineke sereke
ya ku ji hevîrê arê ge-
nimî û li ser sêla sincirî
an jî di tenûrê de tê bi-
rajtin, gelek cureyê wî
hene 2. îkram ***“av,**
şûna **nên** nagire”

-nanê tîsî bi dêst neke-
tin pir xizan bûn

nan dan 1. xwarin dan 2.
aş dan

namdar 1. mazûvan 2.
mêvanperwer ***“meriv bi**
nanekî **nandar,** bi ço-

yekî mêrxas nabe”

nandank teşt an jî der-
danka ku nên dikine
navê ***“nankor nên dix-**
we, **nandankê** jî di-
dirîne”

nandayî 1. comerd 2.
mêvanperwer ***“nan-**
dayî, birçî namînin”

nanfiroş xwediyê firinê
an jî firoşkarê nên

nangir erdê bi xêr û ber

nangirani xela

nanik cureyekî bîşiyar e
nankor 1. xayîn 2. kesê
ku qencî û çakiyê zû jî
bîr dike; neşêkirandî

nankorî 1. xayîntî 2. bê-
spasî

nankorî kirin 1. xayîntî
kirin 2. neşêkirandin

nano kesê ku tatêla wî
her xwarin û vexwarin e

nanoziko 1. ne têr ne
birçî 2. xebata ku tenê
bi kêrî ziktêriyê tê

nanpêj 1. kesê ku nên
dipêje 2. aşpêj

naqos 1. zengil 2. zengilê
dêrê yî ku wextê ayîna fi-
lehan diyar dike

-barûya naqosê birca ku
zengilê dêrê tê de tê da-
liqandin

nargîle kokos

narînc malbata mêweyên
wekî leymûn, porteçal û
hwd

nav û nûçik

narinci rengê porteqalê
narincok cureyekî teqemeniyên ku bi dest tê avêtin

narîn 1. nazik û tenik 2. nerm

narvîn qeder, çarenûs

nas heval û hogirên ku ji dût û nêzîk ve bi hev re têkiliyên wan hene *‘‘mirov, bi **nasan** digihê xasan’’

nasandin/dinasîne/binasîne agehî dan, xebardar kirin

nasirge ereboka destan a ku pê barên biçûk dikêşin cihekî

nasîn/dinase/binase 1. zanîn 2. hay jê hebûn 3. pê hesîn

nas kirin 1. zanîn 2. pê beled bûn 3. aşina bûn *‘‘hesp, siwarê xwe **nas dike**’’

nasname kaxeza ku danyên di heqê yekî/yekê de dide

nasyar 1. dost, hogir 2. hevalbend

nasyarî 1. dostanî, hogirî 2. hevalbendî

naşor parçeyek ji rîsê zîrav; nex

naşte 1. birçîtî 2. xela
-naşteya li ser naşteyê birsa pey bîrsê

naştin/dinêje/binêje 1.

çal kirin 2. veşartin 3. mirî kirin gorê

nator nobedarê bêx; zêrevan

natorî çavdêrî, zêrevanî

nav [I] 1. mawe 2. ferqiyet

-di vê navê de di vê maweyê de

nav [II] hundir *‘‘di **nava** salekê de du havîn nabin’’

-di nav xêrê de bi xêra Xwedê li ser te be

-di nav xwîna sor de gewixîn birîneke xedar girtin û pir xwîn jê çûn

nav [III] agehiya ku tişteke pê tê nasîn û zanîn *‘‘**navê** wê Edlan e, ji mêrê xwe re nezan e, ji xelqê re kebanîya bîst û heft malan e’’

-nav hildan 1. bi bîr anîn 2. bi dengekî bilind gazî yekî kirin 3. navê kesê mirî li yekî kirin

-nav lê kirin pênasêk lê danîn da ku pê bê nasîn

-nan nivîsandin ji bo egerke rêvebiriyê navê xwe qeyd kirin

-nav tê dan 1. teşwîq kirin 2. niçandin

nav [IV] û nûçik 1. pênasên ku nîrxê yekî/tiştêkî dadixîne 2. leqebên soxkirinê

nav û nişan

-nav û nûçik lê kirin jê re navên soxkirinê peyde kirin

nav [V] û nişan salix û wesfên kes an jî tiştêkî; dilq

-nav û nişan dan 1. zanîn û agahiyên der heqê yekî de eşkere kirin 2. îxbar kirin

navbend navber

navbendî dûrî an jî dirêjîya di navbera cihan de

navber 1. mawe, mesafe 2. ferqiyet ““di navbera şûrkişandin û lêxistinê de pir zeman heye”

navberkar 1. navbeynkar, kesê ku du kes an jî du koman bi hev tîne 2. kesê ku nahêle du kes an jî du kom tûşî hev bîn

navberkarî 1. navbeynkarî, lihevanîna du kes an jî du koman 2. astengkirina aloziya di navbera du kes an jî du koman de

navbernav sernava ku di navbeyna du mijarên cihê de tê danîn

navbir 1. tixûbê di navberê de 2. bêhinvedana kurt a di nava dema karî de

navborî 1. navê ku bihuriye; navhatî 2. agahiya ku xulekek berê çêlî wê

hatiye kirin

navçav 1. navbera her du çavan 2. enî

navçe bajarokê bi ser bajarêkî mezin ve

navçeng binçeng

Navçêmk Mezra Botan

navdank 1. navê ku pê hatiye nasîn; kunye 2. paşnavê ku pê hatiye nasîn; leqeb

navdar bi nav û deng; meşhûr

navdest kesê ji rêzê

navdêr (r) navê heyberan

navend cihê ku kar û çalakiyên ramyarî, civakî, çandî û hunerî lê tên birêxistin; merkez

-navenda nûçeyan merkeza xeberan

navendî merkezî

naverast ne li çepê ne jî li rastê tam di çatê de

naverok muhtewa, têxistî

navêş zikêş, hinavêş

navgir qertafa ku dikeve navbera du peyvyan *wek: reşeba, seranser, danûstandin...*

navgîn 1. amûr, alav 2. alavên raguhastinê ên bejî, avî û hewayî; wasite

-navgina siyasî melzeme-yê siyasetê

-navgînên ragihandinê alavên agehdariya girseyî

nayîn

navik doraneke ku di derveyê zikê zarok û hinek têtjikan ve ye, di pizdankê de bi riya wê xwarinê werdigirin û piştî bûyînê tê qutkirin, lê dewsa wê wekî kortikekê dimîne

navîn tiştê ku di navberê de ye

-rojhilata navîn erdnîgarîya ku Quds û doraliyên wê nîşan dide

navkêlk newq

navko navenda malê

navlêk 1. şayeseya kirûyekî **2.** navdank

navmal nava malê; navko

navmalî 1. jina ku di kar û barên malê de alîkariyê dide xwedîyan **2.** kelûpel û pêdivîyên nav malê (*yên wekî: nivîn, aman, text û hwd*)

navmil cihê ku (*ji aliyê piştta mirovî ve*) dikeve navbera her du milan; serpîl

navneteweyî tiştê ku di nava hemû gelan de tê naskirin; navmiletî, beynemilel

navnêrî di çêreyê de beşa ku bejn davêje û tov digire

navnîşan agahiya ku cih û warê tiştêkî nîşan dide

navno bi çêyî an jî neçêyî

derketina navê kesekî **“navê gur, navno derketiye, roviyî dinya qelandiye”*

navpişt ji serpîlan hetanî kovika qûnê

navok navik **“nav hebe, navok tune”*

navran 1. şeqa kincan **2.** navbera her du ranan/lingan

navrêz di nivîsanê de maweya di navbera rêzan de

navroj 1. nîvro **2.** xwarina danê nîvro, firavîn

navsale kesê ku di temenê navîn de ye/40-50 salî ye

navser ger û rastahiya li serê bilindahiyekê; serger

navsere navsale

navteng 1. newq **2.** qûşa zînê hespan

navşalik navran

navxweyî hundirîn

navzed berbîjar, berendam

navzik (*ji aliyê hundir ve*) cihê ku endamên hundirîn ên wekî hûr, doran û hwd tê de ne

nawis 1. binanî **2.** mexzena kel û melan

naxêr 1. na **2.** wisa nabe

naxir keriyê dewêr

nayîn/dine/bine 1. ga-

naz

yîn **2.** tecawuz kirin, hiltirandin ***“ne bine** dînan, ne jî qûna xwe bide wan”

naz cilwe, delalî ***“naz,** ta ca jinan e”

nazdar cilwedat, delalîk

nazîk 1. kibar, kaw **2.** tenik

nazîk bûn 1. kibar bûn **2.** diltenik bûn

nazîktî 1. zerafet, kawî, kibarî **2.** diltenikî

naznazok cureyekî gulên ku li ber tavê diçilmisin û di hênikahiyê jî de geş dibin

ne qertafa neyîniyê

ne ... ne qertafa neyîniyê ya dualî ***“ne** bi bezê **ne** bi lezê kes nagihêje mirazê”

neasayî 1. awarte **2.** dere-rê **3.** derehiş

nebaş 1. neçê, nerind **2.** qûnek

nebaşî 1. nerindî **2.** qûndetî ***“ne** dijminê nebaşan be, dijminê **nebaşîyê** be”

neban 1. sewala ku nahê-le berxa wê bimije **2.** tor, hîn-nebûyî **3.** axozî **4.** havî

nebanî 1. torî û ecemîti **2.** axozîti **3.** havîti

nebat hêşinahiya ku li ser rûyê erdê ye; xerat

nebez azad

nebîna kor, nedîtî ***“mêr** mêr e çi kulek, çi **nebîna,** çi ker e”

nebirbir koreçemk

nebû îftira

necar kesê ku daran dadi-roje û jê alavên malê çêdike; xerat

necirandin/dinecirîne/
binecirîne darotin

neçar 1. bêgav **2.** bêderman

neçarî 1. bêdermanî, bêgumanî **2.** belengazî, bêgavî

neçê nebaş, neqenc

nediyar 1. mechûl, nekifş **2.** neaşkera

nedîtek/nedîtî 1. laylac **2.** çavbirçî ***“nedîtiyan** dîtin, di xwe de rîtin”

nedîtbar razber

nefel sêbelg, keta mêrgan

nefer kes

-jûra yekneferî odeya ji bo kesekî tenê

neferma medenî

-saziyên civaka neferma mueseseyên civaka medenî (*ên serbixwe*)

nefilandin/dinefilîne/
binefilîne 1. avêtin **2.** ji ser hişê xwe avêtin

nefi koçberî, qewar, tarawgeh

nefî bûn 1. koçber bûn **2.** hatin qewirandin **3.** çûn

tarawgehê
nefi kirin 1. koçber kirin
 2. qewirandin 3. şandin
 tarawgehê
nefret hez nekirina tişteki
-jê nefret kirin ji tişteki
 hez nekirin
nefs 1. kesayet 2. silektî,
 çilektî “ji bo **nefsê**, ke-
 te hebsê”
nefsbiçûk 1. dilnizm,
 mutewazî 2. awirşikestî
nefsêk silek, çilek
neft aviya ku ji binê erdê
 tê derxistin, jê ardûyên
 navgînan û alavên cure-
 cureyî tên çekirin; zêrê
 reş
-nefta xam nefta ku hê jî
 nehatiye veqetandin
neftî şînê tarî
nege îftira
negotî 1. dernebirî 2. nea-
 xiftî
neguhêzbar tiştê ku ji ci-
 hê wî nayê neqilkirin;
 dorpêçkirî
neh 1. hejmara beriya de-
 han û piştî heştan 2. ji-
 mareya 9’an “**neh** qen-
 cî, tuxtek tirs”
nehberk lîstikeke ku bi
 neh kevîran tê lîstin
nehêk 1. ji neh paran pa-
 rek 2. neh rojên beriya
 eyda qurbanê 3. rojiya
 di van rojan de
nehem(-în) di rêza nehan

de
neheng [I] 1. egîd 2. dêw,
 ûc
neheng [II] cureyekî ma-
 siyên girs û biguhan e
neheq 1. bêheq 2. ji ras-
 tiyê der 3. bêdad “**ne-
 heq**, lê dikeve tîra Heq”
neheqî 1. zilm 2. derî
 rastiyê 2. bêdadî “**ne-
 heqîya** vî destî, ji ya vî
 destî re namîne”
neheqî lê kirin 1. mafê
 wî desteser kirin 2.
 heqê wî pêpest kirin
nehên 1. nepen 2. derza-
 gon
nehênî 1. nepenî, nedi-
 yarî 2. derzagonî, derî
 qanûnan
nehişî 1. jixweveçûyî 2.
 benckirî 3. dîn
nehişî bûn 1. ji xwe ve
 çûn 2. tevizîn 3. dîn bûn
nehmandin/dinehmîne
/binehmîne li pêşberî
 yekî tiştê xwarin û jê
 nedan wî
nehs 1. kone 2. şûm 3.
 qeşmer
nehs bûn 1. kone bûn 2.
 şûm bûn 3. qeşmer bûn
nehsî 1. konetî 2. şûmtî
 3. qeşmerî
nehs kirin 1. rû dan 2.
 şûm hîn kirin
nehşem roja ku dê tu carî
 neyê

nehwirandin

-îro here û nehşemê we-
re niha here û hêviya
xwe ji vî karî yekcar bibi-
re

nehwirandin/dinehwirî-
ne/binehwirîne 1. mi-
remir kirin **2.** bildebild
kirin

nekeli nepijî

neker/nekir 1. kesê ku ji
xwe re tu karî nake; no-
ker **2.** teral *"nekero/ne-
kiro dilkesero, kerewo/
kiriyo xwerewo/xweri-
yo"

nekes bêkesayet

neks 1. hilm û nefes **2.**
parxan

-neks çikîn bêhn çikîn

nelê 1. netêw, netê, hew
2. lênehatî

nema 1. qet, qe **2.** ji wir
bi şun de, êdî

-nema dikare ji vir şun
de nikare, hew dikare

nemam 1. çiqilên daran
ên ku ji bo çandinê hati-
ne amadekirin **2.** şî-
vikên darîn ku dê bibine
dar; şitil

neman 1. helak bûn **2.** têk
çûn **3.** çûn hatenehatê

nemaze bi taybetî, xasma

nemerd 1. bêbext **2.** ne-
camêr

nemêr 1. şindokê mêran
2. mêrê ku endamê wî
yê zayendî bi karê xwe

ranabe; tîrxes *"ê ku got
û kir mêr e, ê ku got û
nekir **nemêr** e, ê ku ne-
got û kir şêr e"

nenmir 1. mirovê ku xiz-
meteke mezin dike, nav-
dar dibe û her çiqas di-
mire jî navê wî her sax li
ser zimanê xelqê dimîne
2. hetahetayê, ebedî **3.**
bêpayan

nenmût kirêt

nenmûtî kirêtî

nenas 1. nezan, nebeled
2. kes yan tiştê ku mi-
rovî berî niha neditiye;
mechûl, biyan *"her cihê
nenas, payê xwe bide
xas xas"

nenîk hestiyê nermik ê ku
bi serê pêçiyar ve hêşîn
dibe û piştî ku dirêj dibe
tê birîn

nenîkbir alava ku pê ne-
nîk tên qutkirin

nenok jina ku zarokan
nayine

nepak 1. neçê **2.** qirêjok

nepax tifika hesinkeran

nepayîdarî neberdewamî

nepen 1. veşartî **2.** nehên
3. nexuya

nepenî 1. xwedî-raz **2.**
nehênî *"berf di **nepeni-**
yan de, pere ba pantiyan
dimîne"

nepêt 1. bêsinç û bêtaqet
2. bêçîn û gawestî

nepijî xav, kal
nepixandin/dinexîne/binexîne 1. perçifandin 2. pif lê kirin 3. ba dan ber
nepixîn/dinexîne/binexîne 1. ba hatin ber 2. perçifîn
nepox 1. tiştê ku pif dane ber û perçifiye 2. pêlîstoka zarokan a ku ba dane ber
neqandin/dinexîne/binexîne 1. hilbijartin 2. ji nav re girtin
neqeb 1. navbera du tiştan 2. qul, kun
neql 1. raguhastin 2. car, teql
neqliyat karê raguhastina baran (*bejî, deryayî, hewayî*)
neql kirin derbasî cihekî din kirin; raguhastin
neqş 1. raçandin 2. moçik *gotinên pêşiyên, wek *neqşên li ser kevîran e*
-neqş û nîgar moçik û resm
neran dara tizbiyan
nerasterê neyeksere
nerd cureyekî lîstikên qimarê ye
nerde astengên hesinî yên li dora pêlekên û şanişînan
nerdigan pêlekên

nerît tetbîq
nerîtandin/dineritîne/bineritîne tetbîq kirin
nerîtî tetbîqî
nerm 1. nehişk, ter 2. nezivir *bitirse ji germa germ û mirovê **nerm**
nermahî 1. nehişkî, terîî 2. nezivirî, xavî
nerme tiştê ku bûjenên sext û zivir tê de tune ne
nermegoşt goştê bêhestî
nermehur hevrazê ku lê kevir û kuçik tunene
nermekuxik kuxika asayî ya ku mirov jê aziyê nake
nermenerm 1. wexta ku hîn nerm e 2. bi awayekî ku kes nebîne û nebihîze *hêsin dikutin germe germ, mêran dikutin **nermenerm**
nermijandin/dinermijîne/binermijîne bi mizdanê nerm kirin
nermijîn/dinermije/binermije (*tiştêk*) bi mizdanê nerm bûn
nermik 1. nezivir û bêgîrnoz 2. rehet û aramdar
-nermika guh goştê nermê ye li guçê jêrîn î guhî
nermî 1. nermahî 2. musamehe 3. vehelîn *bi **nermî**, mar ji qulê tê der
nerminka hêdîka

nerm kirin

nerm kirin 1. rehn kirin

2. hişkî jê birin 3. aliyê zivir jê birin **“peyva xweş, keviran nerm dike”*

nermofis nermok

nermok 1. bêkêr 2. bêxêr **“ji pêl û pêlekan metirse, ji nerm û nermokan bitirse”*

nesax nexweş

neseb silale û esl

nesîb qismet **“nesîb çibe, ew e”*

nesrîn gula biyanî

nestêle 1. zarok 2. xort 3. kesê girîng

neşmî kesê ku pûte bi her karî dide; bihîstyar

neşmîti bihîstyarîya hemberî her tiştî

neşter kêrika bijîjkiyê ya tenik û pir tûj

neşterger bijîjkê ku pisporiya wî derz, şkestek û endamê leqiyayî ye

neştergerî karê ku neşterger pê radibe

neşterxane di nexweşxaneyan de jûra ku neşterger tê de emeliyatan dike dikin

neşûştî gorgorê gorgor; melûn

net 1. çune, sifir, (0) 2. betalbûyî, derehesab

-net kirin 1. sifir kirin, fit kirin 2. betal hesabandin,

ji hesabandin derxistin

netê 1. hêç 2. netew

netew 1. nelê, tuneyî 2. betalbûyî

netewe 1. gel, millet 2. xelq

neteweyî têkildarî neteweyekî; milletî

neteweperest kesê ku harê neteweya xwe û hovîtiya dijî neteweyên din rewa dibîne

neteweperwer gelperwer
netîce 1. akam, encam 2. dawî, aqibet

-netîce dan 1. encam dan 2. bi dawî bûn

netrik xemla zîvîn a eniya jinan

netû 1. yax 2. eware

neve keça zarokê mirovî
neveçirk neveya neve û neviyî

nevisî zarokê ji kesekî/keseka din (*ji bo jinê zarokên hêwiya wê, ji bo mêrî zarokê mêrê jina wî yî berê*)

nevî kurê zarokê miroveki

nevîçirk neviyê neve û neviyî

newa 1. dengên ahengdar 2. dengên mûsîqayî

newal cihokên kûr **“av ji çiyar diherike, li newalan belav dibe”*

newêd 1. hejmara piştî

heştê û nehan **2.** jimare-ya 90'î
newêrek tirsonek, zirav-
 qetî
newêrîn tirsîn
newq di lêş de her du kê-
 lekên bêhestî û vala
-newq kiyan/kutan hil-
 kehilk kirin
nex şaxên tayekî
nexasîm nemaze
**nexifin/dinexife/binexi-
 fe** **1.** bersojkî bûn **2.** hi-
 nav xera bûn
nexş hunera kêşan û çêki-
 rina nîgar û resman li ser
 kevir, kaxez, pîne û hwd
nexşe agehiyên erdnîgarî
 ên xêzkirî; xerîte
nexşesazî pisporiya xêz-
 kirina xerîteyan
nexşenîgarî pîşekariya
 xêzkirina xerîteyan; nex-
 şesazî
next **1.** neqd **2.** qelend
nexuya nediyar, nedîtbar
nexwe wisa ye
nexwende nezanê xwen-
 dinê *‘‘kesê **nexwende**,
 weke dara bê ber e’’
nexweş **1.** kesê ku rewşa
 wî ya tenduristî xera
 bûye, nesax **2.** neçê **3.**
 kirêt *‘‘bextê reş, miro-
 van dike **nexweş**’’
nexweş bûn nesax bûn,
 azî kirin, bi êşekê ketin
nexweşî **1.** nesaxî **2.** ne-

başî **3.** kirêtî
-nexweşiya dirmdar êşa
 ku ji kesekî bêtendurist
 belavî dorê dibe
nexweşxane saziya tîmar-
 kirina nexweşan
ney amûreke mûsîqayî ya
 pifkirinê ye; bilûr
neyeksan newekhev
neyjen bilûrjen
neyar **1.** dijmin **2.** reqîb
 *‘‘ji **neyaran** re, zarê şî-
 rîn û piştta hişk’’
neyarî **1.** dijminî **2.** hev-
 rikî
neyînî **1.** tiştê ku bersiva
 wê na ye û ne erê ye;
 menfî **2.** ramana ku aliyê
 nebûna tişteki diangêje
neynik şûşeya ku mînaka
 mirovî berevajî dike û
 mirov xwe tê de dibîne;
 awêne *‘‘xelq, **neynika**
 meriyan e’’
neynûk nenîk *‘‘filan kes
neynûk tune xwe pê
 bixwirîne’’
nezan **1.** cahil **2.** nebeled
 *‘‘ar, ji kesê **nezan** re
 bar e’’
nezanî **1.** cahiltî **2.** nebe-
 ledî
nezer **1.** çavînî **2.** çavlê-
 gerandin *‘‘**nezer**, kevi-
 ran jî diteqîne’’
nezer kirin **1.** lê nêrîn **2.**
 bi niyêta xera lê nihêrîn
nezêk stewr

nezêk

nezir boraq

-nezir kirin boraq bexi-
şandin

nezok nezêk

nêçîr 1. karê lêgerîn û
kuştina giyandarên kovî;
seyd, rav **2.** ajala ku
seydvan li pey dikeve
*“bi tajiye xelqê, **nêçîr**
nabe”

nêçîrgeh qada nêçîrê;
ravgeh

nêçîrvan kesê ku li pey
kuştin û girtina ajalên
beriyê û firindeyan diçe;
seydvan/ravker *“**nêçîr-
van,** nêçîra xwe nas di-
ke”

nêçîrvanî seydvani

nêk nîk

nêm kê m û îltihab

-nêm girtin kê m û îltihab
girtin

nêr 1. mêr **2.** sewalê bi
mûzî **3.** hêşînahiya qa-
mir a ku nayê xwarin
*“berxê **nêr,** li ber du
makan e”

nêrek navnêrî

nêremê xunsa, jinemêr

nêreng cadûbaz, sîhirbaz

nêrevan pandî, panêr

nêrg 1. hêzdar **2.** tund

nêrgiz cureyekî kulîlkan e
*“bi **nêrgizekê** bihar na-
yê”

nêrik qed an jî bistiya ter
a giyayên ku tên xwarin

nêrit rewîşt û tîtal

-nêrita civakî rewîşt û tî-
talên ku civak ji xwe re
datîne û dijberê wan tê
şermezarkirin; rayîşa ci-
vakê

-nêrita giştî rayîşa ku di
nav hemû civakê de tê
pejirandin û dijberê wê
tê sezakirin

-nêrita ramiyarî rewîşt û
tîtalên ku rêvebiran peji-
randine û dijberê wan ji
çavê gelê xwe dikeve

nêrî hevserê bizinê *“ka-
rê sêwî, nabe **nêrî”**

nêrîn [I] mêtî

nêrîn/dinêre/binêre [II]

1. nihêrtin **2.** mêze kirin

3. dîtin

nêrîz cureyekî xenceran e

nêving 1. li gor her kes û
tiştî cih û warê ku lê ye
2. rayîşa civakê

nêxin mêwîj

nêz [I] birçî

-ji nêz de mirin ji birçî-
nan mirin

nêzdemirî kesê ku ji bir-
çînan miriye

nêz/nêzik [II] 1. ne li dû-
rê **2.** berdest

nêzîk bûn 1. hatin hindê

2. li kêlekê rawestin

**nicimîn/dinicime/bini-
cime** lingîrî bi rê ve çûn;
kulîn

niçandin/diniçîne/bi-

niçine 1. nav tê dan 2. temas kirin 3. bi dest hişyar kirin
niç dengê nepejirandinê
niçeniç dengê domdar ê nepejirandinê
niçeniç kirin bi peyveke nediyar nerazîtî xuya kirin
niçik 1. di raçandinê de çaviyên ku davêjên firêta tevnê 2. nik, nikil
niçîn/diniçe/biniçe 1. temas lê bûn 2. kirkirîn
nifaq munafiqî, durutî ***nifaq** û îtifaq, li ba hev nabin”
nifir tikaya ji bo ku kesek /tişteke tûşî karesatekê bê ***ez** bi duayên te çênebûme ku bi **nifirên** te jî bimirim”
nifir kirin bedua li yekî kirin
nifrîn nizaya xirabiyê; nifir
nifsi qutikê giranbiha yê ku di bin de tê lixwekirin
nifş nesil, zuriyet, dûm
nifşparêz kesê ku cudahiye dixe navbera irq, dîn û deveran, xwe ji xelqê berztir û pîroztir dizane
nifşnas pisporê nesla rehek û giyaneweran
niftik kibrît, pîçke
nigran dudil

nigranî dudilî
nih 1. ne berê ne jî paşê, ev dema ku em tê de ne 2. (r) dema têdeyî
nihan 1. nehên, nepen 2. veşartî
nihani 1. (di dema baran û berfê de) cihê ku mirov bikaribe xwe bi de ber; berqef 2. avayî ***ewrê** sor ê spêdeyan, gazî dike karwaniyan, xwe bidine **nihaniyan**”
nihel erdê ku tê de çal, kort û kêrt hene
nijad 1. irq, regez 2. za-yend 3. netewe
nijadkuji qirkirina neteweyekê
nijadperest 1. regezperest 2. neteweperest
nijde 1. êriş 2. talan 3. cerde
nijdevan 1. rêgir û xelqşêlandî 2. talanker 3. cerdevan
nijdevanî 1. rêgirî 2. cerdevanî 3. talankerî
nijinandin/dinijînine/binijînine bi awayek endazeyî ava kirin; jendandin
nijînî/dinijîne/binijîne 1. ava bûn 2. hênijîn, pokinîn
nijtin/dinije/binije 1. qewirandin 2. bera yekî dan

nik

nik hind, rex, kêlek

nikil 1. bêfila firindeyan

2. lûtke

nikilreş nexweşiyêke firindeyan e

nikilreşî firindeya ku bi nikilreşê ketiye

nimandin/dinimîne/binimîne 1. nîşan dan

2. sêwirandin

3. hewandin

nimêj 1. perestişa misilamanan a rojê penc danan û di hin warên din de

2. dirozge

-nimêja nafileyê 1. ne nimêja ferzbûyî, nimêja xêrê

2. di îslamê de nimêja hin danên bixêr

-nimêja qezayê nimêja ku di wextê wê yê diyar de nehatiye kirin

-nimêj kirin îbadeta misilmanan bi cih anîn

-nimêj derbas kirin di wextê wê yê diyar de nimêj nekirin

-nimêj qeza kirin 1. nimêja xwe ya derbasbûyî bi cih anîn

2. ber kesekî ku nimêj derbas kirine ve nimêj kirin

nimêjkar kesê ku bi berdewamî ji Xwedê re îbadetê dike **“heke nimêj-karek tunebe, pêxasekî bigire û bîne”*

nimînandin/dinimînîne/binimînîne temsil

kirin

nimînende 1. nûner, temsilkar

2. qasidê saziyekê

nimûne 1. mînak

2. ibret

niqik derince, pîle

niqir kêrtik, girtik

niqirandin/diniqirîne/biniqirîne 1. kêrtik-kêrtikî kirin, girtikgirtikî kirin

2. tê de cerx vekirin

niqem cureyekî kevîrên giranbiha ye

niqîn/diniqe/biniqe axînî kirin, ofînî kirin

niqniqandin/diniqniqîne/biniqniqîne 1. devjenî kirin

2. belapêşkarî hev bûn

niqre sîtila tehtevêlkî

niqrosk dema ku xew dikeve çavan û serê mirovî xwar dibe

-niqrosk hatin hênijîn û stû di aliyekî de xwar bûn

niquçandin/diniquçîne/biniquçîne 1. niçandin

2. quncirandin

niqut dilop, çilk

niqutandin/diniqutîne/biniqutîne dilopandin, çilkandin

niqutin/diniqute/biniqute dilopîn, çilkîn

nirên dengê miremirê yî dirindeyan

nirîn/dinire/binire (*dirindeyên mînanî şêr, pi-*

nivîsgeh

ling û hwd) miremir kirin

nirx 1. biha 2. qedr

-nirxên mirovahiyê yên gerdûnî her tiştê ku her kes giramiyê jê re digire

nirxandin/dinirxîne/binirxîne 1. bihanameya kel û pelan danîn ser 2. erênî û neyîniya mijarekê destnîşan kirin; dahûrandin 3. ferisandin

nişdar bijîşkê şkestekan; cerah

nişdarî bijîşkiya şkestekan; cerahî

nişê nîşane, elamet

nişîrîn/dinişîre/binişîre 1. bişkuvîn 2. pizirîn

nişîn/dinişe/binişe niştin

nişîngeh niştîngeh

nişîv 1. xwar 2. nizm 3. jêr

nişmî neşmî

niştecih akincî, şênî, dêman

niştiman 1. memleket 2. welat ***niştiman** bi çekan tê vegirtin û bi çekan tê standin”

niştimanperwer hezkiriyê welatê xwe

niştin/dinişe/binişe 1. rûniştin 2. bi cih bûn 3. lê danîn ***“ji hespê daket, li kerê nişt”**

niştîngeh cihê ku mirov lê îqamet dike

nitirandin/dinitirîne/binitirîne [I] 1. kesek lê dan telandin 2. payandin, dan raçav kirin

nitirandin/dinitirîne/binitirîne [II] *bi tiştêkî tûj*) dar neqîşandin û li serê tiştin nivîsandin

nitirandin/dinitirîne/binitirîne [III] 1. xemilandin 2. arastin

nivan 1. mêvan, misafir 2. rêwî

nivandin/dinivîne/binivîne 1. bi xew re kirin 2. awilandin

nivistin/dinive/binive 1. nivîn, pal dan, razan 2. telexewî bûn

nivişt kaxeza ku dua lê tèn nivîsandin û di cihekî de tê daliqandin; he mayîl, bazbend

niviz nizm ***“cihê bilind, ji mirovê niviz çêtir e”**

nivîn [I] cihê ku li ser tê razan

nivîn/dinive/binive [II] nivistin

nivîs 1. xet, mextût 2. di mijarekê de derbirina nivîskî

nivîsandin/dinivîsîne/binivîsîne 1. xet kirin 2. bi tîpan xêz kirin

nivîsgeh 1. cihê ku kar û

nivîsîn

bar lê tên gerandin **2.** kargeha ku kar û barên nivîsan lê tên gerandin
nivîsîn/dinivîse/binivîse nivîsandin
nivîskar 1. kesê ku berhemeke nivîskî çêkiriye **2.** kesê ku bi tîpan tiştin xez kirine
nivîskî kitêbî, ne devkî
nivîşk rûnê nû yê mastê kiyandî
nivîşkan kesê ku hin endamên wî bi nivî nivî dixebitin; nivco, kêmlebat
nixamtin/dinixême/binixême nixumandin
nixav kûrik, pifik
nixav kirin kûrik tev dan û geş kirin
nixumandin/dinixumîne/binixumîne 1. veşartin **2.** çal kirin, bincil kirin **3.** serpeçûm kirin
nixurî zaroyê yekem ê dê û bavan
nixwê tiştê ne şor; bêxwê
niwênt film
niwêntgeh cihê ku film lê tên pêşandan
niyan/dinê/binê 1. gayîn **2.** hiltirandin, tûş bûn **3.** tewîşîn
niyar 1. dik **2.** lîstikvan **3.** karê ku lîstikvan li ser dikê pêk tîne
niyarî/niyarvan lîstikvan
niyaz daxwaz

niyêt 1. mebest **2.** daxwaz ***“niyêta** dilan, qeda sêrî”
-niyêt kirin 1. dil hebûn **2.** daxwazek di zêhna xwe de gerandin **3.** (*ji bo îbadetekê*) meqsed diyar kirin
niza daxwaza ji Xwedê; dua
niza kirin ji Xwedê daxwazek kirin; dua kirin
nizar 1. cihê ku tav lê nagire; qûze **2.** jar
nizeniz dengê domdar ê daxwaza tevî girî û naziyân
nizeniz kirin (*bi nazî û girî*) daxwaz kirin
nizilandin/dinizilîne/binizilîne 1. dawerivandin **2.** raparzandin
nizilîn/dinizile/binizile 1. dawerivîn **2.** raparzîn
nizilok parzûn
nizm nebilind û daketî ***“av,** cihê **nizm** de dikişe”
nizmahî nebilindî û daketî
nizm bûn daketin û bilind nebûn
niznizok zarokê ku bi girî û naziyân tiştan dixwaze
nîçik gilik
nîç kirin 1. (*heta ku dilopek jê nemîne*) vexwarin, noşîn **2.** bi ser xwe ve

kirin û bi temamî daqur-
tandin

nîgar resim

nîgare 1. wêneyê ku bi
dest hatiye xêzkirin **2.**
moçik

nîgar kirin 1. xêz kirin **2.**
şayese kirin **3.** sêwiran-
din

nîgarkêş kesê ku nîgare-
yan dikêşe

nîgaş xeyal

nîgaşî xeyalî, aşopî

nîk 1. tîxe **2.** hesinê ke-
vankirî yê serê doxteşiyê
3. derziya kevan a masî-
giriye

nîma 1. nîvê heyvê **2.** hî-
va çardeşevî

nîn 1. net **2.** tune

nîr [I] dar an jî hesinê ku
didine ser stûyê ga û
gamêşan da ku erebeyê
an jî cotî bikêşin **“gayê
qelb, nîr dişkîne”*

nîr [II] dem

nîsan meha avrêlê **“nî-
san e, dew li kîsan e”*

nîsk cureyekî zêd e û pi-
ranî jê şorbe tê çêkirin
**“nîskê mevêjin dewsa
kizinê, berxê mevêjin
berê bizinê, malê nebin
cem malbavana jinê”*

nîske alavake ku ji şûşeyê
tê bidestxistin û bi kêrî
mezinkirina tiştên pir
biçûk tê

-nîskeya bijîkiyê cure-
yekî nîskeyên ku di za-
nistên bijîkiyê de tê bi-
karanîn

-nîskeya çêv di çavan de
beşa ku bînahiyê zelal
dike

nîsko zûxeydok

nîskok di fîzyayê de na-
venda tevgerê

nîşan 1. elamet **2.** şop **3.**
xelata serkeftinê **“nîşa-
na mirinê, xwederîtin e”*

-nîşan dan 1. nimandin
2. pêşandin, rapêşandin
**“ji tunebûna şêran, rovî
xwe nîşan didin wek
guran”*

nîşane nîşan

nîşangeh nikilê ku bi se-
rê çekan ve ye û bi kêrî
rastlêxistinê tê; mêşa ti-
fingê

nîşanî xelatên bûkê yên
ku elameta zewaca şûki-
rina wê ye

nîşanî kirin (*da ku şûkiri-
na wê eşkere bibe*) xela-
tek dan bûkê

nîşank elameten leşkerî

nîşe têbinî, kurterave

nîşgeh 1. li balafirgehê
qada daketina balafiran
2. qada daketina firoke-
yan

nîtik nîçika quzan

nîv 1. ji du parçeyan pa-
rçeyek **2.** ji du paran pa-

nîvek

rek ***“rev, nîvê mêraniyê ye”**

-bi nîvî bûn bi qasî ji du paran parekê rê hildan

-di nîva xwe de qurifîn

1. di navendê de qut bûn **2.** di ciwaniya xwe de mirin

nîvek ji du paran parek **nîvekarî** hevpariya bi nîvenîvî

nîveniv bi qasî ji du paran parek

nîvî nîvek

nîvkad nîvçember

-nîvkada parzemîni/erdîn beşa dinyayê ya ku bejahî ye û piraniya wê li nîvkada bakur e

-nîvkada deryayî beşa cîhanê ya ku ji sedî hef-têyê wê derya ye

nîvro danê ku tav di nava esmên de xuya dibe û siha heyberan bi qasî cîsman dibe

no 1. tûj **2.** xeşîm û bi tund **3.** dirinde ***“hirçê no, nayê rê”**

nobe dor

nobedar nêrevan

nod newêd

nodem(-în) di rêza newêdî /nodî de

nogin çêleka sêsalî

nok cureyekî zêd e û xwarinên curecureyî jê tèn çêkirin ***“nok** heye di-

ran tuneye, diran heye nok tuneye?”

noker 1. hevpişkê karên neçê **2.** xulamokê berjewendiyên xelqê

nokik rêjeya hejmarî ya ku di azmûnê de tê hildan

nola/nolî 1. mîna/mînî, mînanî **2.** weke/wekî

noq binavbûn, gutbûn

noqandin/dinoqîne/binoqîne binav kirin, di avê de gut kirin

noqar navgîna zeryayî ya ku di binê avê de diçe

noqav bûn binav bûn, di avê de gut bûn

noş 1. afiyet **2.** tenduristî

-noşî can be afiyet be, loşî can be!

noşav hemû cureyên vexwarinê, meşrûbat

noşigiyan pîrozkirina yekî ji ber kinca wî ya nû an jî xebata wî ya baş

noşigiyan kirin (*kesek ji ber tiştê baş ve*) pîroz kirin

noşîn/dinoşe/binoşe bi xweşî û dilaramî vexwarin ***“dew tune binoşe, li çarsî û bazaran rûn difiroşe”**

notirvan nobedar

nozde 1. hejmara beriya bîstî û piştî hejdehan **2.** jimareya 19^î

nuhtin/dinuje/binuje

1. îsabet kirin **2.** hingaf-tin **3.** sotin

numayîş xwepêşandan

numayîşgeh qada xwepêşandanê

nuqte xal

nuqteşanî xal bendî

nuqurçandin/dinuqurçîne/binuqurçîne ni-quçandin

nuwaze pir bedew, pir delal

nû teze, ne kevn ***“nû** hatin, kevn hilatin”

nûbar [I] berê nû û teze

nûbar [II] cureyekî kevanên ku pê çend tîr bi hev re tîn avêtin

nûbar [III] doran

nû bûn teze bûn

nûciwan xortê nûgihîştî

nûçe **1.** xeber **2.** agehiya di heqê bûyerekê de

nûzenûz kirin

nûçegihan kesê rûdanan digihîne çapemeniyê; salixdayî

nûjen hevdem

nûjenî hevdemîtî

nûma heyvik, hilal

nûn pênasa hera asan a heyberên fîzyayî û kîmyayî

nûner **1.** temsîlkar, nimînende **2.** qasidê saziyê

nûrandin/dinûrine/binûrine **1.** qat kirin **2.** jenîn, dan ser hev **3.** bi keys kirin

nûser nivîskar

nûz tahmxweş

nûza têtjika ku nû ji maka xwe bûye

nûzenûz kûzekûz, kûrekûr

nûzenûz kirin kûzekûz kirin, kûrekûr kirin

O

- o/O** tîpa hejdehemîn a alfabeya kurdî ye; dengdêreke dirêj e, cîderka wê paşderkî ye, di belavbûna wê de dev gilo-ver e û asta belavbûna wê nizm e
- o! [I]** baneşana gazîkirinê ya nêrzayan e *mînak: Heseno tu li ku yî!/welato tu xweş welatî!*
- o [II]** **1.** paşgireke rengdêrsaz e *mînak: kuşo, fîto, gîldo, gêjo* **2.** paşgireke kurtkiriniyê a sere-navan e *mînak: Cîndo, Mîsto*
- ober** çarşeva mezin
- oberik** çarşeva biçûk
- ode** jûr
- of!** baneşana bêhtengiyê
- ofof kirin** **1.** ji ber xem an jî êşekê gotin: 'of!' **2.** ber tiştêkî ketin
- ohr** tewl bi tewl çêrandina sewalan
- ohr bûn** (*da ku sewal biçêre*) di kêp de tewilîn
- ohr kirin** (*da ku sewal biçêre*) kap kirin û tewilandin
- ol** **1.** mezheb, terîqet **2.** dîn
- olam** **1.** xizmet **2.** paletiya xelqê ****axa bi xulam, bi olam û bi tentene ye"*
- olama dewletê** xizmeta mecbûrî
- olamkar** **1.** xizmetkar **2.** paleyê xelqê
- olamkarî** **1.** xizmetkarî **2.** paletiya xelqê
- olan** halan
- olan dan** **1.** deng vedan, bang vedan **2.** halan dan
- olaq** hespê ku ne esîlza ye
- olçim** devbelaş, devçepel
- oleder** tevgera dijî dîn û terîqetê
- olederî** dijberiya dîn û terîqetê
- oldar** dîndar
- olintî** bêkar û xemsar
- olî** dînî
- olk** ohr
- olperest** dîndarê nezan
- omet** umet
- omit** mefer, hêvî
- omitî** dilovan
- omitî li yekî kirin** li cihekî xerîb li yekî xwedî derketin

-omit kirin hêvîdar bûn
omitwar hêvîdar
onc kemax
onî darên ku li gor hin
 pîvanan qutkirî, kereste
oqe cureyekî mengiraniya
 îslamî ye
or zik
ormeşk ziktêrdek
orqelêş dirindeyê ku zikê
 nêçîra xwe diqelêşe
oran bistikê tiştê çandî;
 qesel
oreor dengê dewêr; bore-
 bor
-oreor kirin (*dewar*) qare-
 qar kirin
orisp fuhûş, qûndetî
orispî fahişe, qûnek
orîn/diore/biore qarîn
 (*dewar*)
orînî oreor

oxweş!

-orînî pê ketin ji nişkê ve
 oreor kirin
oro! lo!
ote ode
ox! baneşana kêfxweşiyê
oxilme 1. lêgerin û tese-
 lîkirin **2.** ceng û çop
-roja oxilmeyê heyama
 ceng û çopê
oxilme kirin 1. teselî ki-
 rin **2.** lê gerîn
oxir yom, qudûş
-oxir be rîya te vekirî û bê
 teşqele be
oxweş! baneşana şabûnê
-oxweş bûn 1. (*dî zimanê*
zarokan de) pir xweşik
 bûn **2.** bi rewşa heyî
 şabûn
-oxweş kirin bi rewşa
 pêkhatî kêfa xwe anîn

P

p/P tîpa nozdehemîn a alfabeya kurdî ye; dengdareke ku cîderka wê lêvkî ye û awayê belavbûna wê girtî û hişk e

pa pê

pace di avahiyên de her kuna ku li derve dinêre

pacerê di dîwarên avahiyên de valahiyên ku ji bo ronahiyê tînin hiştin û çarçiveyeke camkirî tê de tê bicihkirin

pac nîşaneya serketinan a ku didine kesê serketî

paç [I] careke ramûsanê **“kîr bi paçan mezin nabe”*

-paç kirin ramûsandin

paç [II] pirtiyê qumêş

-paç li sêrî girêdan keça xama zewicandin

paçal zengo

paçe 1. devling, pance **2.** ser û piyên sewalên ku goştê wan tê xwarin **3.** şorbeya ser û piyan

paçik 1. piyên biçûk **2.** tiştê ku hatiye pêçan **3.** bûjenên pêçayî yên ji karistanê **3.** parçeyeke

qûmêş **“kum hebin, paçik zehf in”*

paçik kirin 1. tiştêk lê alandin **2.** bûjeneke ku hatiye hilberandin tiştêk lê alandin (*kirin qutî, sindoq û derdankên din*)

paçinî 1. sergincir **2.** qirêjok

paçî (*di zimanê zarokan de*) maç, ramûsan

paçî kirin (*di zimanê zarokan de*) maç kirin, ramûsandin

padaş 1. diyarî **2.** qencî **3.** şabaş **4.** xelat

padaş kirin xelat kirin

padişah paşe

pag 1. xirbe, kefe **2.** erdê ku lê avahî tînin çêkin; erse

pageh qatê binî; jêrzemîn

pager gera hêzên ewlekarîyê ya di nav taxan bi awayekî dorvegerî

pahn pehn

pahnîk pehnîk

pahnî panî

pahtin pehtin

paj pişk, par

pajne paniya solê

panaz

pak 1. paqij **2.** çê **3.** qenc
pak bûn 1. çêbûn **2.** paqij bûn **“bav ku pak bûya, ev zuriyet bi dû nediket”*

pakdil dilpaqij

pakî 1. çêyî **2.** paqijî **“cihê ku pakî dest dide, xerabî çî ye?”*

pakize 1. paqij **2.** duşîze

pak kirin 1. qencî kirin **2.** paqij kirin **3.** bijûn kirin

paknivîs nivîsa ku baş tê xwendin

pakrewan şehîd

pakrewanî şehadet

pal 1. qûntara çiyê **2.** pişt **3.** zevî

palan kurtanê ku davêjin ser pišta keran **“şohreta kerî, palanê wî ye”*

-palan qelibandin dest bi zexeliyê kirin û fizirîn

palas berika ji mûyê bizinan **“heft hevling, li ser*

palasekê di avê de diçin”

palav kîsê xavik û tenik ê ku ser zarok û têjîkên nûbûyî di dundirê wî de tèn dinyayê

-palav dalêstin (*maka têjîkê*) bi dalistinê têjîk ji kîsê xavik û tenik rizgar kirin

palavtin/dipalêve/bipalêve paravtin

palavgeh cih û îzgeha da-

werivandina bûjenan

palavte 1. parzûn **2.** tiştê raparzandî

palax 1. cureyekî çêreyê ye **2.** çêreya dirêj û himbiz

pal dan 1. spartin **2.** vezîn **3.** razan

paldank 1. kursî, sendelî

2. pişte, balif **3.** sparte

pale karker, îşkar, kirêkar **“dasa paleyî, nayê dizîn”*

palem pêşa dirêj a ku digihêje erdê

paleti xebata li kargeh, zevî, bax û rezan a bi destheqekê

palewan 1. gemşo, zoran-ker **2.** mêrxas

palewanî 1. gemşoyî, zoran-kerî **2.** mêrxasî

palgeh 1. balif **2.** kursî

palik 1. barê biçûk **2.** cilika ku di bin kurtên de davêjin ser pišta keran

palir erdê ku dora wê hatiye sûrkirin

palpişt pişte

palpiştî 1. destek **2.** hevpişkî

palûke karistan

palûte xebata bi karbeşî

paldûm qûş

pan [I] payîn

pan [II] pehn

panaz mucewherên qulebî/sexte

pance

pance/pancik devdeling

-pance hilçinîn devdeling hildan jorê

pançilokî 1. qermîçokî **2.** daliqî

pançilokî bûn 1. qermîçokî bûn **2.** daliqîn

pandirûs nîvco, nivîşkan

pandî çavdêr

pandîgeh çavdêrxane

panêr pandî

pangeh gom

panik pehnik

panî 1. paşiya pê **2.** dawiya solê *“ê ku jinê berde, li panîyê nanêre”*

panjehr dermanê jehrkuj

panos 1. çira **2.** şemal

-panosa deryayî çiraya zeryayî

papûç pêlavên zarokan

papûr [I] riya erebeyan, riya şoşê

papûr [II] alava ku li serê xurek tê pehtin û bi neftê dixebite

papûr [III] keştiya rêwîyan

paqij 1. pak, neqirêj **2.** xwîşirîn **3.** şûştî

paqijî 1. pakî, neqirêjî **2.** xwîşirînî **3.** şûştîtî

-paqijiya regezî şer û qirêna dijî irqekê ku hebûna wî li herêmekê nayê xwestin

paqij kirin 1. pak kirin **2.** şûştin

par [I] sala borî *“feqîr û jar, wek par û pêrar”*

par [II] 1. behre **2.** beş **3.** hise **4.** bir *“du parên xizaniyê, nezanî ne”*

par [III] 1. paş, dû, pişt **2.** pişt ve

-ji paran ve ji aliyê piştê ve; paş ve

parak cureyekî xwarinê ye û ji êrd tê çêkirin

parastin/diparêze/biparêze 1. berevanî kirin **2.** hemete kirin *“gund, bê se nayê parastin”*

parav [I] 1. kesê ku her dem galte, henek û pêkenînan dike û ji tixûban dertê **2.** bizava beredayî û bêbingeh

-paravek dan xwe (*her çi qas ziravqetî be jî*) xwe gijgijandin û rahiştin karêkî

parav [II] galte, henek

parav [III] 1. teze, nû **2.** ter, şil

paravî [II] baravî, dawerivî

paravî bûn baravî bûn, dawerivîn

paravî kirin baravî kirin, dawerivandin

paravtin/diparêve/biparêve 1. dakirin **2.** parzûnandin **3.** dawerivandin

parçe 1. jê hinek **2.** par

3. tîke 4. beş
parçe bûn 1. jê hinek ve-
 qetîn 2. parve bûn 3.
 tîke bûn 4. beş bûn
parçe kirin 1. jê hinek
 veqetandin 2. parve ki-
 rin 3. tîke kirin 4. beş
 kirin
parçeparçeyî 1. parparî
 2. tîketîkeyî 3. qisimqere
 4. hûrhûrî
parçeparçeyî bûn 1. par-
 parî bûn 2. tîketîkeyî
 bûn 3. qisimqere bûn 4.
 hûrhûrî bûn
parçeparçeyî kirin 1.
 parparî kirin 2. tîketî-
 keyî kirin 3. qisimqere
 kirin 4. hûrhûrî kirin
pardar 1. şîrîk 2. hevpar
pardarî 1. şîrîkatî 2. hev-
 parî
pardem xebata yekdanî/
 nîvrojî
parêz 1. li gorî pîvaneke
 tenduristî mîhengkirina
 xwarin, vexwarin û têki-
 liya zayendî 2. bîstan
**-parêza devê xwe neki-
 rin** persenga devê xwe û
 endazeya gava xwe ne-
 zanîn
parêzer 1. kesê ku ber
 yekî din ve berevaniyê
 dike 2. wekîlê qanûnî
parêzgar 1. walî 2. serdar
parêzgarî 1. wilayet 2.
 eyalet

parleşker

parêzgeh 1. bingehê pa-
 rastinê 2. cihê karê se-
 rokê bajêr; baregeha ba-
 jarvaniyê 3. bajarê me-
 zin ê ku bi destê parêz-
 garekî tê rêvebirin
parêzkar 1. muhafezekar
 2. mertalê ji bo xwepa-
 rastinê
parêzkarî muhafezekarî
parêzname nameya bera-
 vanîkirinê ya li dadgehê
pargon/pargûn cihoka
 biçûk a li dora konan
parî xwarina bi qasî da-
 qurtandinekê; cûmeke
 xwarinê “giliyekî wisa
 bibêje ku **parî**yekî nên
 bipêje”
parjîmare jimareyên da-
 beşkirinê; jimareyên şî-
 keştî yên *wekî* 1.5, 3.6 û
hwd
parjîmandin/diparjînîne
/biparjînîne (*r*) hevo-
 kek ji aliyê rêzimanî ve
 dahûrandin û ferisandin
parî [I] xwarina bi qasî
 cûmekî
-parî di dêv de werimîn
 gotê devê xwe cûtin û
 qurt nekirin
parî [II] cureyekî çêreya
 ku dişibihe xilorkê
par kirin beş kirin, teq-
 sîm kirin
parleşker di herêmekê de
 milekî artêşê

parmend

parmend 1. hevpar 2. xwedîpar, şîrîk

parmendî 1. di karekî de hevparî 2. di qezencekê dexwediyê pareke kifşkirî; şîrîkatî

paronek golikê yeksale

pars destê xwe dirêjî xelqê kirin da ku sedeqeyekê bidinê; rewçî, gedandin **“bila dil bi dil be, tûrikê parsê li mil be”*

parsek rewçîger, gEDA **“du parsek, li deriyekî nabin”*

parseng perseng

parsiw parsû

parsî parsû **“parsiyê jinê xwar e”*

pars kirin rewçî xwastin, gedandin

parsû hestiyên parxanê

part 1. 30 gurzên giyaî 2. lûsên zadê çinandî

partî rêxistina bipergal

partîzan 1. alîgir 2. hevwandiyê rêxistineke bipergal

part kirin 1. 30 gurz giya dan ser hev 2. zadê dirûtî lûslûsî dan ser hev

partpartî 1. komkomî 2. lûslûsî

partpartî kirin 1. komkomî kirin 2. lûslûsî kirin

parxan hestiyên ku di her du kêlekên lêş de ne

parxêl ereboka hespan

parzemîn ji şeş parçeyan her parçeyekî nîgaşî yê cîhanê yî **wek:** *asya, ewropa, amerîka, awîstralya, afrîqa, antarktikayê*

parzûn alava dawerivandinê

parzûnandin/diparzûnîne/biparzûnîne 1. raparzîn 2. dawerivandin

pas 1. tiştê servekirî 2. rût û tazî

pasar 1. parçeyê ku di serbanê de dirêj dibe 2. rêşiyên ku bi serê xalîçeyan ve dirêj tên hiştin

pasawe hincet, behane

pasevan 1. nobedar 2. parastvan

pasik 1. rastahiya vala 2. qad, meydan

paspaye bêkesayet

pastîn paştû, berstûk

paş 1. pişt 2. dawî

-paşê piştî vê û ne niha

-bi paş ve avêtin 1. egle kirin, taloq kirin 2. bi derengiyê xistin

-bi paş ve dayîn cardin lê vegerandin

-paş baranê ga cil kirin piştî bûyerê lez dan xwe

paşbend 1. ji dawiyê ber bi destpêkê; çep 2. paşgir **“kitêba meri-*

yan, **paşbendî** tê xwendin”
paşberek di şeran de eniya ku li paşiyê disekine
paşbêj kesê ku kurtepiştan digêrine
paşbêjî kurtepişt
paşdeman pêşdeneçûn
paşdir segê har
paşe **1.** torin **2.** desthilat
 “kereng tên ji kaşan, xwarina ker û ceşan çî dike li mala **paşeyan**”
paşepêl dijî aliyê rast
-paşepêl siwar bûn berê xwe dan boçika sewalê û piştta xwe dan sêrê wê
-(kincek) paşepêl li xwe kirin aliyê piştê dan pêşiyê, ê pêşiyê jî dan piştê û wisa li xwe kirin
paşgir (*r*) qertafa ku tê dawiya peyvan wek: **mê-ranî**, **razdar**, **cengawer...**; paşpirtik, paşbend
paşgo pêvek, îlawe
paşgotin **1.** gotina dawiyê **2.** kurtepişt
paşil **1.** paxil **2.** hembêz **3.** cêba paşilê “destê dizan naçe **paşilê**”
-di paşila xwe de xwedî kirin jê hez kirin û bi her awayî parastin
paşil bûn **1.** hamile bûn, ducanî bûn **2.** xwe spartin yekî û di bin mineta

wî de man
paşî dawî
paşîn **1.** a/ê hera/herî dawiyê **2.** axirî
-cara paşîn sefera dawiyê, qola axiriyê
paşiv **1.** di sahûra rojîyê de danê xwarinê **2.** xwarina danê nivê şevê
paşling **1.** feşk, pêxem **2.** pêavêtinber
paşmir kizîr
paşpenî dema ku kesek ne li cihê xwe be
-biryara di paşpeniyê de di dadgehê de darizandina kesekî bêyî ku ew li wir be
paşpê dijî îstiqameta asayî
paşpêkî dijayetiya aliyê asayî
-paşpêkî meşîn piştta xwe dan îstiqameta aliyê çûnê û wisa meşîn
-paşpêkî siwar bûn berê xwe nedan aliyê çûyînê û wisa siwar bûn
paşnav **1.** navê malbatê ê ku pê tê nasîn **2.** leqeb
paştû katara stûyî
paşteng qûşa ku davêjin dawiya palanê keran da ku di serejêran de bi ser re neşimite
paşveçûn **1.** şundeman **2.** vegeşin
paşverû xêrnexwaz

paşvexistin

paşvexistin eglekirin
paşwer 1. kesê ku li pey
tê **2.** serokê ku cihê se-
rokê berê digire
paşwerî serokatiya çend
kesan a li pey hev
pata 1. wekhev **2.** fit
pata bûn 1. wekhev bûn
2. fit bûn
patal xirdik, qamkinik
patalî xirdiktî, qamkiniktî
pate [I] silav
-pate lê xistin silav dan
pate [II] pîne
-pate kirin pîne kirin
patexur 1. xwefiroş **2.** da-
rê destê neyaran
patêk paçik, deste
-patêkek pere tomarek
dirav
**-patêk bi patêk keys ki-
rin** deste bi deste dan
ser hev
patik paştû, şatik
patile cureyekî nên e
patîle çavdêrî
patox mêweya xerabûyî
patpatik tiving û deman-
çeyên zarokan a ku pê
dilîzin, teqteqok
patrome lûl, fetrûm
patrome kirin lûl kirin,
fetrûm kirin
paverîng mêweyên ku bi
emadê xwe ji darê rijiya-
ne erdê
pawan [I] 1. panêr **2.** ben-
dewar

pawan [II] çêregeha tay-
bet
pawan [III] gerandina kar
û baran bi awayekî na-
vendî; rejî
pawankar kesê ku geran-
dina kar û baran ji bilî
xwe nade kesî; rejîkar
pawankarî rejîkarî, karê
ku ji aliyê komekê tenê
ve tê gerandin
-pawankariya bazirgani
kar û barên ticarî yên ji
aliyê komikeke berje-
wendîparêz ve
pax hesta tirsê a domdar
paxav [I] metirsî, fikar
paxav [II] qîm û qedrdanî
-paxav (pê) kirin qîm pê
anîn, pê qayîl bûn
paxil 1. paşil **2.** hembêz
“destê wî, rast naçe **pa-
xila wî**”
paye 1. rutbe, raye **2.**
rûmet **3.** pile
payeberz/payebilind
rayedarê bilind
payeberz/payebilind
bûn rutbeyeke ji a berê
zêdetir wergirtin
payedar 1. rayedar **2.**
mandî, nemir
payetext bajarê sereke yê
rêvebiriya welêt; serba-
jar
payîn/dipê/bipê 1. çav li
rê bûn **2.** li bendê man
3. raçav kirin

payîz demsala beriya zivistanê ***“bihar hate rakin, payiz hate dakirin”**

payîze cureyekî genimê ku tovê wî payîzê tê reşandin

paymal talan

paymal kirin talan kirin

paytext payetext

pazdeh 1. hejmara beriya şazdehan û piştî çardehan 2. jimareya 15'an ***“ji gotinê heta kirinê, pazdeh sal hene”**

pazdehem(-în) di rêza pazdehan de

pazen pîneyê pemboyîn

pazne heyveron

peder bav

pederşahî baviksalarî

pegr dûrd

pegrandin/dipegrîne/bipegrîne di tiştên avî de unsurên giran daxistin jêrê

pehîn lêdana bi piyan

-pehîn avêtin bi piyan lê xistin

pehn 1. rast 2. meht 3. tehtevêlkî

pehni/pehnayî 1. rastayî 2. mehtî

pehn bûn 1. meht bûn 2. pelçiqîn

pehn kirin 1. meht kirin 2. pelçiqandin

pehtin/dipêje/bipêje 1. ji xwarinê re amade kirin

pelandin

2. pijandin 3. stewardin ***“temûz dipêje, tebax dirêje”**

pejirandin/dibejirîne/bipejirîne 1. qebûl kirin 2. çespandin

pejirîn/dipejire/bipejire 1. qebûl bûn 2. çespîn

pejk çilka bijiyayî

pejilandin/dipejilîne/bipejilîne 1. hilweşandin 2. wêran kirin

pejilîn/dipejile/bipejile

1. hilweşîn 2. wêran bûn

pejinandin/dipejinîne/bipejinîne kesaxtin

pejmûrde 1. jihevdeketî 2. perîşan, şerpeze

pejn pêjn

pekandin/dipekîne/bipekîne 1. pengizandin 2. firandin 3. derew kirin

-jê pekandin 1. dexesî lê kirin 2. jê behicîn

pekîn/dipeke/bipeke 1. pengizîn 2. baz dan 3. firîn

pekîner 1. zirzop 2. jibe-ravêj

pel [I] 1. per 2. rûpel 3. belçik ***“pelên darê, darê dixemilînin”**

pel [II] car, teql, qol

-pel xwarin gon xwarin

pelandin/dipelîne/bipelîne 1. teselî kirin 2. temasî lê kirin 3. miz

pelaş

dan

pelaş 1. giyayê bêkêr; pûş

2. kewaşê

-pelaş kirin kewaşê kirin

pelate 1. belav **2.** belawela

pelax çêreya hişkbûyî

pelaxtin/dipelixîne/bi-

pelixîne 1. bi ser hev de

tewandin û pelçiqandin

2. dewixandin û hûrî ser hev kirin

pelçim belçik

peldank 1. rûpeldank **2.**

diravdank

pele lez

pele kirin lez kirin

pelemar 1. firsenda dem-

demî ya ku her carê bi

dest nakeve **2.** êriş

pelemar dan êriş kirin

pelendar 1. çoyê darînî

an jî ji lekê yê ku hêzên

ewlehiyê bi kar tînin û bi

kêrî lêdanê tê **2.** fişenga

ronîker a ku ji bo kifşki-

rîna hedefê tê teqandin

pelg cureyekî daran e

”sîbera pelgê, ne ji bo

xwe ne ji bo xelqê”

pelije qismet, nesîb

pelijîn/dipelije/bipelije

1. bizivîn **2.** xebitîn

pelisandin/dipelisîne/

bipelisîne 1. hûr kirin

2. çînîn

pelixandin/dipelixîne/

bipelixîne hilweşandin,

rûxandin

pelixîn/dipelixe/bipeli-

şe 1. tev dan, tev li hev

kirin **2.** hilweşîn, rûxîn

-pelixîn hev hilperikîn

hev û li hev xistin

pelixqe 1. pûç **2.** kevin û

peritî

pelixqe bûn 1. pûç bûn

2. kevin bûn û peritîn

pelixandin/dipelixîne/

bipelixîne pelaxtin

pelixîn/dipelixe/bipeli-

xê 1. bi ser hev de tewîn

û pelçiqîn **2.** dewixîn û

hûrî ser hev bûn

pelid 1. nebaş **2.** îblîs,

şeytan

pelidî şeytanî

pelika behane, hincet

pelîn tiştê ji pelan çêbûye

pelise pelije, qismet

pelp pelîka

pelpût kirin 1. eyb bi de-

rewan veşartin **2.** derew

pîne kirin

pelû kanikên çavan

pelûl pelûrê ku bi doşavê

hatiye çekirin

pelûr xwarinên ku zêde

pijiyane û êdî şibihîne

hêvîr

pembo çêreyeke cihên a-

vî ye û jê qumaş û pîne

tên bidestxistin

pemboyîn pînê û pirtiyê

ku ji pemboyî çêbûye

pena 1. hawar **2.** daxwaz

3. hêvî
penaber kesê ku hawara xwe digihîne welat, alî an jî kesekî da ku jiyana wî ji belayê bê parastin; koçberê bêwar, multecî
penaberî îltica, koçberî
penah îltica, koçberî
penahgeh 1. cih an jî welatê ku penaberan dihe-wînin 2. wargeha penaberan
penaxwaz kesê ku hewandinê ji aliyekî dixwaze
penc lepê dirindeyan
-penc kirin bi pencikan lê xistin
penceşêr şêrpence
pencik neynûkên ajalên *wekî se, gur, pisîk û hwd*
pencirûk erîşa bi neynûkan
-bi pencirûkan li qûna xwe ba ketin ji kirina xwe poşman bûn û beriya xelqê nefsa xwe ceza kirin
pend 1. nesîhet, şîret 2. gilok *"**pend** pendên cenabê Mûsa ne, fêl fêlên gorgorê firewin in"
-pend dan şîret kirin
pendî xuya, diyar
peng sekinî û neherikbar
pengav 1. lîtav, avherî, herîrêtik 2. cihê ku av lê hildipengire
pengirîn/dipengire/bi-

peqandin

pengire 1. (*av*) gol bûn û fûrîn 2. (*endamê êşiyayî, şkiyayî û hwd*) xwîn tê de reş bûn û werimîn
pengivandin/dipengivîne/bipengivîne (*av*) dan sekinandin û kişana wê dan astengkirin
pengivî ava sekinî û nekişiyayî
pengivîn/dipengive/bipengive (*av*) sekinîn û nekişîn
pengizandin/dipengizîne/bipengizîne 1. hilfirandin 2. hilpekandin
pengizîn/dipengize/bipengize 1. hilfirîn 2. hilpekîn
pengîn/dipenge/bipenge (*tiştê avî*) kom bûn
penî 1. pişt 2. xuya 3. bêdeng
penîr adaneke şîrê nekelandî yê havênkirî ye
pep/pepik 1. (*di zimanê zarokan de*) pê 2. (*di zimanê zarokan de*) sol an jî gore
pepûk 1. cureyekî çivîkan e û dike qebeqeb 2. bêkes û belengaz
-pepûkê! belengazê, bêkesê!
-pepûko! belengazo, bêkeso!
peqandin/dipeqîne/bipeqîne tiştên nepixî te

peqijîn

qandin
peqijîn/dipeqije/bipe-
qije xwe bi xwe peqîn

peqijok peqpeqokên sirûştî

peqîn/dipeqe/bipeqe
1. bişkuvîn **2.** bişku ve-
bûn *“gul li gulê dinêre
û **dipeqe**”

peqpeq cihê werimî yê bi
kêm û amas

peqpeqok **1.** gogikên ku
bi ser ava pir kelyayî û
kefa sabûnê dikevin **2.**
peqpeq

per **1.** rûpel **2.** bask **3.**
pel û pot **4.** belg *“ece-
lê gêrikê tê, **per** û bas-
kên wê hêşîn dibin”

-per û bask pê ve hatin
pir şa û kêfxweş bûn

perandin/diperîne/bi-
perîne **1.** derbas kirin
2. bi dest xistin

perasî parsî

peraş **1.** giya û dara ku
şax û belçikên wan pir in
2. elokê ku xwe digijgi-
jîne *“dara **peraş**, siya
wê jî fireh e”

-peraş dan **1.** şax û guçil
dan **2.** gijgijandin

-peraş kirin **1.** şax vedan
2. gijgijandin **3.** veperi-
mandin

perat sermaya hişk; hişkî

perav **1.** bejahiya li kêle-
ka aviyekê **2.** pêlên avê

Percîs gerestêrkek e

perç/perçaf werm

perçem **1.** nîşaneyê ser-x-
webûna gelekî; ala **2.**
navçavik **3.** tûncik

perçifandin/diperçifine
/biperçifine **1.** weri-
mandin **2.** xwe qure ki-
rin û rikê xwe anîn

perçifin/diperçife/bi-
perçife **1.** werimîn **2.**
qure û hêrshatî bûn

perçiqandin/diperçiqî-
ne/biperçiqîne peli-
xandin û vîrçoqî kirin

perçiqîn/diperçiqe/bi-
perçiqe pelixîn û vîrço-
qî bûn

perçîn **1.** alava ku kaxe-
zan bi derziyên xwe yên
taybet ve hev ve dike **2.**
parçeyê xurtkirina tiştê
lawaz

-perçîn kirin **1.** bi der-
ziyên perçînê kaxez û
hwd bi hev ve kirin **2.** bi
parçeyekî tiştê xurt û
qayîm kirin

perdax [I] îskana avê û
çayê

perdax [II] çirûsandin

-perdax kirin çirûsandin

perde **1.** pîneyê tenik ê ku
di malan de li ber pace-
yan ve dadiliqînin **2.** di
şanoyê de birên listikê

-perdeya parastinê di a-
lavên dîtbarî de pergala

berevaniyê
pere dirav ““ji pereyan şirîntir, dîsa **pere** ye”
perehiz keyso
pereng kuzotî û bizot
-perest paşgirek e û wateya jêhezkirin, îbadetkirin û parastinê dide peyvê
perestgeh cihê îbadetê; mabed
perestin/diperêse/biperêse 1. îbadet kirin 2. jê hez kirin 3. nokerî kirin
perg 1. dûrd 2. bendesol
pergal 1. nîzam 2. alav, amûr
-pergala cîhanê ya nû nîzama teze a dinyayê
-pergal rakirin mal talan kirin û şop li dewsa xwe nehiştin
pergar 1. nexşeya avakirinê 2. alavên pêwist ên çekirin, tûjkirin, girêdan û hwd
pergeh iroşgeha pergalên nivîsînê *wek kaxez, pê-nûs, lènûsk, jêbir û hwd*
perger alaveke pîvandina nivçemberê ye
pergihandin/dipergihîne/bipergihîne 1. pêçan 2. destedesteyî dan ser hev 3. bi keys kirin
perginde 1. belavbûyî 2. peritî 3. derbider

perî

perginde bûn 1. belav bûn 2. peritîn 3. derbider bûn
perginde kirin 1. belav kirin 2. peritandin 3. derbider kirin
pergî xavik û postikekê şefaf ê ku li ser nebat û endamên hasas û tenik tê dîtin
perik 1. rûpelên biçûk 2. baskên firindeyên biçûk 3. kaxezên pêçana baçikan
perisandin/diperisîne/biperisîne 1. pêş ve birin 2. kemilandin
perisîn/diperise/biperise 1. pêş ve çûn 2. kemilîn
perişt ezperest
periştin/diperişîne/biperişîne teselî kirin û temtêl dahûrandin
peritandin/diperitîne/biperitîne 1. kevn kirin 2. rûçikandin 3. kelekût kirin, pir lê dan
peritîn/diperite/biperite 1. kevn bûn 2. ji ber kevnîyê qetîn 3. qefilîn 4. rûçikîn
perixandin/diperixîne/biperixîne miz dan
perî [I] cihê taybet ê ku ji bo bûka teze hatiye perdekirin û xemilandin
perî [II] perwane

perî

perî [III] tîroj

perî [IV] jina şox û ciwan;
zerî “ji weliyan **perî**, ji
periyên xwelî”

perî [V] cina hera bedew

perî [VI] belavbûn

-perî dan silikîn

**perandin/diperîne/bi-
perîne** 1. (*mîrov*) se-
walê nêr berdan ser se-
wala mê 2. (*qebrax*) mêr
berdan ser qûnekan

perîn/dipere/bipere 1.
(*sewalê nêr*) baz dan ser
(*sewala mê*) 2. wekî se-
wala tûşî jinan bûn

perîşan 1. kesê ku di ha-
lekî ne tu hal de ye;
pejmûrde 2. belengaz
3. kepaze

perîşan bûn 1. pejmûrde
bûn 2. belengaz bûn 3.
kepaze bûn

perîşanî 1. pejmûrde 2.
belengazî 3. kepazetî

perîşan kirin 1. pejmûr-
de kirin 2. belengaz ki-
rin 3. kepaze kirin

perîzade 1. jina nazdar a
ji nifşê periyên 2. cure-
yekî nexweşiya ku ger-
denê diwerimîne

perjan derjîn

perjîn dîwarê darînî yê ku
didine nava avahiyekî

perjîn kirin (*ji bo paras-
tîna ji ziyanan*) li dora
bîstan, bax û hwd sûr

jenîn

permalî sewalên bibask
ên malê

permêw belgê dara mê-
weyê

pero 1. pîne 2. pirtî

perok 1. pero 2. nexwe-
şiya dirmdar

perokî kes, tiştê an jî ci-
hê ku nexweşiya dirm-
dar bijiniyê

perokî bûn tûşî nexweşi-
yeke dirmdar hatin

perokî kirin nexweşiye-
ke dirmdar bijinandin
ke, tişt an jî cihekî

peroşî heyecan, coşî

peroşmend kesê bi heyec-
an û kelegerm

perperok cureyekî bihu-
kên firinde ye; kerkene,
belbelîtank

perpût 1. bizdiyayî 2. pe-
ritî

perpût kirin 1. bizdan-
din û aciz kirin 2. lê dan
û peritandin

**perpitîn/diperpîte/bi-
perpîte** 1. qirqilîn 2. ve-
gevizîn

perseng 1. pîvan 2. pîva-
na bi qasî 15 kîlometroyî

**-persenga devê xwe za-
nîn** endazeya tixûbê
xwe zanîn û li gorî wê
tev gerîn

persîv nezle, çîlmas

pert 1. tiştê nas û li pir de-

pesibîn

ran heyî; bêserûber **2.**
tewş
pertaf salixên bifort û ne-
pixonî
pertaf kirin salixên bi
fort û nepixonî vegotin
pertal têkberên kevne-
kotik
pertav [I] tîj, tîroj
pertav [II] taqet, qeram
-pertav tê de neman
qudûm tê de neman
pertav [III] pa û pesn,
fort
-pertavek dan xwe for-
tê xwe kirin
perû 1. xelat **2.** xişir û
rêşiyên şûşeyî yên ku
di dora çirayê de dadi-
liqînin
-perû kirin xelat kirin
perûk 1. kevnare **2.** rû-
pûş **3.** pîne, pero
perûkxane 1. saziya ku
alavên dîrokî di pêşan-
geha xwe de radixe **2.**
karistana rûpûşan, firoş-
geha rûpûşan
perwa tirs û sehm
perwane 1. perikên ku bi
hêza ba, agir û gêrebayê
dizivirin û hewayeke sar
didine hundir an jî he-
waya hundir a germ
davêjin derve; bajen, ba-
weşînk **2.** perperok
-bûn perwane 1. li hev
çûn û hatin **2.** li dora

hev zivirîn
perwaz 1. firîn **2.** çarçive
perwazname 1. destûrna-
me **2.** destûra firînê ya
balafirekê **3.** di malperê
de rêbaza bikaranînê
perwer hezkirî û parastî
perwerî dilsojî
perwerde 1. fêr **2.** hîn-
bûn
perwerdehî 1. amojkarî
2. fêrkarî
perwerdekar 1. amojkar
2. fêrkar
perwerde kirin 1. amo-
jandin **2.** hîn kirin
perwerdenas fêrnas
Perwîn gerestêrkek e
perzîn 1. çemedankê ka-
xez û nameyan **2.** poste
3. name
pes pez
pesar 1. dibûr, beroj **2.**
kaş û kerîş
pesartin/dipesêre/bi-
pesêre 1. spartin **2.** bi
tiştêkî xurt tiştêkî lawaz
destek kirin
pesdeng dengê nizm
pesdengî rewşa nizmiya
dêng
pesend 1. çesp **2.** pejr
pesend kirin 1. çespan-
din **2.** dan qebûlkirin
pesibîn/dipesibe/bipe-
sibe 1. ber bi rûxîne ve
çûn **2.** li ser henceyekê
bûn

pesinandin

pesinandin/dipesinîne/ bipesinîne xwe qure kirin *‘‘aş digere, qeraş xwe **dipesinîne**’’

pesn 1. nîşandana kar, xebat û kesayetiya mirovî; pa **2.** fort, fors *‘‘derew li biyaniyê, **pesn** li pî-riyê’’

-pesna xwe dan fortê xwe avêtin

-pesn dan 1. pa dan, medh kirin **2.** fors kirin *‘‘mala bavê min dût bûya, min dê têr **pesna wan bida**’’

pest 1. pêkutî, zextî **2.** tundî **2.** giranî **3.** givaştin

pestandin/dipestîne/bipestîne giraniyek danîn ser û pê givaştin

peste stranên sivik û bilez

pestek qutik, kiras

peştîl 1. bastêq **2.** her tiştê ku wekî hêvîr hatiye strandin; helîse

-kirin peştîl pelçiqandin

pest kirin giranî dan ser

peşar ramiyarî, siyaseta

peşarî ramiyar, siyasî

peşarvan siyaseta medar, ramiyar

peşk [I] par, beş

-peşk avêtin dabeş kirin, qurhe kişandin

-peşk li gû ketin siûda bêxêr parê ketin

peşk [II] çirûsk, holepît

peşk [III] eynî, pişk

peşkek 1. hinek **2.** piçek

peşkilîn/dipeşkile/bipeşkile (*civîn, şahî û hwd*) belav bûn

peşm hirî

peşmîn her tiştê ku ji hiriyê çêbûye

peşûş 1. xilûxe **2.** genijî û kirêt

petixîn/dipetixe/bipetixe îflas kirin, malwêran bûn

petî zelal û vawêrtî

petî kirin 1. zelal kirin û vawêrtin **2.** (*ziman*) peyvên biyanî jê avêtin

petîx cureyekî berên bîstanan e, havînan der-tê û nepijî tê xwarin

petrome çikandina çiqilekî ter di dareke din a qelaştî an jî cerx kirî de

petrome kirin çiqilê dareka ter di dareka din de bi cih kirin

pev bi hev

pevçûn şer û lihevixistin

pevhatin lihevhatin, aşî

pevketin belapêşkarî

pevzeliqandin zeliqandina bi hev ve

pexş weşan

pexşan nivîsa asayî ya bi awayekî lihevhatî hatiye nivîsandin

pexş kirin weşandin

pey pişt

-dan pey 1. li pişt çûn 2. lê gerîn 3. (*da ku xwe bi-gihînê*) hewl dan

-ketin pey 1. şop gerandin 2. (*da ku xwe bi-gihînê*) hewl dan

peya [I] mêr, zilam

-peyayê çargurçik mêrê mêrxas

peya [II] peyar

peya bûn 1. daketin jêrê 2. nîştin

peyak 1. peyar 2. di kişikê de leşkerên pêşmerge

peya kirin 1. daxistin jêrê 2. anîn xwarê

peyam 1. agehî, xeber, salix 2. pêxem

peyamber 1. pêxember 2. qasid, sefir

peyamnêr kesê ku peyamên buyerekê ji naven-deke çapemeniyê re di-şîne; nûçegihan

peyamnêrî nûçegihanî

peyandin/dipeyîne/bipeyîne 1. yek bi yekî/dîmenguhêzekî dan payîn; lê telandin 2. ji bo karekî hewl dan

peyar 1. peya 2. bê hesp **“her kî li hespê hevalan siwar e, herî peyar e”*

peyarê 1. rîya taybet a peyaran 2. di kêlekên kolanan de rîya ku tenê peyar tê re diçin û tèn

peyatî meşa bi piyan

peyde li ber çavan, xuya

peyde bûn 1. çar bûn, pêk hatin, çêbûn 2. berdest bûn

peyde kirin 1. çar kirin, pêk anîn, çêkirin 2. bi dest xistin

peyderpey li dû hev

peyvîdar 1. gotarbêj 2. berdevk

peyitandin/dipeyitine/bipeyitine 1. îsbat kirin 2. pesend kirin

peyvîn/dipeyive/bipeyive 1. xeber dan 2. axaftin 3. qise kirin **“bi qasî bejna xwe bipeyive”*

peyk 1. qasid 2. alava ku ji heyvê weşanê dike

peyker mînakê mirov, ajal û hwd ên ji kevir, gêç, hesin, dar û hwd hatiye çêkirin; heykel

peykersaz kesê ku ji bûjenan heykelan dadiroje; heykeltiraş

peyman îtifaq, muahede

-peymana civakî makezagon

-peymana tomerî îtifaqa bikomasî

-peyman girêdan îtifaq kirin, li hev kirin

peyn 1. talaza gemara ajalan 2. (*da ku berên wan baştir bin*) gemara ajalan

pey re

an jî bûjena kîmyayî ya ku li zewiyên direşînin
“heçî deyn e, ew **peyn** e”

pey re 1. pişt re 2. paşê
peyrew 1. xelef, paşwer
2. murîd

peyrewî 1. xeleftî, paşwerî
2. murîdî

peyt îsbat û delîl

peyv hemû gotinên wate-
dar ên zimanekî; bêje,
kelîme “**peyva** xweş, bi-
hara dilan e”

-peyv darêjtin bêje saz
kirin

-peyv li peyvê sekinîn
gotin hatin ser gotinê

peyvdar berdevkê fermî
yê dexgeheke mîrî an jî
saziyekê

peyvnasî (*r*) zanista ku
cureyên bêjeyan diferisî-
ne û jê re rêbazan datîne

peywendî têkilî, eleqe

peywîr vatinî, wezîfe

peywîrdar 1. wezîfedar
2. karmend

peywîrdar kirin wezîfe-
dar kirin

peywendî têkilî

peyxa îlham

pez mih û beran “**pezê**
nêr, ji kêrê re ye”

-pez hate baniyan û xwir
kete kebanîyan kar nê-
zîk bû û karker liviyên

pezare derd, jan

pezkovî bizina kovî

pezîzank qurtik

pezûdan spêdeya zû, e-
lind, berbang

pezvan kesê ku pêz xwedî
dike

pezvanî karê sexbêrkirina
pêz

pê [I] endamê ku li serê tê
meşîn; pî

-pê dan erdê heter kirin

-pê li boça seyî kirin ket
ber bextê bênamûsan

pê [II] cînavka lihevxiştî
ya ku ji /bi wê-wî/ hatiye

-pê de pê de 1. hêdî hêdî
2. vir de û wê de

-pê de ketin 1. pê re mijûl
bûn 2. tê alîn

-pê re 1. bi wî/wê re 2. di
gel wî/wê

pêbaz pireya peyaran

pê bilîn 1. pê alîn 2. pê
re egle bûn

pêç pîneyê ku li endamê
şkestî û birîndar tê alan-
din

pêçan/dipêçe/bipêçe
1. paçik kirin 2. lê alan-
din

**pêçandin/dipêçîne/bi-
pêçîne** 1. paçik kirin 2.
lê alandin

pêçayî 1. paçik-kirî 2. a-
landî, dorpêçkirî

pêçe çarçefa ku jinên mi-
silman li xwe dipêçin

pêçek qumaşê ku li zaro-

pêkol kîrin

kê nûbûyî tê alandin
pêçik kaxeza paçik-kirinê
pêçî tilî ***"pêçiya** ku ne-
çe qulê, tişt pê venadin"
pêçin/dipêçe/bipêçe lê
alîn
pêçk tiştê ku li ser lûleye-
ke kinik hatiye alandin
pêçe 1. taye, çerxe 2. to-
terîk
pêçûlk erebokeke biçûk a
ku zarokên viringî di-
kinê û bi dest dajon
pêdanî alîkariya diravî
pêderî çarçiveya dêrî
pêdivî 1. pêwistî 2. la-
zimî
pêdizkî meşa nermînga û
teletel
-pêdizkî çûn nermînga û
teletel bi rê ve çûn
pê ewle bûn pê ve emîn
bûn
pêgeh [I] meqam
pêgeh [II] 1. qad 2. war
3. herêm
pêgeh [III] daşir, destşok
pêger 1. qad 2. piyase
-pêgera nêçirvanan he-
rêma nêçirê
pêgermok çûn û hatina
di qadekî de; gergemok
-pêgermok gerandin ji
serê qadekî heta serê din
çûn û hatin
pêgiran teral, selexane
-pê girtin 1. bi alîkariya
tiştêkî tiştêkî din girtin

2. lê peyde bûn
pêgirtî 1. beng 2. peyrew
pê hesandin 1. hişyar ki-
rin 2. agahdar kîrin 3.
hîn kîrin
pê hesîn 1. hîs kîrin 2. za-
nîn 3. hîn bûn ***"agir** pê
keve jî **pê nahese"**
pêhêl bihêl
pêhin pehîn
**pêjandin/dipêjine/bi-
pêjine** pijandin
pêjimêr alava ku pê he-
sab tên kîrin; çortik
pêjinkar bihistiyar
pêjn seda, deng, awaz
-pêjna te nayê deng û a-
waz ji te dernayê
-pêjna tiştêkî kîrin beri-
ya bûyînê bi tiştêkî hesîn
pêkan mumkin
pêk anîn 1. bal pê anîn 2.
şiyar, karîn
pêkenî 1. elewat 2. rêşke-
niyê alemê ***"gur** pîr di-
be, dibe **pêkeniyê** kûçî-
kan"
pê kenîn 1. bi yekî tira-
neyê xwe kîrin 2. ber bi
yekî ve besimîn
pêkenok laqirdî, tirane
pêk hatin 1. bal pê hatin
2. çêbûn, saz bûn
pêkol 1. erdkolana sewa-
lan a bi piyan 2. xwestin
pêkol kîrin 1. (*sewal*) bi
piyan erd vekolan 2. (*mi-
rov*) xwestin û heter ki-

pêkuti

rin

pêkuti 1. zext û tundî 2.

îsrar, heter

pêk ve bi hev re

pêkvejiyan heyata bi te-
vayî

pêl [I] dem, qas

pêl [II] lemperên zeryayê

-pêl dan (*zerya*) lemper
dan

pêl [III] hilma bayî

pêl [IV] rêjeya gihiştinê ya
alavên ragihandinê

pêlav sol **“kurmanc têr
dixwe û li pêlava xwe di-
gere”*

pêlawaz 1. di helbesta
kevn de ristên arûzê 2.
teql û kirpa gotinê

pêlawazdar helbesta ku li
gorî arûze hatiye ristin

pêlawer kesê ku keştiyê
dajo

pêlekan silim, pêpelûk
**“dinya pêlekan e, ra-
bûn jî heye, peyabûn jî
heye”*

pêlepaş paşepêl, paşpê

pê lê kirin pêpest kirin

pêlistik/pêlistok tişt û
miştên ku zarok pê ba-
ziyê dikin; tîtik

pêlşikên diwarê ku li ber
lemperan dijenin da ku
tundiya wan daxîne

pêlweş 1. alava ku her-
ka gêrebayê têkûz dike
2. alava ku weşana ji

peykê têkûz dike 3. îz-
geh

pênas(-e) tarîf, unwan

-pênasa neteweyî çarçi-
veya ku gelekî dinimîne

pênc 1. hejmara piştî çar-
ran û beriya şeşan 2. ji-
mareya 5'an

pêncek 1. ji pênc paran
parek 2. ji pênc paran
pareke xenîmetê ya ku
aîdî Ehlibeytê ye

pêncem(-în) di rêza pênc-
can de

pêncî 1. deh heb pênc 2.
jimareya 50'î

pêncgoşe şeklê ku pênc
guçê wî hene

pêncsed 1. pênc heb sed
li ser hev 2. jimareya
500'î

pêncşem roja şeşan a hef-
teyê

pêndav cureyekî şimaya
ku mêşhingiv pê derê
kunên xwe digirin û teng
dikin da ku hingivên
xwe ji germê, sermayê û
bihukên dujmin bipa-
rêzin

pêngav [I] navbera tu lin-
gên vekirî; gav

pêngav [II] pêşveçûna
erênî

pênivîs pênuş

pênuş alava ku pê tê nivî-
sandin û xêzkirin; qelem

pênuşdank dewsa qele-

man; qelemdank
pêpal yom, qudûş
pêpalxêr biyom, biqudûş
pêpehn kesê ku binê endamê wî yê meşînê rip-rast e
pêpelûcka meşa li ser dest û çongan; çarlepîka
pêpetî pêxas
pêr roja beriya îro
-bêhtir pêr bi qasî sê rojan beriya niha
pêrar du sal berî niha
-bêhtir pêrar sê sal berî niha
pê rayî bûn ecibandin
pêrbest gihanek
pêrgîn **1.** rasthatin **2.** pêşeroj
pêrginandin/diperginîne/biperginîne mazûvanî kirin
pêrgî hev hatin rastî hev hatin, liqayî hev hatin
pêrgîngêh hêwana rawestîne
pêrgînî **1.** pêşwazî **2.** bixêrhatinî
pêrgînî kirin **1.** pêşwazî kirin **2.** bixêrhatina yekî kirin
pêrist agahiya ku navero-ka berhemê bi riya sernavan nîşan dide û di destpêk an jî dawiya pirtûkan de tê bicihkirin
pêsi kûtî
pêsir sîng *"dinya **pêsi**ra

diyan e, her xwe dixwe"
pêsirbend berdank
pêsoşk cureyekî nexweşiya harbûnê ye
pêsoşki kesê ku bi nexweşiya harbûnê ketiye û xwe vedîçirikîne
pêstirk qutaf
pêstirk girtin qutifîn
pêş [I] **1.** ber û ne li paş **2.** hember, dij *"bi darê zorê, tu tişt nayê **pêş**"
pêş [II] **1.** daw **2.** qûntar
pêşan nîşandan
-pêşan dan nîşan dan
pêşangeh cihê ku ji bo bîneran nimûne lê tên raxistin
pêşanî yekemî, ewilî
pêşbazî pêşbirk, reqabet
pêşber **1.** hember **2.** pêşpal
-anîn pêşberî hev hevrû kirin
pêşberek di şeran de eniya ku li pêş şer dike
pêşbirk ji bo qezenckirina tiştêkî reqabeta bi hinekan re; pêşbazî
pêşbin zanayê ku pêşerojê li gorî daneyên heyî texmîn dike; dûrebîn
pêşbinî dûrebînî
pêşbinî kirin bi riya daneyên berdest pêşeroj texmîn kirin û xwe li gorî vê yekê amade kirin
pêşcênîk enî, pêşnehtik

pêşçav

pêşçav berçav

pêşçav kirin berçav kirin

pêşdank pêşgir

pêşdaraz -bêyî ku rastiya karekî binase- kesê ku hê di sêrî de qerara xwe dide

pêşdarazî di pêş de biryardan

pêşdem karê ku berî dema texmînkirî an jî diyarkirî pêk tê; berwext

pêşdîtin derpêşkirin

pêşdîtinî feraset

pêşek pêşeng

pêşeng 1. pêşewa 2. serwer 3. serpêşsen

pêşgir [I] (*r*) qertafên ku tên pêşiya bêjeyan

pêşgir [II] mendîla ziwakirina ser û çavan

pêşgotin sergotar

pêşiya nanê tenûrê

pêşî [I] mêş, spêle ““hêlîna **pêşiy**an, çênabe”

pêşî [II] bav û kal, ecdad

pêşî [III] aliyê xuyayî

-pêşî mişt û paşî di gû de hişt aliyê xuyayî malîştin û aliyê veşartî di nav gemarê de hiştin

pêşin 1. yekemîn, ewil 2. dest bi dest ““bextê **pêşin**, warê hêşin”

pêşinî diravê ku beriya wergirtina asûkekê tê dayîn an jî standin

pêşkarî hev bûn ketin

pêşira hev û şer kirin

pêşkeftin 1. geşedan 2. serkeftin

pêşkêş kirin 1. teqdim kirin, pêşandan 2. araste kirin, rapeşan

pêşkêşkar 1. arastekar 2. pêşandêr

pêşmal werisên ku konî bi singên pêşiyê ve girêdidin

pêşmalk 1. bervank 2. pêşmal

pêşmerge 1. cangorî, fedayî 2. şervan

pêşniyar pêşkêşkirina ramanekê beriya destpêkirina karî; teklîf

-pêşniyara aştiyane teklîfa ku ji bo mebestên aştiyê tê pêşkêşkirin

pêşniyar kirin teklîf kirin

pêşniyarname teklîfa nivîskî

pêşniyaz pêşniyar, teklîf
pêşnûma bernameya sêwirandî

-pêşnûma kirin bername saz kirin; sêwirandin

pêspirtik pêşgir

pêşrew 1. kesê ku ne peyrew e 2. bihûrî û çuyî

pêşûle cureyekî çivikên mêşxur e

pêşûş genî û kêrnehatî
pêşverû kesê ku rû û berê wî ber bi pêşerojê

geş e û ne paşverû ye
pêşwazî mazûvanî, pêrgîn

pêşwazî kirin 1. mazûvanî kirin, pêrginandin 2. mêvan kirin

pêşwext pêşdem

pêt 1. rengzer 2. alafa êgir; rivîn 3. pihêt, qayîm

pêtazî pêxwas

pêto quzfiroş, deyûs

pê vedan (*mêş, mar û hwd*) lê dan *"hin hingiv dixwin û mêş **bi hinekên din vedidin**"

pêvek îlawe

pêvajo dema bûyerê a ku tê de diqewime; domana demê

pêwan pasevanê bendîxaneyê; zêravan

pêwendî têkilî, eleqe

-pêwendiyên civakî têkiliyên di navbera civakê de

-pêwendiyên navneteweyî têkiliyên di navbera neteweyên cîhanê de

pêwendîdar têkildar, eleqedar

pêwendî saz kirin têkilî danîn, eleqedar bûn

Pêwir [I] gerestêrkek e

pêwir [II] nexweşiya kêmdengiyê

pêwist lazim, hewce

pêwistî pêdivî, hewcetî

pêxas 1. bêsol û bêgore

piçikandin

2. xizan 3. (*sewal*) bênal
pêxas bûn 1. bêsol û bêgore bûn 2. xizan bûn 3. (*sewal*) bênal bûn *"hespê çê, bila **pêxas be**"

pêxas kirin 1. bêsol û bêgore kirin 2. xizan kirin 3. (*sewal*) bênal kirin

pêxem feşk û astengî

-pêxem lê xistin feşk lê xistin û astengîdan ber

pêxember hilgirê nameya pîroz û hinartiyê Xwedê ji bo çaksaziya mirovahiyê

pêxembertî karê ku pêxemberên Xwedê pê radibin

pê xistin agir dadan/hilkirin

pêxistî dadayî *"çiraya her kesî, **pêxistî** namîne heta sibehê"

pêxwarin ji bilî nanê tisî her tiştê ku bi nên tê xwarin

pêzan zana û pisporê wî îşî

piç 1. pir hindik 2. parçeyeke biçûk *"**piç** bi piç xwe gihand guç"

-piçek hindikek

piçêx para biçûçik

piçikandin/dipiçikîne/bipiçikîne 1. li hev alandin 2. nexweşiyê (*endamên cendêk*) şileke kirin

piçikîn

piçikîn/dipiçi-ke/bipiçi-ke 1. li hev alîn 2. (*endamên cendêk*) şileke bûn

piçpiçi parçeyên pir hûrik
piçpiçi kirin pir hûrik parçe kirin

piçudank di zikê jinan/mêzayan de dewsa zarokê/têjikê; malzarok

pidû goşte ku diran tê de çikandî ne; pirî

pif ba û dengê berdana he-naseyê

-pifi guhan kirin 1. dizî-ka jê re gotin 2. nav tê dan

pif kirin 1. nepixandin, perçifandin, werimandin 2. damirandin 3. sar kirin

pifdank nepox

-pifdanka mîzê mîzildank
pifo (*di zimanê zarokan de*) xurek

pihêt muhkem û şidiyayî

pijandin/dipijîne/bipijîne 1. pehtin 2. stewanandin

pijiqandin/dipijiqîne/bipijiqîne fişkandin

pijiqîn/dipijiqe/bipijiqe fişkîn

pijîn/dipije/bipije 1. stewîn 2. gihiştin

pijme bêhnijk

pil sist

-pil bûn sist bûn

-pil kirin sist kirin

pilav birincê di avê de ke-landî

pile 1. ast, rade 2. derece

piling cureyekî sewalên dirinde ye û ji bilî sêrî di-şibihe şêran

pilor pelûr, malêz, çolik, hewdel

pilox 1. bizota êgir 2. tiştê ku xwarina wî ji bo didan û pidûyan nerm e

pilte di find û fanosan de bendê ku agir pê digire

-pilteya dil qetîn di heqê tiştêkî an jî kesekî de bi fikar bûn

pilûr cureyekî sewalên çarpê ye

pilûsk 1. qulik 2. zenbele
pimpar çêreya ku nayê xwarin

pin raza taybet a ku her kes ji xwe re vedîşere

pinc tasik, legan

pincar çêreyên ku tèn xwarin "kalo memire bi-har tê, pîrê memire **pin-car** tê"

pind qûn, zûtik

pindam qirş û qeselên ku herka avê asteng dîkin

pindandin/dipindîne/bipindîne axozî kirin

pinde axozî

pindepîr pîrhevok

pindiloşk 1. kurt û qele-wok 2. tombiz

pirsgeh

pindik 1. movik 2. kulîlk, xonçe

pingil bizot

pingav ava ku li cihekî col bûye

pingirîn/dipingire/bipingire 1. col bûn, bi ser hev de kom bûn 2. fûrîn

pinî xasûk û çikûs

pinîtî xasûktî û çikûsî

pir 1. zêde 2. zehf 3. dengê ku paqijkirina difinî tê *‘‘ez dengê **pir** tehl dibihîzim, gelo tu dizanî ew çi deng e?’’

-pir û hindik kêma û zêde

-pir kirin 1. zêde kirin 2. bêfil paqij kirin

piranî 1. zêdehî 2. bi gelemperî

piralî pirşaxî, pircelebî

pirbêj kesê ku zêde diaxive; çelçelok *‘‘derdowî

pirbêj dibin, evîndar dengbêj dibin’’

pirç mû, pûrt

-pirça xwe gij kirin mirûzê xwe tîrş kirin

pirçand xwediyê her cureyê çandê

pirçandî rewşa sexbêriya her cureyê çandê

pirçî bêmehe û rûtîrş

-xwe pirçî kirin xwe bêmehe û rûtîrş kirin

pid/pire navgîna du aliyên çem, newal û rûba-

ran *‘‘hukimdar bibe **pire** jî, di ser re derbas mebe’’

pireh nûzayê ji dê bavên ku irqa wan ne wekhev e

pirendazî di tevgerê de bihîstyariya derî tixûban; zêdegavî

pirêze 1. qeselên zewiyê 2. xozan *‘‘me hêştir nedîtine li rêzê, qey me pişkul jî nedîtine li **pirêzeyê**’’

pirî [I] zêdehî

pirî [II] goştê ku diran tê de çikandî ne; pidû

pirîsk 1. misqal 2. zere, parçeyê biçûktirîn ê bûjenê

pirkam nexweşê xwestekên nefsa xwe

pirkamî nexweşiya daxwazên bêdawî

pirole [I] teral

pirole [II] 1. salixên lêzêdebûyî 2. pertaf

pirole kirin pertaf kirin

pirpar pimpar

pirpirok firfirok

pirs 1. sual 2. arîşe 3. peyv *‘‘mirov bi **pirsê**, diçe Xursê’’

-pirsên axretê li dinyayê

pirsîn bersiva tiştên nedîtî û nebînayî xwestin

pirsgeh di dezgeh û saziyan de nivîsgeha da-

pirsgirêk

- nasîn û ragihandinê
pirsgirêk 1. arîşe 2. gels
-pirsgrêkên aborî arîşeyên têkildarî debara jiyane
-pirsgirêkên tenduristî arîşeyên têkildarî sihet û afiyetê
pirsiyar 1. suwal 2. tehqîq
pirsiyar kirin 1. sual kirin 2. tehqîq kirin
pirsîn/dipirse/bipirse 1. suwal kirin 2. jê bersiv xwestin **“bipirse** ji kalê zemanan û xortê geriyayî”
pirs kirin pirsîn
pirsnîşan (*r*) di xalbendiyê de nîşaneya pirsê; (?)
pirşeng çîk, pêt
pirt parçe
pirtepirt 1. dengê pêketin û damirîna êgir 2. dengê rajena dilî
pirtepirt 1. (*agir*) geh pêketin geh damirîn 2. (*dil*) geh bi tundî geh bi nizmî avêtin
pirtik 1. parçeyê hûrik 2. pîr kêm û hindik
pirtikpirtikî parçeparçeyî, hûrhûrî
pirtikpirtikî kirin parçeparçeyî kirin
pirtî pîne û qumaş
-pirtî û palaz cil û nivîn
pirtû karê pîneçêkirin û

- dirûtinê
pirtûk kitêb
pirtûkfiroş kitêbfiroş
pirtûkxane kitêbxane
pirûsk hestiyê piştê
pirxepirx/pirxîni kenê ji nişkê ve û bi dengî
pirxepirx/pirxîni kirin ji nişkê ve û bi dengî kenîn
pis kur **“neke bi kesan, dê bê serê te, ku neyê serê te, dê bê serê pisê pisan”**
pisepis dengê domdar ê baberçûnê
pisepis kirin ba ji ber tişteki nepixî çûn
pisîk cureyekî ajalên malê ye û piranî ji bo ku mişkan bigire tê xwedîkirin
pisîng pisîk **“devê pisîngê negihişt goştî, got: ‘min xêra dê û bavê xwe hişt”**
pismam kurap, kurmam
pismet kurmet
pispisandin/dispispîne/bispispîne xwe egle kirin û fizirîn
pispor 1. zanayê pîşeyekî 2. xwendeyê di babeteke zanistî de **“ji xelqê re pispor e, ji xwe re kor e”**
pisporî zanyariya pîşeyî/zanistî
pist çermê mirovan

pistepist pirkepirk, kurte-pist

pisxal kurxal

pisxalet kurxaltî

pisxaltî pisxalet

pişaftin/dipişêve/bipişêve **1.** tehrîf kirin û dirûv guherandin **2.** di nav xwe de helandin û deng jê birandin

pişartin/dipişêre/bipişêre pişirandin

pişemasî cureyekî sewalên zeryayî ye

pişêw tiştê servekirî û argo; mustehcen

pişik kezeba spî; cerg

pişikreş cureyekî nexweşiyên e

pişikxerakirî kesê ku bi nexweşiya pişikreşê ketiye

pişirandin/dipişirîne/bipişirîne **1.** (*tiştê hişk*) hûrik hûrik qut kirin **2.** tiştekan hûrî tev tiştekan din kirin

pişirîn/dipişire/bipişire **1.** (*tiştê hişk*) hûr-hûrî bûn **2.** (*giyayê hişk*) çilmisîn û hûrî erdê bûn **3.** hişk bûn dawesîn

pişk [I] eynî, heman tişt, wekî wî *‘‘destê dê, pişk ê qîzê ye’’

pişk [II] **1.** beş **2.** par
-pişk kirin pareve kirin

pişk [III] şilimziwa, qur-

he, çîtik

-pişk avêtin şilimziwa avêtin, qurhe kişandin
pişkandin/dipişkine/bipişkine bêhnijandin

pişkdar **1.** beşdar **2.** hevalê parê, şîrîk **3.** hisedar

pişkepişk dengê ku ji dev û bêvila kesê bahorî der tê

pişkepişk kirin bêhnijîn
pişkîn/dipişke/bipişke bêhnijîn

pişko **1.** cemre, arzeba **2.** bişku

pişkul gemara pêz; bişkul
pişo awayê bangkirina pişikê

pişopişo kirin **1.** bangî pişikê kirin **2.** (*karek*) bi tika û lavayî dan kirin

pişpişîn/dipişpişe/bipişpişe **1.** (*mirov*) mirûzê xwe tirş kirin **2.** (*hevîr*) hilpesirîn û tirş bûn

pirûk cureyekî xwarina ku ji ardê savarî tê çêkirin

pişt [I] **1.** dawî **2.** dûv **3.** aliyê navmilê; qorik *‘‘bavê mirovî, pišta mirovî ye’’

pişt [II] **1.** aliyê ku di nêrîna pêşîn de xuya nabe; aliyê dûr **2.** şala navê

-pişt jê standin dorpêç kirin û eman nedan

-li pişt dîwêr li aliyê

piştband

dîwêr î din

piştband 1. bendê navê

2. şala navê

pişte spartek

piştepişti yekitî û kome-
layetî

piştevan 1. destekar **2.** ta-
gir, alîgir

piştevanî kirin 1. destek
kirin **2.** tagirî jê re kirin

piştên şala navê

piştgerm arxweyîn, bêmi-
net

piştgerm bûn arxweyîn û
bêminet bûn

piştgermî bêminetî

piştgir 1. destekar **2.** ta-
gir **3.** hevpişt

piştgirî 1. destekarî **2.** he-
valpiştî

piştgirî kirin 1. destek ki-
rin **2.** alîkarî kirin

pişt girtin 1. destek kirin,
yarmetî kirin **2.** alî kirin,
tagirî jê re kirin

piştthotik kesê ku pišta wî
weke hotikekî xwar bûye

piştik bêrewişt û bêsinç

pişti [I] barê li ser milan;
barpişt, kolepiştî, şe,le,
şixre

pişti [II] jê şundetir

-pişti nivro ji nivro şun-
detir

piştkov piştthotik

piştêmêr mêmê alîkar ê di
roja teng de

piştperde rûyê nixuman-

dî yê her tiştî

-piştperdeya çalakiyê rû-
yê nixumandî yê karê bi-
rêxistinkirî

piştrast kesê ku bawerî
pê tê anîn; ewle

piştrast bûn 1. ewle
bûn, pê ve emîn bûn **2.**
dilniya bûn

piştrast kirin 1. peyitan-
din **2.** dilniya kirin

pişt re 1. pey re **2.** paşê
3. paran ve

pit pitik

pitepit axaftina nediyar

pitepit kirin di guhên
hev de tiştên nepen go-
tin

pitê! baneşana ji bo keçan

pitik zaroka qîzîni ya vi-
ringî **“hevalê kevn bibe
neyarê nû, mirin di tû-
rikê pitê de ye”*

pitî biçûk û xweşik

pitpitok mizmizok

piv 1. dengê bayê ku ji ci-
hekî teng derdikeve **2.**
(di zimanê zarokan de)
tir

piv kirin *(di zimanê zaro-
kan de)* tir kirin

pix dengê paqijkirina bê-
filê

pix kirin 1. *(di zimanê za-
rokan de)* bevil paqij ki-
rin **2.** tirsandin

pixtik xirdik

pixtî xwîna ku bûye ker-

seng û wekî belxemê hev girtiye
-bûn pixtî (*xwîn*) cemidîn
pixtok cureyekî kevirê nerm û sivik e
piyade peyar
piyale lîwan, îskan, qedeh
piyan 1. sinî, berkeşok 2. şerbikê avê
piyar kesê bi merhemet
piyarî merhemet
piyase gera ser piyan a hêdî hêdî
piyase kirin hêdî hêdî li ser piyan gerîn
piz avika giyaneweran a ku di pizdankê de ruh hatiye ber; cenîn
pizdank 1. di zik de cihê ku zarok an jî têjik tê de çêdibe 2. hevaloka ku piştî zayînê ji makê dikeve
pizik pijikên ku di dema gêranîyê de derdikevin
pizî di kincan de cihê ku doxînê tê re dikin
pizînk zirmemikê ku di-dine devê zarokan da ku bitebitin
pizîşk bijîşk
pizrik pizik
pizûr doran
pî 1. endamê ji gûzekê berjertir 2. (*dî hin devokan de*) mil, pîl
-li ser piyan ne rûniştî û şipê; çik

pînc

pînceme kiras û derpiyê ku şevînî tên lixwekirin
pîç 1. pûç 2. bîj
pîçalk cureyekî çêreyê ye û pijandî tê xwarin
pîj [I] 1. strî 2. dasî
pîj [I] bîj
pîjpijî pir bi strî
pîkol kirin (*pez, dewar, ker û hesp*) erd bi piyan kolan
pîl [I] fîl
pîl [II] ji enîşkê hetanî sermilê; sermil
pîl [III] pola
pîl [IV] parçeyeke kaxezî ya çargoşe û biçûk e, li ser aliyekî wê wêne û nivîs neqîşandî ne, wekî giroveyeke fermî li belge-nameyan û zorfên nameyan didin; pûl
pîle pile
pîlik 1. kesê ku di navbera malên bûk û zavayî de diçe û tê da ku karê şahiyê têkûz bike 2. posteger 3. şûşeya ku ji bo zarokan şîr dikinê
pîltan pir mezin; geltegan
pîn/pînik [I] ewirgeha dîk, mirîşk û sewalên bibask ên din ên malê
pîn [II] pehîn
-pîn li tasa ber xwe xistin qîma xwe bi kar û rizqê hazir neanîn
pînc 1. darikê sertûjkirî 2.

pîne

sirkeya tewilandina sewalan **3.** darikê kêp î sertûjkirî

-pîncê heram avika heram; zarokê zinayê

-pînc lê xistin pêxem lê xistin, xilçik lê xistin, feşilandin

pîne 1. qumaş, pirtî **2.** parçeye qumêş ê ku pê cihê diriyayî û peritî tê tehmîrkirin **“kinca ku kete ber pîneyan, serê ku kete ber şîretan bi kêrî tişteki nayên”**

-pîne kirin 1. pîneyek bi cihê diriyayî ve dirûtin **2.** eyb û derew veşartin

pîp derdaneke mezin a devgirtî ye û ji bo bûjenên avî ji lajwerdê tê çêkirin û

pîpik cureyekî zirneyan e û ji levenê tê çêkirin

pîqask cureyekî çêreyê ye û nepijî tê xwarin

pîr [I] 1. temendirêj **2.** extiyar **3.** kal **“kevn e û pîr e, ji gotinan re bîr e”**

pîr [II] 1. pispor **2.** serwest **3.** sergihayî

pîr bûn 1. temendirêj bûn **2.** pîr bûn **3.** (*giya*) gihiştin û qamir bûn **“dilê fireh, pîr nabe”**

pîraye arastek, çîçik

pîrejin jina temendirêj

pîrek 1. jin **2.** jina mêrkirî

“zilam bi mû ye, pîrek bi rû ye”

pîrelk cin

pîrepizk 1. pîrejina temenbihurî ya ku êdî hal tê de nemaye **2.** pîrejina xurifî **3.** pîrejina cadûbaz

pîrhevok cureyekî bihukên ku bi hûnandina tevnan ve navdar e; tevne-pîrk

pîrhevî 1. di çîrokan de pîrejinên cadûbaz, kirêt, qîldirêj ên ku li gêziyan siwar dibin, dengê kenîneke kirêt ji xwe tînin, zarokan didizin û ji xwe re dikin xizmetkar **2.** pîrhevok

pîrik 1. diyên dê û bavên mirovî **2.** jina ku jinên ducanî diwelidîne **3.** pîrhevok

pîri/pirtî temendirêjî

pîrmend şêwirmendê temendirêj û pispor

pîrot kesê ku amanên ji kaxetîtan çêdike

pîrotankî 1. (*çêrm*) biqerçûmek û virçiqî **2.** (*pidû*) herişî û amasgirtî

pîrotankî bûn 1. (*çêrm*) biqerçûmek û virçiqî bûn **2.** (*pidû*) herişîn û amas girtin

pîroz 1. muqedes **2.** bimbarek

pîrozbahî 1. muqedestî

2. bimbarektî

pîroze cureyekî gewherên giranbiha ye

pîroz kirin bimbarek kirin

pîrozname tebrîka nivîskî; tebrîkname

pîrozwer 1. muqedes 2. bimbarek

pîs kirêt

pîsî gemara kûçik, beraz, gur û hwd

pîso 1. şewat 2. bêhna şewatê 3. ariya pîneyê şewitî; bîso *‘‘agir pê keve, bêhna **pîso** jê nayê’’

pîst [I] pêsîr, berstûk

-pîst jê dawêşandin 1. pêsîr jê dawêşandin 2. xwe jê parastin

pîst [II] çerm, eyar

pîşat berwext

-bi pîşatî bi pêşdemî

pîşe 1. meslek 2. huner, sinaet

pîşesaz 1. sinaetkar 2. meslekdar

pîşesazî sinaetkarî

pîşo 1. hevîrheste 2. barût *‘‘agir û **pîşo** li cem hev nabin’’

pît [I] tîp, herf

pît [II] çik

pît [III] jîr û serbixwe

pît [IV] zibilî û çilmisî

pît [V] adan, bereket

pît [VI] pihêt

pît [V] di benderan de singê ku werisê keştiyê pê ve girêdidin

pîtol filozof

pîtros listika çavgirtonekê

pîv 1. qiyas 2. kêş 3. radeya kêşa tişteki

pîvan [I] 1. terazî 2. kêş 3. rayîş

pîvan/dipîve/bipîve [II]

1. ji aliyên giranî, dirêjahî hwd ve qeys û miqdara tişteki hildan 2. ceribandin *‘‘aqil bi diravî nayê **pîvan**’’

-pîvan û ro kirin dan ber hev û biryar dan

pîvandin/dipîvine/bipîvine 1.

ji aliyên giranî, dirêjahî hwd ve qeys û miqdara tişteki dan hildan 2. dan ceribandin

pîvek kod

pîvok sosin, gangilok

pîvaz cureyekî çêreya bêhnkirêt e lê tê xwarin *‘‘merî **pîvazê** nexwin, bîn ji devê wan nayê’’

pîvazok 1. pîvaza ter 2. serikê hin gulan

pîzang moza guhdirêjan; kermêş

pîzpîzik fîq, dûdik

PK kurteya /piştî koçê/, piştî hicreta Cn. Pêxember eleyhiselamî

pok pidû, pirî

pol [I] 1. di dibistanan de

pol

her saleke perwerdehiyê; sinif **2.** di dibistanan de her jûreke ku şakird tê de perwerdehiyê dibînin; fêrgeh

pol [II] bizot

pol [III] dendikên mêweyan

pol [IV] pola

pola hesinê avdayî yê pirxurt

Polan Birca Satilê ***“Polan** hişk û sar, kadîn tar û mar”

polandin/dipolîne/bipolîne tesnîf kirin, bi keys kirin

polayî tiştê ji polayê ***“ji nanê gênim re, zikê polayî divê”**

polik 1. bişkojk **2.** diravê zîvîn û zêrîn **3.** cureyekî sewzeyan e û pijandî tê xwarin

polke cureyekî sewziyan e û libên wan bi qasî nokan e

ponijîn/diponije/biponije 1. kûr û têr ramîn; fikirîn **2.** bêdeng man ***“her kes, ji bo karê xwe diponije”**

por pirça bi sêrî ve hêşîn dibe, gijik ***“destê bi don pêşiyê di porê xwe bide”**

-por li ber tavê spî kirin temenekî dirêj di neza-

niyê de bihurandin

porçe 1. porê çêkirî; zirpor **2.** alaveke ku bi sêrî ve porikekî sext heye û pê diran tên paqijkirin

3. hemû alavên maliştinê yên ku ji destikekî û serikekî biporik pêk tên

porik 1. porê ziravik û kurt **2.** qumaşê ku bi rûyê wî ve rîşiyine hûrik hene **3.** rîşî

porşikên nexweşiya por-daweşînê

porg kîsik

porişk 1. kesê ku rişk ketine serê wî **2.** keç

porpare bi qasî mûyekî zirav

porteqal cureyekî mêweyan e

porxan kincên ji postên giranbiha

posat amûrên pêwist

poside kesê bêgêwil

poside bûn bêgêwil bûn **poside kirin** bêgêwil kirin

post 1. çêrm **2.** çermê gurandî ***“dostê min, dijminê postê min”**

-ji post kirin gurandin

postal sapokên çermîn

poste ferman an jî nameya ku li ser çêrman hatiye nivîsandin

posteger kesê ku fermanên dûgelê û nameyên

hemwelatiyan digihînin
 cihên têkildar; pîlik
postexane saziya ku fer-
 man û nameyan digihîne
 cihên têkildar
-post kirin gurandin
-post tiji pere kirin ji qî-
 metê zêdetir lê dirav me-
 zaxtin
postnişin şêxê terîqetê,
 serekê sofiyan
poş lêxistina bi qiloçan;
 tel
poşe 1. (*simbêl*) palik, stûr
2. jina şerkar
poşî şaşika mêranî; egal
poşîn/dipoşe/bipoşe 1.
 pûşî giredan **2.** xêlî kirin
poşman 1. berxweketî **2.**
 vegeyriyayî **3.** towbekar
 *‘‘aşvan, tu car nabe
poşman’’
poşman bûn 1. li ber xwe
 ketin **2.** vegeyriyayî **3.** tow-
 be kirin
poşmanî 1. berxweketin
2. vegeyriyayî **3.** towbekarî
 *‘‘dara poşmaniyê, ber
 nagire’’
pot [I] kinceke stûr a zivis-
 tanî ye û bi ser de tê
 lixwekirin
pot [II] pût
potik qerpal *‘‘sal bi ser-
 ma ye, potik bav û bira
 ye’’
potîn sola çêrmîn a ku
 nalçeya wê darîn e

poto bejnbihest, xirdik
poxîn cureyekî helewa ku
 ji ardî tê çêkirin
poz 1. bêfil, kepû **2.** nikil,
 nik
-pozê xwe daliqandin mi-
 rûzê xwe tirş kirin, xwe
 pirçî kirin
pozbilind 1. qure **2.** kaw
pozberî 1. reqabet **2.** hil-
 keftin û dakeftin **3.** keft
 û left
pozheçî bêfildirêj, bêfil-
 xortim
pozmik devgema ku da-
 vêjin devê golik, berx û
 karan da ku nemêjin
pozxane girtîgeh
PŞ kurteya /piştî zayînê/
 piştî mîlada Cn. Îsa eley-
 hiselamî
pun/pung koxikê mirîşk,
 qaz û hwd
puwaz bûjena ku pê cer-
 xa dirên tijiî dikan
puxte 1. esl û unsurê esa-
 sî **2.** gewher **3.** naverok
pûç 1. xerab **2.** netêw **3.**
 genî û afnikî
-pûçên hev dan der pêş-
 karî hev bûn û bîsên hev
 eşkere kirin
pûç bûn 1. xera bûn **2.**
 betal bûn **3.** genijîn
pûç kirin 1. xera kirin **2.**
 netêw hesabandin, betal
 kirin **3.** genijandin
-pûç derxistin 1. berevajî

pûg

kirin **2.** nerastiya tişteki nîşan dan; derewandin
pûg 1. berfa nû **2.** firtoneka berfê
pûjan pûng
pûl pîl
pûnik êwirgeha sewalên bibask ên malê yên mînanî dîk, mirîşk û werdekan
pûng cureyekî çêreya ku tê xwarin **“mar ji pûngê aciz bû, pûng jî çû û ber devê qula mêr hêşîn bû”*
pûngal 1. pûnik **2.** hêlîn **“hêka genî, di pûngalê de dimîne”*
pûr kirin qalik spî kirin, qeşartin
pûrt 1. pirç **2.** pirça çivîkan
pûrtik 1. pirça firindeyan

2. gulikên daran
pûş 1. qurcûm **2.** qirş û qesel **3.** giyayê bêkêr
-pûş kutan keda yekî bi ro de çûn
-pûş şîşî qûnê kirin bi zorê karek bi teral an jî newêrekekî dan kirin
pûşil edeb, terbiye, heya
pûşî [I] **1.** şara seriyan **2.** kefiya stûyî
pûşî [II] pêşî, spêle
Pûşper meha şeşan a zayînî, Hezîran
pût tiştê ku ji bilî Xwedê jê re tê perestin
pûte baldarî
-pûte pê dan 1. giringî pê dan, bal dan **2.** lê miqate bûn
pûtparêz kesê ku ji pûtan re perestîşê dike

Q

- q/Q** tîpa bîstemîn a alfa-bebeya kurdî ye; deng-dareke ku cîderka wê ezmandevî û qirikîye, awayê belavbûna wê girtî û hişk e
- qabiliyet 1.** hêza pêkanî-nê **2.** huner û pîşe
- qabqab** şimikên ku binê wan darînî ye
- qabûr** parçeyên şikestî ên tas û qasikan
- qaçanî** tasika ji porselenê
- qaçil [I]** qaşil, qalîk
- qaçil [II]** bişku
- qaçil kirin 1.** spî kirin **2.** dapîtin ***“li pişt baranê qaçil dîke”**
- qaçî kirin (jin)** por kurtisandin
- qad 1.** meydan **2.** war, dewş **3.** delîve
- qadî** dozger ***“dinya qadî ye, her kes ji xwe razî ye”**
- qadûk** beroşa biçûk; qasîk
- qaf 1.** tiştê req û vala **2.** tasa seriyî
- qaf bûn** parçe bûn
- qafik 1.** kaxetîta ku pê serê banan tê avakirin **2.** guldanka dûvedirêjkî ya ji kaxetîtê
- qafilqeda** qezaya nedîtî û nebînayî
- qaf kirin** parçe kirin
- qafok** gildîna ku lêkend bi xwe re tîne
- qafqafi** parçeparçeyî
- qafqafi bûn** parçeparçeyî bûn
- qafqafi kirin** parçeparçeyî kirin
- qafqiloz** derdanên ji xwe-liyê; kaxetît
- qaj 1.** cureyekî daran e **2.** qaş
- fisteqa qajê** berên dara qajê
- qajeqaj** qîjeqîj
- qajên** qîjên, qîjînî
- qajik** benîştê ku ji dara benîştê tê bidestxistin
- qal [I]** behs
- qala yekî kirin** behsa yekî kirin
- qal [II]** tişt req, pehn û tenik
- qalbox** dermanê ku birî-nên ajalan didin da ku kurmî nebin
- qalebal** axaftina beletewş

qalib

qalib amûra ku tiştan tê de ro dikin; bilûl

qalik 1. qaşil **2.** amana valakirî **3.** qaşilê fişenga teqandî ***“bila zikê mirovî têr be, bila bi qalikê dêr be”**

qalind stûr ***“qalind** hetanî zirav dibe, zirav diqete”

qalind bûn stûr bûn

qalind kirin stûr kirin

qal kirin [I] **1.** behs kirin **2.** qise kirin ***“aşiq birçî dibin, qala nanê dawetan dikin”**

qal kirin [II] (*zîv ji madenên din*) dawerivandin

qalo kevîrê tehevêlkî yê ku nan li ser tê pijandin; qafika nanpehtinê

qalonçe bihukeke ku zirarê dide gênim

qam bejn ***“qam** qama kermêşê, deng dengê gamêşê”

qamçûr kamçûr

qame 1. cureyekî xence-
ran e **2.** sator an jî kê-
rikeke ku bi serê tivingan
ve dikin û di şerên ku du
eniyên dijmin dikevin
nav hev de tê bikaranîn

qamik 1. movik **2.** tiliya
beranekê

qamir 1. giyayê qert **2.**
qamîş

qamir bûn (*giya*) qert bûn

qamîş/qamûş leven

qamk tiliya mezin

qamkinik 1. bejnkinik **2.**
xirdik

qang paqijkirina bi hilm û
gilmê

qang kirin bi hilm û
gilmê paqij kirin

qanik [I] kefkanî

qanik [II] cureyekî çêreyê
ye û jê benîşt tê bidest-
xistin

qanî razî

qanî bûn razî bûn

qanî kirin razî kirin

qantir sewala ku ji têkili-
ya di navbera hesp û ke-
ran de çêdibe; hêstir
***“qantir** nazê, xwê şin
nabe”

qanûn zagon

qanûnî zagonî

qap 1. gotina ji qewarê
xwe mezintir **2.** axaftina
gir û qelew

-qap berdan ji xwe mezin
axaftin

qapût kinceke stûr a zivis-
tanî ye; sako, qemsele

qaq [I] vizvizîk

-qaqa ser cemedê aqilsivik,
selemtî

qaq [II] **1.** hêk **2.** (*di zi-
manê zarokan de*) tiştê
şikestokî

-qaqa reş hêka reş a ku
nîşaneyê karesata herî
mezin e

-li qaqa reş asê kirin tû-
 şî felakete pir mezin a-
 nîn ***“li ser me bû roja**
 reş, em asê kirin **qaqa**
 reş”

qaq [III] qeşa

-qaq girtin qeşa girtin

qaqê 1. hêk **2.** (*di zimanê*
zarokan de) tiştê şikes-
 tokî ***“biçûkayî dibêje**
 hêk, mezin dibe û dibê-
 je: **‘qaqê’**”

qaqil cureyekî çeyê ye

qaqlibaz cureyekî çivîkên
 zeryayî e

qaqreş kundirê qemer

qarandin/diqarîne/bi-
qarîne 1. qîjandin **2.**
 zêrandin

qarç [I] cureyekî daran e

qarç [II] hestiyê qorikê

qarçik hêt ***“berû da bi-**
 zinê, dest avête **qarçi-**
 ke”

qarçikî kesê ku hestiyê
 qorika wî şileke bûye;
 xawûşe

qareqar qajeqaj

qareqar kirin qajeqaj ki-
 rin

qarên qîjên

qarik kesê bêçare

qarix di nav bîstanekî de
 kerdiyên sewzeyan

qarîn/diqare/biqare 1.
 qîjîn, qîrîn **2.** bang kirin
 ***“mirîşk biqare,** hêkê
 dike”

qarînî qarên

qarot bistikê giyyayî

qartik bizmarê darînî

qarûşe siqayîla çilpiyan

qas 1. miqdar **2.** heyam

-vê qasê vê gavê

qasid peyamber, berdevk

-qasidê qolfelekê melke-
 mot, ruhstîn

qasik 1. feraqên ku tê de
 xwarin tê pijandin **2.**
 derdan ***“qasikan** malê-
 se, bi alastinê zik têr na-
 be”

qaş kevirên giranbiha yên
 ku di gustîl, gerdenî û
 tiştên din de tên çikan-
 din

-qaşa çavî şûna ku çav tê
 de ye

qaşil 1. qalik **2.** hûrik û
 mûrikên bermayî ***“kara**
 necaran, **qaşilên** daran”

qaşo xwedîgiravî

qat 1. tetqal **2.** her parçe-
 yekê du tiştên ku li ser
 hev in; taq, ta

qat bûn 1. duta bûn **2.**
 tewîn

qat kirin 1. duta kirin **2.**
 tewandin **3.** keys kirin

qatqatî 1. her parçeyekê
 pir tiştên ku li ser hev in;
 taqtaqî, tatayî **2.** keys-
 kirî

qatqatî kirin ber bi jor li
 ser hev keys kirin

qawêr gergere

qawit

qawit cirî, erzaq

qawûş 1. kember, qûş **2.** bûjenên ku ji zaxkirina niftê çêdibin

qax mêweyên hişk-kirî yên ku dendikên wan jê hatine avêtin

qax kirin (*mêweyên ku dendikên wan hatine avêtin*) ber tavê hişk kirin

qayde rêbaz

qayil razî

qayil bûn razî bûn

qayîm muhkem û şidiyayî

qayîm bûn şidîn û xurt bûn

qayîm kirin şidandin û xurt kirin

qaz cureyekî sewalên bi-bask a malê ye ***“qaz** bi qazan re, baz bi bazan re û mirîşka kor bi dîkê kulek re”

qazim bendê ji hiriya hêştiran

qazî hakimê dadwer ***“heke qazî nebe, kumê xwe ji xwe re bike qazî”**

qeqet 1. tu/çu, hîç **2.** ma, ma qey ***“qe** berkêş, bi mêvanan geş?”

-qe na qet nebe, hîç nebe

-qet nebe hîç nebe

qeb binavêlîstin, zorankirin

qebale kirîn û firotina bi

giştî

qebalek dolaba ku di qefa dîwêr de tê çêkirin

qebare qeware

qebeqeb dengê domdar ê xwendina kewan

qebeqeb kirin (*kew*) bi awayekî domdar xwendin

qebrax 1. deyûs **2.** jinfiroş

qebraxî 1. deyûsî **2.** jinfiroşî

qebûl bûn 1. pejirîn **2.** peyitîn **3.** çespîn

qebûl kirin 1. pejirandin **2.** peyitandin **3.** çespanandin

qebz rewşa bêtenduristiyê ya ku doran gemara hundirî navêjin derve

qebz bûn gemar di doranan de hişk bûn û derneketin derve

qed bejn

qeda bela, felaket, karesat **qedandin/diqedîne/biqedîne** kuta kirin

qedeh 1. piyan **2.** îskan ***“qedeheke** jehrê vexwe, lê qurteke qehrê vemexwe”

qedemgeh destşok, daşir

qedexe 1. fermana nekirinê **2.** haram

qedexe kirin 1. fermana nekirinê dan **2.** herimandin **3.** haram hesi-

bandin
qedim tiştên berê û kevn
qedîn/diqede/biqede

1. xelas bûn, kuta bûn, red bûn **2.** biriyan

qedr **1.** giramî, rêzdarî
2. nirx, biha ***“qedrê mêvanan, qedrê Xwedê”**

qed û qamet bejn û bal

qef **1.** cihê vala yê wekî sîwanekî di ber kevir û newalan de **2.** cihê talde û qûze **3.** hawirdor, çember

qefaltin/diqefêle/biqefêle **1.** girtin **2.** bi dest xistin **3.** zirze kirin

qefare kilîleke mezin a darînî ye

qefare kirin bi qefareyê kilîl kirin

qefçil kirêt

qefes **1.** sersîng **2.** paçika dorgirtî û tenik a ku tiştê li hundir ji derve ve tê dîtin

qefilandin/diqefilîne/biqefilîne li ber sermayê qerisandin

qefilîn/diqefile/biqefile ji ber sermayê qerisîn

qefle **1.** ref **2.** kerî

qefş **1.** baqek giya **2.** por

qehirandin/diqehirîne/biqehirîne **1.** rik anîn, hêrs anîn **2.** behicandin **3.** ji kerban teqandin

qehirîn/diqehire/biqe-

qelareşk

hire **1.** rik hatin, hêrs hatin **2.** behicîn **3.** ji kerban teqîn

qehitîn/diqehite/biqehite xela û tunetî lê peyde bûn

qehr **1.** zulm û pêkutî **2.** xem û keser ***“mirov ji ber qehran, xwe davê behran”**

-ji qehran tetirxanî bûn ji kerban mirin

qehreman mêrxas, egîd

qehremanî mêrxasî, egîdî

qehwe rehekeke ku dendikên wê tên hêran, di avê de tê kelandin û ev av digel şêkir di pingan de tê vexwarin

qehweyî di rengê qehweyê de; qemerê tarî

qel elok

qela cureyekî maden ê ku wekî hêsin tê bikaranîn

qela kirin alav an jî aman bi qelayê rûpûşkirin

qelafet temtêla lixwekirina yekî; ser û sîçê

qelandin/diqelîne/biqelîne **1.** qijirandin **2.** ji nav birin **3.** qetliyam kirin ***“an em bixemi-lînin, an biqelînin”**

-binçirk qelandin bi reh û rîçalan ve hilqetandin û şewitandin

qelareşk cureyekî reşêlkan e

qelaştin

qelaştin/diqelêşe/bi-

qelêşe 1. dirandin 2. qul kirin

qelax 1. qûçê kermeyên jenandî 2. sarcîn

qelb [I] dil

qelb [II] qulebî, teqlîd, sexte ***“gayê qelb, barê giran hilnade”**

qelem amûra nivîsandinê; pênûs

qelembir/qelemtiraş amûra tûjkirina serê pênûsên darînî

qelemdank aman an jî tûrikê ku pênûsan di-kinê; pênûsdank

qelemon dikê elokan

qelemzirêç cureyekî pênûsên darînî ye û bûjena zirîçdar a di nava wê de dinivîse

qelend şert û heqên jinê ên ku ji bo zewacê dide pêşiya kesê xwestî ***“ke-ça mîran, bi qelendê gavanan nayê”**

qelend birîn şert û heqên jina ku hatiye xwestin diyar kirin

qelender jîr û jêhatî

qelenderî jîrtî û jêhatîtî

qeleş minexet û xayîn

qeleşî minexetî û xayîntî

qelew 1. stûr 2. kok

qelew bûn 1. stûr bûn 2. kok bûn ***“beq çiqas kok dibe, qûn ewqas lê qe-**

lew dibe”

qelew kirin 1. stûr kirin 2. kok kirin

qelibîn/dielibe/biqeli-

be 1. dan ber xwe û çûn 2. noqî tev bûn 3. wergerîn

-tê qelibîn 1. lê asê bûn 2. noqî tev bûn

qeliqandin/diqeliqîne/biqeliqîne 1. gêjomêjo kirin 2. nav tê dan 3. tehrîk kirin

qeliqîn/diqeliqe/biqeli-

qe 1. şaşopaşo bûn 2. niçîn

qelişandin/diqelişîne/biqelişîne 1. derizandin 2. dirandin 3. kirin çend biran

qelişîn/diqelişe/biqeli-

şe 1. derizîn 2. dirîn 3. bûn çend biran

qelizandin/diqelizîne/biqelizîne xwe vedizîn, fizirîn

qelizîn/diqelize/biqeli-

ze 1. lê telandin, pêdizkî bi rê ve çûn 2. li benda firsendekê man

qelî goştê qelandî ***“ji serê qijikan, qelî çênabe”**

qelîn/diqele/biqele 1. bi tîna germê req bûn 2. li ser agirî pijîn 3. ji ber bêaviyê çilmisîn 4. ji navê çûn, binevat bûn

qelisêl goştê di sêlê de qe-

landî; sêleqelî
qelişte **1.** derz **2.** cerx
3. qul
qelqeloşk nanê ku li ser
sêlê qelyaye û dema
xwarinê kirekir jê tê
qels **1.** zeîf **2.** lawaz **3.** jor
4. hejar **5.** yax
qelsemêr **1.** mêrê ku tenê
bi navê xwe mêr e **2.**
nemerde ku di lisfê mêr-
xasan de xuya dike **3.**
şindokê mêran **“bila
mêr bi destê mêran bêne
kuştin, ne bi destê qel-
semêran”*
qelsî zeiftî, lawazî, jarîtî
qelş **1.** derz **2.** cerx **3.** qul
qelûn darcixare
qemalax di rojên berfî de
nêçîra kewan a bê çek
**qemandin/diqemîne/bi-
qemîne** qemirandin
qematik pêçeka zarokê
qemb cewiyên zeliqê
qemç boçik, dûv, dêl
qemçik cureyekî baskê ku
ji çerm û têla zirav di-
hûnin da ku pê ajalan bi-
bezînin; şelaq
qemer rengê qehweyî yê
girtî
qemerdîn pestilê arûn-
gan
**qemirandin/diqemirîne
/biqemirîne** **1.** (*bi tîna
germê*) reng lê tarî kirin
2. kizirandin

qeraş

**qemirîn/diqemire/biqe-
mire** **1.** (*bi tîna germê*)
reng lê tarî bûn **2.** kizirîn
qemsî paşbêj
qemtik destmala hevrêşî-
mî ya biçûk
qemûşk qalikên birînê
qenc **1.** baş **2.** rind **3.** de-
lal
qencî **1.** başî **2.** rindahî **3.**
delalî **“qencî, qencyê
nas dike”*
qend şekir
qendav ava kelandî û xalî
ya ku şekir berdane tev
qendil çira
qenter amûra ku barên gi-
ran dikêşe
qentere stûna wekî lûle-
yeke dirêj
qepûşk şeytanok
qer rengê reş ê birqonek
qeram [I] taqet, mecal
-ji qeramê ketin ji qu-
dûm ketin
qeram [II] dervank
qeramûşk quncirok
**qerandin/diqerîne/bi-
qerîne** **1.** veterisandin
2. vepesirandin **3.** jan jê
birandin
qerar biryar **“dinya soz
û qerar e, ne behs û ba-
zar e”*
qerar dan biryar dan
qerase **1.** telhîn û dirêj,
tot û dirêj **2.** malêle
qeraş aşvan **“derde qe-*

qerax

rêş, av her ser êş”
qerax 1. kêlek **2.** kêleka çem û zeryayê
qerd qerz
qereçî 1. cingene **2.** qe-laçêker *“(keçika **qereçî** nabe xatûn”
qeresî gêlas
qerem leven, qamîş
qerf 1. henek **2.** tinaze, tirane
qerfi mizahî
qerfok henekbaz
qerimandin/diqerimîne /biqerimîne 1. westandin û ji qudûm xistin **2.** tevizandin
qerimîn/diqerime/biqerime 1. westîn û ji qudûm ketin **2.** tevizîn
qerisandin/diqerisîne/biqerisîne 1. tepisandin **2.** cemidandin
qerisîn/diqerise/biqerise 1. tepisîn **2.** cemidîn
qerîn/diqere/biqere dev jê berdan
qerîngan korîgan
qermeçandin/diqermeçîne/biqermeçîne bi ser hev de quvaştin
qermeçîn/diqermeçe/biqermeçe 1. xaromaro bûn **2.** xiltomilto bûn
qermeçok 1. xilimxaro **2.** xiltomilto
qernebît kelem
qeroş evîna hunerê

qerome darekî devçeşelî ku bi kêrî çemandina destikê gopalan tê
qerpal 1. pîne û potik **2.** zîvalzîvalî **3.** bi ser hev de rizîn
qerqaş çîlspî
qerqef avdank, badîn
qerqeşûn 1. pola **2.** tiştê pir hişk
qerqîlk qaxê xerûzeyan
qerqûde 1. skêlet **2.** kelax
qerqere qerqûde
qersîl cehê ter
qersûn dîzika devfireh
qert 1. giyayê qamir **2.** mirov û sewalê pîr
qert bûn 1. (*giya*) qamir bûn **2.** (*mirov û sewal*) pîr bûn
qertaf [I] (*r*) îlaweyên ku wateyeke nû didin peyvan
qertaf [II] hingivê herî nû yê mêşa hingivî
qerwaş berdestiya jin; cêrî
qerz tiştên ku heta maweyeke diyarkirî hatiye hildan; deyn
qerzdar deyndar
qesab 1. goştfiroş **2.** kesê ku serê sewalên ku goştê wan tê xwarin jê dike, digure û kelepîçe dike **3.** kujerê bêrehm
qesd 1. arman **2.** niyêt
qesel bistê giyayê çinandî

yê ku li erdê maye; qir-
şik
qesem sond
qesik bûjeneke ku dişibi-
he tevna tevnepîrkê û
hin kurmikên bihukan
asteke jiyânê di nav de
dimînin
qesil şanişîna li pêşiya
malê
qesîs 1. xesîs 2. çiriz 3.
bexîl
qesp [I] xurme *‘‘diyarî
qesp in, şûndiyarî hesp
in’’
qesp [II] biçêxeke ji zêrî
qespi firindeyek e
qesr koçk û sera
qesrawî wekî koçk û sera-
yan
qest [I] meqsed, mebest
-bi qesta yekî/tiştêkî bi
mebesta yekî/tiştêkî
qest [II] derew
-ji qestan qestîka
qestbane qestîka
qestîka bi derewînî
qeşa cemed
-qeşa girtin cemidîn
qesadank amana ku ce-
medê dîkinê
**qesartin/diqeşêre/biqe-
şêre** qaşil spî kirin, qa-
lik jê xistin
qeseng 1. bedew 2. rind
qesmer 1. olintî, selemtî
2. bêkesayet *‘‘gur pîr
dibe, dibe **qesmerê** ro-

viyî’’
qet [I] qe
qet [II] werisê kinik; qetik
-qet û bend şîrît û kindir
qetab pêvek
**qetandin/diqetîne/bi-
qetîne** 1. qut kirin 2.
qurçimandin 3. quraftin
4. dirandin
qetik werisê kinik ê ku pê
bar û piştî tèn girêdan
qetîn/diqete/biqete 1.
qut bûn 2. peritîn 3. qur-
çimîn 4. qurifîn 5. dirîn
*‘‘av di cihê gelş de **di-
qete**’’
qetl kuştina bi neheqî
*‘‘**qetla** mêran, li erdê
namîne’’
qetl kirin bi neheqî kuş-
tin
qetmer tetqal
qetran 1. qîr 2. rengê reş
qetran kirin qîr kirin
qetûf selika tiriyan
qevd [I] baq, destî
qevd [II] destîka kêr, şûr û
hwd
qevdik dûvçik
qewad qebrax, deyûs
qewal serokê êzdiyan
qewan alava ku newayan
tomar dike
qeware 1. qalib 2. teşe,
dirûv 3. qeys 4. birîna
kûr
qewarok erdê kifşkirî
qewartin/diqewêre/bi-

qewaztin

qewêre qewirandin
qewaztin/diqewêze/bi-qewêze 1. bi ser re gav kirin 2. bi ser re bazdan
qewimîn/diqewime/bi-qewime 1. bûn 2. pêk hatin 3. rûdan
qewirandin/diqewirîne/biqewirîne 1. cehimandin, deherandin 2. dehfandin, veder kirin
qewitî 1. tembîh 2. şîret 3. hêvotin
qewitî lê kirin 1. tembîh kirin 2. şîret kirin 3. hêvotin
qewîn 1. qayîm 2. şidiyayî 3. muhkem
qewl 1. gotin 2. peyv 3. salix ***“qewlê Nebî, sê caran e”**
-bi qewlê mezinan bi gotina pêşyan
qewm millet, gel ***“qewma kewê, kurmê hev e”**
qewnik kundirê avê
qey 1. tu dibeji hema wisa ye 2. dibe ku wisa be ji
qeyar bûjena zeliqandina amanên ji kaxetîtê
qeyd amûra girêdana piyên hêsîr û girtiyên
qeydik [I] bazinê ku davêjin stû an jî piyan û pê girêdidin
qeydik [II] 1. movika ku destan bi milan ve girêdide 2. movika ku piyan

bi ligan ve girêdide
qeyd kirin 1. zincîr kirin 2. tomar kirin 3. nivîsîn
qeyran 1. buhran 2. alozî
-qeyrana aborî 1. lawaziya îqtisadî 2. kêmdubarî
qeyre 1. kesê navsere 2. maldemayî; nezewicî
-qeyre bûn di mal de man û şû nekirin
qeyrejîn/qeyremêr jin û mêrên ku heta temenê navsaletiyê şû nekirine
qeys pîvan
qeysik darikên ku kêmlibat didin bin milên xwe da ku pê bimeşin
qeysî arûng
qeytan cureyekî qumaşê birqonek î kêmbere û pê dora pirtiyên tê neqîşandin
qez hevrişim
qeza 1. biryara Xwedê ya di heqê yekî de 2. bobelat 3. xeletiyêke ji ber xemsariyê ***“roj diçe, qeza naçe”**
qezaz 1. hevrişimfiroş 2. kincdirû
qezî kirin axaftin
qêxane hêkerûn
qêrqaş bi berahî
qible li her dera cîhanê îstiqameta Kebeyê
-qibleya xwe şaş kirin xurifîn û ji rastiye averê bûn

qinik

qiblename rûgehnaş
qiç/qiçik [I] 1. hindik 2. biçûk
qiç [III] ling
qiçi cureyekî çereya ku nepijî tê xwarin
qiçrût lingtazî
qidik/qidqidik rewşa ku ji ber temasa destekî biyanî li hin cihên hasas dikeve û kenê mirovî tê
qidûm [I] awa, tehr, celeb
qidûm [II] taqet, hêz
-qidûm şikestin 1. bêhêz man 2. ser û sîçe xera bûn
qijik 1. cureyekî firindeyan e 2. reben **“ji serê qijikê, qelî çê nabe”*
qijilandin/diqijilîne/biqijilîne qijirandin
qijilîn/diqijile/biqijile qijirîn
qijirandin/diqijirîne/biqijirîne 1. di rûn de sor kirin 2. tîna germê zêde kirin 3. pir derew kirin
qijirîn/diqirile/biqirile 1. di rûn de sor pijîn 2. tîna germê zêde bûn 3. şer giran bûn
qijnik qirnî
qilalî panêr û notirvan
qilalî kirin payîn û notirvanî kirin
qilamcîk çivîkek e
qilç 1. di lîstikê de serkeftin 2. xwar 3. cihoka avê

-qilç kirin 1. di lîstikê de jê birin 2. xwar kirin
-qilç qut kirin xwar birîn
qilêr qirej, nepaqij
qilêwî feraq
qilik kilîla darînî ya deriyan
qilinc kirin (*ji ber serma an jî nexweşiyê*) xwe guvaştin hev
qilî bûn xidîkîn
qilîç tiliya herî biçûk a dest û piyên mirovan
qiloç stroyên heywanan **“gayê ku qiloçê xwe li dîwaran bixe, rojekî dê qiloçê wî bişkê”*
qilozan qulopanî
qilpik îskînîkirina ji ber têrbûnê
qilqilik cureyekî kilîlên darînî ye
qilqilîç qilîç
qilûmik goc, qop, kop
qimar 1. lîstina ser tiştan 2. merca bi berdêl
qimarbaz kesê ku qimar dilîze **“kesî negotiye: ‘ev mala dizan û qimarbazan e’”*
qimil cureyekî kêzikan e
qinare debaxane, mezbehe
qinc bi dirêjahî
qincok xêza bi dirêjahî; hêlîlar
qinik cihê ku mirîşk, qaz û werdek lê tên êwiran

qinût

- din, pin/pinik
qinût çikûs, bexîl
qinyat/qinaet 1. bawerî
2. qîmpêanîn *“ji axê pirtir tuneye, mar bi **qinaet** jê dixwe”
qir 1. mirin 2. kuştin
qiraç çapa navbera du xêzên ku hev dibirin
qirak qijika reş
qirar qerar *“hesp bi hefsaran, mêr bi **qiraran**”
qirask 1. ziyandar 2. belâ bêpere ya ku bi pêşîra xelqê ve digire 3. letemeya rûyan 4. kesê ku miseletî serê xelqê dibe *“xwedî kir bi destê xwe, kir **qiraskê** serê xwe”
qir bûn 1. mirin û tune bûn 2. binçirk lê qelîn
qirç dengê şikestina dar, lek, hestî û tiştên req
qirçandin/diqirçîne/biqirçîne dengê qirçîniyê pê xistin
qirçeqirç dengê domdar ê sotina daran, teqîna guleyan an jî hûrbûn û şkestinê
qirçên 1. dengê ku ji ber egera rakêşan an jî vekirina movikên laşî tê 2. dengê şikestinê
qirçînî qirçên
-qirçînî pê ketin şîrqînî pê ketin û şikestin an jî ji hev derketin

- qird** cureyekî heywanan e û ji bilî peyivîne hemû bizavên mirovan dubare dike
qirdik 1. sersar 2. rêşkenî 3. jina ku navê wê bi nebaşiyê derketiye
qireqir dengê mirîşka berhêk
qireqir kirin (*mirîşk*) berî hêk-kirinê qîjeqîj kirin
qirêj 1. qilêr, nepajij 2. lewitî
qirej bûn 1. qilêr bûn 2. lewitîn
qirêj kirin 1. qilêr kirin 2. lewitandin
qirêjok kesê ku ji gemar û gemariyê aciz nabe
qirên şer û pevçûn
qirik qewrî, stûqulk
-qirika dirêji kêrê kirin ji mirinê netirsîn
-qirik ziwa bûn 1. pir tî bûn 2. gewrî qirqîçîn 3. ji tirsan qutifîn
qirnî geneyên hûrik; qijnî
Qirjal Bircê Duvpişkî
qir kirin 1. kuştin û tune kirin 2. kuta kirin 3. kok lê qelandin
qirneqos qirneqot
qirneqot texterewan
qirp dengê şikestinê; xirt
-qirp bûn şikestin
-qirp kirin şikandin
-qirp şikestin ji nişkê ve xirt şikestin

qîm

qirpik qilpik
-qirpik jê hatin ji ber têr-
bûnê iskînî pê ketin
qirqîçandin/diqirqîçîne
/biqirqîçîne 1. dev û
ziman lê ziwa kirin **2.** tî
kirin
qirqîçîn/diqirqîçe/bi-
qirqîçe 1. dev û ziman
lê ziwa bûn **2.** tî bûn
qirş têlên giyayê ziravik
-qirş û qal gildîn û arekê
binê giyayî
qirşik qirşên hûrik
qirt 1. parçe, piç **2.** bertîl
3. hîlebaz
-qirt xwarin bertîl xwarin
qirtik qalikên ku bi ser bi-
rînan ve çêdibin
-qirtikên porî pirtikên ku
ji çermê seran dadiweşe
nav porî
-qirtik dan qalik dan
qirtî hîlebazî, qulebazî
-qirtî li serê yekî kirin
qulebazî li serê yekî ki-
rin
qise kirin 1. behs kirin **2.**
qal kirin ***“bav ji bajêr tê,**
law jê re **qise dike”**
qisim 1. beş **2.** par **3.** bir
qisimqere kirin 1. par-
parî kirin **2.** belawela ki-
rin
qismet nesîb ***“kes nikare**
qismetê kesî bixwe”
qitî ecûr
qiyame hevraz

qiyamet jîndarbûna piştî
mirinê ***“ez he me û qi-**
yamet im”
-roja qiyametê (ji *bo he-*
mû mexlûqetan) roja jîn-
darbûna piştî mirinê
qîç [I] çavê korevîçkî
-qîç bûn çavkortik bûn
-qîç kirin çavê xwe nêzîkî
girtinê kirin
qîç [II] 1. bilind **2.** bel **3.**
derkeftî
-qîç bûn 1. bilind bûn **2.**
bel bûn **3.** diyar bûn
-qîç kirin xuya kirin
qîçik zerê vekirî; rengê
kayê
qîçilokî 1. zerotankî **2.**
kesê ku ji ber nexweşiyê-
kê rûyê wî zer bûye
qîjandin/diqîjîne/biqî-
jîne 1. qîrandin, awaze-
ke bilin jê derxistin **2.**
zêrandin **3.** giryandin
qîjîn/diqîje/biqîje 1. bi
awazeke bilind bang
dan; qîrîn **2.** zûrîn **3.**
girîn
qîl di tûşa dawiya lêvan de
du diranên jorîn û du-
yên jêrîn ên ku tûjtirên
diranan e
-qîlê xwe di yekî de çî-
kandin kesek kirin ber
lepê xwe û pê karîn
qîm 1. têrî **2.** razîtî
-qîma xwe pê anîn 1. jê
çavtêr bûn **2.** jê razî bûn

qîmet

-qîm kirin têtê kirin

qîmet 1. qedr 2. biha 3. giramî

qîq [I] 1. çik 2. ziq 3. şek

-qîq rabû şipê 1. çik rabû ser piyan 2. rabû şekan 3. li ser piyan ziq bû û sekinî

qîq [II] 1. mok û hestî; kelax 2. lawaz 3. kesê bejn-dirêj

qîq bûn bûn mok û hestî; bûn kelax

qîqeçiq dengê dikan

qîr [I] bûjeneke ji niftê ya ku dirijînin ser xîçên riyan da ku ji hev belav nebin

-qîr û qetran reş û tarî

-qîr û sîr bela û şetele

-qîr kirin xîç û xîştore rê bi qetranê tepisandin hev

qîr [II] qîj **“hevalê qîrê, nikilbigû ye”*

qîrandin/diqîrîne/biqîrîne qîjandin

qîrîn/diqîre/biqîre qîjîn

qît 1. çiqil 2. bel û ber çavan; qîç

qîtik 1. çiqilk 2. gilê

qîz keç **“qîzê bixwaze bi dilê kalan, hespê bikire bi dilê xortan”*

qîzap keça apî

qîzmet keça metê

qîzخال keça xalî

qîztî 1. keçinî 2. keça bi-rayê bûkê

qoç [I] 1. qiloç 2. careke lêxistina ajalên biqiloç; tel

-dan ber qoçan bi qiloçan dehf dan

qoç [II] kemîna ku ji bo nêçîra ajalên kovî tê danîn; dafika dirindeyan

qol [I] 1. dûvkinik, boçkinik 2. huçikqol

qol [II] 1. car, teql 2. bir

-vî qolî vê carê

qolinc 1. kulang 2. êşa ku

dikeve kulangan

-qolincê yekî şikandin (*da ku êşa sermilan bê birîn*) kesek di kulangan de guvaştin

qopçe cureyekî bişkojkên dubeşî ye û beşa biserî bi beşa biqul ve dizeliqe

qopik binikên baçikan

qoqiz 1. qirtik 2. girtik

qor [I] kalê hophopo/hiz-hizî; keftor

qor [II] 1. şîştir, rêz, dor 2. ref

qorç qoç **“qorç, ji beran re ne bar in”*

qorede heywanê jar; yax

qoreqor oreor

qorên orên

qorik hêt, qarçik

qorî çaydank

qorzî gihaneka du xêzên ku rastî hev tên; çivange,

qulizên

goşe ***kevrê giran, kevirê **qorziyê** ye”
qose darcixare, qelûn
qoş (*giyanewer*) derxistina tiştê hundir
qoş dan xwe 1. (*sewala ku dizê*) zor dan têjikê da ku derkeve 2. (*jina ku diwelide*) zor dan zarokê da ku derkeve 3. (*gîre*) zor dan gemarê da ku derkeve
qot [I] 1. hop, balûle 2. parî ***gur, bi du **qotan** namire”
qot [II] gupika çiyê; lûtke
qotik [I] nexweşiyêke xedar e; xeneqûtik ***qehr û **qotika** dinyayê naqede”
qotik [II] 1. kêrt, gir 2. serî
qotik [III] binika baçikê
qotik [IV] 1. derd, kul 2. gotina tûj ***xerab ji kul û **qotikan**, baş jî ji dost û yaran xalî nabin”
qotik [V] 1. şeşar 2. kevnegêzî
qotik [VI] kurmekî doranan e
qotik [VII] goc
qube avahiyê ku li ser banê mizgeftan di şeweyê nivê hêkekî de tê çêkirin
Quds bajarê pêxemberan ê li Filistinê ***mirov bi

pirsê, diçe **Qudsê**”
qul 1. kun 2. derz 3. qeş 4. cerx 5. tîş *****qul** fireh bibe, pîne nagire”
qulac maweya ji sermilkî hetanî sertiliyên milê din
qulbik lenger, xepar
qul bûn 1. kun tê de çêbûn 2. derizîn 3. qelişîn 4. cerx pê ketin 5. tîştîştî bûn
qule ker û hespê ku rengê wan belekiyêke ji reş û zer pêk tê
qulebaz kesê ku karên têvel dike û hîleyan tîne serê xelqê
qulebazî fêlbazî, sextekarî
qulefîskî rûniştin li ser simûçkan rûniştin
qulibandin/diqulibîne/biqulibîne 1. wergerandin 2. vegerandin 3. çil-misandin
qulibîn/diqulibe/biqulibe 1. wergerîn 2. vegerîn 3. çilmisîn
quling balindeyêke lingdirêj e ***çi tê serê **qulingê**, ji qajîna qulingê ye”
qulik kunên biçûk ***gûmişk, di **qulikên** dîwaran de pir in”
qulizên 1. gazî û hewariya komelî ya di demên ku bûyereke bi tirs an jî

qul kirin

nexweş rû dide; hêwirze
2. di rewşên awarte de dengê dûdika hişyariyê
qul kirin 1. kun tê de çekirin **2.** derizandin **3.** qelişandin **4.** cerx pê xistin **5.** tîştîşî kirin *‘‘baranê erd şil kir, zîpîke erd **qul kir’’**

qulopanî destdanîna erdê û qewaztina çep an jî rast; teqle

qulopanî kirin dest danîn erdê û bi ser an jî bin xwe re qewaztin

qulopilo sixtopixto

quloz 1. bilind **2.** hevraz *‘‘gotin: ‘dîno heştirme çi ye?’; got: ‘serberjêra qûn-**quloz’’**

qulozan qulopanî

quloz bûn 1. bilind bûn **2.** hevraz bûn *‘‘nifirên ku **quloz bûne** ezmanan, bi şun de vedigerin xwedanan’’

quloz kirin 1. bilind kirin **2.** hevraz kirin

qulp 1. destikê girtinê yî çemberkî; çembil **2.** kuna bişkojkan *‘‘belaya xelqê ji dûrê tê, ya me ji ber **qulpa** tûrî tê’’

-qulpa çavan kortika çavan

-qulpa derziyê kunika ku şûna bendtêrekirinê ye

-qulp pê ve kirin bi îftirayekê soxî kirin

qulqule rizde

qulqulî 1. tîştîşî **2.** kun-kunî

qumaş pîneyê ku jê kinc û hwd tèn çekirin; pirtî

-ma qumaşê alê ye? çira ewqas bibiha ye?

Qunbere stêrkeke ku di nîveka havînê de dertê û pir bi şemal e; Qurix

qunc kunc

-quncê jorîn di civatan de cihê payebilind

quncal qulac

quncik kuncik

quncirandin/diquncirîne/biquncirîne bi tiliya beranekê û şehadetê berk guvaştin

quncirûk careke quncirandinê

quraf tirs û xof

quraftin/diqurêfe/biqurêfe [I] **1.** badan **2.** tewandin **3.** guvaştin **4.** tirî çinîn

quraftin/diqurêfe/biqurêfe [II] **1.** bêhaviil man **2.** ji ber tirs û dehşetê bêqidûm bûn **3.** jan kêşan

Quran pirtûka pîroz a ola îslamê

qurban 1. sewala ku ji bo Xwedê hatiye serjêkirin **2.** cangorî *‘‘ker nabe

qurban, bihayê kerê dibe
qurban"

-qurbana vî kurî, teşt firot legan kirî zarokê bêxêr, tiştê giranbiha di riya tiştê erzan de dimezêxe

-qurban dan 1. (*ji bo Xwedê sewaleke ku bi kêrî qurbanan tê*) ser jê kirin

2. gorî kirin

-qurban kirin gorî kirin

qurcûm giyayê ku ber ajalan dimîne û ji bo şewateyê tê bikaranîn

qure pozbilind

-qure bûn pozbilind bûn

-(xwe) qure kirin xwe kizeve kirin

qureder nifrîneke di wateya "jehrê bixwe!" an jî "hiş be!" de ye

qurequr dengê beq û zikê vala

qurequr kirin beqê û zikê vala deng derxistin

qurf qamîşê ku terîterî tê çinîn; levenê zirav

qurfik selik

qurifandin/diqurifîne/biqurifîne (*tiştê hişk*) bi tewandinê qut kirin

qurifin/diqurife/biqurife (*tiştê hişk*) bi tewînê qut bûn

Qurix Qunbere

qurm 1. zikê darê yî qelw

2. gewdeyê darê

qusan

"agirê gur, di **qurman** de ye"

qurmiçandin/diqurmiçîne/biqurmiçîne guvaştin û pelixandin hev

qurmiçîn/diqurmiçe/biqurmiçe ji ber guvaştinê civîn û pelixîn hev

qurnaz kone

qurnazî konetî

qurom bûn bêpêjn û bêtevger bûn; lev piçikîn

-(xwe) qurom kirin bêpêjn û bêtevger bûn; xwe gilê kirin

qurqurbeg 1. seg

2. kûçik (*mêr*)

2. lotê (*jin*)

"ji heft salan salek, aîdî **qurqurbegê** ye"

-kurê qurqurbegê kûçikê kurê kûçikan; segbav

qurt gum, fir

qurtandin/diqurtîne/biqurtîne 1. di gewriyê de berjêr kirin

2. fir kirin

qurtik berkurk

qurût 1. di lîstikê de jêbirin; fit

2. peyveke ku ji sewalan re tê gotin ku avê vexwin

qurût bûn 1. di lîstikê de jê çûn; fit bûn

2. (*sewal*) hucûmî avê kirin

qurût kirin 1. di lîstikê de jê birin; fit kirin

2. (*mirov*) sewal bi fitefite vexwendin avê

qusan pîrotan

qusandin

qusandin/diqusîne/bi-qusîne [I] 1. kurtisan-din 2. birîn

qusandin/diqusîne/bi-qusîne [II] xwîn an jî şîr wekî kersengan kirin

qusîn/diquse/biquse 1. xwîn an jî şîr kerseng-kersengî bûn 2. kurtisîn

qut 1. birî 2. qetiyayî

qutb 1. serok 2. ji hemûyan mezintir 3. cemser

qut bûn 1. qetîn 2. jê bûn

qutifandin/diqutifine/biqutifine bi tirs û xofê bêtevger hiştin

qutifî kesê ku ji ber tirs û dehşetê nikare xwe tev bide

qutifîn/diqutife/biqutife ji ber tirs û dehşetê di cih de rawestîn û neleqîn

qutik cureyekî kincan ê bimil e; mîntan

qutim qurmê darê

qut kirin 1. birîn 2. qetandin 3. jê kirin “darê, di bin xwe ve **qut meke**”

quwet hêz, şiyar

quz endamê mêzatiyê; şilepor (*mirov*), za (*ajal*)

quzfiroş qewad, qebrax

qû cureyekî teyran e

qûç 1. tiştên li ser hev jendandî; gutle 2. komeke keviran 3. tijî û dagirtî

“mala zêran pûç e, mala mêran **qûç** e”

qûç bûn 1. bi ser hev de kom bûn 2. tijî bûn

qûç kirin 1. li ser hev jendandin; bi keys kirin 2. tijî kirin

qûn 1. qul 2. kun 3. tilora ku gemara hundir davêje derve “**qûn**, bi qûnkaşkê ji kîrî xelas nabe”

-qûn pan kirin 1. qelew bûn 2. niyêta rabûnê nekirin

-qûnê bi min re neyê, bîna genî ji te tê quretiya bi malbatê qebûl nekirin
qûndare pêlavên çêrmînên ku nalçeyên wan darî-nî ne

qûnde/qûnek 1. mêtê ku qûna xwe dide gadan; lûtî 2. jina ku mêran berdide ser xwe; qehbik, fahişe

qûndetî/qûnektî 1. lûtîtî 2. fahişetî, qehbiktî “di-zî bi nanekî, **qûndetî** bi ramûsanekî”

qûnek qûnde

qûnfireh 1. qûnfireh 2. bêxîret

qûngiran qelewê teral

qûntar bintar

qûş bendê ku zînê hespê li binzikê girêdide “heke nanê şil ket zikê meriyan, **qûş** xwe ranagirin”

-qûş li yekî teng kirin
xeneq lê şidandin
qûşxane beroşa bêçembil
qût 1. xwarin 2. xurek 3.
alifê mirîşkan

qûze
-qût xwarin û ji qûnê
bûn faydeya bênamûsi-
yê dîtin
qûze cihê ku tav jê nagire;
talde

R

r/R tîpa bîst û yekemîn a alfabe ya kurdî ye; dengdareke ku cîderka wê diranî ye, awayê belavbûna wê herikî û lertzokî ye

ra[I] reh

ra [II] 1. fikr, hizr 2. çare

-raya giştî fikra her kesî; ramana gelemper

-ra jê bûn çareser bûn

raber pêşber

raber kirin 1. rave kirin 2. araste kirin 3. pêşandan

rabezîn/radibeze/rabeze 1. êrîş kirin 2. pevçûn, lêk dan

rabihartin/radibihêre/rabihêre 1. bi yekî re heta cihekî çûn 2. bi yekî re baş derbas kirin

rabihîstin/radibîze/rabihîze 1. hîs kirin 2. têderxistin 3. pê zanîn

rabirdû raborî

raborî 1. dema borî û çûyî 2. serpêhatî

rabûn/radibe/rabe 1. bilind bûn 2. hilqetîn *"li mala dînan, **rabûn** hev

bi pehînan"

-rabûn şek 1. (*sewal*) rabûn ser lingên paşîn û çik sekinîn 2. (*sewal*) li hev xistin

raçandin/radiçîne/raçîne 1. tov reşandin 2. tevn çêkirin

raçav bendeman

raçav kirin payîn

radan/radide/rade 1. pêvedan 2. lê dan 3. gayîn

rade 1. ast, pile 2. derece, merhele

rader (*r*) mesderê lêkerê

radest di destan de; teslîm

radest bûn ketin destan; teslîm bûn

radest kirin dan destan; teslîm kirin

rageş kesê ku bi rageşiyê ketiye

rageşî nexweşiyê vekişîna rehên laşî ye û pêketiyê wê zû bi hêrs dibe

ragihandin/radigihîne/ragihîne 1. şandin 2. salix dan 3. dan zanîn

ragihiştin/radigihêje/

ragihêje xwe gihandin tişteki
ragirtin 1. vekişandin **2.** bêhnfireh bûn
-xwe ragirtin tehemul kirin
raguhastin/radiguhêze /raguhêze ji cihekî hildan û danîn cihekî din; neql kirin
rahatin/ratê/rabê hînî tişteki nû bûn
rahejandin/radihejîne/rahejîne tişteki bi tundî leqandin û hejandin
rahêl 1. cihê rajorîn **2.** devera jorîn
rahêlan/radihêle/rahêle li pey tişteki ketin
rahiştin/radihêje/rahêje 1. xwarî tişteki bûn û hildan **2.** wergirtin
-rahiştin darê û dar bi dest ve hatin pir xurt bûn
rajêr aliyê jêrê
rajor aliyê jorê
raketin/radikeve/rakeve 1. razan **2.** paldan **3.** ramedîn **4.** nivistin “gava Xwedê bide ha rakeve, ha **rakeve**, gava ne de ha li ba keve, ha li ba keve”
rakêşan/radikêşe/ra-kêşe ragirtin, vekişandin
-rakêşana zevînî hêza erdê ya ku tiştan ber bi

xwe ve dikêşe
rakirin/radike/rake 1. bilind kirin **2.** hilkirin **3.** hilqetandin
rakişin/radikişe/rakişe vekişin
raman 1. têgihîştina kar, kiryar, gotin û hwd; fikr, hizr **2.** pokinîn
-raman û beyan dîtînî û şrove
ramedandin/radimedîne/ramedîne 1. velezandin **2.** razandin
ramedîn/radimedede/ramede 1. velezîn **2.** razan
ramîn/dirame/birame 1. hizr kirin, fikirîn **2.** pokinîn
ramûsan paç “jina xelqê **ramûsanek** e, hespê xelqê meydanek e, kinca xelqê roj û danek e”
ramûsandin/radimûsîne/ramûsîne paç kirin
ramyar siyasetvan
ramyarî siyaset
ran endamê ji çokê hetanî kemaxê “berfa hûr, xwe avête **ranê stûr**”
ranan/radine/rane 1. dîwar bilind kirin **2.** serê banê avahiyekê bi keres-teyê pêwist ava kirin
ranik rana biçûk
rapêçan/radipêçe/rapêçe 1. tişteki li tişteki din

raperişandin

alandin **2.** paçik kirin
raperişandin/radiperişine/raperişine darijtin, darotin

raperîn/radipere/rape-re **1.** ser hildan **2.** pêngav avêtin

rapêç bapêç

rapêçan/radipêçe/rapêçe li dorê alandin

rapêçin/radipêçe/rapêçe li dorê alîn

rapêlk cureyekî haletên çandiniyê ye û pê giyyayê dirûtî komî ser hev dikin

rapêş kirin **1.** nîşan dan **2.** pêşkêş kirin

raqetandin/radiqetîne/raqetîne **1.** jê dûr xistin **2.** jê veqetandin

raqetîn/radiqete/raqete **1.** jê dûr ketin **2.** jê veqetîn

rarûyî yekî ketin **1.** nav tê dan **2.** ji rê derxistin

raser aliyê fêzê

rasernav sernavê mijarê yî ku datînin jora nivîsê

rasine weris

raspartin/radispêre/raspêre **1.** emanet kirin

2. pala xwe dan

rast **1.** neçewt **2.** durist **3.** heqîqet **4.** meydan **5.** pêşber ***“mirin tê rastê, çavê tevan li revê”**

-bi rastî di heqîqetê de

-rastî hev hatin **1.** pêrgî

hev hatin, hev dîtin **2.** hevrû bûn **3.** çav pê ketin ***“goşt, rastî kesê bi diran tê”**

rastbîn kesê ku heqîqetê nas dike

rastek amûreke pîvandî nê ya ku ji dar an jî lekê tê çêkirin û pê dirêjahiya xêzan tê pîvan; rastkêş

rasteqîn heqîqî

rasterast **1.** yekser **2.** derbest

rasterê riya ku xulpî tê de tune ye û li ser ramaneke baş ava bûye

rasterê bûn **1.** ketin riya rast **2.** averêyî ramaneke baş bûn

rasterê kirin **1.** danîn ser riya rast **2.** averêyî ramaneke baş kirin

rastexêz xeta ku rasterast hatiye kişandin

rastênhev xêzikên ku bi berayî dirêj dibin û bê payan in

rastgir muhafezekar

rastgo sadiq, rastbêj ***“ku-mê rastgoyan, tim qeti-yayî ye”**

rasthatin tesaduf

rasthatinî tesadufî

rastî **1.** heqîqet **2.** neçewtî **3.** duristî ***“rastî, tehl e”**

rastker kesê ku nivîsan ji aliyê rêziman, xalbendî û rastnivîsê ve sererast

dike
rastkêş cedwel, xêzkêş
rast kirin 1. têkûz kirin
 2. sererast kirin *“heke mar xwe **rast neke**, di kunê de naçe”
rastmane 1. rasterast û yeksere 2. bê derew û ne qestbane
rastnivîs (*r*) îmla, vekît
rateqandin/raditeqîne/rateqîne bi darê zorê gewirandin
rateqîn/raditeqe/rateqe xwe ber darê zorê raneqirtin û revîn
rav 1. werzîşa girtin an jî kuştina sewalên kovî; nêçîr 2. nîşaneyê ducaniya jinan a ku wekî belekiyekê di rûyê wan de xuya dibe
rava nîşan
-ravayî yekî kirin nîşanî yekî kirin
rave şîrove
ravekar şîrovekar
ravekew nêçîra kewan
rave kirin şîrove kirin, îzah kirin
ravgeh nêçîrgeh
ravker nêçîrvan
rawe (*r*) teşeya lêkerê
-raweyên pêşkerî di hevokê de teşeya deman nîşan dide
-raweyên daxwazî di hevokê de karê ku tê nîgaş-

kirin nîşan dide
rawest 1. navber 2. careke bêhnvedanê
rawestan sekn
rawestandin/radiwestîne/rawestîne sekinandin
rawestgeh cihê sekinînê
-rawestgeha dagirtina sotemeniyê cihê ku navgînên raguhastinê lê sotemeniyê hildigirin
rawestîn/radiweste/raweste sekinîn
raweşandin/radiweşîne/raweşîne 1. şek lê dan, lê xistin 2. belav kirin
raweşîn/radiweşe/raweşe 1. lê ketin 2. belav bûn
rawêj [I] 1. texmîn 2. zen 3. bîrbirin 4. şikbirin
rawêj [II] 1. şêwr 2. hêvotin
rawêjer 1. şêwirmend 2. hêvojkar
-rawêjerê leşkerî şêwirmendê eskerî
rawêjerî 1. şêwirmendê 2. hêvojkarî
-rawêjeriya bazirganiyê saziya şêwirmendiyên têkildarî ticareta navxweyî, neteweyî û navneteweyî
rawêjgeh 1. saziya şêwr û hêvotinê 2. civata

rawêj kirin

- şêwr û hêvotinê
rawêj kirin 1. pê şêwirîn
2. ji dêv axifteyeke berdar hildan
rawêjî 1. têkildarî şêwr û hêvotinê 2. texmînî
raxistin/radixîne/raxîne 1. danîn erdê 2. rapêşandin
raxît bihuk
raye 1. hêzdarî 2. desthilatî
rayedar peywirdar
rayedarî peywirdarî
-rayedariya zagonسازیê peywirdariya qanûndanînê
rayêl xeta gêreba, telefon û hwd; têt
-rayêl kirin bi dirêjahî raxistin erdê
rayêx fersîk û raxistinên nava malê
rayîş kar û barên ku her kes pê qayîl e
-rayîşa bazarê rêbaza danûstanê
raz sir, bîs
razan/radize/razê 1. paldan, nivîn 2. veketin, ramedîn 3. welidîn *av û agir radizên, dijmin **razaze**
razandin/radizîne/raxîne 1. nivandin, telexewî kirin 2. ji bo karekî dirav mezaxtin
razanxane jûra nivistinê

- razber** tiştê ku ne berbiçav e
razepeyv peyv û nîşaneyên ragihandinê yên ku tenê ji aliyê xwediyên bikarhêner ve tên zanîn
-razepeyv avêtin ber (*da ku tu kes pê nehese*) jê re şifreyek çêkirin
razgir kesê ku ragihandinên rêvebirekî bi rê ve dibe
razî 1. pejirandî 2. qebûlkirî 3. sertewandî *her qazî, ji xwe **razî**
razyane cureyekî çêreya ku di dermansaziyê de tê bikaranîn
reben 1. belengaz 2. xizan, feqîr 3. bêsiûd
rebenî 1. belengazî 2. xizanî 3. bêsiûdî
rebeq bi hev re, li ser hev, pêk ve
-ev deh salê rebeq in ku ev deh salên li ser hev in ku
ref 1. komeke çivîkan 2. dor 3. rêz 4. depeke ku bi dîwarî ve tê qayîm kirin û tişt li serê tèn rêz kirin *her teyr bi **refa** xwe re ye
refandin/direfine/birefine xalîçeya qulbuyî hêvîs kirin
refank refa dîwarî
refes çirtikavêtina sewa-

lên çarpê bi lingên pa-
şîn; lotik
refes kirin çirtik avêtin,
 lotik avêtin
reftar 1. helwest **2.** tevger
reg rehên dar û çêreyê
regez 1. nijad, irq **2.** nifş
regezperest netewepe-
 rest
reh 1. kok **2.** rêşî **3.** rêç
-reh û rêşiyên xîretê tê
de nebûn ji sehek û
 hestên rêzdarîyê bêpar
 bûn
-reh lê ranebûn hêmanên
 mêranyê tê de nebûn
reha tiştê ku bêguman dê
 biqewime
rehek nebat
reheknasî zanistên ku
 pisporiya wan hêşina-
 hiyên li ser rûyê zevînê
 ne
rehet 1. aram **2.** mezbût
3. bihuzûr **4.** xweş
rehetî 1. aramî **2.** mez-
 bûtî **3.** bihuzûrî **4.** xweşî
 *‘‘nizanim, rehetiya can
 im’’
**rehidandin/direhidîne/
 birehidîne 1.** êşandin
2. azirandin
**rehidîn/direhide/bire-
 hide 1.** êşîn **2.** azirîn
**rehilandin/direhilîne/
 birehilîne** lerizandin
**rehilîn/direhile/birehi-
 le** lerizîn

rendol

rehik di lêş de riyên xwî-
 nê yên ziravik
rehjen avêtina dilê sax;
 nebiz
rehjenî avêtina dilê giya-
 neweran
rehn 1. nerm **2.** şil **3.** ava
 wê zêde *‘‘girara rehn, ji
 kêmdanî ye’’
rehnayî 1. nermî **2.** şilayî
3. avî
rehn bûn 1. nerm bûn **2.**
 şil bûn **3.** ava wê zêde
 bûn
rehn kirin 1. nerm kirin
2. şil kirin **3.** av lê zêde
 kirin
rejî gerandina karekî ji ali-
 yê kesekî an jî komekî ve
remezan di îslamê de me-
 ha rojgirtinê
remil 1. xîz, teqû **2.** fal
remildar falavêj
remz nîşane
renc 1. azar, eziyet **2.** ked
3. şkênc
rencber 1. kedkar, zeh-
 metkêş **2.** sexbêrê sewal-
 an û çandiyar *‘‘renc-
 ber û maldar, nabin
 hemwar’’
rencide azardîtî
rencide kirin azar lê ki-
 rin
rencûr xembar
rende kartîk
rendol kinca ku bi pûş tê
 tijî kirin û di ber bîsta-

reng

nan de tê çikilandin da ku mirov bê hesibandin û jê bê tirsîn

reng 1. boyax, gûn **2.** celeb, cure, awa *⁴⁴destê dê, **reng** û rûyê qîzê ye”

rengandin/direngîne/birengîne boyax kirin
rengavêtî 1. gewrotankî **2.** verêtî **3.** zibilî

rengdêr (*r*) peyvên ku rewşa heyberan dinmînin; hevalnav

rengin boyaxkirî

rengkorî şevekorî

rengpîşe hoker

rengrêj 1. kesê ku bi rengan tiştan direngîne **2.** boyaxa qumaşî

renî sêlava berfa heliyayî
renîn/direne/birene alaveke zivir bi ser tiştêkî re xişandin û girnozên wî jê birin

renok alaveke mitbexê ya ku pê penîr sewze û hwd tèn hûrkirin

rep 1. req **2.** çik, vît **3.** zoq
repandin/direpine/birepine 1. lê xistin **2.** vepelîn ber

rep bûn 1. req bûn **2.** çik rast bûn

reperep 1. dengê domdar ê meşîna giyanewereke girs **2.** dengê domdar ê lêdana tund

reperep kirin 1. dengê

meşîna giyanewereke girs hatin **2.** li ser hev û bi tundî li tiştêkî xistin

repisandin/direpisîne/birepisîne tepisandin
repisîn/direpise/birepise tepisîn

req [I] kûsiyê avê

req [II] sext, hiphîşk

req bûn hişk û rakişandî bûn

-reqbûna rehçikan hişk-bûn û rakişîna rehên xwînê

req kirin hişk û rakişandî kirin

reqas 1. semajen **2.** lotikavêj *⁴⁴kesê ku ne di govendê de be, fit **reqase**”

reqe **1.** hejar **2.** yax

reqem jimare

reqisandin/direqisîne/bireqisîne 1. rakirin cergebezê **2.** lotik dan avêtin *⁴⁴heke xwedanê malê li defê bide, dê biçûkan **bireqisîne**”

reqisîn/direqise/bireqise 1. lîstin **2.** lotik avêtin *⁴⁴ew ber defa bêdeng jî **direqise**”

reqitîn/direqite/bireqite 1. (*erd*) av hilçinandin xwe **2.** ziwa û hişk bûn

reqs 1. cergebez **2.** lîstik û şahî **3.** lotik

resen 1. eslî 2. xwerû, xwemalî

reş rengê qîr û qetranê “bextê **reş**, tim ê xwedî ye”

-reş û peş kirin çav tirsandin

-reş girêdan 1. (*ji bo mirînekê*) giramî nîşan dan

2. kincên reş (*ên ku elameta şîne ne*) li xwe kirin

reşahî 1. temtêla rengê qîr û qetranê 2. reşî

reşandin/direşîne/bireşîne 1. belav kirin 2. rijandin

reşbelek name, mektûb

reşbîn kesê ku bûyerê bi neyînî dinirxîne

reş bûn 1. rengê reş lê xuya bûn 2. qemirîn

reşe 1. elametên nenas ên ku ji ber tirs û xeyalan li ber çavên mirovî dikevin 2. rendol

reşeba bayê jêrîn

reşedar di zivistanan de temtêla bêbelgbûna darên daristanan

reşekurmancî 1. ji çanda kurdan hûnandî 2. ji sedî sed kurdî

Reşemî meha duyem a salnameya zayînî

reşenivîs nivîsa ku di asta amadehiyê de ye nehatiye têkûzkirin; muswede

reşêle cureyekî çivîkên ku dişibihin qijikan lê ji wan biçûktir in

reşik [I] 1. zencî 2. reşe “filan keso **reşikê** şevê ye”

reşik [II] bîbika çavî

reşik [III] cureyekî çêreya ku tevî toraqê dikin

reşî erdê ku lê berf nebariye an jî berfa wê ya heyî heliyaye

reş kirin 1. bi rengê reş rengandin 2. xêzeke reş kişandin ser nivîsekê

reşnivîs reşenivîs

reşokî cureyekî tifingên kevn e

reşpoşî kesê ku di şînekê de kincên reş li xwe dike û xemgîniya xwe diyar dike

reşreşk 1. bîbika çavî 2. bihareteke dendikreş û hûrik e

rev 1. firar 2. bez 3. mişextîkarî “cih heyê, **rev** ji mêranîyê çêtir e”

revandin/direvîne/birevîne 1. bezandin 2. jê standin 3. bi lezgîni hil-dan û birin

revaştin/direvêşe/birevêşe kotin

revde keriyê gur û kûçikan

revend 1. kesê ku ji welatê xwe bi dûr ketiye 2.

revêtin

civat **3.** komel
-revenda kurd kurdên ku li derveyî welêt dijîn
revêtin/direvêje/birevêje (*ji bo teşedanê*) dar darijtin
revî kerî, revde
revîn/direve/bireve bezîn **“agir berda malê, revî xwe da palê”*
revîrevî bi lez û bez
-bi revîrevî çûn di navbera meş û bezê de bi rê ve çûn
revok 1. firarî **2.** mişextî
revrevk sîtavk û elame-tên ku li ber çavan peyde dibin; serab, leylan
rewa 1. bi serbestî bikananîna mafekî **2.** tişt, gotin û kiryar ên qanûnî yên ku mafê mirovî heye pê rabe; meşrû, cayîz
rewa bûn 1. serbest bûn **2.** meşrû bûn, cayîz bûn
rewal nûciwanê ku hîna simbêlên wî derneketine
rewan 1. şareza **2.** tiştê ku diherike; herk **3.** jiyanadomdar
rewanbêj kesê ku di hûnandina peyv û hevokan de şareza ye û li gorî rêzimana wî zimanî nakeve çewtiyan; fesîh
rewanbêjî fesahet
rewan bûn hîn bûn
rewanî şarezatî

rewan kirin hîn kirin
rewatî/rewayî qanûnî, meşrûtî
rewd komasiya hesabekî
rewend koçer, çolger
rewendî koçerî, çolgerî
rewêl ajala jakaw
rewiqandin/direwiqîne/birewiqîne hesp bezandin
rewisandin/direwisîne/birewisîne 1. kizirandin **2.** çilmisandin
rewisî 1. kizirî **2.** çilmisî
rewisîn/direwise/birewise 1. por û pirç şewitîn, kizirîn **2.** çilmisîn, zibilîn **“quzê ku par rewisiye, îsal jî bêhn dikevê”*
rewişt 1. sinc **2.** xwî û xislet **3.** dab û nêrît **4.** exlaq
-rewişt a kurd xwî û xisletên kesayeta kurdan
rewneq 1. îhtişam **2.** kawîtî **3.** şemal û ronahî
rewneqdar 1. muhteşem **2.** kaw **3.** bişemal û ronîdar
rewş 1. temtêl **2.** werz **3.** hal **“neyar bi rewşa neyêr nizane”*
-rewşa awarte temtêla ku ne asayî ye
rewşen ronak
rewşenî ronahî **“kincên baş, rewşeniya dinyayê ne”*

rewşenbîr ronakbîr
rewt şiva dirêj
rex 1. kêlek, alî, ta **2.** tûş
-rex û çan derûdor
**-li rex û çanên xwe ni-
hêrtin** li der û dora xwe
mêze kirin
rexne destnîşankirina şa-
şiyân û dîyarkirina rîya
çareserkirinê; tenqîd
-rexneya avaker rexneya
ku ji bo başkirina tem-
têlê tê kirin
-rexneya kavlker rexne-
ya ku bi mebesta aja-
weyê tê kirin
rexnegir şarezayê rex-
neyê
rexnegirî şarezatiya rex-
neyê
rexne lê kirin/lê girtin
tenqîd kirin
rext fişengdank
reyîn/direye/bireye 1.
ewtîn **2.** çeleşel kirin
*“kûçik ji kî aliyî bitirse,
wir de **direye**”
rez 1. bax **2.** baxê tiriyan
*“bihar û havînê **rez**, zi-
vistanê jî pez”
rezalet rezîltî
Rezber meha nehemîn a
salnameya zayînî
rezîl kesê ku karekî nebaş
kiriye û rûmeta wî zede
girtiye
rezîl bûn li pêşberî xelqê
bêrûmet û bêqedr bûn

rezîl kirin li pêşberî xelqê
bêrûmet û bêqedr kirin
rezîltî rewşa ku kesê rezîl
ketiyê; riswatî
rezvan baxvan
rezvanî baxvanî
rê 1. cihê ku tê de karê
çûn û hatinê pêk tê **2.** a-
zîne **3.** fesal **4.** huner
*“çiyayê bilind, bê berf û
rê nabin”
-rê dan destûr dan
-bi rê ketin dest bi meşê
kirin; derketin seferê
-bi rê ve birin îdare kirin
-bi rê ve çûn meşîn
rêbaz 1. qayde **2.** fesal **3.**
azîne
Rêbendan meha yekemîn
a salnameya zayînî
rêber serokê rêvebir; ser-
kêş *“aqil, **rêber**ê meri-
van e”
rêberî rêzanî, serkêşî
rêberî kirin serkêşî kirin,
rê nîşan dan
rêbir [I] rêber, rênîşandêr
*“texmîn **rêbir** e, aqil
hakim e”
rêbir [II] eşqiyayê ku rîya
xelqê dibire û wan di-
şêlîne
rêbirî 1. serkêşî **2.** eşqi-
yatî
rê birin li ser cihê çûn ha-
tinê astengî çê kirin
rêbiwar rêwî
rêbiwari rêwîti

rêç

rêç 1. şop **2.** dewsa piyan
-rêç gerandin şop gerandin

-rêç kirin li pey hev rêz kirin

rêçal jajî

rêçalî xwarinên wek mast, penîr, jajî û hwd; spîtahî

rêder 1. kesê ku destûra kirina kar û çalakiyekê dide **2.** cih an jî rîya derketinê

rêgeh [I] bihurgeh

rêgeh [II] guzergeha gerestêrkan

rêgez 1. qayde **2.** fesal

rêgir rêbir

rêhesin rîya şemendefîran a ji zamokan pêkhatî

rêje 1. nisbeta hejmarî **2.** jê parçeyek

rêjgeh 1. cih, ger an jî çala ku av dirijê **2.** şîp, şelale

rêjing 1. çeka ku fişengan li pey hev davêje **2.** qulik

rêjî kirin maliştin

rêjkar kesê ku tiştan di qaliban de ro dike

rêjkarî karê di qaliban de rokirina tiştan

rêjne taviya baranê

rêjnebaran barana gur û boş

rêjîk çeka agirber a ku dikare li ser hev çendek guleyan biteqîne

rêkeft peyman

rêkeftname metnê peymanê

rêk û pêk 1. bipergal **2.** têkûz

rêl daristan *"agir bigire **rêlê**, ter û hişk dê pêk ve bişewitin"

rênc jana masûlkeyan; xamî

rêncî rewşa jandana masûlkeyan a ji ber westanê; xam

rêncî bûn (*masûlke*) ji ber westanê ajinîn; xam bûn

rêncî kirin masûlke bi westanê êşandin; xam kirin

rênişandêr rêber

rêpî xerc û mesrefa rê

rêpîvan 1. qayde **2.** meş

rêsi xuroma girêdayî; balî

rêstin/dirêse/birêse 1. ta û bend hûnan **2.** ta bi teşiyê çekirin *"gava dewlet **birêse**, ga golikê dadilêse"

rêşî bendên ku ji ber firêta tevnê mane û bi tiştê hûnandî ve daliqî mane *"konê bê **rêşî**, ji konan der e"

rêş kirin darotin

rêşte nîfş

rêtin/dirêje/birêje 1. tiştê avî belavî erdê kirin **2.** her çi hebe belavî erdê kirin *"ava miriyan,

merêje nava deriyan”
rê û rêçik usûl û qayde
-rê û rêçikên ayînî usûl
 û qaydeyên pêkanîna î-
 badetan
rêv pirça berzikê
-di çata rê de rêv rûçi-
kandin 1. di eşkeretiyê
 de karên şermê pêk anîn
2. bêminet tevgerîn
rêvaz ribês
rêveber 1. desthilat **2.** rê-
 berê saziyekê
-rêveberê pêwendiyar
 kesê ku di sazî an jî dez-
 gekî de têkiliyan bi rê ve
 dibê
rêveberî 1. desthilatdarî
2. rêberî
-rêveberiya herêmî dest-
 hilatdariya di destê de-
 vereke welêt de
rêvin gemar
rêvin bûn gemar bûn
rêvin kirin gemar kirin
rêwişt 1. mîzac, xeyset,
 xislet **2.** serinc, taybet-
 mendî
rêwing rêwî
rêwingî rêwîtî
rêwî 1. misafir **2.** mêvanê
 rê *‘‘bi şevê rêwiyê serê
 riyar, qeda li ber piyan’’
rêwîtî misafirtî
rêx gemara heywanan
 *‘‘golik diçin, rêxa xwe li
 cem gayê mezin dikan’’
rêxistin 1. tevger **2.** sazî

rêzepirtûk

rêxok 1. qûngemar **2.**
 qûngincî
rêxokî rewşa îshalê ya ku
 bergiriya wê dijwar e
 *‘‘çêlekeke **rêxokî**, ga-
 ranê dilewitîne’’
rêxole rodiya qalind
rêxazî rêxokî *‘‘çêleka
 rêxazî, navê garanekî ga-
 ranê xera dike’’
rêz [I] 1. dor **2.** şîştir **3.**
 setra nivîsekê **4.** çarîna
 helbestê
-rêz bûn ketin dû an jî
 kêleka hev
-rêz kirin dan pey an jî
 kêleka hev
rêz [II] 1. giramî, hurmet
2. qedrdanî
-rêz girtin 1. giramî nî-
 şan dan, hurmet kirin **2.**
 qedr dayîn
-rawestana rêzgirtinê
 temtêla giramînişanda-
 nê
rêzan 1. murşid, rêber **2.**
 rênîşandêr
Rêzanan Rezber
rêzbendî keyskirina mija-
 ran li gorî rêbazekê; tes-
 nîf
rêzbend kirin senifan-
 din, ji hev deranîn, va-
 wêr kirin
rêzdar birêz, muhterem
rêzepirtûk 1. çend pir-
 tûkên di mijarekî de **2.**
 çend pirtûkên heman

rêzgir

nivîskarî
rêzgir kesê ku giramiyê digire

rêzik 1. setra nivîsê **2.** qanûn

rêzikşikên derveyî rayîşa asayî

rêzil zincîr

rêziman (*r*) hemû rê û rêçikên rastaxaftin û rastnivîsandina zimane-kî

rêzimanî nivîsar û gotara ku li gorî rêçikên zimên hatiye derbirin

rêzikname zagon-name

rêziman navê giştî yê hemû rê û rêçikên zimanekî ye

rêzîn 1. di rêzê de **2.** cureyekî solên erzan ên ku pale û rencber pê dikin

rêz kirin 1. li pey hev danîn **2.** rêç kirin **3.** kirin şîştirê

rêzname nivîsara fermî ya ku karê rewa yê endam û bernameyên her rêxistinekê tê de hatiye çespondin

ribês cureyekî çêreya çêjtîrş a ku terîterî tê xwarin

ricifandin/diricifine/biricifine 1. lerizandin **2.** hejandin

ricifin/diricife/biricife 1. lerizîn **2.** hejîn

ricimandin/diricimîne/biricimîne 1. (*zinakar*) bi kevirkirinê kuştin; kevir kirin **2.** şermezar kirin

ricricîn/diricrice/biricrice soromoro bûn

riçilandin/diriçilîne/biriçilîne xurekekî rehnevîçkî çêkirin

riçilîn/diriçile/biriçile xurekekî rehnevîçkî çêbûn

rifse erdê avî yê ku ne dêm e

rih pirça rû "“aql di seriyana de ye, ne di rihan de ye”"

-rih berdan pirça rûyî dirêj kirin û kur nekirin

-rih kur kirin pirça rûyî tiraş kirin

riha 1. rizgarî **2.** felat **3.** serfirazî

riha bûn 1. rizgar bûn **2.** filitîn **3.** serfiraz bûn

riha kirin 1. rizgar kirin **2.** filitandin **3.** serfiraz kirin

rihan cureyekî çêreya bêhnxweş a ku tevî tora, penîr û xurekan dikin

rihet aramdar

rihet bûn arimîn

rihetî aramdarî

rihet kirin 1. arimandin **2.** jan birîn **3.** bi dilê xwe

lê dan
rijandin/dirijîne/bi-rijîne 1. rêtin 2. (*tiştên avî*) herikandin, ro kirin
rijd îsrar
rijd bûn bi îsrar bûn
rijde rişte
rijdî rewşa îsrarkirinê
rijîn/dirije/birije (*tiştên avî*) herikîn, ro bûn
riji [I] ariya tiştên şewitî
riji [II] gerandina karekî ji aliyê kesekî an jî sazîyekê ve; rejî
riji [III] 1. bêrûn 2. tîsî
rik 1. înad, engir 2. înk 3. hêrs *"merivê aqilsivik, tu cara li neke rik"
-ji rikan ji ber înad û hêrsê
rikane bi înadî
rikdar 1. înkdar 2. engirî 3. hêrshatî
rikeber 1. hevrik 2. rijd-bûyî
rikeberî 1. hevrikî 2. înkdarî
rikeh qefesa ku kewan di kinê
rikêb zengiya zîne hespan
-rikêbî hev kirin êrîşî hev kirin
riko 1. înadkar, engirok 2. înkdar 3. hêrshatî
rikrikîn/dirikrike/birikrike 1. ricifîn 2. le-rizîn

risti

rim cureyekî lomê cengî yê berê ye; mizreq
rimandin/dirimîne/birimîne herifandin
rimbaz şervanê ku lomê cengî bi kar tîne; mizreq-baz
rimj ewr
rind 1. bedew 2. delal
rindî 1. bedewî 2. delalî
rinek amûreke paqijkirinê ya ku bi serê wê ve porçeyek heye û ji bo pir mebestan tê bikaranîn
ringering dengê lêxistin û qirçîniyê
ringering kirin qirçeqîrç kirin
ripin 1. qevd, baq 2. gurz
ripinîn/diripine/biripine (*giya û dar*) rehên wî/wê pir û bi xurtî di edê de çûn *"giya, li ser binê xwe diripine"
riprût 1. bêkinc 2. bêdirav 3. bêgiya 4. bêgoşt
risas cureyekî madenan e
risasî rengê gewr ê birqonek
risil îsil
rist 1. peywir 2. setra nivîsê 3. werisê ku kincên şûştî li serê tînan raxistin
riste 1. hevok 2. pexşana birêkûpêk
ristin/dirêse/birêse rêstin
risti 1. stûvank, gerdenî

rist kirin

2. helbest
rist kirin li gorî rêgezêkê keys kirin
riswa 1. rezîl **2.** şermezar **3.** bêxîret *ew kesê ku di bin xwe re li kesan binêre, ew tim rezîl û **riswa ye**
riswa bûn 1. rezîl bûn **2.** şermezar bûn **3.** bêxîret bûn
riswa kirin 1. rezîl kirin **2.** şermezar kirin **3.** bêxîret kirin
riswatî 1. rezîltî **2.** şermezarî **3.** bêxîretî
rişk hêkên spiyan
rişkîn kesê ku spî û hêkên spiyan ketine nav porê wî
rişk kirin spiyê hêk kirin
rişte cureyekî xwarina ku ji hevîrê wekî bendan qutkirî tê çêkirin; rijde
rişwet bertîl
ritam lîl
ritil mengiraniyeke bi qasî heşt kîloyan e
ritl her du gunên nêrza-yan
ritlo kesê ku gunên wî werimîne
ritlo bûn gunikî bûn
ritloyî gunikî
ritimandin/diritimîne/ biritimîne 1. xitimandin **2.** tepisandin hev
ritimîn/diritime/biriti-

me 1. xitimîn **2.** tepisîn hev

rivişt netewe, nifş
rivîn 1. alaf **2.** holepîtik
riwange 1. çepera nêrînê **2.** tûşa mêşa çekekê
rizandin/dirizîne/birizîne 1. peritandin **2.** kevn kirin **3.** terkî mirinê kirin
rizbe toqeya kemerê
rizde menteşeya deriyan; qulabe
rizgar 1. filitî **2.** serfiraz
rizgar bûn 1. filitîn **2.** serfiraz bûn
rizgarî 1. felat **2.** serfirazî
rizgar kirin 1. serfiraz kirin **2.** riha kirin
rizinde rizde
riziyayî 1. peritî **2.** kevn *dermanê diranê **riziyayî**, kişandin e”
rizin/dirize/birize 1. peritîn **2.** kevn bûn
riçal rehçikên dar û çêreyê yên di bin erdê de
rîp 1. fêl, gilor **2.** dek û dolab
rîs tayê ji liva û hiriyê
-rîs rêstin (bi teşiyê ji liva û hiriyê) ta çêkirin
rîş kînor, kunêr
-rîşê mirovxur şêrpence/penceşêr
rîtil pîne û potik; kincik
rîtin/dirî/birî 1. (mirov) gemar kirin, gû kirin **2.**

(*dewar*) silepor kirin, rêx kirin **3.** (*çivîk*) zîrç kirin **4.** (*pez*) bişkul kirin **5.** (*ker û hesp*) ters kirin, terskul kirin **6.** (*se, gur, rovî û hwd*) pîsî kirin **“aqile kurî, se tê de bi-rî”*

-dûrî xwe rîtin bi quretî tev gerîn, xwe kizeve kirin

rîvele çermikê pir ziravik û tenik

ro roj **“kinca hevalan ro û danek, hespa hevalan bez û meydanek”*

robar çem, rûbar

rodî doran, nûbar **“kula sê, di rodiyê gur de ye”*

roj 1. 24 saetên demê **2.** demên ku tav tê de xuya dibe **“filan keso, çav li roja reş e”*

-bi roj wexta ku tav heye û neçûye ava

-bi şev û roj bi sibeh û êvarê

-roj dîtin 1. halxweş bûn **2.** dewlemend bûn

rojane 1. heroj, hero **2.** destheqa ku ji bo keda rojêke karkerekî tê dayîn **3.** karê ku her roj pêk tê

rojani destheqa keda rojêke

rojava tûşa ku tav tê de diçe ava; xerb

rojavayî 1. kesê ku ji par-

zemîna ewropa û eme-rîkayê ye; xerbî

rojbaş! beyanîbaş

rojbend çerxa ku geres-têrk û cismên esmanî ên din tê de digerin; rojgar

rojcebîn enîroj

rojev bernameya wê rojê

rojgar çerxa demê

rojgeran gerestêrk

rojgîn kesê ku tenê roja ku tê de ye hesab dike

rojhilat tûşa ku tav tê de hiltê; şerq

-rojhilata navîn der û dorên Mek, Medîne û Qudsê

rojhilatî kesê ku ji parzemîna asyayê ye; şerqî

rojimêr salname

rojîng bixêrî

rojîk edese

rojî ji berbangê hetanî êvarê dûrketina ji xwarin, vexwarin û têkiliya zayendî; mang

-rojî girtin (*ji berbangê heta mexrebê ji xwarin, vexwarin û têkilidanîna zayendî*) dest berdan

rojname weşana rojane ya bûyeran

rojnameger kesê ku pişeya wî rojnamegerî ye; rojnamevan

rojnamegerî pisporiya weşanên demdiyar

rojnivîsk nivîsarên ku li

role

gorî mējûyên pêkhatina wan hatine hûnandin

role zarok

Rom 1. kesê romayî **2.** şerşerûtên niha li ser axa romayiyên berê rûdinin **“hukumdarê Romê, hevalê segan e”*

Roma dûgeleke dîrokî ye û navenda wê li Ewropayê bû

ron 1. birqonek **2.** vekirî **3.** şil û avî **4.** aşkera

ronahî şewq û şemala ku tarîtiyê winda dike **“av ronahî ye, ji avê metirse”*

ronak 1. birqonek **2.** zelal **3.** rewşen

ronakbîr rewşenbîr

rondik hêstir

ronî 1. beraq **2.** rewşen **3.** cêreyan/gêreba

ronîdar rewşen

ronyas cureyekî çêreya ku jê boyax tê bidestxistin

rop dewleta romê

ropo romayî

roqroqe lingdirêj

roro 1. heroj **2.** roj bi roj

rovî [I] cureyekî heywanên çolê ye û bi kone-tiya xwe ve navdar e **“navê gurgî derketiye, roviyî dinya xera kiriye”*

rovî [II] rodî, doran

rox xweliya hişk

rozî rizq

rubad nêrekew

ruh pifa ku li ber hemû giyaneweran e û pê dijîn; giyan

ruhîstîn melkemot (*melê mewtê angoy mirinê*); Ezraîl eleyhiselam

ruhvegerîn jîndarbûna piştî mirinê

rux ser û çav

ruxsar rûsar, xemsar

rû 1. ser û çav **2.** ser û sîçe

3. sikûm **4.** dêm **“bila rûyê mirovî bêşê, lê zikê mirovî neêşê”*

-rû jê badan jê çerixîn

-rû spî bûn beraet kirin, bêrî bûn

rûbar ava ku di çeman de dikişê; robar

-rûbarên seholîn çemên qeşayî

rûbalgeh pîneyê ku dikêşin ser balgehî

rûber endazeya dirêjahî û berahiya cihan

rûbirtin/rûdibire/rûbire

1. hûrhûrî kirin **2.** girnoz jê birin

rûçik sikûm, sîma **“nan, bi rûçikan tê xwarin”*

rûçikandin/dirûçikîne/birûçikîne 1. pûrt jê kirin **2.** verûtin **3.** destverû kirin **4.** şelandin

rûçikîn/dirûçike/birûçike 1. pûrt jê dawêşin

2. herişîn
rûdan [I] bûyer
rû dan [II] 1. qewimîn 2. şûm kirin, nehs kirin
rûdemî rojane
rûgeh qible
rûgehnas amûra ku di seynika wê de tîrkeyeke miqnatisî heye û herdayîm cemsera bakurî nîşan dide û pê îstiqa-met tên naskirin; qible-name
rûgerm xwîngerm, ser-germ
rûgeş devbiken
rûgêr nehs, şûm
rûken 1. dilgeş 2. xweşik 3. devbiken
rûmet 1. şeref 2. giramî 3. hêjatî 4. rêz *“(keça malê bi **rûmet** e, karê wê bê minet e”
rûmetdar 1. bişeref 2. bi-heysiyet 3. hêja 4. birêz
rûn zêt, bizir, don
-rûnê genî li ser nanê xwe dîtîn bi qezenceke kirêt ve şa bûn û fortê xwe kirin
rûnas kesê ku pir caran hatiye dîtîn û her kes qe-lafetê wî nas dike
rûnbirêjk 1. tawe 2. bo-çesêlîn
rûndank amana ku rûn dîkinê
rûnerm bêhnfireh

rût bûn

rûniştin/rûdine/rûne
 1. danişîn, nîştin 2. niş-tecih bûn
rûn kirin zêt kirin, bizir kirin
rûnpêj tawe, rûnbirêjk
rûpel aliyekî kaxezê; sa-hîfe, per
-pergala rûpelan di mal-perê de awayê ku berg hatine amadekirin
rûpûş her tiştê ku rû ve-dişêre
rûreş 1. şermezar 2. bê-heya 3. riyakar, durû 4. qelbezan
rûreş bûn şermezar bûn
rûreşî şermezarî
rûreş kirin şermezar ki-rin
rûro ruyê ku wekî kilora rojê ye
rûs rût û repal
rûsar 1. rûtirş 2. bêmizêc, bêmehde
rûspî [I] 1. serek 2. zana 3. kemilî
rûspî [II] 1. bêtawan 2. xwedanrûmet
rûspîtayî rûspîtî
rûspîtî [I] 1. serwerî 2. za-natî 3. kamilî
rûspîtî [II] 1. bêtawanî 2. birûmetî *“(keça baş, **rû-spîtîya** bavê xwe ye”
rût 1. repal, uryan 2. erdê vikvala 3. malketî
rût bûn 1. repal bûn 2.

rûtirş

(*erd*) bêçêre bûn **3.** îflas
kirin

rûtirş bêmirûz, pirçî

rûtî hejarî

rût kirin 1. kinc jê xistin

2. qalik jê qeşartin **3.**
şêlandin **4.** di qimarê de
her tişt jê birin

rûv 1. rêv **2.** navran, ber-
zik

rûvî endamê ku gemara di

aşikê de dikêşe derveyî
cendêk; rodî, doran

-rûviyê barik dorana zira-
vik

rov pirça berzikê; rêv

**rûxandin/dirûxîne/bi-
rûxîne 1.** hilweşandin

2. texrîb kirin

rûxîn/dirûxe/birûxe 1.
hilweşîn **2.** xera bûn

S

s/S tîpa bîst û duyemîn a alfabeya kurdî ye; dengdareke ku cîderka wê diranî ye û awayê belavbûna wê fîzek û hişk e

sa sîber

sabit 1. di cih de sekinî **2.** neguherbar

sabit bûn 1. neleqîn **2.** neguherîn

sabit kirin 1. şidandin **2.** qayîm kirin

sabûn bûjena kefdar a ku pê tiştên şûştin

-sabûna yekî kef nedan bi kêrî têkilidanînê nehatin

sabûn kirin bi sabûnê şûştin

sabûnpêj hilberînerê sabûnê “lep qirêj, gep qirêj, nav danînê: **sabûnpêj**”

sabûnpêjî karê hilberandina sabûnan

sabûnsaz sabûnpêj

sade 1. tiştê yekreng û yekcure; xwerû **2.** mute-wazî

sadetî 1. xwerûtî **2.** mute-wazîtî

sadiq 1. rastgo **2.** wefadar

sadiq bûn 1. rast gotin **2.** bi wefa bûn

saet demjimêr, katjimêr

-saet li ser yekî nehatin girêdan zû biryara xwe guherandin

safi 1. zelal **2.** paqij “tu dilê **safi** bavêjî êgir, agir pê nakeve”

sakar sade

sakarî sadetî

sako kinceke zivistanî ya stûr e û hetanî ser lingan dadikeve

sal 12 meh an jî 365 roj “arvanê **salê**, bi salê re diçe”

-sal heye duwazdeh meh e ew di wî halî de ye (*erênî û neyînî*) ew kes salewext li ser he-man temtêlê ye

salane 1. her sal **2.** serpêhatiya 365 rojên borî **3.** derameta ku di salekî de tê bidestxistin

salar serfermandar

salewext pêvajoya 365 rojan

salix dan 1. ragihandin **2.**

salixgerî

agehî dan
salixgerî 1. îstixbarat **2.** sîxurî, casûstî
salname teqwîm
salos kesê ku bi nebaşan re radibe û rûdine
salroj salveger
salveger 1. fetla 365 rojan **2.** di roja qewimî de bibîranîna bûyerê
salyard salveger
saman 1. milk **2.** serwet **3.** sermiyan **4.** rastmal
sana hêsan
sanahî hêsanî
sanahî bûn hêsan bûn
sanahî kirin hêsan kirin
sapok pêlavên saqdirêj
saq di gore û solan de beşa ku li ser gêzikê dikeve
saqdirêj gore û solên ku hetanî bin çongan tên kişandin
sar 1. nizmbûna rêjeya germê; serma, seqem **2.** sur “adar e serê sibe han **sar** e, berê êvarê kûçik xwe didin ber qefa dîwêr e”
sar bûn 1. (*hewa*) rêjeya germê daketin **2.** (*giyanewer*) ji tiştêkî vekişîn
sar kirin 1. rêjeya germê daxistin **2.** sil kirin
sarinc saring
saring 1. bîrên di xilxileyên kiran de **2.** cemedank

sarîc sarinc
sarûgerm 1. hênik **2.** tînşikestî, sêncdaketî
satandin/disatîne/bi-satîne birinc ji qaşilê wî vejartin
satil 1. derdana avê ya dev-vekirî; vêdrok **2.** kod “bîr bi **satilan** tijî nabin”
satîre satore
sator 1. kêra mezin **2.** bivirê goştî
satore 1. selemtî, olintî **2.** bêkêr û bêkar
sava zarok
savar genimê ku gir hatiye hêrandin
savaxane dezgehê amojandin û sexbêriya zarokan
savêr çal an jî tasika ku av û dewê kûçikan berdidinê
-du segên ser savêrekî du nebaşên ku di heman kirêtîyê de karbeşiyê dîkin
saw [I] 1. tirs, xof **2.** dehşet **3.** qutaf
-saw bi ser ketin bayê tirsê ketin zikan
saw [II] 1. texmîn **2.** nîgaş, xeyal
sawîr 1. tirs, xof **2.** dehşet **3.** qutaf
sawêr giyanewerê nîgaşî
sawtehrî 1. sersar, xem-

sar **2.** bêkesayet
sax 1. giyanewer **2.** jîndar
3. bitendurist ***“**çiças
sax bimînî, ewqas ecê-
 ban dibînî”
-sax bûn 1. pak bûn **2.** bi
 tendurist bûn ***“sax di-
 bin** şûna xenceran, pak
 nabe dewsa xeberan”
-sax man 1. li ser qeyda ji-
 yanê man **2.** ber xwe dan
 ***“**heta serî **sax dimîne,**
 qûn ecêban dibîne”
saxî tenduristî
-saxiya te siheta te dixwa-
 zim
sax kirin jîndar kirin
saxte zir, sexte
saye 1. xirabiya ji kirêtiya
 yekî **2.** qenciya ji kere-
 ma yekî **3.** sîber
-di sayeya serê wî de 1.
 bi sedema wî (*neyînî*) **2.**
 ji kerema wî (*erênî*)
sayî rewşa bêewriyê ya es-
 mên
sayîhişk hişkesayî
saz [I] 1. pergâl **2.** aheng
saz [II] karê amade
saz [III] jajelan, levenistan
saz [IV] cureyekî amûrên
 mûsîqayî ye
saz bûn 1. çêbûn **2.** bipergâl
 bûn **3.** sererast bûn
sazdêran civata stranbê-
 jan
sazgar 1. tiştê xweşik **2.**
 ava ku vexwarina wê

xweş e
sazî muesese
-saziya karnişîniyê dez-
 gehê mîrî yê ku kar û
 barê karnişînan bi rê ve
 dibe
-saziyên mîrî saziyên ce-
 mawerî, mueseseyên ge-
 lemperî
-saziyên fermî muesese-
 yên resmî
saz kirin 1. çêkirin **2.** bi-
 pergâl kirin **3.** sererast
 kirin
sazûman muesese, pergâl
se kûçîk, seg ***“**here mêva-
 niya guran, lê bê **se** me-
 çe”
seb bûjeneke tozkî û qa-
 yîm a ku bi avê tê rehn-
 kirin û li şûna heriyê di
 avahiyên de tê bikaranîn
-seb kirin bi sebê seyan-
 din an jî seb rijandin se-
 rê
seba 1. ji bo **2.** sebarek bo
 ***“**ferman **seba** hêştiran
 hat, rovî revîyan”
**-seba kêçekê lihêfek şe-
 witandin** da ku hêrs lê
 sar be ziyarên mezin bi
 malê xwe xistin
**-seba qurişekî deh teqlê
 avêtin** ji bo berjewendi-
 yên erzan rûmeta xwe şî-
 kandin
sebarek seba
sebaz cureyekî kûçîkan e

sebi

sebi zarok

sebil [I] avadaniyên gelêrî ên ku hinekan ji bo xêrê çêkirine; xeyrat

sebil [II] darçixare, qelûn

sebr 1. tebat 2. dilaramî
*“kesê ku jinekê bîne, divê an tûrek zêrê wî an jî barek **sebra** wî hebe”

sebûn cureyekî bayê sehrawî ye; semûn

secîh jîr û xwedanferaset

secîhi jîrtî û fehmatî

sed 1. jimareya 100'î 2. deh heb deh *“ne yek e, ne didu ne, hezarê bi **sed** hezaran e”

-ji sedê sed sedased

-sedesed jimartin wekî 100-200-300 jimartin

sedased bêkêmasî temamê wê/wî

sede sedsal, serdem, qîrn

sedem sebeb

sedrenc lîstikeke ku bi 16 kevîran (*şahek, şalyarek, heşt leşker, du keleh, du hesp û du fil*) û li ser zevîneke çargoşe tê lîstin; kişik

sedsal sede, qîrn, serdem

sedta 1. sedqat 2. jimartina sedesedî

sefandin/disefîne/bisefîne 1. raparzandin, parzûn kirin 2. dawerivandin

sefêk 1. gêjik, xêvik 2. dî-

nik

sefêktî 1. xêviktî 2. dîniktî

sefêktî kirin wekî xêvik û dînikan tev gerîn

sefîn/disefe/bisefe 1. raparzîn, parzûn bûn 2. dawerivîn

seg sewalê kedîkirî yê ji bo parastina mal û milkî; se, kûçik *“her **seg**, bi dû merivan de nayê”

seganî kûçiktayî *“salê here siltanî, mehê here mêvanî, rojê here li cihê **seganî**”

segavî cureyekî sewalên ku li qeraxên avan dijî

segbaz hîngerê segan

seglawî hespê ader, kihêl

segman nîşangirê ku mêşa xwe baş îsabet dike

segmasî masiyê herî mezin ê biguhan

sehek di giyaneweran de şiyana naskirina tîn, çêj, bêhn, deng û rengan

seh kirin tê gihîştin, serwest bûn

sehm tirs û xof, saw *“**sehm** hebe, erd giran dibe”

sehol di bin bandora sermayê de rewşa ava hişk-bûyî

-sehol bestin qeşa girtin
Seholbendan Kelûya Karîkê (21'ê Berfanbarê-

20'ê Rêbendanê)
sehra çola fireh û xewle
 ya ku xweliya wê xîz e
sehrawî tiştê têkildarî
 sehrayê
sekerat rewşa beriya mi-
 rinê
-ketin ber sekeratê nefe-
 sên xwe yên dawî dan
**sekihandin/disekihîne/
 bisekihîne** (*diran*) xidi-
 kandin/çirikandin
**sekihîn/disekihe/bise-
 kihe** (*diran*) xidikîn/çi-
 rikîn
**sekinandin/disekinîne/
 bisekinîne 1.** rawestan-
 din **2.** aşt kirin
**sekinîn/disekine/bise-
 kine 1.** rawestîn **2.** aşt
 bûn **“kevîrên mezin, bi
 yên biçûk disekinin”*
**sekitandin/disekitîne/
 bisekitîne** mirar kirin
**sekitîn/disekite/biseki-
 te** (*seg, beraz û hwd*) mi-
 rar bûn
sekre tasa dêw
sekû 1. rûnişte **2.** dik
-sekûyê benderê qeraxa
 avê ya ku keştî dikarin lê
 biêwirin
sel [I] zinar
sel [II] selik
selef deyn **“ê xwarî telef
 e, ê dayî selef e”*
selemêşk selika ku mê-
 şên hingivî tê de hingi-

vên xwe dihêlin
selemtî bêkar û xemsar
selexane 1. cihê ku ajal lê
 tên serjêkirin û kelepîçe
 kirin **2.** teral
selêfk qulên ku di bin dî-
 waran de vedidin da ku
 ava baranê di hewşê de
 gol nebe
selik 1. amana ku ji cîl, le-
 ven û guliyên tê hûnan;
 zembîl **2.** çapûk **“berx,
 heta hetayî di bin selikê
 de namîne”*
**selixandin/diselixîne/
 biselixîne** gurandin
**selmandin/diselmîne/
 biselmîne** îsbat kirin
sema 1. govend, aheng **2.**
 reqs
semajen kes a ku pispora
 hunerên reqsê ye
semanek sewaleke bibask
 û boçdirêj a ku dişibihe
 mirîşkê û goştê wê gi-
 ranbiha ye
semax qalkirina hesinî bi
 tîn û şilahiye
seme ebter, xêvik
seme bûn gêjovêjo bûn
seme kirin serî lê dewi-
 xandin
semer keriyek pezê ku ji
 sed hebî pêk tê
semêş cureyekî mêşên ku
 havînan bi kûçikan de
 dikevin
semt îhtiyat

semûn

-bisemt bîhtiyat

-bêsem bêhtiyat

semûn sebûn

semyan xwedan, sexbêr

senc striyên dara sincikê

sendirik darbest

sendox standî, kiriyar

seng 1. giranî 2. kevir

sengandin/disengîne/

bisengîne giraniya tiş-
tekî pîvan

senger dîwarê parastinê;
kozik, qelaçe

-sengera cengî di şeran
de çalên ku ji bo parastinê tên kolan

sengergeh cihê ku senger
lê hatine kolan

sengîn giran

senîmenî tiştê seyr û deg-
me **“senîmenî**, mastê
tirş û dewê genî, tu bi
xwe lêbok î, hêjta bi xel-
qê dikenî”

senît bûjeneke zer a ku
mêşên hingivî ji nav xe-
leqên zikên xwe derdi-
xin û pê kewareyên xwe
ava dikin

sepandin/disepîne/bi-

sepîne 1. pê dan kirin

2. lê dan têtbiq kirin

sepêşî semêş, mêşese

sepîtîk arîk, asraq

seqa [I] 1. çawaniya rêje-
ya germ û sermayê 2. fe-
za

seqa [II] karê xarkirin û

tûjkirinê **“seqa**, li gorî
heqan”

seqa kirin 1. xar kirin 2.
tûj kirin

seqem 1. sermaya dijwar
2. perat

seqet kêmlibat

seqet bûn kêmlibat bûn

seqetî rewşa kêmlibatîyê

seqet kirin kêmlibat ki-
rin

ser [I] jor, aliyê jorê, fêz
“li ser berekê pan im,
ne ji wan im, ne li wan
im”

-ser û binê bûyerê hemû
gir û hûrên rûdanekê

-bi ser de çûn 1. dan pey

2. pê de çûn 3. lê hilatin

-bi ser de girtin êrîş kirin

-bi ser de hatin rastî ha-
tin

**-li ser boça xwe şîn bû-
yîn** di temenekî bihurî
de wekî ciwanan tev ge-
rîn

**-li ser boçika xwe rûniş-
tin** di karê kirêt de bi ser
neketin û wekî kûçikêkî
pîr bi ser dêla xwe de ke-
tin

ser [II] 1. di lêş de kuloxê
ku çav, guh, dev û mêjî
tê de bicihkirî ne **“se-
riyî** gote ezmanî, heta tu
li min xudan î, xweşî
nagêhêje giyani” 2. ji
stûyî heta lûtkeya bejnê

*"**serê** keçelan, dikevin
 paxilên gerdenzeran"
-ser û pê endamên ku jê
 kelepaçe çedibe; seqetat
-ser berdan azad kirin
ser [III] cihê bilind, lûtke
ser [IV] mezin, serwer
 *"**serê** ku were birîn,
 nayê kirîn"
ser [V] destpêk
-serê sibehê destpêka ro-
 jê
sera avahiyên bi debdebe
 yên ku mîr û serok tê de
 dijîn
serad bêjînga ku gir lê di-
 ke; karmax
serane di rêvebiriya îsla-
 mî de diravê ku ji ehliki-
 tabê tê standin; cizye
seranser ji vî serî bigire
 heta serê din
-seranserî welêt li her de-
 ra niştimanê
seraşpêj xurekpêjê sere-
 ke
serata 1. serê pêşîn **2.**
 bermaya diravên gir
seratayî pêşîn, yekemîn
serbajar payetext
serban serê xênî *"**ser-**
ban qul e, binban şil e"
serbar 1. barikekî biçûk ê
 ku datînin ser piştê hey-
 wana barkirî **2.** di malê
 da ji hemûyan hêjator û
 rêzdartir *"**bar** merivan
 nakuje, **serbar** merivan

dikuje"
serbarî 1. giraniya ser gi-
 raniyê **2.** xeyd
-serbarî vê yekê ji vê hin-
 dê wêdetir
serbarî lê kirin 1. bûn gi-
 raniya ser giraniyê **2.**
 bûn xeyd û ketin stûyê
 yekî
serbask 1. rîya ku li ser
 gir an jî çîyan re derbas
 dibe **2.** serê qelûnê
serbaz leşkerê payedar
serbazî endamtiya paye-
 dar a artêşa bipergal
serberedayî 1. bêxwedî
2. sewala bêgem û bê-
 kap
serberz birûmet û serbi-
 lind
serbest 1. rizgarbûyî **2.** a-
 zad
-serbest berdan 1. azad
 kirin **2.** ji qedexeyan riz-
 gar kirin
serbestî 1. rizgarî **2.** a-
 zadî
serbêrî berpîrsa bêrîva-
 nan
serbijîşk 1. tebîbê sere
2. serokê hekîman
serbilind birûmet, bişeref
serbilindî serfirazî
serbir 1. stûbir, celad **2.**
 mêrkuj
ser birîn ser jê kirin
serbixwe xwemuxtar, xwe-
 bijartî

serborî

serborî serpêhatî

sercem 1. gujim, hemû, gişt 2. yekpare 3. tev

ser çemandin ser tewandin

serçemk serê rêza govendê

-serçemk girtin sergovendî kirin

serçimk serê tiliyên piyan

-bi serçimkan bi rê ve çûn nermînka û bi serê tiliyan meşîn

serçok/serçong movika ku hestiyê hêt û çîpê digihêjîne hev

serdab neqeb, qul, kun

serdan ziyaret

serdanpê ji sêrî heta piyan; seranser

serdar serok

serdarî seroktî

serde pêlekan

serdem heyam, çax

-serdema kevirîn di şaristaniyekê de heyamên ku alav û amanên kevirîn dihatin bikaranîn

-serdema raperînê di şaristaniyekê de heyamên ku şoreşên dijî zordestiyê mohra xwe lê xistine

-serdema ronahiyê di şaristaniyekê de heyamên destpêka rewşen-bîriyê

-serdemên zêrîn di şaristaniyekê de heyamên ku pêşketin tê de ghiştiye

asta hera bilind

serdest 1. desthilat 2. bibandor “bindest û **serdest**, nabin yek dest”

serdest bûn desthilat bûn

serdeste di artêşê de fermandarê desteyeke ji 12 kesan pêkhatî

serdestî desthilatî

serdilk delalîyê malê; ezîz

serdozger serekê qaziyan

sere 1. xeraca bi gef û gurê; fidyê 2. navsale

serederî pêkanîna û qedandin

-serederî pê re derxistin

1. pêk anîn û qedandin

2. pê bûn

serek 1. serwer, serok 2. rêber

sereke tiştê ku girîngiya wî di asta yekemîn de ye

serenav navê taybet ê ku tenê ji bo kesekî an jî tiştêkî tê hildan

serencam 1. dawî 2. aqibet 3. kutahî

-serencama berhevxiştinê yekûna hejmarên ku hatine derbdanê

-serencama dabeşkirinê yekûna hejmarên ku li hev hatine parvekirin

-serencama derxistinê yekûna hejmarên ku ji hev hatine derxistin

serhevraz

-serencama komasiyê yekûna hesabekî
sererast 1. bipergal **2.** wekî ku pêwîst e
sererast bûn 1. rast gerîn **2.** çêbûn **3.** durist bûn
sererast kirin 1. tehqîq kirin **2.** durist kirin **3.** rast gerandin
serêş êş û jana ku di serî de pêk tê
serêşî 1. nexweşiya êşa seriyana **2.** arîşe
serfermandar di artêşê de fermandarê herî payedar
serfiraz 1. rizgar **2.** serberz, serbilind
serfirazî 1. rizgarî **2.** serbilindî **3.** serkeftin
sergamêş dijûna ji bo kesê sermezîn
serger rastahiya li serê bilindahiyekê ***mêrê çê
serger e, mêrê nebaş binger e**
sergerdan 1. serek, serpêşsen **2.** betevala, bêhemal **3.** şepirze
sergerdan kirin bêsexbêr kirin, beredayî berdan
sergerm 1. bicoş **2.** rûgeş
sergermî 1. coşî **2.** rûgeşî
sergevez kesê ku baweriyaya xwe bi xwe tîne û ji ber kiryarên xwe şanaz e

sergêj 1. sersar, xêvik **2.** sefêk
sergihayî 1. bidawîbûyî **2.** (ji aliyê hişmendiyê ve) stewî
sergihayî bûn 1. bi dawî bûn **2.** fêmkirin
sergihayî kirin 1. bi dawî kirin **2.** dan fêmkirin
sergîfk sergo
sergîn 1. kerme **2.** peyn ***dilê şivên kete kete
sergînekî, heft salan ew di tûrikê xwe de gerand**
sergo cihê ku zibilê davêjinê; kaj ***gund, ne bê **sergo** ye**
sergotar navnîşanên pêşîn ên destpêka gotarekê
sergovend govendkêşê ku dîlanê digêrîne ***di govenda cahilan de, **sergovend** xuya nabin**
serhed tixûb
serhejhejok 1. kesê ku serê li wî aliyê û li vî aliyê dileqe **2.** kesê temenbihurî ***zivistanê, **serhejhejok** çêtir e ji dûtvejhejokî**
serheng di artêşê de payeya fermandarê hengeke leşkerî
serhevde 1. teral **2.** eyba kesekî ya ku hinek dikarin bidin rûyê merivekî wî; pozdaxî
serhevraz ber bi jor ***a-

serhewa

va xurtan, **serhevraz e**"
serhewa meqameke kila-
man a dirêj û bi şewat e,
dûrik

serhildan îsyar

serhildêr kesê ku li ber
pergalekî radibe; îsyar-
kar

serhişk 1. înkdar, engirî
2. serkevîr

serhişki heter

**seridîn/diseride/biseri-
de** behîn, stewîn, zer
bûn, ghiştin

serik 1. serê biçûk **2.** serê
çêreyên wekî pîvaz, sîr û
sêva binerdî **3.** dervank

serinc 1. bal **2.** taybet-
mendî

-serinc rakêşan bal ki-
şandin

serincrakêş balkêş

serişte 1. berate **2.** ela-
met

serî 1. nik, nikil **2.** qaf
*“jin dimire, **serî** li mêr
digere”

-serî lê dan daxwaz kirin,
muracaet kirin

-serî lê gerandin 1. gê-
jomêjo kirin **2.** bilandin

ser jê kirin 1. serî qut ki-
rin **2.** kuştin

serjimar gelhe, nifûs

serjimara giştî gelheya
seranserî welatekî

serjinik kesê ku bi karên
jînan radibe an jî xebera

jînan dike; serpîrek

serkan di artêşê de serba-
zê ku perwerdehiya leş-
kerî ya bilind kuta kiriye

serkanî navenda ku av jê
dizê, çavkanî

serkantî di artêşê de des-
teya serbazên payebi-
lind

-serkantiya giştî saziya
ku serfermandariya artê-
şê digêrine

serkar rêvebirê dezgeh,
kargeh, sazî hwd

serkarî 1. desteya rêvebi-
ran **2.** avahiya rêvebiri-
yê

serkeftin 1. jêhati **2.** jîrî
3. zîrekî

serkeftî 1. jêhatî **2.** jîr **3.**
zîrek

serkêş rêber, pêşeng

serkêşî rêberî, pêşengî

serkêşî 1. pêşî kişandin
2. rêberî kirin **3.** serwerî
kirin

serkol serqot

serkolî serqotî

serkut tiştê ko û netûj

serkut bûn 1. winda û ne-
pen bûn **2.** tepeser bûn,
çewsin

serkut kirin 1. tepeser ki-
rin, çewsandin **2.** veşar-
tin

serleşker fermandarê des-
teyeke leşkerî

serliq di artêşê de payeya

fermandarê liqeke leşkerî

serma hewayaya sar; seqem
*“**sar** û serma ye, potik bav û bira ye”

-serma girtin/xwarin zekemî bûn, bi çilmasiyê ketin

sermal pêçeya ku li sêrî tê pêçan

sermaye mal û milkê ku di destê mirovî de heye

sermayedar xwedî-rastmal

sermayedarî pergala ku xwedan-rastmal tê de desthilat in

sermedî 1. ebedî **2.** hetahetayê

sermest 1. serxweş **2.** e-yaş, meyxur **3.** gêj

sermest bûn 1. serxweş bûn **2.** hay ji xwe neman **3.** gêjovêjo bûn

sermestî 1. serxweşî **2.** meyxurî **3.** gêjtî

sermeşq nimûne, mînak

sermil 1. serkulang **2.** di kincan de beşa ku dikeve ser milan û di hinan de hinekî stûr e

sermiyan 1. dewlemendî **2.** rastmal *“aqil pir **sermiyan** e, ne karê merivan gişkan e”

sermiyandar dewlemendê xwedî-rastmal

sername sernav

serperîşt

sernav peyv an jî hevokên ku mijara nivîsekê dinimînin

sernerm 1. awirşikestî **2.** bêhnfireh

sernewq 1. rezil **2.** rûreş

sernişiv serberjêr

sernivîsar nivîsara sereke ya ku sernivîskar dinvîse

sernivîskar serokê nivîskarên kovar û rojnameyan

sernixûn sernişiv

sernûçe xebera sereke

sernûser sernivîskar

serobino 1. tevlihevî **2.** aloz

serok kesê ku bi rêvebiriyaya deste, dezgeh, partî, welat û hwd radibe; rêber, serkêş

serokatî 1. serwerî, desthilatî **2.** rêberî

serokomar reîsê cumhûriyetê

serokwezîr reîsê wezaretan

serpel di artêşê de payeya fermandarê peleke leşkerî

serpene keteber, bêpergal **serpene kirin 1.** keteber û bê pergal tevgerîn **2.** (*kar*) birêkûpêkî nekirin

serperîşt peywardarê ku rêvebiran teftîş dike; mifetiş

serperi

serperi 1. seroka cinan

2. periya zeryayî

serpêhati macera, serborî

serpiyan kar û barên ku bêyî dezgehekî rûniştî tê pêkanîn

-bazirganiya li ser piyan danûstandinên ku derveyî firoşgehan û li serê kolanan tê pêkanîn

-xwarinên serpiyan xwarinên ku zû dipijin

serpî/serpîl sermil, kulang

serpîrek serjinik

serpopil serê her tiştê ku wekî derzîreqê ye

serpûş hemû cureyên kum an jî mêzerên seriyên

serqot kesê ku tişteke nedaye serê xwe; servekirî

sersabûn kirin xapandin

sersal 1. vegera serê salê, yekê meha yekemîn a salnameyê **2.** nûroj

sersar kêmbihîstyar

sersarî kêmbihîstyarî

sersarî kirin li şîretan guhdarî nekirin

ser sax kesê bê arîşe û kêmasî

ser saxî ji xizmên miriyan re hedar û ji miriyan re jî rehmet xwestin; serxweşî

ser saxî jê re xwastin ji malbata miriyan re gotin: “serê we sax be”

serşok cihê ku lê serî tê şûştin

sertar gupika çiyê; qot

sertaser seranser

sertili serê tiliyan

sertiraş kesê ku pişeyê wî kurtisandina poran e

sertiraşî karê kurtisandina poran

sertiraşxane cihê ku mirov lê porê xwe dide kurtisandin

sertîr serê guhên

sertît di artêşê de fermandarê ku payeya wî di navbera serhengî û serliwatiyê de ye

serwer 1. desthilat **2.** serok **3.** rêvebir

serwerî 1. desthilatî **2.** serokatiya wezaretan **3.** rêvebiriya karekî “bê serwerî, girara piran nakele”

serwext 1. zana **2.** hişyar **3.** hişmend

serwext bûn 1. sergihayî bûn **2.** hişyar bûn

serwext kirin 1. sergihayî kirin, îqna kirin **2.** hişyar kirin

serxur bêyom, bêpêpal **serxwe** xweş û gihan, jîr û li ser piyan

serxwebûn [I] 1. xoybûn, xwebixwetî **2.** felat **3.** rizgarî

ser xwe bûn [II] xweş û

gihan bûn, jîr û li ser piyan bûn
serxweş 1. sermest **2.** e-yaş **3.** meyxur **4.** eraq-xur **“axa xurt be, xulam serxweş digerin”*
sersil rêzehestiyên piştê yên ku ser û lîngan bi hev ve girêdidin
serxweş bûn 1. sermest bûn **“beq, bi avê serxweş dibe”*
serxweşi [I] sermestî
serxweşi [II] sersaxî
serzelût qafkeçel
setimîn/disetime/bisetime pê li tiştêkî alîn û lî erdê ketin; tehisîn
sewî selikeke mezin û kûra ku mêweyan dîkinê û didine ser piştê sewalan
sewa seba
sewal heywan, ajal
sewda evîn
sewdal aqil, hiş
sewdaser evîndar
sewgirandin/disewgirîne/bisewgirîne 1. mîsoger kirin **2.** bîme kirin
sewl [I] kulîlkek e
sewl [II] bêrika kelekvanan
-sewl dan (*bi bêrikên kelekvanîyê*) hewl dan
sews sehm
sewt deng
-sewtek li erdê yek li esmên bûn ji ber êş û ta-

janan qareqar kirin
-jî sewt ketin 1. lap westîn **2.** ji ber qîrînê êdî deng jê derneketin
sewtsewtok çelçelok
sewz kesk
sewzî 1. keskahî **2.** (*çi pijandî çi nepijî*) hemû berên bîstanan, çêre û pimparên ku tînxwarin
sexbêr xwedî **“her canek, di dilê sexbêrê xwe de siltanek e”*
sexbêrî 1. xwedîtî **2.** xwemalî, hemalî
sexbêrî kirin 1. xwedîtî lê kirin **2.** bêhemal nehiştin
sexbêrvan kesê ku çavdêriya zarok, mal an jî sewalan dike
sext 1. dijwar, tund **2.** şidiyayî, muhkem
sextê karê nerewa û tiştê nedurist; beqem, qulebî
sextiyan çermê stûr
sexele berx û karên vîringî
sewad hunera xwendin û nivîsandinê
-xwedî-sewad bûn bi hunera xwendin û nivîsandinê beled bûn
sewal heywan, ajal
sewalvan ajalvan
sewalvanî ajalvanî
sewt deng, awaz
sewnês çilmasa kûçikan

sewnêsi

sewnêsi kûçikê bahorî

seya rûkişandina dîwaran

seyandin/diseyîne/bi-seyîne rûyê dîwer bi herî an ji kilsê û hwd be-tankirin

seyd nêçîr *‘‘ling li qeydê, çav li **seydê’’**

seyda 1. zana 2. alim 3. mela

seydvan nêçîrvan

seylav 1. lehiyên ava gur 2. ava gumrah a piştî baraneke boş

seylax di qeraxên avan de erdê bi xîz

seynik di saet û qiblena-meyan de çembera ku hejmar û nîşanên dem û aliyan nîşan dide

seyr ecêb, xerîb

seyran geşt û ger

seyrangeh cihê ku ji bo geşt û gerê munasib e

seyranî kesên ku diçine geşt û gerê; geştîyar

seyrek/seyrnîşan pirs-nîşan, /?/

seza [I] 1. şerm, eyb 2. nebaşî

seza [II] layîq

-sezayî pesndanê layîqî padanê

seza [III] tola qanûnî ya li hemberî her gunehê an karekî nerewa û nedurist; ceza

-sezaya laşî cezayê be-

denî

seza kirin ceza kirin

sê 1. hejmara beriya çaran û piştî diduyan 2. jima-reya 3'yan *‘‘**sê** teres he-ne li gund: kalê jinrind, feqîrê bêvilbilind, mêva-nê mal di gund’’

-sê kevirê wê dan ber sêrî jin bêveger berdan

sêbare sê çaran

sêbare bûn sê çaran rûdan

sêbare kirin sê çaran gotin an jî kirin

sêdar 1. sê darên ku serên wan bi hev ve girêdidin û meşkê tê de dikên 2. sê darên ku serên wan bi hev ve girêdidin û tawanbaran tê de bi dar ve dikin

sêdîmenî tiştê ku berahî, dirêjahî û kûrahiya wî heye

sêgoşe şeklê ku li ser sê çiman ava bûye

sêguh sêtilî, şene

sêk ava tîrş

sêl alava hesinî û gilover a ku nan li serê tê pehtin *‘‘hem nanê ser **sêlê** ye, hem jî teniya binê be-roşê’’

sêlik 1. sêla biçûk 2. bûj-eneke lek a gilover e; deng, reng û bername li ser tèn tomarkirin

sêlav seylav ***sêlav** her tim bi xwe re qurman nayne”

sênc 1. tîn 2. heraret 3. şkênc û jan

sênex bendê ku ji sê bendên zirav hatiye ristin

sêni berkeş

sêpi sêdar

sêr kirin 1. temaşe kirin 2. mêze kirin

sêsibeh piştî sê rojan

Sêsem roja çaremîn a hefteyî

sêta 1. ji sê bendan pêkhatî 2. ji sê taqan pêkhatî

sêtîr cureyekî tifingên kevn e

sêv cureyekî mêweyan e ***heta** ku **sêv** bi darê ve be, dê her kes keviran bavêjê”

sêvaxîn cureyekî sewziyên ku wekî kartolan di bin erdê de hêşîn dibe

sêvik movika ku hestiyê lîngan bi sersilê ve girêdide

sêwak 1. sersar 2. betal 3. revo

sêwirandin/disêwirîne/bisêwirîne 1. xeyal kirin 2. şayese kirin 3. aşt kirin

sêwirîn/disêwire/bisêre 1. şayese bûn 2. aşt bûn 3. qiriyân

sêwî bêdê, dêmirî ***berxê sêwî**, beran jê dernayê”

-sêwiyê binçengşewitî

xizan û jarê eks û nehs

-sêwî man bêdê man, dê lê mirin

sêwixane saziya ku sexbêriya zarokên dêmirî û bêxwedî dike

sêyek ji sê paran parek, 1/3

sêzdeh 1. hejmara beriya çardehan û piştî duwazdehan 2. jimareya 13'an

sêzdehem(-în) di rêza sêzdehan de

Sibat meha reşemiyê ***si-bat** tiro-viro, adar ma bîst û du ro”

sibe sibeh ***sibe tê, xêr** jî pê re”

sibeh 1. destpêka rojê 2. dîtira rojê ***keça bê bav** û dê, êvarê diçe û **si-behê tê**”

-sibeh lê pag bûn gihiştin sibehê

sibetir dusibe

sicade tiştê paqij ê ku nimêj li serê durist e

-sicadeya xwe li dojehê raxistin îmana xwe avêtin

sicûr şewateya ku pê êgir dadidin; ardef ***beriya sicûrê** xwe davê tenûrê”

sifir [I] kanzayê mîsê

sifir [II] 1. net, netêw, nîn,

sifirne

(0) **2.** hîç, ne tu tişt
sifirne sîvander
sifre mase, pîne û tiştên
din ên ku ji bo xwarinê
tên raxistin ***“dil ne sif-
re** ye ku li ber her kesî
veki”
-sifre danîn xwarin danîn
sift tiştê tîr û hasilbuyî an
jî vepesirî
siftî rewşa tîrbûn, hasil-
bûn û vepesirîna bûje-
nan
sih [I] cihê ku tav jê nagi-
re ***“ma kes nikare bibê-
je ku siha te xwar e?”**
sih [II] 1. sê heb deh **2.** ji-
mareya 30’î
sihik ava tiriyan a hilatî û
bi emadê xwe tirşbûyî;
sirke
sihin rewşa şaşopaşobû-
nê; heys û beys
**sihirandin/disihirîne/
bisihirîne 1.** gayîn **2.**
hiltirandin, tecawuz ki-
rin
**sihirîn/disihire/bisihir-
re 1.** hatin gayîn **2.** tûşî
tecawuzkirinê hatin
sik kirêt û menfûr
sikil xweliya argonî ya ku
tê de parçeyên êgir ma-
ne
sikir benda avê ***“av, ji se-
rê sikirê de ziwa dibe”**
sikûm rû, çehre, sîma
sikûmreş bêyom, bêpê-

pal
sil [I] çilek
sil [II] gemara dewêr a ron
-sil kirin (*dewar*) rîtin
sil [III] 1. zûxeydok **2.** ke-
sê ku ji tiştinan aciz dibe
-sil bûn 1. zû bi zû xeyi-
dîn **2.** ji tiştinan aciz
bûn
-sil kirin 1. rarûyî yekê ke-
tin **2.** tiştê ku jê aciz di-
be lê nîşan dan ***“jinê dil
kir, mêrê xwe sil kir”**
silal serban
silamet 1. bêzede **2.** bê-
bela
silav selam, pate ***“silav li
miyan e, ne li rûyan e”**
-silav dayîn selam dayîn,
pate lê dayîn
-silav kirin selam kirin,
pate lê dayîn
-silav lê kirin selam jê re
şandin
silavî îhtiram û xweşha-
tinî
-çûn silaviyê çûn serdana
yekî û giramî jê re girtin
sildank berkurk
silek çilek
silekî çilekî
silekî kirin çilekî kirin
silepor komek gemara de-
wêr a rehn
**silikandin/disilikîne/bi-
silikîne 1.** rarûyî yekî
ketin **2.** tiştê ku jê aciz
dibe lê nîşan dan û ew

dan revandin **3.** heywan tirsandin û dan revandin
silikîn/disilike/bisilike

1. bertek nîşan dan **2.** zû xeyidîn **3.** (*sewal*) tirsîn û revîn

silim pêlekan, pêpelûk

silîng amûra ku barên giran ji cihekî neqlî cihekî din dike

silq cureyekî sewziyên ku jê şekir tê bidestxistin û pijandî jî tê xwarin

silqî saye

-silqiyî serê te (*neyînî û erênî*) bi sayeya te de

silsilok kesê ku zû bi zû dixeyide û tengezar dibe

siltan 1. desthilat, hukimdar **2.** serwest û jêhatî **“siltik hatin bûn û siltan, pêlik danîn û çûn esmanan”*

silûk 1. înzîwa **2.** (*ji bo ku rewanpakiyê pêk bî-nin*) tenêtiya sofîyan

-ketin silûkê 1. derketin înzîwayê **2.** (*ji bo paqijî-ya derûnî*) xwe tenê hiştin

sim piyên ajalan **“çavê nalbendan li simên hespan e”*

simandin/disimîne/bisimîne qul kirin, simitandin

simarte bûjeneke girtik-girtî ya ku pê girnoz tèn

jêbirin

simbêl pirça ku li ser lêvan û bin bêfila mêran û hin sewalên nêr hêşîn dibe **“dilî bide ber dilan, gulê bide ber simbêlan”*

-simbêl tê de badan di xwarina xweş de kêf kirin

simbêlboq simbêlpoşe

simbêlçixt kesê ku simbêlên wî badayî û ser-tûj in

simbêlpoşe kesê ku pirça simbêlên wî boş û dirêj e

simbil di zêd de seriyê ku dan tê de ne

sime çatkêş

simil simbil

simitandin/disimitîne/bisimitîne qul kirin, simandin

simitîn/disimite/bisimite qul bûn, simîn

simîn/disime/bisime qul bûn, simitîn

simkot tasika vexwarinê ya biçembil; şerbik

simok alava qulkirinê; miqar, metqeb

simtiraş nalbend

simolek sewaleke boçdirêj û biçûk a ku bi lez hildikişe daran û ji bindeqan pir hez dike

simsik çilek, silek

simt

simt lûtke, zîrwe

simûçk serê tiliyên piyan

-bi serê simûçkan meşîn **1.** pir bi baldarî meşîn **2.** li ser hêkan meşîn

sinaet pîşe ****“sinaet çek e, di berîka xwe ke, te hewce dît dêrî veke”**

sinarîn/disinêre/bisinêre rexne kirin

sinc [I] **1.** exlaq, xislet **2.** taybetmendî

sinc [II] **1.** germahî, tîn **2.** jana birînê **3.** herareta bûyerê

sincan xwedanrewişt

sıncaq **1.** derziyeke badayî ya ku pê devê berîkan û bestina du pîneyan tê bikaranîn; şewk **2.** hilçoyê çeçelkî **3.** şewka masîgiran

sincirandin/disincirîne/bisincirîne **1.** agir geş kirin, sor kirin **2.** coşî û peroşiya bûyerê zêde kirin

sincirîn/disincire/bisincire **1.** agir geş bûn, sor bûn **2.** coşî û peroşiya bûyerê zêde bûn

sincîd **1.** cureyekî daran e **2.** berên dara sincîdê

sindan amûreke hesinî ya ku tiştên hesinî li serê tîn kutan

sindif pozmika devê heywanan

sindirik sindoqeke taybet a ku miriyan dikinê

sindî cureyekî mêweyên ku dişibihine porteqalan û çêja wan tehlovanckî ye

sindoq qutiya ku kel û mel tê de tîn parastin

sinet **1.** kirinên Cn. Pêxember ‘eleyhiselam **2.** (li cem cihû û misilmanan) qutkirina çêrmikê li ser endamê zayendî yê mêran ****“şêwr, sinet e”**

sinet kirin (li cem cihû û misilmanan) çêrmikê li ser endamê zayendî yê mêran qut kirin ****“gava dîn sinet bikin, ji binçirkê ve qut dikin”**

sinêde **1.** bi ser re **2.** karê sixtopixto **3.** tenîsk

-gule bi sinêde lê ketin gule spîldaxkî bi ser re derbas bûn

sinêle **1.** temenê di navbera zaroktî û mezinbûnê de **2.** nîvmêr, jinkok

sing **1.** çoyê stûr û dirêj **2.** endamê zayendî yê nêrzayan ****“derziya di çavê xelqê de dibînê, lê singê di çavê xwe de nabîne”**

-sing di ber de kutan **1.** zina kirin **2.** tecawuz kirin **3.** gayîn ****“tar tara wê**

sitem

bû, heta ku bêbavekî
singek di ber de kuta
singîr qamûş an jî darike-
kî zirav ê ku pê qirtik û
pûrtên zêde ji rîsê nû-
ristî tê veqetandin
singîr kirin rîsê nûristî ji
qirtik û pûrtên zêde pa-
qij kirin
singo di cenga rû bi rû de
kêra ku bi ser lûleya ti-
fingê ve dikin
sinik cureyekî bihukên ku
ziyanê dide zadî
sinix riswa
sinix bûn riswa bûn
siparte/sipartek 1. pey-
wira taybet 2. emanet
**sipartin/dispêre/bis-
pêre** 1. emanet kirin 2.
teslîm kirin
sipsax li ser xwe û ne mirî
siqa hesan
siqa kirin bi hesanê tûj
kirin
sir raz, bîs *”dixwazî **sira**
xwe ji dujminê xwe ve-
şêrî, ji dostên xwe re
nebêje”
sirêş bûjena ku tiştan bi
hev ve dizeliqîne
sirişk rondik
sirke [I] sing û hesinê ku
kapên sewalan davêjinê
sirke [II] ava tiriye û gu-
vaştî
-sirke kirin ava tiriye û
guvaştî bi ser de rijandin

sirnî parçeyê ku davêjin
navbera du tayeyan
sirsûm alaveke darînê an
jî ji hesinekî tenik e û li
şûna kilmeşkê bi kar
tînin
siruşt 1. xweza 2. fitret
siruştî 1. xwezayî 2. fitrî
sirûd neşîd, marş
-sirûda neteweyî neşî-
da/marşa dewletêkî
-sirûdên leşkerî marşên
ku lehengiyên artêşê di-
nimînin
sisê sê *”gava serî bûn
sisê, wan bavêje ber sê;
ji ber ku sisê, li hev asê
ye”
sisî tovê kengîran
sist 1. neşidiyayî 2. nerm
sist bûn 1. tiştê şidiyayî
vêbûn 2. nerm bûn
sistî nermî
sist kirin 1. nerm kirin 2.
tiştê şidiyayî vekirin
sitam 1. berevan 2. parêz-
van
sitamî 1. himaye 2. bere-
vanî
-sitamî lê kirin 1. himaye
kirin 2. parastin
sitar hêza serxwemanê;
qudûm
-sitar tê de neman 1. pir
kevn bûn 2. pir lawaz
bûn
sitare/sitargeh êwirgeh
sitem 1. zulm 2. pêkutî

sitembar

3. zext

sitembar 1. zalim 2. zordest

sitembarî zalimtî, zordestî

sitemkar sitembar

sitêl qiraca çik

sitirandin/disitirîne/

bisitirîne 1. parastin 2. êwirandin 3. hewandin

4. aşt kirin 5. bilandin

sitirîn/disitire/bisitire

1. êwirîn 2. aşt bûn 3. bilîn **“kes-nekirî û jina kes-nebirî, bi hev sitirîn”*

sitî stî

sitvan serpel

siûd bext, talih **“bila siûda mirovî lêhatî be, aliyeke mirovî jî tunebe”*

sivder 1. hêwana malê 2. derazîнка (*pêderiyê*) derê malê

sivik negiran **“aqilê sivik, barê giran e”*

sivikahî negiranî

sivik bûn giran nebûn

sivik kirin giranî jê daxistin

siving qeşayên ku ji banan dadiliqin; lîla banan

sivnik 1. gêzî 2. siqayîl

sivorî simolek

sixêf dijûn, çêr **“sixêf, karê jinan e”*

sixêf kirin dijûn kirin, çêr kirin

sixtopixto serpene

sixtopixto kirin serpene kirin, serpeçûm kirin

siwar kesê ku hilkişiyaye ser sewal an jî navgîneke raguheztinê **“çi bibêjî jî, li bejna siwarê min tê”*

siwar bûn 1. hilkişîn ser

2. bazdan ser **“helkheleka gavanan, ji siwarbûna keran e”*

siwar kirin 1. bar kirin 2. avêtin ser piştê

siwar peya kirin pergala karê xelqê betal kirin

siwat riba, faîz

siwax seya

siyaset zanistên rêvebiriyê; ramyarî

siyasetmedar pisporê rêvebiriyê; ramyar

siyasî ramyarî

siyele çêreyeke ku belçikên wê weke sewziyan tînin bikaranîn û pijandî tê xwarin

sî sih **“adarê, agir xweştir e ji siya darê”*

sîber zag

sîdar xwedî-sih

sîgeh sîwan

sîhir cadû

sîhirbaz cadûbaz

sîkard bivirê goştî; sator

sîkene di hundirê makîneyê de pergala ku xebata wê tîkûz dike

sîl nexweşiya xefirxanê

sîle [I] lêxistina bi kefa destî, şeqam

-kod bi dêv re sîle kirin kod mişt tijî kirin û zê-dehî bi kefa destî rijandin

sîle [II] kevirê ku goşeyên dîwaran digihîne hev

sîm zîv

sîma ser û çav; rû

sîme perjanê hesinî yê dir û bikelem ê ku (*ji bo parastinê*) dora zevî û erdan pê tê rapêçan

sîme kirin dor bi sîmeyê rapêçan

sîmerx di çîrokan de balindeyê efsûnî yê ku mirov lê siwar dibûn û bi kêrî raguhastinê dihat

sîmsar bazirganê ku ji firoşkar û kiriyar re navberkariyê dike û para xwe ji her dû seriyan jî distîne

sînahî bînahiya tiştan a ne li gorî rastiya wan lêbelê wekî sîber û pêjnan

sîndir cûnî

sîng 1. gerden **2.** qefes **3.** ber *"çavê tirsonek **sîngê** spî nabîne"

sînor/sindor tixûb, hûdûd *"**sînorê** xurtan tune ye"

sînorbir derveyî tixûbên

heyî

-rojnamevanên sînorbir endamên çapemeniyê yên ku tixûbên rûmet-şikên napejirînin

sîpel 1. şelale, şîp **2.** pifdankeke di nav zikê masiyan de ye

sîqal [I] 1. cîle, mesqel **2.** bêkêrtik, meht **3.** rewneqdar

sîqal [II] lûlikên qeşayê yên ku di zivistanan de bi kevir û banan ve dadilîqin; siving

sîr hêşinahiyeye ku pijandî û nepijandî tê xwarin û bêhna wê mirovî aciz dike *"**ne pîvaz e, ne sîr e, tê digere weke qîr e ?**"

-sîrek li heft civatan gerandin li pir cihan behsa heman tiştê bêbine kirin

sîrfisk cureyekî sîrên kûvî yên bêhnkirêt e

sîrik sîrim

sîrim sîra biyanî

sîrkut cûnî an jî derdana ku tê de sîr tê kutan *"**sîrkut** hilat, mîrkut dahat"

sîs 1. tiştê ku tavê lê nedaye û rengê wê spîtale ye **2.** rengê spî

sîsark cureyekî balindeyên ku ser û stûyê wan rût in û goştê miraran

sîs bûn

dixwin; teyrê berateyan
sîs bûn di cihê tarî de
man û reng lê spîtale
bûn

sîsele 1. lawaz **2.** yax
sîsirk bihukeke biyanî ya
ku bi şevê dengekî çirçî-
rok derdixe

sîtar tixûb *‘‘her kes di
sîtara xwe de şêr e’’

sîte tora masîgirtinê

sîtil amanake mîsîn û me-
zin a ku tê de xurek tê
pijandin

sîvan amûreke guhêzbar
a ku mirovî ji baran û
tavê diparêze

sîvander qeşaya ku di ba-
nan de dadiliqê; lîl

sîvok cihê êvitî an jî bel-
bûyî yê ku ji ber lêdane-
ke tund di laşî de çêdibe;
gilê

sîwanok kulîlkek e

sîwak darikê devpaqijiyê;
miswak

sîx 1. pîjên daran ên girs
2. şîşikên hûnanê

sîxme 1. darikên sertûj **2.**
kelem

sîxur [I] cureyekî hey-
wanên pîjpîjî ye

sîxur [II] hevkarê nepenî
yê neyêr; casûs

sobe alava germkirina a-
vahiyana a ku dûyê wê bi
riya boriyan derdikeve
derve

sobevan pîşekarê çêkiri-
na sobe û lazimiyên so-
beyan

sober avjen, melevan

soberî avjenî, melevanî
*‘‘heft **soberiyên** kerê
hene, dikeve avê giştan
ji bîr dike’’

soberî kirin avjenî kirin,
melevanî kirin

sofik telaşê tayî, kelefe

sofi dîndarê ku girîngiyê
dide îbadetan; xwedênas
*‘‘**sofiyê** remezanê, wek
kerê dû garanê’’

sohe sobe

sojer sotîner

sol pêlav *‘‘lingê xwe me-
ke **sola** teng’’

-sol dan destan hatin qe-
wirandin

solbend 1. pêlavfiroş **2.**
tehmîrkarê pêlavan

soldank 1. derdan û paçi-
ka solê **2.** di ber deriyan
de cihê ku pêlav lê tèn
danîn

soldirû solbend *‘‘**soldi-
rû** pêxwas in, cildirû bê-
kiras in’’

sole bistikên garisan

solîn [I] coya avê ya ku di
bin axê re hatiye çêkirin
û di bin kolan, mal û ca-
deyan re diçe

solîn/soline [II] 1. zeviya
kulîlkan **2.** cihê çandin û
firotina gulan; gulistan

sond ehd, yêmîn, qesem
*“derewîn, pir **sonda** di-
xwin”

-sond xwarin ehd û qe-
sem kîrin *“carekê rêwi-
yek di ber ziyaretekê re
derbas dibû, lê vegeriya
û got: ‘Xwedê dizanê
min çend caran derewînî
bi serê te **sond xwari-
ye**’; ziyaretê jî got: ‘min
jî gelek caran mala te xe-
ra kiriye lê tu bi xwe ne-
hesiyayî”

sone werdek

sor rengê xwînê *“gayê
sor, sortiya xwe berna-
de”

-sor û gizêrî bûn qelew
bûn û xwîn hatin dêman
soravk boyaxeke sor a ku
hin jin li lêv û nenîkên
xwe didin

sor bûn 1. wekî rengê
xwînê bûn **2.** (*mêwe*) ste-
wîn **3.** mehcûb bûn
*“gul, li gulê dinêre û
sor dibe”

sorcîn rengê qehweyî

sordîn kevîrên meht ên
ku ji bo sewalan xwêyê li
serê direşînin

sorewêl/sorewilk teyre-
kê avî yê gerok û reng-
sor e

sorgevez sorê tîr û tarî

sorik 1. pijikên sorsorî **2.**
cureyekî nexweşiyê ye

3. giyayekê qamişî ye
soring 1. nexweşiyek e **2.**
boyaxeke giyayî ya sor e
soriçk endamê ku xwari-
na daqultandî tê re der-
basî aşikê dibe

soromoro bûn (*ji ber ser-
ma, şerm û hêrsê*) reng
avêtin û çilmisîn

sorsorik 1. sorîçk **2.** cure-
yekî darên biyanî ye **3.**
berên dara sorsorikê

sosik cureyekî bihukan e
sosin cureyekî kulîlkan e
sosret ecêb, xerîb, seyr

sotin/disoje/bisoje şe-
witandin

sotîner bişewat, agirîn

sox 1. rezîl û riswa **2.**
mehcûb

-sox û sinix rezîl û riswa
sox bûn 1. bi nebaşiyê
navdar bûn **2.** rezîl û ris-
wa bûn **3.** mehcûb û şe-
mezar bûn

soxe 1. mîrate **2.** kambax
û merez

-soxe man 1. ji mîratxu-
ran re mîrate man **2.** li
xwedîyan merez bûn

sox kîrin 1. nav û nûçikên
nebaşiyê li ser xistin **2.**
mehcûb û şermezar kî-
rin **3.** rezîl û riswa kîrin

soy namûs û şeref

soz 1. peyman, ehd **2.** go-
tin û biryar *“ma **soz** bû-
ne toz?”

sozdar

-sozê mêrên berê sozê
bê hîle û xurde

sozdar kesê ku biryarek li
ser xwe vebiriye; pey-
mandar

soz dan peyman vebirîn
sparte **1.** emanet **2.** pey-
wira taybet

**spartin/dispêre/bispê-
re** **1.** radest kirin, teslîm
kirin **2.** emanet kirin
*“kerê xwe rind girêde,
paşê **bispêre** Xwedê”

-spartin axê mirî di gorê
de danîn û serê gorê ni-
xamtin

spas teşekur

spas kirin teşekur kirin

spehî **1.** xweşik **2.** bedew
3. delal **4.** boş *“dar bi
berê xwe ve **spehî** ye”

spehitî ciwanî, rindî

spêde destpêka rojê; e-
lind, berbang

spêle tiştên ku di şevere-
şan de bi ber çavê miro-
van dikevin lê di rastiye
de ew tunene

spî [I] rengê berfê

spî [II] cureyekî heşeratên
ku wekî kêçan dikevin
nava por û cilan

**-spiya xwe bi peretî firo-
tin** ji kirêtiyên xwe re di
bazara qencan de cih ve-
qetandin

-spiyên xwe kuştin di ha-
lê xwe yî xirab de ketin

spîçolkî çilmisî

spî kirin qeşartin, qalik jê
kirin

spîldax herş

spîldax bûn herişîn

spîldax kirin herişandin

spîlk spîtk

spîndar dara spingê

spîtale tişt an jî mirovê
rengspî

spîtayî **1.** rewşa rengê ber-
fê **2.** şîr û adanên şîrî

spîtk **1.** di çavan de beşa
spî ya ku bîbik di nav de
ye **2.** di hêkan de aviya
zelal a ku li dora zerdikê
ye

spîxur **1.** çiriz **2.** çikûs **3.**
kirêt *“axayê **spîxur**, bê
xulam dimîne”

standin/distîne/bistine

1. wergirtin **2.** kirîn

**stewandin/distewîne/
bistewîne** **1.** kemilan-
din **2.** gihîştandin **3.** pi-
jandin **4.** terixandin

stewîn/distewe/bistewe
1. kemilîn **2.** gihîştin **3.**
pijîn **4.** terixîn

stewl tewleya dewar, ker
û hespan

stewr heywana ku berê
xwe negirtiye û avis ne-
bûye *“çêleka **stewr**, be
şîr e jî”

stewr bûn (*sewal*) ber ne-
girtin

stêle beredayî

stêng giyanewereke jehrdar, û rengsor e; kunên xwe di ax û keviran da çêdike mêşhingivan dixwe û ziyane dide

stêr cismên ku bi şev li esmên dibiriqin

-stêr xuricin stêr rijîn

stêrk [I] stêr

-stêrka xwe bi roj dîtin tê ghiştin ku çî sosretî dê bèn sêrî

-stêrk ji esmên anîn xwarê tu kar ji destan nefilitîn

stêrk [II] nikilê ku bi serê lûleya tifingan ve ye û bi kêrî nîşangirtinê tê

-stêrk girtin nîşan girtin

stêrk [III] kepirkeke ku di ber dîwarê malê de çêdikin da ku xwarin û pertalan li ser daynin

stêrnasî zanistên ku pisporiya wan nasîn û danasîna gera stêran e

stî xatûn, xanim, banû

stran [I] (*hevîr û hwd*) hasilkirin

stran [II] kilam, goranî

stranbêj dengbêj

stran/distrê/bistrê 1. kilam gotin **2.** (*hevîr û hwd*) hasil kirin *“hevîr çiqasî bê stran, nanê wî ewqas tahmê dide”*

strî di çêre û daran de cihê tûj ê ku dest ê miro-

van re diçe; kelem, pîj, dasî *“cîranê nebaş strîyê ber çavê mirov e”*

strîzerk çêreyek e

stro şaxên bi serê hin ajalan ve; qiloch *“malê dinê, stroyê mêran e”*

strû stro *“bizina ku kok bû, dê strûyê xwe di kendalan hilde”*

stû endamê ku sêrî bi cendêk ve girêdide, qirik

-stû di rû de hatin bê hemdî xwe xewre çûn an jî ji ser hişê xwe çûn

-stû bi binî ve bûn neheqî kirin û rastî sezayê neheqiya xwe hatin

-stû hingaftin serî lê xistin/ser jê kirin

stûbend du bendikên ku ji dêla kemberan çepêrast tèn girêdan (*du serên aliyekî li qûna şalî ve tèn girêdan û ên din jî di ser milan re bi pêşiya şêl ve tèn girêdan*)

stûbir 1. bivirê celadan; serbir **2.** mêrkujê bêminet

stûdirêj cureyekî sewalên kûvî ye û stûyê wê wisa dirêj e ku devê wê digihêje belgê daran

stûkur katara stûyî

stûqulk stuyê dirêj û zirav

stûn 1. pêsimtek, kêran

stûr

- 2.** singên dirêj ên ku pê konan vedigirin ***“stûna** zilmê çiqasî qalind be, ewqasî zû dişkê”
- stûr 1.** nezirav **2.** qelew ***“stûyê stûr,** ji gayê cot re namîne”
- stûr bûn 1.** zirav nebûn **2.** qelew bûn
- stûr kirin 1.** zirav nekirin **2.** qelew kirin
- stûrî 1.** neziravî **2.** qelewî ***“her tişt ji ziraviyê dişkê, mirov ji stûriyê”**
- stûvank** gerdenî
- stûxwar 1.** belengaz **2.** reben
- su hatin** xeyidîn
- suhbet** hevpeyvîn
- sukûnet 1.** aramî **2.** jiyana bêteqereq
- sukûneta derûnî** aramiya giyanî
- sulh** aştî
- sur 1.** ba **2.** serma
- surandin/disurîne/bisurîne 1.** mist dan **2.** tev dan **3.** ziyîn
- Sureya** gerestêrkek e
- surperî** bedewtira cinan
- surşîrîn** dilrevîn
- suxre 1.** xebata nanoziko **2.** olam
- suxte** şagirdê zanistên dînî; feqîh
- sûc** tawan ***“sûc** sê wî ye, kes lê xwedî dernakeve”
- sûcdar** tawanbar

- sûçe** goşeya derve; çivange
- sûçeber** kevirê çivangeya dîwêr
- sûd 1.** menfiet, berjewendî **2.** fayde, behre
- sûd wergirtin** kelk jê wergirtin
- sûdperest 1.** kêmfirsend **2.** keysperest
- sûk/sûq 1.** çarsî **2.** erase ***“ne ji fesadan be, rovî dê here sûkê”**
- sûlav** şelale, şîp, sîpel
- sûr** dîwarê kelehê; beden
- sûre** ji 114 beşên Quranê beşek
- sûret 1.** dêm **2.** gep
- sûs** rehên nebateke tahmxweş e û berê dewsa şekir dihate bikaranîn
- sûse 1.** sîxurê ku kozikên neyêr teselî dike **2.** (*ji bo lêgerînekê*) êrîşa berfireh **3.** sîxuriya bi darê zorê
- sûsik** cureyekî çivîkan e û hêkên wan pir biha ne
- sûsmar** tîmsah
- sût** rengê hêşîn e ku dişi-bihe keskê çêreya ter lêbelê birqonek e; kesber
- sûtal 1.** satore **2.** şeşerût **3.** bêkêr, bêbine **4.** eware, ewan
- sût û sûtal** betalên ku li kuçeyan beredayî digerin
- sûtar 1.** wêrek **2.** şêrdil

sûtan/disû/bisû 1. xar
kirin 2. tûj kirin 3. zot
kirin

swîr tama xwêyê, şor

swîr bûn şor bûn

sûxar bistikên birincê ter

sûzenî

sûyîn/disû/bisû sûtan
sûzenek nexweşiya pişt-
êşê

sûzenî pineyê ku di dema
kirasan de jin didine ber
xwe

Ş

ş/Ş tîpa bîst û sêyemîn a alfabeya kurdî ye; dengdareke pêşezmandevî ye û di belavbûna wê de ziman li ser diranan dîşide û awayê belavbûna wê fîzek û hişk e

şa [I] 1. bextewar 2. kêfxweş 3. dilrehet

şa [II] 1. şah 2. bijarte

şabad bajar an jî cihê rûniştina şahekî

şabal şaper

şaban şara ku davêjin ser serê bûke û zava vedike

şabaş 1. bexşîş 2. xelata daholvên 3. qenciya mezin *"gava ku ba bê **şabaşan** bidêr, ba neyê guhê xwe bidêr"

-şabaş ji Xwedê re şikir ji Xwedê re ku ev rewşa ku ez tê de me bexîşandiye min

şa bûn kêfxweş bûn

şaciwan keç an jî jina ku ji hemûyan bedewtir tê hilbijartin

şad şa *"bi mirinê, dil **şad** nabe"

şad bûn şa bûn

şadiman dilfireh

şadirvan hewz, lîç, gol, rûbar an jî zeryaya ku bi kêrî soberiya melevanan tê

şadî 1. kêfxweşî 2. dilrihetî

şad kirin şa kirin

şafir 1. çola dêm, bêdar û vala 2. cureyekî çêreyê ye

şag 1. şak 2. newal

şagenim genimê bijare

şagirt 1. telebe, xwendekar 2. feqîh 3. kesê li ber destê hostayekî karekî dike; pîşekarê nû

şagul gula hera bedew

şah key

şahane 1. bijarte 2. tiştê layiqî mîran

şahbanû keybanû

şahbaz teyrê baz

şahbender nûnêrê dûgelê yê li derveyî welêt, sefîr

şahbenderî sefirtî

şahbenderxane sefaret

şaheng serok û mîrê komeke mêşhingivan

şaheser pir bedew

şahid kesê ku bûyerek dî-

tiye; guwah ***şahidê** ro-
viyî, boçika wî ye”
şahidî guwahî
şahî çalakiya kêfxweşiyê
*“kesîb ne li şînan e, ne
jî li **şahiyan** e”
şahîk 1. rewşen, ronak **2.**
meht, şimşimot
şahmar marê herî girs
şahmerdan egîdê egîdan
şahreg reha ku xwînê ji
dilî belavî cendêk dike
şahrê 1. riya sereke **2.** ri-
ya şoşê
şahsiwar sersiwar
şahî keytî, mîrtî
şahyar wezîr, kizîr
şahzade zarokên şahan
şair helbestvan
şajin seroka jin; keybanû
-şajina bedewiyê di nav
hinkufan de jina hera be-
dew
şak şaxên daran ên ku bi
alîkariya dareke din bi-
lind dibin
şa kirin kêfxweş kirin
şakûl amûreke ku pê mî-
henga karên avasaziyê
tê dayîn
şal kinca ku ji navikê ber-
jêrtir tê lixwekirin û pi-
ranî aîdî mêran e
şalgerdan kefi
şalok kêlindî
şalûfe nanê lewaşe yê ku
toraq, penîr û xwarinên
din dikine navê û piştî

rûnkirinê li ser sêlê di-
pijînin
şalûl çivîkeke dengxweş
e; bilbil
şalûz melaq, laloş
şalûzî melaqtî, laloşî
şalwar cureyekî kincên
derveyî yê ku bi ser der-
pêyî de tê lixwekirin
şalyar 1. walî, parêzgar
2. wezîr
şalyarî 1. walîtî, parêzgarî
2. wezîrtî
şambelot 1. cureyekî da-
ran e **2.** berên vê darê
yên ku qelandî tên xwa-
rin
şamik elok, elelok
şamirîşk elok
şamû şehê ku pê hirî tê şî-
kinandin
şan [I] mil
şan [II] 1. şohret, navdarî
2. karê ku baş pê tê za-
nîn; pisporî *”dizî ne **şa-
nê** mêran e, para segan
e”
-şanê xwe derxistin xwi-
yê xwe yî nebaş nîşan
dan
şanaz 1. dilşa **2.** serbilind
şanaz bûn 1. dilşa bûn **2.**
pê serbilind bûn
şanazî 1. îftixar, xawên **2.**
serbilindî
-cihê şanaziyê ye layiqî
îftixarê ye
şancûl bazin an jî pîjê

şande

stûyê kûçikan
şande heyet
şandin/dişîne/bişîne bi
rê kirin, hinartin
şandî 1. qasid 2. peyamber
şane [I] 1. elamet 2. cazibiyet *[“]bila lawik **şane** be, bila miaş qet tune be”
şane [II] cihê ku ji hin xaneyên biçûk pêk hatiye û mêşa hingivî hingivê xwe lê datîne; keware
şane [III] di laşê giyandaran de xaneyên biçûk; hucre
-şaneya xwîne hucreya xwîne
şane [IV] koxikê notirvanan
şaner çavdêr
şanenas pisporê di warê şaneyên giyaneweran de de
şanenasî zanistên ku lêkolînan li ser şaneyên giyaneweran dike
şanenav îmze
şanese kûçikê notirvanan
şaneşîn şanişîn
şanik 1. xal, deq, nîşan 2. elamet, berate
şanişîn 1. cihê bêhnvedan û rûniştina şahî 2. eywana li ser banî
şanî 1. nîşan 2. rawêjer
şanî dan 1. nîşan dan 2.

pêşan dan 3. araste kirin
şano berhema wêjeyî ya ku li ser dikê tê pêşandan
şanogeh cihê ku berhemên şanoyê lê tên pêşandan
şanoger lîstikvanê şanoyê
şanogerî hunera pêşkêşkirin û derhêneriya şanoyan
şanşanok lîstikeke zarokan e
şapanosî kirin karê xwe baş neanîn cih
şapat 1. karesat, bobelat 2. ezab, xezeb
şape şepe, aşît
şaper per û baskên firindeyan
şapik cureyekî potikan ê ku mildirêj, bê pêsîr û bê bişkojk e
şar [I] bajar, şehir
şar [II] laçik, destmal *[“]serê min bi **şar** e, çi bikim dilê min bi jehr e”
şarandin/dişarîne/bişarîne 1. germ kirin 2. dijwar kirin 3. azirandin 4. arandin
şarax ecûr
şaredar serokê belediye ya bajarekî
şaredarî belediyeya bajêr
şarestûn kêran
şarestûn kirin kêran avêtin ber

şayese kirin

şareza 1. kesê ku li bajaran mezin bûye û hay ji çerxa felekê heye **2.** pispor **3.** zana **4.** beled

şarezahî 1. pisporî **2.** zanatî **3.** beledî **4.** pîşekarî

-şarezahiya hunerî pisporiya di qadekî an jî pîşeyekî de

şarêz nexweşiyêke pidûyên diranan e

şaristan 1. medeniyet **2.** avadanî

şaristanî têkildarî medeniyet û avadaniyê

şarîn/dişare/bişare 1. kel bûn, germ bûn **2.** arîn

şaş [I] kesê ku reşahiya çavên wî ne di cihên asayî de ne “ji milkan aş, ji jinan jînên **şaş**, ji mêran mêrên ne bide pêş ne bide paş”

şaş [II] 1. çewt **2.** xulp **3.** kesê ku xwe ji ber tirsê an jî şermê ji bîr dike; şepirze

şaş bûn 1. xeletî kirin **2.** mat man **3.** şepirze bûn

şaşik egal

-şaşik girêdan 1. egal dan serê xwe **2.** pîneyekî tenik li dora serê xwe alandin

şaşî [I] 1. çewtî **2.** xulpî **3.** şepirzetî

şaşî [II] rewşa nebûna re-

şahiya çavan di cihên wan ên asayî de

şaşî kirin 1. çewtî kirin **2.** xulpî kirin **3.** şepirzetî kirin

şaş kirin 1. gêj kirin **2.** mat kirin

şaş man mat man

şaşwaz matmayî

şaşwaz bûn mat û mehtel mayîn

şaşwaz kirin mat û mehtel kirin

şatik katara stûyî

şatir 1. kesê ku kelûpel, nîşaniyên bûkan û nameyan digihîne xwediyên wan; pîlik **2.** hevalbend

şato bato tewş

şato bato xeber dan bi awayekî tewş axaftin

şavêr parav, çivêl

şavêrî [I] paravî, çivêlî

şavêrî [II] kêmiştahî, bê-mehdetî

şax 1. çiya **2.** çiqilê darê **3.** bir **4.** malbend **5.** liq **6.** qiloç **7.** zîlê çêreyê

-şax vedan 1. zîl vedan **2.** bişku dan

şaxur zinar

şayen layiq, seza, hêja

-şayenî pesnê sezayî medhê, hêjayî pesnê

şayese 1. karê sêwirandî; teswîr **2.** xêz

şayese kirin 1. sêwiran-

şayeste

din **2.** xêz kirin
şayeste 1. birûmet **2.** rêzdar

şayid bijîşk

şayiş 1. tatêl, keser **2.** tirtûl

şayiş kişandin 1. ketin tatêlê **2.** tirtûlê kulê pê girtin **3.** keser kişandin

şazde 1. hejmara beriya hevdehan û piştî pazdehan **2.** jimareya 16'an

şazdehem(-în) di rêza şazdehan de

şe/şeh alava şikinandina por û hiriyê

-şeyê piyî ji qeydika piyî hetanî serê tiliyan koma hestî û movikên ku di piyên mirovan de ye

şeb şew

şebeng 1. rengên ku ji rengên sereke hatine darrijtin **2.** xeyala gerok a ku kesê di xewê de dibîne; qeretû

-şebenga rojê rengên keskesorê

şebikin/dişebike/bişebike li hev alîn

şefeq aso, ufuq

şefran zehferan “ker, çi dizane **şefran** çi ye”

şeftalî xox

şeftûl 1. xwar **2.** çewt

şehir/şehir bajar

şehitandin/dişehitine/bişehitine tiştê negotin

û nekirinê gotin û kirin
şehitîn/dişehite/bişehite tiştê negotin û nekirinê qewimîn

şehîd 1. cangoriyê di riya Xwedê de **2.** pakrewan

-şehîd ketin di riya Xwedê de giyanê xwe dan “riya azadiyê, bi xwîna **şehîdan** ronak dibe”

şehîn terazû

şeh kirin şikinandin

şehmar çilpê

şehriyar şaredar

şehriyarî şaredarî

Şehrîwar Kelûya Simbilê

şeht kêmlibatê ku nikare xwe li ser lingan bigire

-şil û sheht şileke û kêmlibat

shehte qiravî

şehwet 1. xwestek **2.** xwesteka zayendî

şek 1. lêdana sivik **2.** kîteyeke ku gava çend caran li ser hev tê gotin nêrî radibin ser lingên xwe yên paşîn **3.** beranê ji du salan mezintir

-şek lê dan 1. qorç lê dan **2.** du tişt hêdika li hev xistin

şekal 1. cureyekî solên berê ye **2.** sola ku dawiya wê di bin lingan de hatiye şikandin û wisa hatiye pêkirin

-şekal bi lingan ve kirin

şemal

xort û xama zewicandin
şekerok kesê ku bi jinekî
re direqise

şekêrt şikarte

şekir şirîniya ku ji silq û
leveneke taybet tê bi-
destxistin **“Şam şekir
e, lê welat şirîntir e”*

-şekirê hûr şekirê hêran-
dî yê ku dişibihe êrd
**“hevalê te bibe şekirê
hûr jî, xelas meke”*

-şekirê kabik şekirê ku
çargoşe hatiye birîn

-şekirê kaç şekirê ku çar-
goşeye lê direj hatiye bi-
rîn

-şekirê qend şekirê ku
weke kerpiçan hatiye bi-
rîn

-şekirê heqîde şekirê şû-
şekî

şekirdank amana ku şê-
kir dikinê

şekirin **1.** pê karîn, qe-
dandin, şiyar **2.** şeh ki-
rin

şekirmiz nexweşiyek e

şekirnok cureyekî şeki-
rên ku nokeke qelandî
dikine navê

şekok cureyekî fêkiyên
çolê ye; hirmiya biyanî

şel [I] ronahiya nîvî

şel [II] parçeyê ku mezin
hatiye qutkirin

şelaf **1.** melaq **2.** laloş

şelafî **1.** melaqî **2.** laloşî

şelafî kirin **1.** melaqî ki-
rin **2.** laloşî kirin

şelal giya û darên ji hev
dûr mane

şelal bûn bi dûrî hev ke-
tin

şelal kirin ji hev bi dûr
xistin

şelaq qemçik

şelaq kirin bi qemçikan
lê xistin

şele/şeleg barê piştan;
piştî

şelegan her tiştê girs û
mezin; geltogan

şelik parzûnê şîrdotinê yî
ku didine ser devê qûş-
xaneyê û paşê didoşin

**şelipîn/dişelipe/bişeli-
pe** **1.** tehisîn, şiqitîn **2.**
şehitîn

şeliq şilop

**şeliqîn/dişeliqe/bişeli-
qe** **1.** (*çav*) êşîn û xerêf
girtin **2.** (*şeq û binçeng*)
kul bûn û pîrotankî bûn
**“çavê şeliqî, ji ê kor çê-
tir e”*

şelîn/dişele/bişele **1.**
(*mar*) bi ser zikê xwe ki-
şîn û çûn **2.** wekî maran
kişîn

şelşelî parçeparçeyî

şelûf cûcika nêr

şemal **1.** rewneq **2.** rew-
şen **3.** çira

-şemal dan **1.** rewneq dan
2. rewşen bûn

şemalk

şemalk find

şemate qalebalî û têkil-hev-bûna dangan; dengûdor

şembûz sewala barkêş a nehs û eks

şembûz bûn (*sewala barkêş*) veciniqîn û nehs bûn

şemendefir navgîneke raguhastinê ya ku ji makîneyeke serkêş û çend selikên siwaran û baran pêk tê

şemitandin/dişemitîne/bişemitîne **1.** şiqitandin, hilisandin **2.** gindirandin **3.** tîlê xistin

şemitî **1.** şiqitî **2.** gindirî “hevalê lingê **şemitî**, hey Xwedan e”

şemitîn/dişemite/bişemite **1.** şiqitîn, hilisîn **2.** gindirîn “hesp li ser çar lingan diçe, dîsa jî lingên wî **dişemitin** û dikeve”

şemixîn/dişemixe/bişemixe (*xurek*) afnikî bûn

Şemî roja piştî îne, roja yekemîna a hefteyê

şemitok **1.** şimşat, şimşimot **2.** qeşa û berfa ku li serê tê şiqitîn; tîl

şemkur pezkovî

şemûk **1.** pêderî, bermal **2.** hevşî

şemûz şembûz

şene alaveke çandiniyê ya ku çend heb tiliyên wê hene û pê giya û zad tê berhevkirin; çartil

-şene kirin bi çartilê qirş û qeselê zevî û mêrgan berhev kirin

şeng **1.** şên **2.** peroşmend **3.** kêfxweş

şengal kezwan

şengebî cureyekî daran e

şengebûk bûka bedew, şox û şeng

şengist **1.** unsur **2.** hêman

şengiste cihokên ji bo xîmê avahiyekê kolandî; binetar

şep dengê lêdana bi kefa destî; tep

şepal **1.** şêra mê **2.** bejna lihevhatî û xwînsîrîn; bedew **3.** ferxê şêrî

şepane bizmar

şepane dan bizmar kirin

şepe aşî, renî

şepêl **1.** pêl **2.** her pêleke rêzepêlan

şepilandin/dişepilîne/bişepilîne **1.** ji devê xwe şehitandin **2.** xwe şepirze kirin

şepilin/dişepile/bişepile **1.** tengav bûn **2.** şepirze bûn

şepirze **1.** pejmûrde, belawela **2.** perîşan, sefil **3.** teqoze **4.** geveze

şepirze bûn 1. pejmûrde bûn **2.** perîşan bûn **3.** teqoze bûn **4.** geveze bûn
şepirze kirin 1. pejmûrde kirin **2.** perîşan kirin **3.** teqoze kirin **4.** geveze kirin
şepilk çengên mirîşk û balindeyan
şepop kesê ku her çi karî bike kêmasiyekî tê de dihêle/dest û piyên wî li hev dialin
şepol şepêl
şeq 1. navbera her du lingên mirovan û sewalên dupêyî **2.** (*sewalên çarpê*) navbera her du lingên paşîn **3.** navrana kincên wekî şal, derpê, fanorî û hwd **4.** parçe **5.** derz, qelîşte **6.** dengê ji lêdana bi kefa destî tê
-şeq lê vedan 1. lê siwar bûn û her lingek di aliyekî de daliqandin **2.** (*sewalê nêr*) daketin (*a mê*) **3.** ling lê dan hev
şeqam lêxistina bi kefa destî; sîle
şeq bûn di navê de qelişîn
şeq kirin di navê de qelişandin
şeqe kergît
şeqên dengê levketina du tiştên req
şeqil mohr, demxe
şeqitandin/dişeqitîne/

bişeqitîne 1. fizirandin **2.** dan aliyekî
şeqitîn/dişeqite/bişeqite 1. fizirîn **2.** xwe dan aliyekî
şeqizîn/dişeqize/bişeqize 1. şerm kirin, fedî kirin **2.** şaşwaz bûn **3.** neçar bûn
şeqle darên ku ji bo şewitandinê hatine şeqşeqîkirin; êzing
şeqopilo 1. şeqşeqî **2.** derzderzî **3.** qelşqelşî
şeqopilo bûn 1. di navranê de şeqşeqî bûn **2.** derzderzî bûn **3.** qelşqelşî bûn
şeqopilo kirin 1. di navranê de şeqşeqî kirin **2.** derzderzî kirin **3.** qelşqelşî kirin
şeqşeqî 1. şelşelî, parçe-parçeyî **2.** şeqopîlo
şeqşewêl jina nelirê; qehbik
şer 1. ceng **2.** pevçûn
 “**şer**, bi tifinga vala nabe”
-şerê bejî şerê li ser rûyê erdê
-şerê bigirbikujiyê şerê xwînxuran ê li dijî reben û repalan
-şerê eniyê di bereyekî de cenga du artêşan
-şerê fezayî şerê li seqayê
-şerê germ şerê rû bi rû;

şerani

- şerê eniyê
-şerê piştzeryayî şerê ku di parzemîneke cihê de tê meşandin
-şerê sar şerê navtêdan, berîdan û tevdanê; şerê dek û dolaban
-şerê zeryayî şerê di nav behran de
şerani listikeke govendan e û bi pêgirani tê listin “bûye marê nivkuştî, hê jî **şerani** dilîze”
şerbet vexwarina ku ji ava mêweyên guvaştî, şekir û avê tê çêkirin
şerbik tasa avê ya biçembil “**şerbik** nû ye, av şirîn e”
şer derxistin bûn sedema pevçûnan
şeredev devjenî
şeref 1. heysiyet **2.** rûmet **3.** rêzdariya li nav civakê “**şeref**, ji heyatê hêjatir e”
şerenix şeredev
şerfiroş kesê ku her dem li şer û têkdanê digere
şergeh qada ceng û pevçûnê
şeriet 1. hiqûqa îslamî **2.** ola bi zagon û pergal “**şeriet**, şermê naxwaze”
şerkar pîşekarê cengê
şer kirin 1. bi yekî re li hev xistin; cengîn **2.** lê

- bezîn
şerm eyb, fedî “di dinyayê de **şerm** tunebe, hurmet jî tuneye”
şermezar 1. kesê ku karekî neyînî kiriye **2.** riswa
şermezar bûn 1. (ji ber karekî neyînî ve) li ber xwe ketin **2.** riswa bûn
şermezari rewşa kesê ku karekî neyînî kiriye an jî ji ber karekî neyînî riswa bûye
şermezar kirin 1. (ji ber neyîniyekê) bertek nîşandan **2.** derew derxistin **3.** riswa kirin
şermgeh 1. ewret **2.** navran
şermîn şermoke “jina **şermîn** bi şarekî, mêrê şermîn bi karekî”
şermînî di mirovan de rewişt an jî nexweşiya şermê
şerm kirin 1. fedî kirin **2.** mehcûb bûn “bide metirse, bixwaze û bixwîne lê **şerm meke**”
şermoke fediyok, şeqizok
şeroke 1. kesê ku pir şer û pevçûnan dike **2.** kesê ku ji şer û pevçûnan pir hez dike
şerpeze şepirze
şerpilîn/dişerpilê/bişerpilê feşkilîn

şeveder

şerpîn barişa boş

şert merc

-şert danîn bi hev re ketin
mercê

şerûd kesê ku bi her kesî
re li hev dixê; şeroke

şervan çekdarê ku karê wî
bervaniya welat û ras-
tiyê ye; şerkar

şerxwaz kesê ku cengê
ser aşitiyê re digire

şesş 1. hejmara piştî pên-
can û beriya heftan **2.** ji-
mareya 6'an "“meha şe-
şan, kuran bibe hewşan,
keçan dayne ser mer-
şan”

şesşalî şesşgoşe

şesşbêj kesê ku gelekî di-
axive û mijaran têkel di-
ke; pîrbêj

şesşek 1. ji şesş paran pa-
rek **2.** şesş rojiyên piştî
cejna remazanê

-şesşek girtin di şesş rojên
pêşîn ên meha şewalê de
rojiya nafiye girtin

şesşem(-în) di rêza şesşan
de

şesşerût 1. pêgirtî, xula-
mok **2.** têjikên nebaşiyê

şesşgoşe şeweyekî enda-
zeyî yê ku ji şesş rexan
pêk hatiye; şesşalî

şesşik 1. kevirên bi qasî
şesş bindeq û gûzan **2.** cure-
yekî listikên zarokan a
ku bi şesş şesşikan (*kevi-*

rên biçûk) tê listin

**-li ser îmana xwe şesşik
listin** di baweriya xwe
de pir sist bûn

şesşkuji şesşgoşe

şesşper [I] cureyekî şalên
mêran ê fireh e

şesşper [II] cureyekî gur-
zên cengê ye û ji şesş par-
çeyan pêk tê

şesşxane cureyekî tîfingên
ku şesş fişeng dikevin ber

şesşet xwar

şesşetele 1. şepe, renî, aşî **2.**
teşqe, karesat

-şesşeteleyek jê re hatin tû-
şî karesatekê hatin

şesşetrenc sedrenc

şesşev 1. ji avabûna rojê he-
tanî elindê duwazde sa-
etên ku cîhan tê de tarî
dibe; êvar **2.** tarîban
"“şesşeva reş, keleha mê-
ran e”

-bi şesşev 1. êvarê **2.** di ta-
riyê de, piştî tarîbanan

-şesşev bi ser de hatin 1.
heta tarîbanan kudandin

2. hetanî êvarê axaftina
xwe dirêj kirin

şesşevane 1. karê ku bi şesş
tê kirin **2.** mûçeya ku ji
bo keda şevêkî tê dayîn

3. tiştê ku her şesşev pêk tê

şesşevbihurk sohbeta êva-
ran a ku heta nîvê şesşevê
didome

şesşeveder kesê ku şesşeva xwe

şevkor

dûrî malê dibuhirîne
şevkor kesê ku di şeve-
reşê de baş nabîne an jî
bi roj rengan ji hev vena-
qetîne

şeveriş 1. êvara zîz a ku
heyv tê de xuya nabe **2.**
tarîti ***“heke diz hebin,
şeveriş gelek in”**

şevger kesê ku di xewê de
ji nivîna xwe radibe û di-
gere

şevî şevok bi ser re der-
basbûyî

şevîn 1. çêrandina şevê
2. têkildarî şevê

şevnimêj 1. tehecud **2.**
nafiye

şevşevok barçêmk

şexte zîpikên girs; teyrok

şevtirsk nexweşiya ji şe-
vereşê

şevyar nêçîra bi şevê

şew dermanekê şîn î gelêrî
ye û ji bo pir mebestan
tê bikaranîn ***“şew û şe-
kir, li ba şivanan yek in”**

**-şew û şekir ji hev nas
nekirin** başî û nebaşî ji
hev veneqetandin

şewat 1. sotin **2.** agirpêke-
tin **3.** jan ***“şewat** bi
erdê keve, ter û hişk tev
dişewitin”

-şewat berdan dilan pir
êşandin

şewate 1. ardû **2.** agirê ku
pê êgir pê dixin

şewb nexweşiyeke sewa-
lan e

-şewba çivîkan qira se-
walên bibaskên malê û
firindeyên çolê; dim-
şînk, nikilreş

**şewişandin/dişewişine/
bişewişine** çelqandin

**şewişîn/dişewişe/bişe-
wişe 1.** tehisîn **2.** mil-
milîn, weşweşîn

**şewitandin/dişewitine/
bişewitine 1.** pê xistin

2. sotandin **3.** êşandin

**şewitin/dişewite/bişe-
wite 1.** pê ketin **2.** sotin
***“divê mirov di agirê
mezin de bişewite”**

şewk çengala ku pê masî
tên girtin; sincaq

şewl şemal, rewneq

şewl dan rewneq dan

şewlok amûreke gêrebayî
ya ku piştî çûna gêreba-
yê tê pêxistin

şewlpîv amûra ku leza
rewneqa heyî dipîve

şewq 1. şemal **2.** ronahî
3. çirûska boş ***“dilê fi-
reh, şewq û çira ye”**

-şewq vedan çirûsk ve-
dan

-şewqê dan newqê tu di-
bêjî qey pir pak e lê di
rastiyê de ne wisa ye

şeyda sewdaser

şeydatî sewdaserî

şeyîn/dişeye/bişeye

(*hesp*) hîrîn, şêyeşê kirin
şeyt 1. toterîk **2.** taye
şeytan cinê ku ji Cn. Adem eleyhiselamî re sicde nebiriye, Iblîs ***“şeytanê** merivan, bi merivan re ye”
-şeytan dibêje... heke li dû nefsa xwe herim ez dê...
-şeytan pê kenîn cinabet bûn
-şeytên zor dayê nefsê zor lê kir ku ji rê derxe
şeytanî fesadî û xirabî
şeytanî kirin fesadiya hinakan li ba hinekên din kirin
şeytanok cureyekî bihukên ku di qalikekî helezonî de ye û pir dereng dimeşe
şê dengê hîrehîra hespan
şêl 1. kêla dirûnê **2.** dirûnên girs
şêlandin/dişêline/bişêline [I] hêk meyandin
şêlandin/dişêline/bişêline [II] **1.** xesp û kosp kirin **2.** talan kirin **3.** dizîn
şêlav 1. lehî, lêkend **2.** coşî û peroşî
şêlavk 1. ava kils an jî boyaxê ya ku pê dîwar tên rengandin **2.** ava şêlo
şêlik cureyekî zêd e û dişibihe nîskên kes

şêlim cureyekî sewziyên ji malbata tiviran e
şêlimtirşk tirşiya şêliman
şêlî nezela
şêlî bûn 1. zelaliya tiştê avî winda bûn **2.** zelaliya bînahiya çavan winda bûn ***“av, di serekaniyê de şêlî dibe”**
şêlî kirin 1. zelaliya tiştê avî winda kirin **2.** zelaliya bînahiya çavan winda kirin
şêlin/dişêle/bişêle (*hêk*) meyîn
şêl kirin 1. kêl kirin **2.** girs dirûn
-şêl li şintira xwe nexistin gincirên xwe nedirûn û pê de daliqîn
şêlo şêlî
şêlşêlî kirin 1. kêlkêlî kirin **2.** bi kêlên girs û serobero dirûn
şêmûg pêderî
şên dilveker, şeng û şox
şênahî 1. şengî û şoxî **2.** rengînî ***“herin şênahiyan,** pirs bikin ji zarokan”
şênber 1. tiştê berbiçav **2.** dîtî û bînayî
şênî 1. niştecih, akincih **2.** dêman, ehafî
şên kirin bûn sedema kêfxweşiyê
şêr 1. cureyekî heywanên çolê ye û dişibihe pilin

şêrane

gan lê serconcix e **2.** e-
gîd *“(cihê **şêran**, rovî lê
dikin gêran)”

şêrane 1. wekî şêran **2.**
kesê çavnetirs

şêranî 1. şêrkî **2.** wêrekî
3. egîdî

şêrdil mêrxas

şêrejîn jina wekî şêran

şêrgeh warê şêran

şêrpence penceşêr, cure-
yekî nexweşiyê ye

şêrza têjikê şêran

şêst hejmara 60’î, deh heb
şeş

şêstem(-în) di rêza şêstan
de

şêt [I] 1. dînik **2.** totikvala

-şêt bûn dîn bûn

-şêt kirin dîn kirin

şêt [II] 1. kêzim **2.** şiva
mezin

şêtî 1. dîntî **2.** totikvalatî

şêtxane nexweşxaneyê dî-
nan

şêwaz 1. uslûb, fesal **2.** a-
wa, tehr

şêwe çawaniya pêkhatina
tiştan

-şêwe û naverok dîtbari-
ya hundirîn û derveyî

-bi vî şeweyî bi vî awayî

şewekar kesê ku ji tîlên
zîvîn xemlan çêdike

şewekarî hunera zîvhû-
nanê

şewenasî zanistên ku pis-
poriya wan li ser naskiri-

na şekl, dirûv û awayê
wan e

şewirgeh cihê danûstana
agehiyan

**şewirîn/dişewire/bişe-
wire 1.** ramana yekî

wergirtin **2.** danûstan
*“(berê **bişewire**, pişt re
bikire)”

şewirmend hêvojkarê a-
gehiyên durist; rawêjer

şewr di babetekî de wer-
girtina ramana pispore-
kî; rawêj *“(şewr, bi dî-
nan re nabe)”

-şewr gerandin li hev ci-
vîn û babetek nîqaş kirin

şêx serokê terîqetê *“(şêx
ne batil in, bi serê wan
de hatine)”

şêxanî cureyekî lîstika go-
vendê ye

şêyeşê dengê hîrehîra
hespan

şêyeşê kirin (*hesp*) hîre-
hîr kirin

şêz 1. cureyekî geneyên
bizinan e **2.** mêşa hes-
pan

şibake pace

**şibihandin/dişibîne/bi-
şibihîne** tişteke (*di tay-
betmendiyan de*) wekî

tişteki din dîtin

**şibihîn/dişibihe/bişibi-
he** tişteke (*di taybetmen-
diyan de*) wekî tişteki

din bûn

şilepor

şidandin/dişidîne/bi-şidîne 1. guvaştin 2. qu-raftin 3. pêçan 4. muhkem girêdan 5. paçik kirin

şidin/dişide/bişide 1. muhkem bûn 2. lê hatin hev 3. xurt bûn

şifa pakbûna ji nexweşiyekê

-şifa dîtin ji nexweşiyê rizgar bûn

şifre razepeyv

-şifre avêtin ber razepeyvek jê re çekirin

şiftî zebeş

şik guman, şubhe

şikandin/dişkîne/bişkîne şikandin

şikarte 1. kel û melên aîdî jinê 2. çandiniya kesê ku cot û cobarê wî bi xwe tune

şikbir 1. pêhesiyayî 2. navtêdayî

şik birin 1. pê hesîn 2. guman kirin

şikdar waswasok

şikev 1. teştanî 2. cureyekî navgînên ser avê; kelek

şikevik 1. xweliya ku pê kûzik tèn çekirin 2. cêrik

şikêr li çuyan qeliştekan û çalên kûr û asê

şikinandin/diškine/bişkine 1. por şeh kirin 2.

hirî, liva û mû bi şehî zax kirin

şikîn/dişkê/bişkê şkîn
şikra bi mebesta..., bi niyêta...

-şikra sibehê ve bi niyêta sibehê ve

şil [I] 1. tiştê ku aviyeke tê geriyaye; neziwa 2. avî 3. bi têhn "ban qul be, binban **şil e**"

-şil bûn 1. av bi ser de rijîn 2. baran bi ser de rijîn

-şil û pil bûn ser û kinc giş bûne weke avê

-şil kirin 1. av bi ser de rijandin 2. li ber av an jî baranê dan sekinandin "barana havînê, **şil kir** binê kulînê"

şil [II] 1. şileke 2. kêmendam

-şil bûn seqet man

şilahî 1. rewşa tegerîna aviyeke; neziwatî 2. rewşa seqetmanê

şile 1. cureyekî gulan e 2. ava mîweyên guvaştî

şilegewr rengê ku bêteşe ye û baş diyar nabe

şileke 1. kesê ku endameke wî felc bûye; goc 2. nivîşkan, kêmlibat

şilemenî 1. şilahî, tênahî 2. tiştên avî

şilepor endamê zayendî yê jinan

şilêl

şilêl giloka hewirmişî

şilf 1. kêrik 2. rût

-şilf û tazî rût û repal

şilfik 1. di alavên qutkirinê de beşa hesinî 2. rût û uryan

şilik nermahiya di serê zarokên viringî de

şilî 1. baran, barîş 2. têhnahî

-şilî û şoyî baran û lêkend

şilop kinişt

şilope barana ku berf jî pê re dibare

şilopilo tiştê ku riwînek bi ser de rijiyaye

şilopilo bûn tiştê avî bi ser de rijîn

şilove berfa ku dihele

şiloxe bendikên solan

şilp dengê şeqamê û şepilandina dêv

şilpeşilp 1. dengê birêveçûna di nava avê de 2. dengê şepilandina dêv

şilpeşilp kirin 1. xwişexwiş kirin 2. milçemilç kirin

şilûr tiriyeş negihîştî

şilxe refeke mêşhingivan

şim sola werzişê ya sivik

şima finda ku ji kewara mêşhingivan hatiye bidestxistin

şimareng cîleya biriqandinê

şimaşe keşe

şimik pêlavên dorvekirî û

qulqulî, galik, pêpûçk

-jî şimikê heta kumikê

ji kincên seran hetanî kincên ligan

şimşal 1. bilûr 2. pîpik

şimşat şemîtok

şimşimot şemîtok

şimşîr 1. şûr 2. cureyekî darên ku belçikên wê tim şîn in

şindok 1. nemêr 2. bêkêr

-şindokê mêran kesê ku di dilqê mêran de ye lê tu mêranî jê nayê

şing 1. dengê şikestina şûşeyan 2. dengê bilindê herikîna avê; xwiş, xwişexwiş

şingandin/dişingîne/bişingîne 1. çingandin 2. şeqeşeq kirin 3. xwişexwiş kirin

şingîn/dişinge/bişinge 1. dengê şikestina şûşeyan jê hatin 2. dengê bilindê herikîna avê jê hatin; xwişîn *"gulan e, şingîna dasan e"

şingîni dengê şingîne

şingexing şingîniya domdar

-şingexinga nalan û hîrehîra hespan dengên têvel ên şer û talanê

şintir gincir

şintirandin/dişintirîne/bişintirîne 1. şandin hatenehatê 2. têk bi-

rin
şintirîn/dişintire/bişintire 1. çûn helakê, çûn hatenehatê 2. têk çûn
şip- pêşgireke ku wateya heyî xurtir dike
-şipşidiyayî baş-şidiyayî
-şipşîn şînê esmanê çik-sayî
şipne şene, xermaşe
şiqitîn/dişiqite/bişiqite
1. şimitîn **2.** xijikîn *[“]bi dest **bişiqitî** dikari xwe bigirî, bi ling bişiqitî dikarî xwe bigirî, lê bi zimên bişiqitî tu dê herî û herî”
şir 1. tembel **2.** westiyayî **3.** dengê xurt ê barana boş
şiratî teralî
şir bûn 1. xav bûn **2.** bêzar bûn
şirb cureyekî daran e
şirdan gerdenî *[“]**şirdana** zêran winda kir, pey moriya hecîyekî sêsed gaz rê da ber xwe”
şirebaran barana boş a bi deng
şireşir xwişexwiş
şireşir kirin xwişexwiş kirin
şirên xwişexwiş
şirik 1. qulik **2.** rêşî **3.** gulik *[“]**şirik** şirikan jîr di-kin, hêwî hêwiyan pîr di-kin”

şirikşirikî gulikgulikî
şiringe amûra ku pê dermanên avkî li nexweşan tê xistin
şirik 1. hevkar, hevpişk **2.** hevpar *[“]simbil bû firîk, mele bû **şirik**”
şirin [I] 1. şekirîn **2.** tahm-xweş
şirinahî çêja tiştên şekirîn
şirin bûn 1. tahma şêkir tê de hebûn **2.** tahm-xweş bûn *[“]bi gotina helawê, dev **şirîn nabe**”
-şirîn kirin 1. tahma şêkir tê de pêk anîn **2.** tahm-xweş kirin
şirîn [II] 1. bedew **2.** qeşeng *[“]kezeb çiqasî **şirîn** be, şîret jê re ewqas şirîntir e”
şirînmeh meha pêşîn a bûk û zavê
şirît weris
şirjaw layiq, seza
şirjaw bûn layiq bûn
şirjaw dîtin layiq dîtin
şir kirin sistî kirin û xwe ranegirtin
şirp 1. tavilê **2.** ji nişkê ve **3.** bê navber û pê re
şirtik zirîçka çavan; şirav
şitil darên viringî an jî çiqilê daran ê ku ji nû ve tên çikandin
şitilgeh 1. zeviya şitilan **2.** firoşgeha şitilan
şitî şimşat

şiti bûn

şiti bûn şimşat bûn

şiti kirin 1. şimşat kirin

2. rihê xwe baş kur kirin

şito kesê ku rihê xwe kur-kiriye û fortê bedewbûna xwe dike

şiv çiçekî darê yî nîvreq e û şivan pê pêz diajon; ço

şivan kesê ku diçe ber pêz û wan diçêrine; çovan
*“şivanê jêhatî, pêz nade guran”

şiverê riya teng a ku tenê bi piyan tê de tê meşîn

şivir cureyekî sewalên çarpê yên çolê ye; ask

şivî xêza çikeçik

şivîşiviyî tiştê ku tê de xêzên çikeçik hene

şiwîn berhem, karpêk

şiwît cureyekî çêreya ku nepijî tê xwarin; qiçî

şixab behreme

şixate qutiya kibrîtan

şixir 1. dara bêber **2.** palanê darînî

şixre neqlkirina çandiniyê ji zeviyê li bal benderê ve

şixul 1. kar **2.** xebat **3.** îş
*“aş şixulê xwe dike, çeqçeqok diranê xwe dişkine”

şixulandin/dişixulîne/ bişixulîne xebitandin

şixulîn/dişixule/bişixule 1. xebitîn **2.** (*pêketina êgir*) domdar bûn

şiyan/dişê/bişê 1. pê karîn **2.** pêk anîn

şifon qedîfe

şilan cureyekî mêweyan e
*“demek a gulê ye, yek a şilanê ye”

şilaq parçeyê biyanî yê ku dikeve çavan û pê diêşin

şilav xweşav

şilavk endamekî ku pişt aşikê ve ye û xwe digihîne rûviya duwazdegirê

şimk pêderî

şîn [I] 1. reşgirêdan; matem **2.** taziye *“şîna tev êlê şahî ye”

-şîn girêdan reş girêdan

şîn [I] rengê esmên; hêşîn

şindar kesê ku kesekî wî miriye; xembar

şîne rengê dişibihe şîn

şinboz rengekî di navbera şîn û kesk de ye

şinok cureyekî daran e; kezwan

şiqeşiq dengê domdar ê cûtina benîştî an jî rêveçûna sewalên naldar

şip ava herikbar a ku ji cihêkî bilind dirije

şipik şipê biçûk

şir adana ku di her guhanî de heye *“şirê kerê, ji cehşa kerê re ye”

-şirê helal mêtin di maleke qenc de hatin dinyayê û wisa jî mezin bûn

-şîrê zirkmakî ji dêv û pozî re anîn pir tengezar kirin

şîranî xwarinên ku şekir dikeve tev

şîrbirak du kesên ku şîrê diyekê mêtine

şîrbirinc cureyekî xwarina ku ji şîr, şekir û birincî tê çêkirin; birinceşîr

şîrder sewalên bi şîrê guhanên xwe têjîkên xwe dimêjînin

şîre 1. ava rehekan **2.** ke-resteyekê çir ê ku pê pirç tèn rûçikandin

şîregermî 1. saregermî **2.** ava hênik “ava biharê çiqasî **şîregermî** bibe jî, nikare birincî bipijîne”

şîret 1. nesihet **2.** tembîh **3.** hêvojkarî “heta **şîretan** li xelqê dikî, qûna xwe bişo”

-şîret lê kirin tembîh kirin, hêvotin

şîreve kirin 1. zarok/sexele ji şîr veqetandin **2.** zarok hînî xwarinê/sexele hînî çêrînê kirin

şîrêz 1. çêreyeke ku jê zeliqok/çesp tê bi destxistin **2.** zemq “helaw, ji **şîrêzê** çênabe”

şîrêz kirin bi hev ve zeliqandin

şîrfiroş firoşkarê adana ku ji guhanên sewalan

hatiye dotin

şîrhe dîwar

şîrhe kirin dîwar kirin

şîrheram 1. bêar **2.** nebaş

şîrheramî 1. bêarî **2.** nebaşî

şîrî di rengê şîr de

şîрмаq şeqam, sîle “**şîрмаq**, li gorî rû ye”

şîrove kirin 1. rave kirin **2.** îzah kirin

şîroveker raveker

şîrqandin/dişîrqîne/bişîrqîne dengê birûskê yî tîz ji tişteki derxistin

şîrqîn/dişîrqe/bişîrqe dengê birûskê yî tîz jê hatin

şîrqînî dengê birûskê yî tîz

şîrşêrk cureyekî şîrînahiya ku ji şîr, şekir û ardê birincî tê çêkirin

şîş hesinekî dirêj î zirav ê ku ji bo pir armancan tê bikaranîn

-(tişte) şîşî cihekî kirin tê re kirin

şîşik tîrikên hesinî yên ku pê fayke, gore û hwd tèn hûnan

şîş kirin 1. bi şîşan jê re sîperek kirin **2.** tê re kirin

şît [I] şimşat, tîl

şît [II] aşî, şepe

şît

şît [III] zêrevan ***“mirovê şît, bi dilê pît?”**

şîv xwarina danê êvarê ***“axayê me Pilo, şîva kerê me bû çilo”**

-şîva miriyan sedeqeya serê miriyan a ku xiz-mên wan ên sax didine xizanan

şîvik xwêdana ku bi laşê mirovî ve dizeliqe

şkandin/dişkîne/bişkîne **1.** şkestandin, parçe kirin **2.** derizandin **3.** derb lê xistin

şkeft kunên mezinên di çiya û erdê de; mixare

şkestek **1.** derz, cerx, qelş **2.** derb

şkestin/dişkê/bişkê **1.** derizîn **2.** derbe xwarin **3.** hûr bûn ***“bextê feqîran hebûya, gîsnê wan di axa nerm de nedişkiya”**

şkestî **1.** derizî **2.** derbestur ***“jin darê şkestî ye”**

şkev nanê ku ji hevîrê bêhevîrtirş hatiye pehtin; lewaş

şkevik çaviyên terazûyê

şkêr **1.** zinarên mezin **2.** hendef **3.** qûçê keviran

şkêvlatok kûsî

şkinandin/dişkîne/bişkîne şeh kirin

şkîn/dişkê/bişkê ***“cêr di riya avê de dişkê”**

şofar sîxur

şofarî sîxurî

şohret navdarî ***“şohreta çeman dar û bî, şohreta bûkan şar û temezî”**

şom bêpêpal, bêyom

şonik darikê ku pê kinc û hiriyê dişon

şop 1. dewş **2.** rêç **3.** delav ***“hirç dîtiye, li dû şopê diçe”**

şopger 1. rêçajo **2.** delavdayî

şop gerandin rêç ajotin

şopik 1. zirzeya deriyê darînî **2.** endamê zayendî yê nêrzayan

şop vekirin 1. delav dan **2.** rê vekirin

şor [I] bixwê, tirş ***“şirîn û şor, keçel û kor, li cem hev nabin”**

şor [II] xeberdan, gotin ***“şora xirab, zû digihêje şûna xwe”**

-şorê berê gotinên pêşyan

şor [III] nizmkirî, daxistî

-şor bûn çemîn

-şor kirin çemandin

-lêva xwe şor kirin lêva xwe çemandin/daxistin

şoravk 1. ava bixwê ya ku penîrê teze dikinê **2.** ava

tirşînê
şorax erdê şorge
şorbe cureyekî xurekê av-
 kî ye ***“şorbe, zik dike**
torbe”
şorbehûr xurekê ku ji hûr
 û pizûran tê çêkirin
şorbenîsk xurekê ku bi
 nîskan tê çêkirin
şorbeşîr xurekê ku ji şîr û
 pirinc tê çêkirin; şîrbi-
 rinc
şorebî cureyekî daran e
şoreş xebata çekdarî ya ji
 bo standina mafekê re-
 wa
şoreşger/şoreşvan en-
 damê xebata çekdarî ya
 ji bo standina mafekê re-
 wa
şoreşgerî doza mafekî re-
 wa bi riya muxalefeteke
 çekdar
şorge erdê ku di xweliya
 wê de şorahî heye û çêre
 lê hêşîn nabe
şoristan şorge
şorxweş zimansîrîn
şoşban birazava ***“kî şoş-**
ban e, ew poşman e”
şov zeviya cotkirî ya ne-
 çandî
-şov hiştin erd cot kirin û
 di wê salê de neçandin
-şov kirin erd cot kirin lê
 neçandin û sala dîtir
 çandin

şûn

şox û şeng 1. çîç û vîç **2.**
 cazibedar **3.** jina qûnek
 ***“şox û şeng e, bi nav û**
deng e”
şulux kesê ku dike qîjevîj;
 qîjqîjok
şuluxî qîjevîj
şuluxî kirin qîjevîj kirin
şun paş
-şun de çûn paş ve çûn
-şun de xistin paş ve xis-
 tin
-şun de man paş de man
şutî şitî
şû hevser
şûbira birayê mêrê bûkê;
 tiyê bûkê
şûjin derziyeke stûr e û
 pê devê bardan û têrikan
 tê dirûtin; bijûn ***“bi der-**
ziyê neçe ser şûjinê”
şûkil hevserê nazenîn
şû kirin 1. mêr kirin **2.**
 zewicîn
şûl [I] hevûrî
şûl [II] şêl
-şûl kirin şêl kirin
şûm nehs
şûm bûn nehs bûn
şûmirî 1. jinebî **2.** mêrebî
şûmî nehsî
şûm kirin nehs kirin
şûn 1. dews **2.** war **3.** cih
 ***“kevîrê giran, di şûna**
xwe de birûmet e”
-şûna yekî girtin 1. cî-
 nişîniya yekî kirin **2.**

şûndiyarî

dewsa yekî vala nehiştin
-**şûna bav/dê/xwişk/bi-
rayê min de ye** ez bi
çavê nebaşiyê lê na-
nihêrim

-**şûna zarokî guheran-
din** binê wî paqij kirin û
bi pîneyên paqij girêdan
şûndiyarî xelata ku
berdêla xelateke dayî ye
*“diyarî qesp e, **şûndi-
yarî** hesp e”

şûnewar 1. mekan **2.** we-
lat

-**şûnewarên kevn** kevnê-
warên dîrokî

şûnguhêztin cihguheran-
din, levguherandin

şûnkar kesê ku li şûna
berpirsekî kar dike; cîgir

şûnpê/şûnpêk 1. dewsa
piyan a ku li ser axê, he-
riyê û berfê diyar dibe

şûntilk dewsa tiliyan a ku
li ser berf, herî û hwd di-
yar dibe

şûr çeka hesinî a ku berê
şervanan pê ceng dikir
*“**şûr**ê tazî, xwînê dix-
waze”

şûrbaz kesê ku şûran baş
bi kar tîne

şûre 1. barût **2.** pîşo

şûrkêş kesê ku jidil û bi

awayekî pisporane bera-
vanyîê dike

şûrmasî cureyekî masî-
yên zeryayî ye û nikilê
wî dirêj e

şûş leclecok

şûşe bûjeneke şkestok û
zebloq a ku jê camên pa-
ceyan û hwd tê çêkirin;
abegîne *“dil weke **şû-
şeyê** ye û zû dişkê, lê de-
reng dicebire”

şûşî kirin (*di zimanê za-
rokan de*) şûştin

şûştin/dişo/bişo bi avê
paqij kirin *“mêran mêr
kuşt, Senemê hûrî **şûşt**”

-**bi heft ava hatiye şûş-
tin 1.** pir paqij e û hati-
ye tehfîrkin **2.** pir baş e
3. zelal e

-**şûşt ji heriyê avête ser
dara diriyê** ji dêla ku
kil bike çav derxistin

şût [I] şeklekî ku binê wê
biber û girover e lê serê
wê kêmbere û tûj e

şût [II] 1. kone, xasûk **2.**
bênamûs

şûtik kembera navê

şûv şov *“bila şêrê **şûvê**
be, bila ne qopqopê bîn-
derê be”

şûv hiştin şov hiştin

T

t/T tîpa bîst û çaremîn a
alfabeya kurdî ye; deng-
dareke ku cîderka wê di-
ranî ye, awayê belavbû-
na wê girtî û hişk e

ta [I] **1.** bend **2.** têla porî
*“ta bi ta dibe rih”

-tayê li dû şujînê kesê ku
hevsarê kar û barên wî
di destê hinekan de ye

-ew tayê tenê ye piştme-
rên wî tunene

**-tayekî jê bikşînî sed pî-
ne dê jê bikevin 1.** tu
dibêjî qerpal êdî riziya-
ne **2.** pîneyên kincan bi
tayekî bi hev ve sekinîne

ta [II] teref, alî

-tayî hev kirin 1. danîn
ber hev **2.** rû bi rûyî hev
kirin **3.** qiyas kirin **4.**
hevrû kirin *“jin dirêse,
belê nizane **tayî hev bi-
ke**”

-ta girtin alî girtin

ta [III] qat, taq

ta [IV] cureyekî nexweşiyê
ye *“ta, ji mirinê çêtir e”

-ta lê rabûn heraret lê
rabûn

-lerza tayê (ji ber herare-

ta nexweşiyê) awayekî ri-
cafa xeternak e

ta [V] hinkuf, deng

-tayê terazûyê tasikeke
te-razûyê

-tayî wî kes tune dengî wî
kes nîn e

ta [VI] heta

-ta roja îroyîn hetanî vê
rojê

ta [VII] çiqê darê

tab ronîya rojê

tabir dermanên dijî nex-
weşiya tayê

tabût 1. darbesta miriyan
2. qûn, tilor

tac pûşiya serê mîran a ku
elameta serweriyê ye
*“aqil **taca** zêrîn e, li
serê her kesî nîn e”

taf 1. bela **2.** nexweşî

tafil/tafir tehfîr

taet ibadet, bendetî *“xe-
wa aliman, çêtir e ji **tae-
tên** sofîyan”

tagir terefgir, alîgir

tagirî alîgirî

tagirî kirin alîgirî kirin

tahde 1. zulm, sitem **2.** a-
zar

-tahde lê kirin 1. bi nehe-

tahm

qî lê dan **2.** azar lê kirin
tahm 1. seheka ku ziman
tê derdixe **2.** çêj **“her
kes, tahma devê xwe di-
zane”*

**tahmijîn/ditahmije/bi-
tahmije** bi çêja tişteki re
kêfxweş bûn

tahmik xwarina ku di da-
fikê de tê danîn

tahm kirin 1. bi zimên tê
derxistin **2.** çêja tişteki
nihêrîn

tahmsar bêtahm, bêçêj

tahmtîtik biçêj, bilezet

tahmûsk qelş û qalîkdana
ku di lêvan de çêdibin

tahmzêr avzêr

tajî cureyekî heywanên
nêçîrê yî sivik û zirav e;
dişibihe kûçikan lê pir
beza ye **“me girt tajî,
derket toltajî”*

takekes kesayet, ferd,
şexs

takekesî ferdî, şexsî

tal [I] tehl

tal [II] vala

-tal kirin vala kirin

talán standina malê xelqê
bi darê zorê **“talana
mûstangê, livek ceh e”*

talán kirin çopandin
**“zanîn, nayê talanki-
rin”*

-talán û tiraş kirin her
tiştê heyî ji binî ve birin

talaz toz û xubar

talde 1. cihê ku bîner
nabîne, cihê ku tav lê na-
keve; qûze **2.** berqef
**“taldeyê şêran, ji sitara
rûviyan çêtir e”*

talih siûd, bext **“talihê
rindan xirab e”*

-talih çê hatin kar li hev
hatin

talî dawî

tal kirin vala kirin

tam [I] tehm

tam [II] 1. bêqusûr **2.** bê-
kêmasî

taman fetrûma rehekan

taman kirin fetrûm kirin

tamjimare jimareyên *we-
kî 1,2,3 û hwd* ên ku
wekî 1.3, 0.5 û hwd ne şî-
kestî ne

tan dîwarê ji qêmîş; ko-
tanî, çit

tana hawarî

-tana hatin hawarî hatin

tanc desthilatî

tang 1. tûş **2.** alî **“her
kes, royê di tanga xwe
de dibîne”*

tanût tinaze, qerf

tapan darê meht ê ku li
ser kersengên erdê cot-
kirî tê gerandin da ku
bipelixin û hûr bibin

tapik [I] dafik, tele

tapik [II] lûtke

tapir tivinga nêçîrê

tapî penageh

taq 1. dîwar **2.** qat

taqıçk dîwarekê nizm ê ku li serê tê rûniştin

taqet hêza şiyane; qudûm, mecal ““dil heyê, taqet tune”

taqî azmûneke ku ji her pîrsekê re çend vebijêrk hene û lêbelê ji wan yek tenê bersiva rast e

taqîgeh cihê ceribandinên zanistî

taqî kirin azmûn kirin

tar [I] xîm, hîm, bîngêh

tar [II] 1. xeleq, xeleqa dorê 2. qawêr, gergere 3. amûreke çîninê ye ““palê xerab, das û tarê diguhêre”

-tara bêjîngê gergereya seradê

tar [III] tax

-tara guhê bajêr taxa ku ji navenda bajêr dûr e

tar [IV] lîs

tar [V] şaşik

tar [VI] katara stûyî

tar [VII] kit

-tartarî kitkitî, belawela

-tar û mar belawela

tar [VIII] kêf

taraw 1. nefy, tehcîr 2. penaberîya mecbûrî

tarawgeh 1. cihe sirgûnê; menfa 2. penageha bêgaviyê

tarî 1. tîr û girtî, nezelal

2. tarîban û neronak

tart

““di **tarîyê** de, çira ro ye”

tarîban rewşa bêronahiyê

tarî bûn 1. êvar bûn 2. reng girtîtir û tîrtir bûn 3. rewşa bînahiya çavan xera bûn

tarîgewrk şeverêşa pêşîn û paşîn a şevê

tarîgan cureyekî zêd e û dişibihe gênim

tarî kirin 1. êvar bi ser de anîn 2. reng girtîtir û tîrtir kirin 3. rewşa bînahiya çavan xera kirin

tarîparêz dijberê pêşketinê; tedhîşkar

tarîparêzî dijberîya pêşketinê; tedhîşkarî

tarîstan şeverêşa ku hemû deverê radipêçe

tarîti rewşa bêronahiyê û nezelaliyê

tar kirin par ve kirin

tarmilandin/ditarmilîne/bitarmilîne qemîçokî/qerçûmekî kirin

tarmilîn/ditarmilîne/bitarmilîne qermîçokî/qerçûmekî bûn

tarovaro belawela

tarovaro bûn ji hev belav bûn

tarovaro kirin belawela kirin

tart parçeyê ku bi dirêja-

tartale

hî hatiye qutkirin
tartale pirtevekirin û standina malê xelqê; oxilme

tas/tasik amaneke avê ya hera biçûk e **“tas** çingiya, ha rast ha derew”

-tasa sêrî tepika seriyî

-tasek ava sar bi ser de vexwarin **1.** hêvî jê birîn **2.** dest jê veşûştin **3.** ji kîs çûyîn û êdî venegerîn

taswas şaşopaşo

taştê xwarina danê sibe-hê **“taştê** di hênikahiyê de, şîv di ronahiyê de”

tat [I] kesê ku di axaftina xwe de dianiqe; lal

tat [II] kesê ne ji êlê; pêgirtiyê dereke

tatêl/tatûl xema ku ji ber nediyariyê pêk tê; meraq

tatêl ketin dil û hinavan ji ber bilaniya karresatekê xemgîn bûn

tav **1.** gerestêrka rojê **2.** ronîya rojê **“tav** bavê, av diya zeviyana e”

-bi tavê re hatin û bi teyrokê re çûn bi derengî bi dest ketin û bi lez ji dest çûn

tavehîv heyva çardeşevî; heyveron, nîma

tavgeh di bihar û havî-

nan de cihê bêhnvedan û dembihurandinê yî ku tav lê dide û av lê heyê

tavgestî birîna ku ber tîrêjên tavê maye û hilpingiriye

tavgestî bûn (*birîn*) ber tavê man û werimîn

tavilê **1.** talîkê **2.** wê gavê û bênavber **3.** pê re û nişkê ve

tavistan havîn

tavî barana kêma ku ne domdar e

tawan **1.** guneh **2.** sûc

-tawanê abûrşikên sûc û gunehên ku ji anora mirovî digirin

tawanbar **1.** kesê ku gunehêk lê tê barkirin **2.** kesê ku sûcek lê tê barkirin

tawanbar kirin **1.** guneh lê bar kirin **2.** sûc lê bar kirin

tawankar **1.** gunehkar **2.** sûcdar

tawan-nasî pisporiya awayê pêkhatina sûc û gunehan

tawe amaneke malê ya ku tehevêlkî ye û tê de xurekên zûpij tên pehtin; boçesêlîn, miqîlk

tawis **1.** li cem kurdên berê navê pûtekê tavê ye **2.** cureyekî teyrên

Tecal

dîmenxweş û rengîn e
*“heçî dîtina **tawisî**
bivê, divê germa Hindistanê jî qebûl bike”
tawî kesê ku bi nexweşiya tayê ketiye
tawî bûn tûşî nexweşiya tayê hatin
tawûg taxûk
tax 1. birek malên gundan jî bajarekî; mehele
2. desteya ji heman malbatê
taxim desteyeke têkûz
-taximê sîng û beran ber û pêşîrên jinan
taxurk nasirge, girgirok
taxûk alava barkêşiyê ya ku li ser berfê tê şemîandin
taybet wêşîn ku aîdî yekî tenê ne
taybetî 1. xusûsiyet **2.** rewîşt
-bi taybetî nemaze
taybetmend xwedanrewîşt
taybetmendî rewşa kes an jî tiştê ku xwediyê hin wêşîn û rewîştan e
taye 1. toterîk **2.** şeyt
taytore 1. sersar û bêkêr **2.** olintî û yax
taze teze
tazî 1. rût, uryan **2.** xizan *“qûna **tazî**, tembûrê dixwaze”
tazûg taxûk

te awayê tewandî yê cînavka /tu/yê
-te dît kanî li ser danî warê ku te ecibandiyane tu war e
teba 1. kes an jî tiştê nediyar **2.** cinawir *“teyr bi per û baskên xwe, **teba** bi qîl û diranên xwe, mirov bi hiş û fehmên xwe, digihêjin meqseda xwe”
tebane derpiyê kurt
tebat sebr û sebat
tebatî (*r*) hevoka ku kirdeyê wê ne diyar e
tebat kirin sebr kirin
Tebax Gelawêj *“**tebax** e, tiriyan raxe”
tebek 1. zag **2.** cureyekî nexweşiya dev û lingên sewalan e
tebeq cureyekî nexweşiyê ye
tebeqe 1. qat **2.** tetqal
tebitandin/ditebitîne/bitebitîne 1. aşt kirin, arimandin **2.** veterisandin
teber tevir
tebitîn/ditebite/bitebite 1. aşt bûn, arimîn **2.** veterisîn
tebo cureyekî kêzikên ku bi xwîna giyaneweran dijî
tebûr şene
Tecal Decal
-palanê kerê Tecel karê

tecrîd

ku naçe sêrî û tim di-
feşkile

tecrîd 1. rûtkirin **2.** te-
nêhiştin

tedhiş tirsandin û teh-
dîdkirin

tedhişkar eşqiya, rêbir
tedhişkarî eşqiyatî, rê-
birî

**tefandin/ditefîne/bi-
tefîne** vemirandin, ve-
kuştin

tefîn/ditefe/bitefe ve-
mirîn, vemirîn

tefş parçeyê ku di carekî
de hatiye birîn

tefşik tiştê ku tê de qa-
bilyeta qutkirinê heye
-diranên tefşik diranên
ku bi kêrî gestkirin û
qutkirinê tên

tefşî tefşo

tefşo amûreke xeratiyê
ya ku bi kêrî birîn û da-
rotina darikan tê

teftî şorbeya gênim

tef û tal pel û pot

tegel şel

tegel kirin şel kirin

tegere egletî, asteng

**tehisandin/ditehisîne
/bitehisîne 1.** dehfan-
din **2.** hilisandin

**tehisîn/ditehise/bite-
hise 1.** xwe li ser pi-
yan negirtin **2.** hilisîn

tehin doşava kunciyar

tehjî tajî

tehl 1. neşirîn **2.** tûj **3.**
bazar ***“giyayê hewşê,
tehl e”**

tehl bûn 1. şirîn nebûn
2. (*tahm*) tûj bûn **3.** ji
azarekê êşîn ***“gayê
baş, bi serbaran tehl
dibe, mêrê baş bi xere-
ban tehl dibe”**

tehlî 1. neşirînî, tûjî **2.**
azar û rexne **3.** cure-
yekî çêreya ku binçirka
wê tehl e û di derman-
saziyê de tê bikaranîn
-tehlî û niç gilî, qazinc
û rexne

tehl kirin 1. şirînahî jê
birin **2.** tahm tûj kirin
3. bi azarekê êşandin

tehn gotina tûj

-tehn lê dan 1. berî dan
2. gotina tûj jê re kirin

tehr awa, celeb

tehre kelegerma havînê
ya dema nîvroyan

teht kevirê meht

tehtevêlki rast û tenîsk

-legana tehtevêlki ama-
na xwarinê ya ku zêde
ne kûr e

tej [I] 1. berik **2.** (*beriya bi
hev ve dirûnê*) her parçe-
yekî kon

tej [II] bazar

-tej kirin bazar kirin

tejane 1. erdê ku her çar
aliyên wî bi çiyar ve
rapêçandî ne û ava he-

mû aliyan dikişe na-
vendê **2.** kana made-
nan

tek bê awarte yek tenê

-tek û tûk kêman caran

**tekandin/ditekîne/bi-
tekîne 1.** çelqandin **2.**
hejandin

tekane yekane

tekbîr gotina "Allahu Ek-
ber!"ê

-tekbîr anîn "Allahu Ek-
ber!" gotin

teketek yek bi yek, ye-
koyeko

tel [I] xwar

-tel kirin xwar kirin

-kumê xwe tel bigire!
kêfxweş be!

tel [II] careke lêxistina
bi qiloçan

-bi telan hatin hev (*se-
wal*) bi qiloçan êrîşî
hev kirin

tel [III] careke lêxistina
bi şiva holetelê

-telê xwe xwarin 1. dora
lêxistina xwe temam
kirin **2.** pel xwarin, gon
xwarin

telan parçeyek erd

**telandin/diteline/bi-
telîne 1.** aşt kirin **2.**
xew re kirin

-xwe lê telandin 1. dizîka
li yekî payîn **2.** dizîka ji
yekî re kemîn danîn

telar 1. koçk **2.** balexane

telp

telaş 1. kelefeyê tayî **2.**
arekê ku ber darên qut-
kirî dimîne; talaz

telaşe çoşiya ku bi xwe re
şaşwaziyê tîne

tele 1. rastahiya ku di nav
xilxileyê keviran de ye û
li cihekê asê ye **2.** dafik,
kemîn

-ketin teleyê ketin ke-
mînê

telebkar deynxwaz

telef bûn dêrz bûn

telef kirin dêrz kirin

telemişk dafika mişkan

teletel dizîka û veşartî

-teletel payîn dizîka û ve-
şartî raçav kirin

telew dêlese, dêlegur û
mahû û ajalên din ên ku
dema gonxwarina wan
hatiye

telew bûn ketin dema
gonxwarinê û lê sor bûn

telêz yom, pêpal

telikîn/ditelike/bitelike
terikîn, (*heywanên wekî
dêlese, dêlegur û mahû-
yê*) têjîk anîn

telîqîn/diteliqe/biteliqe
telikîn

telis derdaneke ku ji bar-
danî biçûktir e

telp [I] 1. komeke ewran
2. refeke çivîkan

telp [II] xwî

-telpinan baş e hin xwi-
yên wî yên baş jî hene

telptelpî

telptelpî xwediyê kesayeta guherbar

telwe dûrda ku di binê pingana qehweyê de dimîne

tem [I] mij

tem [II] mija ku di nav stêrkan de xuya dibe

tem [III] niyêt

-tem kirin niyêt kirin

temam kemilî

temam bûn kemilîn

temam kiri kemilandin

temar 1. giraniya xewê **2.** xewa giran

temartin/ditemêre/bitemêre 1. çal kirin, binax kirin **2.** bincil kirin, serpeçûm kirin **3.** agir vemirandin

temartî 1. veşartî **2.** vemirî

temaşê 1. raçavî **2.** nihêrîn ***“temaşê, ji mêwîjan xweştir e”**

-temaşê li paş e ev hê lolo ye û lêlê li pey re tê

-lê temaşê kirin lê mêyzenandin, lê nihêrîn

temaşekar bîner

temaşevan bîner

temawî mijawî

tembekî titûna kokosê

temberî tûncik, çûncik

tembûr cureyekî amûrên mûsîqayî ye

tembûrvan pisporê jenîna alava tembûrê

teme 1. tenbîh, hişyarî **2.** şîret

-temeya min li te bila şîreta min di guhên te be

-temiya bavan şîretên ku pêşiyar li me kirine

teme kirin daxwaz kirin

temel mal û milk

temen salên jiyar an jî hebûnê

temendirêj kes an jî tiştê ku gelek salan jiyaye

temendirêj bûn gelekî jiyar

temendirêjî rewşa kes an jî tiştê ku gelek salan jiyaye

temenkurt kes an jî tiştê ku hindik salan jiyaye

temenkurt bûn hindikekî jiyar

temenkurtî rewşa kes an jî tiştê ku hindik salan jiyaye

temerî porê ku dadikeve ser eniyê; tûncik

temezî mêzereke rengrengî ya ku li dora kofiyar tê alandin

temirandin/ditemirîne /bitemirîne tefandin

temirîn/ditemire/bitemire tefîn, vemirîn

temz karê pevekirina hesinên şikestî; lehîm, kewandin

temizandin/ditemizîne /bitemizîne (*hesinên şî-*

kestî bi hev ve) lehîm kirin, kewandin

ten tiştê ku cihekî digire û giraniyeke wî heye; laş

tena 1. rehet û aram 2. hêmin 3. aşt û negiriyayî

tenaf şirît, weris

tenafbaz kesê ku li ser şirît û werisan dilîze

tenahî 1. aramî 2. hêminî 2. aştî

tenbel teral

tenbel bûn teral bûn

tenbeli teralî

tenbû cureyekî heşeratan e; gen

tendurist kes an jî tiştê ku tu nexweşiyê wî tune ye; bisihet, bijûn

tenduristî temtêla bênexweşiyê û xurtiya bedenî; jûn, sihet

tenduristînasî zanistên ku pîsporiya wan têkildarî jûnê ye

tendûr 1. cihê ku tê de nan tê pehtin 2. sîtila ku di navgînên raguhastinê ên kevn de ardû diavêtinê **“zavayê li ser xezûran, seyê li ber tendûran”*

teneke 1. hesinê qelakirî 2. debe, kod 3. navê giştî yê hemû amanên ji tenekeyî

tenê 1. bi serê xwe 2. li-vek/hebek

tengijandin

teng [I] 1. nefireh 2. şidiyayî 3. kêmbêr **“mêrê çê di roja teng de tê fêmkirin”*

teng [II] 1. qûşa zînê hespan 2. werisê ku pê bar tîn şidandin

tengal parxan, newq

tengasî 1. destengî 2. xizanî 3. sergêjî

tengav 1. bêzar 2. bêhnçikiyayî **“zivistan, têngava mirinê ye”*

tengav bûn 1. bêzar bûn 2. bizdîn 3. aciz bûn

tengav kirin 1. bêzar kirin 2. bizdandin 3. aciz kirin

tengayî 1. nefirehî 2. xizanî 3. xela 4. canbêzarî 5. tengasî **“piştî têngayiyê, firehî tê”*

tengbîn kesê ku tiştan di qadeke kêmbêr de difikirê û dinirxîne; bedbîn

teng bûn 1. ji firehiyê çendek daketin 2. kêmbêr bûn 3. şidîn

tengerê 1. şiverê 2. rîya berteng

tengezar bêhal, bêmecal

tengezar bûn 1. betilîn 2. hetikîn

tengezarî 1. bêhalî, bêmecalî 2. tengasî

tengezar kirin 1. betilandin 2. hetikandin

tengijandin/ditengijîne

tengijîn

/bitengijîne 1. dev lê tehl kirin 2. bihêrs kirin
tengijîn/ditengije/bitengije 1. di navê de man 2. rik hatin, bihêrs bûn

teng kirin 1. ji firehiyê çendek daxistin 2. şîdandin 3. kêmbêr kirin

tenik zirav û nazik

tenik bûn zirav û nazik bûn

tenikî ziravî û naziktî

-tenikiya rêvebiriyê gerandina kar û barên îdarî bi awayekî dûrî nepenî û derzagoniyê

tenik kirin zirav û nazik kirin

tenişder çarçiveya dêrî; rûderî

tenişt kêlek, tehêl

tenî reşahiya ku ji ber dû û duxanê li binê feraqan ve çêdibe **“filan kes zaca Helebê ye, teniya bi don e”*

-tenî girtin (*ji ber dû*) hîsê pê ve girtin

-tenî kirin riswa kirin

tenîper rûpeleke rengîn a ku dikine nava du kaxezan da ku heman nivîsê derbasî ya li binî jî bike

tenûr tendûr **“tenûr, nensincire, nên napêje”*

tenza kirin leva kirin, belav kirin

tep [I] dek û dolab

tep [II] şeqam, sîle

-tepek û du tep lê xistin çend şeqam avêtin yekî

tep [III] kêrt, gir

-tepê li pêşberî gundî girê/kêrtê li pêşpala gundî

tep [IV] rûxan

-tep bûn rûxîn

-tep kirin rûxandin

-bi ser de tep kirin bi ser de hilweşandin

teparik parçeyê ku pê tiştên devteng tên girtin

tepedor dervankê darîn ê ku pê devê amanên devteng tê girtin

tepeserî zulm, sitem, zordestî

tepeser kirin tahde lê kirin

tepink 1. gilfika herî û rêxê 2. kermeyên ku bi destên çêkirin

tepil cureyekî amûrên mûsîqayî ye

tepink teqemeniya ku di bin erdê de tê bi cih kirin û gava giranî têkeve serê diteqe

tepisandin/ditepisîne/bitepisîne 1. (*bi awayekî kîp*) dagirtin 2. tahde lê kirin 3. ritimandin

tepisîn/ditepise/bitepise 1. (*bi awayekî kîp*) tijî bûn 2. tûşî tahdeyê hatin 3. ritimîn

tepiş qabiliyet
teplû nexweşiyek e
tepres dekbaz, fendbaz
teqal girover, tehtevêlkî
teqandin/diteqîne/biteqîne 1. gule berdan
 2. behicandin 3. bi teqemeniyê belawela kirin
teqel di xalbendiyê de nîşaneyê bendikê
teqemenî bûjenên wekî gule û barûtê yên ku diteqin
teqereq 1. dengê teqîna teqemeniyê 2. teperep
 ***teqereqa** feraqan, şeşeşeqa pereyan, fiqefîqa jinan, fireh dike dilan”
-teqereqa ji bo dinyayê kudandina ji bo domana jiyane
teqez 1. miheqeq, mitleq 2. lezgînî
teqil giranî
teqilandin/diteqilîne/biteqilîne 1. giraniya tiştêkî pîvan 2. hejandin
teqin herî
teqinandin/diteqinîne/biteqinîne di heriyê de gut kirin û çikilandin
teqinîn/diteqîne/biteqîne di heriyê de gut bûn û çikilîn
teqizandin/diteqizîne/biteqizîne pengizandin
teqizîn/diteqize/biteqize pengizîn

teqîn/diteqe/biteqe 1. bandora teqemeniyê xuya bûn 2. dengê teqemeniyê hatin, gurmîn
teqle qulopanî
-teqle avêtin 1. qulopanî kirin 2. xwe gêr kirin
teqlid cure
teqlide sexte
teqoze 1. xerabe 2. geveze 3. feramûşbûyî ***“a-şê teqoze,** arvên nahêre”
teqteqoşk 1. demançe 2. demançeyên zarokan
ter 1. çêre û dara şil a ku hişk nebûye 2. neceribandî 3. nûghiştî ***“bi qîzan re neçin, qîz ter in; bi jinebiyan re neçin, zehf digerin”**
-ter kirin giya û darik bi avê nerm kirin
-ter û can ciwan
-ter û hişk tev şewitîn heq û neheq gişt tûşî belatekê hatin
tera bûn ji jorê ber bi jêrê ketin
terad pêşbirk
teraf elametên beriya xwêdanê
-terafên xwêdanê germa-hî û şilahiya ku beriya xwêdanê di lêş de pêk tên
teraf kirin rûçikandin
terahî rewşa hêşînbûna

teral

çêre û daran
teral 1. selexane, lexe **2.** kêmxebat **3.** fizirok
*“bibêjin lal e, mebêjin
teral e”

teralî 1. selexanetî, lexe **2.** kêmxebatî **3.** fiziroktî
**terandin/diterîne/bi-
terîne** qewirandin

terane 1. tinaze, qerf **2.** henek

teraqî aviyeke şîrîn a ku mêş ji kulîlkên curecureyî tinin û pê hingivî çêdikin

teraş kirin 1. darijtin **2.** kurtisandin

teratin çûn û hatin

-riya teratinê riya çûn û hatinê

terawil dirinde

teraz hevseng

terazîn 1. hevraz **2.** berpala

terazû amûreke pîvandinê ya ku ji du çaviyan pêk tê û di çaviyekî de mengiranî û a din de jî giranî tê danîn; mêzîn

terazûn 1. hêza dûgelê ya aborî **2.** pêşniyara ku derhat û mezaxtinê bi awayekî hûrgilî û ji bo demeke kifşkirî nîşan dide

ter bûn (*dar û giya*) di avê de nerm bûn

ter kirin (*dar û giya*) di avê de nerm kirin

tere û tûre axaftina bele-tewş û berevajî

teremast mastê ku di parzûnekî de hatiye dawerivandin û ji bo zivistanê hatiye parastin

tereng rengê tarî

tereqe dûvçika fişenga teqiyayî

tereqî cureyekî xoxan e

teres qewad, qebrax *“**teresê** dinyayê, mal bar kir û bir ba mala bavê jinê”

teresî qewadî, qebraxî *“**teresî,** ne karê mêran e”

terez zîpik

terg gijloka gir

terk valahiya di navbera pîneyê pêçandî; qeş

-terka zikê kengerê bêrîka ku bi zikê kengerê ve ye û têjika xwe dikê

-pere kirin terka şaşikê dirav di nav qatên şaşikê de veşartin

**terifandin/diterifine/
biterifine 1.** (*çav*) êşandin **2.** dariştin, teraş kirin

terik 1. êzingê ter **2.** şiva mezin **3.** mûzî

**terikandin/diterikine/
biterikine 1.** hiştin **2.** jê vegerîn **3.** dest jê şûştin, dev jê berdan

terikîn/diterike/biterike [I] telikîn

terqandin

terikîn [I] 1. pir girs 2. pir fireh 3. pir giran

terixandin/diterixîne/biterixîne (*mêwe*) bi emadê wan stewardandin

terixîn/diterixe/biterixe (*mêwe*) bi emadê xwe stewîn

terî boç, dêl, dûv

-terî lê badan bêhn lê çikandin

-teriya xwe kirin nav şeqa xwe ji tirsan dengê xwe nekirin û bêxîretî qebûl kirin

terîj pîneyê kêmbêr û dirêj

terîjk pîneyê kêmbêr û dirêj ê ku pê birînan girêdidin

terk [I] destvekişandina ji tiştêkî û li ser halê wî hiştin

-terk kirin terikandin

terk [II] derz, cerx, qelş

-terk lê ketin derz lê ketin

terke çiqilê ziravik

terkî 1. siwarbûna li pişt yekî 2. maweya di navbera zîn û hêtên lêsiwarîyê

-avêtin terkiya xwe 1. kesek li pişt xwe siwar kirin 2. tiştêk li pişt zîn ve girêdan 3. selikek bi keleyê erebeyê ve girêdan

terkedinya 1. munzewî

2. ji bayê dinyayê bêhay **terkeser** beredayî, bêwar **terkîb** peyvebend

terlan xortê bedew î çeleng

term 1. cesed, laş 2. kelax 3. komeke stêrkan e

-Termê Merxê komstêra ku bi heft stêrên xwe ve weke çotîkê ye

-Termê Adem komstêra ku Termê Merxê biçûktir e

terme di bihar û havînan de cihê rûniştinê yî ber derê malê; hewş

terpeterp dengê meşîna giyaneweran û avêtina dilî

terpilandin/diterpilîne/biterpilîne şewişandin

terpilîn/diterpile/biterpile 1. tehisîn, şimitîn

2. milmilîn, weşweşîn

terpîn/diterpe/biterpe dilê zindî bi terpeterp avêtin

terpûş 1. şara serê jinan; mêzer 2. kes an jî tiştê ku spehî xuya dike

terq tiştên sertûj ên wekî hesin, dar, ber û hwd

terqandin/diterqîne/biterqîne 1. ji hev belawela kirin 2. tarovaro kirin 3. behicandin û çewisandin

terqîn

terqîn/diterqe/biterqe

1. ji hev belawela bûn 2. tarovaro bûn 3. behicîn û çewisîn

ters [I] 1. çewt 2. berevajî 3. peşk, pêxem

ters [II] gemara ker û hespan

tersî 1. çewtî 2. berevajîtî 3. pêxemî

terskul ters

terş [I] cendek, mirar

terş [II] 1. hemû sewalên kedîkirî 2. nexweşiyeye sewalan e 3. sewalên talankirî

terş [III] dêw, tewa, ûc

tertepêl gotegot, pizepiz

tertilîn/ditertile/biter-tile 1. ji hev veqetîn 2. pelate bûn 3. tarovaro bûn

terwende tiştê ku her car pêk nayê; degme

terx bêqusûr, bêeyb

terxan kirin 1. veqetandin 2. jê re mezaxtin 3. diyarî kirin

-terazûna terxankirî budceya ku ji karekî taybet re hatiye veqetandin

terxîs ruxset, destûr

-terxîs bûn (*leşkerê bêpaye yê ku perwerdeya cengê dîtiye*) veqerîn malê

-terxîs dan destûr dan

-terxîs kirin (*leşkerê bê-*

paye yê ku perwerdeya cengê dîtiye) şandin malê

terye heramî, diz

terz awa, usûl

terzî kinçdirû

teselî 1. pirsîna li rewşa yekî/tiştêkî 2. qılalî

teselî kirin 1. li rewşa yekî/tiştêkî pirsîn 2. kesek/tiştêk payîn û ji rewşa wî agehdar bûn

tesîr bandor, eser

tesk [I] kêmbêr

tesk [II] hemaset, xwîn-germî

teslîm radest

teslîm kirin radest kirin

-teslîmî Xwedê kirin 1. emanetî Xwedê kirin 2. neheqîya ku lê hatiye kirin erzehalî ba Xwedê kirin

teşe awa, tehr, dirûv

-teşe girtin 1. dirûv girtin 2. di qalibekî de ro bûn

teşim di bajêr de rîya bînerdî ya ku ji bo vederkirina awa gemar hatiye vekolan

teşî alava ku pê rîs tê ristîn *“keç teşîya diya xwe radike, law tîra bavê”*

teşk ji aliyê piştê ve geha lingan

teşq bandora sermayê

teşqe 1. xiroşî 2. pêxemî 3. bela

tev lê kirin

-ketin teşqeleyê 1. ketin bela û heyteholê **2.** ketin heys û beysê

-teşqele derxistin 1. arîşe derxistin **2.** bûn sedema lecê û devjeniyê

teşt 1. amana ku kinc an jî feraqên malê tê de têne şuştin **2.** amana ku hevîr tê de tê stran

teşwîq 1. niç û navtêdan **2.** piştgirî

teşwîq kirin 1. niçandin yekî û nav tê dan **2.** piştgirî dan yekî/karekî

tet/tetik (*di zimanê zarokan de*) dest/destik

teter pîlik

tetirxan nexweşiya ji ber xwarineke jehrîn, afnikî an jî xirabûyî

tetirxanî kesê ku xwarinekê jê girtiye

-tetirxanî kirin ji qehran behicandin

tev gişt, hemû *******“axa riyan **tev** dizane, lê riya qencyên gel nizane”

-bi tevayî 1. bi giştî **2.** hemû tê de

-tevî tiştêkî pê re, ligel *******“hespê çê, **tevî** qeyd û merbenda xwe diçe şerî”

tevayî bi hev re

tev dan 1. bi hev dan **2.** tev li hev kirin **3.** bi ser hev xistin

tevdêr alava ku pê mêwe

tên guvaştin û ava wan tê derxistin

tevdîr 1. tedbîr **2.** semt **3.** hişmendî *******“ava bîran bi **tevdîran**”

tevdêr amûra ku pê tiştên tevdan

tevger 1. bizav, hereket **2.** temtêl *******“ava golan bê **tevger** e”

tev gerîn livîn û hereket kirin

tevir alava erdkolanê; kolving *******“însanê bêesas, ne dibe **tevir** ne dibe das”

tevir kirin 1. pêmer kirin, mer kirin **2.** vekolan

tevizandin/ditevizîne/bitevizîne (*laş*) bi derba sext an jî bi dermên bêtevger kirin

tevizîn/ditevize/bitevize 1. wekî bêruh bûn, wekî can jê kişîn **2.** ji ber bandora dermên wekî bêruh bûn **3.** (*hin sewal di zivistanan de*) ketin xeweke giran

tevkar alîkar

tevkari 1. hevparî **2.** hevalbendî **3.** beşdarî

tevkuji qetliyam

tev lê bûn 1. bi ser ve bûn **2.** pê ve bûn **3.** tê de bûn, beşdar bûn

tev lê kirin 1. bi ser ve kirin **2.** pê ve kirin **3.** tê de kirin

tevlihev

tevlihev 1. bi ser hev de
2. têvel

tev li hev bûn ketin nava hev

tev li hev kirin berdan ser hev

tevn dezgehê raçandina berik, xalîçe, xurçik û hwd ***“tevn** ku li dar ket, êdî li erdê namîne”

tevnepîr tora ku pîrhevok radiçînin

tevnî her du darên ku firêta tevnê lê dialînin

tevş kevirê meht ê bi qasî destekî

tevşo tefşo

tevtal kel û mel

tevtêvîk alaveke mûsîqayê ye

tevez [I] terane, laqirdî

tevez [II] rewşa wekî bêgiyanbûnê ya endamên giyaneweran

-tevez dan xwe xwe vepezinandin

tevezî di dema tirs an jî rîcafê de jana ku di rehên cendêk de peyde dibin

tew qe, qet, hîç

-tew tew! peh peh!, hey lo lo!

tewa teba

tewal balinde

tewan tiwanî

tewandin/ditewîne/bitewîne 1. xwar kirin **2.** çemandin

tewandî 1. xwarkirî **2.** çemandî ***“serê virekan, tim tewandî ye”**

tewang (*r*) ji ber hin egerên rêzimanî guherbariya di peyvan de

tewaş rûn, zêt

tewek nexweşiya kulbûna dev û piyên sewalan

tewekor kesê ku dinêre lêbelê nabîne

tewere mihwer, guzargeh

-tewereya cîhanê mihwer û guzargeha dinyayê ya ku tê de dizivire

tewişandin/ditewişîne/bitewişîne 1. (*da ku bi serbestî têtikiya zayendî dayne*) sewalê nêr berdan nav sewalên mê **2.** weşweşandin, milmilandin

tewişî sewalê ku bûye muhtelayê têtikiya zayendî

tewişîn/ditewişe/bitewişe 1. (*heywanê nêr*) hînî têtikiya zayendî bûn **2.** weşweşîn, milmilîn

tewiz xeml

tewizandin/ditewizîne/bitewizîne [I] 1. xemilandin, çîç kirin **2.** araste kirin **3.** ser û sîçeyê xwe têtûz kirin

tewizandin/ditewizîne/bitewizîne [II] têtê birin, teqoze kirin

tewizîn/ditewize/bite-wize [I] 1. xemilîn, çîç bûn 2. araste bûn 3. (*ji aliyê ser û siçeyê xwe ve*) têkûz bûn

tewizîn/ditewize/bite-wize [II] têk çûn, teqoze bûn

tewîn/ditewe/bitewe 1. xwar bûn 2. çemîn *“he-sin, bi germî ditewe”*

tewl 1. bend û zincîra ku davêjin stûyê sewalan 2. sirkeya kêp

tewle [I] êwirgeha hesp û dewaran

tewle [II] mesafe

tewle [III] fizirîn

tewlebaz fizirok, zûbiz-dok

Tewrat pirtûka îlahî ya ku ji Cn. Mûsa eleyhiselamî re hatiye hinartin

tews lez

tewсандin/ditewsîne/bitewsîne lezandin

tewsîn/ditewse/bitewse lez kirin

tewş [I] 1. kesê bêhevseng 2. sersar, ebter

tewş [II] 1. bêkêr 2. bêfayde 3. bêxêr *“reş bi reşî kenî, beş çû û li newala tewş kenî”*

-nîgaşa tewş xeyala badilhewa

tewşî şaşî

tewtew zirpî

tewz tirane, qerf

-tewz kirin qerfê xwe pê kirin

tewzim ferz

tewzî kesê bîaqil û balix

texbî ji naylonê çêbûyî

texe 1. deste 2. çîn 3. tax

-texeyek kaxez desteyek kaxez

texmîn pêzanîna tiştêkî bi awayekî ku nêzikî rastiya wî tiştî ye

texmîn kirin nêzikî rastiye sêwirandin

text rûnişteka mîran a ku nîşaneyê desthilatdariyê ye *“berê text, ê jinan bûye lê xwan ji ber wan rabûye”*

-text û pa milk û fort

texte tiştê ji darikê meht hatiye çêkirin

textebend cureyekî rûnişteken ku çend kes dikarin li serê rûnin

texterewan texteyekê ku nava wê datînin ser tiştêkî û ji du aliyan ve lê siwar dibin; qirneqos

textik darikê ku ji bo alav-çêkirinê hatiye birîn

textirme çinîna pêşwext

textîn ji textikan çêbûyî

teyar 1. keyskirî 2. mîhengkirî

teyarî 1. amadetî 2. têkûztî

teyfik tas, şerbik

teyfi

teyfi tiriyeñ ku rengê wan sorekî vekirî ye

teyisandin/diteyisîne/biteyisîne biriqandin
teyisîn/diteyise/biteyise biriqîn

teylesan şaşika dora kumê meleyî

teyr çivîkên dirinde yêñ girs; balinde *‘‘aqilê kurî, bi teyran re firî’’

-teyrê berateyan nefsekê ku li dûv malê belaş digere

-teyr û tilûrên çolê çivîkên hûr û gir ên biyanî

teyrok zîpikên girs; şexte

teyrik teyrok *‘‘zevî tune ye, teyrik mehne ye’’

tezandin/ditezîne/bitezîne **1.** sar kirin, qerisandin **2.** rawestandin **3.** kuştin

teze **1.** nû **2.** ciwan **3.** ter *‘‘teze hatin, kevn hila-tin’’

-sala teze sala nû

tezepêkhatî dinyanedîtî, nû bidestxistî *‘‘bila mirov deyndarê dewlemen-dan be, ne yê tezepêk-hatiyan be’’

tezinga **1.** xulekek berê **2.** niha

tezî **1.** ava pir sar **2.** janên kurtedemî

tezînk **1.** qerma ku ji bertirs, serma, şerm û hwd

dikeve laşê mirovî û nikare tev bigere; qutaf **2.** herka gêreba, av û hewayê ya ber bi aliyekî

-tezînk avê herka avê
-tezînk gêrebayî herka cêryanê

-tezînk hewayî herka bayî

tezkere bawernameya ku saziyên artêşe didin leşkerê bêpaye yê ku perwerdeya cengê ditiye

tê **1.** awayê lihevxiştî yê daçeka /di/ û cînavka /wê/yê **2.** dema niha ya lêkera /hatin/ê, awayê kurt ê /dihê/yê

têbar dolaba ku tê de gewher, zêr û dirav tên parastin

têbînî **1.** şerh **2.** rave, nîşe **3.** haşiye

têdan **1.** têgerandin **2.** bi-jinandin

têger bijinok

tê gerîn **1.** tê dan **2.** bi-jinîn

têgih mefhûm

tê gihîştin fêhm kirin, sergihayî bûn

têhn **1.** tîn, germayî **2.** heraret **3.** tîbûn **4.** hênik
têhn bûn **1.** hênik bûn **2.** tî bûn

têhnî tîbûn

têhn kirin **1.** hênik kirin **2.** tî kirin

têhnşîrî şîregerm, hênik
têjik sewala nûzayî ***“tê-**

jikên maran jî, bijahr in”
-têjika sala xelayê pir
 birçî û çavçil

-têjik anîn/derxistin/ki-
rin 1. (*sewala çarpê*)
 zayîn **2.** (*balinde*) cûcik
 derxistin

têkber 1. raxistekên nava
 malê **2.** kel û mel, pilî û
 pirtî

-têkberên malê raxistek,
 rûniştek û arastekên
 malê

têk birin 1. bi bin xistin
2. mexlûb kirin **3.** bê-
 bandor kirin

têk çûn 1. bi bin ketin **2.**
 tarovaro bûn **3.** hilweşîn

têk dan 1. nav tê dan **2.**
 teşwîq kirin **3.** niçandin

têkel 1. tevlihevî **2.** ser-
 hevde **3.** têvel û reng-
 rengî

têkel kirin tev li hev kirin
têketin [I] cihê ketin û
 derbasbûnê yî li hundir;
 dergeh

-mişeya têketinê diravê
 ku ji bo temaşekirina şa-
 noyekê, gera di nav pe-
 rûkxaneyekê û hwd tê
 dayin

têketin [III] di malperê de
 bişkoka derbazî navero-
 ka malperê dike

têkilî eleqe

-tekilî danîn eleqedar
 bûn

têkildar eleqedar

têkoşer 1. şervan **2.** berx-
 wedêr

têkoşîn/têdikoşe/têbi-
koşe 1. lê banîn **2.** pê
 re mucadele kirin, ber
 xwe dan

têkûz bêkêmasî û berke-
 mal

têl bendê ku ji madenên
 wekî hesin, mîs û hwd tê
 çêkirin û piranî di ama-
 nên nûjen de wekî ra-
 guhêza gêrebayî tê bi-
 akaranîn

têlbend tiştê ku bi têlê ha-
 tiye girêdan

têldirk têlên ku pê ve strî
 û dirik hene û pê dora
 cihên qedexe tê rapêçan;
 sîme

-têldirk kirin sîme kirin

têlmaş/têrmaş kes/tiştê
 ku hatiye terikandin

têneper negerguhêz

têper gerguhêz

têr [I] (*da ku bavêjin ser*
pišta sewalên barkêş) du
 telîsên ku aliyekî wan bi
 hev ve hatiye dirûtin

têr [II] giyanewerê ku pê-
 diviya wî bi xwarinê tu-
 neye; nebirçî, ziktijî

-têr û tesel mişt tijî

-têra tiştêkî/yekî bi qasî
 ku pêwist dike ***“ez he**

têrawis

me û **têra te me**"
têrawis çinîna dereng
têr bûn ziktijî bûn *"**kesê**
ku ji teştâ xwe têr nebe,
li mala xelqê qet **têr na-**
be"
tê re kirin 1. tê de çikilan-
din **2.** tê de gut kirin **3.**
tê re derbas kirin
têrê kirin 1. bi qasî pêdi-
viyê tev gerîn **2.** besî tiş-
tekî kirin *"**hezâr dost**
kêm in, dijminek **têrê**
dike"
têrik têra biçûk
têr kirin 1. (*zik*) tijî kirin
2. dagirtin *"**biharê xwe**
têr meke, payizê xwe bi
derengiyê mexe"
têrmal dewlemend, ser-
miyandar
têrnexur hûrtirş, çavbirçî
têr xwarin 1. (*zik*) tijî ki-
rin **2.** bi emade xwe xwa-
rin *"**têrxwarin** tune ye,
lê belê danîn adet e"
têvel curecureyî
tê werdan 1. kilîn, kiyân
2. bi avê şuştin
tê xistin 1. tê de danîn **2.**
bi cih kirin
têz barûd
tibab miqdar
tif şileya devê giyanewer-
an; tûk
tifal 1. zarok **2.** ecemî,
nûghiştî
tifaq yekîti *"**tifaqa** mûs-

tangan, çiyân jî qulqulî
dike"

tifik 1. kuleka bixêriyê;
kufik **2.** nepaxa hesinge-
ran

tifing çeka lûledirêj a bi
dûvçik *"**gotine:** 'dîno **ti-**
fiŋ çi ye? **gotiye:** 'dev
dirêj e, qûn qirêj e, dest
davêjêyî ber davêje"

tifingendazî meşqa gule-
berdanê

tif kirin tûka devê xwe re-
şandin

tifre paye, rade

tift çêjeke ku di navbera
şirînî û tirşiyê de ye;
meyxweş

tihok cureyekî daran e

tihtavik pûng

tijî 1. ne vala **2.** bi dêv rê
qûç

-mişt tijî 1. bi dêv re qûç
2. heta dêv dagirtî

tijî bûn (*heta dêv*) dagirtî
bûn

tijî kirin (*heta dêv*) dagir-
tin

tik cihê dirûnê; kêl

tika 1. lavayî **2.** rica

tika kirin 1. lavayî kirin
2. rica kirin

til navik

-tilî alastin hin sudên
biçûk bi dest xistin

tilik 1. girik **2.** kome

tiling dêl

tilî pêçî *"**avan** da serî, çi

bihustek çi çar **tîlî**"
tilîlî bangdaneke jinan a
 di şahiyên de ye
-tilîlî avêtin (*jîn*) di şahiyên
 de bang dan
tilm mengiraniyeke pîvan-
 dina zêd e û bi qasî 23
 kîloyan e
tilor qûn, tabût
tilove mişt tijî
-gotina te ji çewtiyan ti-
love ye axaftina tijî şaşî
 ye
tilp torte/dûrd, xilt
tilpekî bûn piyên lingan
 ketin ber hev û nêzîkî
 ketinê bûn
tilûr cureyekî çivîkan e
tilx xilt, malêz
tilyak bûjenên wekî esrar
 û şîrê xaşxaşikan ên ku
 serxweşiyê pêk tînin û
 lêş ditevizînin
tilyak-kêş esrarkêş, xaş-
 xaşî
tilyakfiroş esrarfiroş
tim her wisa, daîmî
tima/timakar bexîl, çiriz,
 çikûs ***merivê **tima**,
 malê xwe naxwe"
timahî/timakarî bexîlî,
 çirizî, çikûsî *****timahî**,
 tim kêmahî ye"
tinaze qerf, terane
-tinaze pê kirin terane pê
 kirin, qerf lê kirin, hene-
 kê xwe pê kirin
tinazwer qerfok, henek-

baz
tingîn/ditinge/bitinge
 ringîn, ringering kirin
tingînî dengê ringeringê
tiptenê bi serê xwe û ke-
 sek ne li hindê
-tir [I] paşgireke ku di he-
 valnavan de payeya hev-
 rûkirinê diyar dike; mî-
 nak: *mezin+tir*
tir [II] bayekê bidengê ku
 ji tilora giyaneweran
 dertê ***çû ber **tira** goli-
 kan"
-tir kirin 1. bayê bi deng
 ber çûn **2.** feşlîn ****der-*
piyê min li xwe ke, lê tê
*de **tir û fisan meke**"*
tirad [I] **1.** pêşbirk **2.**
 merc
tirad [II] pergîhatina du
 aliyên gogbaz
tiraf ariya ku hîna agir tê
 de heyê
tirampe teqes û tûqes,
 pevguherandin
tirampe kirin teqes û
 tûqes kirin, bi hev guhe-
 randin
tiran tasika avê ya mîsîn
tirb 1. gor, mezel **2.** zi-
 yaret
tirbistan goristan
tirec pêlekan
tirek 1. kesê ku deng li
 ber qûnê dikeve **2.** bê-
 kêr ****tirek û du tir, li*
*cem **tirekan** weke hev*

tirimbêl

in”

tirimbêl erebe, seyare
tirî cureyekî mêweyan e
*“heke mirov ji rezekî **ti-**
riyek xwaribe, nabe ku
mirov pišta xwe bidê”

-tirîn paşgireke ku di he-
valnavan de payeya
berztirîn diyar dike;
mînak: *xweş+tirîn=herî/
tewrî xweş*

tiriş sedem, bone

tirs xof, saw, sehm *“diya
dizan du tiran dike, yekê
ji kêfan yekê ji **tirsan**”

tirsandin/ditirsîne/bi-
tirsîne **1.** sehm lê firan-
din **2.** diran jê re çirikan-
din

tirsîn/ditirse/bitirse **1.**
jê saw girtin, jê sehm
girtin **2.** newêrîn *“kerê
mirî, ji gur **natirse**”

tirsnak bixetere, bitalûke
tirsonak **1.** newêrek **2.**
bizdonek *“dilê **tirso-**
nek, sînga gewr nabîne”

tirş **1.** şor, tahmşor **2.**
helîseye bacanên sor
*“kesek nabêjê: ‘dewê
min **tirş** e’ ”

tirş bûn **1.** şor bûn **2.**
(*hevîr*) xirab bûn û neha-
tin pehtin **3.** (*mast*) ji bo
kiyanê çêtir bûn

tirşî şorî

tirşik xurekê ku ji sewze-
yên curecureyî tê çêkirin

tirşîn xwarina ku ji sewze-
yên şoravkirî pêk tê

tirş kirin şor kirin

tirtire geltegan, şelegan
tirtûl cureyekî kurmikan e
-tirtûl ketin ber/tirtûlê
kulê pê girtin ji bo
xwarinekê can avêtin,
kumişîn ser û pirteve ki-
rin

tirnefesî (*ji ber bêhna tir*
û fisan) neksçikîn

tirnefesî bûn (*ji ber bêh-*
na tir û fisan) neks çikîn
û bêhteng bûn

tirnefesî kirin (*ji ber bêh-*
na tir û fisan) neks lê çî-
kandin

tirxes kesê ku wekî xesan-
diyan nikare tûşî jina
xwe bibe

tirxesî bûn (*di têkilîdanî-*
na zayendî de) nivîşkan
bûn

tisî **1.** xalî **2.** bêilawe

tişt heyber *“**tiştê** ku çû,
mede dû”

tiştîr bizina dusale ya be-
ravis

tiştonek pirsra biraz

titqal **1.** qalîk **2.** qalîkên
qat bi qat ser hev

-titqal girtin li serê tebe-
qeyeke ji qalîkan çêbûn

tiştqalitiqalî tiştê ku qat
bi qat qalîk girtiye

titûn cureyekî çêreya ku ji
pelên wê baçik tîn çêki-

rin
tivir cureyekî hêşinahiyê
 ye û nepijî tê xwarin
tivanc jan û êşa ku en-
 damê zedegirtî diqurêfe;
 tezi
-êş û tivanc kişandin qo-
 linc ketin endamêkî û ew
 der quraftin
tivancî jandan û êşîn en-
 damê zedegirtî
tivil 1. qaşil 2. kirasê ma-
 ran
tiving tifing
tivilk cureyekî kevokan e
tivanî 1. hêz û qudûm 2.
 şiyar û kanîn
**tivanîn/ditwane/bitwa-
 ne** karîn, şiyar
tixa di dab û nêrîtên file-
 han de lawikê negihiştî
tixavk qalikê ku li ser şîrê
 kelandî digire
tixis kok û qelew
tixûb 1. kevir, qûç an jî
 nîşaneyê ku du cihan jî
 hev cihê dike 2. hidûd,
 sîtar *[“]ji dijminahiyê re
tixûb tune ye”
-tixûbê xwe zanîn 1. per-
 senga devê xwe zanîn 2.
 şûna piyê xwe nas kirin
tiyan sinîya firinê
tiyen qeware/qebare
tiz vîz
tiz kirin vîz kirin
tizbî şirdana 33 an jî 99
 moriyên ku pê zikr û

tîlik

tesbîhat tên kişandin
 *[“]**tizbî**, bê serkêş nabe”
tizik tilor, tabût, qûn
tizrûg zirî
tî [I] birayê mêrê jinê
tî [II] 1. kesê ku bêav ma-
 ye 2. kesê ku av lê lazim
 e *[“]ew dikare mirovî tî
 bibe ser avê, cardin **tî**
 bîne”
tî bûn 1. bêav man 2. av
 lê lazim bûn
tîj dengê zîz
tîjmar kurm
tîk tiştê ku vît disekine, çî-
 kilandî
-tîk sekinîn çik li piyan
 sekinîn
tîkayî rewşa tiştê ku dirê-
 jayî hatiye çikilandin
tîk bûn vît bûn
tîke 1. parçe 2. nermegoş-
 tê parçekirî
tîke kirin 1. parçe kirin 2.
 kîte kirin
tîk kirin vît kirin
tîl 1. cihê ku qeşa girtiye û
 şimşat e 2. cihê ku mi-
 rov xwe lê dişiqitîne
-xwe tîlê xistin xwe li ser
 qeşayê şiqitandin
tîla bez
-tîlayên çavan di aliyê
 derveyê çavan de bezê
 ku reşik di navendê de
 bi cih bûye
tîlik 1. kevirê meht ê
 biçûk 2. kevirê tixûbî

tîlolik

tîlolik cureyekî şîraniya ku ji şîr, şekir û ardê birincî tê çêkirin; şîrşêrk

tîmanc pirtiyê ku pê cihê qulbûyî tê pînekirin

tîmar 1. tedawî 2. lênêrîn 3. (*hesp*) paqijî 4. perwerde

tîmar bûn 1. tedawî bûn 2. perwerde bûn

tîmar kirin 1. tedawî kirin 2. perwerde kirin

tîn 1. germahî, sênc, heraret 2. dûkel, kel

tînbir dermanê ku herareta cendêk dadixe asteke asayî

tîn dan 1. germahî dan, sincirîn 2. kelîn, dûkel bi ser ketin

tînpîv amûra ku rêjeya germa heyî dipîve

tîp [I] herf

tîp [II] desteyeke leşkeran, desteyeke siwaran

tîp [III] 1. di hêzên bejayî de desteya ku ji du hêngên pêwist pêk tê 2. di hêzên hewayî de desteyeke ji balafir û navgînên destekar pêk tê

tîprêz kesê ku nivîsekê derbasî kombersê dike

tîprêzî karê tomarkirina nivîsan di kombersê de

tîq dengê kenê

tîtetîq/tîqînî hîrehîr

-tîqînî pê ketin ji nişkê ve

bi awazeke bilind kenîn

Tîr [I] gerestêrkek e

tîr [II] 1. kesîf 2. nezela 3. rengê girtî ***"tîr** çêkim dan diçe, rehn çêkim nan diçe"

tîr [III] çeka berê ya ku bi kevanê dihate avêtin

-tîr ji kevanê filitî/pekiya tiştê ku qewimî êdî jêveger ne pêkan e

-tîr lê rabûn tivancî û qolincî bûyîn

tîravêj/tîrkêş kesê ku bi kevanê tîran diavêje

tîre 1. hoz 2. tax

tîredar kesê ku ji binemaleyêke nas e; xwedanhoz

tîremar marê biçûk, têjîkê marî

tîrendaz kesê ku meşqa tîrkêşiyê dîtiye

tîrendazî perwerdeya li ser tîrkêşiyê

tîrêj baqek şewla ku ji kana şewlê derdikeve û li her aliyê belav dibe

tîrêjke şemala ji nişkê ve

tîrêjpîv amûra ku tewsa şewla heyî dipîve

tîrik kerdenek, kirdan

tîrk derziya saetê

tîrke derziya alavên pîvandînê

tîr kirin 1. (*reng*) girtî û tarî kirin 2. (*tiştê rehn*) hindekî hişk kirin

Tîrmeh meha heftemîn a

salnameya zayînî
tîş qelş
-tîş lê ketin derizîn
-tîş û qertîş pê ketin qe-
 lişîn û qalik dan
tîştîşî qelşqelşî
tîtik 1. pêlîstok **2.** amanên
 avê yê biçûk **3.** elbik
tîz [I] terane, tinaze
-tîz pê kirin tinaze pê ki-
 rin
tîz [II] naziyên ji bo fi-
 zirîna ji karekî
-xwe dan tîzan ji peywirê
 fizirîn ***“xwe bidî tîzan**
 nedî tîzan, tu dê bidî
 heqê gêzan”
tîz [III] refesa sewalên
 çarpê
-tîz dan xwe refes avêtin
tîz [IV] lezgîn
tîzik refes, lotik
tîzî lezgînî
to tixafka li ser mastî
tobe poşmaniya ji tawan û
 gunehan
tobe kirin ji ber xeletiyên
 berê ve poşman bûn û ji
 wan vegeerîn
tof birek mirov/tîşt; kome
tofan 1. barana pir giran
2. karesata xwezayî ya
 ku ji ber barana gur pêk
 tê
tog bêheya
tohmet 1. qebahet **2.** ta-
 wanbarkirina kesekî ji
 ber sûcekî ku nekirî ve

tombiz

tol [I] 1. bêheya **2.** qûnek,
 qûndiryayî
tol [II] bersivdana sitemê
 û parastina mafê rewa;
 evez, întiqam
-tol hilanîn evez standin,
 întiqam jê standin
tol [III] nijad, pişt û zu-
 riyet
tola şîraniyeke ku ji penîr
 û gezoyê tê çêkirin
tolajo kesê ku întiqama
 xwe hildigire
tolaz sersar û doxînsist
toleke cureyekî gulan e
tolgîn cureyekî gulan e
tolhildan 1. întiqam **2.**
 heyfhilanîn ***“çûye tol-
 hildanê, li seyda hesti-
 yan digere”**
tolhildêr ewezstandî
tolik [I] cureyekî gulan e
tolik [II] porê ku bi ser
 eniyê ve xwar dibe; tûn-
 cik
toloz malêz, xilt, gildîn
tomar qeyda nivîsar û wê-
 neyan
tomargeh cihê taybet ê ji
 bo qeydkirina deng,
 reng û nivîsan
-tomar kirin nivîs qeyd
 kirin
tomav avik an jî tovê nêr-
 zatiyê
tomerî giş li ser hev û bi
 komasî
tombiz 1. çekeke cengê

top

ya kevn e; gurzê hesinî
2. qelew **“hat ji der de, tombiz di ber de”*

top çekeke leşkerî ya mezin û giran e

topal kulek

topalî kulekî

topavêj navgîneke leşkerî ya ku guleyên mezin diavêje

topebaran cihek dan ber topan

topebaran kirin top lê girêdan

toq qeyda stûyî **“ji şeytên zanetir, toq û nalet di stûyan de ye”*

-toqa şeytên ketin stûyê yekî engirîn û cardin venegerîn rastiyê

toqandin/ditoqîne/bitoqîne **1.** gef û gur li dorê firandin **2.** tirs û saw xistin dilan

toqe **1.** avzûma hesinî ya ku her du aliyên kemberê digihîne hev **2.** alava ku jin li porê xwe dixin da ku ji hev belav nebe

toqîn/ditoqe/bitoqe **1.** ji tirsan bizdîn **2.** qutifîn

tor [I] **1.** nûgihayî **2.** xav

tor [III] tayên raçandî yên ji bo masîgiriye; şebeke **“her car kewa gozel na-keve torê”*

-tora agahiyan şebekeya

mehlûmatan

-tora masiyan şebekeya masiyan

-tora sîxûran şebekeya casûsan

-tor avêtin (*ji bo masîgirtinê*) şebeke avêtin nava avê

-tor û tey tim û tim

tor [III] janên beriya bûyîna zarokî

torandin/ditorîne/bitorîne xeyidandin

toranî kesê ku ji xebatê aciz dibe û selemtî-selemtî digere

toraq adaneke şîr e û ji dewê kelandî tê bidestxistin **“toraqa îro, ji dewê sibehê çêtir e”*

-toraqa yekî danîn ser nanê wî **1.** para yekî dayîn û ji şîrîkatiyê derxistin **2.** xeyidandin û şandin

torbe telîs

tore [I] sil, bihêrs

-tore bûn sil bûn, bihêrs bûn

tore **1.** huner û rewîşt **2.** wêje û tîtal

-toreyên giştî dab û nêrîtên civakê yên ku rayîşa danûstandinê diyar dikin

torevan şarezayê helbest, çîrok, pexşan û hwd; wêjenas

torgî doxîna şalwaran
torim têjika hêştirê, kudik
torin 1. ader, esîlza 2. kaw û kibar
torinî 1. aderî, esîlzatî 2. kawî û kibarî
torik keftar
torin/ditore/bitore xeyidîn, su hatin
torm têjika hêştirê
tortore cure û olintî
toşbî endamekî ku aviyeke zeliqokî davêje derve û ji şaneyên çermî pêk tê
total bûn gindirîn
tot bûn total bûn *hêk li ser sêrî nasekine û **tot dibe**
totik/toto [I] (*di zimanê zarokan de*) xwarin
totik [II] aqil
totikvala kêmaqil, serkundi *bike kalan bixwe malan, tu dê çi bikî bi xortên **totikvala**
totirne 1. tîtal, telhîn û dirêj 2. bi dest û pê
tov 1. avika ku gyaneweranan çêdike; tomav, menî 2. kakilê ku çêre û dar jê çêdibin; navnêrî ***tove** xweziyan, şin nabe
-tov reşandin bizre/toxim reşandin
toz parçeyên pir biçûk
tozî parçe, bir
tozî kirin birbirî kirin
tozik daşik, caş

tu [II] (*r*) cînavka yekjimar a ji bo kesê duyemîn
tu [II] 1. hîç 2. qe, qet ***“aşvan tu car nabe poşman”**
tund 1. zexm 2. sext 3. pêkutî
tundî 1. zexmî 2. sextî 3. pêkutî
tundraw 1. alîgirê rêmanên toqandinê 2. serveçuyî
tune 1. netêw, nîn 2. net, sifir
tune bûn 1. netêw bûn, ji holê rabûn 2. net bûn
tune kirin 1. ji holê rakirin 2. net kirin
tunetî 1. nebûn 2. xizanî ***“tunetî, nîrê hesinî ye”**
turindî cin
turt hişk, sext
tut lîstikvanê ku ji lîstikê hatiye avêtin
tut bûn ji lîstikê hatin avêtin
tut kirin ji lîstikê avêtin
tuvandin/dituvîne/bituvîne betal kirin
tuvanîn/dituvane/bituvane betal bûn
tuwanc gotina sergirtî
tuxt mengiraniyeke ku bi qasî 325 gramî ye
tuxyan harî û isyankarî
tû [I] 1. cureyekî daran e 2. mêweyên vê darê ***“dar bitû ye, lê xwedî**

tû

tûle ye?"
tû [II] tûk
-tûyî devê hev kirin bi yekdevî axaftin û heman tişt dubare kirin
tûfirengî mêweyek e
tûj 1. neko, xarkirî **2.** tehl
tûjandin/ditûjîne/bi-tûjîne der heqê yekî de lêpîrsîn dan destpêkirin
tûj bûn 1. amadeyî qutkirinê bûn, zot bûn **2.** tehl bûn ***“şûrê kê tûj be, dinyayê ew dixwe”**
tûj kirin 1. xar kirin, amadeyî qutkirinê kirin **2.** tehl kirin
tûk [I] şîlahiya ku ji qirika merivî derdive, tif
-tûk kirin şîlahiya di qirikê de avêtin derve
-tûka xwe/xweziya xwe daqurtandin ji gotina xwe poşman bûn
tûk [II] cureyekî çivîkan e
tûk [III] pirç, pûrt
tûkme berk, metîn, xurt
tûl [I] 1. şefaf û tenik **2.** pirtiyê tenik û şefaf
tûl [II] vehundirîn, vecinîqîn
-tûl dan vecinîqîn, vehundirîn
-tul dan ser xwe baz dan ser xwe, vehundirîn ser xwe
tûle têjkên seg û guran ***“bextê çil rojên çileyî,**

tajiyê **tûleyî** û hespê quleyî tune ye”
tûleamar cureyekî marên girs e
tûlik 1. (ji bo *tiştên lûlekî û devteng*) teng **2.** tûle
tûlincî rûniştin wekî kûçikan rûniştin
tûm 1. baq **2.** kêrt
tûman [I] qerfok
tûman [II] 1. şalwar **2.** nivê dêreyê jinan ê ji navîkê berjêrtir e
tûmik 1. baqekî biçûk **2.** girik
tûmtûmî baqek li vir û baqek li dera han
tûnc cureyekî madenan e
tûncik porê li eniyê
tûng lûleya ji kaxetîta qalind
tûqesp tûyên reş
tûr 1. kîs, derdan **2.** heban **3.** çembera dorê ***“tûrê parsekan, tu carî tijî nabe”**
-tûra stûyî katara stûyî
tûrqul derewîn
tûrqulî derewînî
tûre navê giştî yê rehçikên spî yên ku hişariyên sehek û hereketan ji mejiyî dişînin endamên din
-sazûmana tûreyê di cendêk de pergala tûreyan
tûrenasî beşa pisporiyê ya ku li ser tûreyê lêkolî-

nan dike
tûrik kîsê biçûk
tûş 1. dûş, îstişamet **2.** alî
-tûşî hev bûn 1. pergî hev
 hatin **2.** li hev xistin **3.** bi
 hev re têkiliya zayendî
 danîn
-tûşî hev kirin 1. pergî
 hev anîn **2.** berdan hev
3. (*da ku bi hev re têkili-*
ya zayendî daynin) der-
 fet amade kirin
tût [I] kund
tût [II] dengê tûtika erebe-
 yan
tût [III] uryan, repal
-tût û rût 1. repal û tazî
2. destevala û bêçek **3.**
 bêmal û deyndar **4.** bê-
 çêre û bêdar **5.** vikvala û
 bêşşya

tûzik

-tût û rût bûn repal û tazî
 bûn
-tût û rût kirin repal û ta-
 zî kirin
tûtak tûtî
tûtevîn cureyekî çivîkan e
tûtik [I] fîq
tûtik [II] lawikê viringî;
 kûto
tûtî çivîkeke ku axaftina
 mirovan dubare dike
tûtya [I] şîrê çivîkan; ango
 tiştê nedîtî û nebînayî
tûtya [II] madenê çingoyê
tûx [I] kirdan, kerdenek
tûx [II] qalik û qertîşa li
 ser tiştên sirûştî; titqal
tûxavk tixavk
tûzik [I] cureyekî daran e
tûzik [II] cureyekî çêreyê
 ye û tereter tê xwarin

U

u/U tîpa bîst û pêncemîn a alfabeya kurdî ye; dengdêreke kurt e, cîderka wê navderkî ye, di belavbûna wê de dev gîlover e û asta belav-bûna wê bilind e

ufuq aso

uh! baneşana tirsandinê

-uhî yekî kirin tirsandin û qewirandin

umet 1. bawermendên ku peyrewiya Cn. Pêxember eleyhiselamî dikin **2.** peyrewên pêxemberên din (*silava Xwedê ser hemûyan be*)

umîd hêvî, bendeman, o-mit, mefer

umîdwar hêvîdar, bendewar, omitwar, meferdar

umr 1. emr **2.** temen **“he-ta Heleb bû Heleb, umrê pîrika te çû”*

umre ji bilî rojên hecê yên diyarkirî tewafa Beytê

urf dab û nêrît

-urfa deverê dab û nêrîtên herêmê

urûsî pace

uryan rût, tazî, şilf û tazî

uskere tas

utifk gûşiyekî tiriyan ê biçûk

Û

û/Û tîpa bîst û şeşemîn a
alfabeya kurdî ye; deng-
dêreke dirêj e, cîderka
wê paşderkî ye, di be-
lavbûna wê de dev gilo-
ver e û asta belavbûna
wê bilind e

û gihaneka navîna du peyv
an jî hevokan

ûc 1. dêw, tewa **2.** ziha

ûd cureyekî alavên mûsî-
qayî ye

ûdjen kesê ku li ûdê dixê

ûf hûf, pûf

ûf kirin bi carekê de hûf
kirin û daqurtandin

ûfeûf hûfehûf, pûfepûf

ûfeûf kirin hûfehûf kirin,
pûfepûf kirin

ûş birîn

-êş û ûş lê rabûn derd û
kul lê peyde bûn

-êş û ûş lê rakirin derd û
kul lê peyde kirin

ûşt sedem, sebeb

ûşteûşt sergêjî û bela

-anîn ûşteûştê pir sergêjî
û bela jê re çêkirin

V

v/V tîpa bist û heftemîn a alfabe ya kurdî ye; dengdareke ku cîderka wê diranlêvkî ye, awayê belavbûna wê fizek û nerm e

va **1.** evê han **2.** lê binêre ***“va** nîna ye, tirnîna li paş tê”

-va ye tê lê binêre ev kes/ tişt tê

vac aqil û sirafet, feraset

vajî **1.** serobino **2.** derxistina tiştê hundir li derve **3.** kelevajî

vajî bûn **1.** serobino bûn **2.** hundir derketin derve **3.** kelevajî bûn

vajî kirin **1.** serobino kirin **2.** hundir derxistin derve **3.** kelevajî kirin

vala xalî, ne tijî ***“bi** aqilê **vala,** tu nagihêjî hevalan”

vala bûn di hundir de tiştekan neman

valahî **1.** xalîtî **2.** feza

van awayê tewandî yê /ev/a pirjimar

varik mirîşka berhêk ***“varikên** nû rabûne,

hêkên sor dikin”

varû paşrû, aliyê piştê

varyoz mîrku

vatinî **1.** peywir **2.** wezîfe **3.** erk

vawartin/divawêre/bi-vawêre tiştê qenc ji yê xerab cihê kirin

vawêr **1.** keyskirî **2.** cihê

vawêr kirin keys kirin

ve ecêb, veh

veanî/vedîine(vetîne)/vebîne tewandin

vebanîn/vedibane/vebane hînî kesekî/rewşekî nebûn û lê zor hatin

veberhênan razemeniya aborî

-veberhênanana wizeya gêrebayî karê hilberandina ceryanê

veberhêner kesê ku di qadekê de razemeniyan dike

vebestin/vedibeste/vebeste dubare girêdan

vebijartin/vedibijêre/vebijêre **1.** çê û neçê ji hev veqetandin **2.** kêrhatî û bêkêr ji hev cihê kirin

vegirtin

vebijêrk 1. xala hilibjartîné 2. şiq

vebijîn/vedibije/vebije ji awayê cemidî derketin; helîn

vebir 1. heyameke kurt 2. delîve

vebirî 1. teqez 2. keyskirî

vebirîn/vedibire/vebire 1. qerar dan 2. bi kurtî çareser kirin

vebûn/vedibe/vebe negirtî bûn, (*tiştê devgirtî ji wê rewşê*) xilas bûn

veciniqandin/vediciniqîne/veciniqîne 1. silikandin 2. tirsandin 3. bi awayekî tirsandî ji xewê rakirin

veciniqîn/vediciniqe 1. silikîn 2. tirsîn 3. bi awayekî tirsiyayî ji xewê rabûn

vecinoq waswasok û tirsonek

veçinîn/vedičine/veçine 1. vexwarin 2. xwe jê girtin 3. (*tiştê hûnandî*) çavî bi çavî tehmîr kirin

veçirandin/vedičirîne **veçirîne** (*tiştê hûnandî*) vereşandin

veçirikandin/vedičirikîne/veçirikîne 1. xwe hilkutan, xwe hildan û li erdê xistin 2. xwe vepincirandin

veçirîn/vedičire/veçire

(*tiştê hûnandî*) jixweber vereşin

vedan/vedide/vede kolan

-ser vedan tiştê veşartî eşkere kirin

veder 1. tecrîdbûyî 2. qewirandî

veder kirin 1. qewirandin 2. tecrîd kirin

vedirûn/vedidirû/vedirû cihê diriyayî an jî bişkuvî dubare û baş dirûn

vedîtin/vedibîne/vebîne 1. kişf kirin 2. pê hesîn

vedizîn/vedidize/vedize 1. xwe veşartin 2. xwe bilandin 3. fizirîn

vedor ast, merhele

vedorî bi dorvegerî

vefirîn/vedifire/vefire li tiştêkî asê bûn û şunde pekîn

vegemirandin/vedigemirîne/vegemirîne 1. dabêlandin 2. kumişîn ser *‘‘li ber siya şêrî be, bila te **vegemirîne**’’

veger 1. zivirîn 2. fetl

vegerandin/vedigerîne/vegerîne 1. zivirandin 2. fetilandin

vegerîn/vedigere/vegere 1. zivirîn 2. fetilîn

vegirtin/vedigire/vegire 1. fetih kirin 2. îşxal kirin 3. şunde wergirtin

vegotin

4. rakişandin
vegotin/vedibêje/vebêje **1.** qise kirin **2.** behs kirin **3.** salix dan
veguhartin/vediguhêre/veguhêre **1.** tiştek li bal tiştekî din ve dage-randin **2.** teşe dan
veguherîn/vediguhe-re/veguhêre teşe girtin
veguhêztin/vediguhêze/veguhêze **1.** neqil kirin **2.** ferehte kirin, tayîn kirin
vehanîn/vetîne/vebîne **1.** şunde vegerandin **2.** tewandin, badan
vehatin/vetê/vebê şunde vegerîn, dagerîn
vehejandin/vedihejîne/vehejîne **1.** ziqinandin **2.** bi hejandinê ji xewê rakirin
vehesîn/vedihese/vehese westa xwe wergirtin
vehewandin/vedihewîne/vehewîne êwirandin
vehêştin/vedihêle/vehêle **1.** para ve danîn **2.** radest kirin, îade kirin
vejandin/vedijîne/vejîne **1.** jîndar kirin, ruh dan ber **2.** domdar kirin
vejartin/vedijêre/vejêre **1.** ji hev veqetandin **2.** bi keys û pergal

kirin

vejen **1.** hêza bizavê, taqet **2.** çirûsk **3.** hejek
vejîn/vedije/veje **1.** jîndar bûn, giyanewer bûn **2.** ruh lê teze bûn
veketin/vedikeve/vekeve **1.** velezîn **2.** razan
vekêşin/vedikişe/vekişe **1.** para ve zivirîn **2.** şunde fetilîn **3.** (*bêyî ku bifetile*) şunde şunde çûn ******“ger gotin ji gotinê bikişe, gotin ji eslê xwe **vedikişe**”
vekirin/vedike/veke ji rewşa girtîbûnê rizgar kirin ******“huner çek e, di bin çengê xwe ke, roja ku hewce bû **veke**”
vekirî negirtî
vekît (*r*) îmla, rastnivîs
vekîtandin/vedikîtîne/vekîtîne awaz li gorî kîteyê par ve kirin
vekolîn/vedikole/vekolle **1.** lêkolîn kirin **2.** mitale kirin
vekuştin/vedikuje/vekuje vemirandin, tefandin
velerizîn/vedilerize/velerize dev û diran şeqeşeşeq kirin; ricifîn
velîstin/vedilize/velize **1.** veciniqîn **2.** şaşwaz bûn **3.** firikîn **4.** leqîn
velo kirin wergerandin û

hilweşandin
vemaliştin/vedimale/
vemale devmilên xwe
 hildan ***“hem vedimale,**
 hem jî dinale”

vemayîn/vedimîne/ve-
mîne 1. egle bûn **2.** de-
 reng man

vemirandin/vedimirîne
/vemirîne 1. damiran-
 din, tefandin **2.** nizm kirin
3. aşt kirin ***“agir bi**
 êgir nayê **vemirandin”**

vemirîn/vedimire/ve-
mire 1. damirîn, tefîn
2. nizim bûn **3.** aşt bûn

venan/vedine/vene 1.
 danişîn, niştin **2.** gestin
 ***“mêşa gûyî, li gûyî ve-**
dine”

-li yekî venan 1. gest kirin,
 pê ve dan **2.** lê dan

venandin/vedinîne/ve-
nîne 1. dirûtin, kêl kirin
2. dan temaskirin **3.**
 mîheng kirin

venasîn/vedinase/ve-
nase 1. îtiraf kirin **2.** pê
 beled bûn

venêrin/vedinêre/venê-
re 1. teselî kirin **2.** payîn

veniştin/vedinişe/veni-
şe 1. venan **2.** rûniştin
3. melisîn, lîs bûn

vepelişandin/vedipe-
lişîne/vepelişîne 1.
 rûxandin erdê **2.** deverû
 avêtin erdê

veqetîn

vepelişîn/vedipelişe/
vepelişe 1. rûxîn erdê
2. deverû ketin erdê

veperimandin/vedipe-
rimîne/veperimîne
 xwe gijgijandin û peraş
 kirin ***“şêrê ku xwe vedi-**
perimîne, werîsî qetqetî
 dîke”

veperimîn/vediperime
/veperime gijgijîn û
 peraş bûn

vepesirandin/vedipe-
sirîne/vepesirîne 1.
 aşt kirin **2.** rawestandin
 û arimandin

vepesirî 1. aştbûyî **2.** te-
 bitî û arimî

vepesirîn/vedipesire/
vepesire 1. aşt bûn **2.**
 rawestin û arimîn

vepezandin/vedipezîne
/vepezîne 1. pezav dan
 xwe, xwe rakişandin **2.**
 fortê xwe avêtin

vepijiqîn/vedipijiqe/ve
pijiqe ji hev belav bûn

vepîrsîn/vedipîrse/ve-
pîrse li pey hev pîrsîn,
 pîrsîn û cardin pîrsîn

veqetandek (*r*) qertafên
 ku mêjer û zayendê di-
 nimînin

veqetandin/vediqetine/
veqetine 1. cihê kirin
2. mezaxtin **3.** ji hev ji-
 bartin

veqetîn/vediqete/veqe-

verestin

te 1. cihê bûn **2.** tenê man, terikandin

verestin/vedirese/veres

e xwe ji girêdan û qeyd-kirinê rizgarkirin û bazdan; xwe ji destan derxistin

vereşandin/vedireşîne/

vereşîne 1. (*tiştê ku hatiye xwarin*) verijandin

2. vala kirin **3.** (*tiştê hûnandî an jî jenandî*) xera kirin **4.** (*nivîsên kevnare li gor rêbazeke zanistî*) xwendin

vereşîn/vedireşe/vereşe

1. (*xwarin û vexwerina ku çûye hundir*) cardin veder bûn **2.** (*tiştê hûnandî an jî jenandî*) xera bûn **3.** (*nivîsên kevnare li gor rêbazeke zanistî*) hatin xwendin

verê kirin şun de vege-randin

verês rastnivîs

verêstin/vedirêse/ve-

rêse li gorî rêzanekê kişandina peyvan

-şaşiyên verêstinê şaşiyên rastnivîsê

verêtin/vedirêje/verêje

1. (*kinc*) reng lê çilmisîn **2.** vala kirin

verij 1. derhata salane ya giştî **2.** bermayî, puxte

verijandin/vedirijîne/

verijîne 1. vala kirin **2.**

vereşandin

verik pêlava ji mûyê hûnandî

verotin/vediroje/veroje 1. darotin **2.** kolan

verûtin/vedirû/verû 1. bi dest rûçikandin, dest-verû kirin **2.** hêncirandin, vegijgijandin

veser pêvek, îlawe

veso qehr û xeyd

veşargeh 1. kulîn **2.** mexzen

veşarî veşartî

veşartî nepen, nehênî

veşartin/vedişere/veşere 1. ser nixumandin **2.**

li ber çavan wêde kirin **“rastiyê vemeşêr(-e) û mebêj(-e): ‘ez im şêr’*”

veşartok lîstikeke zarokan e; çavgirtonek

veşewitîn/vedişewite/

veşewite (*ji ber berf, qeşa an tiştên kîmyewî*) çêrm şewitîn

veşûştin/vedişo/veşo

1. dawerivandin **2.** baravî kirin

veterisandin/vediterisîne/veterisîne 1. aşt kirin, arimandin **2.** êşa yekî birîn

veterisîne/vediterise/

veterise 1. aşt bûn, arimîn **2.** ji êşekê xelas bûn

vetewşandin/veditewşî-

ne/vetewşînê sersehmî kirin, sergêjî kirin
vetewşîn/veditewşe/vetewşe sersehmî bûn, serî lê gêj bûn
vewestîn/vediweste/veweste 1. vehesîn 2. rawestin
vexistin/vedixe/vexe 1. danîn erdê 2. li erdê xistin
vexuyan 1. elamet 2. berate 3. şop
vexwarin [I] aviya vexwarinê; noşav, meşrûbat
vexwarin/vedixwe/vexwe [II] 1. veçinîn 2. noşîn, fir kirin 3. nîç kirin, hilçinandin *⁴kaniya ku tu avê jê **vedixwî**, keviran mavêjê”
vexwende kesê ku gazî dêlindizekê an civînekê dike
vexwendî kesê ku hatiye gazîkirin
vexwendin/vedixwîne/vexwîne 1. gazî kirin, bang lê kirin 2. hatina kesekî xwestin
vexwendname dawetiye
vexwîni hev bûn (*afirandiyên jîndar*) li hev bannin û hînî hev bûn
vezandin/vedizîne/vezîne velezandin
vezel fayke
vezelîn/vedizele/veze-

le wekî ku vekeve rûniştin
vezen tiştê velezok
vezîn/vedize/veze 1. peraş rûniştin 2. palûşk pê ketin 3. gilok bi paş ve ziyîn
vezinîn/vedizine/vezîne gilok bi paş ve ziyîn
vêca îcar, vê carê
vêketin 1. agir pê ketin, 2. çira çirûsîn
vêl/vêlik amanên meht û nekûr, tehtevêlkî
vêrik bendê ku pê xarûkan didirûn
vêsan 1. bêhnvedan 2. palvedan 3. xwejbîr-vekirin
vêsandin/vêdisîne/vêdisîne 1. tefandin, vemirandin 2. rawestandin
vêsiyayî 1. tefiyayî, vemirî 2. rawestî *⁴westiyayîyan kir, **vêsiyayîyan xwar**”
vêsin/divêse/bivêse 1. tefîn, vemirîn 2. rawestin
vêxistin/vêdixe/vêxe pê xistin
vij sewalê ku qiloçên wî bi ser eniyê de tewiyane
vijag peşk
-vijag avêtin peşk avêtin
vîkvala xipxalî
vin kesê ku di bêfila xwe de diaxive; gino, gingi-

vingîn

nok

vingîn/divinge/bivinge

dengê vingîniyê pê ketin

vingîni dengê firîna mêşan, guleyên fişengan û hwd

vir [I] ev cih

-li vir li vî cihî

-vir de wê de kirin 1. hok û çiv dan xwe **2.** li behaneyan gerîn

vir [II] 1. derew **2.** devbelaşî **3.** pertaf *‘‘heke ne **vir** bin, li mala me jî pir in’’

virçiqî 1. helisî **2.** pelixî

virçiqîn/divirçiqe/bivirçiqe 1. helisîn **2.** pelixîn *‘‘got: ‘heke tu çûyî bajarekî koran, tu jî çavekî xwe bigire; ne hêjîr **divirçiqe** ne jî hingiv genî dibe’’

virçevirç dengê domdar ê tiştên rehn ên ku tèn pêpestkirin

-virçevirça heriyê dengê meşa di nav heriya rehn de

virçoqî 1. pelîse **2.** pelixandî û şilavî

vierek 1. derewker **2.** devçepel *‘‘**vierek**, çala xwe dikolin’’

virik jêçûna hundirî; vîjik, îshal

-virik bi ser avê xistin pûçên yekî raxistin ras-

tahiyê

virikî bûn vîjikî bûn, hundir jê çûn

viringi/virnî 1. zarokê nûbûyî **2.** sewala nûzayî ya ku hîna mezin nebûye û ne hilikî ye

viritandin/diviritîne/biviritîne 1. derbas kirin **2.** bi encam kirin

viritin/divirite/bivirite 1. derbas bûn **2.** dawî lê hatin

vir kirin 1. derew kirin **2.** pertaf kirin

virtoqî kesê ku tevgerên wî neçê ne

virûvî goştê pijandî yê bidon

virvirandin/divirvirîne/bivirvirîne virvirkî avêtin

virvirk perwane

virvirkî avêtin tê werkirin

virvirok pêçke, toterîk

viyan vîn

viyan/divê/bivê 1. xwestin **2.** wisa mirad kirin *‘‘ji dijmin re zarê xweş û pišta hişk **divê**’’

viz bûn 1. fizirîn **2.** xwe xapandin

vizek kesê ku xwe ji kar û baran vedidize

vizeviz dengê firîna mêşan û xebata makîneyan

vizeviz kirin 1. (mêş)

vîz kirin

firîn û deng derxistin **2.** (*makîne*) xebîtîn û deng jê hatin **3.** (*aferîndeyê jîndar*) pir lez çûn û hatin, bi lez xebîtîn

vizik cureyekî mêşên havînê yên biçûçik in û bi vedana xwe ve navdar in; mixik

vizîn/divize/bivize bi dengêkî bilind vingîn

vizîni vingîniya xurt

vizvizik pêlîstokeke darînî ya ku bendekî lê dialînin û wisa dizivirînin

-vizvizik ketin qûnê di şûna xwe de netebitîn

vîn 1. îrade **2.** xwestek

*“**vîna** dilan, di dayîna destan re diyar e”

-vîna azad îradeya serbixwe

-vîna siyasî îradeya ramiyarî

vîr çavên ku di kort de çûne

vîr bûn çav di kort de çûn

vît (*guh*) fît/bel

vît kirin (*guh*) fît kirin/bel kirin

vîzên dengê bayî

vîzevîz dengê domdar ê bayî

vîzevîz kirin bi dengêkî xurt ba hatin

vîz kirin 1. (*bi xidikandina piştê wan*) ker rakirin

çargaviyan **2.** nav têdan, niçandin

W

w/W tîpa bîst û heştemîn a alfabeya kurdî ye; dengdareke ku cîderka wê lêvkî ye û awayê belavbûna wê nîvdengdêr e

wa 1. ewê han **2.** lê binêre ***“wa ye** goştê berxan e û li ber çavan e”

-wa ye tê lê binêre ew kes/tişt tê

wajav benda navendî ya ku avê digihîne her derê

wan awayê tewandî yê cînavka /ew/ê, cînavka pirjimariyê ya ji bo kesê sêyemîn

wane ders

-wane dan ders dan

wanegeh 1. fêrgeh **2.** pol **waqên** dengê qaz, werdek û hwd

waqewaq dengê domdar ê qaz, werdek û hwd

waqewaq kirin (*qaz, werdek û hwd*) bi awayekî domdar deng derxistin

war 1. qad **2.** cih **3.** şûnewar

-warê bav û kalan niştin-geha ku ji mêj ve malba-

tek lê akincî bûye

-di vi warî de di vê mijarê de

-ji waran man ji pêşketinê şunde man ***“pesin** daye, ji waran **maye”**

wargeh 1. êwirgeh, stargeh **2.** biryargeh **3.** welat

warhêl kesê ku ji warê xwe bi dûr ketiye

warîn kesê ku evîndar û girêdayiyê welatê xwe ye

warkor 1. wareş **2.** kordûnde

warkoz germiyan

warnişîn îqametgeh, êwirgeh

warxan xan û man

wase/waşok baz, başok

wasite hemû alavên siwarbûn û barkêşiyê **2.** navberkar

navgîn

wate [I] yanî, ango

wate [II] mehne

watedar mehnedar

watenasî di zimanzaniyê de mehenasî

watewarî lêkolînên li ser mehneyan

wawik cureyekî sewalên

ku dişibihine guran; to-
rik, keftar
waynefsî rewşa ku her
kes ketiye tatêla nefsa
xwe
we awayê tewandî yê cî-
navka /hûn/ê
webal guneh
-webal ketin stûyê yekî
guneh ketin para yekî
weç 1. hewcetî **2.** çilpiyê
ziravik
-li ser weçekî man 1. gi-
rêdayî mûyekî man **2.**
nêzîkî felaketê bûn
weçe nesl, nifş
-çak-kirina weçeyê hel-
westên başkirin û zêde-
kirina neslên jîndar
-diyarkirina weçeyê hel-
westên daxistina rêjeya
neslan
wefa berdewamiya di dos-
tî û evîndariyê de
wefakar kesê ku di dostî
û evîndariya xwe de
domdar e
weg sedsal, qirn
wehşî jakaw, hov
wek mîn, notl, fen
-wek avê pê de çûyîn 1.
bê xeletî berdewam kirin
2. ji ber xwe de zanîn
-wek baranê ser de barî
1. Xwedê pir mal dayê
2. gule an jî kevir reşî-
yan ser
wekat 1. diyar **2.** kifş û

servekirî
wekat kirin 1. diyar kirin
2. kifş û ser vekirin
weke mîna, notla, fena
wekhev yeksan
wekhevî yeksanî
wekî mîna, notla, mînanî,
fenanî, fena *şûşeya di-
lan, **wekî** ku dişkê cebar
nabe”
wekok 1. nimûne **2.** mî-
nak
welam bersiv
welaq 1. hespê ku ne ader
e **2.** sewalên sere yên
malê; terîş
welat 1. memleket **2.** niş-
tîman ***welatê** neyaran,
bi buhistan e”
-welatê xerîbiyê 1. pena-
berî **2.** qurbetî
welatî 1. hemwelatî **2.**
hembajarî **3.** memleketî
***welat** xweş e, bi **wela-
tiyan**”
-welatiyê qaşo xwedîgira-
vî ew jî ji wî welatî ye
welatparêz niştîmanper-
wer
weled ewlad, zarok
-dê weledê xwe avêtiye
hewirzeyeke giran heye
û kes li kesî xwedî der-
nakeve
welê wisa ***ba** çawa tê
bênderê, **welê** bide ber
bê”
welî qencê Xwedê ***ji** we-

wen

liyan dikeve xwelî, ji xweliyan dikeve **welî**"

wen dara bènîşt

wenaq cureyekî nexweşiya bêvil û qirikê ya ku dibijine der û dorê jî

wend 1. wêrek 2. pêsivik

weqf saziya ku mal û milkê wê ji bo xêran hatiye veqetandin

weqî mengiraniyeke bi qasî kîloyek û 300 qramî ye "w^oeqî, li her derê çar tuxt e"

weranîn/wertîne/werîne 1. anîn 2. hilanîn "diyê bibîne, dotê **werîne**"

werar 1. tekamul, guherîn û stewîn 2. geşbûn, pêşketin

werar kirin bi pêş xistin
-bernameya werarkirina avadaniyê pêşniyarên pêşxistina rewşa welêt

werbadan/werbadide/werbade li hev alandin

werbûn/werdibe/werbe 1. bi deverûkî pelişîn erdê 2. qulopanîkî gindirîn

werdek cureyekî heywanên bibask ên malê ye, cureyekî wan ê çolê jî heye, ji qazan biçûktir e û pir ji avê hez dike; sone

werê wisa, wilo

werger tercume

wergerandin/werdigerîne/wergerîne 1. tercume kirin 2. qulibandin 3. hilweşandin

wergerîn/werdigere/wergere 1. ji zimanekî derbasî zimanekî din bûn 2. ji temtêlekî derbasî yeke dîtir bûn 3. qulibîn 4. hilweşîn

wergêr tercuman

wergêrî tercumanî

wergirtin/werdigire/wergire 1. hildan 2. standin 3. li xwe kirin

werhatin/wertê/werbê gevizîn

werimandin/diwerimîne/biwerimîne 1. nepixandin 2. perçifandin

werimîn/diwerime/biwerime 1. nepixîn 2. perçifîn

weris 1. bendê stûr ê hûnandî 2. mîratxur "mar pê veda, ji siya **wêris** tirsiya"

weritandin/diweritîne/biweritîne 1. şaşwaz kirin 2. xalifandin 3. xurifandin

weritîn/diwerite/biwerite 1. şaşwaz bûn 2. xalifîn 3. xurifîn

werixîn/diwerixe/biwerixe terixîn

werm temtêla tiştê ku nepixiye û hilpingiriye;

perç
werqilandin/diwerqilîne/biwerqilîne sekinandin, rawestandın
werqilîn/diwerqile/biwerqile sekinîn, rawestın
werqil barê girêdayî; balî
wert 1. zuriyet **2.** nifşên nûhatî
werwere demançe, şeşar
werz 1. demsal **2.** bîstan **3.** rewş û temtêl
werze 1. zanistên hesabî **2.** ziraet, çandînî
werzêba cureyekî bayên bakura rojhilat e
werzek 1. zanayê zanistên hesabî **2.** karkerê çandiniyê
-wezareta werzeyê saziya karên çandiniyê
werzêr werzek
werzî demsalî
werzişt 1. perwerdeya bedenî **2.** riyazet
werziştkar kesê ku bedena xwe perwerde kiriye
wesan 1. hişyarî **2.** îxtar
wesandin/diwesîne/biwesîne **1.** hişyar kirin **2.** îxtar kirin **3.** şandin pey
wesem sorav
wesle 1. parçe **2.** gihane-ka navbera tu tiştan
wesp başbûna cureyê tiştetekî

wexer kirin

west 1. betl **2.** bizdîn
-west girtin 1. vehesîn **2.** rawestın
westan 1. muhlet **2.** navbir **3.** rawestan
westandin/diwestîne/biwestîne 1. betilandin **2.** bizdandin
westîn/diweste/biweste 1. betilîn **2.** bizdîn
weş 1. qilqilîn û milmilîna tiştan **2.** hej, leq
weşan neşriyat, çapkirin
-weşana yekser ragihandina zindî
weşandin/diweşîne/biweşîne 1. çap kirin û belav kirin **2.** hejandin, leqandin **3.** rijandin
weşanger kesê ku kovar, pirtûk û tiştên din çap dike û difroşe
weşanxane firoşgeha ku pirtûkan çap dike û difiroşe
weşîn/diweşe/biweşe 1. çap bûn û hatin belavkirin **2.** hejîn **3.** rijîn
weşk 1. arek **2.** kevn û kot
weşweşîn/diweşweşe/biweşweşe 1. milmilîn **2.** çalexwarî meşîn **3.** wekî sermestan tev gerîn
wexer 1. koç **2.** mirin
wexer kirin 1. koç kirin

wexêr!

mal bar kîrin **2.** mirin
wexêr! oxir be!

wexîm elametên aloziyê
yên berî qeyranê

wext dem, heyam “her
tişt di **wextê** xwe de
xweş e”

-wext teng bûyîn dema
kîrin û çêkirina tiştêkî
neman

wextî demdemî

wexm darbesta miriyan

wey! baneşaneke şaşwazi-
yê ye

wey li min! delîl li halê
min!

weyn 1. di kar an jî berna-
meyekê de peywira her
lîstikvanî **2.** hîle

weyner hîlebaz

weynê di kar an jî berna-
meyekê de lîstikvana jin

weyno di kar an jî berna-
meyekê de lîstikvanê
mêr

wezaret 1. saziya dûgelê
ya ku bi beşeke rêvebi-
riyê radibe; kizîrî **2.** gi-
regirî

wezîr 1. kizîr, rêvebirê be-
şeke desthilatîyê **2.** gire-
gir “her kes, **wezîrê**
mala xwe ye”

wezî 1. kêş, pîvan **2.** azî-
ne

wezne di saziyan de cihê
ku diravan werdigire û
dide

weznedar peywirdarê li
ber wezneyê

wê awayê tewandî yê cî-
navka /ew/ê, cînavka
yekjimarî ya ji bo kesa
duyemîn

wêje 1. edebiyat **2.** tore

-wêjeya devkî edebiyata
tomarnekirî ya di nava
axafgeran de

-wêjeya nivîskî edebiyeta
axafgerî, dîtbarî û nî-
gaşî ya ku hatiye tomar-
kîrin

wêjeyî 1. edebî **2.** toreyî

wêjemend 1. edîb **2.** tore-
van

wêjenas 1. pisporê edebi-
yatê **2.** pisporê toreyê

wêl 1. ajala ku ji keriyê
xwe veqetiyaye **2.** bere-
dayî

wêne 1. resm û şikilên ku
tiştên heyî li ser kaxezê
dinimînin; nîgar **2.** cure,
awa “sê **wêne** dost he-
ne: nano, gano, cano”

-wêne girtin şikil kêşan

wêneçîrok çîrokên ku bi
wêneyan hatine şîrove-
kîrin

wêneguhêz/wênegir
amûra ku dîmenan wekî
wêneyan vediguhêze ser
kaxezan

wênekêş kesê ku bi wêne-
guhêzê wêneyan dikêşe

wêra egîd, wêrek

wîştewîşt

wêran kavilbûyî û xopan
**-navekî giran li ser gun-
dekî wêran** navdariya
bêbingeh

wêran bûn kavi bûn, ke-
vir li ser kêvir neman

wêrane cihê kavilbûyî

wêran kirin kavi kirin,
kevir li ser kêvir nehiştin

**wêrandin/diwêrine/bi-
wêrine** **1.** han dan **2.** ce-
saret dan yekî

wêrek bêtirs û egîd

wêrin/diwêre/biwêre

1. cesaret kirin **2.** ne-
tirsîn “tu bihusta wî zêr
daynê **newêre**”

wiha bi vî awayî

wijdan seheka berpirsiya-
riyê “dilê hişk, **wijdan**
tê de nasitire”

wilayet parêzgeh

wilo wiha, wisa

winda **1.** berze **2.** binevat
3. têkçûyî **4.** heliyayî

winda bûn **1.** berze bûn,
ji dest çûn **2.** têk çûn **3.**
binevat bûn **4.** helîn

winda kirin **1.** berze ki-
rin, ji dest kirin **2.** têk bi-
rin **3.** binevat kirin **4.** he-
landin

wir awayê tewandî yê cî-
navka /vir/ê

wişt! baneşaneke di wateya
/pî!/yê de

wird duaya domdar

wirêne kirin (ji ber nex-

*weşiyeye giran an jî di
xewê de*) gotinên bele-
tewş kirin, ji bestan pe-
yivîn

wisa wilo, bi wî awayî

wize **1.** taqet, hêz **2.** şiyar
3. vejen

-wizeya gêrebayî hêza
cereyanî

-wizeya kakilî hêza atomî

-wizeya mirovîn hêza
însanî

wî [I] awayê tewandî yê
cînavka /ew/ê, cînavka
yekjimarî ya ji bo kesê
duyemîn

wî [II] wişt!, pî!

wiç vebijêrka pêkan û gu-
herbar

wiçewiç dengê çivîkan

wilayet eyalet, parêzgeh

wiste daçek

wişt! [I] baneşana gazîki-
rin û hişyarkirinê

wişt [II] silav, pate

**wiştandin/diwîştine/bi-
wiştine** **1.** gazî kirin **2.**

fîtandin yekî **3.** uhî yekî

kirin **4.** meçêtir miseletî

serê yekî bûn **5.** bi fiqê

hişyar kirin

-ma hinekan wiştandiyê

te? **1.** ma tu dîn bûyî?

2. hinekan nav te daye/
niçandiyê te?

wiştîni fitînî

wiştewîşt dengê fiqê yî
domdar

wîtewît

wîtewît dengê teyr û çivîkan î domdar

wuçan **1.** navber **2.** sekn, rawest

-wuçana asayî betlaneya salane ya karmend û karkeran

-wuçana nexweşiyê betlaneya ku karmend û karker di dema nexweşiyên de bi kar tînin

-wuçan dan navber dan

-wuçan girtin bi wêneguhêz an jî dîmengu-hêzê rawesta tiştêkî ecibandin û wêne/dîmen kişandin

wuşe peyv, kelfîme, bêje

wuze vejen, taqet

wutû hesinê ku di avasaziyê de tê bikaranîn

X

x/X tîpa bîst û nehemîn a alfabeya kurdî ye; deng-dareke ku cîderka wê ezmandevî û qirikî ye, awayê belavbûna wê nîvdengdêr e

xaç nîşaneya filehan a wekî zêdekê ye; (+), selîb
-xaç di paşilê de bûn 1. kesek bi bîsa xwe nehesandin **2.** dilhişkiya xwe nîşan nedan

Xaça Sor rêxistineke filehan a tenduristiyê ye

xaçepirs 1. kevala ku bersivên pirsan rast û berjêrkî têde tene bicihkirin **2.** pişkanê, pişkbazî

xaçerê şahrê

xaçerêz xaçepirs

xaçirgan kuçikên datînin bin sêl û beroşê

xaçparêz fileh

xag xav

xak 1. xwelî, ax **2.** welat

xakenas bêra kolan; pêmer

xakî rengê axê

xal [I] birayê diya mirovî
*“bûka **xalê**, delaliya malê”

xal [II] 1. deq, niqte **2.** şanik

xalbandî (*r*) di hevokê de awayê bikaranîna hin nîşaneyan; niqteşanî

xale cureyekî bê ye

xalebêhnok (*r*) di xalben-diye de nîşaneya /;/ê

xalî 1. vala **2.** tenê **3.** xewle

xalî bûn 1. vala bûn **2.** tenê bûn **3.** xewle bûn

xalîçe bêrkun, berik, merş

xalojin jina xalê mirovî; jinjal

xaltî xwişka diya mirovî
*“bêhna diyan, tê ji **xaltîyan**”

xalxalî deqdeqî

xalxalok bihukek e

xam tiştê destpêneketî an jî negihiştî

-xam bûn (*ji ber ku demeke dirêj nexebitiye an jî nereviyaye*) her dera cendekê wê eşîn

-xamiya sewalê şikandin derxistin derve û meşandin, xebitandin an jî bezandin

-xam kirin (*mîrov an jî se-*

xama

walê ku nexebitiye an jî nebeziyaye) bi xebat an jî bezandinê pir westandin û cendek lê giran kirin

xama 1. berzewac û negihîştî **2.** duşîze

xame qelem, pêûs

xamek 1. dareke ku rengê kulîlkên wê binefşî ye û bêhnxweş e **2.** rengê binefşî

xamoş kesê ku ramanên xwe ji kesî re venake û wan bi kesî re parve nake

xamoşan kesê terkeser

xamox ava peşîn a ku didine ser zewiya çandî

xan [I] 1. mal û hal **2.** êwirgeha rêwîyan “dinya xan e, **xan** nabe bê mêvan e û însanê lê jî bazirgan e”

-xan û sera koçk û qesr

xan [II] 1. sifre, xwan **2.** xwarin, xurek

xan [III] 1. ast **2.** temtêl

xandar xwediyê êwirgeha rêwîyan

xane mal, malik

xanedan malbata ku ji nifşa kesayeteke dirokî ye

xaneper malper

xanenişin karmendê ku piştî temambûna salên peywira wî ji xebatê hatiye veqetandin; kar-

nişîn

xangar rehekên ku li ser rûyê erdê şîn dibin û zêde ne bilind in

xanik texteyê nanpehtinê

xanim jina birûmet, stî

xanî 1. avahiya ku mirov lê diêwirin; mal **2.** xan û man; warxan “**xanî**, li ser cemedê çênabe”

xanûman xaniyê ku ji qatekî têkûz an jî ji çend qatan pêk tê

xanût tevn

xanxanik nivîsên ku bi alîkariya xêzan hatine destnîşankirin

xap 1. fêl û gilor **2.** dek û dolab

xapandin/dixapîne/bixapîne 1. hîle li sêrî kirin **2.** weritandin **3.** bilandin **4.** xirandin

xapîn/dixape/bixape 1. tûşî dek û dolaba yekî hatin **2.** weritîn **3.** pê bilîn

xapînok hîlebaz, dekbaz

xapxapik şimikên ku binên wan darîn e

xapxapok çivîkek e

xapûr wêrane û kavihbûyî

xar [I] kevirê ku alavên qutkirinê pê tên tûjkirin; hesan

-xar kirin bi hesên tûj kirin

xar [II] beza hespê

-**xar kirin** hesp bezandin
xar [III] parçeyên gilover
 ên di çîva tayeyan de
xara [I] hespê beza
xara [II] kevirê mermer
xaraw kesê ceribandî û
 dinyadîtî
xarik 1. hesanê biçûk **2.**
 qada nava gund
xarim xurom
xariz cureyekî xwarina ku
 ji arvan û rûnî tê çekirin
xarmût bazinê ku davêjin
 stûyê hespan û erebeyê
 pê ve girêdidin
xarûk solên çêrmîn ên he-
 yamên berê; çarix
xarûz dendikên gûzan û
 hwd ên gelwazkirî
xas 1. tiştê ku ji der ve de
 tişteke tev nebûyê, saf **2.**
 piyê tazî
xasma bi taybetî
xasmêr mêrxas
xasûk kone
xaşe [I] xavika li ser hin
 endaman; pizdan
xaşe [II] her tiştê ku hûr-
 hûrî bûye
xaşî telîsê mezin; bardan
xatir 1. qedr û qîmet **2.**
 destûr ***xatirê** kûçikan
 tuneye, xatirê xwediyar
 heye"
-xatir xwestin destûra ve-
 qetînê xwestin
xatirnas kesê ku qedr û
 qîmetê kes û tiştan diza-

ne
xatûn 1. jin **2.** jina esîlza
3. keybanû ***kar** ê kar-
 keran, namûs a **xatûnan**
 e"
xav 1. nepijî **2.** nestewî **3.**
 negihîştî ***di** navbera
 dînîti û biaqiltiyê de mû-
 yekî **xav** heye"
-bûjenên xav têkberên
 xam
xav bûn (*rîs bi singîrê*)
 nermik û sist bûn
xav kirin (*rîs bi singîrê*)
 nermik û sist kirin
xavik [I] 1. laçik **2.** tul-
 bend
xavik [II] 1. pizdan **2.** te-
 beqeya ku li ser tiştê ke-
 landî pêk tê **3.** to
xavî 1. nepijîti **2.** nes-
 tewîti **3.** negihîştîti
xawên 1. rûmet **2.** şeref
xawênî endamê rûmetê
-serokê xawênî rêberê
 fexrî
xawênşikû rêvebirê rêz-
 dar
xawêr rojhilat
xawûşe kesê ku cendekê
 wî ji hêtan berjêrtir şile-
 ke bûye
xawûşe bûn di hêtan de
 nivîşkan bûn
xawûşe kirin di hêtan de
 nivîşkan kirin
xax rezîl û riswa
xaxî rezîltî û riswatî

xayîn

-xaxiyên nemayî kirin
rezîltiyên nedîtî û nebî-
nayî pêk anîn

xayîn 1. qeleş **2.** xax ***“bi**
mirovê **xayîn** re mege-
re”

xayîntî/xaynetî 1. qeleşî
2. xaxî

xayîz 1. jixweveçûyî **2.** ne-
heşî

xayîz bûn 1. dil jê çûn **2.**
ji xwe ve çûn

xebat 1. kar **2.** çalaki
***“ketî, bi xebatê radibe”**

xebat kirin kar kirin
xebatkar karker ***“dara**
xebatkaran, tim bi ber
e”

xeber 1. nûçe **2.** dijûn **3.**
agehî ***“bê dev, xeber**
nayên tev”

-xebera sar nûçeya dilte-
zîn

-xeber dan 1. axivîn **2.** ra-
gihandin ***“xeberdan,**
bê dor tê ser nezanan”

-dan xeberan sixêf û çêr
gotin

xeberoşk çîrok

**xebitandin/dixebitîne/
bixebitîne 1.** karek bi
kesekî dan kirin **2.** amû-
rek dan şixulandin **3.** bi
kar anîn

**xebitîn/dixebite/bixebi-
te 1.** kar kirin **2.** şixulîn
3. hewl dan ***“bixebite,**
heta ku xwîn di ber ney-

nûkên te re bavêje”

xebxeb (*di devê giyanew-
eran de*) lama binî ya ku
didan li ser rêzbûne; bi-
nê erzenê

xedar 1. bêrehm û bêwij-
dan **2.** bêgav û bêder-
man ***“gîskî gote sibatê:**
‘çirt û çirt sibatokê, ez
giham diya xwe ada-
rokê’; sibatê gote adarê:
‘bide min sê rojên **xe-
dar,** ez dê gîskî ji latî
bînim xwar’ ”

xedeng tîra ku ji dara gê-
zê ye

xef raz, bîs

-di xef de girtin dizîka û
ji nêşkê ve girtin û fir-
senda bizavê nedan

-xef kirin veşartin

xefe cihê teng, bêhewa û
fetisok

xefeng dervank

xefik tele, dafik, bûse
***“rovî, du caran nakeve**
xefikê”

xefirxan nexweşiya pişik-
xerabûnê ya ku nexwe-
şan pir dikuxîne

xefirxanî kesê ku bi nex-
weşiya xefirxanê ketiye

xeft konê piçûk ê şînan,
çartaqa şînê

xel [I] tirşbûna aşikê

xel [II] niqteya ewlehiyê
ya li derveyî tixûbên ne-
teweyî

xemilandin

xela kêmbûna debara jiyane; tunetî ***mal an ji xelayê** re, an ji **belayê** re”

-xela rabûn tunetî pêk hatin

-xelaya mêran rabûn di civakê de xîretkêş neman

xelan 1. lihevalîn **2.** tewîn
xelandin/dixelîne/bixelîne 1. badan **2.** tewandin

xelas bûn 1. kuta bûn **2.** qedîn **3.** rizgar bûn ***bi mineminê, mirov xelas nabe** ji jinê”

xelas kirin 1. kuta kirin **2.** qedandin **3.** rizgar kirin ***kes ji neyarê xwe re nabêje: ‘bila Xwedê te xelas bike’**”

xelat 1. diyarî, bexş **2.** bexşîş

-xelata şanaziyê nîşane an jî diyariya fexrî ya ku didine kesayetên girîng

-xelat û celat şabaş û seza
xelatgir kesê ku diyarî û bexşîşê hildide

xelat kirin 1. diyarî kirin, lê bexşandin **2.** bexşîş dan

xeleng giyayê ku jê gêziyan çêdikin; hewşan

xeleq 1. çembil **2.** gustikên porî

-xeleq kirin pozê yekî

wekî hirça pozxeleqkirî li dû xwe gerandin û xwestekên xwe pê dan kirin

xelet 1. çewt û ne rast **2.** xulp

xeletî 1. çewtî û nerastî **2.** xulpî

xeletî kirin 1. çewtî û nerastî kirin **2.** xulpî kirin

xelexpî kelexwarî

xelî pir, zehf

xelic avteng

xelife serokê hemû misilmanan

xelîn/dixele/bixele (*mîde*) li hev ketin, tirş bûn

xelq 1. millet **2.** ehalî **3.** gel ***ji xelqê** re masîgir e, ji xwe re kûsîgir e”

xelûz kevirê reş ê ku dibe şewate û ardû; rijî

xelwet 1. tenêtî **2.** înzîwa
-ketin xelwetê ketin silûkê

xem 1. kul **2.** keser **3.** derd **4.** tatêl ***karê gavekî, xemên salekî** ne”

-xem kişandin ketin fikar û tatêlê

-xem revandin dil rehet kirin

xemgîn 1. dilbikul, keser-kêş **2.** derdomerdo, dilbirîn, cegerxwîn

xemilandin/dixemilîne/bixemilîne çîç kirin, bedew kirin

xemilîn

xemilîn/dixemile/bixemile 1. çîç bûn 2. bedew bûn “heta Xidir **xemilî**, dawet betilî”

xemirîn/dixemire/bixemire (*mêwe*) ghiştin û reng guherandin

xeml alavên bedewî û delaliyê “zarok **xemla** mala ne”

xemr mey, şerab

xemrevîn kesê ku bi axaftinên xweş û şîrîn xeman ji bîr dibe; aramdêr

xemrî di rengê meyê de;

xemsar 1. îhmalkar, bêhemal 2. sersar

xemsarî 1. îhmalkarî, bêhemalî 2. sersarî

xemxur dilsoz, muxlis

xemxurî dilsozî, îxlas

xenas fesad, ewan

xenasî fesadî, ewanî

xencer cureyekî kêrên cengî yên ku nikê wan xwar û tûj e “**xencer** bira ye, tîfing pismam e”

xendeq 1. cihoka biber û kûr 2. çala kûr û fireh

xengel cureyekî xwarina ku lewaşeyê hûr ê qutkirî bi goştê hêrandî da-digirin û dipêjin

xeniqandin/dixeniqîne/bixeniqîne 1. fetisandin 2. şeniqandin 3. bêhn lê çikandin “kesîb

ji tunebûnê diçe ku xwe **bixeniqîne**, dibîne ku dewlemend kêp li stûyê xwe dialîne; vedigere û dibêje: ‘dîsa jî şikir ji halê me re’ ”

xeniqîn/dixeniqe/bixeniqe 1. fetisîn 2. şeniqîn 3. behn lê çikîn

xenî 1. dewlemend 2. destbelaş, comerd, sexî

xenimî çavan bûn (*ji bernankorîyê*) tûşî karesatekê hatin

xenûqe 1. xemlên li ber xeneqê; gerdenî 2. şirdan

xenzirandin/dixenzirîne/bixenzirîne kizirandin

xepar kax, aşêf

xepartin/dixepêre/bixepêre kax kirin, aşêf kirin

xepe dîn û cinî

xepik dafik, tele

xepse 1. deng û dor 2. şuloxî

xepse kirin 1. bi dengê bilind qîjevîj kirin 2. şuloxî kirin

xera 1. teqoze 2. feramûşî 3. kavilbûyî 4. genîbûyî

-xera bûn 1. teqoze bûn 2. feramûş bûn 3. kavil bûn, hilweşîn, wêran bûn 4. genî bûn

-xera kirin 1. teqoze kirin 2. feramûş kirin 3. kavil

kirin, hilweşandin, wêran kirin **4.** genî kirin “çi kir, bi destê xwe mala xwe **xera kir**”
xerac xûgî, bac, kamçûr
xeraf tora masiyan
xerat dartiraş, necar “ji xelqê re **xerat** e, ji xwe re malmîrat e”
xerbazî laqirdiyên bi destan
xerbend 1. dîl, hêsîr **2.** girêdayî
xerbende teqoze
xerc mesref
-ev îş xercê te ye ev kar sezayî/minasibî te ye
-xerc û merc heys û beys
xerc bûn lê mesref bûn
xerc kirin mezaxtin
Xerçeng Kelûya Kevjalê; Xermanan (21'ê Pûşperê-20'ê Tîrmehê)
xerdel tovê rehekeke ku tê de bûjeneke şîrîn, sext û sotîner heye
xerêf spîtahiya ku piştî xewê di kortikên çavan de dimîne; zirîçka çêv
xeriqandin/dixeriqîne/bixeriqîne 1. çilmisandin **2.** (*reng*) xera kirin **3.** tê de gut kirin **4.** neheşî kirin
xeriqîn/dixeriqe/bixeriqe 1. çilmisîn **2.** (*reng*) xera bûn **3.** tê de gut bûn **4.** ji xwe ve çûn

xeritandin/dixeritîne/bixeritîne 1. spîldax derbas kirin **2.** ji ser ve parçeyek qut kirin
xeritîn/dixerite/bixerite 1. spîldax derbas bûn **2.** ji ser ve parçeyek qut bûn
xerîb 1. biyanî **2.** bêgane
xerîdar bikir, muşterî
xerîte nexşe
xerîtok hûr û mûrê ku ji ber darê qutkirî an jî darotî dimîne
Xermanan Kelûya Kevjalê; Xerçeng
xermaşe alaveke pêncilîf ya ku pê giya zad tê berhevkirin
xermişandin/dixermişîne/bixermişîne pencirûk kirin
xerpişt pişteka alîkar a ku didine ber tiştêkî ku zor lê hatiye
xerte çandiniya ku bêyî şovhiştinê hatiye reşandin
xerxere 1. dengê ku ji qirika kesê di ber sekeratê de tê **2.** avwerdana li qirikê
xerz 1. şitla ku êdî bûye dar **2.** hêkên hûrik ên hin ajalan
xerz kirin hêkên biçûçik kirin
xes cureyekî çêreya pelpe-

xesandin

raš e û nepijî tê xwarin;
kaho

xesandin/dixesîne/bi-xesîne 1. ji rewşa nêrtiyê derxistin, bêkêr û bêkîr kirin **2.** ji mêranyê xistin

xesar ziyar û zirar

xesifîn/dixesife/bixesife ji temtêlekî ber bi yekê jê kambaxtir ve daketin

xesî/xesû xwesû

xesil raxistina nava malên gundan a ku ji cîl û cêgên çedikin

xesok kesê ku karê wî xesandina sewalan e

xexil cureyekî çêreyê ye

xexim xedar

xexime 1. rîya nepen **2.** kulek, kunik

xexum ecemî û tor

xet 1. xêz **2.** nivîs **3.** rîya ku tiştek tê re derbas dibê; guzergêh ***xeta** xwar, di gayê pîr de ye"

xeta karê çewt, xeletî

xetakar kesê ku karên çewt didomîne

xetat pîşekarê destnivîsên bedew

xeter tehlûke

xetere tîrsa ziyandîtinê

xeternak 1. bitehlûke **2.** tîrsnak

xew paldan, razan ***xew** û mirin, yek e"

-xewê zor lê kirin ji ber bêxewiyê li ser xwe ne-sekinîn

-xew lê herimîn ji ber xemekê ranezan

xewar kesê ku xewa wî giran e, xilmaş

xewas giregirekên civakê

xewge textikê ku nivînên razanê li serê tîr xistin

xewirîn/dixewire/bixewire 1. ji binî ve şewitîn

2. tê de gut bûn

xewle 1. cihê ku kesek lê tune ye **2.** tenê **3.** bixeter

-xewle bûn 1. li cihê tenê bi tena serê xwe man **2.** ketin silûkê

-xewle kirin 1. hevpeyvîneke taybet kirin **2.** *(ji bo ku qeleşiyekê bîne sêrî)* ji civakê bi dûr xistin

xewlexane dêra silûkê

xewn 1. rûya **2.** nîgaş, xeyal ***ne** li goristana radikevim, ne jî **xewnên** xerab dibînim"

-xewn dîtin di xewê de bûyerin dîtin

xewneroşk xewnên di rewşa hişyariyê de

xewtêş nexweşiya pîrxewariyê

-bi xewtêşê ketin bi nexweşiya pîrxewariyê ketin

xeyal nîgaş ***xeyala** birçî-

yan, nan e”
xeyalî nîgaşî
xeyal kirin nîgaş kirin
xeybet paşgotinî ***“xeybet**, li ba zarokan nabe”
xeyd minet
-xeyd ketin stûyan bûn berpirsiyarê pirsgirêkan
xeydok suhatî
xeyidandin/dixeyidine/bixeyidine sil kirin, bûn sedemkarê suhatina kesê
xeyidin/dixeyide/bixeyide sil bûn, su hatin ***“kêvroşk jî carinan ji çiyay dixeyidin”**
xeynî xeyrî, bilî
xeyrî jê awarte ye
-jî xeyrî te tu jê awarte yî
xeyset xwî, xislet ***“xeysetê** nebaş, xezeba Xwedê ye”
xezal bizina kovî; ask ***“jî xezalê** bezatir tune, ji risqê xwe pê ve naxwe”
xezeb 1. rik **2.** hêrs ***“dilê bixezeb,** mirovî nagihijîne mexsed û miradan”
-lê hatin xezebê jê re rik û hêrsa xwe anîn
xezne gencîne
xeznik/xeznok qutiya biçûk a ku diravên hûr tê de tîn civandin
xezûr 1. (ji zavê re) bavê bûke **2.** (ji bûkê re) bavê

zavê ***“xezûr,** di şûna bavan de ne”
xêl [I] xulek, kêlî
-xêlek berê berî çend xulekan/kêliyan
xêl [II] govend
xêlî mêzera ku davêjin ser serê bûkê û zava roja dawetê wê vedike ***“dizê malê ji malê be, ga bi xêliyê dertê”**
xêr [I] na, nexêr
xêr [II] 1. qencî û başî **2.** sedeqe ***“bi xêra** seriyay, dixwe keriyek nan”
-xêr kirin 1. bazar kirin **2.** qencî kirin **3.** sedeqe dan
xêr [III] teral, selexane
xêrat sedeqe
xêratxane 1. aşxaneya xêrxwazan a ku xwarinê li xizanan belav dike **2.** êwirgeha kal û pîrên bêkes
xêritî teralî, selexanetî
xêrnexwaz 1. nebaş **2.** xerabîxwaz
xêv 1. hafize, bîr **2.** hiş
xêve mêwe û sewziyên ku di di serê demsalê de an jî derveyî demsalê hatine gihandin
xêvet konikê biçûk î yekstûn
xêvik 1. bîroke **2.** kerosê
xêvzan kesê ku agehiyên pêşerojê ji xelqê re ve-

xêz

dibêje; falzan, remlavêj
xêz 1. şopa zirav û dirêj;
xet **2.** şeklê ku ji meşandina xalekê pêk tê
-xêza asoyî xeta ku bi berahî tê kişandin
-xêza çemberî xeta nîgaşî ya ku bi berahî cîhanê di nîvî de dibire
-xêza nedîtbar xeta ku bi çavan nayê dîtin an jî bi awayekî nîgaşî tê hesibandin
-xêza stûnî xeta ku bi dirêjahî tê kişandin
xêzefilm filmên ku naveroka wan destxetî hatiye amadekirin
xêzepehn xêza asoyî
xêzerast xeta ku bê çiv û rasterast tê kişandin
xêzexwar xeta berwar û qilç, hêlolar
Xêzên Asimanî yên Kurdistanê (XAK) dezgehê raguhastina hewayî ya Kurdistanê
xêzkar xetat, xetkêş
xêz kirin xet kêşan
xicil kirin 1. mehcûb kirin **2.** dan şermê
xiçviçandin/dixiçviçîne /bixiçviçîne karekî serrobero pêk anîn, sixto-pixto kirin
xifş têtjika karxezalê
xiftan kinceke dirêj û sivik a ku berê di ser de di-

hate lixwekirin
xij dengê tiştên ku bitews pêk tê; xiz
-xij ajote ber erebe bilez/bixiz kişande ber
-xij derbas bûn qîj bihurîn
xijik xizak, taxûk
xijexij dengê kelîna avê
xijexij kirin dengê kelîne ji ava li ser êgir hatin
xijîni xijexij
xijijank 1. cihê xwedaxwîşandina zarokan **2.** pêpelûkên livok
xij kirin (*di zimanê zarokan de*) şimitandin
xil 1. girse **2.** komeke tiştan
xilindor şîrê pêşîn ê pez û dewarê zayî
xilmaş xewar
xilmet tiştê ku ne nû ye û berê jî hatiye bikaranîn
xilole valahî
xilole bûn di cihê de valahiyek çêkirin
xilole kirin di cihê de valahiyek çêkirin
xilopilo qulopilo
xilorîk gijlok
xilq kilîl
xilqandin/dixilqîne/bixilqîne kilîl kirin
xilqîn/dixilqe/bixilqe kilîl bûn
xilt [I] 1. cureyekî heywanan e **2.** xiniz ***xilt** çi-

qasî xweliyê dikole, ew-
qasî di ser serê xwe de
dike”

xilt [II] 1. binemaya bêkêr
2. binemaya gemarî 3.
gildîn 4. tiştê bêbine

xilt [III] cureyekî nexwe-
şiyên çerm e

xilte torte, dûrd

xiltopilto sixtopixto

xilxal bazinê ku jin davêji-
ne qeydikên piyên xwe

xilxile 1. cihê pir bi kevir
û zinar 2. tiştên li ser
hev kombûyî

-xilxileyek pez û dewar
çend kerî pez û dewarên
giran

-xilxileyek leşker kome-
ke leşkeran tevî çek û
posatên wan

ximav boyaxa nivîsanê;
rengav, hibr

ximavdank amana ku
rengavê dikinê

ximbil 1. pêlîstoka ku di
dilqê mirov û heywanan
de tê çêkirin û bi bendi-
kan tê hereketkirin 2.
kesê ku di bin bandora
hinekan de dimîne

ximxim kunên bêfilan

ximximbeş kesê ku kunên
bêvila wî vekirî ne

xinav ximav

xinamî kesên ku zewac di
nava wan de çêbûne
*“çav, **xinamiyê** xwe nas

dike”

**xingilîn/dixingile/bixin-
gile** 1. (*endamê şkestî
an jî jicihderketî*) pê de
daliqîn 2. lingirî bi rê ve
çûn 3. kulîn 4. xawûşe
bûn

xiniz 1. xayîn 2. qeleş

xinzîr beraz *”çermê **xin-
zîran** nabe post, dijminê
bavan nabe dost”

xir endamê zayendî yê
nêrzayan; kîr, terik

xirecîr 1. hêwirze, sûresat
2. pevçûn 3. devjenî,
pêşkarî

xirek 1. sistbûyî 2. bêkêr
3. teqozebûyî

xirexir dengê gewriya ke-
sê razayî

xirexir kirin 1. (*kesê ra-
zayî*) di xewê de deng ji
gewriyê hatin 2. (*kesê di
ber sekeratê de û sewala
serjêkirî*) êdî nefesên da-
wiyê dan

xirêf torteya hingiv, doşav
û hwd

**xirikîn/dixirike/bixiri-
ke** 1. (*pî*) şimitîn 2. te-
hisîn

xirindol şîrê pêşîn ê pez û
dewarê zayî; xilindor

xirink jina bedew a cazî-
bedar

xirî bûjeneke zeliqok a ku
axlêveyan di çiqilên da-
rên mêweyan de derdi-

xirîn

keve û hem tê xwarin
hem jî jê çesp tê çêkirin
xirîn/xirîni xirexir
xirmal kesê ku xwediyê jiyaneke têkûz e
xirmişandin/dixirmişîne/bixirmişîne pencirûk kirin, bi nenîkan lê ba ketin
xirmûşek quncirûk
xirneq têjika kêvroşkê
xirosk dîkil
xiroş 1. coşî **2.** şaşwazî
xirpik di cendêk de raçînga vezen a ku bi karê hestiyî radibe
xirp ji nişkê ve
xirpe êrîşa komekê dijî kesekî tenê
xirpo qûngiran, teral
xirqe kinca pêşîvekîrî ya ku ji rîs an jî qumêş tê çêkirin û di ser de tê lixwekirin
xirş giyanewera ku ji ber egerekê nikare avis bibe an jî ê ku nikare avis bike
xirşî di giyaneweran de stewriya domdar
xirtik cureyekî îsota ku hundirê wê bi goştê hêrandî, birinc an jî savarî tê tijîkirin û pehtin
xirtol 1. hêwirze, sûresat **2.** komek
xirxal 1. bazinên qeydikên piyan **2.** tayeyên e-

rebeyan

xistin/dixîne/bixîne 1. avêtin erdê **2.** ji xwe kirin **3.** winda kirin
xîşexîş dengê domdar ê kişîna tiştêkî bi erdê re
xîşir 1. kevirê gewher, xeml **2.** kevirên hûrik
xîşok ajala bêpê ya ku xwe bi erdê re dikîşîne û wisa pêş ve diçe
xîşronek 1. pijikên ku di rûyê ciwanan de derdive **2.** pijikên ku di laşê sorîngî de derdikeve
xîşt [I] kaxetîta dîwarjenîn û banavakirinê; kerpîçê acûrî
xîşt [II] ji nişkê ve xuyabûna tiştêkî
-xîşt derkete pêşiya me ji nişkê ve xuyayî me bû
xîşte rastkêş
-xîşteka demê xanxanika ku demê nîşan dide
xîştexîşt dengê têvel û domdar ê şîngeşîngê
xîştexîşt kirin şîngeşîng kirin **“vê derê kire xîştexîşt, çû dera han û kulê ew kuşt: gêzî (tiştonek)”*
xîştik 1. cureyekî nexweşiya pêz e **2.** xîştixîştok **3.** amûra ku çimên tiştan bi hev ve dike; goşebend
xîştixîştok pêlîstoka zaro-

kan a ku şingêşing dike
xışzeng şîşa ku serê wê
 tûj e

xîşûş şik û şubhe, înc
xîtêre meşaleya ku ji şive-
 ke serqelaştî tê çêkirin û
 serê tê pêxistin

**xitimandin/dixitimîne/
 bixitimîne** **1.** ser nixu-
 mandin **2.** dev girtin **3.**
 pêşî lê girtin, asteng ki-
 rin

**xitimîn/dixitime/bixiti-
 me** **1.** ser nixumîn **2.** fe-
 tisîn

xiyamet xaynetî

xiyar cureyekî sewzîyan e
 û nepijî tê xwarin

xiz [I] kaya girs

xiz [II] tews, lezgînî

-xiz girtin lezgin bûn

-xiz dan lezgin kirin

xizak navgîneke bêtaye ya
 ku bi şimatandinê tê a-
 jotin

xizan **1.** feqîr **2.** belengaz
 ***“xizan** e, rîya xwe nîza-
 ne”

xizane dolaba kincan

xizanî **1.** feqîrtî **2.** belen-
 gazî ***“xizanî,** zingara
 mêran e”

xizêm xemla jinan a ku di
 bêfilên xwe de dadi-
 liqînin

xizêmok **1.** cureyekî ku-
 lîlkan e **2.** tiştê herî tehl
 î ku tê bîra mirovî

xizinde xişok

xizm eqreba

xîç **1.** kevirên hûrkanêk;

xîşir **2.** xêz

xîçkêş rastkêş

xîge hebana avê ya rêwî-
 tiyê

xîlaf dijber

-xîlafî rastiyê ye dijberî
 rastiyê ye

xîj dengê şimitîn û rûxînê
 yî bilez

-xîj rûxîn pir zû hilweşîn

xîjexîj dengê domdar ê şî-
 mitînê

**-xîjexîja xizakan guhê
 me bir** dengê şiqitîna
 taxûkan em aciz kirin

-xîjexîj kirin vij derbas
 bûn

xîjik taxûk, tazûg

xîlok kevirên biçûk; hoçik

xîret **1.** namûs **2.** rûmet
3. xebat ***“xîreta** kê tu-
 nebe, îmana wî jî tune-
 ye”

xîretkêş xwedanrûmet

xîz kevirên hûrik ên wekî
 xweliyê; sîlik, sêlax, rîk

xîzek cihê ku xweliya wê ji
 sêlaxê pêk tê

xîzexîz dengê ku ji ber ze-
 degirtina pişikê tê pê

xîzexîz kirin deng ji qefe-
 sê hatin

xîzîn xîzek

xîzînî xîzexîz

xîzok cureyekî nexweşiya

xîzokî

tengenefesiyê ye; fetso-
nek

xîzokî kesê ku bi nexweşî-
ya tengenefesiyê ketiye;
fetsonekî

xîzar cureyekî makîneya
birînê ye

xîzistan çol, sehra

xoce 1. mamoste **2.** seyda

xof 1. tirs **2.** saw, sehm

xonçe 1. bişkov **2.** textikê
nanpehtinê yî wekî sif-
reyê jî tê bikaranîn **3.**
bexşîşa dawetkirin û si-
netbûnê

xone pisîkê nêr

xongîn barişa baranê ya
dêjnişkî

xopan 1. wêran **2.** xerabe,
kavilbûyî

xorav bastêqê mêweyan î
ku bi şêkir hatiye şîrînki-
rin

xore giyanewereke yekşa-
neyî ya ku dibe sedema
nexweşîyan û bi çavan
nayê dîtin

xorînî dengê domdar ê
kesê razayî; xirexir

xort temenê mêran ê ji
sebitiyê heta navsaletiyê
(16-35) “**xort** heta ku bi
xwe nehese, wekî vari-
kan dimeşin”

xortanî ji bo mêran te-
menê ku di navbeyna
16-35’an de ye

xortik têjika kîvroşkê

xortim lûleya nermik a ku
ji hilberînên niftê hatiye
çekirin

xox cureyekî mêweyan e
“**xox** ne dar e, qîz ne
war e”

xozan zeviya ku salek be-
rê hatiye çandin û îsal jî
nehatiye şovkirin

xubar xumama xwelî û
xîzê

xudmuxtari rêvebiriya
nîvserbixwe ya ku di
karên derve de li gor rê-
vebiriya navendî tev di-
gere

xulam 1. bende **2.** berdes-
tiyê mêr “**axa** bi **xulam**
e, xulam bi olam e”

xulamî kirin 1. bendetî
kirin **2.** berdestîtî kirin
“**Emerê** çelengdar, **xu-
lamî kir** ji hakimî re sî û
sê salan, lê tu carî ji mê-
rê hakim nekir bawer û
îhtîbar”

xulav arî

xulavî di rengê ariyê de

xulp 1. çewt **2.** nerasterast
3. dererê **4.** xwar

xulpî 1. xwarî **2.** çewtî **3.**
biziqzaq **4.** nelirêtî

xultexult dengê ava ku bi-
nerd dibe an jî di lûle-
yekî de serejêrî erdê di-
be

xultexult kirin (*av*) di de-
ma rijînê de deng dan

xumal kesê ku karên mala xwe bi xwe bi cih tîne; xwediyê malê, malxwe

xumalî 1. kinca ku li gor xwestina bikirî tê dirûtin
2. rastmala giranbiha ya ku binirxtirbûna wê pêkan e

xumam 1. hilm û gilm **2.** talaz

xumirîn/dixumire/bixumire (*mêwe*) sor bûn û stewîn

xumrî rengê di navbeyna sor û reş de

xunav [I] çilikên baranê; dêjniy

xunav [II] aviya ku sibe-han li ser belçikan peyde dibe

xundor xirindol

xunivîn/dixunive/bixunive dêjniyên baranê avêtin

xur [I] 1. xurek, xwarin **2.** par, behre ““kerê pir-bi-bez, bû **xurê** guran”

-xur [II] paşgireke ku xwarinê dinimîne

xura cemsar

xurc têrika ku wekî xalîçeyan hatiye raçandin

xurcezîn têrika ku davêjin terkiya zînê hespan

xurcîk têrika biçûk

xurek 1. tiştên xwarinê yên ku hatine pijandin
2. xiza

xurekpêj aşpêş

xurekxane xwarinxane

xurifî kesê ku ji ser hişê xwe çûye

xurifîn/dixurife/bixurife hiş tev li hev kirin

xurimîn/dixurime/bixurime 1. peritîn **2.** rizîn

xurî pijikeke girs a ku bi qasî nokekî mezin dibe, piştî peqînê pûç dibe û şopa wê di çêrmî de dimîne

xurîn kesê ku ji sibe-hê de tiştêk nexwariye

xurînî danê xwarinê yî beriya taştê

xurme mêweyeke erdên germ e; qesp

xurnûk cureyekî çêreya ku striyên wê pir in

-xurnûk ketin qûnê pir aciz bûn û di cihê xwe de netebitîn

xurom gurzê girênedayî

xurom kirin negirêdayî gurz kirin

xuroş fûriyayî

xuroş bûn fûrîn

xurt 1. bihêz **2.** bitaqet **3.** şidiyayî **4.** muhkem ““a-va **xurt**, serevraz jî diçe”

xurt bûn 1. bi hêz bûn **2.** şidîn û muhkem bûn

xurt kirin 1. bi hêz kirin
2. şidandin û muhkem kirin

xusar xunaveke ku dişibi-

xuşki

he xwêyê û piştî ku rûyê erdê spî dike dihele
xuşkî bişkulên hişk ên binê guheran

xuştire 1. amana aşpêjan a ku pê sewziyên wekî xiyar, tivir, gizêr û hwd hûr hûr dikin **2.** alava xeratan a ku pê daran dadirojin û meht dikin

xuya 1. diyar **2.** kifş **3.** eşkere *ava zelal, tê de **xuya** ye xem û xeyal”

xuya bûn 1. diyar bûn **2.** kifş bûn **3.** eşkere bûn

xuya kirin 1. diyar kirin **2.** kifş kirin **3.** eşkere kirin

xûde serdankeke cengî ya ku ji derbên fişengan diparêze

xûk bac û cezayê mîrî

xûgî baca bi zorê; xerac

xûj dengê rûxînê

xûjexûj dengê hilweşînê yî domdar

xûjî ser bûn 1. zû xwarî ser bûn **2.** êrîş birin ser

xûjal 1. jîr, jêhatî **2.** bextewar

xûrexûr dengê ava lehiyê

xûsik qiravî

xûz pişthotik

xûz bûn 1. (*pişt*) hotik bûn **2.** (*serî*) nizm bûn

xûz kirin 1. (*pişt*) hotik kirin **2.** (*serî*) nizm kirin

xwan [I] serwer, hukimdar

xwan [II] sifre *dil ne **xwan** e ku mirov li ber hemî kesî veke”

xwan [III] xuya, diyar *quzê gewr di derpê re **xwanêye**”

xwar 1. ne rast û durist **2.** teqoze **3.** çewt **4.** jêr **5.** xulp *aqilê kêrîya **xwar** ber bi hevalê xwe dixe”

xwarin [I] 1. xurek **2.** xiza *li şeran xal û xwar-zî, li **xwarinan** mam û birazî”

xwarinên parastî xwarinên ku bi dermanên têkildar temenê bikaranîna wan tê dirêjkirin

xwarin/dixwe/bixwe [II] qurt kirin, daqurtandin *peza bi tenê, guran **xwariye**”

xwaringeh cihê ku xurek lê tê çekirin û firotin

xwarî 1. xulpî **2.** çewtî **3.** neduristî *ew mala ku te nanê wê xwariye, bi **xwarî** lê menêre”

xwarzê keça xweha mirovî **xwarzî** kurê xwişka mirovî *ap bi biraziyana, xal bi **xwarziyan** re dikin”

xwazgîn kesê ku daxwaza zewaca mêrekî digihîne malbata jinekê

xwazgînî navberkariya malbatên keç û xortên berzewac

xwendegeh

xwe [I] zat, şexs, kesayet
*“**xwe** tevî kar nekî, kar
nameşe”

xwe [II] cînavka vegerok
xwe [III] pêşgir, navgir û
paşgira ku wateya xwe-
seriyê dide peyva heve-
dudanî *mînak*: *xwebar*,
jixweber, *malxwe...*

xweajo paldêra hundirîn
xwe badan xwe dan ali-
yekî

xwebar makîneya ku xwe
bi xwe dixebite; xweger

xwebawer arxweyîn

xwe bi xwe bêyî niçandin
û alîkariya kesekî din

xwecihî 1. herêmî **2.** de-
verî

Xwedan [I] Xwedê, Yez-
dan *“bêyî emrê **Xwe-
dan**, pel ji darê naweşe”

xwedan [II] xwedî, sexbêr,
hemal

-xwedanmaliya arizî mil-
kiyeta aîdî kesan

-xwedansoz kesê ku bir-
yarek li ser nefsa xwe bi-
riye û heta dawiyê jî li
serê dimîne

xwe dan ber biryara kiri-
na karekî dan

xwedawend yezdanoka
mê ya ku pûtparêz jê re
perestîşê dikin

Xwedê çêkiroxê hemû afi-
randiyan; Yezdan *“mê-
van, mêvanê **Xwedê** ye”

-Xwedê dan hatin cîhanê
xwedênenas 1. bêxwedê
2. bêîman

xwedî 1. sahib, sexbêr **2.**
hemalê aîdiyetê *“bên-
dera derengmayî, nabe
xurê **xwedî”**

xwedî kirin 1. mezin ki-
rin **2.** dermal kirin **3.**
sexbêr kirin *“berxa ku
Xwedê ew **xwedî kir**, gu-
ran jî nekuşt”

xwedîtî 1. sahibtî, sexbêrî
2. hemalî

xwefiroş 1. xayîn **2.** sîxur

xwedîgiramî 1. xwedan-
qedr **2.** xwedanrûmet

xwedîgiravî 1. qaşo **2.** bê-
bine

xweger xwebar

xwe girêdan 1. kinc li
xwe kirin **2.** rext avêtin
navmîla xwe **3.** amadeyî
karekî bûn

xweh xwişk

xwe hilkutan xwe gijgi-
jandin

xwekujî întihar

xwelî ax, xak *“agir xweş
e, lê **xwelî** jî jê çêdibe”

xwelîdank kasika cixare-
kêşan a ku ariya cixare-
yên xwe dirijîninê

xwende 1. kesê ku pispore
nivîsan e û fêrî zanî-
nan bûye **2.** rewşenbîr

xwendegeh 1. dibistan **2.**
saziyên perwerdehiyê

xwendekar

xwendekar şagirt

xwendevan kesê ku nivîsan dişopîne

xwendin/dixwîne/bixwîne **1.** ji nivîsê fêm kirin û şopandin **2.** di dibistanekî de perwerde bûn ***“bila bixwenda, paşê bigota”**

-xwendin û nivîsandin sewad

xwendingeh dibistan

xweng xwişk

xwepereş **1.** nefspereş, nefsanî **2.** ezperest, ezozok

xwe pesartin xwe spartin

xwe pêçan tiştê li xwe alandin

xwe pêşandan bertek nîşandan

xwepêşandêr kesê ku ji ber rewşeke baş an jî nebaş berteka xwe nîşan dide

xwe pê ve berdan **1.** mubtela bûn **2.** tê alîn **3.** pê bilîn

xwe pê xweş kirin laloşî û melaqî kirin

xwe rast/rasteve kirin **1.** piştî xwarbûnê piştî xwe rast kirin **2.** piştî mijûlahiyê karê xwe gihandin hev **3.** piştî tengasiyê derketin serfira-ziyê

xwerenedîtî teralê Bexda-

yê

xwerexneyî rewşa mirov bi xwe tenqîda nefsa xwe bike

xwerist xweza, siruşt

xwermend rêvebirî

xwerû saf, sade

xweser ne bi ser tiştêkî ve ne jî bi kesekî ve girêdayî, serbixwe.

-xweserî wî ye taybetiyeke wî ya aîdî wî tenê ye

xweserîtî **1.** xudmuxtarî **2.** serbixwetî

xwesî **1.** pêxas, pêrût **2.** çeqrût

xwe spartin **1.** penaber bûn **2.** teslîm bûn, xwe radestî yekî kirin

xwestek **1.** daxwaz **2.** mirad

xwestin/dixwaze/bixwaze **1.** daxwaz kirin **2.** mirad kirin **3.** teteb kirin ***“ka kî dixwaze ku xelqê li xwe ar û mar bike?”**

xwestî **1.** keça ku ji malabavana wê hatiye xwestin **2.** xwedîdildar ***“ava xwestî, naçe hêstî”**

xwesû **1.** ji bûkê re diya zavê **2.** ji zavê re diya bûkê

xweş [I] **1.** baş **2.** çê **3.** qenc **4.** rind

xweş [II] **1.** biçêj **2.** bitahm ***“kerê reş, dixwe tiştê xweş”**

xwirandin

xweşa kesê ku xwe nas dike û ji temtêla xwe jî razî ye

xweşav ava qax û mêwî-jên kelandî û şîrînkîrî

xweşawaz dengxweş

xweşbîn çakbîn

xweşbînî çakbînî

xweş bûn 1. biçêj bûn 2.

bitahm bûn 3. qenc bûn

4. rind bûn 5. baş bûn

“heta nava destan reş

nebe, tahma devan jî

xweş nabe”

xweşendam kesê ku xwe-diyê bejn û baleke xweşik e

xweşewîst 1. delal 2. birêz

xweşhal ji rewşa xwe razî

xweşhalî rewşa razîbûnê

xweşik rindik, delalîk

xweşî 1. naziktî 2. silame-tî

xweş kirin 1. biçêj kirin

2. bitahm kirin 3. qenc

kirin 4. rind kirin 5. baş

kirin “kes dilê xwe li

miriyan **xweş nake”**

xweşmêr camêr

xweşnûd razî

xweşnûdî razîtî

xweşok serşok

xweşrû rûpak û bedew

xweştivî yar, dildar

xweşxwaz ristên pa û

pesndanê yên ji bo kese-

kî hêja

xwe vedizîn 1. xwe veşar-tin 2. fizirîn

xweyî xwedî “ji bo xatirê **xweyî**, mirov kevir navêje seyî”

xweza 1. sirûşt, tebîet 2. xeyset, xislet

xwezayî 1. sirûştî 2. jix-weber

xwezan hozan

xwezîk daxwazên ku pêk-hatina wan pir dûr e

xwezî [I] 1. xwezil 2. dax-waza nîgaşî “sal bi sal, **xwezî** bi par”

xwezî [II] şilahiya qirikê; tif

xwê 1. kevirê şor ê hêran-dî yê ku tevî xurek dikin û şorahiyê didê 2. şilahi-ya ku piştî westîn û hwd ji lêş der tê “dema ku heywan bê **xwê** bimînin, keviran dialêsin”

xwê dan (*Ji ber herareta lêş*) term şil bûn

xwêdank derdana ku xwê dikinê

xwêdin sel û kevirên ku xwê li ser direşînin da ku pez û dewar bên û bi-alêsin; sûrdîn

xwêlin kana xwêyê

xwir girê ku di canê giya-neweran de peyde dibe

xwirandin/dixwirîne/bi-xwirîne 1. gir şkestan-din 2. niçandin û nav tê

xwişexwiş

dan **“birîna xwe bi xwe
nexwirîni, rehet nabî”*
xwişexwiş dengê bilind ê
daherikîna avê
xwişîn/dixwişe/bixwişe
deng ji herka avê hatin
xwişk keça bavê mirovî;
xweng, xweh
xwî **1.** serinc **2.** xislet **3.**
tevger
xwîn **1.** aviya sor a ku di
rehan de diçe û tê **2.** ava
jiyanê ya giyaneweran
**“xwîn, bi xwînê nayê
şuştin”*
-xwîn jê hatin (*ava sor a*

rehan) derhatin **“ji pa-
niyê xwîn nayê* ku dil lê
bişewite”

xwînbir dermanê ku na-
hêle xwîna birînê zêde
bikişe

xwîndar mêrkuj **“deyn-
daran, xwe avêtin pişt
xwîndaran”*

xwîngerm **1.** şirîn **2.** xwo-
şewîst

xwînsar **1.** rûsar **2.** dilke-
vir

xwînxwar **1.** zalim **2.** si-
temkar **3.** xwînmij **“beg
timî xwînxwar in”*

Y

y/Y tîpa sihemîn a alfabe-
ya kurdî ye; dengdareke
ku cîderka wê pêşez-
mandevî ye, di belav-
bûna wê de ziman li ser
diranan dişide û nîv-
dengdêr e

ya baneşana gazîkirinê; î
-ya Xwedawo î Xwedawo
yabo/ yadê bavo!/dayê!
yadigar 1. diyarî 2. bire-
werî

yad kirin bi bîr anîn

yaho î filankeso

yan cureyekî sendeliyên
fireh e û vedigere nivîne-
ke razanê jî

yane cihê aîdî komeke tay-
bet; bingeh, navend

-yaneya torevanan na-
venda edebiyatzanan

yanzdeh yazdeh

yar 1. dost 2. hevalbend
3. hezkirî *"Xwedê yar
be, bila şûr dar be"

yarî 1. dostî 2. laqirdî

yarîgeh qada lîstik û şa-
hiyê

yarîker 1. nemûşkar 2.
lîstikvan 3. tinazekar

yarî kirin 1. lîstin 2. he-

nek kirin

yarkok gizêr

yarmasî cureyekî masi-
yan e

yarmetî 1. alîkarî 2. des-
tek

yawe gotara beletewş

yax 1. eware 2. jar û lawaz
3. bêbine

-yax hesibandin qîma
xwe pê neanîn

yaxir 1. hendef 2. kendal

yazdeh 1. hejmara piştî
dehan û beriya duwaz-
dehan 2. jimareya 11'an
*"yazdehê hezîranê,
berî bide zivistanê"

yek 1. jimareya 1'ê 2. hej-
mara yekemîn a jimar-
tinê 2. kes *"mêvanê ye-
kî, mêvanê gundekî"

yek bûn 1. pevre bûn 2.
tenê bûn

yekcar 1. bi carekî tenê
2. bi giştî, bi komasî

yekcure ji heman celebî

yekçav xwediyê çavekî te-
nê

yekdemî di heman demê
de

-êrişa yekdemî êrişa di

yekdeng

heman demê de û li çend cihan

yekdeng dengê ku di carekê de ji dêv belav dibe

yekdengî axaftina bi awayekî ku tu dibêjî qey kesek tenê diaxive

yekdengîti axaftina komekî bi heman peyv an naverokê

yekdevî biryardana li ser axaftinekê

yeke pîvan û qeysa tiştan

yekedeng awayê belavbûna peyvê

yekem(-în) di rêza pêşin de; pêşîn

yekemî/yekemîntî di rêzê de pêşîntî; ewiltî

yekgirtî bi awayekî ku ji hev ne cihê

yekjimar ne bi komekî û pirjimar

yekiti 1. wehdet 2. tenêti
“kuderê **yekiti**, wê derê rizq”

yekîne desteyeke leşkerî

yek kirin 1. gihandin hev
2. kom kirin

yekneseq tevgera ku tu carî dirûvê xwe naguhere

yekpare gişt, hemû

yekreng yekcure

yeksan du an jî çend tiştên mînanî hev; wekhev

yeksanî şibihîna tiştêkî bi tiştêkî din; wekhevî

yekser 1. pê re 2. hema niha; rasterast

yekşem roja duyemîn a hefteyê

yekta 1. bêhevta 2. bêmînak

Yelda roja herî dirêj a salê; 21'ê Berfanbarê

yendo qasika biçembil

yeqîn 1. bawerî 2. qinaet

yeqîn kirin 1. bawerî pê anîn 2. qinaeta xwe pê anîn

yewmiye heqdesta rojekê

yexsîr hêsîr, dîl

yexte exte

yextirme extirme

Yezdan Xwedê

yezdanok 1. sefêkê ku wekî ku Xwedê ye tevdi-gere 2. pût

yêz sewalê bêkêr û lawaz

yêzî bêkêrtî û lawaziya sewalan

yom qudûş

Z

z/Z tîpa sih û yekemîn a
alfabeya kurdî ye; deng-
dareke ku cîderka wê di-
ranî ye û awayê belav-
bûna wê fîzek û nerm e
zaboq **1.** zibilgeh **2.** mez-
bele

zad **1.** dext **2.** mehsûl
-zad hîlanîn dext û meh-
sûlê salê berhev kirin

zadegan koma torinan

zadeganî aderî, torinî

zag di çîyan de rêzezina-
rên asê

zagon qanûn

-zagona bîngehîn qanû-
na esasî

-zagonên xwezayê qanû-
nên xweristê

zagon sazî danêriya qanû-
nan

zal ve kirin tiştê teqlîde û
sêxe kirin

zamok **1.** rêhesin **2.** miro-
vê ku hem xurt û zexm e
hem jî bi dest û pê ye

zan zayîn

zana **1.** arif, pispor **2.** hiş-
mend

zanav pênasana neteweyî, o-
lî û hwd

zanist îlm ***“zanist,** nayê
talankirin”

zanistî îlmî

zanîn/dizane/bizane **1.**
pê beled bûn **2.** têgihîş-
tin **3.** pê derxistin **4.** na-
sîn ***“av dizane** di bin
wê de çî heye”

zanîngeh saziya perwer-
dehiyê ya piştî dibistana
amadehiyê

zanko zanîngeh

zanyar **1.** alim **2.** pisporê
têgihîştî

zanyarî **1.** alimtî **2.** pis-
portî

-bingeha zanyariyê di
malperê de cihê ku agehî
tê de ne

zar ziman ***“berû, zarê** bi-
zinê ye”

-zar û zêç zarok û kulfet

-zar û ziman axaftin û
derbirin ***“bi bûkê re nîn**
e **zar û ziman,** bi xesû-
yê re nîn e dîn û îman”

zarava devokên heman zi-
manî; lehce

zarbêj axivgerê li pêşberî
komeke mirovan

zarezar lavayî

zarezar kirin

zarezar kirin lavayî kirin
zargotin gelêr

zarî kirin teqlîd kirin

zarîn/dizare/bizare 1.
nalîn **2.** lavayî kirin

zarok kur û keçên ku ji tê-
kiliya zayendî ya du mi-
rovan tên dinyayê ***“za-
rok,** bi ketin û rabûnê
mezin dibin”

-zarokan dor lê girtin
bûn xwediyê gelek zar û
zêcan

zarokati temenê însên ê
heta duwazdeh salinîyê

zarokxane cihê ku lê keç
û kurên 4-6 salî tên per-
werdekirin

zarxweş zimanşirîn, zar-
şirîn

zat kesayet

zav mezheb

zava hevserê bûkê ***“bûk**
bi dilê **zavê** ye, çi kul bi
dilê xelqê ye”

zavare xebata bi karbeşi-
yê

Zawe gerestêrkek e

zax [I] madenek e

-zax kirin bi madenê zaxê
şil kirin

zax [II] xêz, xet

-zax kirin xêz kirin

zaxe pirçî

zaxor hevrazê bi kevir û
kuçik

zaxorî hêratiya hevrişimî

zayend 1. cinsiyeta hey-

beran **2.** mêzatî, nêrzatî
û bêhêliya peyvan **3.**
nifs

zayendî cinsî

zayenditî cinsîtî

zayîn/dizê/bizê 1. (*se-
walê*) têjik anîn **2.** (*tiştê
avî*) kişîn û li hev zêde
bûn ***“bila bizê,** nêr û
mê ferq nake”

zeb 1. hişk **2.** sext **3.**
zexm

zebanî peywirdarê dojhê

zeber xwendina tîpeke e-
rebî bi/î/yê

zebeş cureyekî berên bîs-
tên e û nepijî tê xwarin;
petêx ***“zebeş** ji xwarinê
re, dendik ji danînê re”

-zebeşek diçe dêv ji kê-
fan zikopiştto dikene û
devê wî nayê ser hev

zebloq meht û tenik

zeblot rûdiyê stûr

zebûn 1. jar, hejar **2.** be-
lengaz

Zebûr pirtûka îlahî ya ku
ji Cn. Dawid eleyhiselam
re hatiye hinartin

zecz azar û renc

**zeczirandin/dizecirîne/
bizecirîne** azirandin û
rencandin

zede 1. herş **2.** ziyan

-zede girtin 1. herişîn **2.**
ziyan dîtin

-zede lê xistin 1. herişan-
din **2.** ziyan û xesar dan

zeng

zef şıyan, pêkarîn

-di zefta min de ye ez pê dikarim û ev tişt bi qasî hêza min e

zeftî di artêşê de hêza leşkerî ya ku ewlehiya civakî û bicihanîna فرمانên rêvebiriyê dipê

zeft kirin 1. bi dest xistin **2.** girtin **3.** ba lê anîn ***“du zebeş, bi destekî nayên zeftkirin”**

zehir elewat

zehr 1. pir, zêde **2.** xelî ***“dara ku zehr mewij anî, serê xwe berjêr dike”**

zehr bûn 1. pir bûn, zêde bûn **2.** xelî bûn

zehrmet zorî ***“xerakirin rehet e, avakirin zehrmet e”**

-zehrmet kişandin zûrî û zecr dîtin

zekem çilmasî, bahor

zekemî kesê ku bi çilmasiyê ketiye; bahorî

zelal 1. tenik **2.** şefaf **3.** saf **4.** ne şêlî ***“ava zêlal, jina delal”**

zelal bûn 1. şefaf bûn **2.** şêlîti tê de neman ***“av heta girav nebe zelal nabe”**

zeliqandin/dizeliqîne/bizeliqîne 1. pê ve bestin **2.** pêve kirin **3.** zemq kirin

zeliqîn/dizeliqe/bizeliqe 1. bestin **2.** pêve bûn **3.** pê ve zemq bûn ***“gûyê hişk, bi merivan ve nazeliqe”**

zeliqok çesp, zemq

zelil 1. hureme, heqîr **2.** bêkêr

zelûl bêkesayet û bêkêr

zelût keçel, qafrût, serût

zem rexne

zeman dem ***“zeman, wek kela şîr e”**

zemawend dawet, dîlan

zembelik qeşaya ku bi kêlekên banan ve ber bi jêr dadilqe; lîlik, sivink, sîvander

zembîl sebet, selik ***“kar, di bin zembîlê de namînin”**

zembûr cehterî/catir

zem kirin 1. bi awayekî neyînî rexne kirin **2.** sox kirin

zemîn zevîn

zenbele pergala ku kêş û miçiqandina ava lûleyan mîheng dike; pilûsk

zend ji enîşkê heta qeydika dêst; milê jêrin

-zend hilkirin xwe ji şer an jî karekî re amade kirin

zendik xemlên ji bo qeydika destî

zeng rengê qehweyî ê ku xwe davêje hêsîn; her ku

zengari

tîr dibe werdigere reşahiyeke stûr û hêsin dirizîne; jeng ***“zêr, zengê nagire”**

-zenga dilê xwe rêtin hêrs û tola dilê avêtin der ve

-zenga mirinê lê ketin zer bûn û zibilîn

zengarî jengarî

zengar girtin jengar girtin

zengelok zengilor

zengil amûreke lajwerdî ya ku di hundirê wê de parçeyek lajwerdê daliqandî heye û gava li ba dibe dengê derdixe; naqos, çangoç

-zengila gêrebayî naqosa biçûk a ku bi gêrebayê dixebite û bi kêrî hişyar kirinê tê

zengilor xirtxirtûk, qirik, gewrî

zengî/zengo 1. di zînan de şûna pê **2.** reşik, zencî ***“hespê çê, zengiyân nagihêjîne hev”**

zeni erzên

zeqnepûr dareke dojhê ya jehrdar e; ziqûm

zer 1. qîçik **2.** rengê zêrî ***“ê ku dixwe gebola**

zerî, ew diçe devê derî”

zeraq tîrojên tavê; zerekî

zerav kêma amasê; nê m

zerbaf qumaş an pîneyê

ku tayên zêrîn jî tev de hene

zerd 1. gir **2.** kêrt

zerdik parçeyê zer ê di nava spîtka hêkê de

zerdalû arûng

zerekî tîrojên tavê

zerengî qabiliyet

zerf namedank

zerg nikê rîman ê tûj

zerhimandin/dizerhimîne/bizerhimine 1.

reng lê zer û qîçik kirin

2. çilmisandin û bizdandin

zerhimîn/dizerhime/bizerhime 1.

zer bûn û çilmisîn **2.** gewrotankî bûn û bizdîn

zerik cureyekî nexweşiyê ye

zerî 1. kej **2.** çûr a bedew

zerîle cureyekî çivîkên xweşawaz e

zerîpoş navgîna bi meral

zerk kirin zerq kirin

zernik cureyekî çêreyê ye

zernîx pirçildana bi bendekî pir badayî

zerpiçîn/dizerpiçe/bizerpiçe

spîçolkî bûn

zerq bi şiringeyê valakirina dermanê avkî li bin çêrmî

zerq kirin bi şiringeyê derman valayî bin çêrmî kirin

zerya behr, derya

zeytûn

zerzaniq qirneqos, texterewan

zerzewat sewzî

zerzewatfiroş kesê ku sewziyan difroşe

zever 1. vejen 2. wize

zewî cihê ku çandinî lê tê kirin ***“baran dibare ji xwediyê zewiyê re kar e”**

zewîn rûyê erdê

zewîn-nasî zanistên têkil-darî qalikê rûyê erdê

zewac mehrkirin, nikah ***“zewaca bêdil, ezabê vê dinê ye”**

zewade . erzaq 2. debar 3. êwran, hevran

zewandin/dizewîne/bizewîne (*di dema zayîna sewalê de*) têjik jê kaş kirin û dan mêtin

zewd karê nanoziko yê ku kesên bêgav dikin

zewicandin/dizewicîne/bizewicîne (*jinek li mêrekî*) nikah kirin

zewicî xwediyê mal û eyalekê

zewicîn/dizewice/bizewice bi jinekî re kebîn kirin ***“bi dilê mezinan bizewice, bi dilê biçûkan hez bike”**

zewq feraseta bijartina delalî û kirêtiyê

zexel 1. teral 2. sersar 3. xayîn ***“gayê zexel e, timî li mexel e”**

zexîre êwran, debar, zewade

zexm 1. muhkem, berk 2. xurt ***“cotê zexm, bi xeta pêşîn ve kifş e”**

zexm bûn 1. muhkem bûn, berk bûn 2. xurt bûn

zexmî 1. muhkemtî 2. xurtî ***“gur hay ji zexmiya xwe hebûya, dê bi carekê de hûfî dinyayê bikirin”**

zexm kirin 1. muhkem kirin, berk kirin 2. xurt kirin

zexmtir 1. muhkemtir 2. xurtir 3. qayîmtir ***“dema ker bikeve heriyê, ji xwediyê zexmtir kes tune ye”**

zexnepûrt nifrînek e; ziqûm û zeherman

zext pêkutî û dijwarî

zeyî 1. keça ku piştî mêrkirinê tê serdana malbavana xwe 2. diyariyên ku di serdana pêşîn de didine keça mêrkirî ***“keç di mala bavê de zeynet in, ava cêrên wan şerbet in, dayik dimirin zeyî tèn jinbira bêrûmet in”**

zeyt rûnê zeytûnê

zeytûn 1. cureyekî darên ku belçikên wê di rengê zîv de ne 2. berên dara zeytûnê yên ku piranî di

zeytûni

taştêyan de tê xwarin û jê rûn jî tê bidestxistin
zeytûnî di rengê zeytûnê de; reşê tarî

zêç şeverêşa ku çav tê de çavan nabîne

zêde 1. pir, gelek **2.** mişt
“hevalên şahiyê **zêde** ne, ên şînê kêman”

zêdehî 1. pirî **2.** miştî

zêdebarî serata

zêde bûn pir bûn, gelek bûn

zêdegavî 1. destdirêjî **2.** neheqî

zêdegavî kirin 1. neheqî kirin **2.** destdirêjî kirin

zêdek nîşaneyê danser-havê, (+)

zêde kirin pir kirin, gelek kirin

zêdemayî 1. serata **2.** bermayî

zêdetir 1. pirtir **2.** bêhtir
“aqil, ji êqil **zêdetir** e”

zêhn qabiliyeta têgihîştinê

zêl tîke

zêl kirin (*goşt*) tîketîkeyî kirin

zêmar 1. helbestên li ser karesatan; mersiye **2.** stranên bi şewat ên li ser karesatan

zêmarbêj 1. mersiyebêj **2.** nifirbêj

zêr madenê giranbiha yê ku jimara wî ya atomî

79, giraniya wî ya atomî 196.9, kurteya wî ya latîni *Au* ye û di 1064 dereceyan de jî dihele
“aqil, bi **zêran** jî nayê firotin”

zêrandin/dizêrine/bizêrine 1. nalandin **2.** lê dan

zêrçe çêreya biharê

zêrevan mifetiş, çavdêr

zêrezêr 1. nalenal **2.** kalekal, mikemik

zêrezêr kirin 1. nalenal kirin **2.** lavayî kirin

zêrîn/dizêre/bizêre nalin, azar kêşan

zêyezê zimezim, kalekal

zêyezê kirin kalekal kirin, zimezim kirin

zibare karbeşî

zibil 1. gemara heywanan **2.** gildîn, gilêş

zibilgeh cihê ku gildîn û gemarê davêjinê; kaj

zicêf binê solê; pençe

zicêf kirin binê solê çêkirin an jî pençe kirin

zift qîra rehn

ziha marê girs, ejdeha

zik 1. ji sîngê heta fêza navranê **2.** cihê ku hûr û rûvî tê de ne **3.** gewde
“hûrik, **zik** dike tûrik”

-zik çêrandin ji bo nanê xweş û belaş li ber sêlan gerîn

-zik gihiştin ber dêv (*ji-*

ziman-nas

na ducanî) ji nêzik ve hemla xwe danîn

-zik lê bûn def bê teşe xwarin

-zik lê qurequr kirin ji birçînan deng ji rûviyan hatin

zikat di îslamê de şertê her sal dayîna miqdareke malî ya diyar ji bo heşt komên diyarkirî **“zikata mirîşkê, hêk e”**

-zikat lê çûyîn pir belengaz bûyîn

zikberçûyî kokê zikmezîn

zikir bîranîna Xwedê û qencyên Wî **“axa li kêfê ye, xulam di zikrê de ye”**

zikir kirin Xwedê û qencyên Wî bi bîr anîn

zirkmakî taybetiyên ku hê di zikê diyên giyaneweran de ji wan re çêbûne

ziko çilek, silek

zikqelêş hov û devbixwîn

zikreşî çavnebarî, çavreşî

ziktêrdek kesê ku zikê wî weke têrdeka penîrê nû ji ber hev çûye

ziktilêr ziktêrdek, zikberçûyî

zil [I] saz, qamîş; leven

zil [II] sil, su

-ji yekî/tiştêkî zil çûn jê aciz bûn û dûrî wî sekinîn; nefret kirin

zil [III] tev dan û vîz kirin

-zil kirin 1. (*birîn*) tev dan û destê xwe lê birin û anîn

2. rarûyî yekî/tiştêkî ketin

zilam mêr **“teyr** bi refê xwe, birûsk bi zeriya xwe, **zilam** bi camêriya xwe”

zilan bayê zexm

zilm 1. sitem **2.** neheqî

zilmat şerevêş

zilq zirç

zilûk cureyekî raxistina ji cîl û cegenî ye

zimag aliyê bakurî yê çiyayekî

ziman endamê axaftin û çêjhildanê; lîsan **“zimanê** xwe birî, cihê xwe kirî”

-zimanê zirkmakî zimanê bav û kalan

-ziman di dêv ketana heke bikaribûna biaxivîna

-zimanê yekî li ser xwe dirêj kirin ketin bin mineta yekî û firsenda tinazeyan çar kirin

zimandirêj devbelaş

zimanfis kesê ku nikare peyvan wekî pêdiviyê bi lêv bike û lewre jî tîpan diguherîne

zimanfisek zimanfis

zimanxweş zarşirîn

ziman-nas 1. pispore ku perwerdehiya zimanekî dîtiye û ji her aliyê ve li

ziman-nasi

wî zimanî dikole **2.** pisporê ku di zanîngehekî de li ser zimanekî waneyan dide

ziman-nasî 1. zanistên têkildarî zimanekî û zaravayên wî **2.** di zanîngehan de beşa ku li tevgera zimên dikole

zimanzan zanayê zimên

zimanzanî zanatiya zimên

zimanzêrîn kesê ku razan venaşêre

zimet 1. hemû deynên saziyeke bazirganiyê **2.** mal û milkê ku ji aliyê kes an jî saziyekî ve tê parastin

-xistin bin zimeta xwe parastina wî/wê aîdî xwe kirin

zimezim 1. kalekale pêz **2.** zingezing

zimezim kirin 1. (*pez*) kalekal kirin **2.** zingezing kirin

zimbêr dextl û derhat

zimîn/dizime/bizime gumîn, gurmîn

zimpere kaxeza ku bûjeyê neke girnozî pê ve hatiyê zeliqandin û bi kêrî şimşatkirina rûyê tiştan tê; simarte

zimirûd cureyekî gewherên ku şefaf û kesk e

zinar kevirê mezin, sel

zincî kalikê kalikî

zincîr pêgirêdana ku ji xeleqên derbasîhevkirî pêk tê

zincîrbend qeyda ji zincîran

zincîrbendî kes û tiştê bi zincîran girêdayî
*“**zincîrbendîbûn** ji şêran re ne ar e”

zindan girtîgeh *“mala bavê meydan e, mala xezûr **zindan** e”

zindî jîndar *“malê miriya yê **zindîyan** e, bi saxan dimîne”

zindîq oleder

-zindîqê zindîq olederê heram

zingezing dengê ku ji pevketina tiştên hesinî tê

zingilîn/dizingile/bizingile cehimîn, dehirîn

zingîn/dizinge/bizinge zingezing jê hatin

zingînî zingezing

-zingînî jê anîn bi şeqamê şîrqînî pê xistin

zinîn/dizine/bizine ziyîn, ta li hev gizin

zintod nivîsa girs

zintol mirovê girs

zipitandin/dizipitine/bizipitine 1. tepisandin

2. heta dêv tijî kirin

zipitîn/dizipite/bizipite 1. tepisîn **2.** heta dêv tijî

bûn
ziq 1. rep û req **2.** çik, çi-
 kandî û li piyan **3.** leq
-ziq bûn req bûn, bêtev-
 ger sekinîn
-ziq dan leqandin
-ziq kirin req kirin, bêtev-
 ger sekinandin
ziqeziq dengê keran; zire-
 zir
**ziqinandin/diziqinîne/
 biziqinîne 1.** leqandin
2. hejijandin
**ziqinîn/diziqine/biziqi-
 ne 1.** leqîn **2.** hejijîn
**ziqitandin/diziqitîne/
 biziqitîne** jan dan ke-
 zebê, pir êşandin
ziqitîn/diziqite/biziqite
 êşîn û jan pê ketin
ziqûm cureyekî daran ê
 ku kulîlkên wê sor an jî
 spî ne û di dermansa-
 ziyê de ji bo tîmarkirina
 nexweşiya penceşêrê tê
 bikaranîn
-ziqûm û zeherman nifi-
 reke bi du pimparên jeh-
 rîn e
zir 1. qulebî, teqlîd **2.** ne-
 rast **3.** ne ji heman dê û
 bavî
**zirandin/dizirîne/bizi-
 rîne** ker dan qîrandin
zizar zîyan, sesar “gotin
zizar e, kirin kar e”
zizar kirin 1. zîyan dîtin
2. kar nekirin

zirênc

zirav 1. tenik **2.** şefaf
zirav bûn 1. tenik bûn **2.**
 şefaf bûn “heta ku stûr
zirav bibe, dê zirav jî
 biqete”
ziravî 1. teniktî **2.** şefaftî
ziravk riwîneke zer û kes-
 k a ku ji pişikê çêdibe
-ziravk qetîn ji tirsan qu-
 tiffin
zirav kirin 1. tenik kirin
2. şefaf kirin
zirebav mêrê jinê yî ku hin
 zarokên jinikê ne ji wî
 ne
zirbe kilîla deriyana a da-
 rînî
zirçêre çêreya ku di pa-
 yîzan de ji nû ve zîl dide
zirçik zûtik
zirçikî kesê ku nikare li
 ser qûna xwe rûne
zirçikî bûn xwe li ser pi-
 yan negirtin
zirçikî kirin pir westan-
 din
zirçi zirçêre
zirehpûş qutikê polayî ku
 fişeng jê derbas nabin
zirezir 1. dengê keran ê
 domdar **2.** axaftina kerkî
 û nelirê
zirezir kirin (*ker*) deng
 dan
zirênc madenê ku jimara
 wî ya atomî 82, giraniya
 wî ya atomî 207.21, teq-
 la wî 11.3, kurteya wî ya

ziringe

latînî *Pb* ye û di 327.4
dereceyan de jî dihele
ziringe dengê zengilî
**ziringîn/diziringe/bizir-
ringe** zingezing kirin,
dingeding kirin
zirî cureyekî kurmên
xwînmij e
zirîç berikên çekan; fîşeng
zirikî wekî ziriyan
-zirikî pê ve girtin di pê-
sîran de girtin û berne-
dan
zirîn/dizire/bizire **1.**
(*ker*) bang kirin **2.** ziqîn
zirnazîq darê ku datînin
ser bilindahiyekê û lê si-
war dibin, gava aliyeke
wê dadikeve aliyê din jî
hildikişê; qirneqos
zirney cureyekî alavên
mûsîqayî ye û bi pifki-
rinê tê lêxistin
-zirney pelixandin forsa
yekî şikandin
zirneyjen kesê ku bi pis-
porî li zirneyê dixê
zirnix kevirê kibrîtê; kur-
kût
zîrp yekîneya leşkerî
zîrpî her endamekî yekî-
neya leşkerî
zîrpêt gonxwarina keran
zîrpêt kirin kerê nêr ber-
dan ser mankerê
zirqetik bihukek e
zirt **1.** derewên bêbinî **2.**
pertafên bêpîne

-zirt dan xwe xwe gijgi-
jandin
zirteboz tund û hov
zirtek derewkerê de-
rewên bêbinî
zirtezirt pizepiz
zirtezirt kirin **1.** bi dev-
çepelî axaftin **2.** axaf-
tinên acizker gotin
zirto zirtek
zîrx kinca ku ji têlên he-
sinî hatiye çêkirin û ji bo
berevanîyê tê bikaranîn
zîrxdar xwedîzîrx
zirviçandin/dizirviçîne
/bizirviçîne (*mêwe û*
sewze) perçiqandin
ziryan cureyekî bayê ku ji
aliyê bakura rojhilatî ve
tê
zîrz serhişk û hêrsokî
zîrz bûn bihêrs bûn
zirze/zîrzile kilîl
zirze/zîrzile kirin kilîl
kirin
zişt kirêt
zivêr zîver
zivêr bûn zîver bûn
zivêr kirin zîver kirin
zivîng şkeft
zivîr **1.** nenerm û girtik-
girtikî **2.** vegeer
-kinca zivîr cilên ku di
dema lixwekirinê de laşê
mirovî aciz dikin
-zivîr zivîr dîsa li vir
tu cihî naêwire û car-
din vedigere warê xwe

yî kevn
zivirandin/dizivirîne/
bizivirîne 1. wergerandin
 2. fetilandin 3. dage-
 randin 4. hilgerandin
 *“(dema kêr (*karî*) rû dizi-
 virîne, dema şîvê **kêvçî**
 tîne”

zivirîn/dizivire/bizivire
 1. vegeerîn 2. fetilîn 3.
 dagerîn

zivistan demsala berf û
 seqemê *“(biharê pez,
 payizê rez, **zivistane**
 ez”

-zivistanê serî girtin sir
 û seqemê ji nişkê ve
 dest pê kirin

zivronek çivange

zix şilegemara heywanan
 a ku tepisiye hev

-bêhna zixê jê hatin bêh-
 na heywanan û gemara
 wan jê hatin

ziwa neşil

ziwahî neşiltî

ziwa bûn ji şilahiye xilas
 bûn, şilahî jê daverivîn

ziwa kirin ji şilahiye riz-
 gar kirin, şilahî jê dawe-
 rivandin

ziyan [I] zevî

-ziyanê xelqê çêrandin
 sewal berdan nav zeviya
 xelqê

ziyan [III] 1. xisar, zîrar 2.
 zede *“(devê tirş, **ziyanê**
 dide xwe”

-ziyan gihandin xesar
 dayîn, zîrar lê xistin, ze-
 de lêxistin

ziyandar xesardar, zîrar-
 dayî

ziyanî dayîna miqdarek
 malî ji ber xesara ku pêk
 hatiye

ziyankar zirardar

ziyîn/dizî/bizî ta li tote-
 rîkê alandin, ta gilok ki-
 rin

zîbeq madenê ku jimara
 wî ya atomî 80, giraniya
 wî ya atomî 200.5, sifti-
 ya wî 13.59, kurteya wî
 ya latînî *Hg*, di 327.4 de-
 receyan de jî dihele û pi-
 ranî di germjimêran de
 tê bikaranîn

zîh pîzdanka sewalan

zîk bendê şimakirî

zîl 1. şax, peraş 2. aj, aje-
 ro

-zîl dan/vedan 1. şax ve-
 dan, peraş dan 2. aj dan,
 ajero dan

zîlan [I] kunên ku ji bo
 mifteyê di deriyekî de
 vedikin

zîlan [II] bayê sext û ziwa
zîlan [III] serê boçika aja-
 lan

zîlik çêreya biharê, zêrçe
 *“(zîlika biharê, debara
 malê”

zîlo zirî, tîzrûg, zêlû

zîn alava ku datînin ser

zîn kirin

hespan û li serê siwar dibin *"merivê dîn, naçe ser **zîn**"

-zîn li bizinê kirin bi lez û bez tevdira çuyînê kirin

zîn kirin zîn danîn ser pišta hespê û girêdan

zînkirî 1. hespê ku zîn danîne ser piştê û tengê wî şidandine **2.** amade *"dostê kevn, hespa **zînkirî** ye"

zînet xeml, arayîşt

zîni 1. gir **2.** kêrt

zîp rojên ji 26'ê Reşemiyê hetanî 5'ê Adarê yên ku bi awayekî gelêrî biyom tên hesabandin

zîper 1. katara stûyî, patika stûyî **2.** keziyên mil; edale

zîpermasî cureyekî masiyên zeryayî ye

zîpik 1. barija qeşayên girover; şexte, teyrok **2.** kelexwêdan **3.** peqpeqokên ku li ser ava keliyayî dikevin *"ber baranê revî, **zîpik** lê qelibî"

zîrani meraq

zîranewa kesê meraqdar

zîrç 1. gemara heywanên bibask **2.** zirênc

zîre cureyekî reheka ku tovê wê wekî biharatan tê bikaranîn

zîrek 1. jîr **2.** jêhatî **3.**

egîd

zîrekî 1. jîrtî **2.** jêhatîtî **3.** egîdî

zîrevan 1. jêhatî **2.** aqilmend

zîrfon cureyekî daran ê ku belçikên wê wekî çayê tên bikaranîn

zîtik pehîna heywanan *"tu bidî zîtikan nedî **zîtikan**, tu dê bidî heqê dîzikan"

zîv madenê giranbiha ye ku jimara wî ya atomî 47, giraniya wî ya atomî 107.88, siftiya wî 10.5, kurteya wî ya latînî *Ag* ye û di 960 dereceyî de jî dihele *"axaftinan bi **zîvî** bikire û bi zîvî bifroşe"

zîvan deq û xalên di lêş de **zîvêr 1.** acizbûyî, nerehet **2.** bêzar

zîvêr bûn 1. je aciz bûn, nerehet bûn **2.** bêzar bûn

zîvêr kirin 1. aciz kirin **2.** bêzar kirin

zîvîn tiştê ji zîvî çêbûyî

zîwan çêreyên biyanî yên ku di nav zevî û bîstanan de hêşîn dibin

zîx 1. serikên çereyê yên ku teze derdikevin **2.** serên rihan ên ku teze derdikevin

zîx dan (*serên çereyê an jî*)

zû kirin

rihan) pê de pê de derketin
zîz 1. hestiyar 2. bihîstyar, hesas
-dengê zîz newaya dawûdî
zîzok vizvizîk
zo du heb kit; cot
zome 1. herêm, dever 2. koma konên li warekî bi-cihbûyî
zomp mîrkut
zoq çavên çikvekirî
zoq bûn bi awayekî ku kanikên çêv nelivin li tiştetekî nihêrtin; ziq bûn û nihêrtin
zor [I] 1. pir, zêde 2. xelî 3. lap
zor [II] 1. hêz 2. neheqî
*“**zor**, fendan betal dike”
zorekî bi darê zorê
zoran 1. desthilat 2. qeb, gulaş
-zoran girtin gulaş girtin
zoranî 1. desthilatî 2. gulaş
zorbe zordar
zorbetî zordarî *“bi darê **zorbetiyê** muhbet nabe û darê zorbetiyê zû dişkê”
zordar sitembar, zalim
zordarî sitembarî, zilm
zordest zordar
zordestî zordarî
zot [I] nifir

zot [II] tûjkirina devê kêrê û hesinê gîsnê cotan
zot kirin tûj kirin
zov cureyekî bihukan e; çilpê
zozan havîngeh, sermiyan
*“**zozan**, bêzîrar nabe”
zozanî kesê ku havînan koçî cihên hênîk dike; sermiyanî
zuhd dîndarî
zuhdî dîndar, zahid
zuhim rûnê bêz; zon
zurbe keriyê guran
zurg di qûntara çîyan de cihê xişirge, kêrt û kort
zurxax di aşên avî de cihê ku av tê re derdikeve
zû 1. biecele, bi lez û bez 2. ne di wextê xwe de
*“çavê tirsîyayî, **zû** xwelî dikevê”
zûr kesê ku her li cihêkî tenê dinêre
zûr bûn li pey hev li he-man cihê nihêrîn
zûrîn/dizûre/bizûre 1. (*gur*) kastekast kirin 2. (*mirov*) lavayî kirin *“ez çûm serê çîyan û **zûriyam** wekî guran, birazî nabin bira tu caran”
zûro 1. çavzuo 2. kesê ku çavên wî her tim tiştê li destê xelqê ye
zûka bi lez û bez
zûkayî lezgînî
zû kirin 1. ecele kirin 2.

zûr bûn

lezandin **3.** bezîn
zûr bûn 1. bi baldarî nihêrîn **2.** çav kutan tişteki
zûrezûr 1. dengê seg û guran **2.** zêrezêr **3.** nalenal *“axîna kûr, ji dilê bi **zûrezûr tê”**
zûrîn/dizûre/bizûre (*gurg û seg*) nalîn, zêrîn, azar kêşan, kûstekûst kirin
zûtik qûn, tabût, tilor
-zûtik derketin 1. ji ber

karê giran piştşkestî bûn
2. pir lawaz bûn
zûtir bi leztir
zûtirîn bi awayê herî ecele
-di zûtirîn katê de di heyameke herî bi ecele de, bi leza bê
zûtirka sibehê beriya ku zerekiyên tavê bidin rûyê erdê
zûxal şewate, ardû
zûxav kêma birînê
zwî kurmê doranan

ÇAVKANIYÊN DÎTBARÎ

Ji bo rêzimana kurdî û hin babetên din ên têkildar:

1. *Kovara Nûbiharê* (1-100); www.nubihar.com
2. *Dersên Zimanê Kurdî*, Kemal Burkay; ji weşanên Roja Nû, çapa dijîtal, 2000. (www.rojanu.org)
3. *Koka Zimanê Kurdî*, D. N. Mac Kenzie, wergera kurdî: Newzad Hirorî, www.nefel.com
4. *Kurds Between Warring Nations Again*, By Nizamed-din Rzayev;
[http://www\[.\]kurdmedia\[.\]com/news\[.\]jasp?id=12962](http://www[.]kurdmedia[.]com/news[.]jasp?id=12962)
5. *Ferhenga Kurdî Ya 'wikipedia'yê*: [wikiferheng](http://wikiferheng.com).
6. *Bingehên Gotinê (I-IX)*, Keça Kurd, www.efrin.net/pe-nus (ferhengeke hin peyvên kurdî ye)
7. *Elfabêya Kurdî & Bingehên Gramera Kurdmancî*, Celadet Alî Bedirxan, www.nefel.com, çapa dijîtal: 2002.
8. *Rêbaza Zimanê Kurdî*, Mîral Mîrhac Zîlanî;
http://www.geocities.com/bahoz_k/
9. *Di Kurdî De Şopên Bingeha Destpêkî Ya Zimanên Hindewropî*, Ezîzê Cawo, www.pen-kurd.org
10. *Rastî û Rastnivîsa Hejmaran*, Zana Farqînî;
www.amidakurd.com
11. *Zimanê Akademîk*, Zana Farqînî;
www.amidakurd.com
12. *Tîpa Dubare*, Zana Farqînî; www.amidakurd.com
13. *Lêkerên Kurdî Yên Ku Ji Hev Dibin*, (I-II) Zana Farqînî;
www.amidakurd.com
14. *Zayend û Tewanga Jimarnavan*, Zana Farqînî;
www.amidakurd.com'ê.
15. *Mêjera Navdêrên xwerû*, Samî Berbang;
www.amidakurd.com
16. *Di Kurdî De Cotepeyv*, Samî Berbang;
www.amidakurd.com
17. *Zimanê Kurdî*, www.dibistanakurdi.com
18. *Babeteke Fonetîkê, Fonolojî*, Yaşar Eroglu;
www.amidakurd.com
19. *Grammaire Kurde*, Paul Beidar, Paris, 1926, ji dana-

- sina Mahmûd Lewendî, www.amidakurd.com
20. *Di Zaravayê Kurmancî De Babeteke Balkêş: Ergatîv, S. Unus*, unus@teling.at.
  21. *Ergatîvî Mohra Kurmanciyê Ye, Newzad Hirorî*; www.nefel.com
  22. *Kurmancîya Standard: Tewang û Ergatîvî Wek Nimûne*, Newzad Hirorî, www.nefel.com
  23. *Kurtenêrînek Li Hin Beşên Rêzimana Kurdî, Husein Muhammed*; <http://www.mehname.cjb.net>
  24. *Kurtenêrînek Li Hevoksaziya Kurdî, Husein Muhammed*; <http://www.mehname.cjb.net>
  25. *Kurtenêrînek Li Tevgera Daçekên Kurdî, Husein Muhammed*; <http://www.mehname.cjb.net>
  26. *Rêziman û Pirsgirêkên Rêzimanî, Huseyîn Kartal*; axaftineke wî a ji bo konferansa zimanê Kurdî 2000.
  27. *Komara Kurdistan ya Demokratî Ji Kûr Heta Kûderê, Kakşar Xurşîdî*; <http://www.amude.de/amude/kurdi/nivis/nivis12/mehabad.html>
  28. *Another Sad Story - Red Kurdistan , By Nizameddin Rzayev*; <http://www.kurdmedia.com/articles.asp?id=12553>
  29. *Li Turkiyeyê Rewşa Zimanê Kurdî*; www.enstituyakurdi.org.
  30. *Şerefname -Pencereya Kurdan A Ber Li mêjûyê, Mûrad Ciwan*; <http://web.telia.com/~u63802125/Xaneper/Hemsida/Nivisar/Kurdimak.html>
  31. *Sîstema Navnetewî Ya Nuh û Pirsra Kurdî, Mûrad Ciwan*; <http://web.telia.com/~u63802125/Xaneper/Hemsida/Nivisar/Kurdimak.html>
  32. *Civaka IT û Pirsra Kurdî, Mûrad Ciwan*; <http://web.telia.com/~u63802125/Xaneper/Hemsida/Nivisar/Kurdimak.html>
  33. *Li Ba Ahmedê Xanî Peywendiyên Jin û Mêran, Evîn û Erotizm, Mûrad Ciwan*; <http://web.telia.com/~u63802125/Xaneper/Hemsida/Nivisar/Kurdimak.html>
  34. *Çend Pirsên Rêzimana Kurdî, Mûrad Ciwan*; <http://web.telia.com/~u63802125/Xaneper/Hemsida/Nivisar/Kurdimak/reziman.html>

35. *Çend Agahî Li Ser Ziman û Wêjeya Kurdî, Rodî Diyar*; <http://www.amigra.org/nivis.asp?id=544>
36. *Di Tewrat û Încîlê De Behsa Kurdan, Lokman Polat*; <http://www.geocities.com/mehname2002/mehname/26/nirxandin5.html>
37. *Nav Di Zimanê Kurdî De (Kurmanciya Jorîn), Deham Ebdulfettah*; <http://www.spirez.org/2006.htm#160>
38. *Kurd Neviyên Medan in, V. F. Minorsky, wergêr: Elî Cehfer*; http://www.efrin.net/penus/index/old/penus11/naverok/eli_cafar.htm
39. *Geşedan û Rewşa Hilberîna Bi Zimanê Kurdî, Serhad B.Rênas*; <http://www.hawardengubas.com/serhadbrenas-gesedanuhilberinabizimanekurdi.htm>
40. *Destpêka Peydebûna Zimên, Îkram Balekanî*; www.ezdixane.com
41. *Zimanê Kurdî, Mûrad Ciwan*; www.ezdixane.com
42. *Plandanîna Zimên, Hesên Qazî*; www.ezdixane.com
43. *Divê Azadiya Her Lehçeyê Hebe*; Amir Hassanpour, www.ezdixane.com
44. *Kurtlerîn 5000 yillik tarihi*, <http://www.armedforcesjournal.com/forums/showthread.php?t=38374992>
45. *Lêkolîneke Nû Li Ser Dîroka Kurdan: Cemîlpaşazadeyên Dîyarbekirî û Neteweperestiya Kurdî, Ekrem Onen*; http://www.nefel.com/articles/article_detail.asp?RubricNr=31&ArticleNr=303
46. *Mêjûya Kurdistanê*; http://www.geocities.com/bahoz_k/
47. *Alfebêta Erebi û Zimanê Kurdî, Zerdeşt Haco*; http://www.geocities.com/bahoz_k/
48. *Êzdiyatî, Xanna Omerxalî*; www.ezdixane.com
49. *Celadet Bedîrxan û Zimanê Kurdî, Amed Tîgrîs*; www.amidakurd.com
50. *Di Kurmancî De Qertafên Bêjesaz, Samî Berbang*; www.amidakurd.com
51. *Dîrok û Ziman, Amed Tîgrîs*; www.amidakurd.com
52. *Rûpelek Ji Dengnasiya Dîrokî Ya Zimanê Kurdî, Michael L. Chyet*; www.amidakurd.com

53. *Zimanê Standard û Zimanê Akademîk, Amed Tîgrîs;*
www.amidakurd.com
54. *Bi Riya Tewangê Pêkanîna Xwedîtiyê, Samî Berbang;*
www.amidakurd.com
55. *Peyvên Ku Zayenda Wan Nêr Lê Wekî Mê Tê Tewan-*
din, Zana Farqînî; www.amidakurd.com
56. *Bibliografiya Nivîsarên Li ser Zimanê Kurdî, Newzad*
Hirorî; www.nefel.com
57. *Ziman, Nirx û Dejenerasyon (1), Felat Arda;*
www.amidakurd.com
58. *Turco-Iranian Language Contact: The case of Kur-*
manjî, Christiane Bulut; [http://www.cog-](http://www.cogsci.ed.ac.uk/%7Eesiamakr/Kurdish/KURDICA/1999/JUN/iran-turk-contact.html)
[sci.ed.ac.uk/%7Eesiamakr/Kur-](http://www.cogsci.ed.ac.uk/%7Eesiamakr/Kurdish/KURDICA/1999/JUN/iran-turk-contact.html)
[dish/KURDI-](http://www.cogsci.ed.ac.uk/%7Eesiamakr/Kurdish/KURDICA/1999/JUN/iran-turk-contact.html)
[CA/1999/JUN/iran-turk-contact.html](http://www.cogsci.ed.ac.uk/%7Eesiamakr/Kurdish/KURDICA/1999/JUN/iran-turk-contact.html)
59. *Hawramî/Dimilî as Middle Kurdish; Siamak R. Durro-*
ei,
[http://www.cogsci.ed.ac.uk/%7Eesiamakr/Kur-](http://www.cogsci.ed.ac.uk/%7Eesiamakr/Kurdish/Stand/Hawrami/Hawrami.html)
[dish/Stand/Hawrami/Hawrami.html](http://www.cogsci.ed.ac.uk/%7Eesiamakr/Kurdish/Stand/Hawrami/Hawrami.html)
60. *Etymology of Barzan, Siamak R. Durroei;*
[http://www.cogsci.ed.ac.uk/%7Eesiamakr/Kur-](http://www.cogsci.ed.ac.uk/%7Eesiamakr/Kurdish/KURDICA/1999/DEC/barzan.html)
[dish/KURDICA/1999/DEC/barzan.html](http://www.cogsci.ed.ac.uk/%7Eesiamakr/Kurdish/KURDICA/1999/DEC/barzan.html)
61. *Gelo Kêşeya Neaxaftina Kurdî Ya Li Bakur Çi Ye? Mi-*
hemed Elî; <http://www.avestakurd.net>
62. *Ol û Neteweya Kurd Di Şûna Îslamê De, Muhemed Sa-*
diq; wergêr: Îsmet Kiliçarslan, kovara Nûbûn, hejmar:
71, rûpel: 18, (www.eduhok.com)
63. *Ziman û Nivîsara Kurdî, Nezîr Silo;* www.pen-
kurd.org
64. *Derbarê Pêrkîtên /bi/ û /bê/yê De, Zana Farqînî;*
www.amidakurd.com
65. *Di Kurdî De Cure û Avaniya Lêkeran, Zana Farqînî;*
www.amidakurd.com
66. *Peyv û Hişmendî, Cihan Roj;* [http://www.mehna-](http://www.mehname.cjb.net)
[me.cjb.net](http://www.mehname.cjb.net)
67. *Qanatê Kurdo : Alhilgirê Kurdnasiya Sovyetê, Tosinê*
Reşîd; www.micagitk.com
68. *Di Zimên De Rola Zarava û Devikan, Zana Farqînî;*
www.rojev.com

69. *Zeyî (I-II), Zana Farqînî;*
<http://www.rojev.com/news.asp?id=1361>
70. *Kurd, Kird, Kirdasî, Zana Farqînî;*
<http://www.rojev.com/news.asp?id=1361>
71. *Dengbêj û Dengbêjî, Zana Farqînî;*
<http://www.rojev.com/news.asp?id=1361>
72. *Zimanê Bav û Kalan, Zana Farqînî;*
<http://www.rojev.com/news.asp?id=1361>
73. *Berhemeke Balkêş, Zana Farqînî;*
<http://www.rojev.com/news.asp?id=1361>
74. *Ziman û Raborî, Zana Farqînî;*
<http://www.rojev.com/news.asp?id=1361>
75. *Vekît, Zana Farqînî;*
<http://www.rojev.com/news.asp?id=1361>
76. *Psikolojî û Ziman-Bandora Psikolojiya Zimên Li Ser Ci-vakê, Dr. Îlhan Kizilirmak; kovara Pêl, h: 2*
<http://www.rojava.net/DrilhanKizilhan18.05.2005.htm>
77. *The Impact of Kurdish on Baby Talk Vocabulary of Jewish Neo-Aramaic, Yona Sabar; http://www.cogsci.ed.ac.uk/%7Esiamakr/Kurdish/KURDI-CA/2000/MAY/saber.html*
78. *Qurana Wergerandî, An Guherandî, Jan Dost; www.tirej.com*
79. *Zaza, Soran, Kurmanc û Dîalektên Zimên, Serdar Roşan; www.nefel.com*
80. *Ferqa Di Navbera /ko/, /ku/ û /kû/ de, Arif Zêrevan; www.nefel.com*
81. *Yê Ku Mirovî Dibîne û Pirsê Tewanga Bi /î/yê, Newzad Hirorî; www.nefel.com*
82. *Rastiya /dê/yê û Rastnivîsa Wê, Newzad Hirorî; www.nefel.com*
83. *Piranî û Piralîya Di Avakirina Kurmanciya Standard de (I), Newzad Hirorî; www.nefel.com*
84. *Kê Alfabeya Soranî Çêkiriye?, Newzad Hirorî; www.nefel.com*
85. *Behdîni Di Navbera Soranîkirin û Kurmancîbûnê De; Newzad Hirorî, www.nefel.com*
86. *Rewşa Zimanê Kurdî Li Îraqê, Newzad Hirorî;*

- www.nefel.com
87. *Peyv û Nîjad, Xelat Baedrî, Dengê Lalişê*, hejmar: 29
  88. *Ji Pirsgirêkên Rêzimanî Raweya Neyînî, Reşo Zilan;* Kurmancî, hejmar: 5, 1989. (www.institekurde.org)
  89. *Kurdish Language;* http://en.wikipedia.org/wiki/Kurdish_language#Grammar#Grammar
  90. *Felsefe û Ola Êzidiyan, Pîr Memo Osman*, wergêr: Xelîl Duhokî; kovara Çirayê, hejmar: 13, 1988
  91. *24'e Nîsanê û Çend Têbiniyên Kurt, Polat Can;* <http://www.micagitk.com/kurdi/Gotar%20Nirxandin/24nisan.htm>
  92. *Rola Wêjeya Devkî Di Hebûna Kurdan De û Rewşa Îro (I-II), Nusret Kurt;* www.pen-kurd.org
  93. *Edebiyata Kurdî Li Zimanê Xwe Digere, Yaqûb Şafak;* avasin@institutuyakurdi.com
  94. *Rastnivîsa Lêkera /bûn/ê;* Kurmancî, hejmar: 3, 1988.
  95. *Ji Pirsên Gramera Kurdî, Mîr Celadet Bedirxan-Roger Lescot;* Kurmancî, hejmar: 4, 1989. (www.institekurde.org)
  96. *Bêjeyên Ku Cihan Nişan Didin, Musa Kaval;* Kurmancî, hejmar: 4, 1989. (www.institekurde.org)
  97. *Lêkerên Hevedudanî, Rojen Barnas, Kurmancî;* hejmar: 5, 1989. (www.institekurde.org)
  98. *Li Ser Rastnivîsa Çend Tiştan (I-II), Reşo Zilan;* Kurmancî, hejmar: 7 û 9, 1990. (www.institekurde.org)
  99. *Termên Rêzimanî (I-V), Rojen Barnas;* Kurmancî, hejmar: 9 û 10-13 1990 û 1992, 1993. (www.institekurde.org)
  100. *Ferhengoka Pehlewî û Kurmancî (I-IV), Rojen Barnas;* Kurmancî, hejmar: 14-18, 1994-1996. (www.institekurde.org)
  101. *Devoka Hekariyê, Rojan Hazim;* Kurmancî, hejmar: 14-15, 1994. (www.institekurde.org)
  102. *Çend Pirsên Rastnivîsînê (I-III), Reşo Zilan;* Kurmancî, hejmar: 16 û 19-20 1995-1996. (www.institekurde.org)
  103. *Devoka Qerejdaxê (I-XI), Mehmûd Lewendî;* Kurmancî, hejmar: 16-28, 1995-2001. (www.institekurde.org)

- de.org)
104. *Çend Şaşiyên Rêzimanî*, Michael L. Chyet; Kurmancî, hejmar: 24, 1998. (www.institekurde.org)
  105. *Peyvên Kurdî Di Zimanên Cîran de (I-V)*, Reşo Zilan-Behroz Şucaî; Kurmancî, hejmar: 26-30, 1999-2001. (www.institekurde.org)
  106. *Zimanê Partî, Behroz Şucaî*; Kurmancî, hejmar: 28, 2001. (www.institekurde.org)
  107. *Devoka Botî (I-III)*, Cemal Onursal; Kurmancî, hejmar: 28-30, 2001. (www.institekurde.org)
  108. *Devoka Kurdên Qefqasyayê, Têmûrê Xelîl*; Kurmancî, hejmar: 29, 2001. (www.institekurde.org)
  109. *Ferhenga Partî-Kurdî (I-III)*, Behroz Şucaî; Kurmancî, hejmar: 28-30, 2001. (www.institekurde.org)
  110. *Ji Bo Reforma Alfabeya Latînî, Ramanên Li Ser Pêşeroja Zimanê Kurdî, I. Şerîf Wanly*; Lêkolîn, hejmar: 1, 1995.
  111. *Guhertinên Ziman û Zaravan, Fêrgîn Melîk Aykoç*; Lêkolîn, hejmar: 1, 1995.
  112. *Kurmanciya Jorîn û Kurmanciya Navîn, Kurdistan Mukriyanî*; Lêkolîn, hejmar: 1, 1995.
  113. *Di Heqê Rewşa Zaravazaniya Kurdî De, Zerê Yosupova*; Lêkolîn, hejmar: 1, 1995.
  114. *Zaraveyên Kurdî, L. Jandîl*; Lêkolîn, hejmar: 1, 1995.
  115. *Bindestiya Çanda Kurdî û Encamên Guhertinên Wê, Selahattin Soro*; Lêkolîn, hejmar: 2, 1996.
  116. *Di warê Zimanê Kurdî De, I. Nasso*; Lêkolîn, hejmar: 4, 1997.
  117. *Hin Beşên Rêzîmên, Huseyin Kartal*; Lêkolîn, hejmar: 5, 1997.
  118. *Têgînên Rêzîmên, Fêrgîn Melîk Aykoç*; Lêkolîn, hejmar: 5, 1997.
  119. *Bingeha Leksîkolojîk û Morfolojîk a Pêşketinê, Yaqûp Karademîr*; <http://www.netkurd.com/nivisar.asp?yazid=33&id=177>
  120. *Leksîk û Pêşketina Zimên, Yaqûp Karademîr*; <http://www.netkurd.com/nivisar.asp?id=155&ya>

- zid=33
121. *Zimanasî û Zimanzanî (I-II)*, *Yaqûp Karademîr*;
<http://www.netkurd.com/nivisar.asp?id=107&ya-zid=33> û
<http://www.netkurd.com/nivisar.asp?id=63&ya-zid=33>
  122. *Ziman û Civata Zimên (I-II)*, *Yaqûp Karademîr*;
www.netkurd.com
  123. *Senkronî û Dîakronî*, *Yaqûp Karademîr*;
www.netkurd.com
  124. *Zimanê Avestayî*; www.wikipedia.org
  125. *Di Danîna Rênivîsê De Pevekirin û Cûdakirin, Berzo Mehmûd*; kovara Pênûs, hejmar: 17, 2005, kovarapenus@hotmail.com
  126. *Hetanî Kurd Nebin Xwedî û Serwerên Welatê Xwe, Zimanê Wan Jî Nabe Zimanekî Serdest, Zana Farqînî*; kovara Agirî, hejmar: 38, 2006.
  127. *Hunera Gotinê, Lokman Polat*; kovara Pênûsê, hejmar: 15, 2003. www.efrin.net/penus
  128. *Nexweşiya Zimanzaniya Kurdî û Herêmayî, Hesên Îrandost*; http://www.efrin.net/penus/index/old/penus12/hesen_irandost.htm
  129. *Bingehên Gotinê (VII-IX)*, *Keça Kurd*; www.efrin.net/penus
  130. *Axaftina Amedê, 14 Reşemî 2005, Noam Chomsky*; www.znet.com
  131. *Divê Pîvan Kurdayetî Be, Dr. Kamiran Bêkes*; Pênûs, hejmar: 15, www.efrin.net/penus
  132. *Di Edebiyatê Forma "Ez", Lokman Polat*; www.efrin.net/penus
  133. *Kurdistan Bingeha Şaristaniyê Ye, Bavê Barzan*; www.efrin.net/penus
  134. *Hevokên Zimanê Me (I-IV)* *Nizamettin Akkurt*; www.pen-kurd.org
  135. *Rewşa Wêjeya Kurdî Li Ewrûpayê, Mustefa Reşîd*; www.pen-kurd.org
  136. *Rewşa Zimanê Kurdî Li Bakur, Hesên Kaya*; www.pen-kurd.org

137. *Taybetmendiye Zaravayê Kurdaxê, Cankurd;*
www.pen-kurd.org
138. *Çand û Wêjeya Kurdî û Sedemên Lipaşmayîna Wê;*
Îkram Balekanî, www.pen-kurd.org
139. *Eyaleta Kurdistanê a Li Îranê, Îkram Balekanî;*
www.pen-kurd.org
140. *Welatê Kurdan û Gelê Kurd Bi Çavên Helmuht von*
Moltke, Dr. Kemal Sîdo-Kurdaxî; www.pen-kurd.org
141. *Ji Dîroka Cihûdên Kurdistanê, Dr. Zorab Aloian;*
www.pen-kurd.org
142. *Mijara Tewangê (I-II), Mustefa Reşîd;*
www.pen-kurd.org
143. *Mijara Daçekê (I-II), Mustefa Reşîd;*
www.pen-kurd.org
144. *Mijara Veqetandekê, Mustefa Reşîd;*
www.pen-kurd.org
145. *Tewandina Veqetandekê, Mustefa Reşîd;*
www.pen-kurd.org
146. *Çend Gotin Li Ser Nîşana Ayendeyê, Mustefa Reşîd;*
www.pen-kurd.org
147. *Raman û Ziman, Mustefa Reşîd, www.pen-kurd.org*
148. *Çend Gotin Li Ser Tîpa Dubare Di Zimanê Me, Mus-*
tefa Reşîd; www.pen-kurd.org
149. *Çend Gotin Li Ser Tîpa Kelijandinê Di Zimanê Me De,*
Mustefa Reşîd; www.pen-kurd.org
150. *Qeyda Kurtahiyê Di zimanê Me De; Mustefa Reşîd,*
www.pen-kurd.org
151. *Mêjerê Lêkerê, Mustefa Reşîd; www.pen-kurd.org*
152. *Ziman û Netewe, Pîr Rustem; www.pen-kurd.org*
153. *Kurdish people;*
<http://www.answers.com/topic/kurdish-people>
154. *Pêşkî û Parkî, Amed Tîgrîs; ji weşanên Medyayê,*
çapa yekemîn, Stockholm, 2001, e-pirtûkeke
www.amidakurd.com'ê ye
155. *Gramera Kurmanciyê, C. Bedirxan-Roger Lescot; ji*
weşanên Enstîtuya Kurdî a Parîsê, çapa dijital, 2001
(www.institutkurde.org)
156. *Di Vegotina Zimanê Kurdî De Bend û Erka Bendan,*

- H. Huseyîn Deniz*; <http://www.pen-kurd.org/>
157. *Çend Têbînî Li Ser Zimanê Stranê, Rexne Li Ser Berhemê Dawiyê ê Stranbêj Diyar "Oxir Be Oğur", Kakşar Oremar*; <http://www.pen-kurd.org/>
157. *Di Danûstandina Zanyarî De Der Bareyê Zanistê, Rexnegiriyê û Hinekî Jî Toreyê; Ezîzê Cawo*; <http://www.pen-kurd.org/>
158. *Bersiveke Piştgiriyê Ji Bo Nivîsa Birêz Ezîzê Cawo, Hesên Huseyîn Deniz*; <http://www.pen-kurd.org/>
159. *Zimanê Kurdî Xwediyê Taybetmendiyên Li Gorî Xwe Ye, H. Huseyîn Deniz*; <http://www.pen-kurd.org/>
160. *Bi Hêviya Yek-kirina Rêzikên Rêzimên û Awayê Rastnivîsandina Zimanê Kurdî; Hesên Huseyîn Deniz*; <http://www.pen-kurd.org/>
161. *Zimanê Wêjeyê, Arşeve Oskan*; <http://www.pen-kurd.org/>
162. *Bikaranîna Zimanê Zikmakî Erk û Rûmeta Neteweyî Ye, Hesên Huseyîn Deniz*; <http://www.pen-kurd.org/>
162. *Zimanek û Dewletek, Konê Reş*; <http://www.pen-kurd.org/>
162. *Lêker Ji Aliyê Kişandinê Ve, Nizamettin Akkurt*; <http://www.pen-kurd.org/>
163. *Lêker Ji Aliyê Peywirê Ve, Nizamettin Akkurt*; <http://www.pen-kurd.org/>
164. *Lêker Ji Aliyê Avaniyê Ve, Nizamettin Akkurt*; <http://www.pen-kurd.org/>
165. *Ji Aliyê Sazbûnê Ve Lêker, Nizamettin Akkurt*; <http://www.pen-kurd.org/>
166. *Rastbikaranîna Lêkeran û Rêpîvanên Wan, Nizamettin Akkurt*; <http://www.pen-kurd.org/>
167. *Zimanê Kurdî û Avjeniya Serbest Di Nava Tîpên Latînî De, Dr. Zara Brahîm*; <http://www.pen-kurd.org/>
168. *Rola Wêjeya Devkî Di Hebûna Kurdan De û Rewşa Îro -II-, Nusret Kurt*; <http://www.pen-kurd.org/>
169. *Xwenavkirina Kurdan Di Hêla Êtnîk û Zimên Da, Prof. Zera Êsiv*; kovara Roja Nû, hejmar: 103, <http://www.rojanu.org/>
170. *Zimanê Stranan, Mehmet Bayrak*;

- , <http://www.rojanu.org/>
171. *Sê Şairên Kurd Ên Mezin Di Şiêra Dîwanê Da: Fuzûlî, Nefî, Nabî; Mehmet Bayrak*; <http://www.rojanu.org/>
172. *Kakilê Edebîyata Kurdî a Nivîskî, Prof. Zera Üsiv*; <http://www.rojanu.org/>
173. *Hevpeyvînek Bi Kemal Burkay Ra Li Ser Zimanê Kurdî, Nuriye Akman*; <http://www.rojanu.org/>
174. *Gotara Newzad Hirorî Li Ser Behdînî û Kurmancî, Amedekar:AzAd*; <http://www.rojanu.org/>
175. *Rewş û Pêşeroja (Dahatûya) Zimanan û Kurdî, Silêman Demir* ; (Dersa KZK a duyem), <http://www.rojanu.org/>
176. *Alfabeya Erebi-Kurdî, Newzad Hirorî*; www.nefel.com
177. *Ji Bo Çi kurdî? Kurdî Ji Bo Çi Hewce ye? Çima Divê Em Bi Kurdî Bipeyivin, Bixwînin û Binivîsin? Em Bi Kurdî Çi Ne û Bê Kurdî Em Çi Ne?, Koçka Zimanê Kurdî*; <http://www.rojanu.org/>
178. *Kurdên Ku Bi Zimanên Din Dinivîsin Gelo Berhemên Wan Wêjeya Kurdî Ne? (KZK-2006.05.17)* , <http://www.rojanu.org/>
179. *Bi Nivîskar Seyîdxan Kurij Re Hevpeyvînek Li Ser Edebiyata Kurdî, Hevpeyvin: Latif Epözdemir*; <http://www.rojanu.org/>
180. *Hevpeyvîn Bi Wezîrê Perwerdehiyê ê Komara Kurdistanê Nemir Menaf Kerîmî re, (31.07.2003 Mihabad), Kakşar Oremar*; <http://www.rojanu.org/>
181. *Civaka Sivil û Rêxistinên Sivil Yên Kurd, Remezan Pertew*; <http://www.rojanu.org/>
182. *Pêşkît û Parkît, Amed Tigrîs*; www.amidakurd.com (e-pirtuk)
183. *Kurdistan, Durûtiya Dezgehên Navnetewî, Memo Şahin*; http://www.navkurd.net/rojane/memo%20sahin/memo_sahin.htm
184. *Hawar Rexneya Kovarên Serdemî Dike!, Mihemed Hemo*; <http://www.navkurd.net/rojane/hawar/hawar.htm>

185. *Stranen Zarokan û Hêvî*, Ozcan Kaplan; www.navkurd.net
186. *Di Jîyana Gelan Da Girîngî û Perwerdîya Ziman*, Kazim Özdemir; www.navkurd.net
189. *Rewşa Zimanê Kurdî, Sîyasetmedar, Rêzan, Rewşenbîr û Pisporeên Kurd*, Kazim Ozdemir; www.navkurd.net
190. *Serhildanên Gelê Kurd û Berdêla Azadîyê (I-VII)*, Kazim Ozdemir; www.navkurd.net
191. *Newala Qesaban*, Kazim Ozdemir; www.navkurd.net
192. *Hunera Helbestê Careke Din (I-II)*, Heyder Omer; http://www.efrin.net/cms/kurdi/index.php?option=com_content&task=view&id=98&Itemid=3
193. *Nerînek Di Hinin Tîpên Kurdî De*, Dr. Xelîl Omer; www.efrin.net
194. *Psikolojiya Rexnegiriyê*, Dr. Cuwan Batû; <http://www.pdk-bakur.com/modules.php?name=News&file=article&sid=1016>
195. *Projeya Destûra Herêma Kurdistanê û Mafê Nete-weyên Din*, Selah Bedredîn; <http://www.tirej.net/21.10.06.%20Kurdi.%20selah%20bedridin.destur.htm>
196. *Ziman*, Cîhan Polat; <http://www.micagitek.com/kurdi/ziman/ZIMAN.htm>
197. *Kurmanji Kurdish Lexicography: a Survey and Discussion*, Michael L. Chyet; http://www.cogsci.ed.ac.uk/~siamakr/Kurdish/Papers/lexbib_e.html
198. *Kurdbûna Bê Ziman Jî Wekî Skêleta Bê Goşt e*, Nedret Bilici; www.rojname.com
199. *Gorani Influence on Central Kurdish: Substratum or Prestige Borrowing?(1)* Michiel Leezenberg; <http://www.cogsci.ed.ac.uk/~siamakr/Kurdish/Papers/Leezenberg93/sec1.html>
<http://www.cogsci.ed.ac.uk/~siamakr/Kurdish/Papers/Leezenberg93/sec2.html>
<http://www.cogsci.ed.ac.uk/~siamakr/Kurdish/Pa>

- pers/Leezenberg93/sec3.html
200. *Kovara Bîrnebûnê (1-31)*, www.birnebun.com
201. *Wekîl Mûstafayev û Pirtûka Wî Li Ser Kurdistana Sor Dr Zorab*; <http://www.pen-kurd.org/kurdi/zorabaloian/zorab-mustefayev.html>
202. *Nêrîneke Kurt Li Ser Edebiyeta Kurdên Sovyêtê, Eskerê Boyîk*; http://www.demanu.com.tr/kovara-deng/arsiv/sayi63/yazi_06_Eskere_BOYIK.htm
203. *Çarenûsa Kurmancî Li Başûr, Tosinê Reşîd*; <http://www.netkurd.com/nivisar.asp?yazid=58&id=976>
204. *Şehîdên Şerê Qerebaxê, Eskerê Boyîk*; http://www.mozelan.com/sihiden_qerebaxe_eskere_boyik.htm
205. *Kurdistana Sor, Wekîl Mustafayev*; Kovara Hîwa, Çi-leye sala 2002. <http://www.micagitk.com/kurdi/Gotar%20Nirxandin/azerbeycan.htm>
205. *Stalîn Dijminê Kurdan Bû, Polat CanPolat*; <http://www.micagitk.com/kurdi/Gotar%20Nirxandin/stalin.htm>
206. *Kurteđiroka Kurdên Qefqasyayê, Polat Can*; <http://www.micagitk.com/kurdi/Gotar%20Nirxandin/diroka%20ezidiyen%20qafqasya.htm>

Ji bo gotin û nifirên pêşyan:

1. http://ku.wikiquote.org/wiki/Gotinên_pêşyan_3
Berhevkar: H.Akyol: hakyol60_40@hotmail.com
2. <http://www.kaniya-sipi.de/kurdish/gotine-peshyan.htm>
Berhevkarê ji kitêba I. I. Sukerman, "Xorasanskî Kurmancî", Moskova, 1986, r.227-230 www.xoybun.com
3. http://malakurda.com/modules.php?name=Gotine_PesiyaniListeya
4. http://ku.wikipedia.org/wiki/Listeya_bajarên_Kurdistanê
5. <http://nergiz.95mb.com/meselok9.html>

- <http://www.saradistribution.com/pendipesinan.htm>
6. <http://www.birnebun.com/candukultur.htm>
7. *Çend nifir ji kaniya folklora kurdî (I-III), Hesên Kaya;*
www.pen-kurd.org

Ji bo ferhenga peyvên internetê:

Ferhengî IT-Zkurd; (Kurmanciya Jêrîn-Kurmanciya Jorîn-İnglîzî) <http://www.zkurd.org/proje/ferheng-dev.pl?letter=A&dahatu=belle&tenha=0>

Ji bo ferhengên kurdî-bi zimanên biyanî:

- A. *Ferhenga Kurdî-İngilîzî, Husein Muhamed,* <http://mehname.cjb.net>
B. Amadekar: Erdal Ronahî, www.ferheng.org
1. *Ferhenga Tirkî-Kurdî* 2. *Ferhenga Swêdî-Kurdî*
3. *Ferhenga Erebi-Kurdî* 4. *Ferhenga Kirmanckî-Tirkî*
5. *Ferhenga Frensî-Kurdî* 6. *Ferhenga İngilîzî-Kurdî*
7. *Ferhenga Soranî-Kurmancî*
C. *Ferhenga Kurdî-Tirkî, Sinan Alptekin,* www.alptekin.de
D. *Ferhenga Kurdî-Frensî, Mîr Celadet Bedirxan,*
www.vateonline.com (hejmar: 1-15)

Ferhengên Spîrêzê:

English-Kurmanji/Kurmancî-İngilîzî,
<http://www.spirez.org/2006.htm#153>
Ferhenga Kamêran, Kamêran Silêman Botî;
<http://www.spirez.org/2006.htm#152>
Ferhenga Qazî Erebi-Kurdî/Kurdî-Erebi;
<http://www.spirez.org/2007.htm#220>
Ferhenga Gotinên Pêşyan;
<http://www.spirez.org/2006.htm#180>
Ferhenga Gulî, Mesûd Xalid Gulî;
<http://www.spirez.org/2002.htm#ferhengagul>

Ji bo mefhûmên îslamî:

1. *Wateyên Qurana Pîroz, Husein Muhamed;*
<http://mehname.cjb.net>
2. *Wateyên Qurana Pîroz;*
www.quran.al-shia.com (bi kurdiya jêrîn û jorîn)

Ji bo Ferhenga Erdnîgariyê a Kurmancî:

<http://www.geocities.com/mamoste/Erdnigari/erdnigari0.htm>

ÇAVKANIYÊN ÇAPKIRÎ

1. *Nûbehara Biçûkan a Ehmedê Xanî, bi şîroveya Gulzara Biçûkan a Ehmedê Hilmî;* tê de 846 peyvên kurdî hene û piraniya wan xwerû kurdî ne, şîroveya wê jî bi kurdî ye; bi tîpên erebî ye, çap û cihê çapê ne diyar e; ew bi xwe jî ji destnivîsekê hatiye çap kirin.
2. *Mîzanuledeb, Mem û Zîn a Ehmedê Xanî;* ji çapeke destnivîsê a bi tîpên erebî, cih û dîroka wê ne diyar e.
3. *Destana Memê Alan, berhevkar: Roger Lescot;* ji weşanên Avestayê, Stenbol, 1997, çapa yekemîn.
4. *Dîwan, Ehmedê Xanî, destnivîseke min a taybet e û bi tîpên erebî ye; berhevkar: Mehemedê Îsayê Bazîdî;* 1977
5. *Gulzara Zarokên Kurdan, Îmadedîn Reşpojan ê Bidlîsî;* çapa bi tîpên erebî, 1965, cihê çapê ne diyar e û ew bi xwe jî ji destnivîsekê hatiye çap kirin.
6. *Îrşadulîbad, Xelîfe Êsivê Bazîdî;* çapeke kevn e û me ji bo têgihên şerîetê bi kar anî.
7. *Kovara Hawarê (1-57);* ji weşanên Nûdemê, Stockholm, 1988.
8. *Kovara Kurmancî (1-30);* ji weşanên Enstîtuya Kurdî ya Parîsê, 1987-2001

9. *Kovara Lêkolîn (1-7)*; ji weşanên Enstîtuya Kurdî ya Berlînê, 1995-...
10. *Rêziman û Rastnivîsa Zaravayê Kurmancî, Samî Tan*; ji weşanên Enstîtuya Kurdî ya Stenbolê, Stenbol, 2005, çapa yekemîn.
11. *Gramera kurdî, Qanatê Kurdo*; ji weşanên Korralê, Stenbol, çapa yekemîn.
12. *Ferhenga Biwêjên Kurdî, Osman Toprak*; ji weşanên Enstîtuya Kurdî ya Stenbolê, Stenbol, 2005, çapa yekem.
13. *Ferhenga Gotinên Pêşiyên, Çiya Mazî*, ji weşanên Elmayê, Stenbol, 2005, çapa yekemîn.
14. *Ferhengoka Dîwana Yekem a Cigerxwîn, Kurdî-Kurdî, Xosro Ebdulahî*; kovara Kurmancî, weşanên Enstîtuya Kurdî ya Parîsê, hejmar: 5 havîn 1989
15. *Ferhenga Anatomiya Mirovan*; kovara Kurmancî, weşanên Enstîtuya Kurdî ya Parîsê, hejmar: 3 zivistan 1988 û hejmar: 5 havîn 1989.
16. *Termên Hiqûqî, Mûsa Kaval*; kovara Kurmancî, ji weşanên Enstîtuya Kurdî ya Parîsê, hejmar: 5 havîn 1989
17. *Ferhenga Kurdî-Tirkî, Zana Farqînî*; ji weşanên Enstîtuya Kurdî ya Stenbolê, Stenbol, 2004, çapa yekem.
18. *Ferheng, Kurdî-Tirkî/Tirkî-Kurdî, D. Îzolî*; ji weşanên Dengê, Stenbol, 2004, çapa çaremîn.
19. *Ferhengok, Kurdî-Tirkî/Tirkî-Kurdî, Azadiya Welat*; ji weşanên Welatê, Stenbol, 2003, çapa çaremîn.
20. *Ferheng, Kurdî-Tirkî/Tirkî-Kurdî, Torî*; ji weşanên Berfînê, Stenbol, 2004, çapa sêyemîn.
21. *Bingehên Rastnivîsandina Kurdiyê, Arif Zêrevan*; ji weşanên Nefelê, Stockholm-Swêd, 1997, çapa yekemîn.
22. *Şopên Bingeha Destpêkî -Substrakt- ya Hindewropî di Kurdî de, Ezîz C. Mamoyan*, ji weşanên Aramê, Sten-

- bol, 2005.
23. *Qetruneda, Îbn Hîşam*; Mektebetu Libnan, Beyrût, 1990, çapa yekemîn (ji bo rêzimana erebî).
  24. *Elmucemulwasît, Saziya Zimanê Erebi*; Qahire, Misir (ferehenga erebî-erebî ye; me ji bo peyvên kurdî yên ku ketine erebî û yên erebî yên ku ketine kurdiyê bi kar aniyê)
  25. *Amûzeşê Zebanê Farisî, Yedulah Semere*; ji weşanên Bîrîmê, Stenbol, 1993, çapa yekemîn (ji bo rêzimana Farisî).
  26. *Zimanî kurdî we rayeşkerdîni coxrafî î zarawekanî, Fuad Heme Xurşîd*; Bexda, 1983.
  27. *A Short Grammar of Kurmanji, Baran Rizgar; Kurdish-English English-Kurdish dictionary*, London, 1993.
  28. *Ferhanga Berîkê, Kurdî-Tirkî/Tirkî-Kurdî*, ji weşanên Dozê, çapa sêyemîn-2006, Stenbol.
  29. *Ferheng, Ferhancî-Dimilî-Tirkî/Tirkî-Dimilî-Kurmancî, Seîd Verroj*, ji weşanên Warê, çapa yekemîn-2003, Stenbol
  30. *Ferhenga Biwêjan, Şexmûs Aslan*; çapa yekemîn, 2005, Amed
  31. *Ferhenga Gotinên Pêşiyên, Şexmûs Aslan*; çapa yekemîn, 2006, Amed
  32. *Gramera Kirmanckî, Munzur Çem*; ji weşanên Dengê, çapa yekemîn, 2003, Stenbol.
  33. *Folklorê Ma Ra Çend Numûney, Malmisanij*; çapa duyemîn, 2000, Stenbol
  34. *Kurtler -Bir El Kitabi- Mahrddad R. Izady*; ji weşanên Dozê, çapa yekemîn, 2004, Stenbol.
  35. *New Riverside Dictionary II*, Hughton Mifflin edition, 1985, New York, USA.
  36. *Ferheng-Vajname, Kurmancî-Hewramanî-Dimilî-Senendajî, Seîd Verroj, Abdurrahman Uçaman*, ji weşanên Warê, çapa yekemîn, 2002, Stenbol
  37. *Ferhengoka kurdî bi kurdî ya ku Cankurd ji Çîrokên Kurmancî yên Aleksander Jaba re amade*

- kiriye* ji weşanên Çanda Nûjen, çapa yekem, 2000, Stockholm.
38. *Anatomiya Bedena Mirovan, Bijîjkê Alîkar Huseyin Bektaş*, ji weşanên Dengê, 2004, Stenbol.